

वितरक

मोतीसाल बनारसीबास,

मेरठो कला

रोज रात न अ,

राज्य

(नया)

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
(CATUKKANIPĀTA & PAÑCAKANIPĀTA)

General Editor
BHIKKHU J KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 73,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijinsky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote. "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trsnā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing When the Upaniṣads declare, 'That thou art', *tai*
toom as it is not a mere statement of fact. It is a call to action.
 Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas
 the Hindu mind believes in a permanent element in the indi-
 vidual which can stand firm and unshaken in the midst of
 change the Buddhist stresses the dynamic character of the
 self. No change is possible with an unchanging conscious-
 ness. We can achieve the possibilities in us by the exertion
 of the will rather than by the play of the intellect. Religion
 is not a creed but a vital process. It is no use railing against
 God or destiny when we are ourselves the authors of our dis-
 grace. If few are chosen it is because few choose to be chosen.
 The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The
 Buddha did not encourage dependence on the supernatural.
 He could not conceive of a being capable of creating a world
 for the express purpose of its creatures praising him. The
 ten veramaṇis or prohibitions or abstinences called *dasakāṣṭha*
 or *dasatikāṣṭha* which the novices in the path of Buddhism
 utter are given in these words. I take upon myself the
 abstinence (1) from destroying life (2) from taking what is
 not given (3) from leading an unchaste life (4) from speaking
 untruth (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6)
 from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and
 dancing performances and other shows and pageants, (8)
 from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily
 decorations (9) from using high couches and seats (10) from
 accepting gifts of gold and silver. The first five are the
 Buddhist *pañcakaṣṭha*.

Pāpātupāṭā veramaṇi sikkhāpadarū samādiyaṃ
 Adinnādānā veramaṇi sikkhāpadarū samādiyaṃ
 Kāmesu micchācārā veramaṇi sikkhāpadarū samādiyaṃ
 Musāvādā veramaṇi sikkhāpadarū samādiyaṃ
 Surā-merayamajja pamādaṭṭhānā

veramaṇi sikkhāpadarū samādiyaṃ

Conflicts in the world are conflicts in the human soul en-
 larged. If men were at peace within themselves, the outer
 conflicts between nations would inevitably cease. By practicing
 the Buddha's *pañcakaṣṭha* we will develop patience, courage, love

and unselfishness The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance

Nirvāṇam paramam sukham : Nirvāṇa is the highest bliss It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being, the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *samsāra* and *nirvāṇa* are one In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation And I came to know : ‘Rebirth is at an end The higher life has been fulfilled What had to be done has been accomplished After this present life there is no further for this or that This last insight did I attain to in the last watch of the night Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself’ Thus ended the struggle of six long years

The Buddha is said to be a physician Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools Southern and Northern in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world

S Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Catukka-npāta* and *Pañcaka-npāta* of the Anguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text —Burmese—Chattha-Saṅgāyana publication, 1955, Siamese—Mahāmakuta Government publication, 1926, Sinhalese—edited by Śrī Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915, Roman—*Catukka-npāta*—edited by Rev Richard Morris, (P T S 1885), *Pañcaka-npāta*—edited by Prof E Hardy, (P T S 1896)

**

**

**

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Śrī Bīrbal Sharma, M A and his assistants

Varanasi
25 6 60

Bhikkhu J Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अङ्गुत्तरनिकाय के चतुक्क निपात तथा पञ्चक निपात प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनसे विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह सस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है—वर्मी-सस्करण, छट्ठ-सङ्गायन प्रकाशन (१९५५), स्यामी-सस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६), सिंहली-सस्करण, सिरि देवमिन्न महानायक जेर द्वारा सम्पादित (१९१५), रोमन-सस्करण, चतुक्क निपात—श्री रिचार्ड मोरिस द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी, १८८५), पञ्चक निपात—प्रो० इ० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी, १८९६)।

**

**

**

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री वीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी

२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a   आ ā   इ i   ई ī   उ u   ऊ ū   ए e   ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL 'A'

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	श sha
		ह ha	ळ ḷa	वर्ण arṇa

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kâ कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā वि kḥi खी khī खु kḥu खू khū खे kḥe खा kḥo

CONJUNCT-CONSONANTS

क kka	ञ्च ñca	द dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dḥva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्ट tta	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ठ, ट्ठ tṭha	न्थ nthā	य्य yya
ख्य kḥya	ड्ड, ड्ड dda	न्द nda	य्ह yha
ख्व kḥva	ड्ढ, ड्ढ ddha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग gga	ण्ट nta	न्ध ndha	ल्य lya
ग्घ ggḥa	ण्ठ nthā	न्न, न्ना nna	ल्ल्हा lḥha
ग्य gya	ण्ड nda	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण nna	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ñka	ण्ह nha	प्प ppa	स्त्र stia
ङ्ख nkha	त्त tta	प्फ ppha	स्स sna
ङ्ग, ङ्ग ñga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्घ, ङ्घ ngḥa	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
च्च cca	त्य tyā	ब्व bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, द्द dda	व्य bya	ह्य hma
ज्झ, ञ्झ jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ज ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह lha
ञ्ह ñḥa	द्र dra	म्फ mpha	

ī=ā, ī=ī, ī=ī, ū=u, ū=ū, ē=e, ē=ō

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(चतुक्क-पञ्चकनिपाता)

सूची

	पिट्ठङ्का		पिट्ठङ्का
४. चतुक्कनिपातो		१० भत्तुद्देसकसुत्त	२१
१. भण्डगामवग्गो	३	तस्सुद्धानं	२२
१ अनुबुद्धसुत्तं	३	३ उरुवेलवग्गो	२२
२ पपतितसुत्त	४	१ पठमउरुवेलसुत्त	२२
३. पठमखतसुत्त	४	२ दुतियउरुवेलसुत्त	२४
४ दुतियखतसुत्त	५	३ लोकसुत्त	२६
५ अनुसोतसुत्त	७	४ काळकारामसुत्त	२७
६ अप्पस्सुतसुत्त	८	५ ब्रह्मचरियसुत्त	२६
७ सोभनसुत्त	९	६ कुहसुत्तं	२६
८ वेसारज्जसुत्त	१०	७ सन्तुट्ठिसुत्त	२६
९ तण्हुप्पादसुत्त	११	८ अरियवससुत्त	३०
१० योगसुत्त	१२	९ धम्मपदसुत्त	३२
तस्सुद्धान	१४	१० परिव्वाजकसुत्त	३२
२. चरवग्गो	१४	तस्सुद्धान	३५
१. चरसुत्त	१४	४ चक्कवग्गो	३५
२. सीलसुत्त	१६	१ चक्कसुत्त	३५
३ पधानसुत्त	१७	२ सङ्गहसुत्त	३५
४ सवरसुत्त	१८	३ सीहनादसुत्त	३६
५. पञ्जत्तिसुत्त	१९	४ पसादसुत्त	३७
६ सोखुम्मसुत्त	२०	५ वस्सकारसुत्त	३८
७ पठमअगतिसुत्त	२०	६ दोणसुत्त	४०
८. दुतियअगतिसुत्त	२१	७ अपरिहानियसुत्त	४१
९. ततियअगतिसुत्त	२१	८ पतिलीनसुत्त	४२

	पिठुङ्गा		पिठुङ्गा
६ उज्जयमुत्त	४४	२ भानण्यमुत्त	७३
१० उदायीमुत्त	४५	३ ब्रह्ममुत्त	७४
तस्सुद्धान	४६	४ निरयमुत्त	७४
रोहितस्सवग्गो	४६	५ रूपमुत्त	७५
१ समाधिभावनामुत्त	४६	६ सरागमुत्त	७६
२ पञ्चध्याकरणमुत्त	४८	७ ग्रहिराजमुत्त	७६
३ पठमकोषगमुत्त	४८	८ देवदत्तमुत्त	७७
४ दुतियकोषगमुत्त	४९	९ पधानमुत्त	७८
५ रोहितस्समुत्त	४९	१० अषम्मिकमुत्त	७९
६ दुतियरोहितस्समुत्त	५१	तस्सुद्धान	८०
७ सुविदूरमुत्त	५३	अपण्णकवग्गो	८०
८ विसासमुत्त	५३	१ पधानमुत्त	८०
९ विपत्तासमुत्त	५४	२ सम्मादिट्ठिसुत्त	८१
१० उपक्किलेसमुत्त	५५	३ सप्पुरिसमुत्त	८१
तस्सुद्धान	५७	४ पठमभगमुत्त	८३
६ पुञ्जामितम्बयग्गो	५७	५ दुतियभगमुत्त	८३
१ पठमपुञ्जामिसन्दमुत्त	५७	६ कुसिनारमुत्त	८३
२ दुतियपुञ्जामिसन्दमुत्त	५९	७ अचिन्तेम्यमुत्त	८४
३ पठममवाममुत्त	६०	८ दक्खिणमुत्त	८५
४ दुतियसवासमुत्त	६३	९ वणिज्जमुत्त	८६
५ पठमसमजीवीमुत्त	६५	१० कम्बोजमुत्त	८७
६ दुतियसमजीवीमुत्त	६६	तस्सुद्धान	८७
७ मुप्पवासासमुत्त	६६	६ मज्जलवग्गो	८७
८ मुदत्तमुत्त	६७	१ पाणातिपातमुत्त	८७
९ भोजनमुत्त	६८	२ मुसावादमुत्त	८८
१० गिहिसामीपिसुत्त	६८	३ अवण्णारमुत्त	८८
तस्सुद्धान	६९	४ कोषगमुत्त	८९
७ पत्तम्मयग्गो	६९	५ तमोतममुत्त	८९
१ पत्तम्मयग्गुत्त	६९	६ भोणतोणतमुत्त	९१
		७ पुत्तमुत्त	९१

	पिठुङ्गा		पिठुङ्गा
८ सयोजनमुत्त	६३	२ जवमुत्त	११६
९ सम्भादिद्विसुत्त	६४	३ पतोदमुत्त	१२०
१० खन्धमुत्त	६५	४ नागमुत्त	१२२
तस्सुद्धान	६६	५ ठानमुत्त	१२४
१० असुरवग्गो	६६	६ अप्पमादमुत्तं	१२५
१ असुरमुत्त	६६	७ आरक्खमुत्त	१२६
२ पठमसमाधिसुत्त	६७	८ सवेजनीयमुत्त	१२६
३ दुतियसमाधिसुत्त	६७	९ पठमभयमुत्त	१२७
४ ततियसमाधिसुत्त	६८	१० दुतियभयमुत्त	१२७
५ छवालातमुत्त	१००	तस्सुद्धान	१२७
६ रागविनयमुत्त	१००	१३ सयवग्गो	१२७
७ खिप्पनिसन्तिसुत्त	१०२	१ अत्तानुवादमुत्त	१२७
८ अत्तहितमुत्त	१०३	२ ऊमिभयमुत्त	१२६
९ सिक्खापदमुत्त	१०३	३ पठमनानाकरणमुत्त	१३२
१० पोतलियमुत्त	१०५	४ दुतियनानाकरणमुत्त	१३४
तस्सुद्धान	१०६	५ पठममेत्तासुत्त	१३४
११ वलाहकवग्गो	१०७	६ दुतियमेत्तासुत्त	१३५
१ पठमवलाहकमुत्त	१०७	७ पठमतथागतअच्छरिय-	
२ दुतियवलाहकमुत्त	१०८	सुत्त	१३६
३ कुम्भमुत्त	१०९	८ दुतियतथागतअच्छरिय-	
४ उदकरहदमुत्त	११०	सुत्त	१३८
५ अम्बमुत्त	१११	९ आनन्दअच्छरियसुत्त	१३८
६ दुतियअम्बमुत्त	११३	१० चक्कवत्तिअच्छरियसुत्त	१३९
७ मूसिकमुत्त	११३	तस्सुद्धान	१४१
८ वलीबदमुत्त	११४	१४ पुग्गलवग्गो	१४१
९ रुक्खमुत्त	११५	१ सयोजनमुत्त	१४१
१० आसीविसमुत्त	११६	२ पटिभानमुत्त	१४२
तस्सुद्धान	११७	३ उग्घटितब्बुसुत्त	१४२
१२ केसिवग्गो	११७	४ उद्धानफलमुत्त	१४२
१ केसिसुत्त	११७	५ सावज्जमुत्त	१४३
		६ पठमसीलमुत्त	१४३

	पिठक		पिठक
७ द्वितीयसीलसुत्त	१४४	२ वित्थारसुत्त	१५८
८ निकटसुत्त	१४४	३ असुमसुत्त	१५९
९ धम्मकथिकसुत्त	१४५	४ पठमसुत्त	१६१
१० वादीसुत्त	१४६	५ द्वितीयसुत्त	१६१
सस्सुदान	१४६	६ अभयसुत्त	१६२
१५ आभाषणो	१४७	७ महामोगल्लानसुत्त	१६३
१ आभासुत्त	१४७	८ सारिपुत्तसुत्तं	१६४
२ पभासुत्त	१४७	९ ससङ्खारसुत्तं	१६४
३ आलोकसुत्त	१४७	१० युगनद्धसुत्त	१६६
४ ओभाससुत्त	१४७	सस्सुदान	१६७
५ पज्जोतसुत्त	१४७	१८ सञ्ज्वेतनियवणो	१६७
६ पठमकालसुत्त	१४८	१ चेतनासुत्त	१६७
७ द्वितीयकालसुत्त	१४८	२ विभत्तिमुत्त	१७०
८ दुच्चरितसुत्त	१४८	३ महाकोट्टिकसुत्त	१७१
९ सुचरितसुत्त	१४९	४ आनन्दसुत्त	१७२
१० सारसुत्त	१४९	५ उपवाणसुत्त	१७३
सस्सुदान	१४९	६ आयाधनसुत्त	१७४
१६ इन्द्रियवणो	१४९	७ राहुलसुत्त	१७५
१ इन्द्रियसुत्त	१४९	८ जम्बालीसुत्त	१७६
२ सदावससुत्त	१४९	९ निब्बानसुत्त	१७८
३ पञ्चावससुत्त	१५०	१० महापदेससुत्त	१७८
४ सतिवससुत्त	१५०	सस्सुदान	१८१
५ पटिसङ्ख्यानयमसुत्त	१५०	१९ ब्राह्मणवणो	१८१
६ कप्पसुत्त	१५०	१ याघाजीवसुत्त	१८१
७ रागसुत्त	१५१	२ पाटिमोगसुत्त	१८३
८ पग्गिहानसुत्त	१५२	३ सुत्तसुत्त	१८३
९ भिक्खुनासुत्त	१५३	४ अभयसुत्तं	१८४
१० गुगतपिनयसुत्त	१५५	५ समणसञ्जसुत्त	१८७
सग्गुदान	१५७	६ उम्मगगसुत्त	१८९
१७ पटिपदायणो	१५७	७ वस्सवारसुत्त	१९१
१ मत्तितामुत्तं	१५७		

पिटृङ्का

८ उपकसुत्तं	१६३
९ सञ्चिद्धकरणीयसुत्त	१६४
१० उपोसथसुत्त	१६५
तस्सुद्धान	१६७

२०. महावग्गो	१६७
१ सोतानुगतसुत्त	१६७
२ ठानसुत्त	२००
३ भद्वियसुत्त	२०३
४ सामुगियसुत्त	२०८
५ वप्पसुत्त	२१०
६ साब्बहसुत्त	२१३
७. मल्लिकादेवीसुत्त	२१६
८ अत्तन्तपसुत्त	२१६
९ तण्हासुत्तं	२२५
१० पेमसुत्त	२२६
तस्सुद्धान	२३०

२१ सप्पुरिसवग्गो	२३१
१ सिक्खापदसुत्त	२३१
२ अस्सद्धसुत्त	२३२
३. सत्तकम्मसुत्त	२३३
४ दसकम्मसुत्त	२३४
५ अट्ठङ्गिकसुत्त	२३५
६ दसमग्गसुत्त	२३६
७ पठमपापधम्मसुत्त	२३६
८ दुतियपापधम्मसुत्त	२३७
९ ततियपापधम्मसुत्त	२३८
१० चतुत्थपापधम्मसुत्त	२३८
तस्सुद्धान	२३९
२२ परिसावग्गो	२३९
१ परिसासुत्त	२३९

पिटृङ्का

२ दिट्ठिसुत्त	२४०
३ अकतञ्जुतासुत्त	२४०
४ पाणातिपातीसुत्तं	२४१
५ पठममग्गसुत्त	२४१
६ दुतियमग्गसुत्त	२४१
७ पठमवोहारपथसुत्त	२४१
८ दुतियवोहारपथसुत्त	२४१
९ अहिरिकसुत्त	२४१
१० दुस्सीलसुत्त	२४२
तस्सुद्धान	२४२

२३ दुच्चरितवग्गो	२४२
१ दुच्चरितसुत्त	२४२
२ दिट्ठिसुत्त	२४२
३ अकतञ्जुतासुत्त	२४३
४ पाणातिपातीसुत्त	२४३
५ पठममग्गसुत्त	२४३
६ दुतियमग्गसुत्त	२४४
७ पठमवोहारपथसुत्त	२४४
८ दुतियवोहारपथसुत्त	२४४
९ अहिरिकसुत्त	२४४
१० दुप्पञ्जासुत्त	२४४
११ कविसुत्त	२४५
तस्सुद्धान	२४५

२४ कम्मवग्गो	२४५
१ सङ्घित्तसुत्तं	२४५
२ वित्थारसुत्त	२४५
३ सोणकायनसुत्त	२४७
४ पठमसिक्खापदसुत्त	२४६
५ दुतियसिक्खापदसुत्त	२५०
६ अरियमग्गसुत्त	२५१
७ वोज्झङ्गसुत्त	२५१

पिठ्ठा

पिठ्ठा

८ सावज्जसुत्त	२५२	२७ कम्मपथवग्गो	२६८
९ अघ्यावज्जसुत्त	२५२	१ पाणातिपातीसुत्त	२६८
१० समणसुत्त	२५३	२ अदिभादायीसुत्त	२६८
११ सप्पुरिसानिसससुत्त	२५४	३ मिच्छाचारीसुत्त	२६८
तस्सुदानं	२५४	४ मूसावावीसुत्त	२६९
२५ आपत्तिभयवग्गो	२५४	५ पिसुणवाचासुत्त	२६९
१ सङ्गमेदकसुत्त	२५४	६ फस्सवाचासुत्त	२६९
२ आपत्तिभयसुत्त	२५५	७ सम्फप्पलापसुत्त	२७०
३ सिक्खानिसससुत्त	२५८	८ अमिज्झालुसुत्त	२७०
४ सेय्यासुत्त	२५९	९ व्यापन्नचित्तसुत्त	२७०
५ थपारहसुत्त	२६०	१० मिच्छादिट्ठिसुत्त	२७०
६ पञ्जावुद्धिसुत्त	२६०	२८ रागपेय्याल	२७१
७ बहुकारसुत्त	२६०	१ सतिपट्टानसुत्त	२७१
८ पटमवोहारसुत्त	२६०	२ सम्मप्पधानसुत्त	२७१
९ दुत्तियवोहारसुत्त	२६०	३ इद्धिपादसुत्त	२७१
१० तत्तियवोहारसुत्त	२६१	४-३० परिञ्चादिसुत्तानि	२७२
११ चतुत्थवोहारसुत्त	२६१	३१-५१० दोसअमिञ्चादि-	
तस्सुदानं	२६१	सुत्तानि	२७२
२६ अमिञ्चावग्गो	२६१	५ पञ्चकनिपातो	
१ अमिञ्चासुत्त	२६१	१ सेसघसवग्गो	२७३
२ परियेगनासुत्तं	२६२	१ सङ्घित्तसुत्त	२७३
३ मङ्गहयत्थसुत्त	२६२	२ वित्तयत्तसुत्तं	२७३
४ मामपयपुत्तसुत्तं	२६३	३ दुप्पससुत्त	२७४
५ गुणसुत्त	२६४	४ यथाभत्तसुत्त	२७४
६ पटमआगानीयसुत्त	२६४	५ सिक्खसुत्त	२७५
७ दुत्तियआगानीयसुत्त	२६५	६ समापत्तिसुत्त	२७६
८ वनसुत्त	२६६	७ नामसुत्त	२७७
९ अरञ्जासुत्तं	२६६	८ जयनसुत्त	२७८
१० अम्मगुत्त	२६७	९ पटमअगारयसुत्तं	२७८
तस्सुदानं	२६७		

	पिठङ्का		पिठङ्का
१० द्वितियअगारवसुत्त तस्सुद्धान	२७६ २८०	४ सीहसेनापतिसुत्त	३०४
२ बलवग्गो	२८०	५ दानानिससमुत्त	३०६
१ अननुस्सुत्तमुत्त	२८०	६ कालदानसुत्त	३०७
२ कूटसुत्त	२८०	७ भोजनसुत्त	३०७
३ सङ्घित्तसुत्त	२८१	८ सद्धसुत्त	३०८
४ वित्थितसुत्त	२८१	९ पुत्तसुत्त	३०८
५ दट्ठव्वसुत्त	२८२	१० महासालपुत्तसुत्त तस्सुद्धान	३०९ ३१०
६ पुनकूटसुत्त	२८३	५ मुण्डराजवग्गो	३१०
७ पठमहितसुत्त	२८३	१ आदियसुत्त	३१०
८ द्वितियहितसुत्त	२८३	२ सप्पुरिससुत्त	३१२
९ ततियहितसुत्त	२८४	३ इट्ठसुत्त	३१२
१० चतुत्थहितसुत्त तस्सुद्धान	२८४ २८४	४ मनापदायीसुत्तं	३१४
३ पञ्चङ्गिकवग्गो	२८४	५ पुञ्ञाभिसन्दसुत्त	३१६
१ पठमअगारवसुत्तं	२८४	६ सम्पदासुत्त	३१८
२ द्वितियअगारवसुत्त	२८५	७ धनसुत्त	३१८
३ उपक्किलेससुत्त	२८६	८ ठानसुत्त	३१९
४ दुस्सीलसुत्त	२८८	९ कोसलसुत्त	३२१
५ अनुग्गहितसुत्त	२८९	१० नारदसुत्त तस्सुद्धान	३२२ ३२७
६ विमुत्तायतनसुत्त	२९०	६ नीवरणवग्गो	३२७
७ समारिसुत्त	२९२	१ आवरणसुत्त	३२७
८ पञ्चङ्गिकसुत्त	२९२	२ अकुसलरासिसुत्त	३२९
९ चङ्कमसुत्त	२९६	३ पधानियङ्गसुत्त	३२९
१० नागितसुत्त तस्सुद्धान	२९७ २९९	४ समयसुत्त	३२९
४ सुमनवग्गो	२९९	५ मातापुत्तसुत्त	३३१
१ सुमनसुत्त	२९९	६ उपञ्ञायसुत्त	३३२
२ चुन्दीसुत्त	३०१	७ ठानसुत्त	३३४
३ उग्गहसुत्त	३०३	८ लिच्छविकुमारकसुत्त	३३८
		९ पठमबुद्धपब्बजितसुत्त	३४१

	पिङ्गल		पिङ्गल
१० द्रुतियवृद्धपञ्चजितसुत	३४१	४ अस्सद्वसुतं	३७०
तत्सुदानं	३४१	५ अस्समसुतं	३७१
१ सञ्ज्ञावर्गो	३४१	६ पटिसम्भिदाप्यत्तसुत	३७१
१ पठमसञ्ज्ञासुत	३४१	७ सीलवन्तसुत	३७२
२ द्रुतियसञ्ज्ञासुत	३४२	८ धेरसुत	३७२
३ पठमवृद्धिसुत	३४२	९ पठमसेससुत	३७४
४ द्रुतियवृद्धिसुत	३४२	१० द्रुतियसेससुत	३७४
५ साकच्छसुत	३४३	तत्सुदानं	३७६
६ साजीवसुत	३४३	१० ककुषवर्गो	३७६
७ पठमइद्विपादसुत	३४३	१ पठमसम्पदासुत	३७६
८ द्रुतियइद्विपादसुत	३४४	२ द्रुतियसम्पदासुत	३७६
९ निध्विदासुत	३४४	३ व्याकरणसुत	३७६
१० आसवक्ष्यसुत	३४५	४ फासुविहारसुत	३७७
तत्सुदानं	३४५	५ अकुप्यसुत	३७७
८ योधाजीववर्गो	३४५	६ सुतधरसुत	३७७
१ पठमचेतोविमुत्तिफलसुतं	३४५	७ कयासुत	३७८
२ द्रुतियचेतोविमुत्तिफलसुत	३४६	८ आरञ्जकसुत	३७८
३ पठमधम्मविहारीसुतं	३४८	९ सीहसुत	३७८
४ द्रुतियधम्मविहारीसुत	३४९	१० ककुषधेरसुतं	३७९
५ पठमयोधाजीवसुत	३५०	तत्सुदानं	३८३
६ द्रुतिययोधाजीवसुत	३५४	११ फासुविहारवर्गो	३८३
७ पठमअनागतमयसुतं	३६०	१ वारज्जसुत	३८३
८ द्रुतियअनागतमयसुत	३६२	२ उस्सङ्कितसुतं	३८४
९ सतियअनागतमयसुत	३६५	३ महाधोरसुतं	३८४
१० चतुत्थअनागतमयसुत	३६७	४ समणसुसुमालसुत	३८६
तत्सुदानं	३६९	५ फासुविहारसुत	३८८
९ धेरवर्गो	३६९	६ आनन्दसुत	३८८
१ रजनीयसुत	३६९	७ सीससुतं	३९०
२ भीतरागसुतं	३६९	८ अस्ससुत	३९०
३ पुहपसुतं	३७०	९ आनुदिससुतं	३९०

	पिठुङ्का		पिठुङ्का
१० अरञ्जसुत्त	३६१	४ यस्सदिसुत्त	४०५
तस्सुद्धान	३६१	५ पठमपत्थनासुत्त	४०६
१२ अन्धकविन्दवग्गो	३६१	६ दुतियपत्थनासुत्त	४०७
१ कुलूपकसुत्त	३६१	७ अप्सुपतिसुत्त	४०८
२ पच्छासमणसुत्त	३६२	८ भत्तादकसुत्त	४०९
३ सम्मासमाधिसुत्त	३६२	९ अक्खमसुत्त	४१०
४ अन्धकविन्दसुत्त	३६३	१० सोत्तसुत्त	४१४
५ मच्छरिनीसुत्त	३६४	तस्सुद्धान	४१६
६ वण्णनासुत्त	३६४	१५ तिकण्डकीवग्गो	४१६
७ इस्सुकिनीसुत्त	३६५	१ अवजानातिसुत्त	४१६
८ मिच्छादिट्ठिकसुत्त	३६५	२ आरभतिसुत्त	४१७
९ मिच्छावाचासुत्त	३६६	३ सारन्ददसुत्त	४१९
१० मिच्छावायामसुत्त	३६६	४ तिकण्डकीसुत्त	४२०
तस्सुद्धान	३६७	५ निरयसुत्त	४२२
१३ गिलानवग्गो	३६७	६ मित्तसुत्त	४२२
१ गिलानसुत्त	३६७	७ असप्पुरिसदानसुत्त	४२३
२ सतिसूपट्ठितसुत्त	३६७	८ सप्पुरिसदानसुत्त	४२३
३ पठमउपट्ठाकसुत्त	३६८	९ पठमसमयविमुत्तसुत्त	४२४
४ दुतियउपट्ठाकसुत्त	३६८	१० दुतियसमयविमुत्तसुत्त	४२४
५ पठमअनायुस्सासुत्त	३६९	तस्सुद्धान	४२५
६ दुतियअनायुस्सासुत्त	३६९	१६ सद्धम्मवग्गो	४२५
७ वपकाससुत्त	४००	१ पठमसम्मत्तनियामसुत्त	४२५
८ समणसुखसुत्त	४००	२ दुतियसम्मत्तनियामसुत्त	४२५
९ परिकुप्पसुत्त	४०१	३ ततियसम्मत्तनियामसुत्त	४२६
१० व्यसनसुत्त	४०१	४ पठमसद्धम्मसम्मोससुत्त	४२६
तस्सुद्धान	४०१	५ दुतियसद्धम्मसम्मोससुत्त	४२७
१४ राजवग्गो	४०२	६ ततियसद्धम्मसम्मोससुत्त	४२८
१ पठमचक्कानुवत्तनसुत्त	४०२	७ दुक्कथासुत्त	४३०
२ दुतियचक्कानुवत्तनसुत्त	४०२	८ सारज्जसुत्त	४३३
३ धम्मराजासुत्त	४०३	९ उदायीसुत्त	४३३
		१० दुप्पटिविनोदयसुत्त	४३४
		तस्सुद्धान	४३४

	विङ्कट		विङ्कट
१७ प्राधातवर्गो	४३४	४ सासानिकमुत्त	४६४
१ पठमप्राधातपटिविनय		५ अन्वभाकासिवमुत्त	४६६
सुत्तं	४३४	६ नेसज्जियमुत्त	४६४
२ दुवियप्राधातपटिविनय		७ ययासन्धतिवमुत्त	४६४
सुत्तं	४३५	८ एभासनिवमुत्त	४६५
३ साकच्छमुत्त	४३८	९ खलुपच्छामसिकमुत्त	४६५
४ साजीवमुत्त	४३६	१० पसपिण्डिकमुत्त	४६५
५ पञ्चपुच्छामुत्त	४३६	वस्तुदानं	४६६
६ निरोधमुत्तं	४४०	२० ग्राहणवर्गो	४६६
७ चोदनामुत्त	४४३	१ सोणमुत्त	४६६
८ सीलमुत्त	४४६	२ दोणग्राहणमुत्त	४६७
९ क्षिप्पनिसन्तिसुत्तं	४४७	३ सङ्कारवमुत्त	४७३
१० मद्दिसुत्तं	४४८	४ पारणपालीमुत्त	४७७
वस्तुदानं	४४९	५ पिङ्गियानीमुत्त	४७६
१८ उपासकवर्गो	४४६	६ महासुपिनमुत्त	४८०
१ सारज्जमुत्त	४४९	७ वस्समुत्त	४८२
२ विसारदमुत्त	४५०	८ वाचामुत्त	४८३
३ निरयमुत्त	४५०	९ कुलमुत्त	४८३
४ वेरमुत्त	४५०	१० निस्सारणीयमुत्त	४८४
५ घण्टालमुत्तं	४५२	वस्तुदानं	४८६
६ पीतिसुत्त	४५२	२१ किमिलवर्गो	४८६
७ वणिज्जामुत्तं	४५४	१ किमिलमुत्त	४८६
८ राजामुत्त	४५४	२ धम्मस्सयनमुत्त	४८७
९ गिहिसुत्त	४५७	३ अस्साजानीयमुत्तं	४८७
१० गवमीमुत्त	४५९	४ वल्लमुत्त	४८७
वस्तुदानं	४६१	५ चेतोसिलमुत्त	४८८
१९ धरज्जवर्गो	४६३	६ विनिबन्धमुत्त	४८८
१ धारज्जिकमुत्त	४६३	७ यागुमुत्तं	४८९
२ धीवरमुत्त	४६४	८ वन्तकट्टमुत्त	४८९
३ कल्लसमूलिकमुत्त	४६४	९ गीतस्सरमुत्त	४८९

	पिड्डङ्का		पिड्डङ्का
१० मुटुस्सतिसुत्त	४६०	५ अनुकम्पसुत्तं	५०१
तस्सुद्धान	४६०	६ पठमअवण्णारहसुत्त	५०१
अक्कोसकवग्गो	४६०	७ दुतियअवण्णारहसुत्त	५०२
१ अक्कोसकसुत्त	४६०	८ ततियअवण्णारहसुत्त	५०२
२ भण्डनकारकसुत्त	४६१	९ पठममच्छरियसुत्तं	५०३
३ सीलसुत्त	४६१	१० दुतियमच्छरियसुत्त	५०३
४ बहुभाणिसुत्त	४६२	तस्सुद्धान	५०४
५ पठमअक्खन्तिसुत्त	४६३	२५ दुच्चरितवग्गो	५०४
६ दुतियअक्खन्तिसुत्त	४६३	१ पठमदुच्चरितसुत्त	५०४
७ पठमअपासादिकसुत्त	४६३	२ पठमकायदुच्चरितसुत्त	५०४
८ दुतियअपासादिकसुत्त	४६४	३ पठमवचीदुच्चरितसुत्त	५०४
९ अगिसुत्त	४६४	४ पठममनोदुच्चरितसुत्त	५०५
१० मधुरासुत्त	४६४	५ दुतियदुच्चरितसुत्त	५०५
तस्सुद्धान	४६५	६ दुतियकायदुच्चरितसुत्त	५०५
२३ दीघचारिकवग्गो	४६५	७ दुतियवचीदुच्चरितसुत्त	५०५
१ पठमदीघचारिकसुत्त	४६५	८ दुतियमनोदुच्चरितसुत्त	५०५
२ दुतियदीघचारिकसुत्त	४६५	९ सिवथिकसुत्त	५०५
३ अतिनिवाससुत्त	४६६	१० पुगलप्पवादसुत्त	५०७
४ मच्छरीसुत्तं	४६६	तस्सुद्धान	५०८
५ पठमकुलूपकसुत्त	४६६	२६ उपसम्पदावग्गो	५०८
६ दुतियकुलूपकसुत्त	४६७	१ उपसम्पादेतव्वसुत्त	५०८
७ भोगसुत्त	४६७	२ निस्सयसुत्त	५०८
८ उस्सूरभत्तसुत्तं	४६७	३ सामणेरसुत्त	५०८
९ पठमकण्हसप्पसुत्त	४६८	४ पञ्चमच्छरियसुत्त	५०९
१० दुतियकण्हसप्पसुत्त	४६८	५ मच्छरियप्पहानसुत्त	५०९
तस्सुद्धान	४६९	६ पठमज्ञानसुत्त	५०९
२४ आवासिकवग्गो	४६९	७-१३ दुतियज्ञानमुत्तादि-	
१ आवासिकसुत्त	४६९	सत्तक	५१०
२ पियसुत्तं	४६९	१४ अपरपठमज्ञानसुत्त	५१०
३ सोभनसुत्त	५००	१५-२१ अपरदुतियज्ञान-	
४ वहूपकारसुत्त	५००	सुत्तादि	५१०

	पिठुङ्गा		पिठुङ्गा
२७ सम्प्रतिपम्यास	५११	२-७ मिमखुनीसुत्तादि	५१४
१ भत्तुद्देसकसुत्त	५११	= आजीवकसुत्त	५१४
२-१४ सेनासनपञ्चापक-		६-१७ निगण्ठसुत्तादि	५१५
सुत्तादि	५१२	२६ रागपेम्यास	५१५
२८ सिक्तापदपेम्यास	५१३	तस्सुद्धानं	५१६
१ मिमसुसुत्त	५१३	तत्र वग्गुद्धानं	५१६

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(चत्तक्क-पञ्चकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

४. चतुक्कनिपातो

१. भण्डगामवग्गो

१. अनुबुद्धसुत्तं

B vol I, 307,
R vol II, 1

- १ एव मे सुत्तं । एक समय भगवा वज्जीसु विहरति भण्डगामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२ “चतुन्न, भिक्खवे, धम्मान अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिद दीघमद्धान सन्धावित ससरित मम चेव तुम्हाक च । कतमेस चतुन्न ? 5
अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिद दीघमद्धान सन्धावित ससरित मम चेव तुम्हाक च । अरियस्स, भिक्खवे, समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिद दीघमद्धान सन्धावित ससरित मम चेव तुम्हाक च । अरियाय, भिक्खवे, पञ्जाय अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिद दीघमद्धान सन्धावित ससरित मम चेव तुम्हाक च । अरियाय, 10
भिक्खवे, विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिद दीघमद्धान सन्धा- वित ससरित मम चेव तुम्हाक च । तयिद, भिक्खवे, अरिय सील अनुबुद्ध पटिविद्ध, अरियो समाधि अनुबुद्धो पटिविद्धो, अरिया पञ्जा अनुबुद्धा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबुद्धा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनब्भवो” ति । 15

३ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^१ सुगतो अथापर एतदवोच सत्था -

B 308

“सील समाधि पञ्जा च, विमुत्ति च अनुत्तरा ।

R 2

अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना ॥

“इति ब्रूयो अग्निष्ठाय, धम्ममवस्थासि भिक्षुन ।
दुक्खस्सन्तकरो सत्था, धवसुमा परिनिम्बुतो” ति ॥

२ पपसितसुत्त

१ “चतूहि, भिक्षवे, धम्मेहि असमभ्रागतो ‘इमस्मा धम्म
विनया पपतितो’ ति बुञ्चति । कतमेहि चतूहि ? अरियेन, भिक्षवे,
५ सीलेन असमभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया पपतितो’ ति बुञ्चति ।
अरियेन, भिक्षवे, समाधिना असमभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया पपतितो’
ति बुञ्चति । अरियाय, भिक्षवे, पञ्जाय असमभ्रागतो ‘इमस्मा
धम्मविनया पपतितो’ ति बुञ्चति । अरियाय, भिक्षवे, विमुत्तिमा
असमभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया पपतितो’ ति बुञ्चति । इमेहि
१० लो, भिक्षवे चतूहि धम्मेहि असमभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया पपतितो’
ति बुञ्चति ।

२ “चतूहि, भिक्षवे धम्मेहि समभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया
अप्पपतितो’ ति बुञ्चति । कतमेहि चतूहि ? अरियेन, भिक्षवे,
सीलेन समभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया अप्पपतितो’ ति बुञ्चति ।
१५ अरियेन भिक्षवे, समाधिना समभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया अप्प
पतितो’ ति बुञ्चति । अरियाय भिक्षवे पञ्जाय समभ्रागतो ‘इमस्मा
धम्मविनया अप्पपतितो’ ति बुञ्चति । अरियाय, भिक्षवे, विमुत्तिमा
समभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया अप्पपतितो’ ति बुञ्चति । इमेहि
२० लो भिक्षवे चतूहि धम्मेहि समभ्रागतो ‘इमस्मा धम्मविनया अप्प
पतितो ति बुञ्चती ति ।

“धुता पतन्ति पतिता गिद्धा च पुनरागता ।
यता विञ्च रत रम्म सुदनान्वागत सुख’ ति ॥

३ पठमज्जतसुत्त

१ “चतूहि भिक्षवे धम्मेहि समभ्रागतो यातो अव्यसो
अगण्णुग्गो रत उपहृत भक्षान परिहरति सावज्जो च होति सानु
२५ यज्जा न विञ्चून धहु च अपूञ्जो पसयति । यत्तमेहि चतूहि ?

१ यत्तमेहि - या रो । २ यत्तमेहि - नी रो ।

अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति, अननुविच्च
अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्ण भासति, अननुविच्च अपरियो-
गाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसाद उपदसेति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा
पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदसेति — इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि
समन्नागतो बालो अव्यत्तो असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान परिहरति, 5
सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्चून, बहु च अपुञ्ज पसवति ।

२ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो^१
सप्पुरिसो अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननु-
वज्जो च विञ्चून, बहु च पुञ्ज पसवति । कतमेहि चतूहि ? अनुविच्च
परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्ण भासति अनुविच्च परियोगाहेत्वा 10
पसादनीये ठाने पसाद उपदसेति — इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि
समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत अनुपहत अत्तान
परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्चून, बहु च पुञ्जं
पसवती ति ।

“यो निन्दिय पससति, त वा निन्दति यो पससियो । 15
विचिनाति मुखेन सो कलिं, कलिना तेन सुख न विन्दति ॥

“अप्पमत्तो अय कलि, यो अक्खेसु धनपराजयो ।
सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना, अयमेव महन्ततरो कलि^२ ।
यो सुगतेसु मन पदोसये ॥

“सत सहस्सान निरब्बुदान , 20 B
छत्तिसती^३ पञ्च च अब्बुदानि ।
यमरियगरही निरय उपेति ,
वाच मन च पणिधाय पापक” ति ॥

४. दुतियखतसुत्तं

१ “चतूसु, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो बालो अव्यत्तो
असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान परिहरति सावज्जो च होति सानुवज्जो 25
च विञ्चून, बहु च अपुञ्ज पसवति । कतमेसु चतूसु ? मातरि,
भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो बालो अव्यत्तो असप्पुरिसो खत उपहत

१ व्यत्तो — म्या०, व्यत्तो — रो० । २ कली — मी० । ३ छत्तिसति — सी०,
छत्तिम च — रो० ।

- अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्छून, बहु च
अपुञ्जं पसवति । पितरि, भिक्षवे, मिच्छापटिपज्जमानो पे०...
तथागते, भिक्षवे, मिच्छापटिपज्जमानो पे०... तथागतसावके,
भिक्षवे, मिच्छापटिपज्जमानो बालो अभ्यत्तो असप्पुरिसो सत उपहृत
५ अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्छून, बहु च
अपुञ्जं पसवति । इमेसु सो, भिक्षवे चतूसु मिच्छापटिपज्जमानो
बालो अभ्यत्तो असप्पुरिसो सत उपहृत अत्तान परिहरति, सावज्जो च
होति सानुवज्जो च विञ्छून बहु च अपुञ्जं पसवति ।

- २ "चतूसु, भिक्षवे, सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो
१० सप्पुरिसो अक्खत अनुपहृत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननु
वज्जो च विञ्छून, बहु च पुञ्जं पसवति । कतमेसु चतूसु ? मातरि
भिक्षवे, सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत
अनुपहृत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्छून
बहु च पुञ्जं पसवति । पितरि, भिक्षवे, सम्मापटिपज्जमा
१५ पे०... तथागते भिक्षवे सम्मापटिपज्जमानो पे०... तथागत
सावके, भिक्षवे सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत
अनुपहृत अत्तान परिहरति अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्छून
बहु च पुञ्जं पसवति । इमेसु सो भिक्षवे, चतूसु सम्मापटिपज्ज
मानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत अनुपहृत अत्तान परिहरा
२० अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्छून, बहु च पुञ्जं
पसवती ति ।

। ३११

R. ३

२३

"मातरि' पितरि' चा पि यो मिच्छा पटिपज्जति ।

तथागते वा^१ सम्बुद्धे अथ वा तस्स सावके ।

बहु च सो पसवति, अपुञ्जं तादिसो नरो ॥

"माय न" अधम्मचरियाय, मातापितृसु पण्डिता ।

इयेष न गच्छन्ति पेच्चापाय च गच्छति ॥

"मातरि पितरि चा पि यो सम्मा पटिपज्जति ।

तथागते वा सम्बुद्धे अथ वा तस्स सावके ।

बहु च सो पसवति पुञ्जं एतादिसो^२ नरो ॥

“ताय न धम्मचरियाय, मातापितूसु पण्डिता ।
इधेव^१ न पसंसन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती” ति ॥

५. अनुसोतसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।
कतमे चत्तारो ? अनुसोतगामी पुग्गलो, पटिसोतगामी पुग्गलो, ठित्तो
पुग्गलो, तिण्णो पारङ्गतो^२ थले तिट्ठति ब्राह्मणो । कतमो च, भिक्खवे, ५
अनुसोतगामी पुग्गलो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कामे च पटि-
सेवति, पाप च कम्म करोति । अय वुच्चति, भिक्खवे, अनुसोतगामी
पुग्गलो ।

२ “कतमो च, भिक्खवे, पटिसोतगामी पुग्गलो ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कामे च नप्पटिसेवति, पाप च कम्मं न करोति, 10
सहा पि दुक्खेन सहा पि दोमनस्सेन अस्सुमुखो पि रुदमानो परिपुण्णं
परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति । अय वुच्चति, भिक्खवे, पटिसोतगामी
पुग्गलो ।

३ “कतमो च, भिक्खवे, ठित्तो पुग्गलो ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुग्गलो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनानं परिक्खया ओप- 15
पातिको होति, तत्थ परिनिब्बायी, अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अय
वुच्चति, भिक्खवे, ठित्तो पुग्गलो ।

४. “कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो तिण्णो पारङ्गतो थले 20
तिट्ठति ब्राह्मणो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो आसवानं खया
अनासव चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अय वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो तिण्णो
पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला
सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ति ।

“ये केचि कामेसु असञ्जता जना ,

अवीतरागा इध कामभोगिनो ।

पुनप्पुनं जातिजरूपगामि^३ ते^१ ,

तण्हाधिपन्ना अनुसोतगामिनो ॥

१ इध चेव - सी० । २ पारगतो - सी० । ३-३ जातिजरूपगाहिनी - सी०,
जातिजरूपगाहिने - स्या०, जातिजरूपगामी ते - रो० ।

“तस्मा हि धीरो दधुपट्टितस्सती^१,
कामे च पापे च असेवमानो ।
सहा पि दुक्खेन जहेय्य^२ कामे,
पटिसोतगामी ति तमाहु पुगल ॥

“यो धे किलेसानि पहाय पञ्च,
परिपुण्णसेसो अपरिहानधम्मो^३ ।
चेतोवसिप्पत्तो समाहितिन्त्रियो,
स वे ठित्तो ति नरो पवुच्चति ॥

“परोपरा यस्स समेच्च धम्मा,
विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
स वे^४ मुनि^५ वुसितब्रह्मचरियो,
लोकन्तगू पारगतो ति वुच्चती^६” ति ॥

६ अप्पस्सुतसुत्त

१ “वत्तारोमे भिक्खवे, पुगल्लो सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि ।
कतमे वत्तारो ? अप्पस्सुतो सुतेन अनुपपन्नो” अप्पस्सुतो सुतेन उपपन्नो,
१५ बहुस्सुतो सुतेन अनुपपन्नो, बहुस्सुतो सुतेन उपपन्नो । कथं च भिक्खवे,
पुगल्लो अप्पस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो ? इध भिक्खवे, एकञ्चस्स
पुगलस्स अप्पक सुत होति — सुत्त गेय्यं वेय्याकरण गाथा उदान इति
वुत्तक जातक अङ्गुत्तधम्म वेदस्स । सो तस्स अप्पकस्स सुतस्स न
अत्यमञ्ज्जाय धम्ममञ्ज्जाय^१ धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति । एव सो
२० भिक्खवे, पुगल्लो अप्पस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो ।

२ “कथं च भिक्खवे पुगल्लो अप्पस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो ?
इध भिक्खवे एकञ्चस्स पुगलस्स अप्पक सुत होति — सुत्त गेय्य वेय्या-
करण गाथा उदान इतिवुत्तक जातक अङ्गुत्तधम्म वेदस्स । सो तस्स
अप्पकस्स सुतस्स अत्यमञ्ज्जाय धम्ममञ्ज्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो
२५ होति । एव सो भिक्खवे पुगल्लो अप्पस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो ।

१ दधुपट्टिता सति — सी रो । २ जहेय्य — रो । ३ अपरिहान — सी रो ।
४-५ वेग — सी रो । ६ अनुपपत्ती — सी रो । ७ न धम्ममञ्ज्जाय — रो ।

३. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन अनुप-
पन्नो? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स बहुक सुत होति — सुत्त
गेय्यं वेय्याकरणं गाथा उदान इतिवुत्तक जातक अब्भुतधम्मं वेदल्ल ।
सो तस्स बहुकस्स सुतस्स न अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्म-
प्पटिपन्नो होति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन 5
अनुपपन्नो ।

४. कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो ?
इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स बहुक सुत होति — सुत्त गेय्यं वेय्या-
करणं गाथा उदान इतिवुत्तक जातक अब्भुतधम्म वेदल्लं । सो तस्स
बहुकस्स सुतस्स अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो 10
होति । एव खो , भिक्खवे, पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो ।
इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मिं ति ।

“अप्पस्सुतो पि चे होति, सीलेसु असमाहितो ।

उभयेन न गरहन्ति, सीलतो च सुतेन च ॥

“अप्पस्सुतो पि चे होति, सीलेसु सुसमाहितो ।

15

सीलतो नं पसंसन्ति, नास्स सम्पज्जते सुत ॥

“बहुस्सुतो पि चे होति, सीलेसु असमाहितो ।

B

सीलतो नं गरहन्ति, तस्स' सम्पज्जते सुत ॥

“बहुस्सुतो पि चे होति, सीलेसु सुसमाहितो ।

R

उभयेन न पसंसन्ति, सीलतो च सुतेन च ॥

20

“बहुस्सुत धम्मधरं, सप्पञ्ज बुद्धसावक ।

नेक्ख जम्बोनदस्सेव, को तं निन्दितुमरहति ।

देवा पि न पससन्ति, ब्रह्मणा पि पससितो” ति ॥

७. सौभनसुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, वियत्ता' विनीता विसारदा बहुस्सुता
धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सङ्घ सोभेन्ति । कतमे चत्तारो ? 25
भिक्खु, भिक्खवे, वियत्तो विनीतो विसारदो बहुस्सुतो धम्मधरो धम्मा-

नुधम्मप्पटिपन्नो सङ्ग सोभेति । भिक्खुनी, भिक्खवे, वियत्ता विनीता
 विसारदा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सङ्ग सोभेति ।
 उपासको, भिक्खवे, वियत्तो विनीतो विसारदो बहुस्सुतो धम्मधरो
 धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो सङ्ग सोभेति । उपासिका, भिक्खवे, वियत्ता
 ५ विनीता विसारदा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सङ्ग
 सोभेति । इमे सो, भिक्खवे, चत्तारो वियत्ता विनीता विसारदा
 बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सङ्ग सोभेन्ती ति ।

“यो होति वियत्तो च विसारदो च ,
 बहुस्सुतो धम्मधरो च होति ।
 १० धम्मस्स होति अनुधम्मचारी ,
 स ताविसो वुच्चति सङ्गसोभनो ॥

“भिक्खु च सीलसम्पन्नो, भिक्खुनी च बहुस्सुता ।
 उपासको च यो सद्धो, या च सद्धा उपासिका ।
 एते सो सङ्ग सोभेन्ति, एते हि सङ्गसोभना” ति ॥

८ वेसारज्जप्पुत्त

१५ १ “चत्तारिमानि भिक्खवे, तथागतस्स वेसारज्जप्पानि, यदि
 वेसारज्जेहि समन्नागतो तथागतो आसम^१ ठान^२ पटिजानात्ति, परि
 सासु सीहनाद नवत्ति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति । कत्तमानि चत्तारि ?
 ‘सम्मासम्बुद्धस्स ते पटिजानतो इमे धम्मा अनभिसम्बुद्धा’ ति तत्र वत्
 म समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा सोकस्मि
 २० सहधम्ममेन पटिचोवेस्सती ति निमित्तमेत भिक्खवे, न समनुपत्तामि ।
 एतमह^३ भिक्खवे निमित्त असमनुपत्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो
 वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

२ “सीणासवस्स ते पटिजानतो इमे आसवा अपरिवसीमा^४
 ति तत्र वत् म समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि
 २५ वा सोकस्मि सहधम्ममेन पटिचोदेस्सती ति निमित्तमेत भिक्खवे न
 समनुपत्तामि । एतमह भिक्खवे निमित्त असमनुपत्सन्तो खेमप्पत्तो
 अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

३. “ये खो पन ते अन्तरायिका धम्मा वुत्ता ते पटिसेवतो नाल तरायाया’ ति तत्र वत म समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा भ्रा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्मेन पटिचोदेस्सती ति निमित्तमेत, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमह, भिक्खवे, निमित्त असमनुपस्सन्तो मप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

5

४. “यस्स खो पन ते अत्थाय धम्मो देसितो सो न निय्याति ककरस्स सम्मा दुक्खक्खयाया’ ति तत्र वत म समणो वा ब्राह्मणो वा वो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्मेन पटिचोदेस्सती ति निमित्तमेत, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमह, भिक्खवे, निमित्त असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स वेसारज्जानि, येहि वेसारज्जेहि समन्नागतो तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेती ति ।

10

“ये केचिमे वादपथा पुथुस्सिता .
यनिस्सिता समणब्राह्मणा च ।
तथागत पत्वा न ते भवन्ति ,
विसारद वादपथातिवत्त’ ॥
“यो धम्मचक्क अभिभुय्य केवली’ ,
पवत्तयी सब्बभूतानुकम्पी ।
त तादिस देवमनुस्ससेट्ठ ,
सत्ता नमस्सन्ति भवस्स पारगु” ति ॥

B 316

15

20

६. तण्हुप्पादसुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, तण्हुप्पादा यत्थ भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । कतमे चत्तारो ? चीवरहेतु वा, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, पिण्डपातहेतु वा, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, सेनासनहेतु वा, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, इतिभवाभवहेतु वा, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो तण्हुप्पादा यत्थ भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जती ति ।

R 10

25

“तण्हादुत्तियो पुरिसो, दीघमद्धान ससर ।

इत्थमावञ्जयाभाव, ससार नातिवत्तति ॥

“एवमादीनव णत्वा, तण्ह दुवस्सस्स सम्भव ।

वीततण्हो अनादानो, सतो भिक्खु परिव्वजे” ति ॥’

१० योगसुत्त

१ “चत्ताशेमे, भिक्खवे, योगा । कस्समे चत्तारो ? काम-
योगो, भवयोगो, दिट्ठियोगो, अविज्जायोगो । कत्तमो च, भिक्खवे,
कामयोगो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कामान समुदय च अत्थङ्गम^१ च
अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथामूत नप्पजानाति । तस्स
कामान समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च
१० यथामूत अप्पजानतो^२ यो कामेसु कामरागो कामनन्दी^३ कामस्नेहो
काममुञ्छा कामपिपासा कामपरिळाहो कामज्जोसान कामतण्हा
सानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे कामयोगो । इति कामयोगो ।

२ “भवयोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भवान
समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथामूत
१५ नप्पजानाति । तस्स भवान समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव
च निस्सरण च यथामूत अप्पजानतो यो भवेसु भवरागो भवनन्दी
भवस्नेहो भवमुञ्छा भवपिपासा भवपरिळाहो भवज्जोसान भवतण्हा
सानुसेति । अयं वुच्चति भिक्खवे भवयोगो । इति कामयोगो भवयोगो ।

३ “दिट्ठियोगो च कथं होति ? इध भिक्खवे, एकच्चो
२० दिट्ठिन समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव^४ च निस्सरण च
यथामूत^५ नप्पजानाति । तस्स दिट्ठिन समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद
च आदीनव च निस्सरण च यथामूत अप्पजानतो यो दिट्ठीसु दिट्ठिरागो
दिट्ठिनन्दी दिट्ठिस्नेहो दिट्ठिमुञ्छा दिट्ठिपिपासा दिट्ठिपरिळाहो दिट्ठि
ज्जोसान दिट्ठितण्हा सानुसेति । अयं वुच्चति भिक्खवे दिट्ठियोगो ।
२५ इति कामयोगो भवयोगो दिट्ठियोगो ।

४ “अविज्जायोगो च कथं होति ? इध भिक्खवे, एकच्चो
छन्न फत्तायत्तानां समुदयं च अत्थङ्गम च अस्साद^६ च आदीनव च

निस्सरणं च यथाभूतं नप्पजानाति । तस्स छन्नं फस्सायतनानं समुदयं
च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनव च निस्सरणं च यथाभूतं अप्पजानतो
या छसु फस्सायतनेसु अविज्जा अज्जाण सानुसेति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, अविज्जायोगो । इति कामयोगो भवयोगो दिट्ठियोगो अविज्जा-
योगो, सयुत्तो पापकेहि अकुसलेहि धम्मेहि सङ्किलेसिकेहि पोणोब्भविकेहि 5
सदरेहि दुक्खविपाकेहि आर्याति जातिजरामरणिकेहि । तस्मा अयोग-
क्खेमी' ति वुच्चति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो योगा ।

५. "चत्तारोमे, भिक्खवे, विसयोगा । कतमे चत्तारो ?

B 3

कामयोगविसयोगो, भवयोगविसयोगो, दिट्ठियोगविसयोगो, अविज्जा-
योगविसयोगो । कतमो च, भिक्खवे, कामयोगविसयोगो ? इध, 10
भिक्खवे, एकच्चो कामानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं
च निस्सरणं च यथाभूतं पजानाति । तस्स कामानं समुदयं च अत्थङ्गमं
च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानतो यो कामेसु
कामरागो कामनन्दी कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा कामपरिळाहो
कामज्झोसानं कामतण्हा सा नानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, काम- 15
योगविसंयोगो । इति कामयोगविसयोगो ।

६. "भवयोगविसंयोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
भवानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च
यथाभूतं पजानाति । तस्स भवानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं
च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानतो यो भवेसु भवरागो भव- 20
नन्दी भवस्नेहो भवमुच्छा भवपिपासा भवपरिळाहो भवज्झोसानं
भवतण्हा सा नानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भवयोगविसयोगो ।
इति कामयोगविसयोगो भवयोगविसयोगो ।

७. "दिट्ठियोगविसयोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो दिट्ठीनं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्स- 25 R
रणं च यथाभूतं पजानाति । तस्स दिट्ठीनं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं
च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानतो यो दिट्ठीसु दिट्ठिरागो
दिट्ठिनन्दी दिट्ठिस्नेहो दिट्ठिमुच्छा दिट्ठिपिपासा दिट्ठिपरिळाहो दिट्ठि-
ज्झोसानं दिट्ठितण्हा सा नानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दिट्ठियोग-
विसयोगो । इति कामयोगविसयोगो भवयोगविसयोगो दिट्ठियोग- 30
विसयोगो ।

८ “अविज्जायोगविसयोगो च कथं ह्येति ? इध, भिक्खवे,
 एकञ्चो छल्ल फत्सायतनान समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव
 च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । तस्स छल्ल फत्सायतनान समुदय
 च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानतो
 ५ या छमु फत्सायतनेसु अविज्जा अठ्ठाण सा नानुसेति । अयं बुच्चति,
 भिक्खवे, अविज्जायोगविसयोगो । इति कामयोगविसयोगो भवयोग
 विसयोगो विट्ठियोगविसयोगो अविज्जायोगविसयोगो, विसमुत्तो पापकेहि
 अकुसलेहि वम्महेहि सङ्खलेसिकेहि पोणोम्मविकेहि^१ सदरेहि^२ दुक्खविपाकेहि
 आयतिं जातिजरामरणिकेहि । तस्मा योगव्वेमी ति बुच्चति । इमे
 १० क्षो, भिक्खवे, अत्तारो विसयोगा ति ।

“कामयोगेन समुत्ता, भवयोगेन चूमय ।

विट्ठियोगेन समुत्ता, अविज्जाय पुरव्वता ॥

“सत्ता गच्छन्ति ससार, जातिमरणगामिनो ।

ये च कामे परिच्छाम, भवयोग च सम्बसो ॥

१५ “विट्ठियोग समूहच्च, अविज्जा च विराजय ।

सम्बयोगविसमुत्ता, ते वे योगातिगा मुनी^३ ति ॥

अण्डगामवमो पठमो ।

तत्सुद्धानं

अनुबुद्धं पपतितं वे, अत्ता अनुसोतपञ्चम ।

अप्पसुतो च सोमन, वेसारज्ज तण्हायोगेन ते दसा ति ॥

—०—

२ चरवग्गो

१ चरसुत्त

१ ‘चरतो चे पि भिक्खवे भिक्खुनो उप्पज्जति कामवितक्को
 २० वा व्यापावमितक्को वा विहिंसावितक्को वा । त चे भिक्खु अधिवासेति,
 नप्पजहति न विनोदेति न व्यप्तीकरोति न अनमार्गं गमेति, चर पि^४

१ पोणोम्मविकेहि—ती रो । २ तदरेहि—री । ३ व्यप्तिकरोति—री ।

४ च पि—री ।

भिक्षवे, भिक्षु एवभूतो 'अनातापी अनोत्तापी सततं समित कुसीतो हीनविरियो' ति वुच्चति ।

२ "ठितस्स चे पि, भिक्षवे, भिक्षुनो उप्पज्जति काम-
वित्तको वा व्यापादवित्तको वा विहिंसावित्तको वा । तं चे भिक्षु
अधिवासेति, नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न अनभाव गमेति, 5
ठितो पि, भिक्षवे, भिक्षु एवभूतो 'अनातापी अनोत्तापी सततं समित
कुसीतो हीनविरियो' ति वुच्चति ।

३. "निसिन्नस्स चे पि, भिक्षवे, भिक्षुनो उप्पज्जति काम-
वित्तको वा व्यापादवित्तको वा विहिंसावित्तको वा । त चे^१ भिक्षु
अधिवासेति, नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न अनभाव गमेति, 10
निसिन्नो पि, भिक्षवे, भिक्षु एवभूतो 'अनातापी अनोत्तापी सतत
समित कुसीतो हीनविरियो' ति वुच्चति ।

४. "सयानस्स चे पि, भिक्षवे, भिक्षुनो जागरस्स उप्पज्जति
कामवित्तको वा व्यापादवित्तको वा विहिंसावित्तको वा । त चे
भिक्षु अधिवासेति, नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न अनभाव 15
गमेति, सयानो पि, भिक्षवे, भिक्षु जागरो एवभूतो 'अनातापी
अनोत्तापी सतत समित कुसीतो हीनविरियो' ति वुच्चति ।

५ "चरतो चे पि, भिक्षवे, भिक्षुनो उप्पज्जति कामवित्तको
वा व्यापादवित्तको वा विहिंसावित्तको वा । त चे भिक्षु नाधिवासेति,
पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव गमेति, चर पि, भिक्षवे, भिक्षु 20
एवभूतो 'आतापी ओत्तापी सतत समित आरद्धविरियो पहित्तो' ति
वुच्चति ।

६ "ठितस्स चे पि, भिक्षवे, भिक्षुनो उप्पज्जति काम-
वित्तको वा व्यापादवित्तको वा विहिंसावित्तको वा । त चे भिक्षु
नाधिवासेति, पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव गमेति, ठितो 25
पि, भिक्षवे, भिक्षु एवभूतो 'आतापी ओत्तापी सततं समित आरद्ध-
विरियो पहित्तो' ति वुच्चति ।

७ "निसिन्नस्स चे पि, भिक्षवे, भिक्षुनो उप्पज्जति काम-
वित्तको वा व्यापादवित्तको वा विहिंसावित्तको वा । तं चे भिक्षु

नाधिवासेति, पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव गमेति, निसिन्नो
पि, भिक्षवे, भिक्षु एवभूतो 'आतापी ओत्तापी सतत समित आरब्ध
विरियो पहिततो' ति बुञ्चति ।

८ "सयानस्स चे पि, भिक्षवे, भिक्षुनो जागरस्स

५ उपपज्जति कामवितक्को वा व्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा ।
त चे भिक्षु नाधिवासेति, पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव
गमेति, सयानो' पि, भिक्षवे, भिक्षु जागरो एवभूतो 'आतापी
ओत्तापी सतत समित आरब्धविरियो पहिततो' ति बुञ्चती ति ।

१० "चर वा यदि वा तिट्ठ निसिन्नो उद' वा सय ।

यो वितक्क वितक्केति, पापक गेहनिस्सित ॥

"कुम्मगपटिपन्नो' सो, मोहनेय्येसु मुञ्छितो ।

अमब्बो तादिसो भिक्षु, फुट्ठु सम्बोधिमुत्तम ॥

१५ "यो च चर वा तिट्ठ वा, निसिन्नो उद वा सय ।

वितक्क समयित्वान, वितक्कूपसमे रतो ।

मब्बो सो तादिसो भिक्षु फुट्ठु सम्बोधिमुत्तम' ति ॥

२ सीलमुत्त

१ "सम्पन्नसीला, भिक्षवे विहरण सम्पन्नपातिमोक्खा, पाति
मोक्खसवरसवुता विहरण आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु भय
दस्साविनो । समादाय सिक्खण सिक्खापदेसु । सम्पन्नसीलानं वो,
भिक्षवे विहरत सम्पन्नपातिमोक्खान पातिमोक्खसवरसवुतान विहरत
२० आचारगोचरसम्पन्नान अणुमत्तेसु वज्जेसु भयवस्सावीन समादाय सिक्खण
सिक्खापदेसु किमस्स उत्तरि' करणीय ?

२ "चरतो चे पि भिक्षवे भिक्षुनो अभिज्झाव्यापादो विगतो
होति चीनमिद्धं .. उदञ्चकुक्कुब्ध विचिकिञ्चा पहीना होति',
आरब्ध होति विरिय असस्सीन उपट्ठिता सति असम्मूढा पस्सदो कायो
२५ आरब्धो समाहित चित्त एकग चर पि भिक्षवे भिक्षु एवभूतो
'आतापी ओत्तापी सतत समित आरब्धविरियो पहिततो' ति बुञ्चति ।

३ “ठितस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो अभिज्झाव्यापादो विगतो होति, थीनमिद्धं ... उद्धच्चकुक्कुच्च विचिकिच्छा पहीना होति, आरद्ध होति विरिय असल्लीन, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहितं चित्त एकगं, ठितो पि, भिक्खवे, भिक्खु एवभूतो ‘आतापी ओत्तापी सतत समित आरद्धविरियो पहितत्तो’ ति वुच्चति । 5

B 34

४. “निसिन्नस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो अभिज्झाव्यापादो विगतो होति, थीनमिद्ध . उद्धच्चकुक्कुच्च विचिकिच्छा पहीना होति, आरद्ध होति विरिय असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहित चित्त एकग, निसिन्नो पि, भिक्खवे, भिक्खु एवभूतो ‘आतापी ओत्तापी सतत समित आरद्धविरियो पहितत्तो’ 10 R 1 ति वुच्चति ।

५ “सयानस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो जागरस्स अभिज्झा- व्यापादो विगतो होति, थीनमिद्ध उद्धच्चकुक्कुच्च ... विचिकिच्छा पहीना होति, आरद्ध होति विरिय असल्लीन, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहितं चित्त एकग, सयानो पि, 15 भिक्खवे, भिक्खु जागरो एवंभूतो ‘आतापी ओत्तापी सतत समितं आरद्धविरियो पहितत्तो’ ति वुच्चती ति ।

“यत चरे यत तिट्ठे, यत अच्छे यतं सये ।

यतं सम्मिञ्जये भिक्खु, यतमेन पसारये ॥

“उद्ध तिरियं अपाचीन, यावता जगतो गति । 20

समवेक्खिता च धम्मान, खन्धान उदयब्बय^१ ॥

“चेतोसमथसामीचि, सिक्खमान सदा सत ।

सतत पहितत्तो ति, आहु भिक्खु तथाविधं” ति ॥

३. पधानसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सम्मप्पधानानि । कतमानि चत्तारि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नान पापकान अकुसलान धम्मान 25 अनुप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति; उप्पन्नान पापकान अकुसलान धम्मान पहानाय छन्द जनेति

१ उदयव्यय - सी०, रो० ।

वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति, अनुप्पन्नान कुस-
लान धम्मान उप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त
पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नान कुसलान धम्मान ठितिया असम्मोसाय
मिम्मोभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्द जनेति वायमति
विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति । इमानि स्रो, भिक्खवे,
चत्तारि सम्मप्पधानानी ति ।

“सम्मप्पधाना मारधेय्यामिभूता,
ते असिता जातिमरणभयस्स पारगू ।
ते तुसिता जेत्वा मार सवाहिर्नि ते अनेजा,
सब्ब नमुच्चिबल उपातिवत्ता ते सुसिता” ति ॥

४ सवरसुत्त

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, पधानानि । कतमानि चत्तारि ?

सवरप्पधान पद्धानप्पधान, भावनाप्पधान, अनुरक्खणाप्पधान । कसम
च भिक्खवे, सवरप्पधान ? इध, भिक्खवे भिक्खु^१ चक्खुना रूपं^२ दिस्वा
न निमित्तगाही होति नानुब्यञ्जनगाही । यत्थाधिकरणमेन चक्खु
न्द्रिय असवुत्त विहरन्त अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा
अन्वास्सवेम्म, तस्स सवराय पटिपज्जति रक्खति चक्खुन्द्रिय, चक्खु
न्द्रिये सवर आपज्जति । सोत्तेन सह सुत्वा धानेन गध धामित्वा
जिब्हाय रस सायित्वा कायेन फोडुन्व फुसित्वा मनसा धम्म
विञ्जाय न निमित्तगाही होति नानुब्यञ्जनगाही, यत्थाधिकरणमेन
मनिन्द्रिय असवुत्त विहरन्त अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा
अन्वास्सवेम्म, तस्स सवराय पटिपज्जति रक्खति मनिन्द्रिय, मनिन्द्रिये
सवर आपज्जति । इद वुच्चति, भिक्खवे सवरप्पधानं ।

२ “कसम च भिक्खवे पद्धानप्पधान ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
उप्पन्न वामवितक्क^३ नाधिवासेति पज्जहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अन
भाव गमति, उप्पन्न व्यापादवितक्क ... पे० .. उप्पन्न विहिंसावितक्क
... पे० .. उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पज्जहति विनो-

१ मारपय्यामिभूतो - रो । २ सवाहर् - ती रो । ३ भिक्खुतो - रो
४ रो पोत्तके नति ।

देति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पहान-
प्पधान ।

३. “कतमं च, भिक्खवे, भावनाप्पधान ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु सतिसम्बोज्झङ्ग भावेति विवेकनिस्सित विरागनिस्सतं निरोध-
निस्सित वोस्सग्गपरिणामि, धम्मविचयसम्बोज्झङ्ग भावेति ... विरिय- 5 B ३
सम्बोज्झङ्ग भावेति .. पीतिसम्बोज्झङ्ग भावेति . पस्सद्विसम्बोज्झङ्ग
भावेति .. समाधिसम्बोज्झङ्ग भावेति ... उपेक्खासम्बोज्झङ्ग भावेति
विवेकनिस्सित विरागनिस्सित निरोधनिस्सित वोस्सग्गपरिणामि । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, भावनाप्पधान ।

४. “कतमं च, भिक्खवे, अनुरक्खणाप्पधान ? इध, भिक्खवे, 10 R.
भिक्खु उप्पन्न भद्दक समाधिनिमित्त अनुरक्खति अट्ठिकसञ्ज पुळुवक-
सञ्ज विनीलकसञ्ज विच्छिद्दकसञ्ज उद्धुमातकसञ्ज । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, अनुरक्खणाप्पधान । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि
पधानानी ति ।

“सवरो च पहान च, भावना अनुरक्खणा । 15
एते पहाना चत्तारो, देसितादिच्चबन्धुना ।
येहि भिक्खु इधातापी, खय दुक्खस्स पापुणे^१ ति^२ ॥

५. पञ्जतिसुत्तं

१. “चतस्सो इमा, भिक्खवे, अग्गपञ्जत्तियो । कतमा
चतस्सो ? एतदग्ग, भिक्खवे, अत्तभावीन यदिद — राहु असुरिन्दो ।
एतदग्ग, भिक्खवे, कामभोगीन यदिद — राजा मन्धाता । एतदग्ग, 20
भिक्खवे, आधिपतेय्यान यदिद — मारो पापिमा । सदेवके, भिक्खवे,
लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय तथा-
गतो अग्गमक्खायति अरह सम्मासम्बुद्धो । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो
अग्गपञ्जत्तियो ति ।

“राहुग्ग अत्तभावीन, मन्धाता कामभोगिन^३ । 25
मारो आधिपतेय्यान, इद्धिया यससा^४ जल ॥

१ विनीलकसञ्ज विपुव्वकसञ्ज — सी०, रो० । २-२ पापुणोति — रो० । ३ काम-
भोगीन — रो० । ४ यस्सा — रो० ।

“उद्ध तिरिय अपाचीनं, यावता जगतो गति ।
सवेवकस्स लोकस्स, बुद्धो अगो’ पवुञ्चती” ति ॥

६ सोखुम्मसुत्त

- १ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सोखुम्मानि । कतमानि चत्तारि
इध, भिक्खवे, भिक्खु रूपसोखुम्मेन समभ्रागतो होति परमेन, तेन
रूपसोखुम्मेन अञ्जं रूपसोखुम्म उत्तरितर वा पणीततर वा न सम
पस्सति, तेन च रूपसोखुम्मेन अञ्जं रूपसोखुम्म उत्तरितर वा पणीत
वा न पत्थेति । वेदनासोखुम्मेन समभ्रागतो होति परमेन, तेन
वेदनासोखुम्मेन अञ्जं वेदनासोखुम्म उत्तरितर वा पणीततर वा
समनुपस्सति, तेन च वेदनासोखुम्मेन अञ्जं वेदनासोखुम्म उत्तरि
वा पणीततर वा न पत्थेति । सञ्ज्ञासोखुम्मेन समभ्रागतो होति परमे
तेन च सञ्ज्ञासोखुम्मेन अञ्जं सञ्ज्ञासोखुम्म उत्तरितर वा पणीत
वा न समनुपस्सति तेन च सञ्ज्ञासोखुम्मेन अञ्जं सञ्ज्ञासोखु
उत्तरितर वा पणीततर वा न पत्थेति । सङ्खारसोखुम्मेन समभ्राग
होति परमेन तेन च सङ्खारसोखुम्मेन अञ्जं सङ्खारसोखुम्म उत्तरि
वा पणीततर वा न समनुपस्सति तेन च सङ्खारसोखुम्मेन अञ्
सङ्खारसोखुम्म उत्तरितर वा पणीततर वा न पत्थेति । इमानि ६
भिक्खवे, चत्तारि साखुम्मानी ति ।

“रूपसोखुम्मत्त आत्वा, वेदनान च सम्भवं ।
सञ्ज्ञा यतो समुदेति अत्थ गच्छति यत्थ च ।
सङ्खारे परत्ता आत्वा बुक्खतो नो च अत्ततो ॥
“न वे’ सम्मदसो भिक्खु सन्तो सन्तिपदे रता ।
धारति अन्तिम वेह, जेत्वा मार सवाहिनि’ ति ॥

७ पठमअगत्तिमुत्तं

- १ “चत्तारिमानि भिक्खवे अगत्तिगमनानि । कतमा
चत्तारि ? छन्दागत्ति गच्छति वासागत्ति गच्छति मोहागत्ति गच्छति
भयागत्ति गच्छति — इमानि गो भिक्खवे चत्तारि अगत्तिगमनानी ति

“छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं अतिवत्तति ।
निहीयति तस्स यसो, काळपवखेव चन्दिमा” ति ॥

८. दुतियअगतिसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, नागतिगमनानि । कतमानि
चत्तारि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं
गच्छति, न भयागतिं गच्छति — इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि नागति- 5
गमनानी ति ।

“छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं अतिवत्तति ।
आपूरति तस्स यसो, सुक्कपवखेव चन्दिमा” ति ॥

९. ततियअगतिसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, अगतिगमनानि । कतमानि चत्तारि ?
छन्दागतिं गच्छति, दोसागतिं गच्छति, मोहागतिं गच्छति, भयागतिं 10 R.
गच्छति — इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि अगतिगमनानि ।

२ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, नागतिगमनानि । कतमानि
चत्तारि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं
गच्छति, न भयागतिं गच्छति — इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि नागति-
गमनानी ति ।

“छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं अतिवत्तति ।
निहीयति तस्स यसो, काळपवखेव चन्दिमा ॥
“छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं अतिवत्तति ।
आपूरति तस्स यसो, सुक्कपवखेव चन्दिमा” ति ॥

१०. भत्तुद्देसकमुत्तं

१ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भत्तुद्देसको यथाभत 20
निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि चतूहि ? छन्दागतिं गच्छति, दोसा-
गतिं गच्छति, मोहागतिं गच्छति, भयागतिं गच्छति — इमेहि खो,
भिक्खवे, चतूहि धम्मोहि समन्नागतो भत्तुद्देसको यथाभत निक्खित्तो
एवं निरये ।

२ “चतूहि, भिक्षवे, धम्मेहि समभागतो भत्तुद्देसको यथाभत निबिसत्तो एव सग्गे । कतमेहि चतूहि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति — इमहि स्रो, भिक्षवे, चतूहि धम्मेहि समभागतो भत्तुद्देसको यथाभत निबिसत्तो
६ एव सग्गे ति ।

“ये केचि कामेसु असञ्जाता जना ,
अधम्मिका ह्येन्ति अधम्मगारवा ।
छन्दा दोसा मोहा च भया गामिनो ,
परिसाकसटो’ च पनेस वुच्चति ॥

१० “एव हि वुत्त समणेन जानता ,
तस्मा हि ते सप्पुरिसा पससिमा ।
धम्मे ठिता ये न करोन्ति पापक ,
न’ छन्दा न मोहा’ न भया च गामिनो ।
१५ “परिसाय मण्डो’ च पनेस वुच्चति ,
एव हि वुत्त समणेन जानता’ ति ॥

चरवम्भो बुद्धिगो ।

तत्सुद्धान

चर सीलं पधानानि, सवर पञ्चातिपञ्चम
सोखुम्भं तयो भगती, भत्तुद्देसेन ते दसा ति ॥

—०—

३ उल्लेखवग्गो

१ पठमजल्लेखसुत्त

२० १ एव मे सुत्त । एक्’ समय भगवा सावस्थिय विहरति जेतवन
अनायपिण्डवस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्षु आमन्तसि —
२० “भिक्षवा’ ति । “भन्ते’ ति ते भिक्षू भगवता पञ्चस्सोसु ।
भगवा एतदवोच —

१ पठित्तान्तो — नी रो । २-२ न छन्दा बीता — सी रो । ३ मन्तो — रो । ४ पधानं — रो । ५ सुगुणं — रो ।

२ “एकमिदाह, भिक्खवे, समयं उरुवेलाय विहरामि नज्जा
 रञ्जराय तीरे अजपालनिग्रोधे पठमाभिसम्बुद्धो । तस्स मय्ह, भिक्खवे,
 रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एव चेतसो परिवित्तको उदपादि — ‘दुवख
 खो अगारवो विहरति अप्पत्तिस्सो । कि नु खो अहं समण वा ब्राह्मण
 वा सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरेय्य’ ति ?

5

३. “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘अपरिपूरस्स खो अहं
 सीलक्खन्धस्स पारिपूरिया अञ्जं समणं वा ब्राह्मण वा सक्कत्वा गरु
 कत्वा उपनिस्साय विहरेय्य । न खो पनाहं पस्सामि सदेवके लोके
 समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अञ्ज समण
 वा ब्राह्मण वा अत्तना सीलसम्पन्नतरं, यमहं सक्कत्वा गरु कत्वा 10
 उपनिस्साय विहरेय्यं ।

‘अपरिपूरस्स खो अहं समाधिक्खन्धस्स पारिपूरिया अञ्जं
 समण वा ब्राह्मणं वा सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं । न
 खो पनाहं पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया
 पजाय सदेवमनुस्साय अञ्जं समण वा ब्राह्मणं वा अत्तना समाधि- 15
 सम्पन्नतर, यमहं सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरेय्य ।

‘अपरिपूरस्स खो अहं पञ्जाक्खन्धस्स पारिपूरिया अञ्जं
 समण वा ब्राह्मण वा सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरेय्य । न खो
 पनाहं पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया
 पजाय सदेवमनुस्साय अञ्जं समणं वा ब्राह्मण वा अत्तना पञ्जा- 20
 सम्पन्नतरं, यमहं सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरेय्य ।

‘अपरिपूरस्स खो अहं विमुत्तिक्खन्धस्स पारिपूरिया अञ्जं
 समण वा ब्राह्मणं वा सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं । न
 खो पनाहं पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया
 पजाय सदेवमनुस्साय अञ्जं समणं वा ब्राह्मणं वा अत्तना विमुत्ति- 25
 सम्पन्नतर, यमहं सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरेय्य’ ति ।

४ “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘यन्नूनाहं य्वायं
 धम्मो मया अभिसम्बुद्धो तमेव धम्मं सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय
 विहरेय्य’ ति ।

B 3

५. “अथ खो, भिक्खवे, ब्रह्मा सहम्पति मम चेतसा चेतोपरि- 30 R 2
 वित्तकमञ्जाय — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिस्सो सम्मिञ्जित वा बाहं

पसारेम्य, पसारित्वा वा बाहू सम्मिञ्जेम्य, एवमेव — ब्रह्मलोके अन्तरहिता
 मम पुरतो पातुरहोसि । अथ स्त्री, भिक्षवे, ब्रह्मा सहम्पति एकस उत्तरा
 सङ्गं करित्वा दक्षिण जाणुमण्डलं पथवियं निहन्त्वा येनाह तेनञ्जसि
 पणामेत्वा म एतदवोच — 'एवमेतं भगवा, एवमेतं सुगत ! ये पि ते,
 ५ भन्ते, ब्रह्मेसु अतीतमद्यान् भरहन्तो सम्मासम्बुद्धा ते पि भगवन्तो धम्म
 येव सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्सायं विहरिंसु, ये पि ते, भन्ते, भवि
 स्सन्ति अनागतमद्यान् भरहन्तो सम्मासम्बुद्धा ते पि भगवन्तो धम्मयव
 सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्सायं विहरिस्सन्ति, भगवा पि, भन्त,
 एतर्हि भरहं सम्मासम्बुद्धो धम्मयेव सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्सायं
 १० विहरतू' ति । इदमवोच ब्रह्मा सहम्पति । इदं वत्वा अयापरं
 एतदवोच —

‘ये च अतीता सम्बुद्धा, ये च बुद्धा अनागता ।
 यो चैतरहि सम्बुद्धो, बहून् सोकनासनो ॥
 ‘सब्बे सद्धम्मगस्सो, विहसु विहरन्ति च ।
 १५ अथो पि विहरिस्सन्ति, एसा बुद्धानं धम्मता ॥
 ‘तस्मा हि अत्तकामेन, महत्तमभिकङ्कता ।
 सद्धम्मो गरुकासब्बो, सरं बुद्धानं सासनं’ ति ॥

६ “इदमवोच भिक्षवे ब्रह्मा सहम्पति । इदं वत्वा म
 अभिवादेत्वा पदक्षिणं कत्वा उत्पेदन्तरायायि । अथ स्वाह, भिक्षवे,
 २० ब्रह्मनो च अज्जेसनं विदित्वा अत्तनो च पतिरूपं व्यायं धम्मो मया अभि-
 सम्बुद्धो समेव धम्मं सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्सायं विहरासि । यतो
 च स्त्री, भिक्षवे सङ्गो पि महत्तेन समन्नागतो, अथ मे सङ्गे पि
 गारवो” ति ।

२ कुतियउरवेससुत्त

१ “एकमिदाह भिक्षवे, समय उरवेसाय विहरामि नज्जा
 २५ नेरञ्जराय तीरे अजपामनिग्रोधे पठमाभिसम्बुद्धो । अथ स्त्री भिक्षवे
 सम्बुद्धसा ब्राह्मणा जिण्णा बुद्धा महत्सका अद्यगता वयोधनुप्पसा येनाह
 तेनुपसङ्गमिसु उपसङ्गमित्वा मया सद्धिं सम्मोविसु । सम्मोदनीयं

कथं सारणीयं^१ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना
खो, भिक्खवे, ते ब्राह्मणा मं एतदवोचु — ‘सुत मेत, भो गोतम — न समणो
गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति
वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेती ति । तयिदं, भो गोतम, तथेव ।
न हि भव गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुप्पत्ते 5
अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिदं, भो
गोतम, न सम्पन्नमेवा’ ति ।

२ “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘नयिमे^२ आयस्मन्तो
जानन्ति थेरं वा थेरकरणे वा धम्मं’ ति । वुद्धो चे पि, भिक्खवे, होति
आसीतिको वा नावुतिको^३ वा वस्ससतिको वा जातिया । सो च होति 10
अकालवादी अभूतवादी अनत्थवादी अधम्मवादी अविनयवादी, अनि-
धानवर्ति^४ वाच भासिता अकालेन अनपदेस अपरियन्तवर्ति अनत्थसहित ।
अथ खो सो बालो थेरो त्वेव सङ्गं गच्छति ।

३ “दहरो चे पि, भिक्खवे, होति युवा सुसुकाळकेसो भद्रेन^५
योब्बनेन समन्नागतो पठमेन वयसा । सो च होति कालवादी भूतवादी 15
अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी निधानवर्ति वाच भासिता कालेन
सापदेसं परियन्तवर्ति अत्थसहितं । अथ खो सो पण्डितो थेरो त्वेव^६
सङ्गं गच्छति ।

४ “चत्तारोमे, भिक्खवे, थेरकरणा धम्मा । कतमे चत्तारो ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसवरसवुतो विहरति 20
आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति
सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदि-
कल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सब्यञ्जन केवलपरि-
पुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपस्स^७ धम्मा बहुस्सुता होन्ति
धाता^८ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, चतुन्न 25
ज्ञानान् आभिचेतसिकान^९ दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी होति
अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति
पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो थेरकरणा धम्मा ति ।

१ सारणीय — सी०, स्या०, रो० । २ न वत मे — सी०, रो०, न च इमे — स्या० ।
३ नवुतिको — स्या०, रो० । ४ अनिदानवर्ति — रो० । ५ भद्रेन — सी०, रो० । ६ तेव
— रो० । ७ तथारूपस्स — सी०, रो० । ८ प्रता — सी०, स्या०, रो० । ९ अभि० — रो० ।

“यो उद्धतेन चित्तेन, सम्पन्नं च बहु भासति ।
 अममाहितसङ्कल्पो, असद्वृत्तमरतो मगो ।
 आरा सो थावरैर्यमहा, पापदिष्टि अनादरो ॥
 “यो च सीलेन सम्पन्नो, सुतवा पटिभानवा ।
 सञ्जतो धीरो घम्मेसु, पञ्जायत्य विपस्सति ॥
 “पारगू सव्वघम्मान, अखिलो पटिभानवा ।
 पहीनजातिमरणो, ब्रह्मचरियस्स केवली ॥
 “तमह ववामि थेरो ति, यस्स नो सन्ति आसवा ।
 आसवान सया भिक्खु सो थेरो ति पवुञ्चती” ति ॥

३ लोकमुत्त

१ “लोको, भिक्खवे तयागतेन अभिसम्बुद्धो । लोक्स्मा
 तयागतो विसयुत्तो । लोकसमुदयो भिक्खवे तयागतेन अभिसम्बुद्धो ।
 लोकसमुदयो तयागतस्स पहीनो । लोकनिरोधो, भिक्खवे, तयागतन
 अभिसम्बुद्धो । लोकनिरोधो तयागतस्स सञ्चिकतो । लोकनिरोध
 गामिनी पटिपवा, भिक्खवे, तयागतेन अभिसम्बुद्धा’ । लोकनिरोध
 गामिनी पटिपवा तयागतस्स भाविता ।

२ “य, भिक्खवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सन्नहकस्स
 सस्समणब्राह्मणिमा पनाय सदेवमनुस्साय दिट्ठ सुत मुत विञ्जात पत्त
 परियेसित अनुविचरित मनसा, सव्व त तयागतेन अभिसम्बुद्ध ।
 तस्मा ‘तयागतो ति वुञ्चति ।

३ “य च भिक्खवे रस्ति तयागतो अनुत्तर’ सम्मासम्बोधि’
 अभिसम्बुज्झति य च रस्ति अनुपादिसेसाय’ निब्बानधातुया’ परिनिब्बा
 यति य एतस्मि अन्तरे भासति लपति निहिसति सव्व त तथेव होति
 नो अञ्जणा । तस्मा ‘तयागतो’ ति वुञ्जति ।

४ “यथावादी भिक्खवे तयागतो तयाकारी, यथाकारी
 तयावादी । इति यथावादी तयाकारी यथाकारी तयावादी । तस्मा
 ‘तयागतो’ ति वुञ्जति ।

१-२ नीरवम्मेसु - ही निरवम्मेसु - स्या । २ पञ्जायत्य - रो । ३ अभि
 सम्बुद्धो - रो । ४-४ ३-४ ही स्या रो पीत्येसु पतिव ।

५ “सदेवके, भिक्खवे, लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्म-
णिया पजाय सदेवमनुस्साय तथागतो अभिभू अनभिभूतो अञ्जदत्थुदसो
वसवत्ती । तस्मा ‘तथागतो’ ति वुच्चति ।

“सब्ब लोक अभिञ्जाय, सब्ब लोके यथातथ^१ ।

सब्ब लोक विसयुत्तो, सब्बलोके अनूपयो^२ ॥

5

“स वे सब्बाभिभू धीरो, सब्बगन्थप्पमोचनो ।

फुट्ठस्स परमा सन्ति, निब्बान अकुतोभय ॥

“एस खीणासवो बुद्धो, अनीघो छिन्नससयो ।

सब्बकम्मक्खय पत्तो, विमुत्तो उपधिसङ्खये ॥

“एस^३ सो भगवा बुद्धो, एस सीहो अनुत्तरो ।

10

सदेवकस्स लोकस्स, ब्रह्मचक्क पवत्तयी ॥

“इति देवा मनुस्सा च, ये बुद्ध सरण गता ।

सङ्गम्म त^४ नमस्सन्ति, महन्त वीतसारद ॥

“दन्तो दमयत सेट्ठो, सन्तो समयत इसि ।

B

मुत्तो मोचयत अग्गो, तिण्णो तारयत वरो ॥

15

“इति हेतं नमस्सन्ति, महन्त वीतसारद ।

सदेवकस्मि लोकस्मि, नत्थि मे^५ पटिपुगलो” ति ॥

४ काळकारामसुत्तं

१. एक समय भगवा साकेते विहरति काळकारामे । तत्र
खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते
भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

20

२. “य, भिक्खवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दिट्ठ सुतं मुतं विञ्जात
पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तमहं जानामि ।

३. “य, भिक्खवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दिट्ठ सुतं मुतं विञ्जात 25

१ यथा तथा — रो० । २ अनुस्सयो — स्या० । ३ एव — स्या० । ४ न — सी०,
स्या० । ५ ते — सी०, स्या०, रो० ।

पत्त परियेसित अनुविचरित मनसा, तमह् अज्झासि । त तथा-
गतस्स विवित्त, त तथागतो न उपट्ठासि ।

४ “य, भिक्षवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सद्रह्मकस्स
सस्समणव्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय विट्ठ सुत्त मुत्त विज्झात्त पत्त
५ परियेसित अनुविचरित मनसा, तमह् न जानामी ति वदेय्य, त
ममस्स मुसा ।

५ “य, भिक्षवे .. प० तमह् जानामि च न च जानामी
ति वदेय्य, तम्पस्स तादिसमेव ।

६ “य, भिक्षवे पे० तमह् मेव जानामि न न जानामी
१० ति वदेय्य, त ममस्स कलि ।

७ “इति खो, भिक्षवे, तथागतो दट्ठा दट्ठब्ब, विट्ठ न मज्झति,
अविट्ठ न मज्झति, दट्ठब्ब न मज्झति, दट्ठार न मज्झति, सुत्ता^१
सोत्तब्ब, सुत्त न मज्झति, असुत्ता^२ न मज्झति, सोत्तब्ब न मज्झति,
सोत्तार^३ न मज्झति, मुत्ता मोत्तब्ब, मुत्त न मज्झति, अमुत्त न मज्झति,
१५ मोत्तब्ब न मज्झति, मोत्तार न मज्झति, विज्झत्वा विज्झात्तब्ब,
विज्झात्त न मज्झति, अविज्झात्त न मज्झति विज्झात्तब्ब न मज्झति,
विज्झात्तार^४ न मज्झति । इति खो, भिक्षवे, तथागतो विट्ठसुत्तमुत्त
विज्झात्तब्बेसु घम्मेसु तादीयेव^५ तादी । तम्हा च पन तादिम्हा अज्झो
तादी उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी ति वदामी ति ।

२० “य किञ्चि विट्ठ व सुत्त मुत्त वा ,
अज्झोसित , सञ्चमुत्त परेस ।
न तेसु तादी सयसवुत्तेसु ,
सञ्चं मुसा^६ वा पि पर दहेय्य ॥

२५ “एत च सत्त्वं पटियञ्च^७ दिस्वा ,
अज्झोसिता यत्थ पजा विसत्ता ।
जानामि पस्सामि तथेव एत्त ,
अज्झोसित भरिय तथागतान” ति ॥

१ उरिग्व - एवा । २ मुसा - गी एवा । ३ अज्झु - एवा० । ४ मुत्ता -
एवा । ५ विज्झात्त - एवा । ६ तादिनीय - एवा तादिनीय - रो । ७ मुत्त -
रो । ८ पटियञ्च - गी रो ।

५. ब्रह्मचरियसुत्तं

१. “नयिद, भिक्खवे, ब्रह्मचरिय वुस्सति जनकुहनत्थ, न जनलपनत्थ, न लाभसक्कारसिलोकानिससत्थ, न इतिवादप्पमोवखानि-
ससत्थ, न ‘इति मं जनो जानातू’ ति । अथ खो इद, भिक्खवे, ब्रह्मचरिय
वुस्सति सवरत्थ प्हानत्थ विरागत्थ निरोधत्थ ति ।

“सवरत्थ प्हानत्थ, ब्रह्मचरिय अनीतिह ।

5

अदेसयि सो भगवा, निब्बानोगधगामिन ।

एस मग्गो महन्तेहि, अनुयातो महेसिभि’ ॥

“ये च तं पटिपज्जन्ति, यथा बुद्धेन देसित ।

दुक्खस्सन्त करिस्सन्ति, सत्थुसासनकारिनो” ति ॥

६. कुहसुत्तं

१. “ये ते, भिक्खवे, भिक्खू कुहा थद्धा लपा सिङ्गी उन्नळा 10 B.
असमाहिता, न मे ते, भिक्खवे, भिक्खू मामका । अपगता च ते, भिक्खवे,
भिक्खू इमस्मा धम्मविनया, न च ते इमस्मि धम्मविनये वुद्धि विरूहि
वेपुल्ल आपज्जन्ति । ये च खो ते, भिक्खवे, भिक्खू निक्कुहा निल्लपा
धीरा अत्थद्धा सुसमाहिता, ते खो मे, भिक्खवे, भिक्खू मामका । अनप-
गता च ते, भिक्खवे, भिक्खू इमस्मा धम्मविनया । ते च इमस्मि 15
धम्मविनये वुद्धि विरूहि वेपुल्ल आपज्जन्ती ति ।

“कुहा थद्धा लपा सिङ्गी, उन्नळा असमाहिता ।

न ते धम्मे विरूहन्ति, सम्मासम्बुद्धदेसिते ॥

“निक्कुहा निल्लपा धीरा, अत्थद्धा सुसमाहिता ।

ते वे धम्मे विरूहन्ति, सम्मासम्बुद्धदेसिते” ति ॥

20

७. सन्तुष्टिसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, अप्पानि च सुलभानि च, तानि
च अनवज्जानि । कतमानि चत्तारि ? पसुकूल, भिक्खवे, चीवरानं
अप्पं च सुलभं च, त च अनवज्ज । पिण्डियालोपो, भिक्खवे, भोज-

नान अण्ण च सुलभं च, त च अनवज्ज । स्मसमूल, भिक्खवे, सेनासनान्
अण्ण च सुलभं च, त च अनवज्ज । पूतिमुत्त, भिक्खवे, भेसज्जान अण्ण
च सुलभं च, त च अनवज्ज । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि अण्णानि
च सुलभानि च, तानि च अनवज्जानि । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु
५ अण्णेन च तुट्ठो होति सुलभेन च, इदमस्साह अठ्ठातर सामञ्जसं
ति वदामी ति ।

“अनवज्जेन तुट्ठस्स, अण्णेन सुलभेन च ।
न सेनासनमारम्भ, चीवर पानभोजन ।
विघातो होति चित्तस्स, दिसा नप्पटिहञ्जति ॥

१० “ये चम्पस्स चम्मा अक्खाता, सामञ्जस्सानुलोमिका ।
अधिग्गहिता तुट्ठस्स, अण्णमत्तस्स सिक्खतो” ति ॥

८ अरियवससुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, अरियवसा अग्गञ्जा रत्तञ्जा
वसञ्जा पोराणा असक्किण्णा असक्किण्णपुम्बा, न सक्कीयन्ति न सक्की-
यिस्सन्ति अण्णटिक्कुट्ठा” समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्चूहि । कत्तमे चत्तारो ?
१५ इध, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इत्तरीतरेन चीवरेन, इत्तरीतर
चीवरसन्तुट्ठिया च वण्णवादी, न च चीवरहेतु अनेसन अण्णत्तिस्स आप
ज्जति अलद्धा च चीवरं न परितस्सति सद्धा च चीवर अगधितो अमु
च्छित्तो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुज्जति,
साय च पन इत्तरीतरचीवरसन्तुट्ठिया नेवत्तानुक्कसेति, सो पर वम्मेति ।
२० यो” हि तत्थ दक्खो अनलसो सम्पजानो पटिस्सतो, अय बुज्जति, भिक्खवे,
भिक्खु पोराणे अग्गञ्जे अरियवसे ठितो ।

२ “पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सन्तुट्ठो होति इत्तरीतरेन
पिण्डपातेन इत्तरीतरपिण्डपातसन्तुट्ठिया च वण्णवादी, न च पिण्ड
पातहेतु अनेसन अण्णत्तिस्स आपज्जति, अलद्धा च पिण्डपातं न परि
२५ सम्पति सद्धा च पिण्डपातं अगधितो” अमुच्छित्तो अनज्झोपन्नो आदीनव
दस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुज्जति साय च पन इत्तरीतरपिण्ड
पातसन्तुट्ठिया नेवत्तानुक्कसेति, सो परं वम्मेति । यो हि तत्थ दक्खो

१ नवज्ज - रो । २ भिक्खु - नी रया । ३ अण्णटिक्कुट्ठा - गो. ४ गो - गो । ५ अगधितो - ती रो ।

अनलसो सम्पजानो पटिस्सतो, अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु पोराणे अग्गञ्जे अरियवसे ठितो ।

३ “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, इतरीतरसेनासनसन्तुट्ठिया च वण्णवादी, न च सेनासनहेतु अनेसनं अप्पतिरूप आपज्जति, अलद्धा च सेनासनं न परितस्सति, लद्धा च सेनासन अगधितो अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुज्जति; ताय च पन इतरीतरसेनासनसन्तुट्ठिया नेवत्तानुक्कसेति, नो पर वम्भेति । यो हि तत्थ दक्खो अनलसो सम्पजानो पटिस्सतो, अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु पोराणे अग्गञ्जे अरियवसे ठितो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु भावनारामो होति भावनारतो, पहानारामो होति पहानरतो, ताय च पन भावनारामताय भावनारतिया पहानारामताय पहानरतिया नेवत्तानुक्कसेति, नो पर वम्भेति । यो हि तत्थ दक्खो अनलसो सम्पजानो पटिस्सतो, अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु पोराणे अग्गञ्जे अरियवसे ठितो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अरियवसा अग्गञ्जा रत्तञ्जा वसञ्जा पोराणा असङ्घिण्णा असङ्घिण्णपुब्बा, न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठा समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि ।

५ “इमेहि च पन, भिक्खवे, चतूहि अरियवंसेहि समन्नागतो भिक्खु पुरत्थिमाय चे पि दिसाय विहरति स्वेव अरतिं सहति, न त अरति सहति, पच्छिमाय चे पि दिसाय विहरति स्वेव अरतिं सहति, न त अरति सहति, उत्तराय चे पि दिसाय विहरति स्वेव अरतिं सहति, न त अरति सहति, दक्खिणाय चे पि दिसाय विहरति स्वेव अरतिं सहति, न त अरति सहति । त किस्स हेतु ? अरतिरतिसहो हि, भिक्खवे, धीरो ति ।

“नारति सहति धीर, नारति धीर सहति ।

धीरो च अरति सहति, धीरो हि अरतिस्सहो ॥

“सब्बकम्मविहायीन^३, पनुण्ण को निवारये ।

नेक्ख जम्बोनदस्सेव, को त निन्दितुमरहति ।

देवा पि न पसंसन्ति, ब्रह्मणा पि पससितो” ति ॥

१ अरतिसहो - सी०, स्या०, रो० । २ सब्बकम्मविहायक - सी०, सम्मा कम्म-
वियाकत - रो० ।

६ धम्मपदसुत्त

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, धम्मपदानि अगगञ्जानि रत्त
ञ्जानि वसञ्जानि पोराणानि असङ्खिण्णानि असङ्खिण्णपुब्बानि, न
सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, अप्पटिकुट्टानि समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि ।
कतमानि चत्तारि ? अनभिज्ञा, भिक्खवे, धम्मपद अगगञ्जां रत्तञ्जां
वसञ्जां पोराण असङ्खिण्ण असङ्खिण्णपुब्ब, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति,
अप्पटिकुट्ट समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि ।

२ “अव्यापादो, भिक्खवे, धम्मपद अगगञ्जां रत्तञ्जां वसञ्जां
पोराण असङ्खिण्ण असङ्खिण्णपुब्ब, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति,
अप्पटिकुट्ट समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि ।

३ “सम्मासति भिक्खवे, धम्मपद अगगञ्जां रत्तञ्जां वसञ्जां
पोराण असङ्खिण्ण असङ्खिण्णपुब्ब, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति,
अप्पटिकुट्ट समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि ।

४ “सम्मासमाधि, भिक्खवे, धम्मपद अगगञ्जां रत्तञ्जां
वसञ्जां पोराण असङ्खिण्ण असङ्खिण्णपुब्ब, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति,
अप्पटिकुट्ट समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि । इमानि खा, भिक्खवे, चत्तारि
धम्मपदानि अगगञ्जानि रत्तञ्जानि वसञ्जानि पोराणानि
असङ्खिण्णानि असङ्खिण्णपुब्बानि, न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति,
अप्पटिकुट्टानि समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति ।

“अनभिज्ञासु विहरेय्य, अव्यापन्नेन चेतसा ।
सतां एकगचित्तस्स अज्झत्त सुसमाहितो” ति ॥

१० परिव्याजकसुत्त

१ एक समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पथ्यते
तेन एवा पन समयेन सम्महन्मा अभिञ्जाता अभिञ्जाता परिव्याजक
मिप्पिनिवातीरे^१ परिव्याजकारामे पटियसन्ति सेय्ययीद अन्नभा
वरधने मयूसुणायी च परिव्याजको धम्म च अभिञ्जाता अभि
ञ्जाता परिव्याजपा । अय सो भगवा सायन्हसमय पटिसस्ता
२३

१ अभिनिवातीरे - जी रो मिप्पिनिवा तीरे - खा । २ तेय्यविद - म
३ वरधने - एवा । ४ लावण्यवर्ध - जी इया रो ।

वुट्ठितो येन सिप्पिनिकातीर परिव्वाजकारामो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा ते परिव्वाजके
एतदवोच -

२. “चत्तारिमानि, परिव्वाजका, धम्मपदानि अगगञ्जानि
रत्तञ्जानि वंसञ्जानि पोराणानि असङ्घिण्णानि असङ्घिण्णपुब्बानि, 5 R
न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, अप्पटिकुट्टानि समणेहि ब्राह्मणेहि
विञ्जूहि । कतमानि चत्तारि ? अनभिज्झा, परिव्वाजका, धम्म-
पदं अगगञ्ज रत्तञ्जं वसञ्ज पोराण असङ्घिण्ण असङ्घिण्णपुब्ब,
न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति, अप्पटिकुट्ट समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि ।
अव्यापादो, परिव्वाजका, धम्मपद पे० . सम्मासति, परिव्वाजका, 10
धम्मपद .. पे० .. सम्मासमाधि, परिव्वाजका, धम्मपद अगगञ्ज रत्तञ्ज
वसञ्जं पोराण असङ्घिण्ण असङ्घिण्णपुब्ब, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति,
अप्पटिकुट्ट समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि । इमानि खो, परिव्वाजका,
चत्तारि धम्मपदानि अगगञ्जानि रत्तञ्जानि वसञ्जानि पोराणानि
असङ्घिण्णानि असङ्घिण्णपुब्बानि, न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, 15
अप्पटिकुट्टानि समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि ।

३. “यो खो, परिव्वाजका, एव वदेय्य - ‘अहमेत अनभिज्झ
धम्मपद पच्चक्खाय अभिज्झालु कामेसु तिब्बसाराग समण वा ब्राह्मण
वा पञ्जापेस्सामी’ ति, तमह तत्थ एव वदेय्य - ‘एतु वदतु व्याहरतु
पस्सामिस्सानुभाव’ ति । सो वत, परिव्वाजका, अनभिज्झ धम्मपद 20
पच्चक्खाय अभिज्झालु कामेसु तिब्बसाराग समण वा ब्राह्मण वा पञ्जा-
पेस्सती ति नेत ठान विज्जति ।

४. “यो खो, परिव्वाजका, एव वदेय्य - ‘अहमेत अव्यापाद
धम्मपद पच्चक्खाय व्यापन्नचित्त पटुट्ठमनसङ्कप्प समण वा ब्राह्मण वा
पञ्जापेस्सामी’ ति, तमह तत्थ एवं वदेय्य - ‘एतु वदतु व्याहरतु 25
पस्सामिस्सानुभाव’ ति । सो वत, परिव्वाजका, अव्यापाद धम्मपद
पच्चक्खाय व्यापन्नचित्त पटुट्ठमनसङ्कप्प समण वा ब्राह्मण वा पञ्जा-
पेस्सती ति नेत ठान विज्जति ।

५. “यो खो, परिव्वाजका, एवं वदेय्य - ‘अहमेत सम्मासति
धम्मपद पच्चक्खाय मुट्ठस्सति असम्पजान समण वा ब्राह्मण वा पञ्जा- 30

पेस्सामी' ति, तमह तत्थ एव वदेय्य - 'एतु वदतु व्याहरतु' पस्सामिस्सानुभाव' ति । सो वत, परिब्बाजका, सम्माससि धम्मपद पच्चक्खाय मुद्धस्सति असम्पज्जन समण वा ब्राह्मण वा पञ्ञापेस्सती ति नेत ठान विज्जति ।

५ ६ "यो स्तो परिब्बाजका, एव वदेय्य - 'अहमेत सम्मासमाधि धम्मपद पच्चक्खाय असमाहित विभन्तचित्त समण वा ब्राह्मण वा पञ्ञापेस्सामी' ति तमह तत्थ एव वदेय्य - 'एतु वदतु व्याहरतु पस्सामिस्सानुभाव' ति । सो वत, परिब्बाजका सम्मासमाधि धम्मपद पच्चक्खाय असमाहित विभन्तचित्त समण वा ब्राह्मण वा पञ्ञापेस्सती ति नेत ठान विज्जति ।

७ "यो स्तो, परिब्बाजका, इमानि चत्तारि धम्मपदानि गरहि तच्च पटिक्कोसित्व मञ्ञेय्य, तस्स दिट्ठेव धम्मे चत्तारो सहधम्मिका वादानुपाता गारम्हा ठाना भागच्छन्ति । क्वमे चत्तारो ? अन मिज्जत्थे भव धम्मपद गरहति पटिक्कोसति, ये च हि अभिज्जालू कामसु निव्वसारागा समणब्राह्मणा ते भोतो पुज्जा ते भोतो पाससा । अय्या पाद चे भव धम्मपद गरहति पटिक्कोसति ये च हि व्यापन्नचित्ता पटुद्ध मनसक्कप्पा समणब्राह्मणा ते भोतो पुज्जा ते भोतो पाससा । सम्मा मति च भव धम्मपद गरहति पटिक्कोसति ये च हि मुद्धस्सती असम्पज्जाना समणब्राह्मणा त भोतो पुज्जा ते भोतो पाससा । सम्मासमाधि चे भवं धम्मपद गरहति पटिक्कोसति ये च हि असमाहिता विभन्तचित्ता समणब्राह्मणा त भोतो पुज्जा ते भोतो पाससा ।

८ "यो स्तो परिब्बाजका, इमानि चत्तारि धम्मपदानि गरहि तच्च पटिक्कोमित्व मञ्ञेय्य तस्स दिट्ठेव धम्मे इम चत्तारो सहधम्मिका वादानुपाता गारम्हा ठाना भागच्छन्ति । ये पि त परि ब्राह्मणा अहसु उक्कया वस्समञ्ञा अहेसुषवादा अकिरियवादा नत्थि पाणा ते पि इमानि चत्तारि धम्मपदानि न गरहिस्य न पटिक्कोसि- तत्वं अमञ्ञिमु । त विस्स हेतु ? निन्दाव्यारासनउपारम्भमया ति ।

"अय्यापन्ना सत्ता सत्ता धम्मसु सुगमाहिता ।

अभिजा विनये सिक्का अप्पमत्तो नि धुक्वती' ति ॥

उदयेसवणा ततिमो ।

तस्सुद्दानं

द्वे उरुवेला लोको काळको^१, ब्रह्मचरियेन पञ्चम ।
कुह सन्तुट्ठि वसो^२ च^३, धम्मपदं परिब्बाजकेन चा ति ॥

४. चक्कवग्गो

१. चक्कसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, चक्कानि, येहि समन्नागतान
देवमनुस्सान चतुचक्क वत्तति^३, येहि समन्नागता देवमनुस्सा नचिरस्सेव
महन्तत्त वेपुल्लत्त पापुणन्ति भोगेसु । कतमानि चत्तारि ? पतिरूप- 5
देसवासो^४, सप्पुरिसावस्सयो^५, अत्तसम्मापणिधि, पुब्बे च कतपुञ्जाता —
इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि चक्कानि, येहि समन्नागतान देवमनुस्सान
चतुचक्क वत्तति, येहि समन्नागता देवमनुस्सा नचिरस्सेव महन्तत्त
वेपुल्लत्त पापुणन्ति भोगेसू ति ।

“पतिरूपे वस देसे, अरियमित्तकरो^६ सिया ।
सम्मापणिधिसम्पन्नो, पुब्बे पुञ्जिकतो नरो ।
धञ्ज धन यसो कित्ति, सुखञ्चेतधिवत्तती” ति ॥

२ सङ्ग्रहसुत्त

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सङ्ग्रहवत्थूनि । कतमानि
चत्तारि ? दान, पेय्यवज्ज, अत्थचरिया, समानत्तता — इमानि खो,
भिक्खवे, चत्तारि सङ्ग्रहवत्थूनी ति ।

“दान च पेय्यवज्जं च, अत्थचरिया च या इध ।
समानत्तता च धम्मेसु, तत्थ तत्थ यथारह ।
एते खो सङ्ग्रहा लोके, रथस्साणीव यायतो ॥
“एते च सङ्ग्रहा नास्सु, न माता पुत्तकारणा ।
लभेथ मान पूज वा, पिता वा पुत्तकारणा” ॥

१ काळिको — सी०, रो० । २-२ वसो — सी० । ३ पवत्तति — स्या० ।

४ पटिरूप० — स्या०, रो० । ५ सप्पुरिसूपस्मयो — सी०, स्या०, रो० । ६ अरिय-
चित्तकरो — सी० । ७ पुत्तकारणा — रो० ।

“अगतो वे पसञ्चान, अग्ग धम्म विजानत ।
 अग्गो बुद्धे पसञ्चान, दक्खिण्येय्य अनुत्तरे ॥
 “अग्गो धम्मो पसञ्चान, विरागूपसमे सुखे ।
 अग्गो सङ्खे पसञ्चान, पुब्बजक्खेत्ते अनुत्तरे ॥
 अग्गस्मि दान ददत, अग्ग पुब्बं पवड्ढति ।
 अग्ग आयु च वण्णो च, यसो कित्ति सुख वल ॥
 “अग्गस्स दाता मेषाणी, अग्गधम्मसमाहितो ।
 देवभूतो मनुस्सो वा अग्गप्पत्तो पमोदती” ति ॥

५ वस्सकारसुत्त

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति वेत्थुवन कलन्दकनिवाप ।

१० अथ स्रो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
 उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीय
 वीतिसारत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो स्रो वस्सकारो
 ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवन्त एतदवोच —

२ “चतूहि स्रो मय भो गोतम धम्महि समन्नागतं महापज्जं

१५ महापुरिस्स पज्ज्यापेम । वत्तमहि चतूहि ? इध भो गोतम बहुत्सुतो
 हाति तस्स तस्सेव सुमजातस्स तस्स तस्सेव स्रो पन भासितस्स अत्थं
 जानाति — ‘मय इमस्स भासितस्स अत्थो अयं इमस्स भासितस्स अत्थो
 ति । सतिमा स्रो पन होति चिरकत्थं पि चिरभासितं पि सरित्ता अन्तु
 स्मरित्ता पानि स्रो पन तानि गहट्ठकानि विङ्कुरणीयानि, तत्थ दवधो
 २० हाति अनमसो तन्नुपायाय वीमसाय समन्नागतो अल कातु अम सविमातु ।
 इमहि स्रो मय भो गोतम चतूहि धम्महि समन्नागतं महापज्जं
 महापुरिस्स पज्ज्यापेम । सधे मे मा गोतम, अनुमोदितव्यं अनुमोदतु
 मे मय गोतमो सधे पग मे भो गोतम, पटिपक्खोसितव्यं पटिपक्कासतु
 म मय गोतमो ति ।

२५ ३ “नव गो रयाह ब्राह्मण अनुमानमि न पटिपक्खोसामि ।
 नमहि गो अहं, ब्राह्मण, धम्महि समन्नागतं महापज्जं महापुरिस्स पज्ज्या
 पेम । वत्तमहि चतूहि ? इध ब्राह्मण बहुत्तनदिसाय पटिपक्का हाति
 बहुत्तनगुराय बहुत्तनजनाय वरिय आय पटिप्पापिता मदिय वत्तमाज

धम्मता कुसलधम्मता । सो य वितक्क आकङ्खति वितक्केतु त वितक्क
 वितक्केति, य वितक्क नाकङ्खति वितक्केतु न त वितक्क वितक्केति,
 य सङ्कप्प आकङ्खति सङ्कप्पेतु त सङ्कप्प सङ्कप्पेति, य सङ्कप्प नाकङ्खति
 सङ्कप्पेतु न त सङ्कप्पं सङ्कप्पेति । इति चेतोवसिप्पत्तो होति वितक्क-
 पथेसु । चतुन्न ज्ञानान् अभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकाम- 5
 लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । आसवान् खया अनासव
 चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । नेव खो त्याहं, ब्राह्मण, अनुमोदामि न पन
 पटिक्कोसामि । इमेहि खो अह, ब्राह्मण, चतूहि धम्मेहि समन्नागत
 महापञ्ञ महापुरिस पञ्ञापेमी” ति । 10

४ “अच्छरिय, भो गोतम, अब्भुत, भो गोतम ! याव सुभा-
 सितं चिद भोता गोतमेन । इमेहि च मय, भो गोतम, चतूहि धम्मेहि
 समन्नागत भवन्त गोतमं धारेम, भव हि गोतमो बहुजनहिताय पटिपन्नो
 बहुजनसुखाय, बहु ते जनता अरिये जाये पतिट्ठापिता, यदिद कल्याण-
 धम्मता कुसलधम्मता । भव हि गोतमो य वितक्क आकङ्खति वितक्केतु 15
 त वितक्क वितक्केति, य वितक्क नाकङ्खति वितक्केतु न त वितक्क
 वितक्केति, य सङ्कप्प आकङ्खति सङ्कप्पेतु त सङ्कप्प सङ्कप्पेति, य सङ्कप्प
 आकङ्खति सङ्कप्पेतु न तं सङ्कप्पं सङ्कप्पेति । भव हि गोतमो चेतो-
 सिप्पत्तो वितक्कपथेसु । भव हि गोतमो चतुन्न ज्ञानान् अभिचेतसिकान्
 दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । 20
 भवं हि गोतमो आसवान् खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति
 दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

५ “अट्ठा खो त्याह, ब्राह्मण, आसज्ज उपनीय वाचा भासिता ।
 अपि च, त्याह व्याकरिस्सामि — ‘अह हि, ब्राह्मण, बहुजनहिताय पटि-
 पन्नो बहुजनसुखाय, बहु मे जनता अरिये जाये पतिट्ठापिता, यदिद 25
 कल्याणधम्मता कुसलधम्मता । अह हि, ब्राह्मण, य वितक्क आकङ्खामि
 वितक्केतु त वितक्क वितक्केमि, य वितक्क नाकङ्खामि वितक्केतु न
 त वितक्क वितक्केमि, य सङ्कप्प आकङ्खामि सङ्कप्पेतु त सङ्कप्प सङ्क-
 प्पेमि, य सङ्कप्प नाकङ्खामि सङ्कप्पेतु न त सङ्कप्प सङ्कप्पेमि । अह
 हि, ब्राह्मण, चेतोवसिप्पत्तो वितक्कपथेसु । अह हि, ब्राह्मण, चतुन्न 30

“अगगतो ये पसन्नान, अगग धम्म धिजानत ।
 अगगे बुद्धे पसन्नान, दक्षिणेष्ये अनुत्तरे ॥
 “अगगे धम्मो पसन्नान, विरागूपसमे सुखे ।
 अगगे सङ्खे पसन्नान, पुञ्ञभक्षेप्ते अनुत्तरे ॥
 अगगस्मि दान ददत, अगग पुञ्ञा पवव्वति ।
 अगग आयु च वण्णो च, यसो वित्ति सुख वस ॥
 “अगगस्स दाता मेघावी, अगगधम्मसमाहितो ।
 देवभूतो मनुस्सो वा, अगगप्पत्तो पमोवती’ ति ॥

५ वस्सकारसुत्त

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिषाप ।
 १० अथ सो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
 उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कम् सारणीम
 वीतिसारत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो वस्सकारो
 ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवन्त एतदवोच —

२ “चतूहि सो मय भो गोतम धम्मोहि समन्नागत महापञ्ञा
 १५ महापुरिस पञ्ञापेम । कतमेहि चतूहि ? इध, भो गोतम, बहुम्सुतो
 होति तस्स वस्सेव सुतजातस्स तस्स नस्सेव सो पन भासितस्स अत्थ
 जानाति — ‘अय इमस्स भासितस्स अत्थो अय इमस्स भासितस्स अत्थो
 ति । सतिमा सो पन होति चिरकत्त पि चिरभासित पि सरिता अनु
 स्मरिता यानि सो पन तानि गहट्टकानि किङ्कुरणीयानि, तत्थ दवसो
 २० होति अननसो तन्नुपायाय बीमसाय समन्नागतो अल कात्तु अल सविधात्तु ।
 इमहि सो मय भो गोतम, चतूहि धम्मोहि समन्नागत महापञ्ञा
 महापुरिस पञ्ञापेम । सचे मे, भो गोतम अनुमोदितव्वं अनुमोदयु
 म भवं गोतमो सचे पन मे भो गोतम, पटिक्कोसितव्वं पटिक्कोसयु
 म भवं गोतमो’ ति ।

३ “नय सो त्याह ब्राह्मण अनुमानामि न पटिक्कोसामि ।
 चतूहि नो अह, ब्राह्मण, धम्मोहि समन्नागत महापञ्ञा महापुरिस पञ्ञा
 पमि । कतमेहि चतूहि ? इध ब्राह्मण बहुजनहिताय पटिपन्ना होति
 बहुजनमुत्ताय बहुस्स जनता भरिये आये पटिह्वापित्ता, यदिध वत्थान

धम्मता कुसलधम्मता । सो य वितक्क आकङ्खति वितक्केतु त वितक्क
 वितक्केति, य वितक्क नाकङ्खति वितक्केतु न त वितक्क वितक्केति,
 य सङ्कप्प आकङ्खति सङ्कप्पेतु त सङ्कप्प सङ्कप्पेति, य सङ्कप्प नाकङ्खति
 सङ्कप्पेतु न त सङ्कप्पं सङ्कप्पेति । इति चेतोवसिप्पत्तो होति वितक्क-
 पथेसु । चतुन्न ज्ञानान् आभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकाम- 5
 लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । आसवान् खया अनासव
 चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । नेव खो त्याहं, ब्राह्मण, अनुमोदामि न पन
 पटिक्कोसामि । इमेहि खो अह, ब्राह्मण, चतूहि धम्मेहि समन्नागत
 महापज्ज महापुरिस पञ्ञापेमी” ति । 10

४. “अच्छरिय, भो गोतम, अब्भुत, भो गोतम ! याव सुभा-
 सित चिद भोता गोतमेन । इमेहि च मय, भो गोतम, चतूहि धम्मेहि
 समन्नागत भवन्तं गोतम धारेम, भव हि गोतमो बहुजनहिताय पटिपन्नो
 बहुजनसुखाय, बहु ते जनता अरिये ज्ञाये पतिट्ठापिता, यदिद कल्याण-
 धम्मता कुसलधम्मता । भव हि गोतमो य वितक्क आकङ्खति वितक्केतु 15
 त वितक्क वितक्केति, य वितक्क नाकङ्खति वितक्केतु न त वितक्क
 वितक्केति, य सङ्कप्प आकङ्खति सङ्कप्पेतु त सङ्कप्प सङ्कप्पेति, य सङ्कप्प
 नाकङ्खति सङ्कप्पेतु न त सङ्कप्प सङ्कप्पेति । भव हि गोतमो चेतो-
 वसिप्पत्तो वितक्कपथेसु । भव हि गोतमो चतुन्न ज्ञानान् आभिचेतसिकान्
 दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । 20
 भव हि गोतमो आसवान् खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति
 दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

५ “अट्ठा खो त्याह, ब्राह्मण, आसज्ज उपनीय वाचा भासिता ।
 अपि च, त्याह व्याकरिस्सामि — ‘अह हि, ब्राह्मण, बहुजनहिताय पटि-
 पन्नो बहुजनसुखाय, बहु मे जनता अरिये ज्ञाये पतिट्ठापिता, यदिद 25
 कल्याणधम्मता कुसलधम्मता । अह हि, ब्राह्मण, य वितक्क आकङ्खामि
 वितक्केतु त वितक्क वितक्केमि, य वितक्क नाकङ्खामि वितक्केतु न
 त वितक्क वितक्केमि, य सङ्कप्प आकङ्खामि सङ्कप्पेतु तं सङ्कप्प सङ्क-
 प्पेमि, य सङ्कप्प नाकङ्खामि सङ्कप्पेतु न त सङ्कप्प सङ्कप्पेमि । अहं
 हि, ब्राह्मण, चेतोवसिप्पत्तो वितक्कपथेसु । अह हि, ब्राह्मण, चतुन्न 30

ज्ञानान् अभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी अकिद्ध
लाभी अक्सिरलाभी । अहं हि, ब्राह्मण, आसवान् सया अनासव
चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति विट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्चिक्खत्वा
उपसम्पज्ज विहरामी ति ।

५ “यो वेदि सव्वसत्तान्, मच्चुपासप्पमोचन’ ।

हितं देवमनुस्सान्, आय धम्म पकासयि ।

य वे दिस्त्वा च सुत्वा च, पसीवन्ति’ बहू जना’ ॥

“ममामग्गस्स कुसलो’ कत्तकिच्चो’ अनासवो’ ।

बुद्धो अन्तिममारीरो, महापञ्चो महापुरिसो ति वुच्चती’ ति ॥

६ दोणसुत्त

१० १ एक समयं भगवा अन्तरा च उक्कट्ठ अन्तरा च सेतव्य अद्धान-
मग्गप्पटिपन्नो होति । दोणो पि सुव ब्राह्मणो अन्तरा च उक्कट्ठ अन्त
च सेतव्य अद्धानमग्गप्पटिपन्नो होति । अइसा सो दोणो ब्राह्मणो
भगवतो पावेसु चक्कानि सहस्सारानि सनेमिकानि सनाभिकानि सखा-
कारपरिपूरानि दिस्वानस्स एतदहोसि — “अच्छरिय वत, भो, अम्मूठ
१५ वत, भो ! न वतिमानि मनुस्सभूतस्स पदानि भविस्सन्ती” ति ॥
अथ सो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्जातरस्मि खल्लमूसे निसीदि
पल्लद्ध आमुजित्वा उज्जु काय पणिघाय परिमुख सति उपट्ठपेत्वा ।
अथ सो दोणो ब्राह्मणो भगवतो पदानि अनुगच्छन्तो अइस भगवन्त
अञ्जातरस्मि खल्लमूसे निसिन्न पासादिक पसादनीय सन्तिन्द्रिय सत्त-
२० मानस उतमयमयसमयमनुप्पस दन्त गुत्त सयसिन्द्रिय नाग । दिस्वान
येन भगवा तेनुपसद्धमि उपसद्धमित्वा भगवत्त एतदवोच —

२ “देवो नो भव भविस्सती” ति ?

“न गो अहं ब्राह्मण देवो भविस्सामी’ ति ।

“गय्यो नो भव भविस्सती” ति ?

“न गो अहं ब्राह्मण गय्यो भविस्सामी” ति ।

“यक्खो नो भवं भविस्सती” ति ?

“न खो अहं, ब्राह्मण, यक्खो भविस्सामी” ति ।

“मनुस्सो नो भवं भविस्सती” ति ? .

“न खो अहं, ब्राह्मण, मनुस्सो भविस्सामी” ति ।

३ “देवो नो भवं भविस्सती” ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो 5
अहं, ब्राह्मण, देवो भविस्सामी’ ति वदेसि । ‘गन्धब्बो नो भवं भविस्सती’
ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो अहं, ब्राह्मण, गन्धब्बो भविस्सामी’ ति
वदेसि । ‘यक्खो नो भवं भविस्सती’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न
खो अहं, ब्राह्मण, यक्खो भविस्सामी’ ति वदेसि । ‘मनुस्सो नो भवं
भविस्सती’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो अहं, ब्राह्मण, मनुस्सो भवि- 10
स्सामी’ ति वदेसि । अथ को चरहि भवं भविस्सती” ति ?

४. “येसं खो अहं, ब्राह्मण, आसवान अप्पहीनत्ता देवो भवेय्य,
ते मे आसवा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति
अनुप्पादधम्मा । येसं खो अहं, ब्राह्मण, आसवान अप्पहीनत्ता गन्धब्बो
भवेय्य यक्खो भवेय्य . मनुस्सो भवेय्यं, ते मे आसवा पहीना उच्छिन्न- 15
मूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । सेय्य-
थापि, ब्राह्मण, उप्पल वा पदुम वा पुण्डरीक वा उदके जात उदके संवड्ढु
उदका अच्चुगम्म तिट्ठति अनुपलित्त उदकेन, एवमेव खो अहं, 20
ब्राह्मण, लोके जातो लोके सवड्ढो लोक अभिभुय्य विहरामि अनुपलित्तो
लोकेन । बुद्धो ति म, ब्राह्मण, धारेही ति ।

“येन देवूपपत्यस्स, गन्धब्बो वा विहङ्गमो ।

यक्खत्त येन गच्छेय्य, मनुस्सत्त च अब्बजे^१ ।

ते मय्ह, आसवा खीणा, विद्धस्ता विनलीकता ॥

“पुण्डरीक यथा वग्गु^२, तोयेन नुपलिप्पति ।

नुपलिप्पामि लोकेन, तस्मा बुद्धोस्मि ब्राह्मणा” ति ॥

७. अपरिहानियसुत्तं

१ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो परि-
हानाय निव्वानस्सेव सन्तिके । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

१ अब्बजे - सी०, अब्बजे - स्या० । २ उग्ग - स्या० ।

ज्ञानानं अभिचेतसिषान दिदृधम्मसुखविहाराम निवामलामी अविच्छ
लामी अवसिरलामी । अहं हि, ब्राह्मण, आसयानं सया अनासव
चेतोविमुत्तिं पञ्चाधिमुत्तिं दिदुव धम्मे सयं अभिञ्ज्या सच्छिपत्त्वा
उपसम्पज्जं विहरामी ति ।

“भो वेदि सय्वसत्तान, मच्चुपासणमोचन” ।

हितं वेवमनुत्तान, आय धम्म पकासयि ।

य वे दिस्त्वा च सुत्वा च, पसीदन्ति यद्द जना” ॥

“मगगामगस्स वृत्तलो”, कसकिच्चो” अनासवो” ।

बुद्धो अन्तिमसारीरो, महापण्णो महापुरिषो ति युच्चती” ति ॥

६ बोधिसुत

१ एक समय भगवा अन्तरा च उक्कट्ट अन्तरा च सेतव्य अद्यान
मगण्णटिपप्पो होति । दोणो पि सुवं ब्राह्मणो अन्तरा च उक्कट्ट अन्तरा
च सेतव्य अद्यानमगण्णटिपप्पो होति । अहसा खो दोणो ब्राह्मणो
मगवतो पादसु चक्कानि सहस्साराणि सनेमिवानि सनाभिकानि सग्वा
कारपरिपूरानि, विस्वानस्स एतदहोसि — “अच्छरियं धत, भो, अम्भुस
१५ धत भो ! न वत्तिमानि मनुस्सभूतस्स पवानि भविस्सन्ती” ति ॥
अथ खो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मिं स्सल्लमूले निसीदि
पल्लङ्ग आमुजित्वा उज्जु कायं पणिघायं परिमुल्लं सत्तिं उपट्ठपत्त्वा ।
अथ खो दोणो ब्राह्मणो मगवता पदानि अनुगच्छन्तो अहस मगवन्तं
अञ्जतरस्मिं स्सल्लमूले निसिन्नं पासादिकं पसादनीयं सन्तिन्द्रियं सन्त
२० मानसं उत्तमदमयसमयमनुपपत्तं वन्तं गुत्तं संयत्तिन्द्रियं नागं । दिस्वान
येन भगवा तनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा मगवन्तं एतदवोच —

२ “वेवो नो भव भविस्सती” ति ?

“न खो अहं, ब्राह्मण, वेवो भविस्सामी” ति ।

“गग्घयो नो भव भविस्सती” ति ?

“न खो अहं, ब्राह्मण गग्घयो भविस्सामी” ति ।

“यक्खो नो भवं भविस्सती” ति ?

“न खो अह, ब्राह्मण, यक्खो भविस्सामी” ति ।

“मनुस्सो नो भव भविस्सती” ति ? .

“न खो अह, ब्राह्मण, मनुस्सो भविस्सामी” ति ।

३ “देवो नो भवं भविस्सती” ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो 5
अह, ब्राह्मण, देवो भविस्सामी’ ति वदेसि । ‘गन्धब्बो नो भव भविस्सती’
ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो अह, ब्राह्मण, गन्धब्बो भविस्सामी’ ति
वदेसि । ‘यक्खो नो भव भविस्सती’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न
खो अह, ब्राह्मण, यक्खो भविस्सामी’ ति वदेसि । ‘मनुस्सो नो भव
भविस्सती’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो अह, ब्राह्मण, मनुस्सो भवि- 10
स्सामी’ ति वदेसि । अथ को चरहि भव भविस्सती” ति ?

४ “येस खो अह, ब्राह्मण, आसवान अप्पहीनत्ता देवो भवेय्य,
ते मे आसवा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावद्धता आयति
अनुप्पादधम्मा । येस खो अह, ब्राह्मण, आसवान अप्पहीनत्ता गन्धब्बो 15
भवेय्य यक्खो भवेय्य. मनुस्सो भवेय्य, ते मे आसवा पहीना उच्छिन्न-
मूला तालावत्थुकता अनभावद्धता आयति अनुप्पादधम्मा । सेय्य-
थापि, ब्राह्मण, उप्पल वा पट्ठम वा पुण्डरीक वा उदके जात उदके सवद्ध
उदका अच्चुग्गम्म तिट्ठति अनुपलित्त उदकेन, एवमेव खो अह,
ब्राह्मण, लोके जातो लोके सवद्धो लोक अभिभुय्य विहरामि अनुपलित्तो
लोकेन । बुद्धो ति म, ब्राह्मण, धारेही ति । 20

“येन देवूपपत्यस्स, गन्धब्बो वा विहङ्गमो ।

यक्खत्त येन गच्छेय्य, मनुस्सत्त च अब्वजे” ।

ते मय्ह, आसवा खीणा, विद्धस्ता विनळीकता ॥

“पुण्डरीक यथा वग्गु^१, तोयेन नुपलिप्पति ।

नुपलिप्पामि लोकेन, तस्मा बुद्धोस्मि ब्राह्मणा” ति ॥ 25

७. अपरिहानियसुत्तं

१ “चतूहि, भिक्खवे, वम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो परि-
हानाय निव्वानस्सेव सन्तिके । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

१ षट्ठजे — नी०, अब्वजे — स्या० । २ उग्ग — स्या० ।

सीलसम्पन्नो हाति, इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो होति, भोजने मत्तञ्ज्मू होति, जागरिय अनुयुत्तो होति ।

२ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति ? इयं, भिक्खवे भिक्खु सीलवा होति पातिमोक्खसवरसवुत्तो विहरति आचार-
गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयवत्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु । एव स्रो, भिक्खवे, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति ।

३ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो होति ? इयं, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानु-
व्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रिय असवुत्तं विहरन्तं अभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला घम्मा अन्वास्सवेय्युं तस्स सवराय
पटिपज्जति रक्खति चक्खुन्द्रियं चक्खुन्द्रिये सवरं आपज्जति ।
सोतेन सह सुत्वा धानेन गंधं धायित्वा जिह्वाय रसं सायित्वा
कायेन फोढुव्वं फुसित्वा मनसा घम्मं विञ्जाय न निमित्तग्गाही
होति नानुव्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असवुत्तं विहरन्तं
अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला घम्मा अन्वास्सवेय्युं तस्स सवराय
पटिपज्जति रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये सवरं आपज्जति । एव
स्रो, भिक्खवे भिक्खु इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो होति ।

४ “यथं च, भिक्खवे, भिक्खु भोजने मत्तञ्ज्मू होति ? इयं, भिक्खवे भिक्खु पटिसह्वा यानिसो आहारं आहारेति — ‘नेव दवाय
न मदाय न भण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठित्तिया
यापनाय विहिमूपगतिमा अह्मचरियानुग्गहाय । इति पुराणं च वेदनं
पटिह्मामि नव च वेदनं न उप्पावेस्सामि यात्रा च मे भविस्सति, अनं
वज्जता च कामुविहारो चा’ ति । एव स्रो, भिक्खवे, भिक्खु भोजने
मत्तञ्ज्मू हाति ।

५ “कथं च भिक्खवे भिक्खु जागरिय अनुयुत्तो होति ? इयं भिक्खवे भिक्खु दियसं चक्खुमनं निसज्जायं आचरणीयेहिं घम्मेहिं
गित्तं परिमोषति, रत्तिया पठमं यामं चक्खुमेनं निमज्जायं आचरणीयेहिं
घम्मेहिं गित्तं परिमोषति रत्तिया मज्झिमं यामं दम्मिणेन परसेनं
गीतगम्यं पप्पति पादं पादं अक्खापायं, सत्तो गणजानो उट्ठानसञ्जं

मनसि करित्वा, रत्तिया पच्छिम याम पच्चुट्ठाय चङ्कमेन निसज्जाय
आवरणीयेहि धम्मेहि चित्त परिसोधेति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु
जागरियं अनुयुत्तो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो
भिक्खु अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके ति ।

“सीले पतिट्ठितो भिक्खु, इन्द्रियेसु च संवृतो ।

5

भोजनम्हि च मत्तञ्चू, जागरिय अनुयुञ्जति ॥

“एवं विहारी^१ आतापी^१, अहोरत्तमतन्दितो ।

भावय कुसल धम्म, योगवखेमस्स पत्तिया ॥

“अप्पमादरतो भिक्खु, पमादे भयदस्सि वा ।

अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

10

८. पतिलीनसुत्तं

१ “पनुण्णपच्चेकसच्चो, भिक्खवे, भिक्खु ‘समवयसट्ठेसनो
पस्सद्धकायसङ्खारो पतिलीनो’ ति वुच्चति । कथं च, भिक्खवे, भिक्खु
पनुण्णपच्चेकसच्चो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो यानि तानि
पुथुसमणब्राह्मणान पुथुपच्चेकसच्चानि, सेय्यथीदं^२ — सस्सतो लोको ति
वा, असस्सतो लोको ति वा, अन्तवा लोको ति वा, अनन्तवा लोको ति
वा, त जीवं तं सरीर ति वा, अञ्ज जीव अञ्ज सरीर ति वा, होति
तथागतो पर मरणा ति वा, न होति तथागतो पर मरणा ति वा, होति च
न च होति तथागतो पर मरणा ति वा, नेव होति न न होति तथागतो
परं मरणा ति वा, सब्बानि तानि नुण्णानि होन्ति पनुण्णानि चत्तानि
वन्तानि मुत्तानि पहीनानि पटिनिस्सट्ठानि । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
पनुण्णपच्चेकसच्चो होति ।

15

20

२ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु समवयसट्ठेसनो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुनो कामेसना पहीना होति, भवेसना पहीना होति,
ब्रह्मचरियेसना पटिप्पस्सद्धा । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु समवयसट्ठे-
सनो होति ।

25

३ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पस्सद्धकायसङ्खारो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु मुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुप्पेव सोमनस्स-

दोमनस्सान अत्यङ्गमा' अदुक्खमसुख उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । एव स्रो, भिक्खवे, भिक्खु पस्सद्वकायसङ्कारो होति ।

४ "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पतिलीनो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तात्तावत्पुक्तो अनभावकृतो आरति अनुप्पादधम्मो । एव स्रो, भिक्खवे, भिक्खु पतिलीनो होति । पनुण्णपच्चवेकसच्चो, भिक्खवे, भिक्खु 'समवयसद्वेसनो पस्सद्वकायसङ्कारो पतिलीनो' ति बुच्चती ति ।

"कामेसना मबेसना, ब्रह्मचरियेसना सह ।

इति सच्चपरामासो, विट्ठिट्ठाना समुत्सया ॥

"सम्भरागविरत्तस्स, तण्हाक्खयविमुत्तिनो" ।

एसना पटिनिस्सट्ठा, विट्ठिट्ठाना समूहता ॥

"स वे सन्तो सतो भिक्खु, पस्सद्वो अपराजितो ।

मानाभिसमया' बुद्धो, पतिलीनो ति बुच्चती' ति ॥

६ उज्जयसुत्त

१ अथ स्रो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमिन्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीदो स्रो उज्जयो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — "भव पि नो गोतमो यच्छं वण्णेसी" ति ?

२ "न स्रो अहं, ब्राह्मणं सत्त्वं यच्छं वण्णेमि न पनाहं, ब्राह्मणं, सत्त्वं यच्छं न वण्णेमि । यथारूपे स्रो ब्राह्मणं, यच्छे गावो हृच्छन्ति, अजेळका हृच्छन्ति कुक्कुटसूकरा हृच्छन्ति, विविधा पाणा सङ्गातं आपज्जन्ति एवरूपं स्रो अहं, ब्राह्मणं, सारम्भं यच्छं न वण्णेमि । उ किंस्स हेतु ? एवरूपं हि ब्राह्मणं, सारम्भं यच्छं न उपसङ्गमन्ति अरहन्तो वा अरहत्तमग्ग वा समापन्ना ।

३ "यथारूपे च स्रो, ब्राह्मणं, यच्छे मेव गावो हृच्छन्ति, न अजेळका हृच्छन्ति, न कुक्कुटसूकरा हृच्छन्ति, न विविधा पाणा सङ्गातं

आपज्जन्ति, एवरूप खो अह, ब्राह्मण, निरारम्भं यज्जं वण्णेमि, यदिद निच्चदान अनुकुलयज्जं । त किस्स हेतु ? एवरूप हि, ब्राह्मण, निरारम्भ यज्जं उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहत्तमगं वा समापन्ना ति ।

“अस्समेध पुरिसमेधं, सम्मापास वाजपेय्यं निरग्गळ^१ ।

महायज्जा महारम्भा^२, न ते होन्ति महप्फला ॥

“अजेळका च गावो च, विविधा यत्थ हज्जरे ।

न तं सम्मग्गता यज्जं, उपयन्ति महेसिनो ॥

“ये च यज्जा निरारम्भा, यजन्ति^३ अनुकुल^३ सदा ।

अजेळका च गावो च, विविधा नेत्थ हज्जरे ।

त च सम्मग्गता यज्ज, उपयन्ति महेसिनो ॥

“एतं यजेथ मेधावी, एसो यज्जो महप्फलो ।

एत हि यजमानस्स, सेय्यो होति न पापियो ।

यज्जो च विपुलो होति, पसीदन्ति च देवता” ति ॥

१०. उदायीसुतं

१. अथ खो उदायी ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमि^१त्वा भगवता .. पे०.. एकमन्तं निसिन्नो खो उदायी ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “भव पि नो गोतमो यज्ज वण्णेती” ति ?

२ “न खो अह, ब्राह्मण, सब्ब यज्ज वण्णेमि, न पनाह, ब्राह्मण, सब्ब यज्ज न वण्णेमि । यथारूपे खो, ब्राह्मण, यज्जे गावो हज्जन्ति, अजेळका हज्जन्ति, कुक्कुटसूकरा हज्जन्ति, विविधा पाणा सङ्घात आपज्जन्ति, एवरूपं खो अह, ब्राह्मण, सारम्भ यज्ज न वण्णेमि । त किस्स हेतु ? एवरूप हि, ब्राह्मण, सारम्भ यज्जं न उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहत्तमग वा समापन्ना ।

३ “यथारूपे च खो, ब्राह्मण, यज्जे नेव गावो हज्जन्ति, न अजेळका हज्जन्ति, न कुक्कुटसूकरा हज्जन्ति, न विविधा पाणा सङ्घात आपज्जन्ति, एवरूप खो अह, ब्राह्मण, निरारम्भ यज्ज वण्णेमि, यदिदं निच्चदान अनुकुलयज्जं । त किस्स हेतु ? एवरूपं हि, ब्राह्मण,

१ निरग्गल — सी०, रो० । २ रो० पोत्थक नत्थि । ३-३ यजन्त्यनुकुल — स्या०, यजन्ति अनुकुल — रो० ।

निरारम्भ यच्छन् उपसङ्गमन्ति अरहन्तो वा अरहत्तमगा वा
समापन्ना ति ।

“अभिसङ्गत निरारम्भ, यच्छन् काशेन कप्पिय ।
तादिस उपसयन्ति, सञ्जता ब्रह्मचारयो ॥

“विद्यदृच्छदा^१ ये लोके, वीक्षित्ता कुल गति ।
यञ्जमेत पससन्ति बुद्धा यञ्जस्स^२ कोविदा ॥

“यञ्जे वा यदि वा सद्ये, हृष्य^३ कत्वा ययारह ।
पसन्नचित्तो यजति, सुसंसे ब्रह्मचारिसु ॥

“सुदुत सुयिदु सुपत्त, दक्खिण्येसु य क्तं ।
यञ्जो च विपुलो होति, पसीदन्ति च देवता ॥

“एतं^४ यजित्वा मेधावी, सद्यो मुत्तेन चेतसा ।
अभ्यावज्ज^५ सुख लोक, पण्डितो उपपज्जती” ति ॥

चक्रवर्त्तमो चतुर्थो ।

तत्सुद्धानं

चक्रो सङ्गहो^१ सीहो पसादो, वस्सकारेण पञ्चम ।
दोणो अपरिहानियो पत्तिलीनो,
उज्जयो उवायिना ते दसा ति ॥

५. रोहितस्सवग्गो

१ समाधिभावनासुत

१ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, समाधिभावना । कत्तमा
चतस्सो ? अत्थि भिक्खवे समाधिभावना भाविता बहुलीकता विदु
धम्मसुखविहाराय सवत्तति अत्थि, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता
बहुलीकता आणदस्सनप्पटिसाभाय सवत्तति, अत्थि, भिक्खवे, समाधि
भावना भाविता बहुलीकता सत्तिसम्पज्जन्नाय सवत्तति, अत्थि, भिक्खवे
समाधिभावना भाविता बहुलीकता आसवान स्याय सवत्तति ।

१ विदितव्यता - सी रो । २ पुञ्जस्स - सी स्या रो । ३ हृष्य -
नी हृष्य - स्या जय्य - रो । ४ एवं - सी स्या रो । ५ अभ्यावज्ज - सी
स्या अभ्यावज्ज - रो । ६ सङ्गहो - रो । ७ लोके - सी रो ।
८ पत्तिलीनेन - सी रो । ९ पसादेन - स्या ।

२. “कतमा च, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता दिट्ठधम्मसुखविहाराय संवत्तति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । अय, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता दिट्ठधम्मसुखविहाराय संवत्तति ।

5

३ “कतमा च, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता ज्ञाणदस्सनप्पटिलाभाय संवत्तति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आलोक-सज्ज मनसि करोति, दिवासज्जं अधिट्ठाति — यथा दिवा तथा रत्ति, यथा रत्ति तथा दिवा । इति विवटेन चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभास चित्तं भावेति । अय, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता ज्ञाणदस्सनप्पटिलाभाय संवत्तति ।

10

४ “कतमा च, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता सतिसम्पजज्जाय संवत्तति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, विदिता सज्जा पे० विदिता वितक्का उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति । अयं, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता सतिसम्पजज्जाय संवत्तति ।

15

५ “कतमा च, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता आसवान खयाय संवत्तति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चसु उपादान-क्खन्धेसु उदयव्वयानुपस्सी विहरति — ‘इति रूप, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो’, इति वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्थङ्गमो, इति सज्जा, इति सज्जाय समुदयो, इति सज्जाय अत्थङ्गमो, इति सङ्खारा, इति सङ्खारान समुदयो, इति सङ्खारान अत्थङ्गमो, इति विज्जाण, इति विज्जाणस्स समुदयो, इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ ति । अयं, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता आसवान खयाय संवत्तति । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो समाधिभावना । इदं च पन मेत, भिक्खवे, सन्धाय भासित पारायने पुण्णकपञ्हे —

25

“सङ्ख्याय लोकस्मि परोपरानि”,
यस्मिञ्चित्तं नत्थि कुहिञ्चि लोके ।
सन्तो विधूमो अनिधो निरासो,
अतारि सो जातिजर सि भ्रूमी” ति ॥

२ पञ्चव्याकरणसुत्त

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, पञ्चव्याकरणानि । कतमानि
चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, पञ्चो एकसव्याकरणीयो”, अत्थि,
भिक्खवे, पञ्चो विमज्जव्याकरणीयो, अत्थि, भिक्खवे, पञ्चो पटि-
पुञ्छाव्याकरणीयो अत्थि, भिक्खवे, पञ्चो उपनीयो । इमानि लो,
भिक्खवे, चत्तारि पञ्चव्याकरणानी ति ।

“एकसवचन एक, विमज्जवचनापर ।
तत्थिय पटिपुञ्छेस्य, चतुत्थ पन ठापये ॥
‘यो च तेस’ तत्थ तत्थ, जानाति अनुवम्मत्त ।
चतुपञ्चस्स कुसलो, आहु भिक्खु तयाविध ॥
“दुरासदो दुप्पसहो, गम्भीरो दुप्पघसियो ।
अथो अत्थे अनत्थे च, उभयस्स होति कोविदो ॥
“अनत्थ परिवज्जेति, अत्थ गण्हाति पण्डितो ।
अत्थाभिसमया धीरो, पण्डितो ति पवुच्चती” ति ॥

३ पठमकोषगदसुत्त

१ “चत्तारोमे भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।
कतमे चत्तारो ? कोषगर न सद्धम्मगर मक्खगर न सद्धम्मगर, साम
गर न सद्धम्मगर सक्कारगर न सद्धम्मगर । इमे लो, भिक्खवे, चत्तारो
पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।

२ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।
कतमे चत्तारो ? सद्धम्मगर न कोषगर सद्धम्मगर न मक्खगर, सद्धम्म
गर न सामगर, सद्धम्मगर न सक्कारगर ।

३ इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ति ।

“कोधमक्खगरू भिक्खू, लाभसक्कारगारवा ।
न ते धम्मे विरूहन्ति, सम्मासम्बुद्धदेसिते ॥

“ये च सद्धम्मगरूनो, विहसु विहरन्ति च ।
ते वे धम्मे विरूहन्ति, सम्मासम्बुद्धदेसिते” ति ॥

5

४. दुत्तियकोधगरुसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे चत्तारो ?
कोधगरुता न सद्धम्मगरुता, मक्खगरुता न सद्धम्मगरुता, लाभगरुता
न सद्धम्मगरुता, सक्कारगरुता न सद्धम्मगरुता । इमे खो, भिक्खवे,
चत्तारो असद्धम्मा ।

10

२ “चत्तारोमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे चत्तारो ? सद्धम्म-
गरुता न कोधगरुता, सद्धम्मगरुता न मक्खगरुता, सद्धम्मगरुता न
लाभगरुता, सद्धम्मगरुता न सक्कारगरुता । इमे खो, भिक्खवे,
चत्तारो सद्धम्मा ति ।

“कोधमक्खगरू भिक्खू, लाभसक्कारगारवो ।
सुखेत्ते पूतिबीज व, सद्धम्मे न विरूहन्ति ॥

15

“ये च सद्धम्मगरूनो, विहसु विहरन्ति च ।
ते वे धम्मे विरूहन्ति, स्नेहान्वयमिवोसधा” ति ॥

५. रोहितस्ससुत्तं

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो रोहितस्सो देवपुत्तो अभिवक्कन्ताय रत्तिया
अभिवक्कन्तवण्णो^२ केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठितो
खो रोहितस्सो देवपुत्तो भगवन्त एतदवोच —

20

१ स्नेहमन्वायमिवोसधा — सी०, स्या०, रो० । २ अभिवक्कन्तवण्णा — रो० ।

२ “यत्थं नु खो, भन्ते, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, सक्खा नु खो सो”, भन्ते, गमनेन लोकस्स भन्तो^१ आतु वा दट्ठु वा पापुणितु वा’ ति ?

“यत्थं खो, आबुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स भन्तं आतेम्यं^२ दट्ठेम्यं पत्तेम्यं^३ ति वदामी’ ति ।

३ “अच्छरियं भन्ते अभुत्तं, भन्ते । याव सुभासितं चिदं, भन्ते भगवता — ‘यत्थं खो, आबुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स भन्तं आतेम्यं दट्ठेम्यं पत्तेम्यं ति वदामी’ ति ।

४ “भूतपुम्माहं, भन्ते, रोहितस्सो नाम इसिं अहोसिं भोजपुत्तो इद्धिमा वेहासङ्गमो । तस्स मय्हं, भन्ते, एवरूपो जवो अहोसिं सेम्यं यापि नाम दन्धम्मो धनुग्गहो सिक्खितो क्तहत्थो क्तूपासनो लङ्घकेन असनेन अप्पकसिरेण तिरियं तालच्छायं^४ अतिपातेम्यं । एवरूपो पदवीति हारो अहोसिं सेम्ययापि नाम पुरत्थिमा समुद्दा पच्छिमो समुद्दो । तस्स मय्हं, भन्ते, एवरूपेण जवेण समभागतस्स एवरूपेण च पदवीति हारेण एवरूपं इच्छागतं उपज्जि — ‘अहं गमनेन लोकस्स भन्तं पापुणिस्सामी’ ति । सो खो अहं, भन्ते, अञ्जत्रेव असितपीतसायितं सायिता अञ्जत्रं उच्चारपस्सावकम्मा अञ्जत्रं निहाकिलमयपटिं^५ विनोदना वस्ससतायुको वस्ससतजीवी वस्ससतं गन्त्वा अप्पत्था वं^६ लोकस्स भन्तं अन्तरामेव कालङ्कतो ।

५ “अच्छरियं भन्ते अभुत्तं, भन्ते । याव सुभासितं चिदं, भन्ते भगवता — ‘यत्थं खो आबुसो न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति नाहं तं गमनेन लोकस्स भन्तं आतेम्यं दट्ठेम्यं पत्तेम्यं ति वदामी’ ति ।

६ “यत्थं खो आबुसो न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति नाहं तं गमनेन लोकस्स भन्तं आतेम्यं दट्ठेम्यं पत्तेम्यं ति

१ विप्यति — रो । २ नो — रो । ३ भन्तं — रो । ४-४ आतम्यं दट्ठम्यं पत्तम्यं — रो । ५ दन्धम्मो — मी । एया रो । ६ तालच्छाति — रो । ७ च — रो । ८-८. अन्तरा कालङ्कतो — रो ।

वदामि । न चाह, आवुसो, अप्पत्वा व लोकस्स अन्त दुक्खस्स अन्त-
किरिय वदामि । अपि चाह, आवुसो, इमस्सियेव ब्याममत्ते कळेवरे^१
ससञ्जिम्हि^२ समनके लोक च पञ्ञापेमि लोकसमुदय च लोकनिरोध
च लोकनिरोधगामिनि च पटिपद ति ।

“गमनेन न पत्तब्बो, लोकस्सन्तो कुदाचन ।

5

न च अप्पत्वा लोकन्त, दुक्खा अत्थि पमोचन ॥

“तस्मा ह वे लोकविदू सुमेधो ,

लोकन्तगू वुसितब्रह्मचरियो ।

लोकस्स अन्त समितावि जत्वा ,

नासीसती^३ लोकमिम पर चा^४ ति ॥

10

६. द्वितीयरोहितस्ससुत्तं

१ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि —

“इमं, भिक्खवे, रत्तिं रोहितस्सो देवपुत्तो अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
क्कन्तवण्णो केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्कमि, उप-
सङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्टासि । एकमन्त ठितो खो,

भिक्खवे, रोहितस्सो देवपुत्तो म एतदवोच — ‘यत्थ नु खो, भन्ते, न

15

जायति न जीयति न मीयति^५ न चवति न उपपज्जति^६, सक्का नु खो

सो, भन्ते, गमनेन लोकस्स अन्तो^७ जातु वा दट्ठु वा पापुणितु वा’ ति ?

एव वुत्ते अह, भिक्खवे, रोहितस्स देवपुत्त एतदवोच^८ — ‘यत्थ खो,

आवुसो, न जायति न जीयति^९ न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाह

त गमनेन लोकस्स अन्त जातेय्य^{१०} दट्ठेय्य पत्तेय्य^{११} ति वदामी’ ति ।

20

एव वुत्ते, भिक्खवे, रोहितस्सो देवपुत्तो म एतदवोच — ‘अच्छरिय, भन्ते,

अब्भुत, भन्ते । याव सुभासित चिद, भन्ते, भगवता — यत्थ खो,

आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाह

त गमनेन लोकस्स अन्त जातेय्य दट्ठेय्य पत्तेय्य ति वदामि ।

१ कळेवरे — सी०, कळेवरे — रो० । २ सञ्जिम्हि — रो० । ३ नासिसती —
सी०, नासिसति — रो० । ४ मिय्यति — सी०, स्या० । ५ उपपज्जति — सी०, रो० ।
६ अन्त — स्या०, रो० । ७ एतदवोच — रो० । ८ जिय्यति — सी०, स्या० । ९-९ जातय्य
दट्ठय्य पत्तय्य — सी०, स्या०, रो० ।

२ 'भूतपुत्राह भन्ते, रोहितस्सो नाम इसि अहोसि भोजपुत्तो
इद्धिमा वेहासङ्गमो । तस्स मय्ह, भन्ते, एवरूपो जवो अहोसि, सेय्य
थापि नाम दन्हघम्मा' धनुग्गहो सिमिस्सतो कतहत्थो कत्तूपासनो'
सहुकेन असनेन अप्पकसिरेन तिरिय तालच्छाय' अतिपातेय्य । एवरूपो
पदवीतिहारो अहोसि, सेय्यथापि नाम पुरत्थिमा समुद्दा पच्छिमो समुद्दो ।
तस्स मय्ह, भन्ते, एवरूपेण जवेण समभागतस्स एवरूपेण च पदवीतिहारेण
एवरूप इच्छागत' उप्पज्जि - अहं गमनेन लोकस्स अन्त पापुणिस्सामी
ति । सो सो अहं, भन्ते, अञ्जन्नेव असितपीतस्सायितसायिता अञ्जन्
उच्चारपस्सावकम्मा अञ्जन्निहाकिलमथपटिविनोदना वस्ससतामुको
वस्ससतजीवी वस्ससत गन्त्वा अप्पत्वा च लोकस्स अन्त अन्तरायेव
कालङ्कतो' ।

३ 'अच्छरिय, भन्ते, अभुत्त, भन्ते ! याव सुभासित चिद,
भन्ते भगवत्ता - यत्थ सो आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति
न चवति न उपपज्जति, नाहं त गमनेन लोकस्स अन्त आतेय्यं दट्ठेय्य
पत्तेय्य ति वदामी' ति । एव वुत्ते अहं, भिक्खवे, रोहितस्स वेवपुत्त
एतदवोच - 'यत्थ सो, आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति न
चवति न उपपज्जति, नाहं त गमनेन लोकस्स अन्त आतेय्यं दट्ठेय्य
पत्तेय्य ति वदामी ति । न चाहं, आवुसो, अप्पत्वा च लोकस्स अन्त
दुक्खस्सन्तकिरिय वदामि । अपि चाहं, आवुसो, इमस्मिंसेव व्याममसे
कळेवरे' ससञ्जिह्मि समनवे लोकं च पञ्जापेमि लोकसमुदयं च
लोकनिरोधं च लोकनिरोधगामिनिं च पटिपदं ति ।

'गमनेन न पत्तय्यो लोकस्सन्तो कुधाचन ।

न च अप्पत्वा लोकन्त, दुक्खा अत्थि पमोचन ॥

'तस्मा ह्वे लोकविद् सुमेधो

लोकन्तगू वुत्तितमहाचरियो ।

लोकस्स अन्त समितावि अत्वा

नासीसती' लोकमिमं परं वा' ति ॥

१ दन्हघमो - नी त्या रो । २ धनुग्गहो - नी त्या रो । ३ ताल
च्छाय - रो । ४ कतहत्थो - त्या रो । ५ कनेवरे - रो । ६ नासिज्जि -
नी त्या रो ।

७. सुविदूरसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि । कतमानि चत्तारि ? नभ^१ च, भिक्खवे, पथवी च, इदं पठमं सुविदूरविदूरे^२ । ओरिमं च, भिक्खवे, तीरं समुद्दस्स पारिमं च^३, इदं दुतियं सुविदूरविदूरे । यतो च, भिक्खवे, वेरोचनो अम्भुदेति यत्थं च अत्थमेति^४, इदं ततियं सुविदूरविदूरे । सतं च, भिक्खवे, धम्मो असतं च धम्मो, इदं चतुत्थं 5 सुविदूरविदूरे । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सुविदूरविदूरानी ति ।

“नभं च दूरे पथवी च दूरे,
पारं समुद्दस्सं तदाहुं दूरे ।
यतो च वेरोचनो अम्भुदेति,
पभङ्करो यत्थं च अत्थमेति । 10
ततो हवे दूरतरं वदन्ति,
सतं च धम्मं असतं च धम्मं ॥

“अव्यायिको” होति सतं समागमो,
यावा^५ पि तिद्वेय्यं तथेव होति ।
खिप्पं हि वेति असतं समागमो, 15
तस्मा सतं धम्मो^६ असन्निभं आरका” ति ॥

८. विसाखसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पनं समयेन आयस्मा विसाखो पञ्चाल-
पुत्तो^७ उपट्ठानसालाय भिक्खू धम्मिया कथायं सन्दस्सेति समादपेति
समुत्तेजेति सम्पहसेति, पोरिया वाचायं विस्सट्ठाय अनेलगलाय^८ अत्थस्स 20
विज्जापनियां परियापन्नाय अनिस्सिताय । अथ खो भगवा सायन्ह-
समयं^९ पटिसल्लानां वुट्ठितो येन उपट्ठानसाला तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्जं खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि—

१ नभा - रो० । २ सुविदूरविदूर - रो० । ३ च तीर - सी०, स्या०,
रो० । ४ अत्थमेति - स्या० । ५ अव्यायिको - रो० । ६ याव - सी०, स्या०, रो० ।
७ धम्मा - स्या० । ८ पञ्चानिपुत्तो - सी०, स्या०, रो० । ९ अनेलगलाय - रो०,
अनेलगलाय - स्या० । १० सायन्हसमय - स्या०, रो० ।

२ “को नु खो, भिषखवे उपट्टानसालाय भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहसेति पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्यस्स विञ्ञापनिया परियापन्नाय’ अनिस्सिताया’ ति ?

“आयम्मा, मन्ते, विसाखो” पञ्चालपुत्तो उपट्टानसालाय भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति’ समादपेति समुत्तेजेति’ सम्पहसेति पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्यस्स विञ्ञापनिया परियापन्नाय अनिस्सिताया’ ति ।

३ अथ खो भगवा आयस्मन्त विसाख पञ्चालपुत्त एतद्वोच —
“मायु सायु, विमाव ! सायु खो त्व, विसाख, भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेमि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहसेसि पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनलगलाय अत्यस्स विञ्ञापनिया परियापन्नाय अनिस्सिताया ति ।

“नामासमान जानन्ति मिस” वासेहि पण्डित ।

भासमान च जानन्ति, देसेन्त अमत पद ॥

“भासये जोतये धम्म, पग्गण्हे इसिन धज ।

मुभासितधजा इसयो, धम्मो हि इसिन धजो” ति ॥

६ विपल्लासमुत्त

१ “तत्तारोमे भिक्खव, मञ्ञाविपल्लासा चित्तविपल्लासा निद्रिविपल्लासा । यत्तमे तत्तारो ? अनिरुच, भिक्खवे निरुच ति मञ्ञाविपल्लासा चित्तविपल्लासा निद्रिविपल्लासा, दुपसे, भिक्खवे गुण” ति मञ्ञाविपल्लासा चित्तविपल्लासा निद्रिविपल्लासा, अन रानि भिक्खव अगा ति मञ्ञाविपल्लासा चित्तविपल्लासो निद्रिविपल्लासो भग्गुभ भिक्खव भुभ ति मञ्ञाविपल्लासो चित्तविपल्लासा निद्रिविपल्लासा । इम गो भिक्खव, तत्तारो मञ्ञाविपल्लासा चित्त विपल्लासा निद्रिविपल्लासा ।

२ “तत्तारोमे भिक्खवे मञ्ञाविपल्लासा मचित्तविपल्लासा निद्रिविपल्लासा । यत्तमे तत्तारो ? अनिरुच, भिक्खवे

१ मञ्ञाविपल्लासा - नी । २ तत्तारो - नी । ३ अन्तरात्त मपुत्तरेति - नी ।

४ तित्त - नी । ५-६ अणुण भिक्खव दुत्त - नी ।

अनिच्चं ति नसञ्जाविपल्लासो नचित्तविपल्लासो नदिट्ठिविपल्लासो,
 दुक्खे, भिक्खवे, दुक्ख ति नसञ्जाविपल्लासो नचित्तविपल्लासो नदिट्ठि-
 विपल्लासो, अनत्तनि, भिक्खवे, अनत्ता ति नसञ्जाविपल्लासो नचित्त-
 विपल्लासो नदिट्ठिविपल्लासो, असुभे, भिक्खवे, असुभ ति नसञ्जा-
 विपल्लासो नचित्तविपल्लासो नदिट्ठिविपल्लासो । इमे खो, भिक्खवे, 5
 चत्तारो नसञ्जाविपल्लासा नचित्तविपल्लासा नदिट्ठिविपल्लासा ति ।

“अनिच्चे निच्चसञ्जिनो, दुक्खे च सुखसञ्जिनो ।
 अनत्तनि च अत्ता ति, असुभे सुभसञ्जिनो ।
 मिच्छादिट्ठिहता^१ सत्ता, खित्तचित्ता विसञ्जिनो ॥

“ते योगयुत्ता मारस्स, अयोगवखेमिनो जना । 10
 सत्ता गच्छन्ति ससार, जातिमरणगामिनो ॥

“यदा च बुद्धा लोकस्मि, उप्पज्जन्ति पभङ्गुरा ।
 ते^२ इम^३ धम्म पकासेन्ति, दुक्खूपसमगामिन ॥

“तेस सुत्वान सप्पञ्जा, सचित्त पच्चलद्धा^४ ते ।
 अनिच्च अनिच्चतो दक्खु, दुक्खमद्दक्खु दुक्खतो ॥ 15

“अनत्तनि अनत्ता ति, असुभ असुभतद्दसु ।
 सम्मादिट्ठिसमादाना, सब्ब^५ दुक्ख उपच्चगु^६” ति ॥

१०. उपक्विकलेससुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, चन्दिमसुरियान उपक्विकलेसा, येहि
 उपक्विकलेसेहि उपक्विकलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न
 विरोचन्ति । कतमे चत्तारो ? अग्भा^१, भिक्खवे, चन्दिमसुरियान उप- 20
 क्विकलेसा^२, येन उपक्विकलेसेन उपक्विकलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति
 न भासन्ति न विरोचन्ति ।

२ “महिका^३, भिक्खवे, चन्दिमसुरियान उपक्विकलेसा, येन
 उपक्विकलेसेन उपक्विकलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न
 विरोचन्ति ।

१ मिच्छादिट्ठिगता - सी०, रो० । २-२ तेम - सी०, स्या० । ३ पच्चलत्थु - सी०,
 स्या०, रो० । ४-४ सब्बदुक्खमुपच्चग - रो० । ५ अग्भा - रो० । ६ उपक्विकलेसो -
 रो० । ७ महिया - स्या०, रो० ।

३ “धूमो रजो, भिक्खवे, चन्दिमसुरियान उपविकलेसो, येन उपविकलेसेन उपविकलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

४ “राहु, भिक्खवे, असुरिन्दो चन्दिमसुरियान उपविकलेसो, येन उपविकलेसेन उपविकलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति । इमे स्रो, भिक्खवे, चत्तारो चन्दिमसुरियान उपविकलेसा, येहि उपविकलेसेहि उपविकलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

५ “एवमेव स्रो, भिक्खवे, चत्तारोमे समणब्राह्मणान उपविकलेसा, येहि उपविकलेसेहि उपविकलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति । कस्मै चत्तारो ? सन्ति भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा सुर पिबन्ति मेरय^१ सुरामेरयपाना अप्पटिविरत्ता । अय, भिक्खवे पठमो समणब्राह्मणान उपविकलेसो येन उपविकलेसेन उपविकलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

६ “सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा मेधुन धम्म पटि सेवन्ति, मेधुनस्मा धम्मा अप्पटिविरत्ता । अय, भिक्खवे, दुत्तियो समण ब्राह्मणान उपविकलेसो, येन उपविकलेसेन उपविकलिट्ठा एके समण ब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

७ “सन्ति भिक्खवे एके समणब्राह्मणा जातरूपरजत सावि यन्ति जातरूपरजतपटिग्गहणा अप्पटिविरत्ता । अय भिक्खवे, तत्तियो समणब्राह्मणान उपविकलेसो येन उपविकलेसेन उपविकलिट्ठा एके समण ब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

८ “सन्ति भिक्खवे एके समणब्राह्मणा मिच्छाजीवेन जीवन्ति, मिच्छाजीवा अप्पटिविरत्ता । अय, भिक्खवे अतुत्थो समणब्राह्मणान उपविकलेसो येन उपविकलेसेन उपविकलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति । इमे स्रो भिक्खवे चत्तारो समण ब्राह्मणान उपविकलेसा, येहि उपविकलेसेहि उपविकलिट्ठा एके समण ब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ती ति ।

“रागदोसपरिक्किट्टा^१, एके समणब्राह्मणा ।
अविज्जानिवुत्ता पोसा, पियरूपाभिनन्दिनो ॥

“सुरं पिवन्ति मेरय, पटिसेवन्ति मेथुन ।
रजत जातरूप च, सादियन्ति अविद्दसू^२ ।
मिच्छाजीवेन जीवन्ति, एके समणब्राह्मणा ॥

5

“एते उपक्किलेसा वुत्ता, बुद्धेनादिच्चवन्धुना ।
येहि उपक्किलेसेहि^३, एके समणब्राह्मणा ।
न तपन्ति न भासन्ति, असुद्धा सरजा मगा^४ ॥

“अन्धकारेण ओनद्धा, तण्हादासा सनेत्तिका ।
वड्ढेन्ति कट्सि घोर, आदियन्ति पुनब्भव” ति ॥

10

रोहितस्सवगो पञ्चमो ।

तस्सुद्धानं

समाधिपञ्हा द्वे कोधा, रोहितस्सापरे दुवे ।
सुविदूरविसाखविपल्लासा^५, उपक्किलेसेन ते दसा ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

६. पुञ्जाभिसन्दवग्गो

१. पठमपुञ्जाभिसन्दसुत्तं

१ सावत्थिनिदानं । चत्तारोमे, भिक्खवे, पुञ्जाभिसन्दा कुसला-
भिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसवत्तनिका इट्ठाय
कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तन्ति । कत्तमे चत्तारो ? यस्स, 15
भिक्खवे, भिक्खु चीवरं परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधि उप-
सम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो
सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय
मनापाय हिताय सुखाय सवत्तति ।

१ रागदोसुपटिक्किट्टा — स्या०, रागदोसपटिक्किट्टा — रो० । २ अविद्दसु — स्या० ।

३ उपक्किलिट्ठा — सी०, उपक्किलिट्ठा — रो० । ४ पमा — रो० । ५ ० विसाखा विपल्लासो —
स्या०; सुदूरविसाखो विपल्लासो — रो० ।

२ “यस्स, भिक्षवे, भिक्षु पिण्डपात परिभुञ्जमानो अप्यमाण चेतोसमार्धि उपसम्पज्ज विहरति, अप्यमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलामिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तति ।

३ “यस्स, भिक्षवे, भिक्षु सेनासन परिभुञ्जमानो अप्यमाण चेतोसमार्धि उपसम्पज्ज विहरति, अप्यमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलामिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तति ।

४ “यस्स, भिक्षवे, भिक्षु गिलानप्यञ्चयमेसज्जपरिबहार परिभुञ्जमानो अप्यमाण चेतोसमार्धि उपसम्पज्ज विहरति, अप्यमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलामिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तति । इमे सो, भिक्षवे, चत्तारो पुञ्ञाभिसन्दा कुसलामिसन्दा सुखस्साहारा सोवगिका सुखविपाका सग्गसवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तन्ति ।

५ “इमेहि च पन, भिक्षवे, चतूहि पुञ्ञाभिसन्देहि कुसलामिसन्देहि समन्नागतस्स अरियसावकस्स न सुकर पुञ्ञास्स पमाण गहेतुं - ‘एतको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलामिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तती’ ति । अय सो असह्मघेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्ञकस्सन्धो त्वेव सह्मघ’ गच्छति ।

६ “सेय्यथापि, भिक्षवे, महासमुद्दे न सुकर उदकस्स पमाण गहेतुं - ‘एतकानि उदकान्हकानी ति वा, एतकानि उदकान्हकसतानी ति वा एतकानि उदकान्हकसहस्सानी ति वा एतकानि उदकान्हकसत्त सहस्सानी ति वा’, अय सो असह्मघेय्यो अप्पमेय्यो महाउदककसघो त्वेव सह्मघ गच्छति एवमेव सो भिक्षवे इमेहि चतूहि पुञ्ञाभिसन्देहि कुसलामिसन्देहि समन्नागतस्स अरियसावकस्स न सुकर पुञ्ञास्स पमाणं गहेतुं - ‘एतको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलामिसन्दो सुखस्साहारो

सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तती' ति, अथ खो असङ्खचेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्जवखन्धो त्वेव^१ सङ्खचं गच्छती ति ।

“महोदधिं अपरिमितं महासरं ,
 बहुभेरवं रतनवरानमालयं^२ ।
 नज्जो यथा नरगणसङ्घसेविता^३ ,
 पुथू सवन्ती^४ उपयन्ति सागरं ॥
 “एवं नरं अन्नदपानवत्थदं ,
 सेय्यानिसज्जत्थरणस्स दायकं ।
 पुञ्जस्स धारा उपयन्ति पण्डितं ,
 नज्जो यथा वारिवहा व सागर” ति ॥

5

10

२. दुतियपुञ्जाभिसन्दसुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुञ्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुख-
 स्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मना-
 पाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे,
 अरियसावको बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति — ‘इति पि सो
 भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो
 पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अयं, भिक्खवे,
 पठमो पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुख-
 विपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय
 संवत्तति ।

15

20

२ “पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको धम्मो अव्वेच्चप्पसादेन
 समन्नागतो होति — ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको
 एहिप्पस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्त वेदितव्वो विञ्जूही’ ति । अयं,
 भिक्खवे, दुतियो पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको
 सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय
 संवत्तति ।

25

१ तेव — रो० । २ रतनगणानमालय — सी०, स्या०, रो० । ३ मच्छगण-
 सङ्घसेविता — म्या० । ४ सवन्ति — रो० ।

३ “पुन च पर, भिक्षवे, अरियसावको सङ्खे भवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति — ‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, आद्यप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, सामीचि प्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, यविव चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गन्ता, एस भगवतो सावकसङ्खो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिण्यो 5 पञ्जसिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जासखेत्त लोकस्सा’ ति । अय, भिक्षवे, ततियो पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिगको सुख विपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सबत्तति ।

४ “पुन च पर, भिक्षवे, अरियसावको अरियकन्तेहि सीसेहि 10 समन्नागतो होति असण्हेहि अन्धिदेहि’ असवसेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्जुप्पसत्थेहि’ अपरामट्ठेहि समाधिसवत्तनिकेहि । अय, भिक्षवे, चतुत्थो पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोव गिगको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सबत्तति । इमे सो, भिक्षवे, चत्तारो पुञ्जाभिसन्दा कुसलाभि 15 सन्दा सुखस्साहारा सोवगिगका सुखविपाका सग्गसवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सबत्तन्ती ति ।

“यस्स सद्धा तयागते, अक्खला सुप्पत्तिट्ठिता ।

सील च यस्स कल्याण, अरियकन्त पससित ॥

“सङ्खे पसादो यस्सत्थि, उजुभूत च यस्सुन ।

अदलिहो ति त’ आहु भमोष तस्स जीवित ॥

“तस्मा सद्ध च सील च, पसाद धम्मदस्सुन ।

अनुयुञ्जेय मेधावी, सर बुद्धान सासन’ ति ॥

३ पठमसवाससुत्त

१ एक समय भगवा अन्तरा च मधुरं अन्तरा च वेरञ्ज^१ अट्ठानमग्गप्पटिपन्नो होति । सम्बहुला पि सो गहपती च गहपत्तानियो 20 च अन्तरा च मधुर अन्तरा च वेरञ्ज अट्ठानमग्गप्पटिपन्ना होन्ति । अय सो भगवा भग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि रुक्खमूले^२ निसीदि ।

१ अधिरेहि — रो । २ विञ्जुप्पसत्थेहि — त्या विञ्जुप्पसत्थेहि — रो ।

३ रो पीण्डके गीण । ४ वेरञ्ज — रो । ५ पञ्जसखेत्त पावने — रो ।

अदसंसु खो गहपती च गहपतानियो च भगवन्तं अज्जातरस्मिं ख्वखमूले निसिन्न । दिस्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो ते गहपती च गहपतानियो च भगवा एतदवोच —

२ “चत्तारोमे, गहपतयो, सवासा । कतमे चत्तारो ? छवो 5
छवाय सद्धिं संवसति, छवो देविया सद्धिं संवसति, देवो छवाय सद्धिं
संवसति, देवो देविया सद्धिं संवसति ।

३ “कथं च, गहपतयो, छवो छवाय सद्धिं संवसति ? इध, 10
गहपतयो, सामिको होति पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी
मुसावादी सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी दुस्सीलो पापधम्मो मच्छेरमलपरि-
युट्ठितेन चेतसा अगार अज्जावसति अवकोसकपरिभासको समणब्राह्म-
णान, भरिया पिस्स होति पाणातिपातिनी अदिन्नादायिनी कामेसुमिच्छा-
चारिनी मुसावादिनी सुरामेरयमज्जपमादट्ठायिनी दुस्सीला पापधम्मा
मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगार अज्जावसति अवकोसिकपरिभासिका
समणब्राह्मणान । एव खो, गहपतयो, छवो छवाय सद्धिं संवसति । 15

४ “कथं च, गहपतयो, छवो देविया सद्धिं संवसति ? इध, 20
गहपतयो, सामिको होति पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी
मुसावादी सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी दुस्सीलो पापधम्मो मच्छेरमल-
परियुट्ठितेन चेतसा अगार अज्जावसति अवकोसकपरिभासको समण-
ब्राह्मणान, भरिया ख्वस्स होति पाणातिपाता पटिविरता अदिन्नादाना
पटिविरता कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता मुसावादा पटिविरता सुरा-
मेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता सीलवती कल्याणधम्मा विगतमल-
मच्छेरेन चेतसा अगार अज्जावसति अनवकोसिकपरिभासिका समण-
ब्राह्मणान । एव खो, गहपतयो, छवो देविया सद्धिं संवसति ।

५ “कथं च, गहपतयो, देवो छवाय सद्धिं संवसति ? इध, 2
गहपतयो, सामिको होति पाणातिपाता पटिविरतो अदिन्नादाना पटि-
विरतो कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो मुसावादा पटिविरतो सुरामेरय-
मज्जपमादट्ठाना पटिविरतो सीलवा कल्याणधम्मो विगतमलमच्छेरेन
चेतसा अगार अज्जावसति अनवकोसिकपरिभासको समणब्राह्मणान,

भरिया स्वस्स होति पाणात्तिपात्तिमी .. पे० सुरामेरयमज्जपमाद
ट्टायिनी दुस्सीला पापघम्मा मच्छेरमलपरियुद्धितेन चेतसा अगार
अज्झावसति अनक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणान । एव सो,
गहपतयो, देवो छवाय सद्धिं सवसति ।

- ५ ६ “कथं च, गहपतयो, देवो वेविमा सद्धिं सवसति ? इध,
गहपतयो, सामिको होति पाणात्तिपाता पटिविरतो पे०.. सीलवा
कल्याणघम्मो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगार अज्झावसति अनक्कोसिक-
परिभासको समणब्राह्मणान भरिया पिस्स होति पाणात्तिपाता पटि-
विरता पे० सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरता सीलवती कल्याण
१० घम्मा विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगार अज्झावसति अनक्कोसिकपरि-
भासिका समणब्राह्मणान । एव सो, गहपतयो, देवो वेविमा सद्धिं
सवसति । इमे सो गहपतयो चत्तारो सवासा ति ।

“उभो च होन्ति दुस्सीला कदरिया परिभासका ।
ते होन्ति जानिपत्तयो, छवा सवासमागता ॥

- १५ “सामिको होति दुस्सीलो, कदरियो परिभासको ।
भरिया सीलवती होति, वदब्भू वीतमच्छरा ।
सा पि देवी सवसति छवेन पत्तिना सह ॥

“सामिको सीलवा होति, वदब्भू वीतमच्छरो ।
भरिया होति दुस्सीला, कदरिया परिभासिका ।
२० सा पि छवा सवसति वेवेन पत्तिना सह ॥

“उभो सदा वदब्भू च, सज्जता धम्मजीविनो ।
ते होन्ति जानिपत्तयो अज्झमज्झं पियवदा ॥

“अरयासं पचुरा होन्ति, फामुक्कं^१ उपजायति ।
अमिता दुम्मना होन्ति, उभिन्न समसीलिन ॥

- २५ “इध धम्म चरित्तवान, समसीलव्यता उभो ।
नन्निनो देवसोमस्मि मोहन्ति वामवामिनो^२ ति ॥

४. दुतियसंवाससुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, सवासा । कतमे चत्तारो ? छवो छवाय सद्धि संवसति, छवो देविया सद्धि सवसति, देवो छवाय सद्धि संवसति, देवो देविया सद्धि सवसति ।

२ “कथं च, भिक्खवे, छवो छवाय सद्धि सवसति । इध, भिक्खवे, सामिको होति पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी 5 मुसावादी पिसुणवाचो फरुसवाचो सम्फप्पलापी अभिज्झालु व्यापन्नचित्तो^१ मिच्छादिट्ठिको दुस्सीलो पापधम्मो मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणान, भरिया पिस्स होति पाणातिपातिनी अदिन्नादायिनी कामेसुमिच्छाचारिनी मुसावादिनी पिसुणवाचा फरुसवाचा सम्फप्पलापिनी अभिज्झालुनी व्यापन्न- 10 चित्ता मिच्छादिट्ठिका दुस्सीला पापधम्मा मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणान । एव खो, भिक्खवे, छवो छवाय सद्धि सवसति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, छवो देविया सद्धि सवसति ? इध, भिक्खवे, सामिको होति पाणातिपाती पे० . मिच्छादिट्ठिको दुस्सीलो 15 पापधम्मो मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणान, भरिया ख्वस्स होति पाणातिपाता पटिविरता अदिन्नादाना पटिविरता कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता मुसावादा पटिविरता पिसुणाय वाचाय पटिविरता फरुसाय वाचाय पटिविरता सम्फप्पलापा पटिविरता अनभिज्झालुनी अव्यापन्नचित्ता सम्मादिट्ठिका 20 सीलवती कल्याणधम्मा विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणान । एव खो, भिक्खवे, छवो देविया सद्धि संवसति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, देवो छवाय सद्धि सवसति ? इध, भिक्खवे, सामिको होति पाणातिपाता पटिविरतो अदिन्नादाना पटिविरतो 25 कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो मुसावादा पटिविरतो पिसुणाय वाचाय पटिविरतो फरुसाय वाचाय पटिविरतो सम्फप्पलापा पटिविरतो अनभिज्झालु अव्यापन्नचित्तो सम्मादिट्ठिको सीलवा कल्याणधम्मो विगत-

मलमच्छेरेन चेतसा अगार अज्ज्ञावसति अनक्कोसकपरिभासको समण-
ब्राह्मणान, भरिया स्वस्स होति पाणातिपातिनी पे० मिच्छादिट्ठिको
दुस्सीला पापघम्मा मच्छेर्मलपरियुद्धितेन चेतसा अगार अज्ज्ञावसति
अक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणान । एव सो, भिक्खवे, देवो
5 छवाय सद्धिं सवसति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, देवो देविया सद्धिं सवसति ? इध,
भिक्खवे, सामिको होति पाणातिपात्ता पटिविरतो पे० सम्मादिट्ठिको
सीलवा कल्याणघम्मो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगार अज्ज्ञावसति
अनक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणान, भरिया पिस्स होति पाणाति
10 पात्ता पटिविरता पे० सम्मादिट्ठिका सीलवती कल्याणघम्मा विगत
मलमच्छेरेन चेतसा अगार अज्ज्ञावसति अनक्कोसिकपरिभासिका समण
ब्राह्मणान । एव सो, भिक्खवे देवो देविया सद्धिं सवसति । इमे सो,
भिक्खवे, चत्तारो सवासि सि ।

15 “उभो च होन्ति दुस्सीला कदरिया परिभासका ।
ते होन्ति जानिपत्तमो छवा सवासमागता ॥

“सामिको होति दुस्सीलो, कदरियो परिभासको ।
भरिया सीलवती होति बदञ्जु वीतमच्छरा ।
सा पि देवी सवसति छवेन पतिना सह ॥

20 “सामिको सीलवा होति, बदञ्जु वीतमच्छरो ।
भरिया होति दुस्सीला, कदरिया परिभासिका ।
सा पि छवा सवसति देवेन पतिना सह ॥

“उभो सद्धा बदञ्जु च, सञ्जता घम्मजीविनो ।
ते होन्ति जानिपत्तयो अञ्जमञ्जं पियवदा ॥

25 “अत्थास पचुरा होन्ति फामुक उपजायति ।
अमिता धुम्मना होन्ति उभिष समसीलिन ॥

“इध घम्म अरित्थान सम्मसीलव्यता उभो ।
नग्गिनो देवलोक्कस्मि, मोवन्ति कामकामिनो” सि ॥

५. पठमसमजीवीसुत्तं

१ एवं मे सुतं । एक समय भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे^१ भेसकळावने^२ मिगदाये । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन नकुलपितुनो गहपतिस्स निवेसन तेनुपसङ्कमि, उप-
सङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो नकुलपिता च गहपति
नकुलमाता च गहपतानी येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा 5
भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्नो खो
नकुलपिता गहपति भगवन्त एतदवोच —

२ “यतो मे, भन्ते, नकुलमाता गहपतानी दहरस्सेव दहरा
आनीता, नाभिजानामि नकुलमातर गहपतानि मनसा पि अतिचरिता,
कुतो पन कायेन ! इच्छेय्याम मय, भन्ते, दिट्ठे चेव धम्मे अञ्जमञ्ज 10
पस्सितु अभिसम्पराय च अञ्जमञ्ज पस्सितु” ति । नकुलमाता पि
खो गहपतानी भगवन्त एतदवोच — “यतोहं, भन्ते, नकुलपितुनो गहपतिस्स
दहरस्सेव दहरा आनीता, नाभिजानामि नकुलपितर गहपति मनसा
पि अतिचरिता, कुतो पन कायेन ! इच्छेय्याम मय, भन्ते, दिट्ठे चेव
धम्मे अञ्जमञ्ज पस्सितु अभिसम्पराय च अञ्जमञ्ज पस्सितु” ति । 15

३. “आकङ्खेय्यु चे, गहपतयो, उभो जानिपतयो दिट्ठे चेव
धम्मे अञ्जमञ्ज पस्सितु अभिसम्पराय च अञ्जमञ्ज पस्सितु उभो
व^१ अस्सु समसद्धा समसीला समचागा समपञ्जा, ते दिट्ठे चेव^२ धम्मे
अञ्जमञ्ज पस्सन्ति अभिसम्पराय च अञ्जमञ्जं पस्सन्ती ति ।

“उभो सद्धा वदञ्जू च, सञ्जता धम्मजीविनो । 20
ते होन्ति जानिपतयो, अञ्जमञ्ज पियवदा ॥

“अत्थास पचुरा होन्ति, फासुक^३ उपजायति ।
अमित्ता दुम्मना होन्ति, उभिन्न समसीलिन ॥

“इध धम्म चरित्वान, समसीलव्वता उभो ।
नन्दिनो देवलोकस्मि, मोदन्ति कामकामिनो” ति ॥ 25

१ सुसुमारगिरे — म० । २ भेसकळावने — सी०, रो० । ३ च — सी०, रो० ।
४ एव — रो० । ५ वासत्थ — रो० ।

भोजन, सुप्पवासे, देन्ती अरियसाविका पटिग्गाहकान इमानि चत्तारि
ठानानि देती ति ।

“सुसङ्खत भोजनं या ददाति ,
सुचि पणीत रससा उपेत ।
सा दक्खिणा उज्जुगतेसु दिन्ना ,
चरणूपपन्नेसु^१ , महग्गतेसु ।
पुञ्जेन पुञ्ज संसन्दमाना ,
महप्फला लोकविदून् वणिग्गता ॥

5

“एतादिस यञ्जमनुस्सरन्ता ,
ये वेदजाता विचरन्ति लोके ।
विनेय्य मच्छेरमल समूल ,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठान” ति ॥

10

८. सुदत्तसुत्तं

१ अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्न खो अनाथपिण्डिक गहपति भगवा एतदवोच —

15

२ “भोजन, गहपति, ददमानो अरियसावको पटिग्गाहकान
चत्तारि ठानानि देति । कतमानि चत्तारि ? आयु देति, वण्ण देति,
सुखं देति, बल देति । आयु खो पन दत्वा आयुस्स भागी होति दिब्बस्स
वा मानुसस्स वा । वण्ण दत्वा सुख दत्वा बल दत्वा बलस्स भागी
होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । भोजन, गहपति, ददमानो अरियसावको
पटिग्गाहकान इमानि चत्तारि ठानानि देती ति ।

B.

R.

“यो सञ्जतान परदत्तभोजिन ,
कालेन सक्कच्च ददाति भोजनं ।
चत्तारि ठानानि अनुप्पवेच्छति ,
आयु च वण्ण च सुख बल च ॥

25

“सो आयुदायी वण्णदायी^२, सुख^३ बल ददो^१ नरो ।
दीघायु यसवा होति, यत्थ यत्थूपपज्जती” ति ॥

१ चरणीपपन्नेसु — स्या०, रो० । २ बलदायी — सी०, स्या०, रो० । ३-३ सुख
वण्णं ददो — स्या० ; सुखवण्णददो — रो० ।

१ भोजनसुत्त

१ “भोजन, भिक्षुस्त्वे, ददमानो दायको पटिग्गाहकान चत्तारि’
ठानानि देति । कतमानि चत्तारि ? आयु देति, वण्ण देति, सुख देति,
बल देति । आयु स्रो पन दत्त्वा आयुस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानु
सस्स वा । वण्ण दत्त्वा सुख दत्त्वा बल दत्त्वा बलस्स भागी होति
३ दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । भोजन, भिक्षुस्त्वे, ददमानो दायको पटि
ग्गाहकान इमानि चत्तारि ठानानि देती ति ।

“यो सञ्चतान परवत्तभोजिन ,
कालेन सक्कच्च ददाति भोजन ।
चत्तारि ठानानि अनुप्पवेच्छति ।
१० आयु च वण्ण च सुख बल च ॥

“सो आयुदायी वण्णदायी, सुख बल ददो नरो ।
दीधामु यसवा होसि, यत्थ यत्थूपपज्जती’ ति ॥

१० गिहिसामीचीसुत्त

१ अथ स्रो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त
१३ निसिन्न स्रो अनाथपिण्डिक गहपति भगवा एतदवोच —

२ “चतूहि स्रो, गहपति, धम्मोहि समप्तागतो अरियसावको
गिहिसामीचीपटिपद पटिपन्नो होति यसोपटिसामिनि’ सग्संवत्तनिकं ।
कतमेहि चतूहि ? इध, गहपति अरियसावको भिक्षुसङ्घ पञ्चुपट्टितो
होति चीवरणे भिक्षुसङ्घ पञ्चुपट्टितो होति पिण्डपातेन भिक्षुसङ्घ
२० पञ्चुपट्टितो होति सनासनेन, भिक्षुसङ्घ पञ्चुपट्टितो होति गिलान-
प्पञ्चयमेसज्जपरिक्खारेण । इमेहि स्रो गहपति चतूहि धम्मोहि समप्ता
गतो अरियासावको गिहिसामीचीपटिपद पटिपन्नो होति यसोपटि
सामिनि सग्संवत्तनिक’ ति ।

“गिहिसामीचीपटिपद पटिपज्जन्ति पण्डिता ।

सम्मगते सीसवन्ते चीवरणे उपट्टिता ॥

पिण्डपातसयनेन, गिलानप्पच्चयेन च ।
 तेसं दिवा च रत्तो च, सदा पुञ्ञ पवड्ढति ।
 सग्ग च कमतिट्ठान, कम्म कत्वान भद्दक" ति ॥

पुञ्ञाभिसन्दवग्गो छट्ठो ।

तस्सुद्धान

द्वे पुञ्ञाभिसन्दा, द्वे च सवासा समजीविनो ।
 सुप्पवासा सुदत्तो च, भोजन गिहिसामिची^१ ति ॥

5

—०—

७. पत्तकम्मवग्गो

१. पत्तकम्मसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
 उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं
 निसिन्न खो अनाथपिण्डक गहपतिं भगवा एतदवोच —

२. "चत्तारो मे, गहपति, धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा
 लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? भोगा मे उपपज्जन्तु सहधम्मेना ति, 10
 अय पठमो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मि ।

३ "भोगे लद्धा सहधम्मेन यसो मे^२ आगच्छतु^३ सह जातीहि
 सह उपज्जायेही ति, अयं दुतियो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो
 लोकस्मि ।

४. "भोगे लद्धा सहधम्मेन यस लद्धा सह जातीहि सह 15
 उपज्जायेहि चिरं जीवामि दीघमायु^४ पालेमी ति, अय ततियो धम्मो इट्ठो
 कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मि ।

५ "भोगे लद्धा सहधम्मेन यसं लद्धा सह जातीहि सह उपज्जा-
 येहि चिर जीवित्वा दीघमायु पालेत्वा कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं
 सग्ग लोक उपपज्जामी^५ ति, अय चतुत्थो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो 20
 दुल्लभो लोकस्मि । इमे खो, गहपति, चत्तारो धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा
 दुल्लभा लोकस्मि ।

१ गिही सामीचिना — रो० । २-२ म अब्भुगच्छतु — स्या०, रो० । ३ दीघमद्वायु —
 रो० । ४ उपपज्जामी — रो० ।

६ भोजनसुत्त

१ “भोजन, भिक्खवे, ददमानो दायको पटिग्गाहकान चत्तारि’
ठानानि देति । कत्तमानि चत्तारि ? आयु देति, वण्ण देति, सुख देति,
बल देति । आयु खो पन दत्त्वा आयुस्स भागी होति दिव्वस्स वा मानु
सस्स वा । वण्ण दत्त्वा सुख दत्त्वा बल दत्त्वा बलस्स भागी होति
५ दिव्वस्स वा मानुसस्स वा । भोजन, भिक्खवे, ददमानो दायको पटि
ग्गाहकान इमानि चत्तारि ठानानि देती ति ।

“यो सञ्ज्जतानं परदत्तभोजिन ,

कालेन सक्कच्च दधाति भोजन ।

चत्तारि ठानानि अनुप्पयेच्छति ।

आयु च वण्ण च सुख बल च ॥

“सो आयुदायी वण्णदायी, सुख बल ददो नरो ।

दीधायु यसवा होति, यत्थ यत्थूपपज्जती” ति ॥

१० गिहिसामीच्चिसुत्त

१ अय खो अनाथपिण्डिको गृहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
१५ निसिन्न खो अनाथपिण्डिक गृहपति भगवा एतदवोच —

२ “चतूहि खो गृहपति, धम्मेहि समन्नागतो अरियासावको
गिहिसामीच्चिपटिपद पटिपन्नो होति यसोपटिप्ताभिनि सम्मसवत्तनिक ।
कत्तमेहि चतूहि ? इध गृहपति, अरियासावको भिक्खुसङ्गं पञ्चुपट्ठितो
होति चीवररेन, भिक्खुसङ्गं पञ्चुपट्ठितो होति पिण्डपातेन, भिक्खुसङ्गं
२० पञ्चुपट्ठितो होति सेनासनेन भिक्खुसङ्गं पञ्चुपट्ठितो होति गिसान
प्पञ्चयमेसज्जपरिक्खारेन । इमेहि खो गृहपति चतूहि धम्मेहि समन्ना-
गतो अरियासावको गिहिसामीच्चिपटिपद पटिपन्नो होति यसोपटि
प्ताभिनि सम्मसवत्तनिक ति ।

“गिहिसामीच्चिपटिपद, पटिपज्जन्ति पण्डिता ।

सम्मगते सीलवन्ते चीवररेन उपट्ठिता ॥

पिण्डपातसयनेन, गिलानप्पच्चयेन च ।
 तेस दिवा च रत्तो च, सदा पुञ्ञ पवड्ढति ।
 सग्ग च कमतिट्ठान, कम्मं कत्वान भट्ठक' ति ॥
 पुञ्ञाभिसन्दवग्गो छट्ठो ।

तत्सुद्धानं

द्वे पुञ्ञाभिसन्दा, द्वे च सवासा समजीविनो ।
 सुप्पवासा सुदत्तो च, भोजन गिहिसामिची' ति ॥

5

७. पत्तकम्मवग्गो

१. पत्तकम्मसुत्तं

१ अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निसिन्न खो अनाथपिण्डक गहपतिं भगवा एतदवोच —

२ “चत्तारो मे, गहपति, धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा
 लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? भोगा मे उपपज्जन्तु सहधम्ममेना ति, 10
 अय पठमो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मि ।

३ “भोगे लद्धा सहधम्ममेन यसो मे^१ आगच्छतु^२ सह आतीहि
 सह उपज्जायेही ति, अयं दुतियो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो
 लोकस्मि ।

४. “भोगे लद्धा सहधम्ममेन यसं लद्धा सह आतीहि सह 15
 उपज्जायेहि चिरं जीवामि दीघमायु^३ पालेमी ति, अयं ततियो धम्मो इट्ठो
 कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मि ।

५ “भोगे लद्धा सहधम्ममेन यसं लद्धा सह आतीहि सह उपज्जा-
 येहि चिरं जीवित्वा दीघमायु पालेत्वा कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं
 सग्ग लोकं उपपज्जामी^४ ति, अयं चतुत्थो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो 20
 दुल्लभो लोकस्मि । इमे खो, गहपति, चत्तारो धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा
 दुल्लभा लोकस्मि ।

१ गिही सामीचिना — रो० । २-२ म अग्गुगच्छतु — स्या०, रो० । ३ दीघमद्वायु —
 रो० । ४ उपपज्जामी — रो० ।

६ “इमेस सो, गहपति, चतुघ्न धम्मान इट्ठान वन्तान मनापान दुल्लभान लोकस्मि चत्तारो धम्मा पटिसाभाय सवत्तन्ति । कसमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा ।

७ “कतमा च, गहपति, सद्धासम्पदा ? इध, गहपति, अरिय सावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुसरो पुरिसवम्मसारणि, सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अय वुच्चति, गहपति, सद्धासम्पदा ।

८ “कतमा च गहपति सीलसम्पदा ? इध, गहपति, अरिय सावको पाणातिपासा पटिविरतो होति पे० सुरामेरयमज्जपमाद ट्ठाना पटिविरतो होति । अय वुच्चति, गहपति, सीलसम्पदा ।

९ “कतमा च, गहपति, चागसम्पदा ? इध, गहपति, अरिय-सावको विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पमत पाणि ओत्समारतो याचयोगो दानसविभागरतो । अय वुच्चति, गहपति, चागसम्पदा ।

१० “कतमा च गहपति पञ्जासम्पदा ? अभिज्झा विसमलोभाभिभूतेन गहपति चेतसा विहरन्तो अकिञ्च करोति किञ्च अपराधति । अकिञ्च करोन्तो किञ्च अपराधेन्तो यसा च सुखा च वसति । व्यापासाभिभूतेन गहपति, चेतसा विहरन्तो अकिञ्च करोति, किञ्च अपराधेति । अकिञ्च करोन्तो किञ्च अपराधेन्तो यसा च सुखा च वसति । योनमिद्धाभिभूतेन, गहपति, चेतसा विहरन्तो अकिञ्च करोति किञ्च अपराधेति । अकिञ्च करोन्तो किञ्च अपराधेन्तो यसा च सुखा च वसति । उद्धञ्चबुक्कुञ्चाभिभूतेन गहपति, चेतसा विहरन्तो अकिञ्च करोति, किञ्च अपराधेति । अकिञ्च करोन्तो किञ्च अपराधेन्तो यसा च सुखा च वसति । विज्जिक्खिद्धाभिभूतेन, गहपति चेतसा विहरन्तो अकिञ्च करोति, किञ्च अपराधति । अकिञ्च करोन्तो किञ्च अपराधेन्तो यसा च सुखा च वसति ।

११ “स सो गहपति अरियसावको अभिज्झाविसमलोभो भित्तस्स उपमिक्खेसो ति इति विदिस्वा अभिज्झाविसमलोभ चित्तस्स उपमिक्खेस पजहति । व्यापादो चित्तस्स उपमिक्खेसो ति, इति विदिरवा

व्यापादं चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति । थीनमिद्धं चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा थीनमिद्धं चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति । उद्धच्चकुक्कुच्च चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा उद्धच्चकुक्कुच्च चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति । विचिकिच्छा चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा विचिकिच्छं चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति । 5

१२ “यतो च खो, गहपति, अरियसावकस्स” अभिज्झाविसमलोभो चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा अभिज्झाविसमलोभो चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । व्यापादो चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा व्यापादो चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । 10 थीनमिद्धं चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा थीनमिद्धं चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । उद्धच्चकुक्कुच्च चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा उद्धच्चकुक्कुच्च चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । विचिकिच्छा चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा विचिकिच्छा चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । अयं वुच्चति, गहपति, अरिय- 15 सावको महापञ्चो पुथुपञ्चो आपातदसो” पञ्चासम्पन्नो । अयं वुच्चति, गहपति, पञ्चासम्पदा । इमेसं खो, गहपति, चतुन्नं धम्मानं उट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं लोकस्मिं इमे चत्तारो धम्मा पटिलभायं सवत्तन्ति ।

१३ “स खो सो, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधि- 20 गतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि चत्तारि पत्तकम्मानि” कत्ता होति । कत्तमानि चत्तारि ? इधं गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि अत्तानं सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति । मातापितरो सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परि- 25 हरति । पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसे सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति । मित्तामच्चं सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति । इदमस्स पठमं ठानगतं” होति पत्तगतं आयत्तनसो परिभुत्त ।

१ अरियसावको - रो० । २ आपातदसो - सी०, स्या०, रो० । ३ कम्मानि - रो० । ४ ठान गत - स्या०, रो० ।

१४ “पुन च परं, गृहपति, अरियसावको उट्टानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहावलपरिचितेहि सेदावबिस्तत्तेहि धम्मिकेहि धम्मलब्धेहि या ता होन्ति आपदा अगितो वा उदकतो वा राजतो वा चोरतो वा अप्पियतो वा दायादतो वा, तयारूपासु आपदासु^१ परियोधाय सवत्तति^२ । सोत्थि अत्तान करोति । इदमस्स दुतिय ठानगत होति पत्तगत आयत्तनसो परिमुत्त ।

१५ “पुन च पर, गृहपति, अरियसावको उट्टानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहावलपरिचितेहि सेदावबिस्तत्तेहि धम्मिकेहि धम्मलब्धेहि पञ्चवलि कत्ता होति — आतिवलि, अतिथिवलि, पुट्ठपेतवलि, राजवलि, देवतावलि । इदमस्स ततिय ठानगत होति पत्तगत आयत्तनसो परिमुत्त ।

१६ “पुन च पर, गृहपति, अरियसावको उट्टानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहावलपरिचितेहि सेदावबिस्तत्तेहि धम्मिकेहि धम्मलब्धेहि ये ते समणब्राह्मणा मदप्पमादा पटिविरता खन्तिसोरक्खे निविट्ठा एकमत्तान वमेन्ति एकमत्तान समेन्ति एकमत्तान परिनिब्बापेन्ति, तथा रूपेसु समणब्राह्मणेसु उट्ठगिक दक्खिण पटिट्ठापेत्ति सोवगिक सुख विपाक सगसवत्तनिक । इदमस्स चतुत्थ ठानगत होति पत्तगत आयत्तनसो परिमुत्त ।

१७ “स खो सो गृहपति अरियसावको उट्टानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहावलपरिचितेहि सेदावबिस्तत्तेहि धम्मिकेहि धम्मलब्धेहि इमानि चत्तारि पत्तकम्मानि कत्ता होति । यस्स कस्सचि, गृहपति अञ्जत्र इमेहि चतुहि पत्तकम्मेहि भोगा परिवक्खय गच्छन्ति, इमे वुच्चन्ति गृहपति भोगा अट्टानगता अपत्तगता अनायत्तनसो परिमुत्ता । यस्स कस्सचि गृहपति इमेहि चतुहि पत्तकम्मेहि भोगा परिवक्खय गच्छन्ति इमे वुच्चन्ति गृहपति भोगा ठानगता पत्तगता आयत्तनसो परिमुत्ता ति ।

“मुत्ता भोगा मत्ता भञ्जा, वित्तिण्णा आपदासु मे ।

उट्ठग्गा दक्खिण्णा दिग्गा अथो पञ्चयली^४ कत्ता ।

उपट्ठिता सीसवन्तो, सञ्जत्ता ब्रह्मचारयो ॥

१ भोगि - रो । २ वल्लि - रो । ३ वटा - रसा ।

४ पञ्चवलि - रो ।

“यदत्थ भोग इच्छेय्य, पण्डितो घरमावस ।
 सो मे अत्थो^१ अनुप्पत्तो, कत अननुतापिय ॥
 “एत अनुस्सर मच्चो, अरियधम्मो ठितो नरो ।
 इधेव न पससन्ति, पेच्च सम्गे पमोदती” ति ॥

२. आनण्यसुत्तं

१ अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि, 5
 उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
 निसिन्न खो अनाथपिण्डक गहपति भगवा एतदवोच —

२ “चत्तारिमानि, गहपति, सुखानि अधिगमनीयानि गिहिना
 कामभोगिना कालेन काल समयेन समय उपादाय । कतमानि चत्तारि ?
 अत्थिसुख, भोगसुख, आनण्यसुख^२, अनवज्जसुखं । 10

३ “कतम च, गहपति, अत्थिसुख ? इध, गहपति, कुलपुत्तस्स
 भोगा होन्ति उट्टानविरियाधिगता^३ बाहाबलपरिचिता सेदावविखत्ता
 धम्मिका धम्मलद्धा । सो ‘भोगा मे अत्थि उट्टानविरियाधिगता बाहा-
 बलपरिचिता सेदावविखत्ता धम्मिका धम्मलद्धा’ ति अधिगच्छति सुख,
 अधिगच्छति सोमनस्स । इद वुच्चति, गहपति, अत्थिसुख । 15

४ “कतम च, गहपति, भोगसुख ? इध, गहपति, कुलपुत्तो
 उट्टानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावविखत्तेहि
 धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि परिभुज्जति^४ पुज्जानि च करोति । सो उट्टान-
 विरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावविखत्तेहि धम्मिकेहि
 धम्मलद्धेहि परिभुज्जामि पुज्जानि च करोमी ति अधिगच्छति सुख, 20
 अधिगच्छति सोमनस्स । इद^५ वुच्चति, गहपति, भोगसुख ।

५ “कतम च, गहपति, आनण्यसुख ? इध, गहपति, कुलपुत्तो
 न कस्सचि किञ्चि धारेति अप्प वा बहु वा । सो न कस्सचि किञ्चि
 धारेमि अप्प वा बहु वा ति अधिगच्छति सुख, अधिगच्छति सोमनस्स ।
 इद वुच्चति, गहपति, आनण्यसुख । 25

१ अथो — रो० । २ अनणसुख — सी०, स्या०, रो० । ३ उट्टानवीरियाधिगता —
 म० । ४ भोगे च भुज्जति — रो० । ५ इदमस्स — रो० ।

६ "कतमं च, गहपति, अनवज्जसुखं ? इध, गहपति, भरिय
सावको अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन
समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । सो
अनवज्जेनमिह कायकम्मेन समन्नागतो, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्ना
5 गतो, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो ति अधिगच्छति सुखं, अधि
गच्छति सोमनस्स । इदं वुच्चति, गहपति अनवज्जसुखं । इमानि
सो, गहपति, चत्तारि सुखानि अधिगमनीयानि गिहिना कामभोगिना
कालेन काल समयेन समय उपादाया ति ।

10 "आनप्यसुखं अत्वान्", अथो अतियसुखं परं ।
भुञ्ज भोगसुखं भञ्चो, ततो पञ्जा विपस्सति ।
"विपस्समानो जानाति, उभो भोगे सुमेषसो ।
अनवज्जसुखस्सेत, कल नाग्यति" सोळ्ळसि' ति ॥

३ ब्रह्मसुखं

१ "सब्रह्मकानि, भिक्खवे, तानि कुलानि येस पुत्तान माता
पितरो अज्जागारे पूजिता होन्ति । सपुब्बाचरियकानि, भिक्खवे, तानि
11 कुलानि येस पुत्तान मातापितरो अज्जागारे पूजिता होन्ति । सपुब्ब-
देवतानि^१ भिक्खवे, तानि कुलानि येस पुत्तान मातापितरो अज्जागारे
पूजिता होन्ति । साहुनेम्यकानि भिक्खवे तानि कुलानि येस पुत्तान
मातापितरो अज्जागारे पूजिता होन्ति ।

२ "ब्रह्मा ति भिक्खवे, मातापितून" एतं अधिवचनं ।
20 पुब्बाचरिया ति भिक्खवे मातापितून एतं अधिवचनं । पुब्बदेवता
ति भिक्खवे मातापितून एतं अधिवचनं । साहुनेम्या ति भिक्खवे,
मातापितून एतं अधिवचनं । तं किस्स हेतु ? बहुकारा भिक्खवे,
मातापितरो पुत्तान आपादका पोसका इमस्स लोकास्स वस्सेतारो ति ।

25 "ब्रह्मा ति मातापितरो पुब्बाचरिया ति वुच्चरे ।
साहुनेम्या च पुत्तान पज्जाम अनुकम्पका ॥

१ भोगिता - रो । २ कल्याण - रो । ३ चरे - रो । ४ ततो - रो ।
५ गहपति - रो । ६ सपुब्बदेवतानि - स्या । ७ मातापितुर्ग - ती रो । ८ पुब्ब-
देवा - ती स्या ।

“तस्मा हि ने^१ नमस्सेय्य, सक्करेय्य^२ च^३ पण्डितो ।
 अन्नेन अथ^४ पानेन, वत्थेन सयनेन च ।
 उच्छादनेन न्हापनेन, पादान धोवनेन च ॥
 “ताय न पारिचरियाय, मातापितृसु पण्डिता ।
 इधेव न पससन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती”^५ ति ॥

5

४. निरयसुत्तं

१ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो
 एव निरये । कतमेहि चतूहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी
 होति, कामेसुमिच्छाचारी^१ होति, मुसावादी होति — इमेहि खो, भिक्खवे,
 चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये ति ।

“पाणातिपातो अदिन्नादान, मुसावादो च वुच्चति ।
 परदारगमन चा पि, नप्पससन्ति पण्डिता” ति ॥

10

५. रूपसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।
 कतमे चत्तारो ? रूपप्पमाणो रूपप्पसन्नो, घोसप्पमाणो घोसप्पसन्नो,
 लूखप्पमाणो लूखप्पसन्नो, धम्मप्पमाणो धम्मप्पसन्नो — इमे खो, भिक्खवे,
 चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ति ।

15

“ये च रूपे^६ पमाणिसु^७, ये च घोसेन अन्वगू ।
 छन्दरागवसूपेता, नाभिजानन्ति^८ ते जना^९ ॥

“अज्झत्त च न जानाति, बहिद्धा च न पस्सति ।
 समन्तावरणो बालो, स वे घोसेन वुह्ति ॥

“अज्झत्त च न जानाति, बहिद्धा च विपस्सति ।
 बहिद्धा फलदस्सावी, सो पि घोसेन वुह्ति ॥

20

“अज्झत्तं च पजानाति, बहिद्धा च विपस्सति ।
 विनीवरणदस्सावी, न सो घोसेन वुह्ति” ति ॥

१ ते — रो० । २-२ सक्करेय्याय — रो० । ३ अथो — रो० । ४ च मोदती —
 रो० । ५ कामेसु मिच्छाचारो — रो० । ६-६ रूपेण पामिसु — सी०, स्या०, रो० । ७-७ न
 ते जानन्ति त जन — सी०, स्या०, रो० ।

६ सरागसुत

१ "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो भविज्जमाना सोमस्मि ।
कतम चत्तारो ? सरागा, सवोसो, समोहो, समानो - इमे सो, भिक्खवे,
चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना सोमस्मि ति ।

"सारत्ता रजनायेसु, पियरूपाभिनन्दिनो ।

मोहेन आवुत्ता^१ सत्ता, वद्धा धुत्तेन्ति बन्धन ॥

"रागज^२ दोसज चा पि^३, मोहज चापविहसू^४ ।

करोन्ताकुसल, कम्म सविघात दुसुद्ध्य^५ ॥

"अविज्जानिवुत्ता पोसा, अधभूता अधवसुका ।

यथा धम्मा तथा सन्ता, न तस्सेव सि^६ मञ्जरे^७ ति ॥

७. अहिराजसुत

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरसि जेतवने अनाय
पिण्डिकस्स आरामे । तेन सो पन समयेन सावत्थिय अञ्जतरो भिक्खु
अहिना दट्ठो कालकूतो^१ हाति । अथ सो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा
तेनुपसङ्गमिसु^२ उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसी
विसु । एकमन्त निसिन्ना सो ते भिक्खू भगवन्त एसदवोचु - "इध,
१५ भन्ते, सावत्थिय अञ्जतरो भिक्खु अहिना दट्ठो कालकूतो^३ ति ।

२ "न हि नून सो, भिक्खवे, भिक्खु चत्तारि अहिराजकुलानि
मत्तेन चित्तेन फरि । सचे हि सो भिक्खवे भिक्खु चत्तारि अहिराज
कुलानि मेत्तेन चित्तन फरेम्य न हि सो भिक्खवे, भिक्खु अहिना दट्ठो
कालकूरेम्य । कतमानि चत्तारि ? विरूपक अहिराजकुलं एराप
२० अहिराजकुल, सन्न्यापुत अहिराजकुल, कण्हागोतमक अहिराजकुल ।
न हि नून सो भिक्खवे भिक्खु इमानि चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन
चित्तेन फरि । सचे हि सो भिक्खवे, भिक्खु इमानि चत्तारि अहिराज
कुलानि मेत्तेन चित्तेन फरेम्य न हि सो, भिक्खवे भिक्खु अहिना दट्ठो
कालकूरेम्य ।

१ भगव-ही स्या रो । २-२ रागजं च दोसजं च-रो । ३ वासि
पविहसु-स्या चापि - रो । ४ दुसुद्ध्यं-स्या रो । ५-५ तस्सेवसि-सो
१ कामरती-स्या रो । ७ तेनुपसङ्गमि-रो । ८ इ-सो स्या रो
९ मेत्तं-रो ।

३ “अनुजानामि, भिक्खवे, इमानि चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरितु अत्तगुत्तिया अत्तरक्खाय अत्तपरित्ताया ति ।

“विरूपवखेहि मे मेत्त, मेत्त एरापथेहि मे ।

छव्यापुत्तेहि मे मेत्त, मेत्त^१ कण्हागोतमकेहि च ॥

“अपादकेहि मे मेत्त, मेत्त द्विपादकेहि^२ मे ।

चतुप्पदेहि मे मेत्त, मेत्त बहुप्पदेहि मे ॥

“मा म अपादको हिंसि, मा म हिंसि द्विपादको^३ ।

मा म चतुप्पदो हिंसि, मा म हिंसि बहुप्पदो ॥

“सब्बे सत्ता सब्बे पाणा, सब्बे भूता च केवला ।

सब्बे भद्रानि पस्सन्तु, मा कञ्चि^४ पापमागमा ॥

“अप्पमाणो बुद्धो, अप्पमाणो धम्मो, अप्पमाणो सङ्खो, पमाणवन्तानि सिंसिपानि” अहिविच्छिका सतपदी उण्णनाभी सरबू मूसिका ।

“कता मे रक्खा, कता मे परित्ता । पटिक्कमन्तु भूतानि । सोह नमो भगवतो, नमो सत्तत्रं सम्मासम्बुद्धान” ति ।

८. देवदत्तसुत्त

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्त आरब्भ भिक्खू आमन्तेसि — “अत्तवधाय, भिक्खवे, देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि । पराभवाय, भिक्खवे, देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

२ “सेय्यथापि, भिक्खवे, कदली अत्तवधाय फल देति, पराभवाय फल देति, एवमेव खो, भिक्खवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

३ “सेय्यथापि, भिक्खवे, वेळु अत्तवधाय फल देति, पराभवाय फल देति, एवमेव खो, भिक्खवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

१ रो० पोयत्ते नत्ति । २ दिपादकेहि — नी०, न्या०, रो० । ३ दिपादको — नी०, न्या०, रो० । ४ किञ्चि — स्या० । ५ सरीसृपानि — म० ।

४ “सेय्यथापि, भिक्षवे, नल्लो अत्तवधाय फल देति, परा भवाय फल देति, एवमेव स्त्रो, भिक्षवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभ सक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

५ सेय्यथापि, भिक्षवे, अस्सतरी अत्तवधाय गम्भ गण्हाति, पराभवाय गम्भ गण्हाति, एवमेव स्त्रो, भिक्षवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कार सिलोको उदपादी ति ।

“फल वे कदलि हन्ति, फल वेळु फल नळ ।

सक्कारो कापुरिस्स हन्ति, गम्भो अस्सतरि यथा” ति ॥

६ पथामसुत्त

१ “वत्तारिमानि, भिक्षवे, पथानानि । कत्तमानि वत्तारि ? सवरप्पधान, पहानप्पधान, भावनाप्पधान, अनुरक्खणाप्पधानं । कत्तम च, भिक्षवे, सवरप्पधान ? इध, भिक्षवे, भिक्षु अनुप्पन्नानं पापकान् अकुसलान् धम्मान् अनुप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति । इदं बुच्चति, भिक्षवे, सवरप्पधान ।

२ “कत्तम च, भिक्षवे, पहानप्पधान ? इध, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नान् पापकान् अकुसलान् धम्मान् पहानाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति । इदं बुच्चति, भिक्षवे, पहानप्पधान ।

३ “कत्तम च भिक्षवे, भावनाप्पधानं ? इध, भिक्षवे, भिक्षु अनुप्पन्नानं कुसलान् धम्मान् उप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति । इदं बुच्चति, भिक्षवे, भावनाप्पधान ।

४ “कत्तम च, भिक्षवे अनुरक्खणाप्पधान ? इध भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नानं कुसलान् धम्मान् ठितिया अस्सम्भोसाय भिर्योभावाम् येपुत्ताय भावनाय पाणिपूरिया छन्द जनति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति । इदं बुच्चति, भिक्षवे, अनुरक्खणाप्पधानं । इमानि गा, भिक्षवे, वत्तारि पथानानी ति ।

“संवरो च पहान च, भावना अनुरवखणा ।
एते पधाना चत्तारो, देसितादिच्चबन्धुना ।
यो^१ हि भिक्खु इधातापी, खय दुवखस्स पापुणे^२” ति^३ ॥

१०. अधम्मिकसुत्तं

१ “यस्मिं, भिक्खवे, समये राजानो अधम्मिका होन्ति, राजा-
युत्ता^३ पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति । राजायुत्तेसु अधम्मिकेसु 5
ब्राह्मणगहपतिका पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति । ब्राह्मणगहपति-
केसु अधम्मिकेसु नेगमजानपदा पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति ।
नेगमजानपदेसु अधम्मिकेसु विसम चन्दिमसुरिया परिवत्तन्ति । विसम
चन्दिमसुरियेसु परिवत्तन्तेसु विसम नवखत्तानि तारकरूपानि परि-
वत्तन्ति । विसम नवखत्तेसु तारकरूपेसु परिवत्तन्तेसु विसम रत्तिन्दिवा 10
परिवत्तन्ति । विसम रत्तिन्दिवेसु परिवत्तन्तेसु विसम मासद्धमासा
परिवत्तन्ति । विसम मासद्धमासेसु परिवत्तन्तेसु विसम उत्तुसवच्छरा
परिवत्तन्ति । विसम उत्तुसवच्छरेसु परिवत्तन्तेसु विसम वाता वायन्ति
विसमा^४ अपञ्जसा । विसम वातेसु वायन्तेसु विसमेसु अपञ्जसेसु
देवता परिकुपिता भवन्ति । देवतासु परिकुपितासु देवो न सम्मा धार 15
अनुप्पवेच्छति । देवे न सम्मा धार अनुप्पवेच्छन्ते विसमपाकानि^५
सस्सानि भवन्ति । विसमपाकानि, भिक्खवे, सस्सानि मनुस्सा परि-
भुञ्जन्ता अप्पायुका होन्ति दुब्बणा च^६ बद्धाबाधा च ।

२ “यस्मिं, भिक्खवे, समये राजानो धम्मिका होन्ति, राजा-
युत्ता पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । राजायुत्तेसु धम्मिकेसु ब्राह्मण- 20
गहपतिका पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । ब्राह्मणगहपतिकेसु धम्मि-
केसु नेगमजानपदा पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । नेगमजानपदेसु
धम्मिकेसु समं चन्दिमसुरिया परिवत्तन्ति । सम चन्दिमसुरियेसु परि-
वत्तन्तेसु सम नवखत्तानि तारकरूपानि परिवत्तन्ति । सम नवखत्तेसु
तारकरूपेसु परिवत्तन्तेसु सम रत्तिन्दिवा परिवत्तन्ति । सम रत्ति- 25
न्दिवेसु परिवत्तन्तेसु सम मासद्धमासा परिवत्तन्ति । सम मासद्धमासेसु

१ ये - त्या०, रो० । २-२ पापुणाति - रो० । ३ राजयुत्ता - त्या०, राजपुत्ता -
रो० । ४ विनम - त्या०, रो० । ५ विसमपाकीनि - मी०, त्या०, रो० । ६ च दुव्वला
च - त्या०, रो० ।

४ "सेम्यथापि, भिक्षवे, नल्लो अत्तवधाय फल देति, परा भवाय फल देति, एवमेव खो, भिक्षवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स साम सक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लामसक्कारसिलोको उदपादि ।

५ सेम्यथापि, भिक्षवे, अत्तसतरी अत्तवधाय गम्भ गण्हाति, पराभवाय गम्भ गण्हाति, एवमेव खो, भिक्षवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लामसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लामसक्कार सिलोको उदपादी ति ।

"फल वे कदलिं हन्ति, फल वेळु फल नळ ।

सक्कारो कापुरिस्स हन्ति, गम्भो अत्तसतरी यथा" ति ॥

६ पधानसुत्त

१ "चत्तारिमानि, भिक्षवे, पधानानि । कतमानि चत्तारि ? सवरप्पधानं, पहानप्पधानं, भावनाप्पधानं, अनुरक्खणाप्पधानं । कतमं च, भिक्षवे, सवरप्पधानं ? इध, भिक्षवे, भिक्षु अनुप्पन्नान पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्तं पगगण्हाति पदहति । इदं बुच्चति, भिक्षवे, सवरप्पधानं ।

२ "कतमं च भिक्षवे, पहानप्पधानं ? इध, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नान पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्तं पगगण्हाति पदहति । इदं बुच्चति, भिक्षवे, पहानप्पधानं ।

३ "कतमं च भिक्षवे, भावनाप्पधानं ? इध, भिक्षवे, भिक्षु अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्तं पगगण्हाति पदहति । इदं बुच्चति, भिक्षवे, भावनाप्पधानं ।

४ "यत्तमं च, भिक्षवे, अनुरक्खणाप्पधानं ? इध, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठित्तिं या असम्मोसाय भिय्योभावाय अपुत्तनाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगगण्हाति पदहति । इदं बुच्चति भिक्षवे अनुरक्खणाप्पधानं । इमानि गा भिक्षवे चत्तारि पधानानी ति ।

४ "सेय्यथापि, भिक्षवे, नलो भत्तवधाय फल देति, परा भवाय फल देति, एवमेव खो, भिक्षवे, भत्तवधाय देवदत्तस्स लाम सक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लामसक्कारसिलोको उदपादि ।

५ सेय्यथापि, भिक्षवे, अस्सतरी भत्तवधाय गम्भ गण्हाति, पराभवाय गम्भ गण्हाति, एवमेव खो, भिक्षवे, भत्तवधाय देवदत्तस्स लामसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लामसक्कार सिलोको उदपादी ति ।

"फल वे कदलिं हन्ति, फल वेळु फल नळ ।

मक्कारो कापुरिस हन्ति, गम्भो अस्सतरि यथा" ति ॥

६ पघानसुत्त

१ "वत्तारिमानि भिक्षवे, पघानानि । कत्तमानि वत्तारि ? सवरप्पघान, पहानप्पघान, भावनाप्पघान, अनुरक्खणाप्पघान । कत्तम च, भिक्षवे सवरप्पघान ? इध, भिक्षवे, भिक्षु अनुप्पन्नान पापकान् भकुसलान् धम्मान् अनुप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय भारभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्षवे, सवरप्पघान ।

२ "कत्तम च भिक्षवे, पहानप्पघान ? इध भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नान पापकान् भकुसलान् धम्मान् पहानाय छन्द जनेति वायमति विरिय भारभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्षवे, पहानप्पघान ।

३ "कत्तम च भिक्षवे, भावनाप्पघान ? इध, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नान् भकुसलान् धम्मान् उप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय भारभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्षवे, भावनाप्पघान ।

४ "कत्तम च भिक्षवे, अनुरक्खणाप्पघान ? इध भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नान् भकुसलान् धम्मान् ठित्तिया असम्मोसाय भिग्योभावाय वेपुल्लमाय मायनाय पारिपूरिया छन्द जनेति वायमति विरिय भारभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्षवे, अनुरक्खणाप्पघान । इमानि खो, भिक्षवे, वत्तारि पघानाणी ति ।

“संवरो च पहान च, भावना अनुरवखणा ।
एते पधाना चत्तारो, देसितादिच्चबन्धुना ।
यो^१ हि भिक्खु इधातापी, खय दुक्खस्स पापुणे^२” ति^३ ॥

१०. अधम्मिकसुत्तं

१ “यस्मिं, भिक्खवे, समये राजानो अधम्मिका होन्ति, राजा-
युता^३ पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति । राजायुत्तेसु अधम्मिकेसु ५
ब्राह्मणगहपतिका पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति । ब्राह्मणगहपति-
केसु अधम्मिकेसु नेगमजानपदा पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति ।
नेगमजानपदेसु अधम्मिकेसु विसम चन्दिमसुरिया परिवत्तन्ति । विसम
चन्दिमसुरियेसु परिवत्तन्तेसु विसम नवखत्तानि तारकरूपानि परि-
वत्तन्ति । विसम नक्खत्तेसु तारकरूपेसु परिवत्तन्तेसु विसमं रत्तिन्दिवा १०
परिवत्तन्ति । विसम रत्तिन्दिवेसु परिवत्तन्तेसु विसम मासद्धमासा
परिवत्तन्ति । विसमं मासद्धमासेसु परिवत्तन्तेसु विसम उत्तुसवच्छरा
परिवत्तन्ति । विसम उत्तुसवच्छरेसु परिवत्तन्तेसु विसम वाता वायन्ति
विसमा^४ अपञ्जसा । विसम वातेसु वायन्तेसु विसमेसु अपञ्जसेसु
देवता परिकुपिता भवन्ति । देवतासु परिकुपितासु देवो न सम्मा धार १५
अनुप्पवेच्छति । देवे न सम्मा धार अनुप्पवेच्छन्ते विसमपाकानि^५
सस्सानि भवन्ति । विसमपाकानि, भिक्खवे, सस्सानि मनुस्सा परि-
भुञ्जन्ता अप्पायुका होन्ति दुब्बणा च^६ बव्हाबाधा च ।

२ “यस्मिं, भिक्खवे, समये राजानो धम्मिका होन्ति, राजा-
युता पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । राजायुत्तेसु धम्मिकेसु ब्राह्मण- २०
गहपतिका पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । ब्राह्मणगहपतिकेसु धम्मि-
केसु नेगमजानपदा पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । नेगमजानपदेसु
धम्मिकेसु समं चन्दिमसुरिया परिवत्तन्ति । सम चन्दिमसुरियेसु परि-
वत्तन्तेसु सम नक्खत्तानि तारकरूपानि परिवत्तन्ति । सम नवखत्तेसु
तारकरूपेसु परिवत्तन्तेसु सम रत्तिन्दिवा परिवत्तन्ति । सम रत्ति- २५
न्दिवेसु परिवत्तन्तेसु सम मासद्धमासा परिवत्तन्ति । सम मासद्धमासेसु

१ ये - स्या०, रो० । २-२ पापुणाति - रो० । ३ राजयुता - स्या०, राजपुता -
रो० । ४ विसम - स्या०, रो० । ५ विसमपाकीनि - सी०, स्या०, रो० । ६ च दुब्बला
च - स्या०, रो० ।

परिवत्तन्तेसु सम उतुसवच्छरेषु परिवत्तन्ति । सम उतुसवच्छरेषु परिवत्तन्तेसु सम वाता वायन्ति समा^१ पञ्जसा । सम वातेषु वायन्तेसु समेषु पञ्जसेषु देवता अपरिकुपिता भवन्ति । देवतासु अपरिकुपितासु देवो सम्मा धार अनुप्पवेच्छति । देवे सम्मा धार अनुप्पवेच्छन्ते सम पाकानि सस्सानि भवन्ति । समपाकानि, भिषसवे, सस्सानि मनुस्सा परिमुञ्जन्ता दीधायुका च होन्ति वण्णवन्तो च बलवन्तो च अप्पाबाधा चा ति ।

“गुप्प चे तरमानान, जिम्ह गच्छति पुङ्गवो ।
सम्मा ता जिम्ह गच्छन्ति, नेत्ते जिम्ह गते सति ॥

“एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्ठसम्मतो ।
सो चे अघम्म चरति, पगेव इतरा पजा ।
सव्व रट्ठ दुव्वस सेति, राजा चे होति अघम्मिको ॥

“गुप्प चे तरमानान उज्जु गच्छति पुङ्गवो ।
सम्मा ता उज्जु गच्छन्ति, नेत्ते उज्जु गते सति ॥

“एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्ठसम्मतो ।
सो सचे घम्म चरति पगेव इतरा पजा ।
सव्व रट्ठ चुस सेति, राजा चे होति घम्मिको^२ ति ॥

पत्तकम्मबनो सत्तमो ।

तत्सुहानं

पत्तकम्म भानप्पको^३, सन्नहानिरया^४ रूपेन^५ पञ्चम ।
सरागमहिाजा^६ देवदत्तो, पधान अघम्मिकेन चा ति ॥

८ अपण्णकवग्गो

१ पधानसुत्त

20

१ “अतूहि भिक्खवे घम्मेहि समन्नागतो भिषसु अपण्ण
कप्पटिपव^१ पटिपन्नो होति योनि भस्स आरद्धा होति आसवान सयाय ।

१ सर्व - स्या री । २-२ सो वेव - सी री सो वे - स्या । ३ घववको -
गी री घमना - स्या । ४-४ सन्नहानिरया - री । ५. सरागमहिना - स्या
सरागमहिना - री । ६. अपण्णकपटिपव - स्या अपण्णकपटिपव - री ।

कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, पञ्चवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु अपण्णकप्पटिपदं पटिपन्नो होति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवान खयाया" ति ।

२. सम्मादिट्ठिसुत्तं

१ "चतूहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु अपण्णक- 5
प्पटिपद पटिपन्नो होति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवान खयाय ।
कतमेहि चतूहि ? नेक्खम्मवित्तक्केन, अव्यापादवित्तक्केन, अविहिंसा-
वित्तक्केन, सम्मादिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्ममेहि समन्ना-
गतो भिक्खु अपण्णकप्पटिपदं पटिपन्नो होति, योनि चस्स आरद्धा 10
होति आसवान खयाया" ति ।

३. सप्पुरिससुत्तं

१ "चतूहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो असप्पुरिसो वेदि- B
तब्बो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, असप्पुरिसो यो होति परस्स
अवण्णो तं अपुट्ठो पि पातु करोति, को पन वादो पुट्ठस्स । पुट्ठो खो
पन पञ्हाभिनीतो अहापेत्वा अलम्बित्वा^१ परिपूर वित्थारेन परस्स
अवण्ण भासिता होति । वेदितब्बमेत, भिक्खवे, असप्पुरिसो अय 15
भव ति ।

२ "पुन च पर, भिक्खवे, असप्पुरिसो यो होति परस्स वण्णो
त पुट्ठो पि न पातु करोति, को पन वादो अपुट्ठस्स । पुट्ठो खो पन
पञ्हाभिनीतो हापेत्वा लम्बित्वा अपरिपूर अवित्थारेन परस्स वण्ण
भासिता होति । वेदितब्बमेत, भिक्खवे, असप्पुरिसो अय 20
भव ति ।

३ "पुन च पर, भिक्खवे, असप्पुरिसो यो होति अत्तनो अवण्णो
त पुट्ठो पि न पातु करोति, को पन वादो अपुट्ठस्स । पुट्ठो खो पन
पञ्हाभिनीतो हापेत्वा लम्बित्वा अपरिपूर अवित्थारेन अत्तनो अवण्ण
भासिता होति । वेदितब्बमेत, भिक्खवे, असप्पुरिसो अय 25
भव ति ।

१ अलम्बित्वा – स्या०, अलम्बेत्वा – रो० ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, असप्पुरिसो यो होति अत्तनो वण्णो त अपुट्ठो पि पातु करोति, को पन वादो पुट्ठस्स ! पुट्ठो स्रो पन पञ्हा-
मिनीतो अहापेत्वा अलम्बित्वा परिपूर वित्त्यारेन अत्तनो वण्ण भासिता
होति । वेदितव्वमेत, भिक्खवे, असप्पुरिसो अय भव ति । इमेहि स्रो,
भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो असप्पुरिसो वेदितव्वो ।

५ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सप्पुरिसो वेदितव्वो ।
कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, सप्पुरिसो यो होति परस्स अवण्णो
त पुट्ठो पि न पातु करोति, को पन वादो अपुट्ठस्स ! पुट्ठो स्रो पन
पञ्हामिनीतो हापेत्वा लम्बित्वा अपरिपूर अवित्त्यारेन परस्स अवण्ण
भासिता होति । वेदितव्वमेत, भिक्खवे, सप्पुरिसो अय भव ति ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, सप्पुरिसो यो होति परस्स वण्णो
त अपुट्ठो पि पातु करोति, को पन वादो पुट्ठस्स ! पुट्ठो स्रो पन पञ्हा
मिनीतो अहापेत्वा अलम्बित्वा परिपूर वित्त्यारेन परस्स वण्ण भासिता
होति । वेदितव्वमेत, भिक्खवे, सप्पुरिसो अय भव ति ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, सप्पुरिसो यो होति अत्तनो अवण्णो
त अपुट्ठो पि पातु करोति, को पन वादो पुट्ठस्स ! पुट्ठो स्रो पन पञ्हा
मिनीतो अहापेत्वा अलम्बित्वा परिपूर वित्त्यारेन अत्तनो अवण्ण भासिता
होति । वेदितव्वमेत, भिक्खवे, सप्पुरिसो अय भव ति ।

८ “पुन च पर भिक्खवे सप्पुरिसो यो होति अत्तनो वण्णो
त पुट्ठो पि न पातु करोति, को पन वादो अपुट्ठस्स ! पुट्ठो स्रो पन
पञ्हामिनीतो हापेत्वा लम्बित्वा अपरिपूर अवित्त्यारेन अत्तनो वण्ण
भासिता होति । वेदितव्वमेत भिक्खवे, सप्पुरिसो अयं भव ति ।
इमेहि स्रो, भिक्खवे चतूहि धम्मेहि समन्नागतो सप्पुरिसो वेदितव्वो ।

९ “सेम्यथापि भिक्खवे यधुका यञ्जदेव रत्ति वा दिव्वा वा
अनीता होति, ताववेवस्सा तिब्ब हिरोत्तप्य पञ्चुपट्ठितं होति सस्सुया पि
ससुर पि सामिके पि अन्तमसो दासकम्मकरपोरिसेसु । सा अपरेन समयन
सवासमन्वाय विस्सासमन्वाय सस्सु पि ससुर पि सामिक पि एवमाह -
‘अपेय किं पन तुम्हे जानाया ति ! एवमेव स्रो भिक्खवे, इधेकण्णो
भिक्खु यञ्जदेव रत्ति वा दिव्वा वा अगारस्मा अनगारिय पम्बजितो

होति, तावदेवस्स तिब्ब हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति भिक्खूसु भिक्खुनीसु
उपासकेसु उपासिकासु अन्तमसो आरामिकसमणुद्देसेसु । सो अपरेन
समयेन सवासमन्वाय विस्सासमन्वाय आचरियं पि उपज्झाय पि एव-
माह — ‘अपेथ, कि पन तुम्हे जानाथा’ ति ! तस्मात्तिह, भिक्खवे, एव
सिक्खितब्ब — ‘अधुनागतवधुकाममेन चेतसा विहरिस्सामा’ ति । 5
एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

४. पठमअग्गसुत्तं

१. “चत्तारिमानि, भिक्खवे, अग्गानि” । कतमानि चत्तारि ? R
सीलगंगं, समाधिगंगं^२, पञ्जागंग, विमुत्तगंगं — इमानि खो, भिक्खवे,
चत्तारि अग्गानी” ति ।

५. दुत्तियअग्गसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, अग्गानि । कतमानि चत्तारि ? 10 B
रूपगंग, वेदनागंग, सञ्जागंगं, भवगंग — इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि
अग्गानी” ति ।

६. कुसिनारसुत्तं

१. एकं समय भगवा कुसिनाराय विहरति उपवत्तने मल्लान
सालवने अन्तरेन^३ यमकसालानं परिनिब्बानसमये । तत्र खो भगवा
भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो 15
पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

२ “सिया खो पन, भिक्खवे, एकभिक्खुस्स पि कङ्खा वा विमति
वा बुद्धे वा धम्मे वा सङ्खे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, पुच्छथ, भिक्खवे,
मा पच्छा विप्पटिसारिनो अहुवत्थ — ‘सम्मुखीभूतो नो सत्या अहोसि,
नासक्खिम्ह भगवन्त सम्मुखा पटिपुच्छितु” ति । एव वुत्ते ते भिक्खू 20
तुण्ही अहेसु । दुत्तियं पि खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “सिया खो
पन, भिक्खवे, एकभिक्खुस्स पि कङ्खा वा विमति वा बुद्धे वा धम्मे वा
सङ्खे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, पुच्छथ, भिक्खवे, मा पच्छा विप्पटि-

१ अङ्गानि — रो० । २ समाधगंग — सी०, म्या०, समाधङ्ग — रो० । ३ अन्तरे —
स्या० ।

सारिणो बहुवत्य - 'सम्मुखीभूतो नो सत्या अहोसि, नासन्निसम्ह भगवन्त सम्मुखा पटिपुच्छित्तु' ति । दुतिय पि खो ते भिक्षू तुप्ही अहेसु । ततिय पि खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि - "सिया खो पन, भिक्षवे, एकभिक्षुस्स पि कङ्खा वा विमत्ति वा बुद्धे वा धम्मो वा सङ्गे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, पुच्छथ, भिक्षवे, मा पच्छा विप्पटिसारिणो बहुवत्य - 'सम्मुखीभूतो नो सत्या अहोसि, नासन्निसम्ह भगवन्त सम्मुखा पटिपुच्छित्तु'" ति । ततिय पि खो ते भिक्षू तुप्ही अहेसु ।

३ अथ खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि - "सिया खो पन, भिक्षवे, सत्पुगारवेण पि न पुच्छेय्याथ, सहायको पि, भिक्षवे, सहायकस्स आरोचेवु" ति । एव वुत्ते ते भिक्षू तुप्ही अहेसु । अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - "अच्छरिय, भन्ते, अन्तु, भन्ते ! एव पसन्नो अह भन्ते । नत्थि इमस्मि भिक्षुसङ्घे एकभिक्षुस्स पि कङ्खा वा विमत्ति वा बुद्धे वा धम्मो वा सङ्गे वा मग्गे वा पटिपदाय वा" ति ।

४ "पसादा खो त्व, आनन्द, ववेसि । ज्ञाणमेव हत्थ, आनन्द तथागतस्स - 'नत्थि इमस्मि भिक्षुसङ्घे एकभिक्षुस्स पि कङ्खा वा विमत्ति वा बुद्धे वा धम्मो वा सङ्गे वा मग्गे वा पटिपदाय वा' । इमेस हि, आनन्द, पच्छन्न भिक्षुसत्तान यो पच्छिमको भिक्षु सो सोठा पन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो" ति ।

७ अचिन्तेय्यसुत्तं

१ "वत्तारिमानि, भिक्षवे अचिन्तेय्यानि, न चिन्तेतब्बानि, यानि चिन्तेन्तो उम्मादस्स विपातस्स भागी अस्स । वत्तमानि वत्तारि ? बुद्धान भिक्षवे बुद्धविसयो अचिन्तेय्यो न चिन्तेतब्बो यं चिन्तेन्तो उम्मादस्स विपातस्स भागी अस्स । आयिस्म, भिक्षवे, ज्ञानविसयो अचिन्तेय्या न चिन्तेतब्बो, य चिन्तेन्तो उम्मादस्स विपातस्स भागी अस्स । पम्मविपाको भिक्षव, अचिन्तेय्यो, न चिन्तेतब्बो, य चिन्तेन्तो उम्मादस्स विपातस्स भागी अस्स । सोमचिन्ता, भिक्षवे, अचिन्तेय्या, न चिन्तेतब्ब्या, य चिन्तेन्तो उम्मादस्स विपातस्स भागी अस्स । इमानि

खो, भिक्खवे, चत्तारि अचिन्तेय्यानि, न चिन्तेतब्बानि, यानि चिन्तेन्तो उम्मादस्स विघातस्स भागी अस्सा” ति ।

८. दक्खिणसुत्तं

१ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, दक्खिणा विसुद्धियो । कतमा चतस्सो ? अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो, अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणा पटिग्गाहकतो विसुज्झति, नो 5 दायकतो, अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणा नेव दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो, अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो चेव विसुज्झति पटिग्गाहकतो च ।

२ “कथं च, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो ? इध, भिक्खवे, दायको होति सीलवा कल्याणधम्मो; 10 पटिग्गाहका^१ होन्ति दुस्सीला पापधम्मा^२ । एव खो, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो ।

३. “कथं च, भिक्खवे, दक्खिणा पटिग्गाहकतो विसुज्झति, नो दायकतो ? इध, भिक्खवे, दायको होति दुस्सीलो पापधम्मो; पटिग्गाहका होन्ति सीलवन्तो कल्याणधम्मा । एव खो, भिक्खवे, दक्खिणा 15 पटिग्गाहकतो विसुज्झति, नो दायकतो ।

४. “कथं च, भिक्खवे, दक्खिणा नेव दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो ? इध, भिक्खवे, दायको होति दुस्सीलो पापधम्मो, पटिग्गाहका पि होन्ति दुस्सीला पापधम्मा । एव खो, भिक्खवे, दक्खिणा 20 नेव दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो ।

५ “कथं च, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो चेव विसुज्झति पटिग्गाहकतो च ? इध, भिक्खवे, दायको होति सीलवा कल्याणधम्मो, पटिग्गाहका पि होन्ति सीलवन्तो^३ कल्याणधम्मा । एव खो, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो चेव विसुज्झति पटिग्गाहकतो च । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो दक्खिणा विसुद्धियो” ति । 25

१-१ पटिग्गाहको होति दुस्सीलो पापधम्मो - स्या० । २ सीलवा - स्या० ।

६ वणिज्जसुत्त

१ अथ सो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो सो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते,
हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता छेदगामिनी
होति ? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व
वणिज्जा पयुत्ता न यथाधिप्पाया’ होति ? को नु खो, भन्ते, हेतु को
पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता यथाधिप्पाया
होति ? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व
वणिज्जा पयुत्ता पराधिप्पाया होती’ ति ?

२ “इध, सारिपुत्त, एकच्चो समण वा ब्राह्मण वा उपसङ्कमित्वा
पवारेलि — ‘वदतु, भन्ते, पच्चयेना’ ति । सो येन पवारेलि त न
देति । सो चे ततो चुतो इत्थत्त आगच्छति, सो यञ्जदेव वणिज्ज
पयोजेलि, सास्स होति छेदगामिनी ।

३ “इध पन, सारिपुत्त एकच्चो समण वा ब्राह्मण वा
उपसङ्कमित्वा पवारेलि — ‘वदतु, भन्ते, पच्चयेना’ ति । सो येन पवारेलि
त यथाधिप्पाय न देति । सो चे ततो चुतो इत्थत्त आगच्छति सो
यञ्जदेव वणिज्ज पयोजेलि सास्स न होति यथाधिप्पाया ।

४ “इध पन सारिपुत्त, एकच्चो समण वा ब्राह्मण वा उपसङ्क-
मित्वा पवारेलि — ‘वदतु, भन्ते, पच्चयेना’ ति । सो येन पवारेलि त
यथाधिप्पाय देति । सो चे ततो चुतो इत्थत्त आगच्छति, सो यञ्जदेव
वणिज्ज पयोजेलि, सास्स होति यथाधिप्पाया ।

५ “इध सारिपुत्त, एकच्चो समण वा ब्राह्मण वा उपसङ्क-
मित्वा पवारेलि — ‘वदतु, भन्ते, पच्चयेना’ ति । सो येन पवारेलि त
पराधिप्पाय देति । सो चे ततो चुतो इत्थत्त आगच्छति सो यञ्जदेव
वणिज्ज पयोजेलि, सास्स होति पराधिप्पाया ।

६ “अथ सो सारिपुत्त, हेतु अथ पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स
तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता छेदगामिनी होति । अथ पन सारिपुत्त,
हेतु अथ पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता न यथा-

धिप्पाया होति । अयं खो पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधे-
कच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता यथाधिप्पाया होति । अयं पन,
सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा
पयुत्ता पराधिप्पाया होती” ति ।

१०. कम्बोजसुत्तं

१ एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ 5
खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो
भगवन्तं एतदवोच —

२ “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मातुगामो नेव
सभाय^१ निसीदति, न कम्मन्तं पयोजेति, न कम्बोज^२ गच्छती” ति ? 10

“कोधनो, आनन्द, मातुगामो, इस्सुकी, आनन्द, मातुगामो,
मच्छरी, आनन्द, मातुगामो; दुप्पञ्जो, आनन्द, मातुगामो — अयं
खो, आनन्द, हेतु अयं पच्चयो, येन मातुगामो नेव सभाय निसीदति,
न कम्मन्तं पयोजेति, न कम्बोज गच्छती” ति ।

अपण्णकवग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्धानं

पधान^१ दिट्ठिसप्पुरिसवधुका, द्वे च^२ होन्ति अग्गानि । 15
कुसिनारअचिन्तेय्या^३, दक्खिणा^४ च^५ वणिज्जा कम्बोज^६ ति ॥

६. मचलवग्गो

१ पाणातिपातसुत्तं

१ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो
एव निरये । कतमेहि चतूहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी
होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति — इमेहि खो, भिक्खवे,
चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये ।

20

१ सभाय — रो० । २ कम्बोज — स्या०, रो० । ३-३ पधानदिट्ठिसप्पुरिस-
वधुकञ्चेव — रो० । ४ कुसिनाराय अचिन्तित — स्या०, कुसिनार अचिन्तित — रो० ।
५-५ दक्खिणाय — स्या०, रो० । ६ कम्बोजेन वग्गो — स्या०, कम्बोजेन च वग्गो — रो० ।

१ वणिज्जसुत्त

१ अथ सो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदबोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिघेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता छेदगामिनी होति ? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिघेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता न यथाधिप्पाया’ होति ? को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिघेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता यथाधिप्पाया होति ? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिघेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता पराधिप्पाया होती” ति ?

२ “इध, सारिपुत्त, एकच्चो समण वा ब्राह्मण वा उपसङ्गमित्वा पवारेलि — ‘वदतु, भन्ते पच्चयेना’ ति । सो येन पवारेलि त न वेति । सो चे ततो चुतो इत्थत्त आगच्छति, सो यञ्जदेव वणिज्ज पयोजेलि, सास्स होति छेदगामिनी ।

३ “इध पन सारिपुत्त, एकच्चो समण वा ब्राह्मण वा उपसङ्गमित्वा पवारेलि — ‘वदतु, भन्ते, पच्चयेना’ ति । सो येन पवारेलि त यथाधिप्पाय न देति । सो चे ततो चुतो इत्थत्त आगच्छति, सो यञ्जदेव वणिज्ज पयोजेलि सास्स न होति यथाधिप्पाया ।

४ “इध पन सारिपुत्त, एकच्चो समण वा ब्राह्मण वा उपसङ्गमित्वा पवारेलि — ‘वदतु, भन्ते पच्चयेना’ ति । सो येन पवारेलि त यथाधिप्पाय देति । सो चे ततो चुतो इत्थत्त आगच्छति, सो यञ्जदेव वणिज्ज पयोजेलि सास्स होति यथाधिप्पाया ।

५ “इध सारिपुत्त एकच्चो समणं वा ब्राह्मणं वा उपसङ्गमित्वा पवारेलि — ‘वदतु, भन्ते पच्चयेना’ ति । सो येन पवारेलि त पराधिप्पाय देति । सो चे ततो चुतो इत्थत्त आगच्छति, सो यञ्जदेव वणिज्ज पयोजेलि सास्स होति पराधिप्पाया ।

६ “अयं सो सारिपुत्त हेतु अय पच्चयो, येन मिघेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता छेदगामिनी होति । अय पन सारिपुत्त, हेतु अय पच्चयो येन मिघेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता न यथा

अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसादं उपदसेति - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्महे समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

४. कोधगरुमुत्तं

१. “चतूहि, भिक्खवे, धम्महे समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि चतूहि ? कोधगरु होति न सद्धम्मगरु, मक्खगरु होति न सद्धम्मगरु, लाभगरु होति न सद्धम्मगरु, सक्कारगरु होति न सद्धम्मगरु - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्महे समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव निरये ।

२. “चतूहि, भिक्खवे, धम्महे समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि चतूहि ? सद्धम्मगरु होति न कोधगरु, सद्धम्मगरु होति न मक्खगरु, सद्धम्मगरु होति न लाभगरु, सद्धम्मगरु होति न सक्कारगरु - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्महे समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव सग्गे” ति ।

५. तमोत्तमसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? तमो तमपरायणो, तमो जोतिपरायणो, जोति तमपरायणो, जोति जोतिपरायणो ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो तमो होति तमपरायणो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नीचे^१ कुले^१ पञ्चाजातो होति - चण्डालकुले वा वेनकुले वा नेसादकुले वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा दलिहे अप्पन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्धति । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको बन्हावाधो काणो वा कुणी वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं

२ “चतूहि, भिषखवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्वित्तो एव सग्गे । कतमेहि चतूहि ? पाणात्तिपाता पटिविरतो होति, अदिघ्ना-
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावासा
पटिविरतो होति — इमेहि खो, भिषखवे, चतूहि धम्मोहि समन्नागतो
यथाभत निव्वित्तो एव सग्गे” ति ।

२ मुसायावसुत्त

१ “चतूहि, भिषखवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्वित्तो
एव निरये । कतमेहि चतूहि ? मुसावादी होति, पिसुणवाचो^१ होति,
फरुसवाचो होति, सम्पप्पसापी होति — इमेहि खो, भिषखवे, चतूहि
धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्वित्तो एव निरये ।

२ “चतूहि, भिषखवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्वित्तो
एव सग्गे । कतमेहि चतूहि ? मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुण्ण
वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्पप्प
सापा पटिविरतो होति — इमेहि खो, भिषखवे, चतूहि धम्मोहि समन्नागतो
यथाभत निव्वित्तो एव सग्गे^१ ति ।

३ अवण्णारहसुत्त

१ “चतूहि, भिषखवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्वित्तो
एव निरये । कतमेहि चतूहि ? अननुविच्च अपरियागाहेत्वा अवण्णा
रहस्स वण्ण भासति अननुविच्च अपरियागाहेत्वा वण्णारहस्स अपण्ण
भासति अननुविच्च अपरियागाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसादं उप
पदति अननुविच्च अपरियागाहेत्वा पसादनीये ठाने अप्पसाद उपपदति —
इमेहि ता भिषखवे चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्वित्तो
एव निरये ।

२ “चतूहि भिषखवे धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्वित्तो
एव सग्गे । कतमेहि चतूहि ? अननुविच्च परियागाहेत्वा अवण्णारहस्स
वण्ण भासति अननुविच्च परियागाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति
अननुविच्च परियागाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने अप्पसाद उपपदति

सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगग लोक उपपज्जति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो जोति होति जोतिपरायणो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना 5 लोकस्मिं' ति ।

६. ओणतोणतसुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? ओणतोणतो, ओणतुण्णतो, उण्णतोणतो, उण्णतुण्णतो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं' ति ।

७. पुत्तसुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । 10 B. कतमे चत्तारो ? समणमचलो, समणपुण्डरीको, समणपदुमो, समणेषु समणसुखुमालो ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सेखो होति पाटिपदो^१, अनुत्तर योगक्खेम पत्थयमानो विहरति । सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स 15 R. जेट्ठो पुत्तो आभिसेको^२ अनभिसित्तो मचलप्पत्तो, एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सेखो होति पाटिपदो, अनुत्तर योगक्खेम पत्थयमानो विहरति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति 20 दिट्ठेव धम्मो सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, नो च खो अट्ठ विमोक्खे^३ कायेन फुसित्वा^४ विहरति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति 25

१ पटिपदो — स्या०, रो० । २ अभिसेको — स्या०, रो० । ३ विमोक्खे — रो० । ४ फुसित्वा — सी०, रो० ।

चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उप-
पज्जति । एव सो, भिक्खवे, पुग्गलो तमो हाति तमपरायणो ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो तमो हाति जोतिपरायणो ?
इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो नीचे कुले पञ्चाजातो हाति — चण्डाल-
कुले वा वेनकुले वा नेसावकुले वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा वसिद्धे
अप्पभ्रपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन धासन्धावो सन्मति,
सो च होति दुव्यण्णो दुदसिको ओकोटिमको वद्धावाधो काको वा
कुणी वा खञ्जो वा पक्खहतो वा न लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स
यानस्स मासागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरित
चरति, वाचाय सुचरित चरति मनसा सुचरित चरति । सो कायेन
सुचरित चरित्वा, वाचाय सुचरित चरित्वा, मनसा सुचरित चरित्वा
कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं संग्ग भोक उपपज्जति । एव सो
भिक्खवे, पुग्गलो तमो होति जोतिपरायणो ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो जोति हाति तमपरायणो ?
इध भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो उच्च कुले पञ्चाजातो होति — सत्ति-
महासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा
अद्दे महद्धने महामोगे पट्टजातरूपरजते पट्टविस्तूपकरणे पट्टवधन-
वञ्जे सो च होति अभिरूपा दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्ण-
पोक्खरताय समन्नागतो, लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मासा-
गन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरित चरति
वाचाय दुच्चरित चरति, मनसा दुच्चरित चरति । सो कायेन दुच्चरित
चरित्वा वाचाय दुच्चरित चरित्वा मनसा दुच्चरित चरित्वा कायस्स
भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति । एव सो
भिक्खवे पुग्गलो जोति होति तमपरायणो ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो जोति होति जोतिपरायणो ?
इध भिक्खवे एकञ्चो पुग्गलो उच्च कुले पञ्चाजातो होति — सत्ति-
महासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा अद्दे
महद्धने महामोगे पट्टजातरूपरजते पट्टविस्तूपकरणे पट्टवधनवञ्जे
सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय
समन्नागतो लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मासागन्धविलेपनस्स

अप्प अमनापेन, मनापंयेव बहुल^१ उपहार उपहरन्ति, अप्प अमनाप ।
 यानि खो पन तानि वेदयितानि पित्तसमुद्धानानि वा सेम्हसमुद्धानानि
 वा वातसमुद्धानानि वा सन्निपातिकानि वा उत्तुपरिणामजानि वा विसम-
 परिहारजानि वा ओपक्कमिकानि वा कम्मविपाकजानि वा, तानि मे
 न बहुदेव उप्पज्जन्ति । अप्पाबाधोहमस्मि । चतुन्न खो पनस्मि ज्ञानान 5
 आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी अकिच्छलाभी
 अकसिरलाभी, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति
 दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामि ।

७ “य हि त, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेषु समण-
 सुखुमालो ति, ममेव त, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेषु 10 B
 समणसुखुमालो ति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्ज-
 माना लोकस्मि” ति ।

८. संयोजनसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविजमाना लोकस्मि ।
 कतमे चत्तारो ? समणमचलो, समणपुण्डरीको, समणपटुमो, समणेषु
 समणसुखुमालो । 15

२ “कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति ? इध,
 भिक्खवे, भिक्खु तिण्ण सयोजनान परिक्खया सोत्तापन्नो होति अवि-
 निपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो
 समणमचलो होति ।

३. “कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ? इध 20
 भिक्खवे, भिक्खु तिण्ण सयोजनान परिक्खया, रागदोसमोहान तनुत्ता
 सकदागामी होति, सकिदेव इम लोक आगन्त्वा दुक्खस्सन्त करोति ।
 एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ।

४ “कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपटुमो होति ? इध,
 भिक्खवे, भिक्खु पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनानं परिक्खया ओप- 25
 पातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । एव
 खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपटुमो होति ।

दिद्वेव धम्मे सय अभिञ्ज्या सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, अट्ट
च विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो
समणपट्टमो होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणेसु समणसुसुमालो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु याचितो व बहुल चीवर परिभुञ्जति, अप्य अया-
चितो याचितो व बहुल पिण्डपात परिभुञ्जति, अप्य अयाचितो,
याचितो व बहुल सेनासन परिभुञ्जति, अप्य अयाचितो, याचितो व
बहुल गिलानप्पच्चयमेसज्जपरिक्खार परिभुञ्जति, अप्य अयाचितो ।
येहि खो पन सन्नहाचारीहि सद्धिं विहरति, त्यस्स^१ मनापेनेव बहुल काय-
कम्मेन समुदाचरन्ति, अप्य अमनापेन, मनापेनेव बहुल वचीकम्मेन
समुदाचरन्ति, अप्य अमनापेन मनापेनेव बहुल मनोकम्मेन समुदा-
चरन्ति, अप्य अमनापेन, मनापेनेव बहुल उपहार उपहरन्ति, अप्य
अमनाप । यानि खो पन तानि वेदयित्तानि पित्तसमुद्धानानि वा सेम्ह
समुद्धानानि वा वातसमुद्धानानि वा सन्निपातिकानि वा उत्तुपरिणामजानि
वा विसमपरिहारजानि वा ओपक्कमिकानि वा कम्मविपाक्कजानि वा,
तानि^२ पनस्स^३ न बहुदेव उप्पज्जन्ति । अप्पावाधो होति । चतुप्प ज्ञानान्
आभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहरान् निकामत्ताभी होति अकिञ्च-
त्ताभी अकसिरत्ताभी आसवान् खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जा
विमुत्ति दिद्वेव धम्मे सय अभिञ्ज्या सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति ।
एव खो भिक्खवे पुग्गलो समणेसु समणसुसुमालो होति ।

६ “य हि स भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेम्य समणेसु समण-
सुसुमालो ति ममेव त भिक्खवे सम्मा वदमानो वदेम्य समणेसु समण-
सुसुमालो ति । अहं हि भिक्खवे, याचितो व बहुल चीवर परिभुञ्जामि,
अप्य अयाचितो याचितो व बहुल पिण्डपात परिभुञ्जामि अप्य अया-
चितो याचितो व बहुल सेनासन परिभुञ्जामि, अप्य अयाचितो याचितो
व बहुल गिलानप्पच्चयमेसज्जपरिक्खार परिभुञ्जामि, अप्य अया-
चितो । येहि खो पन भिक्खुहि सद्धिं विहरामि ते मे^४ मनापेनेव बहुल
कायकम्मेन समुदाचरन्ति अप्य अमनापेन, मनापेनेव बहुल वचीकम्मेन
समुदाचरन्ति अप्य अमनापेन, मनापेनेव बहुल मनोकम्मेन समुदाचरन्ति,

सुखुमालो ति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

१०. खन्धसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? समणमचलो, समणपुण्डरीको, समणपटुमो, समणेसु समणसुखुमालो ।

5

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सेखो होति अप्पत्तमानसो, अनुत्तर योगक्खेम पत्थयमानो विहरति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु उदयव्वयानुपस्सी विहरति — ‘इति रूप, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना पे० . इति सञ्जा पे० इति सङ्खारा पे० इति विज्जाण, इति विज्जाणस्स समुदयो, इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ ति, नो च खो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ।

15

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपटुमो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु उदयव्वयानुपस्सी विहरति — ‘इति रूप, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना पे० इति सञ्जा पे० इति सङ्खारा पे० इति विज्जाण, इति विज्जाणस्स समुदयो, इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ ति, अट्ठ च विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपटुमो होति ।

20 R

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु याचितो व बहुल चीवर परिभुज्जति, अप्प अयाचितो पे० ममेव त, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेसु समणसुखुमालो ति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

25

मचलवग्गो नवमो ।

५ “कथं च, भिक्षवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमात्तो होति ? इयं, भिक्षवे, भिक्षु आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जा-
विमुत्ति दिट्ठेव घम्मे सय अभिञ्ज्वा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति ।
एव खो, भिक्षवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो होति । इमे खो,
६ भिक्षवे, चत्तारा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि’ ति ।

६ सम्मादिट्ठिसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्षवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक-
स्मि । क्तमे चत्तारो ? समणमचलो, समणपुण्डरीको, समणपदुमो,
समणेसु समणसुखुमालो ।

२ “कथं च, भिक्षवे, पुग्गलो समणमचलो होति ? इयं,
१० भिक्षवे भिक्षु सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो
होति, सम्माकम्मन्तो होति, सम्माभाजीवो होति, सम्मावायामो
होति सम्मासति’ होति सम्मासमाधि’ होति । एव खो, भिक्षवे,
पुग्गलो समणमचलो होति ।

३ “कथं च, भिक्षवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ? इयं,
१५ भिक्षवे, भिक्षु सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो
होति, सम्माकम्मन्तो होति, सम्माभाजीवो होति, सम्मावायामो होति,
सम्मासति हाति, सम्मासमाधि होति, सम्माआणी होति, सम्माविमुत्ति’
होति, नो च खो भट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति । एव खो,
भिक्षवे पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ।

४ “कथं च, भिक्षवे, पुग्गलो समणपदुमो होति ? इयं,
२० भिक्षवे भिक्षु सम्मादिट्ठिको होति ... पे० सम्माविमुत्ति होति
भट्ठ च विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति । एव खो भिक्षवे, पुग्गलो
समणपदुमो हाति ।

५ “कथं च भिक्षवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमात्तो होति ?
२५ इयं भिक्षवे, भिक्षु याचितो व बहुसं चीवरं पश्चिमुज्जति अप्य भया
चितो ... पे० यं हि त, भिक्षवे सम्मा यदमानो वदेम्य समणेसु समण
सुखुमात्ता ति ममेव त, भिक्षव, सम्मा यदमानो वदेम्य समणसु समण

२. पठमसमाधिसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुगगला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि ।
 कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो लाभी होति अज्झत्त
 चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय । इध पन,
 भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो लाभी होति अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय,
 न लाभी अज्झत्त चेतोसमथस्स । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो 5
 न चेव लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स न च लाभी अधिपञ्जाधम्म-
 विपस्सनाय । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो लाभी चेव होति
 अज्झत्त चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय । इमे
 खो, भिक्खवे, चत्तारो पुगगला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि” ति ।

३. द्वितीयसमाधिसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुगगला सन्तो सविज्जमाना 10 B
 लोकास्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो लाभी
 होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय ।
 इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो लाभी होति अधिपञ्जाधम्म-
 विपस्सनाय, न लाभी अज्झत्त चेतोसमथस्स । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो
 पुगगलो न चेव लाभी होति अज्झत्त चेतोसमथस्स न च लाभी अधिपञ्जा- 15
 धम्मविपस्सनाय । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो लाभी चेव
 होति अज्झत्त चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

२. “तत्र, भिक्खवे, ख्वाय^१ पुगगलो लाभी होति अज्झत्त चेतो- R
 समथस्स न लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, पुगगलेन
 अज्झत्त चेतोसमथे पतिट्ठाय अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय योगो करणीयो । 20
 सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अज्झत्त चेतोसमथस्स लाभी च
 अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

३ “तत्र, भिक्खवे, ख्वाय पुगगलो लाभी अधिपञ्जाधम्म-
 विपस्सनाय न लाभी अज्झत्त चेतोसमथस्स, तेन, भिक्खवे, पुगगलेन
 अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय पतिट्ठाय अज्झत्त चेतोसमथे योगो करणीयो । 25
 सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय लाभी
 च अज्झत्त चेतोसमथस्स ।

तत्सुहार्म

पाप्मातिपातो' च मुसा, अवण्णकोधतमोणता ।
पुत्तो' सयोजन चेव, दिट्ठि सधेन ते दसा ति ॥

१० असुरवग्गो

१ असुरसुत्त

१ "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना सोकस्मि
कवमे चत्तारो ? असुरो असुरपरिवारो, असुरो देवपरिवारो, दे
४ असुरपरिवारो, देवो देवपरिवारो ।

२ "कथं च भिक्खवे, पुग्गलो असुरो होति असुरपरिवारो ।
इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो दुस्सीनो होति पापघम्मा, परिसा पिस्स
होति दुस्सीला पापघम्मा । एव सो, भिक्खवे पुग्गलो असुरो होति
असुरपरिवारो ।

३ "कथं च भिक्खवे, पुग्गलो असुरो होति देवपरिवारो ?
इध भिक्खवे एकञ्चो पुग्गलो दुस्सीनो होति पापघम्मा, परिसा च
स्वस्स होति सीलवती कल्याणघम्मा । एव सो, भिक्खवे, पुग्गलो
असुरो होति देवपरिवारो ।

४ "कथं च, भिक्खवे पुग्गलो देवो होति असुरपरिवारो ?
इध भिक्खवे एकञ्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणघम्मा, परिसा
च स्वस्स होति दुस्सीला पापघम्मा । एव सो भिक्खवे, पुग्गलो देवो
होति असुरपरिवारो ।

५ "कथं च भिक्खवे पुग्गलो देवो होति देवपरिवारो ?
इध भिक्खवे एकञ्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणघम्मा परिसा पिस्स
होति सीलवती कल्याणघम्मा । एव सो भिक्खवे पुग्गलो देवो होति
देवपरिवारो । इमे सो भिक्खवे चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
सोक्कस्मि' ति ।

पुगलो लाभो अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय सो उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - 'कथं नु खो, आवुसो, सङ्खारा दट्ठन्वा ? कथं सङ्खारा सम्मसितन्वा ? कथं सङ्खारा विपस्सितन्वा' ति ? तस्स सो यथादिट्ठं यथाविदितं व्याकरोति - 'एवं खो, आवुसो, सङ्खारा दट्ठन्वा, एवं सङ्खारा सम्मसितन्वा, एवं सङ्खारा विपस्सितन्वा' ति । सो अपरेण समयेन 5 लाभो चेव होति अज्झत्त चेतोसमथस्स लाभो च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

३ "तत्र, भिक्खवे, य्वाय पुगलो लाभो अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय न लाभो अज्झत्त चेतोसमथस्स, तेन, भिक्खवे, पुगलेन य्वाय पुगलो लाभो अज्झत्त चेतोसमथस्स सो उपसङ्कमित्वा एवमस्स 10 वचनीयो - 'कथं नु खो, आवुसो, चित्तं सण्ठपेतब्बं ? कथं चित्तं सन्निसादेतब्बं ? कथं चित्तं एकोदि कातब्बं ? कथं चित्तं समादहातब्बं' ति ? तस्स सो यथादिट्ठं यथाविदितं व्याकरोति - 'एवं खो, आवुसो, चित्तं सण्ठपेतब्बं, एवं चित्तं सन्निसादेतब्बं, एवं चित्तं एकोदि कातब्बं, एवं चित्तं समादहातब्बं' ति । सो अपरेण समयेन लाभो चेव 15 होति अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय लाभो च अज्झत्त चेतोसमथस्स ।

४ "तत्र, भिक्खवे, य्वाय पुगलो न चेव लाभो अज्झत्त चेतोसमथस्स न च लाभो अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, पुगलेन य्वाय पुगलो लाभो चेव अज्झत्त चेतोसमथस्स लाभो च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय सो उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - 'कथं नु खो, 20 आवुसो, चित्तं सण्ठपेतब्बं ? कथं चित्तं सन्निसादेतब्बं ? कथं चित्तं एकोदि कातब्बं ? कथं चित्तं समादहातब्बं ? कथं सङ्खारा दट्ठन्वा ? कथं सङ्खारा सम्मसितन्वा ? कथं सङ्खारा विपस्सितन्वा' ति ? तस्स सो यथादिट्ठं यथाविदितं व्याकरोति - 'एवं खो, आवुसो, चित्तं सण्ठपेतब्बं, एवं चित्तं सन्निसादेतब्बं, एवं चित्तं एकोदि कातब्बं, एवं चित्तं 25 समादहातब्बं, एवं सङ्खारा दट्ठन्वा, एवं सङ्खारा सम्मसितन्वा, एवं सङ्खारा विपस्सितन्वा' ति । सो अपरेण समयेन लाभो चेव होति अज्झत्त चेतोसमथस्स लाभो च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

५. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुगलो लाभो चेव होति अज्झत्त चेतोसमथस्स लाभो च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, 30

४ “तत्र, भिक्खवे, म्वाय पुग्गलो न चेव लामी अज्झत्त चेतो-
समयस्स न च लामी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, पुग्गलेन
तेसयेव कुसलान धम्मान पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च
उत्साहो च उत्सोन्ही च अप्पटिवानी च सत्ति च सम्पजञ्ज च करणीय ।
सेम्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेसो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव^१ चेतस्स
वा सीसस्स वा निब्भापनाय अधिमत्त छन्द च वायाम च उत्साह च उत्सो-
न्ही च अप्पटिवानि च सत्ति च सम्पजञ्जं च करेय्य, एवमेव सो,
भिक्खवे, तेन पुग्गलेन तेसयेव कुसलान धम्मान पटिलाभाय अधिमत्तो
छन्दो च वायामो च उत्साहो च उत्सोन्ही च अप्पटिवानी च सत्ति
च सम्पजञ्जं च करणीय । सो अपरेन समयेन लामी चेव होति अज्झत्त
चेतोसमयस्स लामी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

५ “तत्र, भिक्खवे, म्वाय पुग्गलो लामी चेव होति^२ अज्झत्त
चेतोसमयस्स लामी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय तेन भिक्खवे,
पुग्गलेन तेसुयेव कुसलेसु धम्मेसु पत्तिट्ठाय उत्तरि^३ आसवान समय यामो
करणीयो । इमे सो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
लोक्किं^४ ति ।

४ ततियसमाधिसुत्त

१ “चत्तारोमे भिक्खवे पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किं ।
कतमे चत्तारो ? इव भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लामी होति अज्झत्त
चेतोसमयस्स न लामी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय । इव पन,
भिक्खवे एकच्चो पुग्गलो लामी होति अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, न
लामी अज्झत्त चेतोसमयस्स । इव पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न
चेव^५ लामी होति अज्झत्त चेतोसमयस्स न च लामी अधिपञ्जाधम्म
विपस्सनाय । इव पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लामी चेव होति
अज्झत्त चेतोसमयस्स लामी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

२ “तत्र, भिक्खवे म्वाय पुग्गलो लामी अज्झत्त चेतोसमयस्स
न लामी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय तेन, भिक्खवे पुग्गलेन म्वाय

१ तस्म तस्सिव - सी स्या । २ सत्ति - रो । ३ स्या रो पोत्तकेन नत्ति ।

४ उत्तरि - मी स्या रो । ५-५ नेव - स्या ।

पन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय चैव पटिपन्नो परहिताय च ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना रागविनयाय पटिपन्नो होति, नो पर रागविनयाय समादपेति, अत्तना दोसविनयाय पटिपन्नो होति, नो परं दोसविनयाय समादपेति, अत्तना मोहविनयाय पटिपन्नो होति, नो पर मोहविनयाय समादपेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय । 5

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना न रागविनयाय पटिपन्नो होति, पर रागविनयाय समादपेति, अत्तना न दोसविनयाय पटिपन्नो होति, पर दोसविनयाय समादपेति, अत्तना न मोहविनयाय पटिपन्नो होति, पर मोहविनयाय समादपेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय । 10

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना न रागविनयाय पटिपन्नो होति, नो पर रागविनयाय समादपेति, अत्तना न दोसविनयाय पटिपन्नो होति, नो पर दोसविनयाय समादपेति, अत्तना न मोहविनयाय पटिपन्नो होति, नो पर मोहविनयाय समादपेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय । 15

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चैव पटिपन्नो होति परहिताय च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना च रागविनयाय पटिपन्नो होति, पर च रागविनयाय समादपेति, अत्तना च दोसविनयाय पटिपन्नो होति, पर च दोसविनयाय समादपेति, अत्तना च मोहविनयाय पटिपन्नो होति, परं च मोहविनयाय समादपेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चैव पटिपन्नो होति परहिताय च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति । 25

पुग्गलेन तेसु चेव कुससेमु धम्मसेसु पतिट्ठाय उत्तरि आसमानं क्षयाय योगो करणीयो । इमे स्रो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि' ति ।

५ छ्वालात्तसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कतमे चत्तारो ? नेवत्तहिताय पटिपन्नो ना परहिताय, परहिताय पटिपन्नो ना अत्तहिताय, अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय चेव' पटिपन्नो परहिताय च ।

२ “सेम्यथापि, भिक्खवे, छ्वालात्त उभतो पदित्त, मज्झ गूयगत नेव गामे कट्ठत्थ फरति न अरच्छे तथूपमाह भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि व्याय पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय ।

३ “तत्र, भिक्खवे, व्याय पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो नो अत्तहिताय, अय इमेस द्विज पुग्गलान अमिक्कन्तत्तरो च पणीत्तत्तरो च । तत्र भिक्खवे, व्याय पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अय इमेस त्रिज पुग्गलान अमिक्कन्तत्तरो च पणीत्तत्तरो च । तत्र, भिक्खवे, व्याय पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो परहिताय च, अयं इमेसं चतुर्ज पुग्गलान अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो' च उत्तमो च पवरो च ।

४ “सेम्यथापि, भिक्खवे, गवा क्षीर, क्षीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीत नवनीतम्हा सप्पि सप्पिम्हा सप्पिमण्णो' तत्थ अग्गमक्खायति, एवमेव स्रो, भिक्खवे, व्याय पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो परहिताय च अय इमेस चतुर्ज पुग्गलान अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च पवरो च । इमे स्रो भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि' ति ।

६ रागविमयसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कतमे चत्तारो ? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटि

अथस्स विज्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति परहिताय च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो खिप्पनिसन्ती च होति 5 कुसलेसु धम्मेषु, सुतान च धम्मान धारकजातिको होति, धातान च धम्मान अत्थूपपरिक्खी होति अत्थमज्जाय धम्ममज्जाय, धम्मानु-धम्मपटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय अथस्स विज्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । 10 एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति परहिताय च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना^१ लोकस्मि” ति ।

८. अत्तहितसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटि-पन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय 15 चेव^२ पटिपन्नो परहिताय च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

९. सिक्खापदसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटि-पन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय 20 चेव पटिपन्नो परहिताय च ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना पाणातिपाता पटिविरतो होति, नो पर पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, अत्तना अदिन्नादाना पटिविरतो होति, नो पर अदिन्नादाना वेरमणिया समाद- 25

३ क्षिप्पनिसन्तिसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गलो सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि ।
कस्मै चत्तारो ? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटि
पन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहि
वेव पटिपन्नो परहिताय च ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो हो
नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो क्षिप्पनिसन्ती च हो
कुसलेसु धम्मेषु, सुतान च धम्मान धारकजातिको होति, धातान^१
धम्मान अत्थूपपरिक्खी होति अत्थमञ्ज्जाय धम्ममञ्ज्जाय, धम्मा
धम्मपटिपन्नो होति, नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करण
पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्जा
पनिया नो^२ च^३ सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसकं
सब्रह्मचारीन । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति
नो परहिताय ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो
अत्तहिताय ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो न हेव खो क्षिप्पनिसन्ती
होति कुसलेसु धम्मेषु, नो च सुतान धम्मान धारकजातिको होति, नो
च धातान धम्मान अत्थूपपरिक्खी होति, नो च अत्थमञ्ज्जाय धम्म
मञ्ज्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याण
वाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स
विञ्जापनिया सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसकं
सब्रह्मचारीन । एव खो भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति,
नो अत्तहिताय ।

४ “कथं च भिक्खवे पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति,
नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो न हेव खो क्षिप्पनि-
सन्ती होति कुसलेसु धम्मेषु, नो च सुतान धम्मान धारकजातिको होति,
नो च धातान धम्मान अत्थूपपरिक्खी होति, नो च अत्थमञ्ज्जाय धम्म
मञ्ज्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, नो च कल्याणवाचो होति
कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय

१ धातान्ती होति - टी । २ धातान् - टी । ३ एव । टी० । ४-५ ५४-टी ।

अत्थस्स विज्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चैव पटिपन्नो होति परहिताय च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो खिप्पनिसन्ती च होति 5 कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारकजातिको होति, धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खी होति अत्थमज्जाय धम्ममज्जाय, धम्मानु-धम्मपटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विज्जापनिया, मन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । 10 एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चैव पटिपन्नो होति परहिताय च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना^१ लोकस्मि” ति ।

८. अत्तहितसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटि-पन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय 15 चैव^१ पटिपन्नो परहिताय च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

९. सिक्खापदसुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटि-पन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय 20 चैव पटिपन्नो परहिताय च ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना पाणातिपाता पटिविरतो होति, नो पर पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, अत्तना अदिन्नादाना पटिविरतो होति, नो पर अदिन्नादाना वेरमणिया समाद- 25

पेति, अत्तना कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, नो पर कामेसु
मिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, अत्तना मुसावादा पटिविरतो
होति, नो पर मुसावादा वेरमणिया समादपेति, अत्तना सुरामरम-
मज्जपमादट्टाना पटिविरतो होति, नो पर सुरामेरयमज्जपमादट्टाना
वेरमणिया समादपेति । एव स्रो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो
होति, नो परहिताय ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो
अत्तहिताय ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो अत्तना पाणातिपाता
अप्पटिविरतो होति, पर पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, अत्तना
अदिन्नादाना अप्पटिविरतो होति, पर अदिन्नादाना वेरमणिया समा-
पेति अत्तना कामेसुमिच्छाचारा अप्पटिविरतो होति, पर कामेसु
मिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, अत्तना मुसावादा अप्पटिविरतो
होति पर मुसावादा वेरमणिया समादपेति अत्तना सुरामरममज्ज-
पमादट्टाना अप्पटिविरतो होति, पर सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेर-
मणिया समादपेति । एव स्रो, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो
होति, नो अत्तहिताय ।

४ “कथं च भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति
नो परहिताय ? इध भिक्खवे एकञ्चो पुग्गलो अत्तना पाणातिपाता
अप्पटिविरतो होति, नो पर पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति पे०-
अत्तना सुरामेरयमज्जपमादट्टाना अप्पटिविरतो होति नो पर सुरा-
मेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणिया समादपेति । एव स्रो, भिक्खवे, पुग्गलो
नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चैव पटिपन्नो होति
परहिताय च ? इध भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो अत्तना च पाणातिपाता
पटिविरतो होति पर च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति पे०-
अत्तना च सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो होति, पर च सुरामेर-
मज्जपमादट्टाना वेरमणिया समादपेति । एव स्रो भिक्खवे, पुग्गलो
अत्तहिताय चैव पटिपन्नो होति परहिताय च । इमे स्रो भिक्खवे, चत्तारो
पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

१०. पोतलियसुत्तं

१. अथ खो पोतलियो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीय
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो पोतलिय
परिब्बाजकं भगवा एतदवोच —

२. “चत्तारोमे, पोतलिय, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना 5
लोकिस्मि । कतमे चत्तारो ? इध, पोतलिय, एकच्चो पुग्गलो अवण्णा-
रहस्स अवण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन, नो च खो वण्णारहस्स
वण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन । इध पन, पोतलिय, एकच्चो
पुग्गलो वण्णारहस्स वण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन, नो च खो
अवण्णारहस्स अवण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन । इध पन, 10
पोतलिय, एकच्चो पुग्गलो नेव अवण्णारहस्स अवण्ण भासिता होति
भूत तच्छ कालेन, नो च^१ वण्णारहस्स वण्ण भासिता होति भूत तच्छ
कालेन । इध पन, पोतलिय, एकच्चो पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्ण
भासिता होति भूत तच्छ कालेन, वण्णारहस्स च वण्ण भासिता होति
भूत तच्छ कालेन । इमे खो, पोतलिय, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्ज- 15
माना लोकिस्मि । इमेस खो, पोतलिय, चतुन्न पुग्गलानं कतमो ते
पुग्गलो खमति अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा” ति ?

३. “चत्तारोमे, भो गोतम, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
लोकिस्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भो गोतम, एकच्चो पुग्गलो अवण्णा-
रहस्स अवण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन, नो च खो वण्णारहस्स 20
वण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन । इध पन, भो गोतम, एकच्चो
पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन, वण्णा-
रहस्स च वण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन । इमे खो, भो गोतम,
चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि । इमेस, भो गोतम,
चतुन्न पुग्गलानं य्वाय पुग्गलो नेव अवण्णारहस्स अवण्ण भासिता होति 25
भूत तच्छ कालेन, नो च वण्णारहस्स वण्ण भासिता होति भूत तच्छ
कालेन, अय मे पुग्गलो खमति इमेस चतुन्न पुग्गलानं अभिक्कन्ततरो
च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? अभिक्कन्ता हेसा, भो गोतम,
यदिद उपेक्खा” ति ।

४ "चत्तारोमे पोतलिय, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि । कत्तमे चत्तारो पे० इमे खो, पोतलिय, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि । इमेस खो, पोतलिय, चतुष्प पुग्गलान म्वाय पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन वण्णारहस्स च वण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन, अय इमस चतुष्प पुग्गलान अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? अभिक्कन्ता हेसा, पोतलिय, यदिद तत्थ' तत्थ' कासञ्जुता' ति ।

५ "चत्तारोमे, भो गोतम, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि । कत्तमे चत्तारो पे० इमे खो, भो गोतम, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि । इमेस, भो गोतम, चतुष्प पुग्गलान म्वाय पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्ण भासिता भूत तच्छ कालेन वण्णारहस्स च वण्ण भासिता भूत तच्छ कालेन, अय मे पुग्गलो खमति इमस चतुष्प पुग्गलान अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? अभिक्कन्ता हेसा, भो गोतम यदिद तत्थ तत्थ कासञ्जुता ।

६ "अभिक्कन्त, भो गोतम, अभिक्कन्त भो गोतम ! सेय्य थापि, भो गोतम, निक्कुज्जित वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्न वा विवरेय्य मून्हस्स वा मग्ग आचिक्खेय्य, अघकारे वा सेलपज्जोत्त धारेय्य - चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति, एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरिधामेन धम्मो पक्कामिता । एसाहु भवन्त गोतम सरण गच्छामि धम्म च मिक्खुमह्व च । उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जसग्गे पाणुपत्तं सरण गत' ति ।

असुरधम्मो दसमो ।

तस्सुद्दामं

असुरो सयो ममाधी छवालातेन पट्थमं ।

रागो' निसन्ति असहित', सिक्खा पोतलियेन' वा ति' ॥

दुत्तियो पण्णाराको समतो ।

— ० —

११. वलाहकवग्गो

१. पठमवलाहकसुत्तं

१ एव मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावस्थिय विहरति
 जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
 “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु ।
 भगवा एतदवोच —

२ “चत्तारोमे, भिक्खवे, वलाहका । कतमे चत्तारो ? 5
 गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, नेव गज्जिता नो वस्सिता,
 गज्जिता च वस्सिता च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहका । एव-
 मेव खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
 लोकिस्मि । कतमे चत्तारो ? गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो
 गज्जिता, नेव गज्जिता नो वस्सिता, गज्जिता च वस्सिता च । 10

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता होति नो वस्सिता ?
 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो भासिता होति, नो कत्ता । एव खो,
 भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि सो, भिक्खवे,
 वलाहको गज्जिता, नो वस्सिता, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो वस्सिता होति, नो गज्जिता ? 15
 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कत्ता होति, नो भासिता । एव खो,
 भिक्खवे, पुग्गलो वस्सिता होति, नो गज्जिता । सेय्यथापि सो, भिक्खवे,
 वलाहको वस्सिता, नो गज्जिता, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेव गज्जिता होति, नो वस्सिता ? 20
 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नेव भासिता होति, नो कत्ता । एव
 खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेव गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि
 सो, भिक्खवे, वलाहको नेव गज्जिता, नो वस्सिता, तथूपमाह, भिक्खवे,
 इम पुग्गल वदामि ।

६ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता 25
 च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो भासिता च होति कत्ता च ।
 एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च । सेय्यथापि
 सो, भिक्खवे, वलाहको गज्जिता च वस्सिता च, तथूपमाह, भिक्खवे.

इम पुग्गल वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गल
सन्तो सविज्जमाना लोक्स्मि” ति ।

२ कृतियवलाहकसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, वलाहका । कस्मिं चत्तारो ?
गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, नेव गज्जिता नो वस्सिता
गज्जिता च वस्सिता च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहका
एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गल सन्तो सविज्जमाना
लोक्स्मि । कस्मिं चत्तारो ? गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता न
गज्जिता नेव गज्जिता नो वस्सिता, गज्जिता च वस्सिता च ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता होति, नो वस्सिता ? इष
भिक्खवे एकच्चो पुग्गलो धम्मं परियापुणाति — सुत्त, गेय्य, वेय्याकरण
गाय, उदान, इतिवुत्तक, जातक, अम्भुतधम्म, वेदत्तं । सो ‘इदं दुक्खं
ति यथामूत नप्पजानाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथामूत नप्पजानाति
‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथामूत नप्पजानाति ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी
पटिपदा’ ति यथामूत नप्पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलं
गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि सो भिक्खवे, वलाहकं
गज्जिता नो वस्सिता, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो वस्सिता होति, नो गज्जिता ?
इष भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं न परियापुणाति — सुत्त, गेय्यं, वेय्या
करण गाय, उदान इतिवुत्तक जातक, अम्भुतधम्म, वेदत्तं । सो ‘इ
दं दुक्खं’ ति यथामूत पजानाति पे०.. ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटि
पदा ति यथामूत पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो वस्सिता होति
नो गज्जिता । सेय्यथापि सो भिक्खवे, वलाहको वस्सिता, नो गज्जिता,
तथूपमाह, भिक्खवे इम पुग्गल वदामि ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेव गज्जिता होति नो वस्सिता ?
इष, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नेव धम्मं परियापुणाति — सुत्त, गेय्यं
वेय्याकरण गाय उदानं इतिवुत्तक जातक, अम्भुतधम्मं, वेदत्तं । सो
‘इदं दुक्खं’ ति यथामूत नप्पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी
पटिपदा’ ति यथामूत नप्पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेव

गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको नेव गज्जिता, नो वस्सिता, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं परियापुणाति — सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरण, गाथ, उदानं, इतिवुत्तक, जातकं, अद्भुतधम्म, वेदल्ल । सो ‘इदं दुक्ख’ ति यथाभूतं पजानाति . . पे० ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको गज्जिता च वस्सिता च, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति । 5 10

३. कुम्भसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, कुम्भा । कतमे चत्तारो ? तुच्छो पिहितो, पूरो विवटो, तुच्छो विवटो, पूरो पिहितो — इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो कुम्भा । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो कुम्भूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? तुच्छो पिहितो, पूरो विवटो, तुच्छो विवटो, पूरो पिहितो । 15

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो तुच्छो होति पिहितो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिज्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो ‘इदं दुक्ख’ ति यथाभूतं न पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं न पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो तुच्छो होति पिहितो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, कुम्भो तुच्छो पिहितो, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि । 20

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो पूरो होति विवटो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिज्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो ‘इदं दुक्ख’ ति यथाभूतं पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो पूरो होति 25

विवटो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, कुम्भो पूरो विवटो, तथूपमाह भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो तुच्छो होति विवटो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्खन्तं पटिक्खन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं नप्पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधं गामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो तुच्छो होति विवटो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, कुम्भो तुच्छो विवटो, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो पूरो होति पिहितो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्खन्तं पटिक्खन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति पे०.. ‘अयं दुक्खनिरोधं गामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो पूरो होति पिहितो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, कुम्भो पूरो पिहितो, तथूपमाह भिक्खवे इम पुग्गल वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो कुम्भूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किस्मि” ति ।

४ उदकरह्वसुप्त

१ “चत्तारोमे भिक्खवे, उदकरह्वदा । कतमे चत्तारो ? उत्तानो गम्भीरोभासो, गम्भीरो उत्तानोभासो, उत्तानो उत्तानोभासो, गम्भीरो गम्भीरोभासो — इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो उदकरह्वदा । एवमेव खो भिक्खवे चत्तारो उदकरह्वदूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किस्मि । कतमे चत्तारो ? उत्तानो गम्भीरोभासो, गम्भीरो उत्तानोभासो उत्तानो उत्तानोभासो गम्भीरो गम्भीरोभासो ।

२ “कथं च भिक्खवे पुग्गलो उत्तानो होति गम्भीरोभासो ? इध भिक्खवे एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्खन्तं पटिक्खन्तं भासोक्तिं विलोकितां सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं नप्पजानाति .. पे० ‘अयं दुक्खनिरोधं गामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं नप्पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो

उत्तानो होति गम्भीरोभासो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, उदकरहदो
उत्तानो गम्भीरोभासो, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुगल वदामि ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो गम्भीरो होति उत्तानोभासो ?
इध भिक्खवे, एकच्चस्स पुगलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटि-
क्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवर-
धारणं । सो ‘इदं दुक्खं’ति यथाभूतं पजानाति पे०. ‘अयं दुक्ख-
निरोधगामिनी पटिपदा’ति यथाभूतं पजानाति । एव खो, भिक्खवे,
पुगलो गम्भीरो होति उत्तानोभासो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, उदक-
रहदो गम्भीरो उत्तानोभासो, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुगल वदामि ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उत्तानो होति उत्तानोभासो ?
इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुगलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं
पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्त-
चीवरधारणं । सो ‘इदं दुक्खं’ति यथाभूतं नप्पजानाति पे०. ‘अयं
खनिरोधगामिनी पटिपदा’ति यथाभूतं नप्पजानाति । एव खो,
भिक्खवे, पुगलो उत्तानो होति उत्तानोभासो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे,
उदकरहदो उत्तानो उत्तानोभासो, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुगल
वदामि ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो गम्भीरो होति गम्भीरोभासो ?
इध भिक्खवे, एकच्चस्स पुगलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं
आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं ।
सो ‘इदं दुक्खं’ति यथाभूतं पजानाति पे०. ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी
पटिपदा’ति यथाभूतं पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुगलो गम्भीरो
होति गम्भीरोभासो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, उदकरहदो गम्भीरो
गम्भीरोभासो, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुगल वदामि । इमे
खो, भिक्खवे, चत्तारो उदकरहदूपमा पुगला सन्तो सविज्जमाना
लोकस्मि”ति ।

५. अम्बसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, अम्बानि । कतमानि चत्तारि ?
आम पक्कवणिणं^२, पक्क आमवणिणं^३, आम आमवणिणं, पक्क पक्क-

वणिं -- इमानि स्रो, भिक्खवे, चत्तारि अम्बानि । एवमेव स्रो, भिक्खवे, चत्तारो' अम्बूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कस्मै चत्तारो ? आमो पक्कवणी, पक्को आमवणी, आमा आमवणी, पक्को पक्कवणी ।

२ "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आमो होति पक्कवणी ? इध, भिक्खवे, एकञ्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्खन्तं पटिक्खन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति पे० 'अयं दुक्खं निरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं स्रो, भिक्खवे, पुग्गलो आमो होति पक्कवणी । सेय्यथापि त, भिक्खवे, अम्ब आमं पक्कवणिं तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३ "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो पक्को होति आमवणी ? इध, भिक्खवे, एकञ्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्खन्तं पटिक्खन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति पे०.. 'अयं दुक्खं निरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं स्रो, भिक्खवे, पुग्गलो पक्को होति आमवणी । सेय्यथापि त, भिक्खवे, अम्ब पक्कं आमवणिं तथूपमाह भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४ "कथं च, भिक्खवे पुग्गलो आमो होति आमवणी ? इध भिक्खवे एकञ्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्खन्तं पटिक्खन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति पे०.. 'अयं दुक्खं निरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं स्रो, भिक्खवे, पुग्गलो आमो होति आमवणी । सेय्यथापि त, भिक्खवे, अम्ब आमं आमवणिं तथूपमाह भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "कथं च भिक्खवे पुग्गलो पक्को होति पक्कवणी ? इध भिक्खवे एकञ्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्खन्तं पटिक्खन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति पे० 'अयं दुक्खं निरोधगामिनी

पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो पक्को
 होति पक्कवणी । सेय्यथापि त, भिक्खवे, अम्वं पक्क पक्कवणि;
 तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो
 अम्बूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्स्मि" ति ।

६. दुतियअम्बसुत्तं

७. मूसिकसुत्तं

१ "चतस्सो इमा, भिक्खवे, मूसिका । कतमा चतस्सो ? 5

गाध कत्ता नो वसिता, वसिता नो गाध कत्ता, नेव गाध कत्ता नो वसिता,
 गाध कत्ता च वसिता च — इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो मूसिका ।
 एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो मूसिकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
 लोक्स्मि । कतमे चत्तारो ? गाध कत्ता नो वसिता, वसिता नो गाध
 कत्ता, नेव गाध कत्ता नो वसिता, गाध कत्ता च वसिता च । 10

२ "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गाध कत्ता होति नो वसिता ?
 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्म परियापुणाति — सुत्त, गेय्य, वेय्या-
 करण, गाथं, उदानं, इतिवुत्तक, जातक, अब्भुतधम्म, वेदल्ल । सो
 'इदं दुक्ख' ति यथाभूतं नप्पजानाति पे० 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी
 पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो गाध 15
 कत्ता होति, नो वसिता । सेय्यथापि सा, भिक्खवे, मूसिका गाध कत्ता,
 नो वसिता, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३ "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो वसिता होति, नो गाध कत्ता ?
 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्म न परियापुणाति — सुत्त, गेय्य,
 वेय्याकरण, गाथ, उदान, इतिवुत्तकं, जातक, अब्भुतधम्म, वेदल्ल । 20
 सो 'इदं दुक्ख' ति यथाभूतं पजानाति पे० 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी
 पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो वसिता
 होति, नो गाध कत्ता^२ । सेय्यथापि सा, भिक्खवे, मूसिका वसिता
 होति^३, नो गाध कत्ता, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

१ छट्ठ उत्तानत्यमेवा ति अट्ठकयाय दस्सित, पालिपोत्यकेषु पन कत्यच्चि न दिस्सति ।

२ खत्ता — रो० । ३ स्या० पोत्यके नत्थि ।

४ “कथं च, भिक्षवे, पुगलो नेव गाथ कत्ता होति नो वसिता ? इयं, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो धम्मं न परियापुणाति - सुत्तं, गेयं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अमृतधम्मं, वत्सं । सा ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं नप्पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधं गामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं नप्पजानाति । एव स्रो, भिक्षवे, पुगलो नेव गाथ कत्ता होति, नो वसिता । सेय्यथापि सा, भिक्षव, मूसिका नेव गाथ कत्ता होति, नो वसिता, तथूपमाह, भिक्षवे, इमं पुगलं वदामि ।

५ “वयं च, भिक्षवे, पुगलो गाथ कत्ता च होति वसिता च ? इयं, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो धम्मं परियापुणाति - सुत्तं, गेयं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अमृतधम्मं, वेदत्तं । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधं गामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । एव स्रो, भिक्षवे, पुगलो गाथ कत्ता च होति वसिता च । सेय्यथापि सा, भिक्षवे, मूसिका गाथ कत्ता च होति वसिता च तथूपमाह, भिक्षवे, इमं पुगलं वदामि । इमे सा, भिक्षव चत्तारो मूसिकूपमा पुगला सन्तो सयिज्जमाना सोवस्मि” ति ।

८ यत्तीवहमुत्तं

१ “चत्तारोमे भिक्षव, यत्तीवहा । यत्तमे चत्तारो ? गगनं पण्णे” नो परगवण्डो परगवण्डो नो मगवण्डो सगवण्डो च परगवण्डो च नव मगवण्डो नो परगवण्डो - इमं गा भिक्षव चत्तारा यत्तीवहा । एवमेव गा भिक्षवे, चत्तारो यत्तीवहूपमा पुगला सन्तो सयिज्जमाना सोवस्मि । यत्तमे चत्तारा ? गगवण्डो नो परगवण्डो परगवण्डो च मगवण्डो, मगवण्डो च परगवण्डो च नो मगवण्डो ना परगवण्डो ।

२ “कथं च भिक्षव पुगला गगवण्डो णि ना परगवण्डो ? इयं भिक्षव एकच्चो पुगला गगवण्डो उरुवत्ता णि ना परगवण्डो । एव गा भिक्षव पुगला मगवण्डो णि ना परगवण्डो । मगवण्डो गा भिक्षव मगवण्डो मगवण्डो ना परगवण्डो तथूपमा भिक्षव इमं पुगलं वदामि ।

१. गगवण्डो - ४ । २. मगवण्डो - १ ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो परगवचण्डो होति, नो सगवचण्डो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो परपरिस उब्बेजेता होति, नो सकपरिस । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो परगवचण्डो होति, नो सगवचण्डो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, बलीबद्दो परगवचण्डो, नो सगवचण्डो, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सगवचण्डो च होति परगवचण्डो च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकपरिस^१ उब्बेजेता होति परपरिस च । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो सगवचण्डो च होति परगवचण्डो च । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, बलीबद्दो सगवचण्डो च परगवचण्डो च; तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेव सगवचण्डो होति नो परगवचण्डो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नेव सकपरिसं उब्बेजेता होति, नो परपरिस च । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेव सगवचण्डो होति, ना परगवचण्डो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, बलीबद्दो नेव सगवचण्डो, नो परगवचण्डो, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो बलीबद्दूपमा^२ पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्स्मि” ति ।

६. रुक्खसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, रुक्खा । कतमे चत्तारो ? फेग्गु फेग्गुपरिवारो, फेग्गु सारपरिवारो, सारो फेग्गुपरिवारो, सारो सारपरिवारो — इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो रुक्खा । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो रुक्खूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्स्मि । कतमे चत्तारो ? फेग्गु फेग्गुपरिवारो, फेग्गु सारपरिवारो, सारो फेग्गुपरिवारो, सारो सारपरिवारो ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो फेग्गु होति फेग्गुपरिवारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापधम्मो, परिसा पिस्स होति दुस्सीला पापधम्मा । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो फेग्गु होति फेग्गुपरिवारो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, रुक्खो फेग्गु फेग्गुपरिवारो, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि ।

१ सकपरिस च — स्या०, रो० । २ बलिबद्दूपमा — स्या०, बलिबद्दूपमा — रो० ।

४ “कथं च, भिक्षवे, पुग्गलो नेव गाध कत्ता होति नो वसिता ? इध, भिक्षवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं न परिआपुणाति - सुत्तं, वेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अम्भुत्तधम्मं, धम्मं । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं नप्पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं सो, भिक्षवे, पुग्गलो नेव गाधं कत्ता होति, नो वसिता । सेय्यथापि सा, भिक्षवे, मूसिका नेव गाधं कत्ता होति, नो वसिता, तथूपमाह, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५ “कथं च भिक्षवे, पुग्गलो गाधं कत्ता च होति वसिता च ? इध, भिक्षवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं परिआपुणाति - सुत्तं, गम्भं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अम्भुत्तधम्मं, वेदं । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । एवं सो, भिक्षवे, पुग्गलो गाधं कत्ता च होति वसिता च । सेय्यथापि सा, भिक्षवे, मूसिका गाधं कत्ता च होति वसिता च तथूपमाह, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमं सो, भिक्षवे चत्तारो मूसिकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि” ति ।

८ बलीबहुसुत्तं

१ “चत्तारोमे भिक्षवे बलीबहा । कतमे चत्तारो ? सगवचण्डो नो परगवचण्डो परगवचण्डो नो सगवचण्डो सगवचण्डो च परगवचण्डो च नेव सगवचण्डो नो परगवचण्डो - इमे सो, भिक्षवे चत्तारो बलीबहा । एवमेव सो भिक्षवे चत्तारो बलीबहुसुत्तमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कतमे चत्तारो ? सगवचण्डो नो परगवचण्डो परगवचण्डो नो सगवचण्डो सगवचण्डो च परगवचण्डो च नेव सगवचण्डो नो परगवचण्डो ।

२ “कथं च भिक्षवे पुग्गलो सगवचण्डो होति नो परगवचण्डो ? इध भिक्षवे एकच्चो पुग्गलो सकपरिसं उध्वेजेता होति नो परपरिसं । एवं सो भिक्षवे पुग्गलो सगवचण्डो होति नो परगवचण्डो । सेय्यथापि सो भिक्षवे बलीबहुसुत्तमा सगवचण्डो नो परगवचण्डो, तथूपमाह भिक्षवे इमं पुग्गलं वदामि ।

३. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो घोरविसो होति, न आगत-
इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अभिण्हं कुञ्जति ।
ख्वस्स कोधो दीघरत्त अनुसेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो
तो होति, न आगतविसो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो
तो, न आगतविसो, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि । 5

४. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आगतविसो च होति घोरविसो
इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुञ्जति । सो च ख्वस्स
दीघरत्त अनुसेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो आगतविसो च
घोरविसो च । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो आगतविसो
विसो च; तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि । 10

५. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेवागतविसो होति न घोर-
? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अभिण्हं कुञ्जति ।
ख्वस्स कोधो न दीघरत्त अनुसेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो
विसो होति, न घोरविसो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो
विसो न घोरविसो, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि । 15
तो, भिक्खवे, चत्तारो आसीविसूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
स्म” ति ।

वसाहकवग्गो एकादसमो ।

तत्सुद्धानं

द्वे वलाहा' कुम्भजदकरहदा', द्वे होन्ति अम्बानि ।
मूसिका वलीवद्वा रुक्खा, आसीविसेन ते दसा ति ॥

— ० —

१२. केसिवग्गो

१. केसिसुत्तं

१. अयं खो केसि' अन्तदम्मसारथि येन भगवा तेनुपमङ्गमि;
दुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं' निसीदि । एकमन्तं
अं सो वेनि अन्तदम्मसारथि भगवा एतदवोच —

20 B 42
R 11

३ “कथं च, भिक्षवे, पुग्गलो फेगु होति सारपरिवारो ? इध, भिक्षवे, एकञ्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापघम्मा, परिसा च स्वस्म होति सीलवती कल्याणघम्मा । एव सो, भिक्षवे, पुग्गलो फेगु होति सारपरिवारो । सेम्यथापि सो, भिक्षवे, स्वस्मो फगु सारपरिवारो, तथूपमाह, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४ “कथं च, भिक्षवे, पुग्गलो सारो होति फेगुपरिवारो ? इध, भिक्षवे, एकञ्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणघम्मा, परिसा च स्वस्म होति दुस्सीला पापघम्मा । एव सो, भिक्षवे, पुग्गलो सारो होति फेगुपरिवारो । सेम्यथापि सो भिक्षवे, स्वस्मो सारो फग्गुपरिवारो तथूपमाह, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५ “कथं च, भिक्षवे, पुग्गलो सारो होति सारपरिवारो ? इध भिक्षवे, एकञ्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणघम्मा, परिसा पिस्स होति सीलवती कल्याणघम्मा । एव सो, भिक्षवे, पुग्गलो सारो होति सारपरिवारो । सेम्यथापि सो, भिक्षवे, स्वस्मो सारो सारपरिवारो तथूपमाह, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे सो, भिक्षवे चत्तारो स्वस्मूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि” ति ।

१० आसीविसुत्त

१ “चत्तारोमे भिक्षवे आसीविसा । कतमे चत्तारो ? आगतविसो न घोरविसो, घोरविसो न आगतविसो, आगतविसो च घोरविसो च नेवागतविसो न घोरविसो -- इमे सो, भिक्षवे, चत्तारो आसीविसा । एवमेव सो भिक्षवे चत्तारो आसीविसूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कतमे चत्तारो ? आगतविसो न घोरविसो घोरविसो न आगतविसो आगतविसो च घोरविसो च, नेवागतविसो न घोरविसो ।

२ “कथं च भिक्षवे पुग्गलो आगतविसो होति, न घोरविसो ? इध भिक्षवे एकञ्चो पुग्गलो अमिण्ह कुज्झति । सो च स्वस्म बोधो न दीघरत्तं अनुसेति । एव सो भिक्षवे पुग्गलो आगतविसो होति न घोरविसो । सेम्यथापि सो भिक्षवे आसीविसो आगतविसो न घोरविसो तथूपमाह भिक्षवे इमं पुग्गलं वदामि ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो घोरविसो होति, न आगत-
विसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अभिण्हं कुज्झति ।
सो च ख्वस्स कोवो दीघरत्तं अनुसेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो
घोरविसो होति, न आगतविसो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो
घोरविसो, न आगतविसो, तथूपमाहं, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि । 5

४. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आगतविसो च होति घोरविसो
च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स
कोवो दीघरत्तं अनुसेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो आगतविसो च
होति घोरविसो च । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो आगतविसो
च घोरविसो च, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि । 10

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेवागतविसो होति न घोर-
सो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अभिण्हं कुज्झति ।
च ख्वस्स कोवो न दीघरत्तं अनुसेति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो
आगतविसो होति, न घोरविसो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो
आगतविसो न घोरविसो, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि । 15
मे खो, भिक्खवे, चत्तारो आसीविसूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
वेक्खिस्मि” ति ।

बलाहकवग्गो एकादसमो ।

तस्सुद्धानं

द्वे बलाहा^१ कुम्भउदकरहदा^२, द्वे होन्ति अम्बानि ।
मूसिका वलीवद्वा रुक्खा, आसीविसेन ते दसा ति ॥

— ० —

१२. केसिवग्गो

१. केसिसुत्तं

१ अथ खो केसि^१ अस्सदम्मसारथि येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं^२ निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो केसि अस्सदम्मसारथि भगवा एतदवोच —

१ बलाहककुम्भा उदकरहदा — स्या०, रो० । २ केसी — स्या०, रो०

३ “कथं च, भिक्षव, पुग्गलो फेगु होति सारपरिवारो ? इध, भिक्षव, एकञ्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापघम्मा, परिता न स्वस्स होति सीलवती कल्याणघम्मा । एव सो, भिक्षव, पुग्गलो फेगु होति सारपरिवारो । सम्यथापि सो, भिक्षव, रुक्खा फेगु सार परिवारो, तथूपमाह, भिक्षव, इमं पुग्गलं वदामि ।

४ “कथं च, भिक्षव, पुग्गलो सारो होति फेगुपरिवारो ? इध, भिक्षव, एकञ्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणघम्मा, परिता न स्वस्स होति दुस्सीला पापघम्मा । एव सो, भिक्षव, पुग्गलो सारो होति फेगुपरिवारो । सम्यथापि सो, भिक्षव, रुक्खो सारो फेगुपरिवारो, तथूपमाह, भिक्षव, इमं पुग्गलं वदामि ।

५ “कथं च, भिक्षव, पुग्गलो सारो होति सारपरिवारो ? इध भिक्षव, एकञ्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणघम्मा, परिता पिस्स होति सीलवती कल्याणघम्मा । एव सो, भिक्षव, पुग्गलो सारो होति सारपरिवारो । सम्यथापि सो, भिक्षव, रुक्खा सारो सारपरिवारो तथूपमाह भिक्षव, इमं पुग्गलं वदामि । इमे सो, भिक्षव, चत्तारो रुक्खूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि” ति ।

१० आसीविसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्षव, आसीविसा । कस्मै चत्तारो ? आगतविसो न धोरविसो धोरविसो न आगतविसो आगतविसो न धोरविसो च नेमागतविसो न धोरविसो — इमे सो भिक्षव, चत्तारो आसीविसा । एवमेव सो भिक्षव, चत्तारो आसीविसूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कस्मै चत्तारो ? आगतविसो न धोरविसो धोरविसो न आगतविसो आगतविसो न धोरविसो च, नेमागतविसो न धोरविसो ।

२ “कथं च भिक्षव पुग्गलो आगतविसो होति न धोरविसो ? इध भिक्षव एकञ्चो पुग्गलो अग्निं कुञ्जति । सो न स्वस्स कोधो न दीधरत्तं अनुयेति । एव सो भिक्षव पुग्गलो आगतविसो होति न धोरविसो । सम्यथापि सो भिक्षव आसीविसो आगतविसो, न धोरविसो तथूपमाह भिक्षव इमं पुग्गलं वदामि ।

“सच्चे मे, केसि, पुरिसदम्मो सण्हेन विनय न उपेति, फरुसेन विनय न उपेति, सण्हफरुसेन विनयं न उपेति, हनामि न, केसी” ति ।

५ “न^१ खो^२, भन्ते, भगवतो पाणातिपातो कप्पति । अथ च पन भगवा एवमाह — ‘हनामि, न केसी’” ति ।

“सच्च, केसि । न तथागतस्स पाणातिपातो कप्पति । अपि 5
च यो पुरिसदम्मो सण्हेन विनय न उपेति, फरुसेन विनय न उपेति, सण्हफरुसेन विनय न उपेति, न त तथागतो वत्तव्व अनुसासितव्व मञ्जति, ना पि विञ्जू सव्वहाचारी वत्तव्व अनुसासितव्व मञ्जन्ति । वधो हेसो, केसि, अरियस्स विनये — य न तथागतो वत्तव्व अनुसासितव्व मञ्जति, ना पि विञ्जू सव्वहाचारी वत्तव्व अनुसासितव्व 10
मञ्जन्ती” ति ।

६ “सो हि नून, भन्ते^३, सुहतो^३ होति — य न तथागतो वत्तव्व अनुसासितव्व मञ्जति, ना पि विञ्जू सव्वहाचारी वत्तव्व अनुसासितव्व मञ्जन्ती ति । अभिक्कन्त, भन्ते, अभिक्कन्त, भन्ते पे० उपासक 15
[, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

२. जवसुत्तं

१ “चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्सा-जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अङ्ग तेव सङ्ग्व गच्छति । कतमेहि चतूहि ? अज्जवेन^४, जवेन, खन्तिया, सोरच्चेन — इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो” अस्साजानीयो राजारहो होति, राजभोग्गो, रज्जो अङ्ग तेव सङ्ग्व गच्छति । 20

२ “एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमेहि चतूहि ? अज्जवेन, जवेन, खन्तिया, सोरच्चेन — इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा” ति । 25

१-१ नो — स्या०, रो० । २ यो भन्ते — रो० । ३ सुववो — स्या०, सुगतहतो —
दो — रो० ।

२ "त्व खोसि", केसि, पञ्ज्यातो^१ अस्सदम्मसारथी ति^२ । क्व पन त्व, केसि, अस्सदम्म विनेसी^३ ति ?

"अह खो, भन्ते, अस्सदम्म सण्हेन पि विनेमि, फस्सेन पि विनेमि, सण्हफस्सेन पि विनेमी^४" ति ।

५ "सचे ते, केसि, अस्सदम्मो सण्हेन विनय न उपेत्ति, फस्सेन विनय न उपेत्ति, सण्हफस्सेन^५ विनय न उपेत्ति, किन्ति न करोसी^६" ति ।

"सचे मे, भन्ते, अस्सदम्मो सण्हेन विनय न उपेत्ति, फस्सेन विनय न उपेत्ति, सण्हफस्सेन विनय न उपेत्ति, हनामि न, भन्ते । त्वं किं हेतु ? मा मे आचरियकुलस्स अवण्णो भहोसी ति ।

१० ३ "भगवा पन, भन्ते, अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि । क्व पन भन्ते, भगवा पुरिसदम्म विनेसी^७" ति ?

"अह खो, केसि, पुरिसदम्म सण्हेन पि विनेमि, फस्सेन विनेमि, सण्हफस्सेन पि विनेमि । तन्निद, केसि सण्हस्मि - इति काय सुचरित इति कायसुचरितस्स विपाको, इति वचीसुचरित इति वची सुचरितस्स विपाको, इति मनोसुचरित इति मनोसुचरितस्स विपाको^८ इति देवा इति मनुस्सा ति । तन्निद केसि, फस्सस्मि^९ - इति क्व पुच्चरित इति कायदुच्चरितस्स विपाको, इति वचीदुच्चरित इति वचीदुच्चरितस्स विपाको इति मनोपुच्चरित इति मनोदुच्चरितस्स विपाको, इति निरयो, इति तिरच्छानयोनि इति पेत्तिविसयो ति ।

२० "तन्निद, केसि सण्हफस्सस्मि - इति कायसुचरित इति काय सुचरितस्स विपाको इति कायदुच्चरित इति कायपुच्चरितस्स विपाको इति वचीसुचरित इति वचीसुचरितस्स विपाको, इति वचीदुच्चरित इति वचीदुच्चरितस्स विपाको इति मनोसुचरित इति मनोसुचरितस्स विपाको इति मनोपुच्चरित इति मनोदुच्चरितस्स विपाको, इति देवा इति मनुस्सा, इति निरयो इति तिरच्छानयोनि इति पेत्तिविसयो^{१०} ति

२५ ४ "सचे ते भन्ते पुरिसदम्मो सण्हेन विनयं न उपेत्ति फस्सेन विनयं न उपेत्ति सण्हफस्सेन विनय न उपेत्ति, किन्ति भगवा करोती^{११}" ति ?

“सचे मे, केसि, पुरिसदम्मो सण्हेन विनयं न उपेति, फरुसेन विनय न उपेति, सण्हफरुसेन विनय न उपेति, हनामि न, केसी” ति ।

५. “न^१ खो^१, भन्ते, भगवतो पाणातिपातो कप्पति । अथ च पन भगवा एवमाह — ‘हनामि, न केसी’” ति ।

“सच्च, केसि । न तथागतस्स पाणातिपातो कप्पति । अपि 5
च यो पुरिसदम्मो सण्हेन विनय न उपेति, फरुसेन विनय न उपेति, सण्हफरुसेन विनयं न उपेति, न त तथागतो वत्तव्व अनुसासितव्व मज्जति, ना पि विज्जू सव्वहाचारी वत्तव्वं अनुसासितव्व मज्जन्ति । वधो हेसो, केसि, अरियस्स विनये — य न तथागतो वत्तव्व अनुसासितव्व मज्जति, ना पि विज्जू सव्वहाचारी वत्तव्व अनुसासितव्व 10
मज्जन्ती” ति ।

६. “सो हि नून, भन्ते^२, सुहतो^३ होति — य न तथागतो वत्तव्व अनुसासितव्व मज्जति, ना पि विज्जू सव्वहाचारी वत्तव्व अनुसासितव्व मज्जन्ती ति । अभिक्कन्त, भन्ते, अभिक्कन्त, भन्ते पे० उपासक म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतम्गे पाणुपेत सरण गत” ति । 15

२. जवसुत्तं

१ “चतूहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्सा-जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्ज तेव सङ्ख गच्छति । कतमेहि चतूहि ? अज्जवेन^४, जवेन, खन्तिया, सोरच्चेन — इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो” अस्साजानीयो राजारहो होति, राजभोग्गो, रज्जो अज्ज तेव सङ्ख गच्छति । 20

२ “एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जाक्खेत्त लोकस्स । कतमेहि चतूहि ? अज्जवेन, जवेन, खन्तिया, सोरच्चेन — इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जाक्खेत्त लोकस्सा” ति । R 25

१-१ नो — स्या०, रो० । २ यो भन्ते — रो० । ३ सुववो — स्या०, सुगतहतो — रो० । ४ अज्जवेन — स्या० । ५ भद्रो — रो० ।

३ पतोदसुप्त

१ “चत्तारोमे भिक्षवे, भद्रा’ अस्साजानीया’ सन्तो सविज्ज
माना लोकास्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्षवे, एकञ्चो भद्रो
अस्साजानीयो पतोदच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति — ‘किं
नु खो म अज्ज अस्सदम्मसारणि कारण कारेस्सति, किमस्साह पटि
करोमी’ ति । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकञ्चो भद्रो अस्साजानीयो
होति । अय, भिक्षवे, पठमो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो सविज्जमानो
लोकास्मि ।

२ “पुन च पर, भिक्षवे, इधेकञ्चो भद्रो अस्साजानीयो न
हेव खो पतोदच्छाय दिस्वा सविज्जति’ सवेग आपज्जति, अपि च खो
लोमवेधविदो सविज्जति सवेग आपज्जति — ‘किं नु खो म अज्ज अस्स-
दम्मसारणि कारण कारेस्सति, किमस्साह पटिकरोमी’ ति । एवरूपो
पि भिक्षवे, इधेकञ्चो भद्रो अस्साजानीयो होति । अयं, भिक्षवे,
दुतियो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकास्मि ।

३ “पुन च पर, भिक्षवे, इधेकञ्चो भद्रो अस्साजानीयो न
हेव खो पतोदच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति ना पि साम
वेधविदो सविज्जति सवेग आपज्जति, अपि च खो चम्मवेधविदो
सविज्जति सवेग आपज्जति — ‘किं नु खो म अज्ज अस्सदम्मसारणि
कारण कारेस्सति किमस्साह पटिकरोमी’ ति । एवरूपो पि, भिक्षवे,
इधेकञ्चो भद्रो अस्साजानीयो होति । अयं भिक्षवे, ततिया भद्रो
अस्साजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकास्मि ।

४ “पुन च पर भिक्षवे इधेकञ्चो भद्रो अस्साजानीया न
हेव ता पतोदच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति ना पि सो
पयविदो सविज्जति सवेग आपज्जति नापि चम्मवेधविदो सविज्जति
सवेग आपज्जति अपि च खो अट्ठियधविदो सविज्जति सवेग आपज्जति —
‘किं नु ता म अज्ज अस्सदम्मसारणि कारण कारेस्सति किमस्साह
पटिकरोमी ति । एवरूपो पि भिक्षवे इधेकञ्चो भद्रो अस्साजानीयो
होति । अयं भिक्षवे चतुर्थो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो सविज्ज

मानो लोकस्मि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो भद्रा अस्साजानीया सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।

५ “एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारोमे भद्रा पुरिसाजानीया सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो सुणाति — ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा’ ति । सो तेन सविज्जति, सवेग आपज्जति । सविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चेव परमसच्च सच्छिकरोति, पञ्जाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो पतोदच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं भद्र पुरिसाजानीय वदामि । एवरूपो -पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो होति । अय, भिक्खवे, पठमो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो न हेव खो सुणाति — ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा’ ति, अपि च खो साम पस्सति इत्थि वा पुरिस वा दुक्खित वा कालङ्कत वा । सो तेन सविज्जति, सवेग आपज्जति । सविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चेव परमसच्च सच्छिकरोति, पञ्जाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो लोमवेधविद्धो सविज्जति सवेग आपज्जति, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं भद्र पुरिसाजानीय वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो होति । अय, भिक्खवे, दुतियो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

७. “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो न हेव खो सुणाति — ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा’ ति, ना पि साम पस्सति इत्थि वा पुरिस वा दुक्खित वा कालङ्कत वा, अपि च ख्वस्स जाति वा सालोहितो वा दुक्खितो वा होति कालङ्कतो वा । सो तेन सविज्जति, सवेग आपज्जति । सविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चेव परमसच्चं सच्छिकरोति, पञ्जाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो चम्मवेधविद्धो सविज्जति सवेग आप-

३ पतोवसुत

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीया’ सन्तो सविज्ज-
माना लोकास्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भद्रो
अस्साजानीयो पतोवच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति — ‘किं
नु खो म अज्ज अस्सदम्मसारणि कारण कारेस्सति, किमस्साह पटि
करोमी’ ति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीया
होति । अय, भिक्खवे, पठमो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो सविज्जमानो
लोकास्मि ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो न
हेव खो पतोवच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति, अपि च खो
सोमवेधविद्धो सविज्जति सवेग आपज्जति — ‘किं नु खो म अज्ज अस्स-
दम्मसारणि कारण कारेस्सति, किमस्साह पटिकरोमी’ ति । एवरूपो
पि भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो होति । अय, भिक्खवे,
द्वितियो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकास्मि ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो न
हेव खो पतोवच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति ना पि सोम-
वेधविद्धो सविज्जति सवेग आपज्जति, अपि च खो चम्मवधविद्धो
सविज्जति सवेग आपज्जति — ‘किं नु खो म अज्ज अस्सदम्मसारणि
कारण कारेस्सति किमस्साह पटिकरोमी’ ति । एवरूपो पि, भिक्खवे,
इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो होति । अय, भिक्खवे, तृतीयो भद्रो
अस्साजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकास्मि ।

४ “पुन च पर भिक्खवे इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीया न
हेव खो पतोवच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति ना पि साम-
वेधविद्धो सविज्जति सवेग आपज्जति नापि चम्मवधविद्धो सविज्जति
मवग आपज्जति अपि च खो अट्ठिवेधविद्धो सविज्जति मवग आपज्जति —
‘किं नु खो म अज्ज अस्सदम्मसारणि कारण कारेस्सति किमस्साह
पटिकरोमी ति । एवरूपो पि भिक्खवे इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो
होति । अयं भिक्खवे चतुर्थो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो सविज्ज-

मानो लोकस्मि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो भद्रा अस्साजानीया सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।

५ “एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारोमे भद्रा पुरिसाजानीया सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो सुणाति — ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा’ ति । सो तेन सविज्जति, सवेग आपज्जति । सविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चैव परमसच्च सच्छिकरोति, पञ्जाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो पतोदच्छाय दिस्वा सविज्जति सवेग आपज्जति, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं भद्रं पुरिसाजानीय वदामि । एवरूपो -पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो^१ होति । अय, भिक्खवे, पठमो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो न हेव खो सुणाति — ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा’ ति, अपि च खो साम पस्सति इत्थि वा पुरिसं वा दुक्खित वा कालङ्कत वा । सो तेन सविज्जति, सवेग आपज्जति । सविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चैव परमसच्च सच्छिकरोति, पञ्जाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो लोमवेधविद्धो सविज्जति सवेग आपज्जति, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं भद्रं पुरिसाजानीय वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो होति । अय, भिक्खवे, दुतियो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो न हेव खो सुणाति — ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा’ ति, ना पि साम पस्सति इत्थि वा पुरिसं वा दुक्खित वा कालङ्कत वा, अपि च ख्वस्स जाति वा सालोहितो वा दुक्खितो वा होति कालङ्कतो वा । सो तेन सविज्जति, सवेग आपज्जति । सविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चैव परमसच्च सच्छिकरोति, पञ्जाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो चम्मवेधविद्धो सविज्जति सवेग आप-

१ कालकतो - सी०, स्या०, रो० । २ पुगलो - रो० ।

ज्जति, तथूपमाह, भिक्खवे, इमं भद्रं पुरिसाजानीयं वदामि । एवम्प्यो
पि, भिक्खवे, इधेकञ्चो भद्रो पुरिसाजानीयो होति । अयं, भिक्खवे,
सत्तियो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो सविज्जमानो लोकास्मि ।

८ “पुनं च परं, भिक्खवे, इधेकञ्चो भद्रो पुरिसाजानीयो न
हेव सो सुणाति — ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो
वा दुक्खितो वा कालङ्कृतो वा’ ति, ना पि सामं पस्सति इत्थि वा पुरिस
वा दुक्खितं वा कालङ्कृतं वा, ना पिस्स भाति वा सासोहितो वा दुक्खितो
वा होति कालङ्कृतो वा, अपि च सो सामञ्जेव फुट्ठो होति सारीरकाहिं
वेदनाहिं दुक्खाहिं तिब्बाहिं खराहिं कटुकाहिं असताहिं अमनापाहिं
पाणहराहिं । सो तेन सविज्जति, सवेगं आपज्जति । सविमो योनिसो
पदहति । पवित्तो बामेन चैव परमसच्चं सच्छिक्करोति, पठ्ठाय च
अतिविज्जं पस्सति । सेम्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो
अट्ठिवेधविदो सविज्जति सवेगं आपज्जति तथूपमाह, भिक्खवे, इमं
भद्रं पुरिसाजानीयं वदामि । एवम्प्यो पि, भिक्खवे, इधेकञ्चो भद्रो
पुरिसाजानीयो होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो भद्रो पुरिसाजानी-
सन्तो सविज्जमानो लोकास्मि । इमे सो, भिक्खवे, चत्तारो मा
पुरिसाजानीया सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि” ति ।

४ नागसुत्तं

१ “चतूहिं भिक्खवे, अज्जेहिं समन्नागतो रज्ज्जो नागो राज्ञा
रहो होति राजभोगो रज्ज्जो अज्जं तेव सङ्गं गच्छति । कत्तमेहिं
चतूहिं ? इधं भिक्खवे, रज्ज्जो नागो सोत्ता च होति, हन्ता च, सन्तं
च गन्ता च ।

२ “कथं च भिक्खवे रज्ज्जो नागो सोत्ता होति ? इधं,
भिक्खवे रज्ज्जो नागो यमेन हत्थिवम्मसारथिं कारणं कारति — यदि
वा कत्तपुब्बं यदि वा अकत्तपुब्बं — तं अट्ठिं कत्त्वा मनसि कत्त्वा सम्मं
चेतसा समन्नाहरित्वा ओशिमसोतो सुणाति । भिक्खवे,
रज्ज्जो नागो सोत्ता होति ॥

३. “कथं च, भिक्खवे, रञ्जो नागो हन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्जो नागो सङ्गामगतो हत्थि पि हनति^१, हत्थारूह पि हनति, अस्स पि हनति । अस्सारूह पि हनति, रथ पि हनति, रथिकं पि हनति, पत्तिक पि हनति । एव खो, भिक्खवे, रञ्जो नागो हन्ता होति ।

5

४. “कथं च, भिक्खवे, रञ्जो नागो खन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्जो नागो सङ्गामगतो खमो होति सत्तिप्पहारान असिप्पहारानं उसुप्पहारानं फरसुप्पहारानं^२ भेरिपणवसङ्घतिणवनिन्नाद-सदान । एवं खो, भिक्खवे, रञ्जो नागो खन्ता होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, रञ्जो नागो गन्ता होति ? इध, 10 भिक्खवे, रञ्जो नागो यमेनं हत्थिदम्मसारथि दिस पेसेति — यदि वा गतपुब्ब यदि वा अगतपुब्ब — त^३ खिप्पमेव गन्ता होति । एव खो, भिक्खवे, रञ्जो नागो गन्ता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि^४ समन्नागतो रञ्जो नागो राजारहो होति राजभोगो, रञ्जो अङ्ग तेव^५ सङ्घं गच्छति ।

15

६ “एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति .. पे० अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च होति, हन्ता च, खन्ता च, गन्ता च ।

७ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सोता होति ? इध, भिक्खवे, 20 भिक्खु तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने अट्ठि कत्वा मनसि कत्वा सब्बचेतसा समन्नाहरित्वा ओहितसोतो, धम्म सुणाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सोता होति ।

८ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु हन्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति हनति^१ 25 व्यन्तीकरोति^२ अनभावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादवितक्कं पे० उप्पन्नं विहिंसावितक्कं पे० उप्पन्नं पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति

१ हन्ति — रो० । २ स्या० पोत्यके नत्थि । ३ रो० पोत्यके नत्थि । ४ धम्मेहि — रो० । ५ त्वेव — स्या० । ६ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेमु नत्थि ।

पजहति विनोदेति । हनति व्यन्तीषरोति अनभाव गमेति । एव सो, भिक्खवे, भिक्खु हन्ता होति ।

६ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सन्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समो होति सीतस्स उष्णस्स जिघच्छाय पिपासाम्, ठसमस-
वातातपसिर्रिसपसम्पत्सान् दुरुत्तान् दुरागतान् यचनपमान् उप्पन्नान्
सारीरिकान् वेदनान् दुक्खान् तिब्बान् खरान् कट्टुमान् असातान् अमना
पान पाणहरान् अधिवामकजातिको^१ होति । एव सो, भिक्खवे, भिक्खु
सन्ता होति ।

१० “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु गन्ता होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु याय^२ दिसा अगतपुब्बा इमिना दीघेन अट्ठुना यदिदं सम्बसङ्गार
समथो सम्बूपधिपटिनिस्समो तप्पहावसथो विरागो निरोधो निब्बानं,
त सिप्पञ्जेव गन्ता होति । एव सो, भिक्खवे, भिक्खु गन्ता होति ।
इमेहि सो, भिक्खवे, चतूहि वम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनय्यो^३ होति ।
पे० अनुत्तर पुञ्जकसेत्त लोकस्सा^४ ति ।।

५ ठामसुत्तः

१ “चत्तारिमानि भिक्खवे, ठानानि । कत्तमानि चत्तारि ?
अत्थि, भिक्खवे, ठान अमनाप कातु, त च कयिरमान अत्थाय सवत्ति ।
अत्थि भिक्खवे ठान अमनाप कातु, त च कयिरमान अत्थाय सवत्ति ।
अत्थि, भिक्खवे ठान मनाप कातु, त च कयिरमान अत्थाय सवत्ति ।
अत्थि, भिक्खवे ठान मनाप कातु त च कयिरमानं अत्थाय सवत्ति ।।

२ “तत्र भिक्खवे यमिदं^१ ठान अमनाप कातु, तं च कयिर-
मान अत्थाय सवत्ति — इध भिक्खवे ठान उभयेनेव^२ न कत्तव्यं
मञ्जति । यम्मिदं ठान अमनाप कातु इमिना पि न^३ न कत्तव्यं
मञ्जति । यम्मिदं ठानं कयिरमान अत्थाय^४ सवत्ति इमिना पि
न^५ न कत्तव्यं मञ्जति । इध भिक्खवे, ठान उभयेनेव^६ न कत्तव्यं^७
मञ्जति ।।

१ विपणनं—ये । २ अधिवासिज्जातिको—ये । ३ या—स्या या ता—रो ।

४ यमिदं—स्या । ५ तं—वी ये स्या पीत्यके नत्थि । ६ अतद्भाव—ये ।

७ वी स्या पीत्यकेणु नत्थि ।

३. "तत्र, भिक्खवे; यमिद ठानं अमनाप कातु, तं च कयिरमान
अत्थाय संवत्तति — इमस्मि, भिक्खवे, ठाने वालो च पण्डितो च वेदितब्बो
पुरिसत्थामे पुरिसविरिये पुरिसपरक्कमे । न, भिक्खवे, वालो इति पटि-
सञ्चिक्खति — 'किञ्चा पि खो इदं ठान अमनाप कातु, अथ चरहिद
ठान कयिरमान अत्थाय संवत्तती' ति । सो त ठान न करोति । तस्स 5
तं ठान अकयिरमान अनत्थाय संवत्तति । पण्डितो च खो, भिक्खवे,
इति पटिसञ्चिक्खति — 'किञ्चा पि खो इदं ठान अमनाप कातुं, अथ
चरहिद ठान कयिरमान अत्थाय संवत्तती' ति । सो त ठान करोति ।
तस्स त ठान कयिरमान अत्थाय संवत्तति ।

B
R

४. "तत्र, भिक्खवे, यमिद ठान मनाप कातु, तं च कयिरमान 10
अनत्थाय संवत्तति — इमस्मि पि, भिक्खवे, ठाने वालो च पण्डितो च
वेदितब्बो पुरिसत्थामे पुरिसविरिये पुरिसपरक्कमे । न, भिक्खवे, वालो
इति पटिसञ्चिक्खति — 'किञ्चा पि खो इदं ठान मनाप कातु, अथ
चरहिद ठान कयिरमान अनत्थाय संवत्तती' ति । सो त ठान करोति ।
तस्स त ठान कयिरमान अनत्थाय संवत्तति । पण्डितो च खो, भिक्खवे, 15
इति पटिसञ्चिक्खति — 'किञ्चा पि खो इदं ठान मनाप कातु, अथ
चरहिद ठान कयिरमान अनत्थाय संवत्तती' ति । सो त ठान न करोति ।
तस्स त ठान अकयिरमान अत्थाय संवत्तति ।

५. "तत्र, भिक्खवे, यमिदं ठानं मनाप कातु, तं च कयिरमान
अत्थाय संवत्तति — इदं, भिक्खवे, ठान उभयेनेव कत्तब्बं मञ्जति । 20
यमिदं ठान मनाप कातु, इमिना पि न कत्तब्बं मञ्जति, यमिदं ठान
कयिरमान अत्थाय संवत्तति, इमिना पि न कत्तब्बं मञ्जति । इदं,
भिक्खवे, ठान उभयेनेव कत्तब्बं मञ्जति । इमानि खो, भिक्खवे,
चत्तारि ठानानी" ति ।

६. अप्पमादसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे; ठानेहि अप्पमादो करणीयो । कतमेहि 25
चतूहि ? कायदुच्चरित, भिक्खवे, पजहथ, कायसुचरित भावेथ; तत्थ
च मा पमादत्थ । वचीदुच्चरित, भिक्खवे, पजहथ, वचीसुचरित भावेथ;
तत्थ च मा पमादत्थ । मनोदुच्चरितं, भिक्खवे, पजहथ, मनोसुचरित

भावेय, तत्थ च मा पमादत्थ । मिच्छादिदिट्ठि, भिक्खवे, पण्हय, सम्मा-
दिट्ठि भावेय, तत्थ च मा पमादत्थ ।

२ "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो कायदुञ्जरित पहीन होति
कायसुचरित भावित, वचीदुञ्जरित पहीन होति वचीसुचरित भावित
५ मनोदुञ्जरित पहीन होति मनोसुचरित भावित, मिच्छादिदिट्ठि पहीना
होति सम्मादिदिट्ठि भाविता, सो न भायति सम्परायिकस्स मरणस्स" ति ।

७ आरक्खसुत्त

१ "चतूसु, भिक्खवे, ठानेसु अत्तरूपेण अप्पमादो सति चेतसो
आरक्खो करणीयो । क्तमेसु चतूसु ? 'मा मे रज्जनीयेसु धम्मेसु चित्त
रज्जी' ति अत्तरूपेण अप्पमादो सति चेतसो आरक्खो करणीयो, 'मा
१० मे दोसनीयेसु धम्मेसु चित्त दुस्सी' ति अत्तरूपेण अप्पमादो सति चेतसो
आरक्खो करणीयो 'मा मे मोहनीयेसु धम्मेसु चित्त मुद्दी' ति अत्त
रूपेण अप्पमादो सति चेतसो आरक्खो करणीयो, 'मा मे मदनीयेसु
धम्मेसु चित्त मज्जी' ति अत्तरूपेण अप्पमादो सति चेतसो आरक्खो
करणीयो ।

२ "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो रज्जनीयेसु धम्मेसु चित्त
१५ न रज्जति वीतरागत्ता दोसनीयेसु धम्मेसु चित्त न दुस्सति वीतदोसत्ता,
मोहनीयेसु धम्मेसु चित्त न मुद्दति वीतमोहत्ता, मदनीयेसु धम्मेसु चित्त
न मज्जति वीतमदत्ता सो न अम्मति न कम्मति न वेधति न सन्तापं
आपज्जति न च पन समणवचनहेतु पि गच्छसी" ति ।

८ सवेज्जनीयसुत्त

१ "चत्तारिमानि भिक्खवे सद्धस्स कुलपुत्तस्स वस्सनीयानि
गवेज्जनीयानि ठानानि । क्तमानि चत्तारि ? 'इध तयागतो आतो'
ति भिक्खवे सद्धस्स कुलपुत्तस्स वस्सनीय सवेज्जनीय ठान । 'इध
तयागतो अनुत्तर सम्भासम्भोधि अभिसम्भुदो' ति भिक्खवे सद्धस्स
कुलपुत्तस्स वस्सनीय सवेज्जनीय ठान । 'इध तयागतो अनुत्तर धम्म
२५ चक्क पवत्तसी' ति भिक्खवे सद्धस्स कुलपुत्तस्स वस्सनीय सवेज्जनीय
ठान । 'इध तयागतो अनुपादिसेसाम् निब्बामधात्तया परिनिम्बुतो'

ति, भिक्खवे, सद्धस्स कुलपुत्तस्स दस्सनीय सवेजनीय ठानं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सद्धस्स कुलपुत्तस्स दस्सनीयानि सवेजनीयानि ठानानी” ति ।

६. पठमभयसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि । कतमानि चत्तारि ? जातिभय, जराभयं, व्याधिभय^१, मरणभयं — इमानि खो, भिक्खवे, 5 चत्तारि भयानी^२” ति ।

१०. दुतियभयसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि । कतमानि चत्तारि ? अग्निभय, उदकभय, राजभय, चोरभय — इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानी^२” ति ।

केसिवग्गो द्वादसमो ।

तत्सुद्धानं

केसि जवो पतोदो च, नागो^१ ठानेन^१ पञ्चम । 10

अप्पमादो^४ च आरक्खो, सवेजनीय^५ च द्वे भया ति ॥

१३. भयवग्गो

१. अत्तानुवादसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि । कतमानि चत्तारि ? अत्तानुवादभय, परानुवादभय, दण्डभय, दुग्गतिभय ।

२ “कतमं च, भिक्खवे, अत्तानुवादभय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अहं चेव खो पन कायेन दुच्चरितं 15 चरेय्य, वाचाय दुच्चरितं चरेय्यं, मनसा दुच्चरितं चरेय्य, किञ्च त^६ यं म^६ अत्ता सीलतो न उपवदेय्या’ ति । सो अत्तानुवादभयस्स भीतो

१ व्याधिभय — रो० । २ भयानानी — रो० । ३-३ नागठानेन — रो० ।

४ अप्पमादो — रो० । ५ वेजनीय — रो० । ६-६ त म — मी०, म — स्या०, त कम्म — रो० ।

कायदुञ्चरित पहाय कायसुचरित भावेति, वचीदुञ्चरित पहाय वची-
सुचरित भावेति, मनोदुञ्चरित पहाय मनोसुचरित भावेति, सुद्व अत्तान
परिहरति । इदं बुञ्चति, भिक्षवे, अत्तानुवादभय ।

३ "कतमं च, भिक्षवे, परानुवादभय ? इष, भिक्षवे,

५ एकञ्चो इति पटिसञ्चिबसति - 'अहं चेव सो पन कायन दुञ्चति
चरेय्य, वाचाय दुञ्चरित चरेय्य, मनसा दुञ्चरित चरेय्य, किञ्च व
कम्म परे सीसतो न उपवदेय्यु' ति । सो परानुवादभयस्स भीता काय-
दुञ्चरित पहाय कायसुचरित भावेति, वचीदुञ्चरित पहाय वचीसुचरित
भावेति, मनोदुञ्चरित पहाय मनोसुचरित भावेति, सुद्व अत्तान पटि-
१० हरति । इदं बुञ्चति, भिक्षवे, परानुवादभय ।

४ "कतमं च, भिक्षवे, दण्डभय ? इष, भिक्षवे, एकञ्चो
पस्सति चोर आगुधारि, राजानो गहेत्वा विविधा कम्मकरणा कारन्ते,
कसाहि पि ताळन्ते, वेत्तेहि पि ताळन्ते अद्वदण्डकेहि' पि ताळन्ते, इत्थं
पि छिन्दन्ते पाद पि छिन्दन्ते, हत्थपाद पि छिन्दन्ते, कण्ण पि छिन्दन्ते
१५ नास पि छिन्दन्ते कण्णनास पि छिन्दन्ते, बिसङ्गुधालिक पि करोन्ते
सङ्गमुण्डिक पि करोन्ते, राहुमुस पि करोन्ते, जोतिमालिक पि करोन्ते,
हत्थपज्जोतिक पि करोन्ते, एरक्खत्तिक पि करोन्ते, चीरक्खत्तिक पि
करोन्ते एण्येय्यक पि करोन्ते, वलिसमसिक पि करोन्ते, क्खापम्भक पि
करोन्ते सारपत्तच्छिक पि करोन्ते, पलिघपरिवत्तिक पि करोन्ते पत्तात्त-
२० पीळक पि करोन्ते तत्तेन पि तेलेन ओसिञ्चन्ते, सुनखेहि पि सादापत्त
जीवन्तं पि सूजे उत्तासेन्ते असिना पि सीस छिन्दन्ते । तस्स एव होति -
'यथारूपान सो पापकान कम्मान हेतु चोरं आगुधारि राजानो गहेत्वा
विविधा कम्मकरणा कारेन्ति कसाहि पि ताळन्ति ... पे० असिना
पि सीस छिन्दन्ति अहं चेव सो पन एवरूप पापकम्म करय्य, म पि
२५ राजानो गहेत्वा एवरूपा विविधा कम्मकरणा कारेय्यु - असिना पि
सीस छिन्देय्यु ति । सो दण्डभयस्स भीतो न पग्गेस पापत्त विलुम्पत्ता
थरति । कायदुञ्चरित पहाय पे०... सुद्व अत्तान परिहरति । इदं
बुञ्चति भिक्षवे दण्डभय ।

५ "कतमं च भिक्षवे दुग्गतिभय ? इष भिक्षवे, एकञ्चो
३० इति पटिगङ्गिभयति - 'कायदुञ्चरितरस सो पापको विपाको अग्नि

सम्परायं, वचीदुच्चरितस्स पापको विपाको अभिसम्पराय, मनोदुच्चरितस्स पापको विपाको अभिसम्पराय । अहं चेव खो पन कायेन दुच्चरितं चरेय्य, वाचाय दुच्चरितं चरेय्यं, मनसा दुच्चरितं चरेय्यं, किञ्च तं याहं न कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपातं निरय उपपज्जेय्य” ति । सो दुग्गतिभयस्स भीतो कायदुच्चरितं 5 पहाय कायसुचरितं भावेति, वचीदुच्चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेति, मनोदुच्चरितं पहाय मनोमुचरितं भावेति, सुद्धं अत्तानं परिहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दुग्गतिभय । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानी” ति ।

२. ऊमिभयसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि उदकोरोहन्तस्स पाटि- 10 कङ्खितब्बानि । कतमानि चत्तारि ? ऊमिभय, कुम्भीलभयं, आवट्ट-भय, सुसुकाभय — इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानि उदकोरोहन्तस्स पाटिकङ्खितब्बानि । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारि^१ भयानि^२ इधेकच्चस्स^३ कुलपुत्तस्स^४ इमस्मिं धम्मविनये अगारस्सा^५ अनगारिय पब्बजितस्स^६ पाटिकङ्खितब्बानि । कतमानि चत्तारि ? ऊमिभय, कुम्भीलभय, 15 आवट्टभयं, सुसुकाभय ।

२ “कतमं च, भिक्खवे, ऊमिभय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कुलपुत्तो सद्धा अगारस्सा अनगारिय पब्बजितो होति — ‘ओतिण्णोमिह जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया- 20 सेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो, अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्ख-क्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेथा’ ति ! तमेन तथा पब्बजितं समानं सब्रह्मचारिनो^१ ओवदन्ति अनुसासन्ति — ‘एव ते अभिक्कमितब्ब, एव ते पटिक्कमितब्ब, एवं ते आलोकेतब्ब, एव ते विलोकेतब्बं, एवं ते सम्मिञ्जितब्बं, एव ते पसारितब्ब, एवं ते सङ्घाटिपत्तचीवर धारेतब्ब’ ति । तस्स एव होति — ‘मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना 25 अञ्जे ओवदाम पि अनुसासाम पि । इमे पनम्हाक पुत्तमत्ता मञ्जे

१ उपपज्जेय्य — रो० । २-२ रो० पोत्यके नत्थि । ३-३ इधेकच्चे कुलपुत्ते — रो० । ४ सद्धा अगारस्सा — सी०, स्या० । ५ पब्बजितो — सी०, पब्बजिते — रो० । ६ सब्रह्मचारी — रो० ।

नत्तमत्ता मञ्जे भोवदित्थं अनुसासितत्थं मञ्जन्ती' ति । सो
 कुपितो अनत्तमनो सिक्ख पञ्चवक्खाय हीनायावत्तति । अयं बुञ्जति,
 भिक्खवे, भिक्खु ऊमिमयस्स भीतो सिक्ख पञ्चवक्खाय हीनायावत्तो ।
 ऊमिमय ति लो, भिक्खवे, कोधूपायासस्सेत अधिवचन । इदं बुञ्जति
 ५ भिक्खव, ऊमिमय ।

३ "कतमं च, भिक्खवे, कुम्मीसभयं ? इयं, भिक्खवे, एकस्मिं
 कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति - 'भोतिण्णोमि
 जातिया जराय मरणेन सोक्खेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सहि उपाया-
 सेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो, अप्पेव नाम इमस्स केवसस्स दुक्ख-
 १० क्खन्वस्स अन्तकिरिया पञ्जायेया ति । तमेन तथा पब्बजितं समत्तं
 सव्वज्ञाचारिनो भोवदन्ति अनुसासन्ति - 'इदं ते खादितब्बं, इदं ते न
 खादितब्बं, इदं ते भुञ्जितब्बं, इदं ते न भुञ्जितब्बं, इदं ते सायितब्बं,
 इदं ते न सायितब्बं, इदं ते पातब्बं, इदं ते न पातब्बं, कप्पियं ते खादितब्बं,
 अकप्पियं ते न खादितब्बं कप्पियं ते भुञ्जितब्बं, अकप्पियं ते न भुञ्जि-
 १५ तब्बं, कप्पियं ते सायितब्बं, अकप्पियं ते न सायितब्बं, कप्पियं ते पातब्बं,
 अकप्पियं ते न पातब्बं काले ते खादितब्बं, विकाले ते न खादितब्बं,
 काले ते भुञ्जितब्बं, विकाले ते न भुञ्जितब्बं काले ते सायितब्बं,
 विकाले ते न सायितब्बं काले ते पातब्बं विकाले ते न पातब्बं' ति ।
 तस्स एव होति - 'अयं लो पुब्बे अगारियभूता समाना मे इच्छामं तं
 २० सादाम, यं न इच्छामं न तं सादाम यं इच्छामं तं भुञ्जाम, यं न इच्छामं
 न तं भुञ्जाम यं इच्छामं तं सायाम यं न इच्छामं न तं सायाम, यं
 इच्छामं तं पिशाम' यं न इच्छामं न तं पिशाम कप्पियं पि सादाम
 अकप्पियं पि सादाम कप्पियं पि भुञ्जाम अकप्पियं पि भुञ्जाम कप्पियं
 पि सायाम अकप्पियं पि सायाम कप्पियं पि पिशाम अकप्पियं पि पिशाम
 २५ काले पि सादाम विकाले पि सादाम काले पि भुञ्जाम विकाले पि
 भुञ्जाम काले पि सायाम विकाले पि सायाम काले पि पिशाम विकाले पि
 पिशाम यं पि लो सद्धा गहपतिना दिवा विकाले पणीतं छादनीयं वा
 भोजनीयं वा वेस्ति तत्र पिमे मुत्तावरणं मञ्जे करोन्ती' ति । सो
 ३० भिक्खवे भिक्खु कुम्मीसभयस्स भीतो सिक्खं पञ्चवक्खाय हीनायावत्तति । अयं बुञ्जति
 भिक्खवे भिक्खु कुम्मीसभयस्स भीतो सिक्खं पञ्चवक्खाय हीनायावत्तो ।

भीलभयं ति खो, भिक्खवे, ओदरिकत्तस्सेतं अधिवचन । इद वुच्चति,
भिक्खवे, कुम्भीलभय ।

४. “कतम च, भिक्खवे, आवट्टभय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
कुलपुत्तो^१ सद्धा अगारस्मा अनगारिय पब्बजितो होति — ‘ओतिण्णोमिह
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि, दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया- 5
हि दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो, अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
अन्तकिरिया पञ्जायेथा’ ति । सो एव पब्बजितो समानो पुब्बण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसति
अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन अनु-
पट्ठिताय सतिया असवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति गहपति वा 10
गहपतिपुत्त वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पित समङ्गीभूत परिचारय-
मानं । तस्स एव होति — ‘मय खो पुब्बे अगारियभूता समाना पञ्चहि
कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारिम्हा^२, सविज्जन्ति^३ खो
पन मे कुले भोगा । सक्का भोगे च भुज्जितु पुञ्जानि च कातु ।
यन्नूनाह सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुज्जेय्यं 15
पुञ्जानि च करेय्य’ ति । सो सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।
अय वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु आवट्टभयस्स भीतो सिक्ख पच्चक्खाय
हीनायावत्तो । आवट्टभय ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेत कामगुणान
अधिवचन । इद वुच्चति, भिक्खवे, आवट्टभयं ।

५. “कतमं च, भिक्खवे, सुसुकाभयं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो 20
कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारिय पब्बजितो होति — ‘ओतिण्णोमिह
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि
उपायासेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो, अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेथा’ ति ! सो एव पब्बजितो समानो
पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गाम वा निगम वा पिण्डाय 25
पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन
अनुपट्ठिताय सतिया असवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगाम
दुन्निवत्थ वा दुप्पारुत्त वा । तस्स मातुगाम दिस्वा दुन्निवत्थ वा दुप्पारुत्त
वा रागो चित्त अनुद्धसेति । सो रागानुद्धसितेन चित्तेन सिक्ख पच्च-
क्खाय हीनायावत्तति । अय वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु सुसुकाभयस्स 30

भीतो सिक्ख पञ्चक्खाय हीनायावत्तो । सुसुक्कामयं ति खो, भिक्खवे,
मातुगामस्सेत अधिवचन । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुसुक्कामयं । इमानि
सो, भिक्खवे, चत्तारि भयानि इधेकञ्चस्स कुलपुत्तस्स इमास्स पम्म-
यिनये अगारस्सा अनगारियं पब्बजितस्स पाटिकस्सित्थानी' ति ।

३ पठमनानाकरणसुत्तं

१ "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्स ।
कतमे चत्तारो ? इधं, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो विविञ्चेव कामहि
विविञ्च अकुससेहि धम्मोहि सवितक्क सविचार विवेक्ख पीतिसुख
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, तं निवामति, तं
च विप्पि आपज्जति । तत्थं छित्तो तदधिमुत्तो तच्चहुलविहारी अपरि-
१० हीनो कालं कुरुमानो ब्रह्मकायिकानं देवानं सहम्मतं उपपज्जति ।
ब्रह्मकायिकानं, भिक्खवे, देवानं कप्पो आयुप्पमाणं । तत्थं पुण्णज्जो
यावतायुक्कं ठ्वा यावत्तकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सच्चं सेपेत्वा निरयं
पि गच्छति तिरच्छदानयोनिं पि गच्छति पत्तिविसयं' पि गच्छति ।
भगवतो पन सावको तत्थं यावतायुक्कं ठ्वा यावत्तकं तसं देवानं आयु-
१५ प्पमाणं तं सच्चं सेपेत्वा तस्मिंमेव भवे परिनिव्वयाति । अयं खो
भिक्खवे विसेसो अयं अधिप्पयासो' इयं नानाकरणं सुत्तवतो अस्सि-
सावकस्स अस्सुत्तवता पुण्णज्जनेन, यदिदं गत्तिया उपपत्तिया' सति ।

२ "पुनं च परं, भिक्खवे, इधेकञ्चो पुग्गलो वितक्कविचारजं
वूपसमा अज्जत्तं सम्पसावनं' चत्तसो एकोदिभावं अविक्कं अविचारं
२० समाधिजं पीतिसुखं दुत्तिमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति,
तं निवामति, तं च विप्पि आपज्जति । तत्थं छित्तो तदधिमुत्तो तच्चहुल-
विहारी अपरिहीना कालं कुरुमानो आभस्सरानं देवानं सहम्मतं
उपपज्जति । आभस्सरानं भिक्खवे देवानं द्वे पप्पा आयुप्पमाणं ।
तत्थं पुण्णज्जो यावतायुक्कं ठ्वा यावत्तकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं
२५ सच्चं सेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छदानयोनिं पि गच्छति पत्तिविसयं
पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थं यावतायुक्कं ठ्वा यावत्ता-
तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सच्चं सेपेत्वा तस्मिंमेव भवे परिनिव्वयाति ।

अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा
उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुख च कायेन पटिसवेदेति यं
तं अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततिय 5
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, त निकामेति, तेन च
विर्त्ति आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो,
काल कुरुमानो सुभकिण्हानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । सुभकिण्हान,
भिक्खवे, देवान चत्तारो कप्पा आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं
ठत्वा यावतक तेस देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति 10
तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति । भगवतो पन
सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतक तेस देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं
खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो
अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता
पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति । 15

४ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सुखस्स च पहाणा
दुक्खस्स च पहाणा पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख
उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सा-
देति, त निकामेति, तेन च विर्त्ति आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो
तब्बहुलविहारी अपरिहीनो काल कुरुमानो वेहप्फलानं देवानं सहव्यतं 20
उपपज्जति । वेहप्फलान, भिक्खवे, देवानं पञ्च कप्पसत्तानि आयुप्प-
माणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतक तेस देवानं आयुप्पमाणं
तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्ति-
विसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतक
तेस देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति । 25
अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।
इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि” नि

भीतो सिक्खं पक्खक्खाय हीनायावत्तो । सुसुक्कामयं ति स्तो, भिक्खवे,
मातुगामस्सेत अधिवचन । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुसुक्कामयं । इमानि
स्तो, भिक्खवे, चत्तारि भयानि इधेक्कच्चस्स कुलपुत्तस्स इमस्मिं धम्म
विनये भगारस्मा अनगारियं पक्खजितस्स पाटिकहिं तब्धानी' ति ।

३ पठमनानाकरणसुत्तं

१ "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना भोक्कस्मि ।
वत्तमे चत्तारो ? इयं, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो विविच्चवेव कामेहि
विविच्चं अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेक्कं पीतिसुखं
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । सो तदस्सावेति, तं निक्कामेति, तेन
च विट्तिं आपज्जति । तत्थं ठितो तदधिमुत्तो तच्चहुलविहारी अपरि-
हीनो कालं कुरुमानो ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति' ।
ब्रह्मकायिकानं, भिक्खवे, देवानं कप्पो आयुप्पमाणं । तत्थं पुप्पुज्जनो
यावतायुक्कं ठत्वा यावत्तकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सच्चं खेपेत्वा निरयं
पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं' पि गच्छति ।
भगवतो पन सावको तत्थं यावतायुक्कं ठत्वा यावत्तकं तेसं देवानं आयु-
प्पमाणं तं सच्चं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बामति । अयं स्तो,
भिक्खवे विसेसो अयं अधिप्पयासो' इदं नानाकरणं सुत्तवतो अरिय-
सावकस्स अस्सुत्तवत्ता पुप्पुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया' सति ।

२ "पुनं च परं, भिक्खवे, इधेक्कच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं
यूपसमां अज्जत्तं सम्पसादनं' चेतसो एकोदिमावं अधितक्कं अधिचारं
समाधिजं पीतिसुखं वुत्तिर्यं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । सो तदस्सावेति,
तं निक्कामेति, तेन च विट्तिं आपज्जति । तत्थं ठितो तदधिमुत्तो तच्चहुलं
विहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो आमस्सरानं देवानं सहव्यतं
उपपज्जति । आमस्सरानं, भिक्खवे, देवानं द्वे यप्पा आयुप्पमाणं ।
तत्थं पुप्पुज्जनो यावतायुक्कं ठत्वा यावत्तकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं
सच्चं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं
पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थं यावतायुक्कं ठत्वा यावत्तकं
तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सच्चं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बामति ।

१ उज्जग्गति - री । २ पित्तविगयं - री । ३ अधिप्पयासो - री० ।

४ उज्जति - री । ५ भग्गमादी - री ।

अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।

३ “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा
उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुख च कायेन पटिसवेदेति य
तं अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततिय 5
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, त निकामेति, तेन च
वित्ति आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो,
काल कुरुमानो सुभकिण्हानं देवान सहव्यत उपपज्जति । सुभकिण्हान,
भिक्खवे, देवान चत्तारो कप्पा आयुप्पमाण । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं
ठत्वा यावतक तेस देवान आयुप्पमाण त सब्ब खेपेत्वा निरय पि गच्छति 10
तिरच्छानयोनि पि गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति । भगवतो पन
सावको तत्थ यावतायुक ठत्वा यावतक तेस देवान आयुप्पमाण त सब्ब
खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति । अय खो, भिक्खवे, विसेसो
अय अधिप्पयासो इद नानाकरण सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता
पुथुज्जनेन, यदिद गतिया उपपत्तिया सति । 15

४ “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सुखस्स च पहाना
दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख
उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सा-
देति, त निकामेति, तेन च वित्ति आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो
तब्बहुलविहारी अपरिहीनो काल कुरुमानो वेहप्फलान देवान सहव्यत 20
उपपज्जति । वेहप्फलान, भिक्खवे, देवान पञ्च कप्पसत्तानि आयुप्प-
माण । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुक ठत्वा यावतक तेस देवान आयुप्पमाण
त सब्ब खेपेत्वा निरय पि गच्छति तिरच्छानयोनि पि गच्छति पेत्ति-
विसय पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुक ठत्वा यावतक
तेस देवान आयुप्पमाण त सब्ब खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति । 25
अय खो, भिक्खवे, विसेसो अय अधिप्पयासो इद नानाकरण सुतवतो
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिद गतिया उपपत्तिया सति ।
इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मिं” ति

४ द्वितीयमामाकरणसुप्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्स्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो विविच्चवेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगत वेदनागत सञ्ज्ञागत सङ्खारगत विञ्ज्ञाणगत, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्हतो सल्लतो अयतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो कायस्स भेदा पर मरणा सुद्धावासान देवान सहब्बत उपपज्जति । अयं, भिक्खवे, उपपत्ति' असाधारणा पुयुज्जनेहि ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे इधेकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारान वूपसमा .. पे० द्वितीय ज्ञान पे० ततिय ज्ञान पे० .. चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगत वेदनागत सञ्ज्ञागत सङ्खारगत विञ्ज्ञाणगत, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्हतो सल्लतो अयतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो कायस्स भेदा पर मरणा सुद्धावासान देवान सहब्बत उपपज्जति । अयं, भिक्खवे, उपपत्ति असाधारणा पुयुज्जनेहि । इमे लो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्स्मि” ति ।

५ पठममेत्तासुत्तं

१ “चत्तारोमे भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्स्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो मेत्तासहगतेन चेतसा एक विस फरित्वा विहरति, तथा द्वितीय तथा ततिय, तथा चतुत्थ । इति उद्धमघो त्तिरिय सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्त लोक मेत्तासहगतेन चेतसा विपुणेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेणेन अव्यावगहेन फरित्वा विहरति । सो तवस्सादेति, त निकामेति तेन च वित्ति आपज्जति । तत्थ ठितो तवधिमुत्तो तव्हहुलविहारी अपरिहीनो काल कुरुमानो ब्रह्म कायिकान देवान सहब्बत उपपज्जति । ब्रह्मकायिकाम भिक्खवे ववाम कप्पो आयुप्पमाण । तत्थ पुयुज्जनो यावतायुक् ठत्वा यावतक तेस देवान आयुप्पमाण स सव्व खेपेत्था निरय पि गच्छति त्तिरिच्छानयोनि पि

गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं
ठत्वा यावतकं तेसं देवान् आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे
परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं
नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया
उपपत्तिया सति ।

5

२ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चे पुग्गलो करुणासहगतेन
चेतसा पे० मुदितासहगतेन चेतसा पे० उपेक्खासहगतेन
चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं ।
इति उद्धमघो तिरियं सब्बधिं सब्बत्ततायं सब्बाबन्तं लोकं उपेक्खा-
सहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेण अब्याबज्झेन 10
फरित्वा विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आप-
ज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं
कुरुमानो आभस्सरान^१ देवान् सहव्यतं उपपज्जति । आभस्सरानं,
भिक्खवे, देवान् द्वे कप्पा आयुप्पमाणं । पे० सुभकिण्हानं देवान्
सहव्यतं उपपज्जति । सुभकिण्हानं, भिक्खवे, देवान् चत्तारो कप्पा 15
आयुप्पमाणं । पे० वेहप्फलानं देवान् सहव्यतं उपपज्जति । वेह-
प्फलानं, भिक्खवे, देवान् पञ्च कप्पसतानि आयुप्पमाणं । तत्थ
पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवान् आयुप्पमाणं तं
सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं
पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं 20
देवान् आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति ।
अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।
इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मिं” ति ।

६. दुतियमेत्तासुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना 25
लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इधं, भिक्खवे, एकच्चे पुग्गलो मेत्तासह-
गतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा

१ स्या० पोत्यके पन करुणादयो तयो विहारा आभस्सरादीहि तीहि विसु विसु
योजेत्वा परिपुण्णमेव दस्सिता ।

चतुस्य । इति उद्धमघो तिरिय सब्वधि सब्वत्तताय सब्वायन्त सोक मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अभ्यावज्जेण फरित्वा विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगत वेदनागत सञ्ज्ञागत सङ्गारगत विञ्झाणगत ते घम्मे अनिञ्चतो दुक्खतो रोगतो गण्ठतो सल्लतो अघतो आवाघतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनु पस्सति । सो कायस्स भेदा पर मरणा सुद्धावासान देवान सहव्यत उपपज्जति । अयं^१ भिक्खवे, उपपत्ति असाधारणा पुणुज्जनेहि ।

२ “पुन च पर भिक्खवे, इधेकञ्चो पुगलो करुणा पे० मुदिता .. पे० उपेक्खासहगतेन चेतसा एक विस फरित्वा विहरति, तथा दुतिय तथा ततिय तथा चतुस्य । इति उद्धमघो तिरिय सब्वधि सब्वत्तताय सब्वायन्त लोक उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अभ्यावज्जेण फरित्वा विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगत वेदनागत सञ्ज्ञागत सङ्गारगत विञ्झाणगत ते घम्मे अनिञ्चतो दुक्खतो रोगतो गण्ठतो सल्लतो अघतो आवाघतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो कायस्स भेदा परं मरणा सुद्धावासान देवान सहव्यत उपपज्जति । अयं भिक्खवे, उपपत्ति असाधारणा पुणुज्जनेहि । इमे लो भिक्खवे, चत्तारो पुगला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

७. पठमतयागतअच्छरियसुत्त

१ “तथागतस्स, भिक्खवे अरुत्तो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा चत्तारो अच्छरिया अम्भुता^२ घम्मा^३ पातुभवन्ति । कस्समे चत्तारो ? यदा भिक्खवे, बोधिसत्तो तुसिता नाया अधित्वा सत्तो सम्पजानो मातु मृच्छि ओक्खमसि, धय सवेवके लोके समारब्धे सप्पहाके सस्समण आहणिया पजाय सवेवमनुस्साय अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अतिक्कम्मव देवान देवानुभाव । या पि ता लोकन्तरिया अथा असंवुता अथवारा अधवारतिमिसा यत्थपिमसं^४ अन्दिमसुरियान एवमहि दिवामं एवमहानुभावान आभा मानुभोन्ति तत्थ पि अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अतिक्कम्मव देवान देवानुभाव । य पि तत्थ सत्ता

१ अयं लो - स्या रो । २-३ अम्भुतधम्मा - स्या । ४ अतिमेत - ली

उपपन्ना' ते पि तेनोभासेन अञ्जमञ्ज सञ्जानन्ति — 'अञ्जे पि किर, भो, सन्ति सत्ता इधूपपन्ना' ति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स पातुभावा अय पठमो अच्छरियो अब्भुतो^१ धम्मो^२ पातुभवति ।

२ "पुन च पर, भिक्खवे, यदा बोधिसत्तो सतो सम्पजानो मातु-कुच्छिम्हा^३ निक्खमति, अथ सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समण-
ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति
अतिक्कम्मेव देवान देवानुभाव । या पि ता लोकन्तरिका अघा असवुता
अन्धकारा अन्धकारतिमिसा यत्थपिमेस चन्दिमसुरियान एव महिद्धिकान
एवमहानुभावान आभा नानुभोन्ति, तत्थ पि अप्पमाणो उळारो ओभासो
पातुभवति अतिक्कम्मेव देवान देवानुभावं । ये पि तत्थ सत्ता उपपन्ना
ते पि तेनोभासेन अञ्जमञ्ज सञ्जानन्ति — 'अञ्जे पि किर, भो, सन्ति सत्ता इधूपपन्ना' ति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स पातुभावा अय दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति ।

३ "पुन च पर, भिक्खवे, यदा तथागतो अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुज्झति, अथ सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया
पजाय सदेवमनुस्साय अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अति-
क्कम्मेव देवान देवानुभाव । या पि ता लोकन्तरिका अघा असवुता
अन्धकारा अन्धकारतिमिसा यत्थपिमेस चन्दिमसुरियान एवमहिद्धिकान
एवमहानुभावान आभा नानुभोन्ति, तत्थ पि अप्पमाणो उळारो ओभासो
पातुभवति अतिक्कम्मेव देवान देवानुभाव । ये पि तत्थ सत्ता उपपन्ना
ते पि तेनोभासेन अञ्जमञ्ज सञ्जानन्ति — 'अञ्जे पि किर, भो, सन्ति सत्ता इधूपपन्ना' ति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स पातुभावा अयं ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति ।

४ "पुन च पर, भिक्खवे, यदा तथागतो अनुत्तर धम्मचक्क पवत्तेति, अथ सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया
पजाय सदेवमनुस्साय अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अति-
क्कम्मेव देवान देवानुभाव । या पि ता लोकन्तरिका अघा असवुता
अन्धकारा अन्धकारतिसिसा यत्थपिमेस^४ चन्दिमसुरियान एवमहिद्धिकान
एवमहानुभावान आभा नानुभोन्ति, तत्थ पि अप्पमाणो उळारो ओभासो

१ उपपन्ना — रो० । २-२ अब्भुतधम्मो — स्या० । ३ मातुकुच्छिम्हा — स्या०, रो० । ४ यत्थिमेस — स्या० ।

पातुभवति अतिक्वम्मेव देवान् देवानुभाष । ये पि तस्य सत्ता उपपन्ना
 ते पि तेनोभासेन अञ्जामञ्जं सञ्जानन्ति — 'अञ्जे पि किर, भो,
 सन्ति सत्ता इधूपपन्ना' ति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरुहत्तो सम्मा
 सम्बुद्धस्स पातुभावा अयं चतुत्थो अच्छरियो अम्भुतो धम्मो पातुभवति ।
 ५ तथागतस्स, भिक्खवे, अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा इमे चत्तारो
 अच्छरिया अम्भुता धम्मा पातुभवन्ती" ति ।

८ दुतियत्तथागतअच्छरियसुत्त

१ "तथागतस्स, भिक्खवे, अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा
 चत्तारो अच्छरिया अम्भुता धम्मा पातुभवन्ति । कस्मिं चत्तारो ?
 आलयायमा^१, भिक्खवे, पजा आलयरत्ता आलयसम्मदिता, सा तथा
 १० गतेन अनालये धम्मे देसियमाने सुत्सूसति सोत्त ओदहति अञ्जा चित्त
 उपट्ठपेति^२ । तथागतस्स, भिक्खवे, अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा
 अयं पठमो अच्छरियो अम्भुतो धम्मो पातुभवति ।

२ "मानायमा, भिक्खवे, पजा मानरत्ता मानसम्मदिता ।
 सा तथागतेन मानविनये धम्मे देसियमाने सुत्सूसति^३ सोत्त ओदहति
 १५ अञ्जा चित्त उपट्ठपेति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स
 पातुभावा अयं दुतियो अच्छरियो अम्भुतो धम्मो पातुभवति ।

३ "अनुपसमायमा, भिक्खवे, पजा अनुपसमरत्ता अनुपसम
 सम्मदिता^४ । सा तथागतेन ओपसमिके धम्मे देसियमाने सुत्सूसति
 २० सोत्त ओदहति अञ्जा चित्त उपट्ठपेति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरुहत्तो
 सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा अयं तृतीयो अच्छरियो अम्भुतो धम्मो
 पातुभवति ।

४ "अविज्जागता भिक्खवे पजा अण्डभूता^५ परियोनद्धा ।
 सा तथागतेन^६ अविज्जाविनये धम्मे देसियमाने सुत्सूसति सोत्त ओदहति
 २५ अञ्जा चित्त उपट्ठपेति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स
 पातुभावा अयं चतुत्थो अच्छरियो अम्भुतो धम्मो पातुभवति । तथा

१ आलयायमा — रो । २ उपट्ठपेति — रो । ३ सुत्सूसति — त्या सुत्सूसति —
 रो । ४ अनुपसमसम्मदिता — रो । ५ अण्डभूता — त्या रो । ६ तथागतस्स —
 रो ।

गतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा इमे चत्तारो
अच्छरिया अब्भुता धम्मा पातुभवन्ती” ति ।

६. आनन्दअच्छरियसुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, अच्छरिया अब्भुता धम्मा आनन्दे ।

कतमे चत्तारो ? सचे, भिक्खवे, भिक्खुपरिसा आनन्दं दस्सनाय उपसङ्क-
मति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्म भासति, 5
भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, भिक्खुपरिसा
होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति ।

२ “सचे, भिक्खवे, भिक्खुनिपरिसा आनन्द दस्सनाय उपसङ्क-

मति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्थ चे आनन्दा धम्मं भासति,
भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, भिक्खुनिपरिसा 10
होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति ।

३. “सचे, भिक्खवे, उपासकपरिसा आनन्द दस्सनाय उप-

सङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दा धम्मं
भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता, व भिक्खवे,
उपासकपरिसा होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति । 15

४. “सचे, भिक्खवे, उपासिकापरिसा आनन्द दस्सनाय उप-

सङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्मं भासति,
भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, उपासिका-
परिसा होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो
अच्छरिया अब्भुता धम्मा आनन्दे” ति । 20

१०. चक्कवत्तिअच्छरियसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, अच्छरिया अब्भुता धम्मा रज्जे

चक्कवत्तिमिह । कतमे चत्तारो ? सचे, भिक्खवे, खत्तियपरिसा राजानं
चक्कवत्तिं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र^१
चे राजा चक्कवत्ती भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता
व, भिक्खवे, खत्तियपरिसा होति, अथ राजा चक्कवत्ती तुण्ही भवति । 25

२ “सचे, भिक्षवे, ब्राह्मणपरिसा राजान चक्रवर्त्ति दस्सनाय उपसङ्गमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे राजा चक्रवर्त्ती भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्षवे, ब्राह्मण परिसा होति, अथ राजा चक्रवर्त्ती तुण्ही भवति ।

३ “सचे, भिक्षवे, गृहपतिपरिसा राजान चक्रवर्त्ति दस्सनाय उपसङ्गमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे राजा चक्रवर्त्ती भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्षवे, गृहपति परिसा होति, अथ राजा चक्रवर्त्ती तुण्ही भवति ।

४ “सचे, भिक्षवे, समणपरिसा राजान चक्रवर्त्ति दस्सनाय उपसङ्गमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे राजा चक्रवर्त्ती भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्षवे, समणपरिसा होति, अथ राजा चक्रवर्त्ती तुण्ही भवति । इमे लो, भिक्षवे, चत्तारो अञ्छरिया अम्भुता धम्मा रब्भे चक्रवर्त्तिम्हि ।

५ “एवमेव लो, भिक्षवे, चत्तारो अञ्छरिया अम्भुता धम्मा आनन्दे । कस्मिं चत्तारो ? सचे, भिक्षवे, भिक्षुपरिसा आनन्द दस्सनाय उपसङ्गमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्म भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्षवे, भिक्षुपरिसा होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति ।

६ “सचे भिक्षवे भिक्षुनिपरिसा पे० सचे, भिक्षवे, उपासिकापरिसा आनन्द दस्सनाय उपसङ्गमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्म भासति भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्षवे, उपासिकापरिसा होति अथ आनन्दो तुण्ही भवति । इमे लो भिक्षवे चत्तारो अञ्छरिया अम्भुता धम्मा आनन्दे’ ति ।

अयवम्भो तेरसमो ।

तत्सुद्धानं

अत्तानुवादकमिं च, द्वे च नाना द्वे च होन्ति ।

मेत्ता द्वे च अञ्छरिया, अपरा च तथा दुवे’ ति ॥

—०—

१४. पुग्गलवग्गो

१. संयोजनसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।
कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि
संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति, उपपत्तिपटिलाभियानि^१ संयोजनानि
अप्पहीनानि होन्ति, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति ।

२ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि 5
संयोजनानि पहीनानि होन्ति, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्प-
हीनानि^१ होन्ति, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति ।

३ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि 10
संयोजनानि पहीनानि होन्ति, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि
पहीनानि होन्ति, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति ।

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि
संयोजनानि पहीनानि होन्ति, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि पही-
नानि होन्ति, भवपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति ।

५ “कतमस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि 15
अप्पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, भवपटि-
लाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि ? सकदागामिस्स । इमस्स खो,
भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, उपपत्ति-
पटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, भवपटिलाभियानि संयोजनानि
अप्पहीनानि ।

६ “कतमस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोज- 20
नानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, भव-
पटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि ? उद्धसोतस्स अकनिट्ठगामिनो ।
इमस्स खो, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि,
उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, भवपटिलाभियानि
संयोजनानि अप्पहीनानि । 2

७ “कतमस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि
पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि, भवपटिलाभि-

यानि सयोजनानि अप्पहीनानि ? अन्तरापरिनिव्वायिस्स । इमस्स स्रो, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि सयोजनानि पहीनानि, उपपत्ति पटिलाभियानि सयोजनानि पहीनानि, भवपटिलाभियानि सयोजनानि अप्पहीनानि ।

८ “कतमस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि सयोजनानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि सयोजनानि पहीनानि, भवपटिलाभियानि सयोजनानि पहीनानि ? अरुहूतो^१ । इमस्स स्रो, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि सयोजनानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि सयोजनानि पहीनानि, भवपटिलाभियानि सयोजनानि पहीनानि । इमे स्रो, भिक्खवे चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किं^२ ति ।

२ पटिमानुसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किं । कतमे चत्तारो ? युत्तप्पटिमानो, नो^३ मुत्तप्पटिमानो, मुत्तप्पटिमानो, नो युत्तप्पटिमानो, युत्तप्पटिमानो च मुत्तप्पटिमानो च, नेव युत्तप्पटिमानो न मुत्तप्पटिमानो — इमे स्रो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किं^४ ति ।

३ उग्घटितञ्जुसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किं । कतमे चत्तारो ? उग्घटितञ्जु विपञ्चितञ्जु^१, नेम्यो^२, पदपरमा — इमे स्रो, भिक्खवे चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किं^३ ति ।

४ उट्टानफससुत्त

१ “चत्तारोमे भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोक्किं । कतमे चत्तारो ? उट्टानफससुपजीवी न कम्मफससुपजीवी कम्मफससुपजीवी न उट्टानफससुपजीवी उट्टामफससुपजीवी नेव कम्मफससुपजीवी च

१ उग्घटितञ्जु विपञ्चितञ्जु — उग्घा । २ नेम्यो — रो । ३ विपञ्चितञ्जु — उग्घा । ४ नेम्यो — रो ।

नेव उट्ठानफलूपजीवी न कम्मफलूपजीवी — इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

५. सावज्जसुत्तं

१. “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? सावज्जो, वज्जबहुलो, अप्पवज्जो, अनवज्जो ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सावज्जो होति ? इध, भिक्खवे, 5 एकच्चो पुग्गलो सावज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, सावज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, सावज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो सावज्जो होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो वज्जबहुलो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सावज्जेन बहुल कायकम्मेन समन्नागतो 10 होति, अप्प अनवज्जेन, सावज्जेन बहुल वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अप्प अनवज्जेन, सावज्जेन बहुल मनोकम्मेन समन्नागतो होति, अप्प अनवज्जेन । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो वज्जबहुलो होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पवज्जो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अनवज्जेन बहुल कायकम्मेन समन्नागतो होति, 15 अप्प सावज्जेन, अनवज्जेन बहुल वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अप्प सावज्जेन, अनवज्जेन बहुल मनोकम्मेन समन्नागतो होति, अप्प सावज्जेन । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पवज्जो होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अनवज्जो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, 20 अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो अनवज्जो होति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

६. पठमसीलसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलेसु न परिपूरकारी 21 होति, समाधिस्मि न परिपूरकारी, पञ्जाय न परिपूरकारी ।

२ “इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मि न परिपूरकारी, पञ्जाय न परिपूरकारी ।

३ “इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मि परिपूरकारी, पञ्जाय न परिपूरकारी ।

४ “इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मि परिपूरकारी पञ्जाय परिपूरकारी । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि’ ति ।

७ बुत्तियसीससुत्त

१ “चत्तारोमे भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कत्तमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो न सीलगर होति न सीलाधिपतेय्यो, न समाधिगर होति न समाधाधिपतेय्यो, न पञ्जागर होति न पञ्जाधिपतेय्यो ।

२ “इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो सीलगर होति सीलाधिपतेय्यो न समाधिगर होति न समाधाधिपतेय्यो, न पञ्जागर होति न पञ्जाधिपतेय्यो ।

३ “इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो सीलगर होति सीलाधिपतेय्यो समाधिगर होति समाधाधिपतेय्यो न पञ्जागर होति न पञ्जाधिपतेय्यो ।

४ “इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो सीलगर होति सीलाधिपतेय्यो, समाधिगर होति समाधाधिपतेय्यो पञ्जागर होति पञ्जाधिपतेय्यो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि’ ति ।

८ निक्कट्टसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कत्तमे चत्तारो ? निक्कट्टाया अग्निक्कट्टचित्तो, अग्निक्कट्टाया निक्कट्टपित्ता अग्निक्कट्टाया अग्निक्कट्टचित्तो अ, निक्कट्टाया अग्निक्कट्टचित्तो अ ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो निकट्टकायो होति अनिकट्ट-
चित्तो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अरञ्जवनपत्थानि^१ पन्तानि
सेनासनानि पटिसेवति । सो तत्थ कामवितक्कं पि वितक्केति व्यापाद-
वितक्कं पि वितक्केति विहिंसावितक्कं पि वितक्केति । एव खो,
भिक्खवे, पुग्गलो निकट्टकायो होति अनिकट्टचित्तो ।

5

३. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अनिकट्टकायो होति निकट्टचित्तो ?
इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि
सेनासनानि पटिसेवति । सो तत्थ नेक्खम्मवितक्कं पि वितक्केति अब्या-
पादवितक्कं पि वितक्केति अविहिंसावितक्कं पि वितक्केति । एव खो,
भिक्खवे, पुग्गलो अनिकट्टकायो होति निकट्टचित्तो ।

10

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अनिकट्टकायो च होति अनिकट्ट-
चित्तो च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अरञ्जवन-
पत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति । सो तत्थ कामवितक्कं पि
वितक्केति व्यापादवितक्कं पि वितक्केति विहिंसावितक्कं पि वित-
क्केति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो अनिकट्टकायो च होति अनिकट्ट-
चित्तो च ।

15

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो^२ निकट्टकायो च होति निकट्ट-
चित्तो च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि
सेनासनानि पटिसेवति । सो तत्थ नेक्खम्मवितक्कं पि वितक्केति
अव्यापादवितक्कं पि वितक्केति अविहिंसावितक्कं पि वितक्केति । एव
खो, भिक्खवे, पुग्गलो निकट्टकायो च होति निकट्टचित्तो च । इमे खो,
भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मिं” ति ।

20

६. धम्मकथिकसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मकथिका । कतमे चत्तारो ?
इध, भिक्खवे, एकच्चो धम्मकथिको अप्प च भासति असहितं च, परिसा-
चस्स^१ न कुसला होति सहितासहितस्स । एवरूपो, भिक्खवे, धम्मकथिको
एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्गं गच्छति ।

25

१ अरञ्जे वनपत्थानि - सी०, रो० । २ पुग्गला - रो० । ३ च - सी०,
स्या०, रो० ।

२ “इध पन भिक्खवे, एकच्चो धम्मकथिको अप्प च भासति सहित च, परिसा चस्स कुससा होति सहितासहितस्स । एवरूपो, भिक्खवे, धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्ग गच्छति ।

३ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो धम्मकथिको बहु च भासति असहित च परिसा चस्स न कुससा होति सहितासहितस्स । एवरूपो, भिक्खवे, धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्ग गच्छति ।

४ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो धम्मकथिको बहु च भासति सहित च परिसा चस्स कुससा होति सहितासहितस्स । एवरूपो, भिक्खवे, धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्ग गच्छति । इमे खो, भिक्खवे चत्तारो धम्मकथिका” ति ।

१० वादीसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, वादी । कतमे चत्तारो ? अत्थि, भिक्खवे वादी अत्थतो परियादान गच्छति, नो व्यञ्जनतो, अत्थि, भिक्खवे, वादी व्यञ्जनतो^१ परियादान गच्छति नो अत्थतो, अत्थि, भिक्खवे वादी अत्थतो च व्यञ्जनतो च परियादान गच्छति अत्थि, भिक्खवे वादी नेवत्थतो नो व्यञ्जनतो परियादान गच्छति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वादी । अट्टानमेत, भिक्खवे अनवकासो म चतूहि पटिसम्मिदाहि समभागतो^२ अत्थतो वा व्यञ्जनतो वा परियादान गच्छेम्या^३ ति ।

पुग्गसवमो बुद्धसो ।

तत्सुद्दामं

सयोजन पटिभानो उग्घटित्तञ्चु उट्ठानं^४ ।

सावज्जो द्वे च सीलानि^५, निकट्टु धम्म वादी चा ति ॥

— ० —

१ व्यञ्जनतो — रो । २ समभागतो भिक्खु — सी एवा । ३ ठलं — रो ।

४ सीलापि — रो ।

१५. आभावगो

१. आभासुत्तं

१ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, आभा । कतमा चतस्सो ?
चन्दाभा, सुरियाभा, अग्गाभा, पञ्जाभा — इमा खो, भिक्खवे,
चतस्सो आभा । एतदग्गं, भिक्खवे, इमास चतस्सन्न^१ आभान यदिद
पञ्जाभा” ति ।

२. पभासुत्तं

१ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, पभा । कतमा चतस्सो ? 5
चन्दप्पभा, सुरियप्पभा, अग्गिप्पभा, पञ्जापभा — इमा खो, भिक्खवे,
चतस्सो पभा । एतदग्गं, भिक्खवे, इमास चतस्सन्न पभानं यदिद पञ्जा-
पभा” ति ।

३. आलोकसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, आलोका । कतमे चत्तारो ?
चन्दालोको, सुरियालोको, अग्गालोको, पञ्जालोको — इमे खो, भिक्खवे, 10
चत्तारो आलोका । एतदग्गं, भिक्खवे, इमेस चतुन्न आलोकान यदिद
पञ्जालोको” ति ।

४. ओभाससुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, ओभासा । कतमे चत्तारो ?
चन्दोभासो, सुरियोभासो, अग्गोभासो, पञ्जोभासो — इमे खो, भिक्खवे,
चत्तारो ओभासा । एतदग्गं, भिक्खवे, इमेस चतुन्न ओभासान यदिद 15
पञ्जोभासो” ति ।

५. पञ्जोतसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पञ्जोता । कतमे चत्तारो ? चन्द-
पञ्जोतो, सुरियपञ्जोतो, अग्गिपञ्जोतो, पञ्जापञ्जोतो — इमे खो,

भिक्षवे, चत्तारो पज्जोता । एतदग्ग, भिक्षवे, इमेस चतुस्र पज्जोतान
यदिद पञ्चापज्जोतो” ति ।

६ पठमकालसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्षवे, काला । कसमे चत्तारो ? कालेन
धम्मस्सवन, कालेन धम्मसाकञ्छा, कालेन सम्मसना, कालेन
विपस्सना — इमे सो, भिक्षवे, चत्तारो काला” ति ।

७. दुत्तियकालसुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्षवे, काला सम्मा भावियमाना सम्मा
अनुपरिवत्तियमाना अनुपुब्बेन आसवान खय पापेन्ति । कसमे चत्तारो ?
कालेन धम्मस्सवन, कालेन धम्मसाकञ्छा, कालेन सम्मसना, कालेन
विपस्सना — इमे सो, भिक्षवे, चत्तारो काला सम्मा भावियमाना
सम्मा अनुपरिवत्तियमाना अनुपुब्बेन आसवान खय पापेन्ति ।

२ “सेम्यथापि, भिक्षवे, उपरिपब्बते बुल्लफुसितके देवे
वत्सन्ते त उदक यथानिन्न पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसास्सा परिपूरेति,
पब्बतकन्दरपदरसास्सा परिपूरा कुसोब्भे” परिपूरेन्ति, कुसोब्भा
परिपूरा महासोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुम्भदियो परि
पूरेन्ति कुम्भदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति महानदियो
परिपूरा समुद्” परिपूरेन्ति । एवमेव सो भिक्षवे, इमे चत्तारो काला
सम्मा भावियमाना सम्मा अनुपरिवत्तियमाना अनुपुब्बेन आसवान खय
पापेन्ती” ति ।

८. तृत्थरित्तसुत्त

१ “चत्तारिमानि, भिक्षवे, वचीदुच्चरित्तानि । कसमानि
चत्तारि ? मुसावायो पिसुणा वाचा, फरसा वाचा सम्पप्पसापो —
इमानि सो, भिक्षवे, चत्तारि वचीदुच्चरित्तानी” ति ।

६. सुचरितसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, वचीसुचरितानि । कतमानि चत्तारि ? सच्चवाचा, अपिसुणा^१ वाचा^१, सण्हा वाचा, मन्तभासा^१ — इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि वचीसुचरितानी” ति ।

१०. सारसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, सारा । कतमे चत्तारो ? सील-सारो, समाधिसारो, पज्जासारो, विमुत्तिसारो — इमे खो, भिक्खवे, 5 चत्तारो सारा” ति ।

आभावग्गो पण्णरसमो

तत्सुद्धानं

आभा पभा च आलोका, ओभासा^१ चेव पज्जोता^१ ।

द्वे काला चरिता^२ द्वे च^३, होन्ति^४ सारेण ते दसा ति^५ ॥

ततियो पण्णासको समत्तो ।

१६. इन्द्रियवग्गो

१. इन्द्रियसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, इन्द्रियानि । कतमानि चत्तारि ? सद्धिन्द्रिय, विरियिन्द्रिय, सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय — इमानि खो, 10 भिक्खवे, चत्तारि इन्द्रियानी” ति ।

२. सद्धाबलसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि चत्तारि ? सद्धाबल, विरियबल, सतिबल, समाधिबल — इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानी” ति ।

१-१ अपिसुणवाचा — स्या० । २ मन्ताभासा — स्या०, रो० । ३ ओभास पज्जोता — रो० । ४-४ द्वे चरिता च सीलागा — रो० । ५-५ होन्ति ते दस वग्गे चाति — रो० ।

३ पञ्चावससुत्त

१ “चत्वारिमानि, भिक्षवे, बलानि । कतमानि चत्वारि ? पञ्चावस, दिग्विषयवस, अनवज्जवस, सङ्गहवस” — इमानि स्रो, भिक्षवे, चत्वारि बलानी’ ति ।

४ सतिवससुत्त

१ “चत्वारिमानि, भिक्षवे, बलानि । कतमानि चत्वारि ? सतिवस, समाधिबल, अनवज्जवस, सङ्गहवस — इमानि स्रो, भिक्षवे, चत्वारि बलानी’ ति ।

५ पटिसङ्ख्यानवससुत्त

१ “चत्वारिमानि, भिक्षवे, बलानि । कतमानि चत्वारि ? पटिसङ्ख्यानवस, भावनावस, अनवज्जवस, सङ्गहवस — इमानि स्रो, भिक्षवे, चत्वारि बलानी’ ति ।

६ कप्पसुत्त

१ “चत्वारिमानि, भिक्षवे, कप्पस्स असङ्ख्येयानि । कतमानि चत्वारि ? यदा, भिक्षवे कप्पो सवट्ठति^१, त न सुकरं सङ्खातुं — एतकानि वस्सानी ति वा, एतकानि वस्ससतानी ति वा, एतकानि वस्ससहस्सानी ति वा एतकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा ।

२ “यदा भिक्षवे, कप्पो सवट्ठति^२ तिट्ठति, त न सुकरं सङ्खातुं — एतकानि वस्सानी ति वा, एतकानि वस्ससतानी ति वा एतकानि वस्ससहस्सानी ति वा एतकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा ।

३ “यदा, भिक्षवे कप्पो विवट्ठति^३, त न सुकरं सङ्खातुं — एतकानि वस्सानी ति वा एतकानि वस्ससतानी ति वा एतकानि वस्ससहस्सानी ति वा एतकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा ।

४ “यदा, भिक्षवे कप्पो विवट्ठो तिट्ठति, त न सुकरं सङ्खातुं — एतकानि वस्सानी ति वा एतकानि वस्ससतानी ति वा एतकानि

१ वट्ठति — टी । २ सङ्गाहवस — टी । ३ सङ्गाहवस — टी । ४ संवट्ठो तिट्ठति — टी । ५ संवट्ठो तिट्ठति — टी । ६ विवट्ठो तिट्ठति — टी । विवट्ठो तिट्ठति — टी ।

वस्ससहस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कप्पस्स असह्वेय्यानी” ति ।

७. रोगसुत्तं

१ “द्वेमे, भिक्खवे, रोगा । कतमे द्वे ? कायिको च रोगो चेतसिको च रोगो । दिस्सन्ति, भिक्खवे, सत्ता कायिकेन रोगेन एक पि वस्स आरोग्य^१ पटिजानमाना, द्वे पि वस्सानि आरोग्य पटिजानमाना, 5 तीणि पि वस्सानि आरोग्य पटिजानमाना, चत्तारि पि वस्सानि आरोग्य पटिजानमाना, पञ्च पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, दस पि वस्सानि आरोग्य पटिजानमाना, वीसति^२ पि वस्सानि आरोग्य पटिजानमाना, तिस पि वस्सानि आरोग्य पटिजानमाना, चत्तारीस पि वस्सानि आरोग्य पटिजानमाना, पञ्चास पि वस्सानि आरोग्य पटिजानमाना, वस्ससत 10 पि, भिय्यो पि आरोग्य पटिजानमाना । ते, भिक्खवे, सत्ता सुदुल्लभा^३ लोकिस्म ये चेतसिकेन रोगेन मुहुत्त पि आरोग्य पटिजानन्ति, अञ्जत्र खीणासवेहि ।

२ “चत्तारोमे, भिक्खवे, पव्वजितस्स रोगा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातवा असन्तुट्ठो 15 इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । सो महिच्छो समानो विघातवा असन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन पापिक इच्छं पणिदहति अनवञ्जप्पटिलाभाय लाभसक्कारसिलोकप्पटिलाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति अनवञ्जप्पटिलाभाय लाभसक्कारसिलोकप्पटिलाभाय । सो 20 सङ्गाय कुलानि उपसङ्गमति, सङ्गाय निसीदति, सङ्गाय धम्म भासति, सङ्गाय उच्चारपस्साव सन्धारेति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पव्वजितस्स रोगा ।

३ “तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितव्व — ‘न महिच्छा भविस्साम विघातवन्तो’ असन्तुट्ठा इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, न पापिक इच्छं पणिदहिस्सामा अन-

१ अरोग - स्या० । २ वीस - स्या०, वीसति - रो० । ३ दुल्लभा - सी०, स्या०, रो० । ४ विघातचित्ता - स्या० ।

वञ्ज्यप्पटिलाभाय लाभसक्कारसिलोक्कप्पटिलाभाय, न उट्ठहिस्साम न घटेस्साम' न वायमिस्साम अनवञ्ज्यप्पटिलाभाय लाभसक्कारसिलोक्कप्पटिलाभाय, सत्ता भविस्साम सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय ऋसमकसवातातपसिरिसपसम्फत्तान दुरुत्तान दुरागतान वधनपथान, उप्पन्नान सारोरिकान वेदनान दुक्खान तिब्बान खरान कटुकान असातान अमनापान पाणहरान अधिवासकजातिका भविस्सामा' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिमिस्सतब्ब" ति ।

८ परिहानिसुत्त

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

२ "यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा चत्तारो वम्मो अत्तनि समनुपस्सति, निट्ठमेत्थ गन्तव्व - 'परिहायामि कुसलहि धम्मोहि' । परिहानमेतं युत्त भगवता । क्तमे चत्तारो ? रागवपुल्लत्त', दासवेपुल्लत्त, मोहवेपुल्लत्त, गम्भीरेसु खो पनस्स ठानाठानेसु पञ्जा चक्खु' न कमति । यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा इम चत्तारो धम्मो अत्तनि समनुपस्सति निट्ठमेत्थ गन्तव्व - 'परिहायामि कुसलेहि धम्मोहि' । परिहानमेतं युत्त भगवता ।

३ "यो हि कोचि, आवुसो भिक्खु वा भिक्खुनी वा चत्तारो धम्मो अत्तनि समनुपस्सति निट्ठमेत्थ गन्तव्व - 'न परिहायामि कुसलेहि धम्मोहि' । अपरिहानमेतं युत्त भगवता । क्तमे चत्तारो ? रागतनुत्त दोसतनुत्त मोहतनुत्त गम्भीरेसु खो पनस्स ठानाठानसु पञ्जा चक्खु कमति । यो हि कोचि, आवुसो भिक्खु वा भिक्खुनी वा इम चत्तारो धम्मो अत्तनि समनुपस्सति निट्ठमेत्थ गन्तव्व - 'न परिहायामि कुसलहि धम्मोहि' । अपरिहानमेतं युत्त भगवता ति ।

६. भिक्षुनीसुत्तं

१ एवं मे सुत । एक समय आयस्मा आनन्दो कोसम्बिय विहरति घोसितारामे । अथ खो अञ्जातरा भिक्षुनी अञ्जातर पुरिसं आमन्तेसि - “एहि त्व, अम्भो पुरिस, येनय्यो आनन्दो तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन अय्यस्स आनन्दस्स पादे सिरसा वन्द -
 ‘इत्थन्नामा, भन्ते, भिक्षुनी आबाधिकिनी दुक्खिता बाब्हगिलाना । 5
 सा अय्यस्स आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दती’ ति । एव च वदेहि -
 ‘साधु किर, भन्ते, अय्यो आनन्दो येन भिक्षुनुपस्सयो येन सा भिक्षुनी
 तेनुपसङ्कमतु अनुकम्प उपादाया” ति । “एव, अय्ये” ति खो सो पुरिसो
 तस्सा भिक्षुनिया पटिस्सुत्वा येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
 मित्वा आयस्मन्तं आनन्द अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त 10
 निसिन्नो खो सो पुरिसो आयस्मन्त आनन्द एतदवोच -

२ “इत्थन्नामा, भन्ते, भिक्षुनी आबाधिकिनी दुक्खिता बाब्ह-
 गिलाना । सा आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दति, एव च वदेति
 - ‘साधु किर, भन्ते, आयस्मा आनन्दो येन भिक्षुनुपस्सयो येन सा
 भिक्षुनी तेनुपसङ्कमतु अनुकम्प उपादाया” ति । अधिवासेसि खो 15
 आयस्मा आनन्दो तुण्हीभावेन ।

३ अथ खो आयस्मा आनन्दो निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
 येन भिक्षुनुपस्सयो येन सा भिक्षुनी तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो सा
 भिक्षुनी आयस्मन्त आनन्द दूरतो व आगच्छन्त । दिस्वा ससीस पारु-
 पित्वा मञ्चके निपज्जि । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन सा भिक्षुनी 20
 तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो
 आयस्मा आनन्दो त भिक्षुनि एतदवोच -

४ “आहारसम्भूतो अय, भगिनि, कायो आहार निस्साय ।
 आहारो पहातब्बो । तण्हासम्भूतो अय, भगिनि, कायो तण्ह निस्साय ।
 तण्हा पहातब्बा । मानसम्भूतो अय, भगिनि, कायो मान निस्साय । 25
 मानो पहातब्बो । मेथुनसम्भूतो अय, भगिनि, कायो । मेथुने च^१
 सेतुघातो वुत्तो भगवता ।

५ “आहारसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो आहार निस्साय । आहारो पहातब्बो’ ति, इति खो पनेत वुत्त । किञ्चेत्त पटिञ्च वुत्त ? इध, भगिनि, भिक्खु पटिसङ्गा योनिसा आहार आहारेति — ‘नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय । इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्गामि, नव च वेदनं न उप्पादेस्सामि । यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो चा’ ति । सो अपरेण समयेन आहार निस्साय आहार पजहति । ‘आहारसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो आहार निस्साय । आहारो पहातब्बो’ ति, इति यं त वुत्त इदमेत पटिञ्च वुत्त ।

६ “तण्हासम्भूतो अयं, भगिनि, कायो तण्ह निस्साय । तण्हा पहातब्बा’ ति, इति खो पनेत वुत्त । किञ्चेत्त पटिञ्च वुत्त ? इध, भगिनि, भिक्खु सुणाति — ‘इत्थन्नामो किर भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतो-विमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरती’ ति । तस्स एव होति — ‘कुदास्सु’ नाम अहं पि आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सामी’ ति । सो अपरेण समयेन तण्ह निस्साय तण्ह पजहति । ‘तण्हासम्भूतो अयं भगिनि कायो तण्ह निस्साय । तण्हा पहातब्बा’ ति, इति यं त वुत्त इदमेत पटिञ्च वुत्त ।

७ “मानसम्भूतो अयं भगिनि, कायो मान निस्साय । मानो पहातब्बो’ ति इति खो पनेत वुत्त । किञ्चेत्त पटिञ्च वुत्त ? इध, भगिनि भिक्खु सुणाति — ‘इत्थन्नामो किर भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतो-विमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरती’ ति । तस्स एव होति — ‘सो हि नाम आयस्मा आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सति किमङ्ग’^१ पनाहं ति । सो अपरेण समयेन मान निस्साय मान पजहति । ‘मानसम्भूतो अयं भगिनि, कायो मानं निस्साय । मानो पहातब्बो’ ति इति यं त वुत्त इदमेत पटिञ्च वुत्त ।

८ “मेधुनसम्भूतो अयं, भगिनि कायो । मेधुने च सेतुपातो वुत्तो भगवता’ ति ।

६ अथ खो सा भिक्खुनी मञ्चका वुट्ठित्वा एकंस उत्तरासङ्गं करित्वा आयस्मतो आनन्दस्स पादेसु सिरसा निपतित्वा आयस्मन्त आनन्द एतदवोच — “अच्चयो म, भन्ते, अच्चगमा, यथावाल यथामूब्ह यथाअकुसल, याह^१ एवमकासि । तस्सा मे, भन्ते, अय्यो आनन्दो अच्चय अच्चयतो पटिगण्हातु, आयतिं सवराया” ति ।

5

“तग्घ त^२, भगिनि, अच्चयो अच्चगमा, यथावाल यथामूब्ह यथाअकुसल, या त्व एवमकासि । यतो च खो त्वं, भगिनि, अच्चय अच्चयतो दिस्वा यथाधम्म पटिकरोसि, त ते मय पटिगण्हाम । वुट्ठि हेसा, भगिनि, अरियस्स विनये यो^३ अच्चय अच्चयतो दिस्वा यथाधम्म पटिकरोति आयतिं सवर आपज्जती” ति ।

10

१०. सुगतविनयसुत्तं

१ “सुगतो वा, भिक्खवे, लोके तिट्ठमानो सुगतविनयो वा तदस्स बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान ।

२ “कतमो च, भिक्खवे, सुगतो ? इध, भिक्खवे, तथागतो लोके उप्पज्जति अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान वुद्धो भगवा । अय, भिक्खवे, सुगतो ।

15

३ “कतमो च, भिक्खवे, सुगतविनयो ? सो धम्म देसेति आदि-कल्याण मज्जेकल्याण परियोसानकल्याण सात्थ सब्यञ्जन, केवलपरि-पुण्णं परिसुद्ध ब्रह्मचरिय पकासेति । अय, भिक्खवे, सुगतविनयो । एव सुगतो वा, भिक्खवे, लोके तिट्ठमानो सुगतविनयो वा तदस्स बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान ति ।

20

४ “चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तर-धानाय सवत्तन्ति । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खू दुग्गहित सुत्तन्तं परियापुणन्ति दुन्निक्खित्तेहि पदव्यञ्जनेहि । दुन्निक्खित्तस्स, भिक्खवे, पदव्यञ्जनस्स अत्थो पि दुन्नयो होति । अय, भिक्खवे, पठमो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति ।

25

५ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू दुट्ठ्यचा होन्ति दोषचस्स-
करणेहि धम्मोहि समन्नागता अक्खमा अप्पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासन्ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा
१ धम्मधरा विनयधरा मात्तिपाधरा, ते न सक्कञ्च सुत्तन्त पर वाचेन्ति ।
तेस अञ्चयेन छिन्नमूलको सुत्तन्तो होति अप्पटिसरणो । अयं, भिक्खव,
ततियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, येरा भिक्खू बाहुसिका^१ होन्ति
सायलिका, ओक्कमने पुब्बङ्गमा, पविवेके निक्खित्तघुरा, न विरियं
२ आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिकत्तस्स
सञ्चिकिरियाय । तेस पञ्चिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति । सा पि
होति बाहुलिका सायलिका, ओक्कमने पुब्बङ्गमा, पविवेके निक्खित्तघुरा,
न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चि-
कत्तस्स सञ्चिकिरियाय । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मो
३ साय अन्तरधानाय सवत्तति । इमे लो, भिक्खवे चत्तारो धम्मा सद्धम्मस्स
सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तन्ती ति ।

८ “चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मो-
साय अनन्तरधानाय सवत्तन्ति । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खू
सुगहितं सुत्तन्त परियापुणन्ति सुनिक्खित्तेहि पदब्यञ्जनेहि । सुनि
४ कित्तस्स भिक्खवे, पदब्यञ्जनस्स अत्थो पि सुनयो होति । अयं
भिक्खवे, पठमो धम्मो^२ सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय
सवत्तति ।

९ “पुन च पर भिक्खवे भिक्खू सुवचा^३ होन्ति सोवचस्स-
करणेहि धम्मोहि समन्नागता समा पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासन्ति । अयं
५ भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय
सवत्तति ।

१० “पुन च परं भिक्खवे, ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा
धम्मधरा विनयधरा मात्तिपाधरा, ते सक्कञ्च सुत्तन्त पर वाचेन्ति ।

तेस अच्चयेन नच्छिन्नमूलको^१ सुत्तन्तो होति सप्पटिसरणो । अय, भिक्खवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति ।

११. “पुन च पर, भिक्खवे, थेरा भिक्खू न बाहुलिका होन्ति न साथलिका, ओक्कमने निक्खित्तधुरा, पविवेके पुव्वङ्गमा, विरिय 5 आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । तेस पच्छिमा जनता दिट्ठानुगति आपज्जति । सा पि होति न बाहुलिका न साथलिका, ओक्कमने निक्खित्तधुरा, पविवेके पुव्वङ्गमा, विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । अय, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स 10 ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ती” ति ।

इन्द्रियवग्गो सोळसमो ।

तत्सुद्धानं

इन्द्रियाणि सद्धा^१ पज्जा, सति^२ सङ्खानपञ्चम^३ ।
कप्पो रोगो परिहानि, भिक्खुनी सुगतैन^४ चा^५ ति ॥

15

१७. पटिपदावग्गो

१ सङ्खितसुत्तं

१ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कत्तमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिज्जा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिज्जा, सुखा पटिपदा दन्धाभिज्जा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिज्जा — इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा” ति ।

१ अच्छिन्नमूलको — स्या०; न च छिन्नमूलको — रो० । २ तिवलानि — रो० ।
३-३ सतिसङ्खान पञ्चम — रो० ४-४ सुगतविनयेन ते दसा — रो० ।

२ चित्पारसुत

१ "कतमसो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दधामिञ्जा, दुक्खा पटिपदा सिप्पामिञ्जा, सुखा पटिपदा दधामिञ्जा, सुखा पटिपदा सिप्पामिञ्जा ।

२ "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दधामिञ्जा ? इयं, भिक्खवे, एकञ्चो पक्किया पि तिवरागजातिको होति, अभिक्खण रागज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । पक्किया पि तिव्यदोसजातिको होति, अभिक्खण दोसज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । पक्किया पि तिव्वमोहजातिको होति, अभिक्खण मोहज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । तस्मिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदुनि पातुमयन्ति - सदिन्द्रियं, विगियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । सो इमेस पञ्चम इन्द्रियान् मुदुत्ता दध आनन्तरिय पापुणाति आसवान खयाय । अयं वुच्चति भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दधामिञ्जा ।

३ "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा सिप्पामिञ्जा ? इयं, भिक्खवे, एकञ्चो पक्किया पि तिवरागजातिको होति अभिक्खण रागज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । पक्किया पि तिवदोसजातिको होति अभिक्खण दोसज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । पक्किया पि तिव्वमोहजातिको होति, अभिक्खण मोहज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । तस्मिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुमयन्ति - सदिन्द्रियं, विगियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । सो इमेस पञ्चम इन्द्रियान् अधिमत्तता गिण्य आनन्तरिय पापुणाति आसवान् खयाय । अयं वुच्चति भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा सिप्पामिञ्जा ।

४ "कतमा च भिक्खवे, सुखा पटिपदा दधामिञ्जा ? इयं, भिक्खवे, एकञ्चो पक्किया पि न तिव्वमोहजातिको होति नाभिक्खण रागज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । पक्किया पि न तिव्यदोसजातिको होति नाभिक्खण दोसज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । पक्किया पि न तिवरागजातिको होति नाभिक्खण रागज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । तस्मिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदुनि पातुमयन्ति - सदिन्द्रियं, विगियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । सो इमेस पञ्चम इन्द्रियान् मुदुत्ता दध आनन्तरिय पापुणाति आसवान् खयाय । अयं वुच्चति भिक्खवे, सुखा पटिपदा दधामिञ्जा ।

५ “कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि न तिब्बरागजातिको होति, नाभिक्खण रागज दुक्ख दोमनस्सं पटिसवेदेति । पकतिया पि न तिब्बदोसजातिको होति, नाभिक्खणं दोसज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । पकतिया पि न तिब्बमोहजातिको होति, नाभिक्खण मोहज दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियाणि अधिमत्तानि पातुभवन्ति — सद्धिन्द्रिय, विरियिन्द्रिय, सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय, पञ्जिन्द्रियं । सो इमेस पञ्चन्न इन्द्रियान् अधिमत्तत्ता खिप्प आनन्तरिय पापुणाति आसवान् खयाय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा” ति ।

३. असुभसुत्तं

१ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ।

२ “कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्जी^१, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जी^२, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरण-सञ्जा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखवलानि^३ उपनिस्साय विहरति — सद्धाबल, हिरिबल, ओत्तप्पबल, विरियबल, पञ्जाबल । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियाणि मुदूनि पातुभवन्ति — सद्धिन्द्रिय, विरियिन्द्रिय, सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय, पञ्जिन्द्रिय । सो इमेस पञ्चन्न इन्द्रियान् मुदुत्ता दन्धं आनन्तरिय पापुणाति आसवान् खयाय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ।

३. “कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्जी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरण-सञ्जा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखवलानि

१ पटिकूलसञ्जी — सी०, स्या०, रो० । २ अनभिरतिसञ्जी — सी०, स्या०, रो० ।

३ सेखवलानि — स्या० ।

उपनिस्साय विहरति - सद्धावल पे० पञ्चावल । तस्मिन्मनि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति - सद्धिन्द्रिय .. पे०.. पञ्चिन्द्रिय । सो इमेस पञ्चन्न इन्द्रियान अधिमत्तता खिप्प भानन्तरिय पापुणाति आसवान खयाय । अय युच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ।

४ "कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ? इय भिक्खवे, भिक्खु विविच्चवेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, वितक्क विचारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभावं अवितक्क अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पज्जानो सुख च कायेन पटिसवेदेति य त अरिया आचिक्खन्ति 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी' ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्यङ्गमा' अदुक्खमसुख उपेक्खा-
सतिपारिमुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो इमानि पञ्च सेल वलानि उपनिस्साय विहरति - सद्धावल पे० पञ्चावल । तस्मिन्मनि पञ्चिन्द्रियानि मुद्धनि पातुभवन्ति - सद्धिन्द्रिय पे० पञ्चिन्द्रिय । सो इमेस पञ्चन्न इन्द्रियान मुद्धता दन्ध भानन्तरिय पापुणाति आसवान खयाय । अय युच्चति, भिक्खवे, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ।

५ "कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ? इय, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चवेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्महि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पे० दुतिय ज्ञान पे० ततिय ज्ञान पे० .. चतुत्थ ज्ञान उप सम्पज्ज विहरति । सो इमानि पञ्च सेलवलानि उपनिस्साय विहरति - सद्धावल, हिरियल भोत्तप्पवलं विरियवलं पञ्चावल । तस्मिन्मनि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति - सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रिय । सो इमेस पञ्चन्न इन्द्रियान अधिमत्तता गिप्प भानन्तरियं पापुणाति आसवान खयाय । अय युच्चति भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा गो भिक्खवे, चतसो पटिपदा' ति ।

४. पठमखमसुत्तं

१. “चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? अक्खमा पटिपदा, खमा पटिपदा, दमा पटिपदा, समा पटिपदा । कतमा च, भिक्खवे, अक्खमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो^१ अक्कोसन्तं पच्चक्कोसति, रोसन्तं पटिरोसति, भण्डन्तं पटिभण्डति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, अक्खमा पटिपदा ।

5

२ “कतमा च, भिक्खवे, खमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अक्कोसन्तं न पच्चक्कोसति, रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, खमा पटिपदा ।

३. “कतमा च, भिक्खवे, दमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही ; यत्वाधि-
करणमेन चक्खुन्द्रियं असवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स सवराय पटिपज्जति ; रक्खति चक्खु-
न्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोतेन सहं सुत्वा ... धानेनं गन्धं घायित्वा जिह्वाय रसं सायित्वा .. कायेन फोढुब्बं फुसित्वा .. मनसा धम्मं विज्झाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही ; यत्वाधि-
करणमेन मनिन्द्रियं असवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स सवराय पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दमा पटिपदा ।

10

15

४. “कतमा च, भिक्खवे, समा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति समेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादवितक्कं पे० उप्पन्नं विहिंसा-
वितक्कं उप्पन्नोप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति विनोदेति समेति व्यन्तीकरोति^१ अनभावं गमेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, समा पटिपदा । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा” ति ।

20

५. दुतियखमसुत्तं ।

१ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? अक्खमा पटिपदा, खमा पटिपदा, दमा पटिपदा, समा पटिपदा ।

25

१ एकच्चो पुगलो - सी०, स्या० । २ व्यन्तिकरोति - रो० ।

२ “कतमा च, भिक्षवे, भक्षमा पटिपदा ? इध, भिक्षवे, एकञ्चो भक्षमो होति सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय, इसमकस वातातपसिरिसपसम्फस्सान दुरुत्तान दुरागतान वचनपयान उप्पन्नान सारीरिकान वेदनान दुक्खान तिब्बान खरान कटुकान भसातान
 ५ भमनापान पाणहरान भनधिवासकजातिको होति । अय बुच्चति, भिक्षवे, भक्षमा पटिपदा ।

३ “कतमा च, भिक्षवे, समा पटिपदा ? इध, भिक्षवे, एकञ्चो समो होति सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय, इसमकसवातातप सिरिसपसम्फस्सान दुरुत्तान दुरागतान वचनपयान उप्पन्नान सारीरिकान
 १० वेदनान दुक्खान तिब्बान खरान कटुकान भसातान भमनापान पाणहरान भधिवासकजातिको होति । अय बुच्चति, भिक्षवे, समा पटिपदा ।

४ “कतमा च, भिक्षवे, दमा पटिपदा ? इध, भिक्षवे, भिक्षु^१ चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तगाही होति पे० .. सोतेन सह सुत्वा घानेन गन्धं घायित्वा जिह्वाय रसं सायित्वा .. कायेन
 १५ फोढुब्बं फुसित्वा मनसा धम्मं विञ्जाय न निमित्तगाही होति तानुब्यञ्जनगाही यत्नाधिकरणमेव मनिन्द्रियं असवुत्तं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स सवराम पटिपज्जति रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये सवरं आपज्जति । अय बुच्चति, भिक्षवे, दमा पटिपदा ।

५ “कतमा च, भिक्षवे, समा पटिपदा ? इध भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पज्जहति विनोदेति समेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादवितक्कं .. पे० उप्पन्नं विहिंसावितक्कं उप्पभुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पज्जहति विनोदेति समेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । अय बुच्चति, भिक्षवे,
 २० समा पटिपदा । इमा शो भिक्षवे चतस्सो पटिपदा” ति ।

६ उभयमुत्तरं

१ “चतस्सो इमा भिक्षवे पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दघाभिञ्जा दुक्खा पटिपदा निप्पामिञ्जा सुप्पा पटिपदा दघाभिञ्जा सुप्पा पटिपदा निप्पामिञ्जा ।

२ “तत्र, भिक्खवे, यायं पटिपदा दुक्खा दन्धाभिञ्जा, अयं, भिक्खवे, पटिपदा उभयेनेव हीना अक्खायति । यम्पाय पटिपदा दुक्खा, इमिनापायं हीना अक्खायति, यम्पाय पटिपदा दन्धा, इमिनापाय हीना अक्खायति । अयं, भिक्खवे, पटिपदा उभयेनेव हीना अक्खायति ।

३. “तत्र, भिक्खवे, यायं पटिपदा दुक्खा खिप्पाभिञ्जा, अयं, 5 भिक्खवे, पटिपदा दुक्खत्ता हीना अक्खायति ।

४. “तत्र, भिक्खवे, यायं पटिपदा सुखा दन्धाभिञ्जा, अयं, भिक्खवे, पटिपदा दन्धत्ता हीना अक्खायति ।

५. “तत्र, भिक्खवे, यायं पटिपदा सुखा खिप्पाभिञ्जा, अयं, भिक्खवे, पटिपदा उभयेनेव पणीता अक्खायति । यम्पाय पटिपदा 10 सुखा, इमिनापायं पणीता अक्खायति, यम्पाय पटिपदा खिप्पा, इमिनापाय पणीता अक्खायति । अयं, भिक्खवे, पटिपदा उभयेनेव पणीता अक्खायति । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा” ति ।

७. महामोग्गल्लानसुत्तं

१ अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येनायस्मा महामोग्गल्लानो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता महामोग्गल्लानेन सद्धिं सम्मोदि । 15 सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच —

२ “चतस्सो इमा, आवुसो मोग्गल्लान, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्जा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्जा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्जा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्जा । इमा खो, 20 आवुसो, चतस्सो पटिपदा । इमासं, आवुसो, चतस्सन्न^१ पटिपदानं कतमं ते पटिपदं आगममं अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं” ति ?

३ “चतस्सो इमा, आवुसो सारिपुत्त, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्जा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्जा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्जा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्जा । इमा खो, 2 आवुसो, चतस्सो पटिपदा । इमासं, आवुसो, चतस्सन्न पटिपदानं यायं

पटिपदा दुक्त्वा क्षिप्पामिञ्ज्वा, इमं मे पटिपद आगम्य अनुपादाय
आसवेहि चित्तं विमुत्त' ति ।

८ सारिपुत्तसुत्त

१ अथ सो आयस्मा महामोग्गल्लानो येनायस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सदि सम्मोदि ।
५ सम्मोदनीय कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो सो आयस्मा महामोग्गल्लानो आयस्मन्तं सारिपुत्त एतदबोध-

२ "चतस्सो इमा, आवुसो सारिपुत्त, पटिपदा । कतमा
चतस्सो ? दुक्त्वा पटिपदा दन्धामिञ्ज्वा, दुक्त्वा पटिपदा क्षिप्पामिञ्ज्वा,
सुक्त्वा पटिपदा दन्धामिञ्ज्वा, सुक्त्वा पटिपदा क्षिप्पामिञ्ज्वा । इमा सो,
१० आवुसो, चतस्सो पटिपदा । इमास, आवुसो, चतस्सन्नं पटिपदानं कतमं
ते पटिपद आगम्य अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्त' ति ?

३ "चतस्सो इमा, आवुसो मोग्गल्लान, पटिपदा । कतमा
चतस्सो ? दुक्त्वा पटिपदा दन्धामिञ्ज्वा, दुक्त्वा पटिपदा क्षिप्पामिञ्ज्वा,
सुक्त्वा पटिपदा दन्धामिञ्ज्वा, सुक्त्वा पटिपदा क्षिप्पामिञ्ज्वा । इमा सो,
१५ आवुसो, चतस्सो पटिपदा । इमास, आवुसो, चतस्सन्नं पटिपदानं यथं
पटिपदा सुक्त्वा क्षिप्पामिञ्ज्वा, इमं मे पटिपद आगम्य अनुपादाय आसवेहि
चित्तं विमुत्त' ति ।

९ ससद्धारसुत्त

१ "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गलो सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि ।
कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो दिट्ठेव धम्मो ससद्धार
२० परिनिव्वायी होति । इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो कायस्स भेदा
ससद्धारपरिनिव्वायी होति । इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो
दिट्ठेव धम्मो असद्धारपरिनिव्वायी होति । इध पन, भिक्खवे, एकञ्चो
पुग्गलो कायस्स भेदा असद्धारपरिनिव्वायी होति ।

२ "अथ च, भिक्खवे, पुग्गलो दिट्ठेव धम्मो ससद्धारपरि
२५ निव्वायी होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी पाये विहरति,

आहारे पटिकूलसञ्जी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी । मरणसञ्जा खो पनस्स अज्झत्त सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति — सद्धाबल, हिरिबल, ओत्तप्पबल, विरियबल, पञ्जाबल । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति — सद्धिन्द्रिय, विरियन्द्रिय, सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय, पञ्जिन्द्रिय । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता दिट्ठेव धम्मे ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो दिट्ठेव धम्मे ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो कायस्स भेदा ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ? इध^१, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्जी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी । मरणसञ्जा खो पनस्स अज्झत्त सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति — सद्धाबल, हिरिबल, ओत्तप्पबलं, विरियबल, पञ्जाबल । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति — सद्धिन्द्रियं, विरियन्द्रियं, सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय, पञ्जिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता कायस्स भेदा ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो कायस्स भेदा ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो दिट्ठेव धम्मे ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे० पठम ज्ञानं पे० दुतिय ज्ञानं पे०. ततियं ज्ञान . पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति — सद्धाबल .. पे० पञ्जाबल । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति — सद्धिन्द्रिय पे० पञ्जिन्द्रिय । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता दिट्ठेव धम्मे असङ्खारपरिनिब्बायी होति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो^२ दिट्ठेव धम्मे असङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो कायस्स भेदा असङ्खारपरिनिब्बायी होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे०

पठम ज्ञान पे० द्धुतिय ज्ञान पे० ततिय ज्ञान पे०.. चतुर्थ
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो इमानि पञ्च संखबलानि उपनिस्सय
विहरति - सद्धावल, हिरिवल, भोत्तप्पवल, विरियवल, पञ्जावल ।
तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियाणि पे० पञ्चिन्द्रिय । सो इमेस पञ्चस
इन्द्रियान मुदुत्ता कायस्स भेदा असङ्कारपरिनिव्वायी होति । एव सो,
भिक्षवे, पुग्गलो कायस्स भेदा असङ्कारपरिनिव्वायी होति । इमे सो,
भिक्षवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सखिज्जमाना लोकास्मि" ति ।

१० युगनद्धसुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समय आयस्मा आनन्दो कोसल्विध
विहरति घोसितारामे । तत्र सो आयस्मा आनन्दो भिक्षू आमन्तेसि -
"भावुसो भिक्षवे" ति । "भावुसो" ति सो ते भिक्षू आयस्मतो
आनन्दस्स पञ्चस्सोसु । आयस्मा आनन्दो एतदवोच -

२ "यो हि कोचि, भावुसो, भिक्षु वा भिक्षुनी वा मम
सन्तिके अरुहत्तप्पत्ति व्याकरोति, सम्भो' सो' चतूहि मग्गेहि', एतेसं वा
अञ्जतरं ।

३ "क्वमेहि चतूहि ? इध भावुसो भिक्षु समयपुब्बङ्गम
विपस्सन भावेति । तस्स समयपुब्बङ्गम विपस्सन भावयतो मग्गो
सञ्जायति । सो त मग्ग आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं
मग्ग आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि पहीयन्ति, अनुसया
व्यन्तीहोन्ति ।

४ "पुन च पर, भावुसो, भिक्षु विपस्सनापुब्बङ्गम समय
भावेति । तस्स विपस्सनापुब्बङ्गम समय भावयतो मग्गो सञ्जायति ।
सो त मग्ग आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो
भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि पहीयन्ति, अनुसया व्यन्तीहोन्ति ।

५ "पुन च पर, भावुसो, भिक्षु समयविपस्सनं युगनद्धं भावेति ।
तस्स समयविपस्सनं युगनद्धं भावयतो मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्गं
आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो
बहुलीकरोतो संयोजनानि पहीयन्ति, अनुसया व्यन्तीहोन्ति ।

६. “पुन च पर, आवुसो, भिक्खुनो धम्ममुद्धच्चविग्गहित^१ मानस^१ होति । सो, आवुसो, समयो य त चित्त अज्झत्तमेव सन्तिट्ठति सन्नि-
सीदति एकोदि होति समाधियति । तस्स मग्गो सञ्जायति । सो त
मग्ग आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स त मग्ग आसेवतो भाव-
यतो बहुलीकरोतो सयोजनानि पहीयन्ति, अनुसया व्यन्तीहोन्ति । 5

७. “यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा मम सन्तिके अरहत्तप्पत्तिं व्याकरोति, सन्वो सो इमेहि चतूहि मग्गेहि, एतेस वा अञ्जतरेना” ति ।

पटिपदावग्गो सत्तरसमो ।

तस्सुद्धानं

सङ्खित्तं वित्थारासुभ^१, द्वे खमा उभयेन^१ च ।

मोगल्लानो सारिपुत्तो, ससङ्खार युगनद्धेन^४ चा ति ॥ 10

— ० —

१८. सञ्चेतनियवग्गो

१. चेतनासुत्तं

१ “काये वा, भिक्खवे, सति कायसञ्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्ख । वाचाय वा, भिक्खवे, सति वचीसञ्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्ख । मने वा, भिक्खवे, सति मनोसञ्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्ख अविज्जापच्चया व^१ ।

२ “साम वा त^१, भिक्खवे, कायसङ्खार अभिसङ्खरोति, यपच्च- 15
यास्स त उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्ख । परे वास्स त, भिक्खवे, काय-
सङ्खार अभिसङ्खरोन्ति, यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्ख ।
सम्पजानो वा त, भिक्खवे, कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यपच्चयास्स
तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्ख । असम्पजानो वा त, भिक्खवे, काय-
सङ्खार अभिसङ्खरोति, यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्ख । 20

३ “साम वा त, भिक्खवे, वचीसङ्खार अभिसङ्खरोति, यं-
पच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्ख, परे वास्स त, भिक्खवे,

१-१ धम्ममुद्धच्चविग्गहीतमना - रो० । २ वित्त्यत्तं असुभ - रो० । ३ दुत्तियेन - रो० । ४ युगनद्धेन - रो० । ५ वा - स्या०, रो० । ६ रो० पीत्यके नत्थि ।

वचीसङ्ख्यार अभिसङ्ख्यरोन्ति, यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख, सम्पजानो वा त, भिक्खवे, वचीसङ्ख्यार अभिसङ्ख्यरोति, यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख, असम्पजानो वा त, भिक्खवे, वचीसङ्ख्यार अभिसङ्ख्यरोति, यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख ।

४ “साम वा त, भिक्खवे, मनोसङ्ख्यार अभिसङ्ख्यरोति, यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख, परे वास्त त, भिक्खवे, मनोसङ्ख्यार अभिसङ्ख्यरोन्ति, यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख, सम्पजानो वा त, भिक्खवे, मनोसङ्ख्यार अभिसङ्ख्यरोति, यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख, असम्पजानो वा त, भिक्खवे, मनोसङ्ख्यार अभिसङ्ख्यरोति, यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख ।

५ “इमेसु, भिक्खवे, अस्मिन्नु अविज्जा अनुपत्तिता, अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सो कायो न होति यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख, सा वाचा न होति यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख, सो मनो न होति यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख, खेत त न होति पे०... वत्थु' त न होति पे० आयतन त न होति पे० अधिकरण त न होति यपञ्चयास्त त उप्यज्जति अज्जत्त सुखदुक्ख' ति ।

६ “चत्तारोमे, भिक्खवे, अत्तभावपटिसाभा । क्तमे चत्तारो ? अत्थि भिक्खवे, अत्तभावपटिसाभो, यस्मि अत्तभावपटिसाभ अत्तसञ्चेतना कमति, नो परसञ्चेतना । अत्थि, भिक्खवे, अत्तभावपटिसाभो यस्मि अत्तभावपटिसाभे परसञ्चेतना कमति, नो अत्तसञ्चेतना । अत्थि, भिक्खवे, अत्तभावपटिसाभो, यस्मि अत्तभावपटिसाभे अत्तसञ्चेतना च कमति परसञ्चेतना च । अत्थि, भिक्खवे अत्तभावपटिसाभो यस्मि अत्तभावपटिसाभे नेवत्तसञ्चेतना कमति नो परसञ्चेतना । इमे सो, भिक्खवे, चत्तारो अत्तभावपटिसाभा' ति ।

७ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदबोध — “इमस्स सो अह, भन्ते, भगवता मद्दिस्सेन भासितस्स एव विस्थारेण अत्थ भाजानामि

— 'तत्र, भन्ते, याय' अत्तभावपटिलाभो यस्मि अत्तभावपटिलाभे अत्त-
 सञ्चेतना कमति नो परसञ्चेतना, अत्तसञ्चेतनाहेतु तेस सत्तान
 तम्हा काया चुति होति । तत्र, भन्ते, याय अत्तभावपटिलाभो यस्मि
 अत्तभावपटिलाभे परसञ्चेतना कमति नो अत्तसञ्चेतना, परसञ्चेतना-
 हेतु तेस सत्तान तम्हा काया चुति होति । तत्र, भन्ते, याय अत्तभाव- 5
 पटिलाभो यस्मि अत्तभावपटिलाभे अत्तसञ्चेतना च कमति पर-
 सञ्चेतना च, अत्तसञ्चेतना च परसञ्चेतना च हेतु तेसं सत्तानं तम्हा
 काया चुति होति । तत्र, भन्ते, याय अत्तभावपटिलाभो यस्मि अत्तभाव-
 पटिलाभे नेव अत्तसञ्चेतना कमति नो परसञ्चेतना, कतमे तेन देवा
 ददुब्बा' ति ? 10

“नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगा, सारिपुत्त, देवा तेन ददुब्बा” ति ।

८. “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता
 तम्हा काया चुता आगामिनो होन्ति आगन्तारो इत्थत्त ? को पन,
 भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता तम्हा काया चुता अना-
 गामिनो होन्ति अनागन्तारो इत्थत्त” ति ? 15

“इध, सारिपुत्त, एकच्चस्स पुगलस्स ओरम्भागियानि सयोज-
 नानि अप्पहीनानि होन्ति, सो दिट्ठेव धम्मे नेवसञ्जानासञ्जायतन
 उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, त निकामेति, तेन च वित्ति
 आपज्जति, तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो काल
 कुरुमानो नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगान देवान सहव्यत उपपज्जति । 20
 सो ततो चुतो आगामी होति आगन्ता इत्थत्त ।

९ “इध पन, सारिपुत्त, एकच्चस्स पुगलस्स ओरम्भागियानि
 सयोजनानि पहीनानि होन्ति, सो दिट्ठेव धम्मे नेवसञ्जानासञ्जा-
 यतन उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, त निकामेति, तेन च
 वित्ति आपज्जति, तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो 25
 काल कुरुमानो नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगान देवान सहव्यत उप-
 पज्जति^१ । सो ततो चुतो अनागामी होति अनागन्ता इत्थत्त ।

१० “अय खो, सारिपुत्त, हेतु अय पच्चयो, येन मिधेकच्चे
 सत्ता तम्हा काया चुता आगामिनो होन्ति आगन्तारो^२ इत्थत्त । अय

पन, सारिपुत्त, हेतु अय पच्चयो, येन मिधेकञ्चे सत्ता तम्हा काया चुठा अनागामिनो होन्ति अनागन्तारो इत्यत" ति ।

२ विभत्तिसुत्त

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो मिक्खू आमन्तेसि - "आवुसो मिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते मिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

२ "अद्वमासूपसम्पन्नेन मे, आवुसो, अत्थपटिसम्भिदा सच्चिक्ता ओघिसो व्यञ्जनसो । तमह अनेकपरियायेन आचिक्खामि देसेमि पञ्जापेमि पट्टपेमि विवरामि विभजामि उत्तानीकरोमि । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमत्ति वा, सो म पञ्हेन । अह वेय्याकरणेन सम्मुखी भूतो नो सत्था यो नो बम्मान सुकुसलो ।

३ "अद्वमासूपसम्पन्नेन मे, आवुसो, वम्मपटिसम्भिदा सच्चिक्ता ओघिसो व्यञ्जनसो । तमह अनेकपरियायेन आचिक्खामि देसेमि पञ्जापेमि पट्टपेमि विवरामि विभजामि उत्तानीकरोमि । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमत्ति वा सो म पञ्हेन । अह वेय्याकरणेन सम्मुखी- भूतो नो सत्था यो नो बम्मान सुकुसलो ।

४ "अद्वमासूपसम्पन्नेन" मे आवुसो, निरुत्तिपटिसम्भिदा सच्चिक्ता ओघिसो व्यञ्जनसो । तमह अनेकपरियायेन आचिक्खामि देसेमि पञ्जापेमि पट्टपेमि विवरामि विभजामि उत्तानीकरोमि । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमत्ति वा सो म पञ्हेन । अह वेय्याकरणेन सम्मुखीभूतो नो सत्था यो नो बम्मान सुकुसलो ।

५ "अद्वमासूपसम्पन्नेन मे आवुसो पटिमानपटिसम्भिदा सच्चिक्ता ओघिसो व्यञ्जनसो । तमह अनेकपरियायेन आचिक्खामि देसेमि पञ्जापेमि पट्टपेमि विवरामि विभजामि उत्तानीकरोमि । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमत्ति वा सो म पञ्हेन । अह वेय्याकरणेन सम्मुखीभूतो नो सत्था यो नो बम्मान सुकुसलो" ति ।

३. महाकोट्टिकसुत्तं

१ अथ खो आयस्मा महाकोट्टिको' येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच -

5

२ "छन्न, आवुसो, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा अत्थिञ्ज किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो" ।

"छन्न, आवुसो, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा नत्थिञ्ज किञ्ची" ति ?

10

"मा हेव, आवुसो" ।

"छन्न, आवुसो, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ज किञ्ची" ति ?

"मा हेव, आवुसो" ।

"छन्न, आवुसो, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थिञ्ज किञ्ची" ति ?

15

"मा हेव, आवुसो" ।

३ "छन्न, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थिञ्ज किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो 'मा हेव, आवुसो' ति वदेसि । 'छन्न, आवुसो, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा नत्थिञ्ज किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो - 'मा हेव, आवुसो' ति वेदसि । 'छन्न, आवुसो, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ज किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो - 'मा हेव, आवुसो' ति वदेसि । 'छन्न, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थिञ्ज किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो - 'मा हेव, आवुसो' ति वदेसि । यथा कथ पन, आवुसो, इमस्स भासितस्स अत्थो दट्ठब्बो" ति ?

20

25

४ "छन्नं, आवुसो, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा अत्थिञ्ज किञ्ची' ति, इति वद अप्पपञ्च पपञ्चेति । 'छन्न, आवुसो, फस्सायतनान

असेसविरागनिरोधा नत्यञ्ज किञ्ची' ति, इति वद अप्यपञ्च
पपञ्चेति । 'छन्न, आवुसो, फत्सायतनान असेसविरागनिरोधा अत्थि
च नत्थि च अञ्ज किञ्ची' ति, इति वद अप्यपञ्च पपञ्चेति । 'छन्न
आवुसो, फत्सायतनान असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्यञ्ज किञ्ची'
ति, इति वद अप्यपञ्च पपञ्चेति । यावता, आवुसो, छन्न फत्सायतनान
गति तावता पपञ्चस्स गति, यावता पपञ्चस्स गति तावता छन्न
फत्सायतनान गति । छन्न, आवुसो, फत्सायतनान असेसविरागनिरोधा
पपञ्चनिरोधो पपञ्चवूपसमो' ति ।

४ आनन्दसुत

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा महाकोट्टिको' तेनु
पसङ्कमि उपसङ्कमित्वा आयस्मता महाकोट्टिकेन सद्धि सम्मोदि ।
सम्मोदनीय कथ सारणीय' बीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि ।
एकमन्त निसिद्धो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त महाकोट्टिक
एतदवोच —

२ "छन्न आवुसो फत्सायतनान असेसविरागनिरोधा अत्थि
किञ्ची' ति ?

"मा हेव, आवुसो' ।

"छन्न, आवुसो, फत्सायतनान असेसविरागनिरोधा नत्यञ्ज
किञ्ची' ति ?

"मा हेव, आवुसो' ।

३ "छन्न आवुसो, फत्सायतनान असेसविरागनिरोधा अत्थि
च नत्थि च अञ्ज किञ्ची' ति ?

"मा हेव, आवुसो' ।

"छन्न आवुसो, फत्सायतनान असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो
नत्यञ्ज किञ्ची' ति ?

"मा हेव आवुसो' ।

४ "छन्न, आवुसो, फत्सायतनान असेसविरागनिरोधा
अत्थि किञ्ची' ति इति पुट्ठो समानो — 'मा हेव, आवुसो' ति

१ महाकोट्टिको — स्या रो । २ सारणीय — स्या रो ।

वदेसि । ‘छन्न, आवुसो, फस्सायतनान् असेसविरागनिरोधा नत्थञ्ज किञ्ची’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘मा हेव, आवुसो’ ति वदेसि । ‘छन्न, आवुसो, फस्सायतनान् असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ज किञ्ची’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘मा हेव, आवुसो’ ति वदेसि । ‘छन्न, आवुसो, फस्सायतनान् असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थञ्ज किञ्ची’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘मा हेव, आवुसो’ ति वदेसि । यथा कथं पनावुसो, इमस्स भासितस्स अत्थो दट्ठब्बो” ति ?

४ “छन्न, आवुसो, फस्सायतनान् असेसविरागनिरोधा अत्थञ्ज किञ्ची’ ति, इति वद अप्पपञ्च पपञ्चेति । ‘छन्न, आवुसो, फस्सायतनान् असेसविरागनिरोधा नत्थञ्ज किञ्ची’ ति, इति वद अप्पपञ्च पपञ्चेति । ‘छन्न, आवुसो, फस्सायतनान् असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ज किञ्ची’ ति, इति वद अप्पपञ्च पपञ्चेति । ‘छन्न, आवुसो, फस्सायतनान् असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थञ्ज किञ्ची’ ति, इति वद अप्पपञ्च पपञ्चेति । यावता, आवुसो, छन्न फस्सायतनान् गति तावता पपञ्चस्स गति । यावता पपञ्चस्स गति तावता छन्न फस्सायतनान् गति । छन्न, आवुसो, फस्सायतनान् असेसविरागनिरोधा पपञ्चनिरोधो पपञ्चवूपसमो” ति ।

५. उपवाणसुत्तं

१ अथ खो आयस्मा उपवाणो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप-
 ाङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
 णीय कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
 खो आयस्मा उपवाणो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच — “किं नु खो,
 आवुसो सारिपुत्तं, विज्जायन्तकरो होती” ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

“किं पनावुसो सारिपुत्तं, चरणेनन्तकरो होती” ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

“किं पनावुसो सारिपुत्तं, विज्जाचरणेनन्तकरो होती” ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

“किं पनावुसो सारिपुत्त, अञ्जन्न विज्जाचरणेनन्तकरो होती” ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

२ “किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, विज्जायन्तकरो होती” ति, इति पुट्ठो समानो — ‘नो हिद, आवुसो’ ति वदेसि । ‘किं पनावुसो सारिपुत्त, चरणेनन्तकरो होती’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘नो हिद, आवुसो’ ति वदेसि । ‘किं पनावुसो’ सारिपुत्त, विज्जाचरणेनन्तकरो होती’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘नो हिद, आवुसो’ ति वदेसि । ‘किं पनावुसो सारिपुत्त, अञ्जन्न विज्जाचरणेनन्तकरो होती’ ति, इति पुट्ठो समानो — ‘नो हिद, आवुसो’ ति वदेसि । यथा कय पनावुसो, अन्तकरो होती’ ति ?

३ “विज्जाय चे, आवुसो, अन्तकरो अभविस्स, सत्तपादानो व समानो अन्तकरो अभविस्स । चरणेन चे, आवुसो, अन्तकरो अभविस्स, सत्तपादानो व समानो अन्तकरो अभविस्स । विज्जाचरणेन चे, आवुसो, अन्तकरो अभविस्स, सत्तपादानो व समानो अन्तकरो अभविस्स । अञ्जन्न विज्जाचरणेन चे, आवुसो अन्तकरो अभविस्स, पुयुज्जनो अन्तकरो अभविस्स । पुयुज्जनो हि आवुसो अञ्जन्न विज्जाचरणेन । चरण-विपन्नो खो, आवुसो, यथाभूत न जानाति न पस्सति । चरणसम्पन्नो यथाभूत जानाति पस्सति । यथाभूत जान पस्सं अन्तकरो होती’ ति ।

६ आयाचमसुत्त

१ “सद्धो भिक्खवे भिक्खु एव सम्मा आयाचमानो आया चेय्य — ‘तादिसो हामि यादिसा सारिपुत्तमोग्गत्साना’ ति । एसा, भिक्खवे तुला एत पमाण मम सावधान भिक्खून, यदिद सारिपुत्त मोग्गत्साना ।

२ “सद्धा, भिक्खवे, भिक्खुनी एव सम्मा आयाचमाना आया चेय्य — ‘तादिसा होमि यादिसा खेमा च भिक्खुनी उप्पलवण्णा चा’ ति । एसा भिक्खवे तुला एत पमाण मम सावधानं भिक्खुनीन, यदिद एसा च भिक्खुनी उप्पलवण्णा च ।

३. “सद्धो, भिक्खवे, उपासको एवं सम्मा आयाचमानो आयाचेय्य — ‘तादिसो होमि यादिसो चित्तो च गहपति हत्थको च आळवको’ ति । एसा, भिक्खवे, तुला एत पमाण मम सावकानं उपासकानं, यदिदं चित्तो च गहपति हत्थको च आळवको ।

४ “सद्धा, भिक्खवे, उपासिका एवं सम्मा आयाचमाना 5 आयाचेय्य — ‘तादिसा होमि यादिसा खुज्जुत्तरा च उपासिका वेळुकण्डकिया’ च नन्दमाता’ ति । एसा, भिक्खवे, तुला एत पमाण मम साविकान उपासिकान, यदिदं खुज्जुत्तरा च उपासिका वेळुकण्डकिया च नन्दमाता” ति ।

७. राहुलसुत्तं

१ अथ खो आयस्मा राहुलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क- 10 मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं राहुल भगवा एतदवोच —

२ “या च, राहुल, अज्झत्तिका पथवीधातु या च बाहिरा पथवीधातु, पथवीधातुरेवेसा । ‘त नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति, एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं । एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय 15 दिस्वा पथवीधातुया निब्बिन्दति, पथवीधातुया’ चित्तं विराजेति ।

३ “या च, राहुल, अज्झत्तिका आपोधातु या च बाहिरा आपोधातु, आपोधातुरेवेसा । ‘त नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति, एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं । एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय 20 दिस्वा आपोधातुया निब्बिन्दति, आपोधातुया चित्तं विराजेति ।

४ “या च, राहुल, अज्झत्तिका तेजोधातु या च बाहिरा तेजोधातु, तेजोधातुरेवेसा । ‘त नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति, एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं । एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय 25 दिस्वा तेजोधातुया निब्बिन्दति, तेजोधातुया चित्तं विराजेति ।

५ “या च, राहुल, अज्झत्तिका वायोधातु या च बाहिरा वायोधातु, वायोधातुरेवेसा । ‘त नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति, एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं । एवमेतं यथाभूतं 30

सम्प्राप्यञ्जाय दिस्वा वायोधातुया निव्विन्दति, वायोधातुया चित्त
विराजेति ।

६ "यतो खो, राहुल, भिक्खु इमासु चतूसु धातूसु नेवत्तान
न अत्तनिय समनुपस्ससि, अयं वुच्चति, राहुल, भिक्खु अग्गच्छि वप्प
विवत्तयि सयोजन, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा" ति ।

८ जम्बासीसुत्त

१ "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गसा सन्तो सबिज्जमाना लोकास्मि ।
कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतर सन्त चेतोविमुत्ति
उपसम्पज्ज विहरति । सो सक्कायनिरोध मनसि करोति । तस्स
सक्कायनिरोध मनसि करोतो सक्कायनिरोधे चित्तं न पवसन्दति नप्प-
सीदति न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । तस्स खो एव, भिक्खवे, भिक्खुनो
न सक्कायनिरोधो पाटिकङ्खो । सेय्यथापि भिक्खवे, पुरिसो लेपगतेन
हत्थेन सास गप्पेय्य तस्स सो हत्थो सज्जेय्य' पि गप्पेय्य पि' वज्जेय्य'
पि एवमेव खो, भिक्खवे भिक्खु अञ्जतर सन्त चेतोविमुत्ति उप
सम्पज्ज विहरति । सो सक्कायनिरोध मनसि करोति । तस्स सक्काय-
निरोध मनसि करोतो सक्कायनिरोधे चित्तं न पवसन्दति नप्पसीदति न
सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । तस्स खो एव, भिक्खवे, भिक्खुनो न सक्काय
निरोधो पाटिकङ्खो ।

२ "इध पन भिक्खवे भिक्खु अञ्जतर सन्त चेतोविमुत्ति
उपसम्पज्ज विहरति । सो सक्कायनिरोध मनसि कराति । तस्स
सक्कायनिरोध मनसि करोतो सक्कायनिरोधे चित्तं पवसन्दति पसीदति
सन्तिट्ठति अधिमुच्चति । तस्स खो एव, भिक्खवे, भिक्खुनो सक्काय-
निरोधो पाटिकङ्खो । सेय्यथापि, भिक्खवे पुरिसो सुयेन हत्थेन सास
गप्पेय्य तस्स सो हत्थो नेव सज्जेय्य न गप्पेय्य न वज्जेय्य एवमेव
खो, भिक्खवे भिक्खु अञ्जतर सन्त चेतोविमुत्ति उपसम्पज्ज विहरति ।
सो सक्कायनिरोध मनसि करोति । तस्स सक्कायनिरोध मनसि करोतो
सक्कायनिरोधे चित्तं पवसन्वति पसीदति सन्तिट्ठति अधिमुच्चति ।
तस्स खो एव भिक्खवे भिक्खुनो सक्कायनिरोधो पाटिकङ्खो ।

१ एतं - धी स्या रो । २ असक्तेन - धी रो लपयतेन - स्वा ।
३-३ सज्जेय्यापि वप्पेय्यापि - रो । ४ वज्जेय्या - धी ।

३ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं सन्तं चेतोविमुत्ति उप-
सम्पज्ज विहरति । सो अविज्जाप्पभेद^१ मनसि करोति । तस्स अविज्जा-
प्पभेद मनसि करोतो अविज्जाप्पभेदे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति
न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । तस्स खो एव, भिक्खवे, भिक्खुनो न
अविज्जाप्पभेदो पाटिकङ्खो । सेय्यथापि, भिक्खवे, जम्बाली अनेक- 5
वस्सगणिका । तस्सा पुरिसो यानि चैव आयमुखानि तानि पिदहेय्य,
यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य, देवो च न सम्मा धार अनुप्प-
वेच्छेय्य । एव हि तस्सा, भिक्खवे, जम्बालिया न आळिप्पभेदो^२ पाटि-
कङ्खो । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु^३ अञ्जतरं सन्तं चेतोविमुत्ति
उपसम्पज्ज विहरति । सो अविज्जाप्पभेदं मनसि करोति । तस्स 10
अविज्जाप्पभेदं मनसि करोतो अविज्जाप्पभेदे चित्तं न पक्खन्दति
नप्पसीदति न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । तस्स खो एव, भिक्खवे,
भिक्खुनो न अविज्जाप्पभेदो पाटिकङ्खो ।

४ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं सन्तं चेतोविमुत्ति
उपसम्पज्ज विहरति । सो अविज्जाप्पभेदं मनसि करोति । तस्स 15
अविज्जाप्पभेदं मनसि करोतो अविज्जाप्पभेदे चित्तं पक्खन्दति पसीदति
सन्तिट्ठति अधिमुच्चति^४ । तस्स खो एव, भिक्खवे, भिक्खुनो अविज्जा-
प्पभेदो पाटिकङ्खो । सेय्यथापि, भिक्खवे, जम्बाली अनेकवस्सगणिका ।
तस्सा पुरिसो यानि चैव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपाय-
मुखानि तानि पिदहेय्य, देवो च सम्मा धार अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि 20
तस्सा, भिक्खवे, जम्बालिया आळिप्पभेदो पाटिकङ्खो । एवमेव खो,
भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं सन्तं चेतोविमुत्ति उपसम्पज्ज विहरति ।
सो अविज्जाप्पभेदं मनसि करोति । तस्स अविज्जाप्पभेदं मनसि
करोतो अविज्जाप्पभेदे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति अधि-
मुच्चति । तस्स खो एव, भिक्खवे, भिक्खुनो अविज्जाप्पभेदो पाटि- 25
कङ्खो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
लोकस्मि” ति ।

१ अविज्जाप्पभेद - रो० । २ आलिप्पभेदो - स्था०, रो० । ३. भिक्खुनो - रो० ।

४ विमुच्चति - रो० ।

६ निम्बानसुत्त

१ अथ सो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो सो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच — “को नु सो, आवुसो सारिपुत्त, हेतुं को पञ्चयो, येन मिषेकञ्चे सत्ता दिट्ठेव धम्मो न परि निम्बायन्ती” ति ?

२ “इधावुसो आनन्द, सत्ता इमा हानभागिया सञ्ज्ञा ति यथामूतं नप्पजानन्ति, इमा ठित्तिभागिया सञ्ज्ञा ति यथामूतं नप्पजानन्ति, इमा विसेसभागिया सञ्ज्ञा ति यथामूतं नप्पजानन्ति, इमा निम्बेषभागिया सञ्ज्ञा ति यथामूतं नप्पजानन्ति । अयं सो, आवुसो आनन्द हेतुं अयं पञ्चयो, येन मिषेकञ्चे सत्ता दिट्ठेव धम्मो न परि निम्बायन्ती” ति ।

३ “को पनावुसा सारिपुत्त, हेतुं को पञ्चयो, येन मिषेकञ्चे सत्ता दिट्ठेव धम्मो परिनिम्बायन्ती” ति ?

“इधावुसो आनन्द, सत्ता इमा हानभागिया सञ्ज्ञा ति यथामूतं पजानन्ति, इमा ठित्तिभागिया सञ्ज्ञा ति यथामूतं पजानन्ति, इमा विसेसभागिया सञ्ज्ञा ति यथामूतं पजानन्ति, इमा निम्बेषभागिया सञ्ज्ञा ति यथामूतं पजानन्ति । अयं सो, आवुसो आनन्द, हेतुं अयं पञ्चयो, येन मिषेकञ्चे सत्ता दिट्ठेव धम्मो परिनिम्बायन्ती” ति ।

१० महापवेससुत्त

१ एकं समयं भगवा भोगनगरे विहरति आनन्दचेतिये । तत्र सो भगवा भिक्षू आगन्तेसि — “भिक्षवो” ति । “भदन्त” ति ते भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच — “चत्तारोमे, भिक्षवो महापवेसे वेसेस्सामि स सुणाथ साधुकं मनसि करोथ, मासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति सो ते भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

२ “कतमे” भिक्षवो चत्तारो महापदेसा ? इध, भिक्षवो भिक्षु एव वदेम्य — ‘सम्मुखा मेतं, आवुसो भगवतो सुतं सम्मुखा

पटिगगहित — अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासन' ति । तस्स,
 भिक्खवे, भिक्खुनो भासित नेव अभिनन्दितब्ब नप्पटिक्कोसितब्बं ।
 अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदव्यञ्जनानि साधुक उग्ग-
 हेत्वा सुत्ते ओतारेत्तब्बानि, विनये सन्दस्सेत्तब्बानि । तानि चे सुत्ते
 ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि न चेव सुत्ते ओतरन्ति न 5
 विनये सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्ब—'अद्धा, इदं न चेव तस्स भगवतो
 वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स, इमस्स च भिक्खुनो दुग्गहितं' ति ।
 इति हेत^१, भिक्खवे, छड्ढेय्याथ ।

३ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'सम्मुखा मेतं,
 आवुसो, भगवतो सुत सम्मुखा पटिगगहित — अयं धम्मो, अयं विनयो, 10
 इदं सत्थुसासन' ति । तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासित नेव अभि-
 नन्दितब्ब नप्पटिक्कोसितब्ब । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि
 पदव्यञ्जनानि साधुक उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेत्तब्बानि, विनये सन्दस्से-
 तब्बानि । तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि
 सुत्ते चेव ओतरन्ति विनये च सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं — 'अद्धा, 15
 इदं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स, इमस्स च भिक्खुनो
 सुग्गहित' ति । इदं^२, भिक्खवे, पठमं महापदेसं धारेय्याथ ।

४. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'असुकस्मि' नाम
 आवासे सङ्घो विहरति सथेरो सपामोक्खो । तस्स मे सङ्घस्स सम्मुखा
 सुत सम्मुखा पटिगगहितं — अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासन' 20
 ति । तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासित नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्को-
 सितब्बं । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदव्यञ्जनानि
 साधुक उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेत्तब्बानि, विनये सन्दस्सेत्तब्बानि । तानि
 चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि न चेव सुत्ते ओत-
 रन्ति न विनये सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्ब — 'अद्धा, इदं न चेव 25
 तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स, तस्स च सङ्घस्स
 दुग्गहित' ति । इति हेत, भिक्खवे, छड्ढेय्याथ ।

५ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'असुकस्मि' नाम
 आवासे सङ्घो विहरति सथेरो सपामोक्खो । तस्स मे सङ्घस्स सम्मुखा

सुत सम्मुखा पटिगहित — अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्पुसासनं' ति । तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितत्वं नप्पटिक्कोसितत्वं । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदव्यञ्जनानि साधुक उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेत्तब्धानि, विनये सन्दस्सेत्तब्धानि । तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि सुत्ते चेव ओतरन्ति विनये च सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थं गन्तव्यं — 'अद्या, इदं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स, तस्स च सङ्गस्स सुगहितं' ति । इदं, भिक्खवे, दुत्तियं महापदेसं धारेय्याय ।

६ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'असुकास्मि नाम आवासे सम्बहुला येरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा । तेस मे येरानं सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिगहितं — अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्पुसासनं' ति । तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितत्वं नप्पटिक्कोसितत्वं । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदव्यञ्जनानि साधुक उग्गहेत्वा सुत्तं ओतारेत्तब्धानि, विनये सन्दस्सेत्तब्धानि । तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि न चेव सुत्ते ओतरन्ति न विनयं सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थं गन्तव्यं — 'अद्या, इदं न चेव तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स, तेस च येरानं दुग्गहितं' ति । इति हत्तं, भिक्खवे, छद्देय्याय ।

७ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'असुकास्मि नाम आवासे सम्बहुला येरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा । तेस मे येरानं सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिगहितं — अयं धम्मो अयं विनयो, इदं सत्पुसासनं' ति । तस्स भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितत्वं नप्पटिक्कोसितत्वं । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदव्यञ्जनानि साधुक उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेत्तब्धानि, विनये सन्दस्सेत्तब्धानि । तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि सुत्ते चेव ओतरन्ति विनये च सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थं गन्तव्यं — 'अद्या, इदं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स तेन च धम्मं सुगहितं' ति । इदं, भिक्खवे, तत्तियं महापदेसं धारेय्याय ।

८ "इध पन, भिक्खवे भिक्खु एव वदेय्य — 'अगुपरिमा नाम आवासे एको येरो भिक्खु विहरति बहुस्सुतो आगतागमो धम्मधरो

विनयधरो मातिकाधरो । तस्स मे थेरस्स सम्मुखा सुत सम्मुखा पटि-
गहित — अय धम्मो, अय विनयो, इद सत्थुसासन' ति । तस्स, भिक्खवे,
भिक्खुनो भासित नेव अभिनन्दितब्ब नप्पटिक्कोसितब्ब । अनभिनन्दित्वा
अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदव्यञ्जनानि साधुक उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारे-
तब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि । तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि 5
विनये सन्दस्सियमानानि न चेव सुत्ते ओतरन्ति न विनये सन्दिस्सन्ति,
निट्ठमेत्थ गन्तब्ब — 'अद्धा, इद न' चेव' तस्स भगवतो वचन अरहतो सम्मा-
सम्बुद्धस्स, तस्स च थेरस्स दुग्गहित' ति । इति हेत, भिक्खवे, छड्ढेय्याथ ।

६ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — ‘असुकस्मि नाम
आवासे एको थेरो भिक्खु विहरति बहुस्सुतो आगतागमो धम्मधरो 10
विनयधरो मातिकाधरो । तस्स मे थेरस्स सम्मुखा सुत सम्मुखा पटि-
गहितं — अय धम्मो, अय विनयो, इदं सत्थुसासनं’ ति । तस्स, भिक्खवे,
भिक्खुनो भासित नेव अभिनन्दितब्ब नप्पटिक्कोसितब्ब । अनभि-
नन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदव्यञ्जनानि साधुक उग्गहेत्वा
सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि । तानि चे सुत्ते ओतारिय- 15
मानानि विनये सन्दस्सियमानानि सुत्ते चेव ओतरन्ति विनये च सन्दि-
स्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्ब — ‘अद्धा, इद तस्स भगवतो वचन अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्स, तस्स च थेरस्स सुग्गहित’ ति । इद, भिक्खवे, चतुत्थ
महापदेस धारेय्याथ । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो महापदेसा” ति ।

सञ्चेतनियवग्गो अट्ठारसमो ।

तस्सुद्धानं

चेतना विभत्ति कोट्टिको^१, आनन्दो^२ उपवाणपञ्चम ।

आयाचनराहुलजम्बाली, निब्बान पहापदेसेना^४ ति ॥

—०—

१६. ब्राह्मणवग्गो

१. योधाजीवसुत्तं

१. “चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो योधाजीवो” राजा-
रहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्ग तेव सङ्ग गच्छति । कतमेहि

१-१ रो० पीत्यके नत्थि । २ कोट्टिक - रो० । ३ आनन्द - रो० । ४ महा-
पदेसेन वग्गो - रो० । ५ योधाजीवो - रो० ।

चतूहि ? इध, भिक्षवे, योधाजीवो ठानकुसलो च होति, दूरेपाती च, भ्रमखणवेधो च, महतो च कायस्स पदालेता । इमेहि सो, भिक्षवे, चतूहि भञ्जेहि समन्नागतो योधाजीवो राजारहो होति राजभोगो, रज्जो भञ्ज तेव सङ्ग गच्छति । एवमेव सो, भिक्षवे, चतूहि धम्महि समन्नागतो भिक्षु भ्रातृनेम्यो होति पातृनेम्यो धवस्सिणेम्यो भञ्जति करणीयो अनुत्तर पुञ्ञाकसेत्त सोकस्स । कस्मेहि चतूहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु ठानकुसलो च होति, दूरेपाती च, भ्रमखणवेधो च, महतो च कायस्स पदालेता ।

२ “कथं च, भिक्षवे, भिक्षु ठानकुसलो होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु सीलवा होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । एव सो, भिक्षवे भिक्षु ठानकुसलो होति ।

३ “कथं च भिक्षवे, भिक्षु दूरेपाती होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु य किञ्चि रूपं भतीतानागतपच्चुप्पन्नं भज्जत्तं वा वहिद्धा वा ओल्लारिकं वा सुक्षुमं वा हीनं वा पणीतं वा य दूरे सन्तिके वा, सब्बं रूपं ‘नेतं मम नेसोहमस्मि, न मेसो भत्ता’ ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति । या काचि वेदना या काचि सञ्ञा .. ये केचि सङ्खारं

य किञ्चि विञ्ञाणं भतीतानागतपच्चुप्पन्नं भज्जत्तं वा वहिद्धा वा ओल्लारिकं वा सुक्षुमं वा हीनं वा पणीतं वा य दूरे सन्तिके वा, सब्बं विञ्ञाणं ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो भत्ता’ ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति । एव सो, भिक्षवे, भिक्षु दूरेपाती होति ।

४ “कथं च भिक्षवे, भिक्षु भ्रमखणवेधो होति ? इध, भिक्षवे भिक्षु ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति ... पे०.. ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । एवं सो, भिक्षवे भिक्षु भ्रमखणवेधो होति ।

५ “कथं च, भिक्षवे, भिक्षु महतो कायस्स पदालेता होति ? इध भिक्षवे भिक्षु महन्तं भविज्जाकसम्भं पदालेता । एव सो, भिक्षवे भिक्षु महतो कायस्स पदालेता होति । इमेहि सो भिक्षवे, चतूहि धम्महि समन्नागतो भिक्षु भ्रातृनेम्यो होति .. पे० अनुत्तर पुञ्ञाकसेत्तं सोकस्सा’ ति ।

२. पाटिभोगसुत्तं

१ “चतुन्नं, भिक्खवे, धम्मान नत्थि कोचि पाटिभोगो — समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि ।

२ “कतमेस चतुन्नं ? ‘जराधम्म मा जीरी’ ति नत्थि कोचि पाटिभोगो — समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि, ‘व्याधिधम्म’ मा व्याधियी’ ति नत्थि कोचि पाटिभोगो — समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि, ‘मरणधम्म मा’ मीयी’ ति नत्थि कोचि पाटिभोगो — समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि; ‘यानि खो पन तानि पुब्बे’ अत्तना कतानि^१ पापकानि कम्मनि सङ्खिलेसिकानि पोणोब्भविकानि सदरानि दुक्खविपाकानि आरयति जातिजरामरणिकानि, तेस विपाको मा निव्वत्ती’ ति नत्थि कोचि पाटिभोगो — समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि ।

३ “इमेसं खो, भिक्खवे, चतुन्नं धम्मान नत्थि कोचि पाटिभोगो — समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि” ति ।

३. सुतसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दक-निवापे । अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवन्त एतदवोच —

२ “अह^१ हि, भो गोतम, एववादी एवदिट्ठि^२ — ‘यो कोचि दिट्ठ भासति — एव मे दिट्ठ ति, नत्थि ततो दोसो, यो कोचि सुत भासति — एव मे सुत ति, नत्थि ततो दोसो, यो कोचि मुत भासति — एव मे मुत ति, नत्थि ततो दोसो, यो कोचि विञ्जात भासति — एव मे विञ्जातं ति, नत्थि ततो दोसो’” ति ।

१ जिरी — स्या०, जीवी — रो० । २ व्याधिधम्म — रो० । ३-३ वा मिय्थी — स्या०, मा मिय्थी — रो० । ४-४ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५ मय — स्या० । ६ एवदिट्ठि — सी०, स्या०, रो० ।

३ “नाह, ब्राह्मण, सव्व दिट्ठ भासितव्व ति वदामि, न पनाह, ब्राह्मण, सव्व दिट्ठ न भासितव्व ति वदामि, नाह, ब्राह्मण, सव्व सुत भासितव्व ति वदामि, न पनाह, ब्राह्मण, सव्व सुत न भासितव्व ति वदामि नाह, ब्राह्मण, सव्व सुत भासितव्व ति वदामि, न पनाह, ब्राह्मण, सव्व सुत न भासितव्व ति वदामि, नाह, ब्राह्मण, सव्व विञ्जात भासितव्व ति वदामि, न पनाह, ब्राह्मण, सव्व विञ्जात न भासितव्व ति वदामि ।

४ “य हि, ब्राह्मण, दिट्ठ भासतो अकुसला धम्मा अभिवद्ध्यन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूप दिट्ठ न भासितव्व ति वदामि । य च स्वस्स, ब्राह्मण, दिट्ठ अभासतो कुसला धम्मा परिहायन्ति, अकुसला धम्मा अभिवद्ध्यन्ति, एवरूप दिट्ठ भासितव्व ति वदामि ।

५ “य हि, ब्राह्मण, सुत भासतो अकुसला धम्मा अभिवद्ध्यन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूप सुत न भासितव्व ति वदामि । य च स्वस्स ब्राह्मण, सुत अभासतो कुसला धम्मा परिहायन्ति, अकुसला धम्मा अभिवद्ध्यन्ति, एवरूप सुत भासितव्व ति वदामि ।

६ “य हि ब्राह्मण, मुत भासतो अकुसला धम्मा अभिवद्ध्यन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूप मुत न भासितव्व ति वदामि । य च स्वस्स, ब्राह्मण, मुत अभासतो कुसला धम्मा परिहायन्ति अकुसला धम्मा अभिवद्ध्यन्ति, एवरूप मुत भासितव्व ति वदामि ।

७ “य हि ब्राह्मण विञ्जात भासतो अकुसला धम्मा अभिवद्ध्यन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ति एवरूप विञ्जात न भासितव्व ति वदामि । य च स्वस्स ब्राह्मण, विञ्जात अभासतो कुसला धम्मा परिहायन्ति अकुसला धम्मा अभिवद्ध्यन्ति एवरूप विञ्जात भासितव्व ति वदामी ति ।

अथ सो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामतो भगवतो भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

४ अमयसुत्त

१ अथ सो आणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा सेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सखि सम्मोदि । सम्मोदनीय कय सारणीय

वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

२. “अहं” हि, भो गोतम, एवंवादी एवंदिट्ठि - ‘नत्थि यो’
मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तास आपज्जति मरणस्स” ति ।

“अत्थि, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तासं आपज्जति 5
मरणस्स, अत्थि पन, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं
आपज्जति मरणस्स ।

३ “कतमो च, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तास
आपज्जति मरणस्स ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो कामेसु अवीतरागो होति
अविगतच्छन्दो’ अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगत- 10
तण्हो । तमेन अञ्जतरो गाब्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्जतरेन
गाब्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एवं होति - ‘पिया वत मं कामा जहिस्सन्ति,
पिये चाह’ कामे जहिस्सामी’ ति । सो सोचति किलमति परिदेवति,
उरत्ताळि’ कन्दति, सम्मोह आपज्जति । अय खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो
समानो भायति, सन्तास आपज्जति मरणस्स । 15

४. “पुन च पर, ब्राह्मण, इधेकच्चो काये अवीतरागो होति अविगत-
च्छन्दो अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो ।
तमेन अञ्जतरो गाब्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्जतरेन गाब्हेन
रोगातङ्केन फुट्ठस्स एव होति - ‘पियो वत म कायो जहिस्सति, पिय चाह
काय जहिस्सामी’ ति । सो सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, 20
सम्मोह आपज्जति । अय पि खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति,
सन्तासं आपज्जति मरणस्स ।

५ “पुन च पर, ब्राह्मण, इधेकच्चो अकतकल्याणो होति अकत-
कुसलो अकतभीरुत्ताणो कतपापो कतलुट्ठो कतकिब्बिसो । तमेन अञ्जतरो
गाब्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्जतरेन गाब्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स 25
एव होति - ‘अकत वत मे कल्याण, अकत कुसल, अकत भीरुत्ताण, कत
पाप, कत लुट्ठ, कत किब्बिस । यावता, भो, अकतकल्याणान् अकत-
कुसलान् अकतभीरुत्ताणान् कतपापान् कतलुट्ठान् कतकिब्बिसान् गति
त गतिं पेच्च गच्छामी’ ति । सो सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि

१ मय - स्या० । २ सो - स्या०, रो० । ३ अविगतच्छन्दो - रो० । ४ वाह -
रो० । ५ उस्त्यल - रो० ।

कन्दति, सम्मोह आपज्जति । अयं पि स्रो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तास आपज्जति मरणस्स ।

६ “पुन च पर, ब्राह्मण, इधेकच्चो कल्ली होति विचिकिच्ची अनिट्ठङ्गतो सद्धम्मे । तमेन अञ्जतरो गान्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्जतरेण गान्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एव होति — ‘कल्ली वतम्हि विचिकिच्ची अनिट्ठङ्गतो सद्धम्मे’ ति । सो सोचति किलमति परिदेवति उरत्ताळि कन्दति, सम्मोह आपज्जति । अयं पि स्रो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तास आपज्जति मरणस्स । इमे स्रो, ब्राह्मण, चत्तारो मरणधम्मा समाना भायन्ति, सन्तास आपज्जन्ति मरणस्स ।

७ “कतमो च, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तास आपज्जति मरणस्स ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो कामेसु वीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगतपरिच्छाहो विगततण्हो । तमेन अञ्जतरो गान्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्जतरेण गान्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स न एव होति — ‘पिया वत म कामा जहिस्सन्ति, पिये चाह कामे जहिस्सामी’ ति । सो न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अयं स्रो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तास आपज्जति मरणस्स’ ।

८ “पुन च पर ब्राह्मण इधेकच्चो काये वीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगतपरिच्छाहो विगततण्हो । तमेन अञ्जतरो गान्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्जतरेण गान्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स न एव होति — ‘पियो वत म कायो जहिस्सति पियं चाह काय जहिस्सामी’ ति । सो न सोचति न किलमति न परिदेवति न उरत्ताळि कन्दति न सम्मोह आपज्जति । अयं पि स्रो, ब्राह्मण मरण धम्मो समानो न भायति, न सन्तास आपज्जति मरणस्स ।

९ “पुन च पर ब्राह्मण इधेकच्चो अकत्तपापो होति अकत्तमुदो अकत्तविट्ठिसो कत्तकल्याणो कत्तकुसलो कत्तभीरुत्ताणो । तमेन अञ्जतरो गान्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्जतरेण गान्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एव होति — ‘अकत्त वत मे पाप अकत्तं लुह अकत्त किम्भिस कत्त कल्याण, कत्त कुसलं कत्त भीरुत्ताण । यावता भो, अकत्तपापान अकत्तमुदान अकत्त

किञ्चिसानं कतकल्याणान कतकुसलान कतभीरुत्ताणान गति त गति पेच्च गच्छामी' ति । सो न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अय पि खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं आपज्जति मरणस्स ।

१० “पुन च पर, ब्राह्मण, इधेकच्चो अकङ्खी होति अविचि- 5
किच्छी निट्ठङ्गतो सद्धम्मे । तमेन अञ्जतरो गाब्धो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्जतरेन गाब्धेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एव होति — ‘अकङ्खी वतम्हि अविचिकिच्छी निट्ठङ्गतो सद्धम्मे’ ति । सो न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अय पि खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तास आपज्जति मरणस्स । 10
इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो मरणधम्मा समाना न भायन्ति, न सन्तास आपज्जन्ति^१ मरणस्सा” ति ।

११ “अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम पे०. उपासक म भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरणं गत” ति । 15

५. समणसच्चसुत्तं

१. एक समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता परिब्बाजका सिप्पिनिकातीरे^२ परिब्बाजकारामे पटिवसन्ति, सेय्यथीद^३ अन्नभारो^४ वरधरो^५ सकुलुदायि च परिब्बाजको अञ्जे च अभिञ्जाता अभि- 20
ञ्जाता परिब्बाजका । अथ खो भगवा सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो येन सिप्पिनिकातीरे परिब्बाजकारामो तेनुपसङ्कमि ।

२ तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतित्थियान परिब्बाजकानं सन्निसिन्नान सन्निपतितान अयमन्तरा कथा उदपादि — “इति पि ब्राह्मण-
सच्चानि, इति पि ब्राह्मणसच्चानी” ति । अथ खो भगवा येन ते परिब्बाजका तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । 25
निसज्ज खो भगवा ते परिब्बाजके एतदवोच —

१ आपज्जति — रो० । २ सिप्पिनियातीरे — स्या०, रो० । ३ सेय्यथिद — म० ।

४ अन्नभारो — रो० । ५ वरधरो — स्या० ।

३ “काय भुत्स्य, परिव्वाजका, एतरहि कथाम सन्निसिन्ना’, का च पन वो अन्तराकथा धिप्पकता” ति ?

“इध, भो गोतम, अम्हाक सन्निसिन्नानं सन्निपतिसान अयमन्तराकथा उदपादि — ‘इति पि ब्राह्मणसञ्चानि, इति पि ब्राह्मणसञ्चानी’” ति ।

४ “चत्तारिमानि, परिव्वाजका, ब्राह्मणसञ्चानि मया सय अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा पवेदितानि । कसमानि चत्तारि ? इध, परि व्वाजका, ब्राह्मणो एवमाह — ‘सव्ये पाणा अवज्जा’” ति । इति वद ब्राह्मणो सच्च आह, नो मुसा । सो तेन न समणो ति मञ्जति, न ब्राह्मणो ति मञ्जति, न सेम्योहमस्मी ति मञ्जति, न सदिसोहमस्मी ति मञ्जति, न हीनोहमस्मी ति मञ्जति । अपि च यवव तत्थ सच्च तदभिञ्जाय पाणानयेव अनुदयाय अनुकम्पाय पटिपन्नो होति ।

५ “पुन च पर, परिव्वाजका, ब्राह्मणो एवमाह — ‘सव्ये कामा अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा’ ति । इति वद ब्राह्मणो सच्चमाह, नो मुसा । सो तेन न समणो ति मञ्जति, न ब्राह्मणो ति मञ्जति, न सेम्योहमस्मी ति मञ्जति, न सदिसोहमस्मी ति मञ्जति, न हीनो हमस्मी ति मञ्जति । अपि च यदेव तत्थ सच्च तदभिञ्जाय कामानयेव निम्बिदाय विरगाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

६ “पुन च पर, परिव्वाजका, ब्राह्मणो एवमाह — सव्ये भवा अनिच्चा पे० तदभिञ्जाय भवानयेव निम्बिदाय विरगाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

७ “पुन च पर, परिव्वाजका, ब्राह्मणो एवमाह — ‘नाह क्वचनि’ कत्थसि किञ्चनतस्मि न च मम क्वचनि कत्थसि किञ्चनतस्मी’ ति । इति वद ब्राह्मणो सच्च आह, नो मुसा । सो तेन न समणो ति मञ्जति, न ब्राह्मणो ति मञ्जति, न सेम्योहमस्मी ति मञ्जति, न सदिसोहमस्मी ति मञ्जति, न हीनोहमस्मी ति मञ्जति । अपि च यदेव तत्थ सच्च तदभिञ्जाय आकिञ्चञ्जयेव पटिपन्नो पटिपन्नो होति । इमानि सो

१ सन्निपतिता — टी । २ अभिञ्जा — टी । ३ अनुदयाय — स्वा ।

परिव्वाजका, चत्तारि ब्राह्मणसच्चानि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
पवेदितानी" ति ।

६. उम्मगसुत्तं

१ अथ खो अञ्जातरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - "केन नु खो, भन्ते, लोको 5
नीयति, केन लोको परिकस्सति", कस्स च उप्पन्नस्स वसं गच्छती" ति ?

२ "साधु साधु, भिक्खु ! भद्दको खो ते, भिक्खु, उम्मगो,^१
भद्दक पटिभान, कल्याणी परिपुच्छा । एव हि त्व, भिक्खु, पुच्छसि -
'केन नु खो, भन्ते, लोको नीयति, केन लोको परिकस्सति, कस्स च
उप्पन्नस्स वस गच्छती'"ति ?

10

"एवं, भन्ते" ।

"चित्तेन खो, भिक्खु, लोको नीयति, चित्तेन परिकस्सति,
चित्तस्स उप्पन्नस्स वस गच्छती" ति ।

३ "साधु, भन्ते" ति खो सो भिक्खु भगवतो भासितं अभि-
नन्दित्वा अनुमोदित्वा भगवन्त उत्तरि^३ पञ्चं अपुच्छि - "बहुस्सुतो 15
धम्मधरो, बहुस्सुतो धम्मधरो" ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु
खो, भन्ते, बहुस्सुतो धम्मधरो होती" ति ?

४ "साधु साधु, भिक्खु ! भद्दको खो ते, भिक्खु उम्मगो,
भद्दक पटिभान, कल्याणी परिपुच्छा । एव हि त्व, भिक्खु, पुच्छसि -
'बहुस्सुतो धम्मधरो, बहुस्सुतो धम्मधरो ति, भन्ते, वुच्चति । कित्ता- 20
वता नु खो, भन्ते, बहुस्सुतो धम्मधरो होती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"बहू खो, भिक्खु, मया घम्मा देसिता-सुत्त, गेय्यं, वेय्याकरण,
गाथा, उदान, इतिवुत्तक, जातक, अब्भुतधम्मं, वेदल्ल । चतुप्पदाय^४ चे
पि, भिक्खु, गाथाय अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटि- 25
पन्नो होति बहुस्सुतो धम्मरो ति अलं वचनाया" ति ।

१ परिकस्सति - रो० । २ उम्मङ्गो - स्या० । ३ उत्तरि - स्या०, रो० ।

४. चतुप्पादाय - रो० ।

५ “साधु भन्ते” ति सो सो भिक्षु भगवतो भासित भमि नन्दित्वा अनुमोदित्वा भगवन्त उत्तरि पञ्च अपुच्छि — “सुतवा निव्वे धिक्कपञ्चो, सुतवा निव्वे धिक्कपञ्चो” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु सो, भन्ते, सुतवा निव्वे धिक्कपञ्चो होती” ति ?

६ “साधु साधु, भिक्षु ! भद्दको सो ते, भिक्षु, उम्मगो, भद्दक पटिमान, कल्याणी परिपुच्छा । एव हि त्व, भिक्षु, पुच्छसि — “सुतवा निव्वे धिक्कपञ्चो, सुतवा निव्वे धिक्कपञ्चो ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु सो, भन्ते, सुतवा निव्वे धिक्कपञ्चो होती” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“इध, भिक्षु, भिक्षुनो ‘इव दुक्ख’ ति सुत होति, पञ्जाय चस्स भत्थ भतिविज्झ पस्सति, ‘अय दुक्खसमुदयो’ ति सुत होति, पञ्जाय चस्स भत्थ भतिविज्झ पस्सति ‘अय दुक्खनिरोधो’ ति सुत होति, पञ्जाय चस्स भत्थ भतिविज्झ पस्सति, ‘अय दुक्खनिरोध गामिनी पटिपदा’ ति सुत होति पञ्जाय चस्स भत्थ भतिविज्झ पस्सति । एवं सो, भिक्षु, सुतवा निव्वे धिक्कपञ्चो होती” ति ।

७ “साधु, भन्ते” ति सो सो भिक्षु भगवतो भासित भमि नन्दित्वा अनुमोदित्वा भगवन्त उत्तरि पञ्च अपुच्छि — “पण्डितो महा पञ्चो पण्डितो महापञ्चो” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु सो, भन्ते, पण्डितो महापञ्चो होती” ति ?

८ “साधु साधु सो, भिक्षु ! भद्दको सो ते, भिक्षु, उम्मगो, भद्दक पटिमान कल्याणी परिपुच्छा । एव हि त्व भिक्षु पुच्छसि — ‘पण्डितो महापञ्चो पण्डितो महापञ्चो ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु सो भन्ते, पण्डितो महापञ्चो होती” ति ?

“एव भन्ते” ।

“इध भिक्षु, पण्डितो महापञ्चो नेवत्तय्यावाधाय चेतंति न पग्ग्यावाधाय चेतंति न उमयय्यावाधाय चेतंति अत्तहितपरहित उमयहितसन्वलोकहितमेव चिन्तयमानो चिन्तेति । एवं सो, भिक्षु, पण्डितो महापञ्चो होती” ति ।

७. वस्सकारसुत्तं

१ एक समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे ।
अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो वस्सकारो
ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवन्त एतदवोच —

5

२ “जानेय्य नु खो, भो गोतम, असप्पुरिसो असप्पुरिस —
‘असप्पुरिसो अय भव’” ति ?

“अट्ठान खो एत, ब्राह्मण, अनवकासो य असप्पुरिसो असप्पुरिस
जानेय्य — ‘असप्पुरिसो अय भव’” ति ।

“जानेय्य पन, भो गोतम, असप्पुरिसो सप्पुरिस — ‘सप्पुरिसो
अय भव’” ति ?

10

“एतं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठान अनवकासो य असप्पुरिसो सप्पुरिस
जानेय्य — ‘सप्पुरिसो अय भव’” ति ।

“जानेय्य नु खो, भो गोतम, सप्पुरिसो सप्पुरिस — ‘सप्पुरिसो
अय भव’” ति ?

15

“ठान खो एत, ब्राह्मण, विज्जति य सप्पुरिसो सप्पुरिस
जानेय्य — ‘सप्पुरिसो अय भव’” ति ।

“जानेय्य पन, भो गोतम, सप्पुरिसो असप्पुरिस — ‘असप्पुरिसो
अय भव’” ति ?

“एत पि खो, ब्राह्मण, ठान विज्जति यं सप्पुरिसो असप्पुरिस
जानेय्य — ‘असप्पुरिसो अय भव’” ति ।

20

“अच्छरिय, भो गोतम, अम्भुत, भो गोतम । याव सुभा-
सित चिदं, भोता गोतमेन — ‘अट्ठान खो एत, ब्राह्मण, अनवकासो य
असप्पुरिसो असप्पुरिस जानेय्य — असप्पुरिसो अय भव ति । एत पि
खो, ब्राह्मण, अट्ठान अनवकासो य असप्पुरिसो सप्पुरिस जानेय्य —
सप्पुरिसो अय भव ति । ठान खो एत, ब्राह्मण, विज्जति य सप्पुरिसो
सप्पुरिस जानेय्य — सप्पुरिसो अय भव ति । एत पि खो, ब्राह्मण, ठान
विज्जति य सप्पुरिसो असप्पुरिस जानेय्य — असप्पुरिसो अय भव’ ति ।

25

३. “एकमिद, भो गोतम, समय तोदेय्यस्स ब्राह्मणरस परिसति

R

परूपारम्भ यत्तेन्ति - 'वालो अय राजा एळेय्यो' समणे रामपुत्ते अग्नि-
प्यसन्नो, समणे च पन रामपुत्ते एवरूप परमनिपच्चकार करोति, यदिद
अभिवादन पच्चुद्धान अञ्जलिकम्म सामीचिकम्म' ति । इमे पि रब्धो
एळेय्यस्स परिहारका वाला - यमको मोग्गल्लो उगो नाविन्दकी
गन्धब्बो अग्निवेस्सो, ये समणे रामपुत्ते अभिप्यसन्ना, समणे च पन
रामपुत्ते एवरूप परमनिपच्चकार करोन्ति, यदिद अभिवादन पच्चुद्धान
अञ्जलिकम्म सामीचिकम्म ति । त्यास्सुव^१ तोदेय्यो ब्राह्मणो इमिना
नयेन नेति । त किं मञ्जान्ति, भोन्ता, पण्डितो राजा एळेय्यो करणी
याधिकरणीयेसु वचनीयाधिवचनीयेसु अलमत्थदसतरेहि अलमत्थ-
दसतरो' ति ?

'एव, भो पण्डितो राजा एळेय्यो करणीयाधिकरणीयेसु
वचनीयाधिवचनीयेसु अलमत्थदसतरेहि अलमत्थदसतरो ति । यस्मा^२
च सो^३ भो, समणो रामपुत्तो रब्धो एळेय्येन पण्डितेन पण्डिततरो
करणीयाधिकरणीयेसु वचनीयाधिवचनीयेसु अलमत्थदसतरेन अलमत्थ
दसतरो, तस्मा राजा एळेय्यो समणे रामपुत्ते अभिप्यसन्नो, समणे च
पन रामपुत्ते एवरूप परमनिपच्चकार करोति, यदिद अभिवादन
पच्चुद्धान अञ्जलिकम्म सामीचिकम्म' ।

'त किं मञ्जान्ति, भोन्तो, पण्डिता रब्धो एळेय्यस्स परि-
हारका - यमको मोग्गल्लो उगो नाविन्दकी गन्धब्बो अग्निवेस्सो,
करणीयाधिकरणीयेसु वचनीयाधिवचनीयेसु अलमत्थदसतरेहि अलमत्थ
दसतरा^४ ति ?

'एव भो, पण्डिता रब्धो एळेय्यस्स परिहारका - यमको
मोग्गल्लो उगो नाविन्दकी गन्धब्बो अग्निवेस्सो करणीयाधि-
करणीयेसु वचनीयाधिवचनीयेसु अलमत्थदसतरेहि अलमत्थदसतरा ति ।
यस्मा च सो, भो समणो रामपुत्तो रब्धो एळेय्यस्स परिहार-
केहि पण्डितेहि पण्डिततरो करणीयाधिकरणीयेसु वचनीयाधि-
वचनीयेसु अलमत्थदसतरेहि अलमत्थदसतरो तस्मा रब्धो एळेय्यस्स
परिहारका समणे रामपुत्ते अभिप्यसन्ना, समणे च पन रामपुत्ते एवरूप

१ एतेय्यो भो - त्या रो । २ नाविन्दकी - त्या नाविन्दकि - रो ।
३ त्वसुव - त्या रो । ४-४ यस्मा यो - त्या रो । ५ अलमत्थदसतरो - त्या ।

परमनिपच्चकारं करोन्ति, यदिदं अभिवादनं पच्चुट्टानं अञ्जलिकम्मं सामीचिकम्मं' ति ।

४. “अच्छरियं, भो, गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! याव सुभा-
सितं चिदं भोता गोतमेन — ‘अट्टानं खो एतं, ब्राह्मण, अनवकासो य
असप्पुरिसो असप्पुरिस जानेय्य — असप्पुरिसो अयं भवं ति । एत 5
पि खो, ब्राह्मण, अट्टान अनवकासो य असप्पुरिसो सप्पुरिसं जानेय्य —
सप्पुरिसो अयं भवं ति । ठानं खो एतं, ब्राह्मण, विज्जति य सप्पुरिसो
सप्पुरिसं जानेय्य — सप्पुरिसो अयं भव ति । एतं पि खो, ब्राह्मण, ठानं
विज्जति यं सप्पुरिसो असप्पुरिसं जानेय्य — असप्पुरिसो अयं भव’
ति । हन्द च दानि मय, भो गोतम, गच्छाम । बहुकिच्चा मय बहु- 10
करणीया” ति ।

“यस्सदानि त्वं, ब्राह्मण, काल मञ्जसी” ति ।

५. अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवतो भासितं
अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्टायासना पक्कामी ति ।

८. उपकसुत्तं

१ एकं समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । 15
अथ खो उपको मण्डिकापुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा
भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो उपको
मण्डिकापुत्तो भगवन्त एतदवोच —

२ “अह हि, भन्ते, एववादी एवदिट्ठि — ‘यो कोचि परूपारम्भ
वत्तेति, परूपारम्भ वत्तेन्तो सब्बो^१ सो^२ न उपपादेति^३ । अनुपपादेन्तो^३ 20
गारय्हो होति उपवज्जो” ति ।

“परूपारम्भ चे, उपक, वत्तेति^४ परूपारम्भ^५ वत्तेन्तो न
उपपादेति, अनुपपादेन्तो गारय्हो होति उपवज्जो । त्व खो, उपक,
परूपारम्भ वत्तेसि, परूपारम्भ वत्तेन्तो न उपपादेसि, अनुपपादेन्तो
गारय्हो^६ होसि^७ उपवज्जो” ति ।

१-१ सब्बसो — सी०, रो० । २ उप्पादेति — स्या०, रो० । ३ अनुपपादेन्तो —
स्या०, रो० । ४-४ रो० पेत्थके नत्थि । ५. गारय्होसि — स्या० ।

“सेम्यथापि, भन्ते, उम्मुज्जमानकोयेव महता पासेन बन्धेय्य, एवमेव खो ग्रह, भन्ते, उम्मुज्जमानकोयेव भगवता महता वादपासेन बद्धो” ति ।

३ “इदं अकुसलं ति खो, उपक, मया पञ्चत्तं । तत्त्वं अपरिमाणा पदा अपरिमाणा व्यञ्जना अपरिमाणा तयागतस्स धम्म वेसना — इति पिदं अकुसलं ति । तं खो पनिदं अकुसलं पहातब्बं ति खो, उपक, मया पञ्चत्तं । तत्त्वं अपरिमाणा पदा अपरिमाणा व्यञ्जना अपरिमाणा तयागतस्स धम्मवेसना — इति पिदं अकुसलं पहातब्बं ति ।

४ “इदं कुसलं ति खो, उपक, मया पञ्चत्तं, तत्त्वं अपरिमाणा पदा अपरिमाणा व्यञ्जना अपरिमाणा तयागतस्स धम्मवेसना — इति पिदं कुसलं ति । तं खो पनिदं कुसलं भावेतब्बं ति खो, उपक, मया पञ्चत्तं । तत्त्वं अपरिमाणा पदा अपरिमाणा व्यञ्जना अपरिमाणा तयागतस्स धम्मवेसना — इति पिदं कुसलं भावेतब्बं” ति ।

५ अयं खो उपको मण्डिकापुत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविषयं क्त्वा येन राजा मागधो भजातसत्तु वेदेहिपुत्तो तेनुपसङ्कुमि, उपसङ्कुमित्वा यावत्तको ग्रहोसि भगवता सद्धिं कथासत्तापो तं सद्धं रज्ज्मो मागधस्स भजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स आरोचेसि ।

६ एव वुत्ते राजा मागधो भजातसत्तु वेदेहिपुत्तो कुपितो भनत्तं मनो उपकं मण्डिकापुत्त एतदवोच — “याव धसी धत्ताय सोणकारवारको याव मुत्तरो याव पगब्धो यत्र हि नाम तं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बद्धं आसादेतब्बं” मञ्जिस्सति, अपेहि त्वं, उपक, विनस्स, मा तं अद्दसं” ति ।

६ सच्चिद्वरणीयमुत्त

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे सच्चिद्वरणीया धम्मा । वत्तमे चत्तारो ? अरियं भिक्खवे, धम्मा वायेन सच्चिद्वरणीया, अरियं, भिक्खवे, धम्मा सत्तिया सच्चिद्वरणीया, अरियं भिक्खवे, धम्मा वक्खुना सच्चिद्वरणीया अरियं भिक्खवे, धम्मा पञ्चाय सच्चिद्वरणीया ।

कतमे च, भिक्खवे, धम्मा कायेन सच्छिक्कणीया ? अट्ठ विमोक्खा^१, भिक्खवे, कायेन सच्छिक्कणीया ।

२. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा सतिया सच्छिक्कणीया ? पुब्बनिवासो, भिक्खवे, सतिया सच्छिक्कणीयो ।

३. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा चक्खुना सच्छिक्कणीया ? ५ सत्तानं चुतूपपातो^२, भिक्खवे, चक्खुना सच्छिक्कणीयो ।

४ “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा पञ्जाय सच्छिक्कणीया ? आसवान खयो, भिक्खवे, पञ्जाय सच्छिक्कणीयो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो सच्छिक्कणीया धम्मा” ति ।

१०. उपोसथसुत्तं

१. एक समयं भगवा सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगार- 10
भातुपासादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो निसिन्नो होति । अथ खो भगवा तुण्हीभूतं तुण्हीभूत भिक्खुसङ्घं अनु-
विलोकेत्वा भिक्खू आमन्तेसि —

२. “अपलापायं, भिक्खवे, परिसा निप्पलापायं, भिक्खवे, परिसा सुद्धा सारे पतिट्ठिता । तथारूपो अयं, भिक्खवे, भिक्खुसङ्घो, 15
तथारूपायं, भिक्खवे, परिसा । यथारूपा परिसा दुल्लभा दस्सनाय पि लोकस्मिं, तथारूपो अयं, भिक्खवे, भिक्खुसङ्घो, तथारूपायं, भिक्खवे, परिसा । यथारूपा परिसा आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिण्य्या अञ्जलि-
करणीया अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स, तथारूपो अयं, भिक्खवे, भिक्खु-
सङ्घो, तथारूपायं, भिक्खवे, परिसा । यथारूपाय परिसाय अप्पं^३ 20
दिन्नं बहु^४ होति बहु^५ दिन्नं बहुतरं, तथारूपो अयं, भिक्खवे, भिक्खुसङ्घो, तथारूपायं, भिक्खवे, परिसा । यथारूपं परिसं अलं योजनगणनानि पि दस्सनाय गन्तुं अपि पुटोसेना^६ पि, तथारूपो अयं, भिक्खवे, भिक्खु-
सङ्घो, तथारूपायं^६, भिक्खवे, परिसा^६ ।

३ “सन्ति, भिक्खवे, भिक्खू इमस्मिं भिक्खुसङ्घे देवप्पत्ता 25
विहरन्ति, सन्ति, भिक्खवे, भिक्खू इमस्मिं भिक्खुसङ्घे ब्रह्मप्पत्ता

१ मोक्खा — स्या०, विमोक्खा — रो० । २ चुतुप्पातो — रो० । ३ अप्प पि — स्या०, रो० । ४-४ बहु होति बहु — स्या०, रो० । ५ पुटोसेना — स्या०, रो० । ६-६ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

विहरन्ति, सन्ति, भिक्खवे, भिक्खु इमस्मि भिक्खुसङ्घे आनेञ्जप्पता
विहरन्ति, सन्ति, भिक्खवे, भिक्खु इमस्मि भिक्खुसङ्घे अरियप्पता
विहरन्ति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु देवप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे
भिक्खु विधिञ्चेव कामेहि पे० पठमं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति,
वितक्कविचारानं धूपसमा पे०० दुतियं ज्ञानं ततियं ज्ञानं चतुत्थं
ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । एव सो, भिक्खवे, भिक्खु देवप्पत्तो होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ब्रह्मप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं
तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधिं सब्बत्तताय
सब्बावन्तं लोकां मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन
अवेरेण अभ्यावज्जेन फरित्वा विहरति । करुणा ... मुदिता उपेक्षा
सहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं
तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधिं सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकां
उपेक्षासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेण अभ्या
वज्जेन फरित्वा विहरति । एव सो, भिक्खवे, भिक्खु ब्रह्मप्पत्तो होति ।

६ “कथं च, भिक्खवे भिक्खु आनेञ्जप्पत्तो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं
अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासा
नञ्चायतनं उपसम्पज्जं विहरति । सब्बसो आकासानञ्चायतनं
समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्ज्ञाणं’ ति विञ्ज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्जं
विहरति । सब्बसो विञ्ज्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नरियं किञ्ची’
ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्जं विहरति । सब्बसो आकिञ्च
ञ्चायतनं समतिक्कम्म भवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं उपसम्पज्जं विहरति ।
एवं सो भिक्खवे, भिक्खु आनेञ्जप्पत्तो होति ।

७ “कथं च भिक्खवे भिक्खु अरियप्पत्तो होति ? इध,
भिक्खवे भिक्खु ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति .. पे० ‘अयं
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ति यथाभूतं पजानाति । एव सो, भिक्खवे,
भिक्खु अरियप्पत्तो होती” ति ।

‘ब्राह्मणबन्धो’ एकलवीसतिमो ।

तस्सुद्धानं

योधा पाटिभोगसुत्त, अभय समणसच्चेन पञ्चम ।
उम्मगवस्सकारो, उपको सच्छिकिरिया च उपोसथो ति ॥

२०. महावग्गो

१. सोतानुगतसुत्तं

१. “सोतानुगतान, भिक्खवे, धम्मान, वचसा परिचितानं, मनसानुपेक्खितानं, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धान चत्तारो आनिससा पाटिकङ्खा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं परियापुणाति — सुत्तं, 5
गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदान, इतिवुत्तक, जातक, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति^१ कालं कुरुमानो अञ्जतरं देव-
निकाय उपपज्जति । तस्स तत्थ सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति^२ । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो, अथ सो सत्तो खिप्पयेव विसेसगामी होति । 10
सोतानुगतान, भिक्खवे, धम्मानं, वचसा परिचितान, मनसानुपेक्खितान, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धान अय पठमो आनिससो पाटिकङ्खो ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं परियापुणाति — सुत्तं, गेय्य, वेय्याकरण, गाथ, उदान, इतिवुत्तकं, जातक, अब्भुतधम्म, वेदल्ल । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्खिता, 15
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्जतरं देव-
निकाय उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव खो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति, अपि च खो भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसायं^३ धम्म देसेति । तस्स एवं होति — ‘अय वा सो धम्मविनयो, यत्थाह पुब्बे ब्रह्मचरिय
अचरि’ ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो, अथ सो सत्तो खिप्पमेव 20
विसेसगामी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो क्लुसलो भेरिसद्दस्स । सो अद्धानमगपटिपत्तो भेरिसद्दं सुणेय्य । तस्स न हेव खो अस्स कङ्खा
वा विमति वा — ‘भेरिसद्दो नु खो, न नु खो भेरिसद्दो’ ति ! अथ खो भेरिसद्दो त्वेव निट्ठं गच्छेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्म

१. मुट्ठसती — सी० । २. पिलवन्ति — सी०, स्या०, रो० । ३. देवपरिसाय — स्या० ।

परियापुणाति - सुत, गेय्य, वेय्याकरण, गाय, उदान, इतिवृत्तक, जातक, अभ्युत्तधम्म, वेदत्सं । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्षिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्या । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्जतरं देवमिकाय उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव सो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति, अपि च सो भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसाय धम्म देसेति । तस्स एव होति - 'अयं वा सो धम्मविनयो, यत्थाह पुब्बे ब्रह्मचरियं अचरिं' ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो, अथ सो सत्तो खिप्पयेव विसेसगामी होति । सोतानुगतानं, भिक्खवे, धम्मानं, वचसा परिचितान, मनसानुपेक्षितान, दिट्ठिया सुप्पटिविद्वान् अयं दुतियो आनिससो पाटिकल्लो ।

३ 'पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु धम्म परियापुणाति - सुत, गेय्य, वेय्याकरण, गाय, उदान, इतिवृत्तक, जातक, अभ्युत्तधम्म, वेदत्सं । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्षिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्या । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्जतरं देवमिकाय उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव सो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति, न पि भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसाय धम्म देसेति, अपि च सो देवपुत्तो देवपरिसाय धम्म देसेति । तस्स एव होति - 'अयं वा सो धम्मविनयो, यत्थाह पुब्बे ब्रह्मचरियं अचरिं' ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो, अथ सो सत्तो खिप्पयेव विसेसगामी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो कुसमो सङ्गसहस्स । सो अद्वाममग्गप्पटिपन्नो सङ्गसह सुणेय्य । तस्स न हेव सो अस्स कल्ला वा विमत्ति वा - 'सङ्गसहो नु सो, न नु सो सङ्गसहो' ति । अथ सो सङ्गसहो त्वेव निट्ठ गच्छेय्य । एवमेव सो, भिक्खवे, भिक्खु धम्म परियापुणाति - सुतं, गेय्यं वेय्याकरणं, गाय, उदानं इतिवृत्तक, जातकं, अभ्युत्तधम्मं, वेदत्सं । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति वचसा परिचिता, मनसानुपेक्षिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्या । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्जतरं देवमिकाय उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव सो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति, न पि भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसाय धम्म देसेति, अपि च सो देवपुत्तो देवपरिसाय धम्म देसेति । तस्स एव होति - 'अयं वा सो धम्मविनयो यत्थाह पुब्बे ब्रह्मचरियं अचरिं' ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो, अथ सो सत्तो खिप्पयेव विसेसगामी होति । सोतानुगतानं, भिक्खवे, धम्मानं,

वचसा परिचितानं, मनसानुपेक्खितानं, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धानं अयं ततियो आनिसंसो पाटिकङ्खो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं परियापुणाति — सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्म, वेदल्ल । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानु- 5 पेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्जतर देवनिकाय उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव खो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति, न पि भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसाय धम्म देसेति, न पि देवपुत्तो देवपरिसायं धम्मं देसेति; अपि च खो ओपपातिको ओपपातिक सारेति — ‘सरसि त्व, मारिस, सरसि त्व, मारिस, यत्थ मय पुब्बे ब्रह्म- 10 चरिय अचरिम्हा’ ति । सो एवमाह — ‘सरामि, मारिस, सरामि, मारिसा’ ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो, अथ सो सत्तो खिप्पं- येव विसेसगामी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, द्वे सहायका सहपंसु- कीळिका^१ । ते कदाचि^२ करहचि^३ अञ्जमञ्जं समागच्छेय्यु । अञ्जो^४ पन^५ सहायको सहायकं एवं वदेय्य — ‘इदं पि, सम्म, सरसि, इदं पि, 15 सम्म, सरसी’ ति । सो एवं वदेय्य — ‘सरामि, सम्म, सरामि, सम्मा’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं परियापुणाति — सुत्त, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्म, वेदल्ल । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्जतर देवनिकाय 20 उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव खो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति, न पि भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसाय धम्म देसेति, न पि देवपुत्तो देवपरिसायं धम्मं देसेति, अपि च खो ओपपातिको ओपपातिकं सारेति — ‘सरसि त्वं, मारिस, सरसि त्वं, मारिस, यत्थ मयं पुब्बे ब्रह्मचरिय अच- रिम्हा’ ति । सो एवमाह — ‘सरामि, मारिस, सरामि, मारिसा’ ति । 25 दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो, अथ खो सो सत्तो खिप्पयेव विसेसगामी होति । सोतानुगतानं, भिक्खवे, धम्मानं, वचसा परिचितानं, मनसानु- पेक्खितानं, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धानं अयं चतुत्थो आनिसंसो पाटिकङ्खो ।

१ सहपसुकीळका — स्या०, सहपसुकीलिता — रो० । २-२ करहचि कदाचि — स्या० । ३-३ तमेन — सी०, स्या०, रो० ।

सोतानुगतान, भिक्षवे, धम्मार्थं, यथासा परिचितान, मनसानुपेक्षितान
दिट्ठिया सुप्पट्ठिद्विद्वान इमे चत्तारो आनिससा पाटिकम्मा' ति ।

२ ठामसुत्तं

१ "चत्तारिमानि, भिक्षवे, ठानानि चतूहि ठानेहि वेदि
तब्धानि । कतमानि चत्तारि ? सवासेन, भिक्षवे, सीसं वेदितव्यं,
त च सो दीघेन अद्युना, न इत्तरं मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता,
पञ्चवता, नो दुप्पञ्जेन । सवोहारेन, भिक्षवे, सोचेय्य वेदितव्यं,
त च सो दीघेन अद्युना, न इत्तरं, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता,
पञ्चवता, नो दुप्पञ्जेन । आपदासु, भिक्षवे, धामो वेदितव्यो,
सो च सो दीघेन अद्युना, न इत्तरं, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता,
पञ्चवता, नो दुप्पञ्जेन । साकण्डाय, भिक्षवे, पञ्चा वेदितव्या,
सा च सो दीघेन अद्युना, न इत्तरं, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता,
पञ्चवता, नो दुप्पञ्जेना ति ।

२ "सवासेन, भिक्षवे, सीसं वेदितव्यं, त च सो दीघेन
अद्युना, न इत्तरं, मनसिकरोता नो अमनसिकरोता, पञ्चवता, नो
दुप्पञ्जेना' ति, इति सो पनेत्त वुत्त । किञ्चेत्त पटिञ्च वुत्त ? इध,
भिक्षवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं सवसमानो एव जानाति - 'दीघरत्तं सो
अयमायस्मा सण्णकारी छिद्दकारी सबलकारी कम्मासकारी, न सन्तत
कारी' न सन्ततवुत्ति' सीसेसु वुत्सीलो अयमायस्मा, नायमायस्मा
सीसवा' ति ।

३ "इध पन, भिक्षवे पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं सवसमानो एव
जानाति - 'दीघरत्तं सो अयमायस्मा अण्णकारी अण्णकारी असबल
कारी अकम्मासकारी सन्ततकारी सन्ततवुत्ति, सीसेसु सीसवा
अयमायस्मा, नायमायस्मा वुत्सीलो' ति । 'सवासेन, भिक्षवे, सीसं
वेदितव्यं, त च सो दीघेन अद्युना न इत्तरं मनसिकरोता, नो
अमनसिकरोता, पञ्चवता, नो दुप्पञ्जेना' ति इति यं तं वुत्त इदमेत्तं
पटिञ्च वुत्त ।

४ "सवोहारेन, भिक्षवे, सोचेय्य वेदितव्यं, त च सो
दीघेन अद्युना, न इत्तरं, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता, पञ्चवता

नो दुप्पञ्जेना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
 इध, भिक्खवे, पुगगलो पुगगलेन सद्धि संवोहरमानो' एव जानाति -
 'अञ्जथा खो अयमायस्मा एकेन एको वोहरति, अञ्जथा द्वीहि, अञ्जथा
 तीहि, अञ्जथा सम्बहुलेहि, वोक्कमति अयमायस्मा पुरिमवोहारा
 पच्छिमवोहारं'; अपरिसुद्धवोहारो अयमायस्मा, नायमायस्मा परि- 5
 सुद्धवोहारो' ति ।

“इध पन, भिक्खवे, पुगगलो पुगगलेन सद्धि संवोहरमानो एव
 जानाति - 'यथेव खो अयमायस्मा एकेन एको वोहरति, तथा द्वीहि,
 तथा तीहि, तथा सम्बहुलेहि । नायमायस्मा वोक्कमति पुरिमवोहारा
 पच्छिमवोहारं; परिसुद्धवोहारो अयमायस्मा, नायमायस्मा अपरिसुद्ध- 10
 वोहारो' ति । 'संवोहारेन, भिक्खवे, सोचेय्यं वेदितब्ब, त च खो दीघेन
 अद्दुना, न इत्तरं, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता, पञ्जवता, नो
 दुप्पञ्जेना' ति, इति य तं वुत्त इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

४ “आपदासु, भिक्खवे, थामो वेदितब्बो, सो च खो दीघेन
 अद्दुना, न इत्तरं, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्जवता, नो 15
 दुप्पञ्जेना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेत पटिच्च वुत्तं ?
 इध, भिक्खवे, एकच्चो जातिव्यसनेन वा फुट्ठो समानो, भोगव्यसनेन
 वा फुट्ठो समानो, रोगव्यसनेन वा फुट्ठो समानो न इति पटिसञ्चिक्खति -
 'तथाभूतो खो अय लोकसन्निवासो तथाभूतो अय' अत्तभावपटिलाभो
 यथाभूते लोकसन्निवासे यथाभूते अत्तभावपटिलाभे अद्दु लोकधम्मा 20
 लोक अनुपरिवत्तन्ति लोको च अद्दु लोकधम्मे अनुपरिवत्तति - लाभो
 च, अलाभो च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पससा च, सुखं च, दुक्खं
 चा' ति । सो जातिव्यसनेन वा फुट्ठो समानो भोगव्यसनेन वा फुट्ठो
 समानो रोगव्यसनेन वा फुट्ठो समानो सोचति किलमति परिदेवति,
 उरत्ताळि कन्दति, सम्मोह आपज्जति । 25

“इध पन, भिक्खवे, एकच्चो जातिव्यसनेन वा फुट्ठो समानो
 भोगव्यसनेन वा फुट्ठो समानो रोगव्यसनेन वा फुट्ठो समानो इति
 पटिसञ्चिक्खति - 'तथाभूतो खो अय लोकसन्निवासो तथाभूतो अयं
 अत्तभावपटिलाभो यथाभूते लोकसन्निवासे यथाभूते अत्तभावपटिलाभे

१ संवोहरमानो - रो० । २ पच्छिमवोहारा - रो० । ३ स्या०, रो० पोत्यकेसु
 नत्थि ।

अट्ट लोकघम्मा लोक अनुपरिवत्तन्ति लोको च अट्ट लोकघम्मे अनुपरिवत्तति — लामो च, अलामो च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पससा च, सुख च, दुक्ख चा' ति । सो आसिव्यसनेन वा फुट्ठो समानो भोगव्यसनेन वा फुट्ठो समानो रोगव्यसनेन वा फुट्ठो समानो न सोवति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । 'आपदासु, भिक्खवे, थामो वेदितब्बो, सो च खो दीघेन अद्दुना, न इत्तर, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता, पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

५ "साकच्छाय, भिक्खवे, पञ्ञा वदितब्बा, सा च खो दीघेन अद्दुना, न इत्तर, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता, पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति खो पनेत्त वुत्त । किञ्चेत्त पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे पुग्गलो पुग्गलेन सद्धि साकच्छायमानो एव जानाति — 'यथा खो इमस्स आयस्मतो उम्मगो यथा च अभिनीहारो यथा च पञ्हासमुदाहारो' दुप्पञ्ञो अयमायस्मा, नायमायस्मा पञ्ञवा । त किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा न चेव गम्भीर अत्यपव उदाहरति सन्त पणीत्त अतक्कावचर निपुण पण्डितवेदनीय । य च अयमायस्मा घम्म भासति तस्स च नप्पटिबलो' सद्धिस्तेन वा वित्थारेन वा अत्य आचिक्खितु देसेतु पञ्ञापेतु पट्टपेतु विवरितु विभजितु उत्तानीवातु । दुप्पञ्ञो अयमायस्मा, नायमायस्मा पञ्ञवा' ति ।

"सेम्यथापि भिक्खवे चक्खुमा पुरिसो उदकरुदस्स तीरे ठितो पस्सेम्य परित्त मच्छ उम्मुज्जमान । तस्स एवमस्म — 'यथा खो इमस्स मच्छस्स उम्मगो यथा च ऊमिषातो यथा च वेगामित्त परित्तो अय मच्छो नाय मच्छो महन्तो ति । एयमेव स्ता, भिक्खवे पुग्गलो पुग्गलेन सद्धि साकच्छायमानो एव जानाति — 'यथा खो इमस्स आयस्मतो उम्मगो यथा च अभिनीहारो यथा च पञ्हासमुदाहारो, दुप्पञ्ञो अयमायस्मा नायमायस्मा पञ्ञवा । त किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा न चेव गम्भीर' अत्यपव उदाहरति सन्त पणीत्त अतक्कावचर निपुण पण्डितवेदनीय । य च अयमायस्मा घम्म भासति तस्स च न पटियलो सद्धिस्तेन वा वित्थारेन वा अत्य आचिक्खितु दसेतु पञ्ञापेतु

पट्टपेतु विवरितु विभजितु उत्तानीकात् । दुप्पञ्जो अयमायस्मा, नायमायस्मा पञ्जवा' ति ।

“इध पन, भिक्खवे, पुगलो पुगलेन सद्धि साकच्छायमानो एवं जानाति — ‘यथा खो इमस्स आयस्मतो उम्मग्गो यथा च अभिनीहारो यथा च पञ्हासमुदाहारो, पञ्जवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुप्पञ्जो । 5 तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा गम्भीर चेव अत्थपद उदाहरति सन्तं पणीत अतक्कावचर निपुण पण्डितवेदनीय । य च अयमायस्मा धम्मं भासति, तस्स च पटिबलो सद्धित्तेन वा वित्थारेन वा अत्थं आचिक्खितु देसेतु पञ्जापेतु पट्टपेतु विवरितु विभजितु उत्तानीकात् । पञ्जवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुप्पञ्जो’ ति ।

10

“सेय्यथापि, भिक्खवे, चक्खुमा पुरिसो उदकरहदस्स तीरे ठितो पस्सेय्य महन्त मच्छ उम्मुज्जमान । तस्स एवमस्स — ‘यथा खो इमस्स मच्छस्स उम्मग्गो यथा च ऊमिघातो यथा च वेगायितत्त, महन्तो अयं मच्छो, नाय मच्छो परित्तो’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, पुगलो पुगलेन सद्धि साकच्छायमानो एव जानाति — ‘यथा खो इमस्स 15 आयस्मतो उम्मग्गो यथा च अभिनीहारो यथा च पञ्हासमुदाहारो, पञ्जवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुप्पञ्जो । त किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा गम्भीर चेव अत्थपद उदाहरति सन्तं पणीत अतक्कावचर निपुण पण्डितवेदनीय । य च अयमायस्मा धम्मं भासति, तस्स च पटिबलो सद्धित्तेन वा वित्थारेन वा अत्थं आचिक्खितु देसेतु 20 पञ्जापेतु पट्टपेतु विवरितु विभजितु उत्तानीकात् । पञ्जवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुप्पञ्जो’ ति ।

६. “साकच्छाय, भिक्खवे, पञ्जा वेदितब्बा, सा च खो दीघेन अद्दुना, न इत्तर, मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता, पञ्जवता, नो दुप्पञ्जेना’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त । इमानि खो, 25 भिक्खवे, चत्तारि ठानानि इमेहि चतूहि ठानेहि वेदितब्बानी” ति ।

३. भट्टियसुत्तं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-सालाय । अथ खो भट्टियो लिच्छवि येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-

मित्रा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिभो
शो महियो लिच्छवि भगवन्त एतद्वोच -

२ “सुत मेत, भन्ते - ‘मायावी समणो गोतमो भावट्टनि’
माय’ जानाति याय अञ्जतित्थियान सावके भावट्टेती’ ति । य ते,
भन्ते, एवमाहसु - ‘मायावी समणो गोतमो भावट्टनि माय जानाति
याय अञ्जतित्थियान सावके भावट्टेती’ ति, कच्चि ते, भन्ते, भगवतो
वुत्तवादिनो, न च भगवन्त अभूतेन अभाषिस्सन्ति, धम्मस्स च अनु
धम्म व्याकरोन्ति, न च कोचि सहधम्मिको वादानुपातो गारम्ह ठान
भागच्छति, अनन्धक्खालुकामा हि मय, भन्ते, भगवन्त’ ति ?

३ “एथ तुम्हे, महिय, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा
इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकार
परिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया, मा भव्वरूपताय, मा ‘समणो
नो गरू’ ति । यदा तुम्हे महिय, भत्तना व जानेम्याय - ‘इमे धम्मा
अकुसला, इमे धम्मा सावज्जा, इमे धम्मा विञ्जुगरहिता, इमे धम्मा
समत्ता समादिशा अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ती’ ति, अय तुम्हे, महिय,
पजहेम्याय ।

४ “त किं मञ्जय, महिय, सोमो पुरिसस्स अज्झत्त उप्पज्ज
मानो उप्पज्जति हिताय वा अहिताय वा” ति ?

“अहिताय, भन्ते” ।

“सुद्धो पनाय, महिय, पुरिसपुग्गलो सोमेन अभिमूतो परिया
दिप्रचित्तो पाण पि हनति, अदिप्र पि आदियति, परदार पि गच्छति,
मुसा पि भणति पर पि तथत्ताय समादयेति य स होति दीधरत्त अहिताय
दुक्खाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

५ “तं किं मञ्जय महिय दोसो पुरिसस्स .. पे० .. मोहो
पुरिसस्स पे० सारम्भो पुरिसस्स अज्झत्त उप्पज्जमानो उप्पज्जति
हिताय वा अहिताय वा” ति ?

“अहिताय भन्ते” ।

“सारद्धो” पनाय महिय, पुरिसपुग्गलो सारम्भेन अभिमूतो
परियादिप्रचित्तो पाण पि हनति, अदिप्र पि आदियति, परदारं पि

गच्छति, मुसा पि भणति, पर पि तथत्ताय समादपेति यं स होति दीघरत्तं
अहिताय दुक्खाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

६ “तं किं मञ्जथ, भद्विय, इमे धम्मा कुसला वा अकुसला
वा” ति ?

5

“अकुसला, भन्ते” ।

“सावज्जा वा अनवज्जा वा” ति ?

“सावज्जा, भन्ते” ।

“विञ्जुगरहिता वा विञ्जुप्पसत्था वा” ति ?

“विञ्जुगरहिता, भन्ते” ।

10

“समत्ता समादिन्ना अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ति, नो वा ?
कथ वा एत्थ होती” ति ?

“समत्ता, भन्ते, समादिन्ना अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ति । एवं
नो एत्थ होती” ति ।

७ “इति खो, भद्विय, यं त ते’ अवोचुम्हा’ — ‘एत्थ तुम्हे, भद्विय, 15
मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन,
मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्ज्ञान-
क्खन्तिया, मा भब्बरूपताय, मा समणो नो गरू ति । यदा तुम्हे, भद्विय,
अत्तना व जानेय्याथ — इमे धम्मा अकुसला, इमे धम्मा सावज्जा, इमे
धम्मा विञ्जुगरहिता, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना अहिताय दुक्खाय 20
संवत्तन्ती ति, अथ तुम्हे, भद्विय, पजहेय्याथा’ ति, इति यं तं वुत्त इदमेतं
पटिच्च वुत्तं ।

८ “एत्थ तुम्हे, भद्विय, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा
इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकार-
परिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया, मा भब्बरूपताय, मा ‘समणो 25
नो गरू’ ति । यदा तुम्हे, भद्विय, अत्तना व जानेय्याथ — ‘इमे धम्मा
कुसला, इमे धम्मा अनवज्जा, इमे धम्मा विञ्जुप्पसत्था, इमे धम्मा
समत्ता समादिन्ना हिताय सुखाय सवत्तन्ती’ ति, अथ तुम्हे, भद्विय,
उपसम्पज्ज विहरेय्याथा ति ।

९ “त किं मञ्जुष, भद्रिय, असोमो पुरिसस्स भज्जत्तं उपपज्जमानो उपपज्जति हिताय वा अहिताय वा” ति ?

“हिताय, भन्ते” ।

“अलुद्धो पनायं, भद्रिय, पुरिसपुग्गलो लोभेन अनभिभूतो अपरियाविन्नचित्तो नव पाण हनन्ति, न अदिस्स आदियति, न परदार गच्छति, न मुसा भणति, पर पि तथत्ताय न समादपेत्ति य स होति दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

१० “त किं मञ्जुष, भद्रिय, असोमो पुरिसस्स .. पे०... भमाहो पुरिसस्स पे० असारम्भो पुरिसस्स भज्जत्तं उपपज्जमानो उपपज्जति हिताय वा अहिताय वा” ति ?

“हिताय भन्ते” ।

“असारद्धो पनायं, भद्रिय, पुरिसपुग्गलो सारम्भेन अनभिभूतो अपरियाविन्नचित्तो नेव पाण हनन्ति, न अदिस्स आदियति, न परदार गच्छति, न मुसा भणति, पर पि तथत्ताय न समादपेत्ति य स होति दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

११ “त किं मञ्जुष, भद्रिय, इमे धम्मा कुससा वा अकुससा वा” ति ?

“कुससा, भन्ते” ।

“सावज्जा वा अनवज्जा वा” ति ?

“अनवज्जा, भन्ते” ।

“विष्णुगरहिता वा विष्णुप्पसत्था वा” ति ?

“विष्णुप्पसत्था भन्ते” ।

“समत्ता समादिप्पा हिताय सुखाय संबत्तन्ति नो वा ? कय वा एत्थ होती” ति ?

“समत्ता, भन्ते, समादिप्पा हिताय सुखाय संबत्तन्ति । एवं नो एत्थ होती” ति ।

१२ “इति एतो, भद्रिय यं तं ते अक्कोचुम्हा — ‘एम सुग्ग,

३० भद्रिय, मा अनुत्सवेन मा परम्पराय मा इत्तिविराय, मा पिटवसम्प

दानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठि-
निज्झानक्खन्तिया, मा भव्वरूपताय^१, मा 'समणो नो गरु' ति । यदा
तुम्हे, भट्टिय, अत्तना व जानेय्याथ — इमे धम्मा कुसला, इमे धम्मा अन-
वज्जा, इमे धम्मा विञ्जुप्पसत्था, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना
हिताय सुखाय सवन्तन्ती ति, अथ तुम्हे, भट्टिय, उपसम्पज्ज विहरेय्याथा' 5
ति, इति य त वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्त ।

१३ "ये खो ते, भट्टिय, लोके सन्तो सप्पुरिसा ते सावक एव
समादपेन्ति^२ — 'एहि त्वं, अम्भो पुरिस, लोभ विनेय्य' विहराहि । लोभ
विनेय्य विहरन्तो न लोभजं कम्मं करिस्ससि कायेन वाचाय मनसा ।
दोस विनेय्य विहराहि । दोस विनेय्य विहरन्तो न दोसज कम्मं करि- 10
स्ससि कायेन वाचाय मनसा । मोहं विनेय्य विहराहि । मोह विनेय्य
विहरन्तो न मोहज कम्म करिस्ससि कायेन वाचाय मनसा । सारम्भं
विनेय्य विहराहि । सारम्भ विनेय्य विहरन्तो न सारम्भज कम्म
करिस्ससि कायेन वाचाय मनसा" ति ।

१४ एवं वुत्ते भट्टियो लिच्छवि भगवन्त एतदवोच — "अभि- 15
क्कन्त, भन्ते . पे० उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणु-
पेतं सरणं गत" ति ।

१५. "अपि नु ताहं, भट्टिय, एव अवच — 'एहि मे त्व, भट्टिय,
सावको होहि, अहं सत्था भविस्सामी'" ति ?

"नो हेत, भन्ते" ।

"एववादि खो मं, भट्टिय, एवमक्खायि एके समणब्राह्मणा
असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति — 'मायावी समणो गोतमो
आवट्ठनि माय जानाति याय अज्जतित्थियान सावके आवट्ठेती'" ति ।

"भट्टिका, भन्ते, आवट्ठनी माया । कल्याणी, भन्ते, आवट्ठनी
माया । पिया मे, भन्ते, जातिसालोहिता इमाय आवट्ठनिया आवट्ठेय्यु, 25
पियानं पि मे अस्स जातिसालोहितान दीघरत्त हिताय सुखाय ।
सव्वे चे पि, भन्ते, खत्तिया इमाय आवट्ठनिया आवट्ठेय्यु, सव्वेस पिस्स
खत्तियानं दीघरत्त हिताय सुखाय । सव्वे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा . वेस्सा

१ भव्वरूपताय — रो० । २ समादपेति — रो० । ३ विनेय्य विनेय्य — सी०,
स्या० । ४ अह ते — स्या० ।

सुहा इमाय भावट्टनिया भावट्टेय्यु, सम्बेस पिस्स सुहान दीधरत्त हिताय सुखाया" ति ।

१६ "एवमेत, भद्दिय, एवमेत, भद्दिय । सम्बे चे पि, भद्दिय, क्षत्तिया इमाय भावट्टनिया भावट्टेय्यु अकुसलधम्मप्पहानाय कुसलधम्मूपसम्पदाय, सम्बेस पिस्स क्षत्तियान दीधरत्त हिताय सुखाय । सम्बे चे पि, भद्दिय, ब्राह्मणा वेस्सा सुहा भावट्टेय्यु अकुसलधम्मप्पहानाय कुसलधम्मूपसम्पदाय, सम्बेस पिस्स सुहान दीधरत्त हिताय सुखाय । सदेवको चे पि, भद्दिय, लोको समारको सन्नहको सत्समणब्राह्मणी पजा सदेवमनुस्सा इमाय भावट्टनिया भावट्टेय्यु अकुसलधम्मप्पहानाय कुसलधम्मूपसम्पदाय, सदेवकस्स पिस्स लोकस्स समारकस्स सन्नहकस्स सत्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दीधरत्त हिताय सुखाय । इमे चे पि, भद्दिय, महासाला इमाय भावट्टनिया भावट्टेय्यु अकुसलधम्मप्पहानाय कुसलधम्मूपसम्पदाय, इमेस पिस्स महासालान दीधरत्त हिताय सुखाय । को' पन भावो मनुस्सभूतस्सा" ति ।

४ सामुगियसुत्त

१ एक समय आयस्मा आनन्दो कोळियेसु^१ विहरति सामुग^२ नाम कोळियान निगमो । अथ सो सम्बहुता सामुगिया कोळियपुत्ता येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं आनन्द अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ने सो ते सामुगिये कोळियपुत्ते^३ आयस्मा आनन्दो एतदवोच —

२ "चत्तारिमानि व्यग्यपज्जा पारिगुट्ठिपधानियङ्गानि त्वं भगवता ज्ञानता पस्सता अरहता सम्भासम्बुद्धेन सम्मवक्तातानि सत्तान विमुट्ठिया सोकपरिदेयान^४ समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थ ङ्गमाय^५ आयस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्चिक्खिरियाय । यत्तमानि पत्तारि^६ ? सीसपारिगुट्ठिपधानियङ्ग, चित्तपारिगुट्ठिपधानियङ्गं दिट्ठि पारिगुट्ठिपधानियङ्गं विमुत्तिपारिगुट्ठिपधानियङ्गं ।

३ "यत्तम च व्यग्यपज्जा, सीसपारिगुट्ठिपधानियङ्गं ? एव,

१ मजे वेम्पु को - गी । २ कोळियेसु - रो । ३ गान्धर्व - गो । रो । गान्धर्व - ग्या । ४ कोळियुग - गी । ५ सीसपारिगुट्ठिपधानियङ्गं - गी ।

व्यगधपज्जा^१, भिक्खु सीलवा होति .. पे०... समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु । अयं वुच्चति, व्यगधपज्जा, सीलपारिसुद्धि । इति एवरूपि^२
सीलपारिसुद्धि अपरिपूर वा परिपूरेस्सामि परिपूर वा तत्थ तत्थ पञ्ञाय
अनुगहेस्सामी ति, यो तत्थ छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्ही
च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च, इदं वुच्चति, व्यगधपज्जा, 5
सीलपारिसुद्धिपधानियङ्गं ।

४. “कतमं च, व्यगधपज्जा, चित्तपारिसुद्धिपधानियङ्गं ? इध,
व्यगधपज्जा, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे० . चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज
विहरति । अयं वुच्चति, व्यगधपज्जा, चित्तपारिसुद्धि । इति एवरूपि
चित्तपारिसुद्धि अपरिपूर वा परिपूरेस्सामि परिपूरं वा तत्थ तत्थ पञ्ञाय 10
अनुगहेस्सामी ति, यो तत्थ छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्ही
च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च, इदं वुच्चति, व्यगधपज्जा,
चित्तपारिसुद्धिपधानियङ्गं ।

५ “कतमं च, व्यगधपज्जा, दिट्ठिपारिसुद्धिपधानियङ्गं ? इध,
व्यगधपज्जा, भिक्खु ‘इदं दुक्ख’ ति यथाभूतं पजानाति पे० ‘अयं 15
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । अयं वुच्चति,
व्यगधपज्जा, दिट्ठिपारिसुद्धि । इति एवरूपि दिट्ठिपारिसुद्धि अपरिपूर
वा . पे० . तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनुगहेस्सामी^३ ति, यो तत्थ छन्दो
च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्प-
जञ्ञं च, इदं वुच्चति, व्यगधपज्जा, दिट्ठिपारिसुद्धिपधानियङ्गं । 20

६ “कतमं च, व्यगधपज्जा, विमुत्तिपारिसुद्धिपधानियङ्गं ? स
खो सो, व्यगधपज्जा, अरियसावको इमिना च सीलपारिसुद्धिपधानियङ्गेन
समन्नागतो इमिना च चित्तपारिसुद्धिपधानियङ्गेन समन्नागतो इमिना
च दिट्ठिपारिसुद्धिपधानियङ्गेन समन्नागतो रजनीयेसु धम्मेषु चित्तं
विराजेति, विमोचनीयेसु धम्मेषु चित्तं विमोचेति । सो रजनीयेसु 25
धम्मेषु चित्तं विराजेत्वा, विमोचनीयेसु धम्मेषु चित्तं विमोचेत्वा सम्मा-
विमुत्तिं फुसति । अयं वुच्चति, व्यगधपज्जा, विमुत्तिपारिसुद्धि । इति
एवरूपि विमुत्तिपारिसुद्धि अपरिपूर वा परिपूरेस्सामि परिपूर वा तत्थ
तत्थ पञ्ञाय अनुगहेस्सामी ति, यो तत्थ छन्दो च वायामो च उस्साहो

१ व्यगधपज्जा - रो० । २ एवरूप्य - म्या०, रो० । ३ अनुगहिम्मामी - रो० ।
४०२-२७

च उस्सोन्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च, इदं वुक्खति,
अग्घपज्जा, विमुत्तिपारिसुद्धिपधानियङ्गं ।

७ “इमानि खो, अग्घपज्जा, चत्तारि पारिसुद्धिपधानियङ्गानि
तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्मदक्खातानि
सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमायं दुक्खदोभनस्सानं अत्थक्क-
मायं आयस्सं अधिगमायं निम्बानस्सं सच्छिक्किरियामा” ति ।

५ वप्पसुत्तं

१ एकं समयं भगवां सक्केसु विहरति कपिसवत्थुस्मिं निगोषा-
रामे । अयं खो वप्पो सक्को निगण्ठसावको येनायस्मा महामोग्ग-
ल्लानो तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्था आयस्सन्तं महामोग्गल्लानं अग्घि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धं खो वप्पं सक्कं निगण्ठसावकं
आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच —

२ “इधस्स, वप्प, कायेन सवुत्तो वाचायं सवुत्तो मनसा सवुत्तो
अविज्जाविरागा विज्जुप्पादा । पस्ससि नो त्वं, वप्प, तं ठानं यत्तो
निदानं पुरिसं दुक्खवेदनियां आसवा अस्सवेम्मं अभिसम्पराय” ति ?

“पस्सामहं भन्ते, तं ठानं । इधस्स, भन्ते, पुब्बे पापकम्मं
कत्तं अविपक्कविपाकं । ततोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनियां आसवा अस्स
वेम्मं अभिसम्पराय” ति ।

अयं चेव खो पनं आयस्सतो महामोग्गल्लानस्स वप्पेन सक्केन
निगण्ठसावकेन सद्धिं अन्तराकथां विप्पकत्तां होति, अयं खो भगवा-
सायन्हुसमयं पटिसल्लानां वुद्धितो येन उपट्ठानसालां तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्था पञ्चस्ते आसने निसीदि । निसज्जं खो भगवां आयस्सन्तं
महामोग्गल्लानं एतदवोच —

३ “कायं नुत्थं मोग्गल्लानं, एतरहिं कथायं सत्तिंसिद्धा,
का च पनं वो अन्तराकथां विप्पकत्तां ति ?

“इधार्हं भन्ते वप्पं सक्कं निगण्ठसावकं एतदवोचं — ‘इधस्स,
वप्प, कायेन सवुत्तो वाचायं सवुत्तो मनसा सवुत्तो अविज्जाविरागा
विज्जुप्पादा । पस्ससि नो त्वं, वप्प, तं ठानं यत्तोनिदानं पुरिसं दुक्ख-

वेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं' ति ? एवं वुत्ते, भन्ते, वप्पो सक्को निगण्ठसावको मं एतदवोच — 'पस्सामह, भन्ते, तं ठान । इधस्स, भन्ते, पुब्बे पापकम्मं कतं अविपक्कविपाकं । ततोनिदानं पुरिसं दुक्ख- वेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं' ति । अयं खो नो, भन्ते, वप्पेन सक्केन निगण्ठसावकेन सद्धिं अन्तराकथा विप्पकता; अथ भगवा 5
अनुप्पत्तो" ति ।

४. अथ खो भगवा वप्पं सक्कं निगण्ठसावकं एतदवोच — "सचे मे त्व, वप्प, अनुञ्जेय्यं चेव अनुजानेय्यासि, पटिक्कोसितब्ब च पटिक्कोसेय्यासि, यस्स च मे भासितस्स अत्थं न जानेय्यासि ममेवेत्थ उत्तरि' पटिपुच्छेय्यासि — 'इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो' ति, सिया नो 10
एत्थ कथासल्लापो" ति ।

"अनुञ्जेय्यं चेवाहं, भन्ते, भगवतो अनुजानिस्सामि, पटिक्कोसितब्ब च पटिक्कोसिस्सामि, यस्स चाह भगवतो भासितस्स अत्थं न जानिस्सामि भगवन्तयेवेत्थ उत्तरि पटिपुच्छिस्सामि — 'इदं भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो' ति ? होनु नो एत्थ कथासल्लापो" ति । 15

५ "तं किं मज्झसि, वप्प, ये कायसमारम्भपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, कायसमारम्भा पटिविरतस्स एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । सो नवं च कम्मं न करोति, पुराण च कम्मं फुस्स फुस्स व्यन्तीकरोति, सन्दिट्ठिका निज्जरा अकालिका एहिपस्सिका ओपनेय्यिका पच्चत्तं वेदितव्वा विञ्जूहि^१ । 20
पस्ससि नो त्व, वप्प, तं ठानं यतोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं" ति ?

"नो हेत, भन्ते" ।

६ "तं किं मज्झसि, वप्प, ये वचीसमारम्भपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, वचीसमारम्भा पटिविरतस्स एवंस 25
ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । सो नवं च कम्मं न करोति, पुराण च कम्मं फुस्स फुस्स व्यन्तीकरोति । सन्दिट्ठिका निज्जरा अकालिका एहिपस्सिका ओपनेय्यिका पच्चत्तं वेदितव्वा विञ्जूहि । पस्ससि नो त्व, वप्प, तं ठानं यतोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं" ति ?

“नो हेत, मन्ते” ।

७ “त किं मञ्जसि, वप्प, ये मनोसमारम्भपञ्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, मनोसमारम्भा पटिविरतस्स एवस ॥ आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । सो नव च कम्म न करोति, पुराण च कम्म फुस्स फुस्स व्यन्तीकरोति । सन्दिट्टिका निज्जरा अकासिका एहिपस्सिका ओपनेम्मिका पञ्चत्त वेदितव्वा विञ्चूहि । पस्ससि नो त्व, वप्प, त ठान यतोनिदान पुरिस दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवम्पु अभिसम्पराय” ति ?

“नो हेत, मन्ते” ।

८ “त किं मञ्जसि, वप्प, ये अविज्जापञ्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, अविज्जाविरागा विज्जुप्पादा एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । सो नव च कम्म न करोति, पुराण च कम्म फुस्स फुस्स व्यन्तीकरोति । सन्दिट्टिका निज्जरा अकासिका एहिपस्सिका ओपनेम्मिका पञ्चत्त वेदितव्वा विञ्चूहि । पस्ससि नो त्व वप्प, तं ठान यतोनिदान पुरिस दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेम्पु अभि सम्पराय” ति ?

“नो हेत, मन्ते” ।

९ “एव सम्मा विमुत्तचित्तस्स स्रो, वप्प, भिक्खुनो छ सतठ विहारा अधिगता होन्ति । सो चक्खुना रूप दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सोतेन सइं सुत्वा पे० घानेन गन्धं यायित्वा पे० - जिह्वाय रसं सायित्वा - पे० - कायेन फोटुब्ब फुसित्वा पे० - मनसा धम्म विञ्ज्याय नेव सुमनो होति न दुम्मनो उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सो कामपरि यन्तिक वेदन वेदियमानो ‘कायपरियन्तिकं वेदन वेदियामी’ ति पजा नाति जीवितपरियन्तिक वेदन वेदियमानो ‘जीवितपरियन्तिकं वेदन वेदियामी’ ति पजानाति ‘कायस्स मेवा उठं जीवितपरियादाना इपेव सम्बवेदयितानि अनभिनन्दितानि सीती भविस्सन्ती’ ति पजानाति ।

१० “सेम्यथापि, वप्प ब्रूणं पटिच्च छाया पञ्जामति । अय पुगिसो आगन्धेय्य बुदासपिटकं आदाय । सो तं ब्रूण मूले छिन्देय्य, मूले छिन्दित्वा’ पसिगणेय्य, पलित्थणित्वा मूलानि उद्धरेय्य, अन्तमसो

उसीरनाळिमत्तानि^१ पि । सो तं थूण खण्डाखण्डिक छिन्देय्य । खण्डा-
खण्डिक छेत्वा फालेय्य । फालेत्वा सकलिकं सकलिकं करेय्य । सक-
लिक सकलिक कत्वा^२ वातातपे विसोसेय्य । वाततपे विसोसेत्वा अग्गिना
डहेय्य । अग्गिना डहेत्वा^३ मसि करेय्य । मसि करित्वा महावाते वा
ओफुणेय्य नदिया वा सीघसोताय पवाहेय्य । एवं हिस्स, वप्प, या 5
थूण पटिच्च छाया सा उच्छिन्नमूला तालावत्युकता अनभावङ्कता आयति
अनुप्पादधम्मा ।

“एवमेव खो, वप्प, एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो छ सतत-
विहारा अधिगता होन्ति । सो चक्खुना रूप दिस्वा नेव सुमनो होति 10
न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानी । सोतेन सद्दं सुत्वा
पे० घानेन गन्ध घायित्वा पे० . . जिह्वाय रस सायित्वा . पे०
कायेन फोढुब्बं फुसित्वा पे० मनसा धम्म विञ्जाय नेव सुमनो
होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सो कायपरि-
यन्तिक वेदन वेदियमानो ‘कायपरियन्तिक वेदन वेदियामी’ ति पजा-
नाति, जीवितपरियन्तिक वेदन वेदियमानो ‘जीवितपरियन्तिक वेदनं 15
वेदियामी’ ति पजानाति, ‘कायस्स भेदा उद्ध जावितपरियादाना इधेव
सब्बवेदयितानि अनभिनन्दितानि सीती भविस्सन्ती’ ति पजानाति” ।

११ एवं वुत्ते वप्पो सक्को निगण्ठसावको भगवन्त एतदवोच —
“सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसो उदयत्थिको अस्सपणिय पोसेय्य । सो उदय 20
चेव नाधिगच्छेय्य, उत्तरि च किलमथस्स विघातस्स भागी अस्स ।
एवमेव खो अह, भन्ते, उदयत्थिको बाले निगण्ठे पयिरुपासि । स्वाहं^४
उदय चेव नाधिगच्छि, उत्तरि च किलमथस्स विघातस्स भागी अहोसि ।
एसाह, भन्ते, अज्जतग्गे यो मे बालेसु निगण्ठेसु पसादो^५ त महावाते वा
ओफुणामि नदिया वा सीघसोताय पवाहेमि । अभिक्कन्त, भन्ते . पे०
उपासक म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरणं गत” ति । 25 R

६. साब्हसुत्तं

१ एकं समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । अथ खो साब्हो च लिच्छवि अभयो च लिच्छवि येन भगवा

१ उसिरनालमत्तानि — सी० । २ करित्वा — स्या०, रो० । ३ डहित्वा — स्या०,
रो० । ४ सोह — स्या० । ५ सम्पसादो — रो० ।

तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु ।
एकमन्त निसिद्धो सौ सान्हो लिच्छवि भगवन्त एतदवोच -

२ “सन्ति भन्ते, एके समणब्राह्मणा द्वयेन ओघस्स नित्यरप
पञ्चपेन्ति - सीलविमुद्धिहेतु च तपोजिगुच्छाहेतु च । इध, भन्ते,
भगवा किमाहा” ति ?

३ “सीलविमुद्धि सौ अह, सान्ह, अञ्जतर सामञ्जसं^१ ति
वदामि । ये ते, सान्ह, समणब्राह्मणा तपोजिगुच्छापादा^२ तपोजिगुच्छा
सार तपोजिगुच्छाअस्तीना विहरन्ति, अभव्वा ते ओघस्स नित्यर
णाय । ये पि ते, सान्ह, समणब्राह्मणा अपरिसुद्धकायसमाचारा अपरि
सुद्धवचीसमाचारा अपरिसुद्धमनोसमाचारा अपरिसुद्धाजीवा, अभव्वा ते
आणदस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय ।

४ “सेय्यथापि, सान्ह, पुरिसो नदि तरितुकामो तिण्ह कुठारि^३
आदाय घन पविसेय्य । सो सत्थ पस्सेय्य महति सानलट्ठि उजुं नव
अवुक्कुच्चवजात् । तमेन मूले छिन्देय्य, मूले छेत्वा अग्रे छिन्देय्य,
अग्रे छेत्वा साक्षापलास सुविसोधित विसोधेय्य, साक्षापलास सुवि
सोधित विसोधेत्वा कुठारीहि तच्छेय्य, कुठारीहि तच्छेत्वा वासीहि
तच्छेय्य, वासीहि तच्छेत्वा लेखणिया लिखेय्य लेखणिया लितित्वा
पासाणगुल्लन धोवेय्य^४, पासाणगुल्लेन धोवेत्वा नदि पसारयेय्य । तं किं
मञ्जामि, सान्ह, भम्बो नु सो सो पुरिसो नदि तरितु^५ ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तं किस्स हेतु” ?

“अनु^६ हि भन्ते, साललट्ठि वहिद्धा सुपरिम्मयता अन्तो
अविगुदा । तम्भेन पाटिकद्ध - सासलट्ठि^७ ससीदिस्सति, पुरिसो अनप
व्यसनं आपग्गिस्सती^८ ति ।

“एयमेव गो सान्ह ये ते समणब्राह्मणा तपोजिगुच्छापादा
तपोजिगुच्छासाग तपोजिगुच्छाअस्तीना विहरन्ति, अभव्वा ते ओघस्स
नित्यरणाय । ये पि ते सान्ह समणब्राह्मणा अपरिगुद्धकायसमाचारा
अपरिगुद्धवचीसमाचारा अपरिगुद्धमनोसमाचारा अपरिगुद्धाजीवा,
अभव्वा ते आणग्गनाय अनुत्तराय सम्बोधाय ।

१ तपोजिगुच्छापादा - तपोजिगुच्छापादा - रो । २ वचरि - रो ।
३ वीर्य - रो । ४ धो - रो । ५ धो - रो । ६ आपग्गि - रो ।

“ये च खो ते, साङ्ख्ये, समणब्राह्मणा न तपोजिगुच्छावादा न तपोजिगुच्छासारा न तपोजिगुच्छाअल्लीना विहरन्ति, भव्वा ते ओघस्स नित्थरणाय । ये पि ते, साङ्ख्ये, समणब्राह्मणा परिसुद्धकायसमाचारा परिसुद्धवचीसमाचारा परिसुद्धमनोसमाचारा परिसुद्धाजीवा, भव्वा ते ज्ञाणदस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय ।

5

५ “सेय्यथापि, साङ्ख्ये, पुरिसो नदि तरितुकामो तिण्ह कुठारि आदाय वन पविसेय्य । सो तत्थ पस्सेय्य महंति साललट्ठि उज्जु नवं अकुक्कुच्चकजात । तमेन मूले छिन्देय्य, मूले छिन्दित्वा^१ अग्रे छिन्देय्य, अग्रे छिन्दित्वा साखापलास सुविसोधित विसोधेय्य; साखापलास सुविसोधित विसोधेत्वा कुठारीहि तच्छेय्य, कुठारीहि तच्छेत्वा वासीहि तच्छेय्य, वासीहि तच्छेत्वा निखादन आदाय अन्तो सुविसोधितं विसोधेय्य, अन्तो सुविसोधित विसोधेत्वा लेखणिया लिखेय्य, लेखणिया लिखित्वा पासाणगुळेन धोवेय्य, पासाणगुळेन धोवेत्वा नावं करेय्य; नाव कत्वा फियारित्त^२ बन्धेय्य, फियारित्त बन्धित्वा नदि पतारेय्य । तं किं मज्झसि, साङ्ख्ये, भव्वो नु खो सो पुरिसो नदि तरितु” ति ?

15

“एव, भन्ते” ।

“त किस्स हेतु” ?

“असु हि, भन्ते, साललट्ठि बहिद्धा सुपरिकम्मकता, अन्तो सुविसुद्धा नावा कता फियारित्तबद्धा । तस्सेत पाटिकद्ध — ‘नावा न ससीदिस्सति, पुरिसो सोत्थिना पार गमिस्सती’” ति ।

20

“एवमेव खो, साङ्ख्ये, ये ते समणब्राह्मणा न तपोजिगुच्छावादा न तपोजिगुच्छासारा न तपोजिगुच्छाअल्लीना विहरन्ति, भव्वा ते ओघस्स नित्थरणाय । ये पि ते, साङ्ख्ये, समणब्राह्मणा परिसुद्धकाय-समाचारा परिसुद्धवचीसमाचारा परिसुद्धमनोसमाचारा परिसुद्धाजीवा, भव्वा ते ज्ञाणदस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय । सेय्यथापि, साङ्ख्ये, योधाजीवो बहूनि चे पि कण्डचित्रकानि^३ जानाति, अथ खो सो तीहि ठानेहि राजारहो होति राजभोग्गो, रज्ज्जो अङ्ग तेव सद्ध गच्छति । कतमेहि तीहि ? दूरेपाती च, अक्खणवेधी च, महतो च कायस्स पदानेता ।

25

१ छेत्वा - स्या०, रो० । २ फियारित्त - सी०, रो०, जियारित्त - ग्या० ।

३ कण्डचित्तकानि - स्या०, रो० ।

६ “सेय्यथापि, सान्ह, योधाजीवो दूरेपाती, एवमेव स्रो, सान्ह, अरियसावको सम्मासमाधिं होति । सम्मासमाधि, सान्ह, अरियसावको य किञ्चि रूपं अतीतानागतपञ्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्वा वा भोळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीत्तं वा य दूरे सन्तिके वा सत्त्व रूपं ‘नेत्तं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत्तं यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय पस्सति । या काचि वेदना या काचि सञ्ज्ञा .. ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्ज्ञाणं अतीतानागतपञ्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्वा वा भोळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीत्तं वा य दूरे सन्तिके वा, सत्त्व विञ्ज्ञाणं ‘नेत्तं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत्तं यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय पस्सति ।

७ “सेय्यथापि, सान्ह, योधाजीवो अक्खणवेधी, एवमेव स्रो, सान्ह, अरियसावको सम्माविट्ठिं होति । सम्माविट्ठि, सान्ह, अरियसावको ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधं गामिनीं पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति ।

८ “सेय्यथापि, सान्ह, योधाजीवो महतो कायस्स पदासेता एवमेव स्रो सान्ह अरियसावको सम्माविमुत्तिं होति । सम्माविमुत्ति, सान्ह अरियसावको महन्तं अविज्जाक्खं पदासेती’ ति ।

७ मल्लिकादेवीसुत्त

१ एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ पिण्डकस्स आरामे । अयं स्रो मल्लिका देवी येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना स्रो मल्लिका देवी भगवन्तं एसदवोच —

२ “को नु स्रो भन्ते हेतु को पञ्चयो येन मिघेकञ्चो मातुगामो दुब्बण्णा’ च होति दुरूपा सुपापिका’ दस्सनाय दसिद्वा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा’ च ? को पन भन्ते, हेतु को पञ्चयो येन मिघेकञ्चो मातुगामो दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय अद्वा’ च होति महद्धना महामोगा मह्हेसक्खा’ च ? को नु स्रो

१-१ दुब्बण्णी च होति दुरूपो सुपापिको — त्या रो । २-२ बहिद्वा च होति अप्पस्सको अप्पभोगो अप्पेसक्को — त्या रो । ३ दुब्बण्णी — त्या रो । ४-४ मह्हेसो च होति महद्धनो महामोगो मह्हेसक्को — त्या रो ।

भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता; दलिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च ? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता, अड्ढा च होति महद्धना 5 महाभोगा महेसक्खा चा" ति ?

३ "इध, मल्लिके, एकच्चो मातुगामो काधना होति उपायासबहुला । अप्पं पि वुत्ता समाना अभिसज्जति कुप्पति व्यापज्जति पतित्थीयति, कोपं च दोस च अप्पच्चयं च पातुकरोति । सा^१ न दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपन^२ 10 सेय्यावसथपदीपेय्य । इस्सामनिका^३ खो पन होति, परलाभसक्कार-गरुकारमाननवन्दनपूजनासु इस्सति उपदुस्सति इस्स बन्धति । सा चे ततो चुता^४ इत्थत्तं आगच्छति, सा यत्थ यत्थ पच्चाजायति दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय, दलिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च ।

४ "इध पन, मल्लिके, एकच्चो मातुगामो कौधना होति उपायासबहुला । अप्प पि वुत्ता समाना अभिसज्जति कुप्पति व्यापज्जति पतित्थीयति, कोप च दोस च अप्पच्चयं च पातुकरोति । सा दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थ यान मालागन्धविलेपन 20 सेय्यावसथपदीपेय्य । अनिस्सामनिका खो पन होति, परलाभसक्कार-गरुकारमाननवन्दनपूजनासु न इस्सति न उपदुस्सति न इस्स बन्धति । सा चे ततो चुता इत्थत्तं आगच्छति, सा यत्थ यत्थ पच्चाजायति दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय, अड्ढा च होति महद्धना महाभोगा महेसक्खा च ।

५. "इध पन, मल्लिके, एकच्चो मातुगामो अक्कोधना होति 25 अनुपायासबहुला । बहु पि वुत्ता समाना नाभिसज्जति न कुप्पति न व्यापज्जति न पतित्थीयति, न कोपं च दोस च अप्पच्चयं च पातुकरोति । सा न दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थ यान माला-गन्धविलेपन सेय्यावसथपदीपेय्य । इस्सामनिका खो पन होति, पर-

१ सो - स्या० । २ माल गन्ध विलेपन - रो० । ३ इस्सामनको - स्या०, इस्सामनिका - रो० । ४ चुतो - स्या० ।

लाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु इस्सति उपदुस्सति इस्सं
वन्धति । सा चे ततो चुता इत्थत्त आगच्छति, सा यत्थ यत्थ पच्चा
जायति अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरत्ताय
समन्नागता, दसिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च ।

६ “इध पन, मल्लिके, एकच्चो मातुगामो अणकोधना होति
अनुपायासबहुना । बहु पि युत्ता समाना नाभिसज्जति न कुप्पति न
व्यापज्जति न पतित्थीयति, न कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति ।
सा दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थ यान माला
गघविलेपन सेय्यावसथपदीपेय्य । अनिस्सामनिका सो पन होति
परलाभसक्कारगरुकारमाननवन्धनपूजनासु न इस्सति न उपदुस्सति
न इस्सं वन्धति । सा चे ततो चुता इत्थत्त आगच्छति, सा यत्थ यत्थ
पच्चाजायति अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय
वण्णपोक्खरत्ताय समन्नागता, अङ्गा च होति महद्धना महामोगा
महेसक्खा च ।

७ “अय सा, मल्लिके, हेतु अय पच्चयो, येन मिघेक्कच्चो
मातुगामो दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय दसिद्दा च
होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च । अय पन, मल्लिके, हेतु
अय पच्चयो, येन मिघेक्कच्चो मातुगामो दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपा
पिका दस्सनाय अङ्गा च होति महद्धना महामोगा महेसक्खा च ।
अय सो मल्लिके हेतु अय पच्चयो, येन मिघेक्कच्चो मातुगामो अभिरूपा
च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरत्ताय समन्नागता,
दसिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च । अय पन,
मल्लिके हेतु अय पच्चयो येन मिघेक्कच्चो मातुगामो अभिरूपा च
होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरत्ताय समन्नागता
अङ्गा च होति महद्धना महामोगा महमक्खा चा ति ।

८ एमं युत्ते मल्लिका देवी भगवन्त एतदवोच — “या नृनाहं
मन्ते अज्झं जातिं कोधना अहोमि उपायासबहुता अप्प पि युत्ता
समाना अभिमज्जि कुप्पि व्यापज्जि पतित्थीयि कोपं च दोसं च
च अप्पच्चयं च पातवानामि साह मन्ते एतग्धि दुब्बण्णा दुरूपा

सुपापिका दस्सनाय । या नूनाहं, भन्ते, अञ्ज जाति दाता अहोसि^१
 समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यान मालागन्धविलेपनं सेय्या-
 वसथपदीपेय्य, साह, भन्ते, एतरहि अड्ढा^२ महद्धना महाभोगा । या
 नूनाहं, भन्ते, अञ्ज जाति अनिस्सामनिका अहोसि, परलाभसक्कार-
 गरुकारमाननवन्दनपूजनासु न इस्सि न उपदुस्सि न इस्स बन्धि, साह, 5
 भन्ते, एतरहि महेसक्खा । सन्ति खो पन, भन्ते, इमस्मि राजकुले
 खत्तियक्ञ्जा पि ब्राह्मणक्ञ्जा पि गहपतिकञ्जा पि, तासाह
 इस्सराधिपच्च कारेमि । एसाह, भन्ते, अज्जतग्गे अक्कोधना भविस्सामि
 अनुपायासबहुला, बहु पि वुत्ता समाना नाभिसज्जिस्सामि न कुप्पिस्सामि
 न व्यापज्जिस्सामि न पतित्थीयिस्सामि, कोप च दोस च अप्पच्चय च 10
 न पातुकरिस्सामि, दस्सामि समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थ
 यान मालागन्धविलेपन सेय्यावसथपदीपेय्य । अनिस्सामनिका भविस्सामि,
 परलाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु न इस्सिस्सामि न उप-
 दुस्सिस्सामि न इस्स बन्धिस्सामि । अभिक्कन्त, भन्ते पे०
 उपासिक म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति । 15

८ अत्तन्तपसुत्तं

१ [“चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि ।
 कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तन्तपो होति अत्त-
 परितापनानुयोगमनुयुत्तो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो परन्तपो
 होति परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो
 अत्तन्तपो च होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, परन्तपो च परपरि- 20
 तापनानुयोगमनुयुत्तो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नेवत्तन्तपो
 होति नात्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानु-
 योगमनुयुत्तो । सो नेव^३ अत्तन्तपो न परन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो
 निब्बुतो सीतीभूतो सुखप्पटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति । 25

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तन्तपो होति अत्तपरितापना-
 नुयोगमनुयुत्तो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो^४ अचेलको होति मुत्ताचारो
 हत्थापलेखनो^५ नएहिभद्दन्तिको नतिट्ठभद्दन्तिको नाभिहट न उद्दिस्सकत

१ अदासि - स्या०, रो० । २ अड्ढा च - सी०, रो० । ३ च - स्या० । ४ एकच्चो
 पुग्गलो - स्या०, रो० । ५ हत्थावलेखनो - स्या०-।

न निमन्तन सादियति । सो न कुम्भमुखा पटिगण्हाति, न कळोपिमुखा पटिगण्हाति, न एळकमन्तर न दण्डमन्तर न मुसलमन्तर न द्विष भुञ्ज मानान न गम्भिनिया न पायमानाय न पुरिसन्तरगताय न सङ्कृतीसु न यत्थ सा उपट्ठितो होति न यत्थ भक्खिका सण्डसण्डचारिनी न मच्छ न मस न सुर न मेरय न थुसोदक पिवति । सो एकागारिको वा होति एकालोपिको द्वागारिको वा होति द्वालोपिको पे० सत्तागारिको वा होति सत्तालोपिको, एकस्सा पि दत्तिया यापेति द्वीहि पि दत्तीहि यापेति पे० सत्तहि पि दत्तीहि यापेति, एकाहिक पि आहार आहारेति द्वाहिक पि आहार आहारति पे० सत्ताहिक पि आहार आहारेति । इति एवरूप अङ्गमासिक पि परियायमत्तभोजनानुयोगमनुयुत्तो विहरति । सो साकभक्खो पि होति सामाकभक्खो पि होति नीवारभक्खो पि होति दद्दुलभक्खो पि होति हट्ठभक्खो पि होति कणभक्खो पि होति आचामभक्खो पि होति पिञ्जाकभक्खो पि होति तिणभक्खो पि होति गोमयभक्खो पि होति, वनमूलफलाहारो पि यापेति पवत्तफसभोजी । सो साणानि पि धारेति मसाणानि पि धारेति छवदुस्सानि पि धारेति पसुकूलानि पि धारेति तिरीटानि पि धारेति अजिनं पि धारेति अजिनक्खिप पि धारेति कुसवीर पि धारेति वाकवीर पि धारेति फलकवीर पि धारेति केस-कम्बल पि धारेति बाळकम्बल पि धारेति उल्लूकपक्ख पि धारेति, केसमस्सुलोचको पि होति केसमस्सुलोचनानुयोगमनुयुत्तो उग्गह्ठको पि होति आसनप्पटिक्खित्तो उक्कुटिको पि होति उक्कुटिकप्पधान-मनुयुत्तो कण्ठकापस्सयिको पि होति कण्ठकापस्सये सेम्य कप्पेति, सायततियक पि उदकोरोहनानुयोगमनुयुत्तो विहरति । इति एवरूप अनेकविहित कायस्स आतापनपरित्तापनामुयोगमनुयुत्तो विहरति । एवं खो भिक्खवे पुग्गसो अस्तन्तपो होति अत्तपरित्तापनानुयोगमनुयुत्तो ।

३ “कथं च भिक्खवे पुग्गसो परन्तपो होति परपरित्ताप नानुयोगमनुयुत्तो ? इष भिक्खवे एकण्ठो पुग्गसो ओरम्भिको होति सूकरिको साकृणिको मागविको सुहो मच्छघातको खोरो खोरघातको गोघातको वधनागारिको, ये वा पनब्बे पि वेधि कुरूरकम्मस्ता । एवं खो भिक्खवे पुग्गसो परन्तपो होति परपरित्तापनानुयोगमनुयुत्तो ।

४. “कथं च, भिक्षवे, पुगलो अतन्तपो च होति अत्तपरि-
तापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ? इध,
भिक्षवे, एकच्चो पुगलो राजा वा होति खत्तियो मुद्धावसित्तो, ब्राह्मणो
वा होति महासालो । सो पुरत्थिमेन नगरस्स नव सन्थागार कारापेत्वा
केसमस्सु ओहारेत्वा खराजिन निवासेत्वा सप्पितेलेन कायं अब्भञ्जित्वा
मगविसाणेन^१ पिट्ठं कण्डुवमानो नवं सन्थागार पविसति, सद्धिं महेसिया
ब्राह्मणेन च पुरोहितेन । सो तत्थ अनन्तरहिताय भूमिया हरितु-
पलित्ताय सेय्य कप्पेति । एकस्साय^२ गाविया सरूपवच्छाय य एकस्मि
थने खीर होति तेन राजा यापेति, य दुतियस्मि थने खीर होति तेन
महेसी यापेति; य ततियस्मि थने खीरं होति तेन ब्राह्मणो पुरोहितो
यापेति, य चतुत्थस्मि थने खीर होति तेन अग्गि जुहति^३; अवसेसेन
वच्छको यापेति । सो एवमाह — ‘एत्तका उसभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय,
एत्तका वच्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका^४ वच्छतरियो हञ्जन्तु
यञ्जत्थाय, एत्तका अजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका उरब्भा हञ्जन्तु
यञ्जत्थाय, एत्तका अस्सा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय^५, एत्तका रुक्खा
छिज्जन्तु यूपत्थाय, एत्तका दब्बा^६ लूयन्तु बरिहिसत्थाया’ ति । ये पिस्स
ते होन्ति दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा ते पि दण्डतज्जिता
भयतज्जिता अस्सुमुखा रुदमाना परिकम्मानि करोन्ति । एव खो,
भिक्षवे, पुगलो अतन्तपो च होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो
परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ।

५ “कथं च, भिक्षवे, पुगलो नेवत्तन्तपो होति नात्तपरि-
तापनानुयोगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ? सो
अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुख-
प्पटिसवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति । इध, भिक्षवे, तथागतो लोके
उप्पज्जति अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा । सो इम
लोकं सदेवकं समारक सन्नहकं सस्समणब्राह्मणि पज सदेवमनुस्स सय
अभिज्जा सच्छिकत्वा पवेदेति । सो धम्म देसेति आदिकल्याण मज्झे-
कल्याण परियोसानकल्याण सात्थ सव्यञ्जन, केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध

१ मगविसाणेन — रो० । २ एकस्सा — रो० । ३ जुहन्ति — सी०, रो० ।
४. एत्तिका — रो० । ५. सी०, स्वा० पोत्यकेन नत्थि । ६. दब्बा — रो० ।

ब्रह्मचरिय पकासेति । त धम्म सुणाति गहपति वा गहपतिपुत्तो वा
अञ्जतरस्मि वा कुले पञ्चाजातो । सो त धम्म सुत्वा तयागते सर्वं
पटिलमति । सो तेन सद्भापटिसामेन समन्नागतो इति पटिसञ्चिक्खति -
'सम्बाधो घरावासो रजापथो, अन्नमोकासो पव्यज्जा, नमिद सुकर
अगार अज्जावसता एकन्तपरिपुण्ण एकन्तपरिसुद्ध सङ्गलित्तित्त ब्रह्म
चरिय चरित्तु, यधूनाह केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अञ्चा
देत्वा अगारस्मा अनगारिय पव्यजेम्य' ति । सो अपरेण सममेण अप्प
वा भोगक्खन्धं पहाय, महन्त वा भोगक्खन्धं पहाय, अप्प वा आति-
परिवट्ट पहाय, महन्त वा आतिपरिवट्ट पहाय, केसमस्सु ओहारेत्वा
कासायानि वत्थानि अञ्चादेत्वा अगारस्मा अनगारिय पव्यजति ।

६ "सो एव पञ्चजितो समानो भिक्खून सिक्खासाजीवसमा
पन्नो पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्णो
निहितसत्थो सज्जी दयापन्नो, सच्चपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।
अविभ्रावान पहाय अदिभ्रावाना पटिविरतो होति दिग्भादायी दिग्ग
पाटिकल्ली अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति । अन्नह्यचरिय पहाय
अन्नह्यचारी होति आराचारी विरतो असद्वम्मा' गामधम्मा । मुसावा
पहाय मुसावादा पटिविरतो होति सच्चवादी सच्चसन्धो भेतो पच्चविकी
अविसवादको लोक्कस्स । पिसुण वाच पहाय पिसुणाय वाचाय पटि
विरतो होति, न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेस भेदाय न अमुत्र वा
सुत्वा इमेस अक्खाता अमूस भेदाय इति भिन्नानं वा सघाता सहितानं
वा अनुप्पदाता, समगारामो समगारतो समभगन्वी सममाकर्णि वाच
भासिता होति । फस्स वाच पहाय फस्साय वाचाय पटिविरतो होति,
या सा वाचा नेला' कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता
बहुजनमनापा सत्थारूपि वाचं भासिता होति । सम्फप्पलाप पहाय
सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी मूतवादी अत्तवादी धम्मवादी
विनयवादी निधानवति वाच भासिता होति कामेण सापदेसं परिपन्त
वति अत्थसहित ।

७ "सो बीजगामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो होति । एक-
मत्तिको होति रत्तूपरतो विरतो विकासमोजना । नच्चगीतवावित्त
विसूकदस्सना पटिविरतो होति । भासागन्धविलेपनधारणमण्डनविमूसन

द्वानां पटिविरतो होति । उच्चासयनमहासयना पटिविरतो होति ।
जातरूपरजतपटिगहणा पटिविरतो होति । आमकधञ्जपटिगहणा
पटिविरतो होति । आमकमंसपटिगहणा पटिविरतो होति । इत्थि
कुमारिकपटिगहणा पटिविरतो होति । दासिदासपटिगहणा पटि- 5
विरतो होति । अजेळकपटिगहणा पटिविरतो होति । कुक्कुटसूकर-
पटिगहणा पटिविरतो होति । हस्तिगवास्सवळवपटिगहणा पटिविरतो
होति । खेत्तवत्थुपटिगहणा पटिविरतो होति । दूतेय्यपहिनगमना-
नुयोगा पटिविरतो होति । कयविककया पटिविरतो होति । तुलाकूट-
कसकूटमानकूटा पटिविरतो होति । उक्कोटनवञ्चननिकतिसाचियोगा
पटिविरतो होति । छेदनवधबन्धनविपरामोसआलोपसहसाकारा पटि- 10
विरतो होति ।

८ “सो सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरि-
हारिकेन पिण्डपातेन । सो येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति ।
सेय्यथापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति, सपत्तभारो व डेति,
एवमेव भिक्खु सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरि- 15
हारिकेन पिण्डपातेन । सो येन येनेव पक्कमति, समादायेव पक्कमति ।
सो इमिना अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो अज्झत्त अनवज्जसुख
पटिसवेदेति ।

९ “सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानु-
व्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेन चक्खुन्द्रिय असवुत्त विहरन्त अभिज्झा- 20
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स सवराय पटि-
पज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रिय, चक्खुन्द्रिये सवर आपज्जति । सोतेन
सद् सुत्वा घानेन गन्ध घायित्वा जिह्वाय रस सायित्वा कायेन
फोढुव्व फुसित्वा मनसा धम्म विञ्जाय न निमित्तग्गाही होति नानु-
व्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेन मनिन्द्रिय असवुत्त विहरन्त अभिज्झा- 25
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स सवराय
पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रिय, मनिन्द्रिये सवर आपज्जति । सो
इमिना अरियेन इन्द्रियसवरेन समन्नागतो अज्झत्तं अव्यासेकसुख
पटिसवेदेति ।

१० “सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलो- 30
किते विलोकिते सम्पजानकारी होति, सम्मिज्जिते पसारिते सम्प-

जानकारी होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, भसिते पीठे स्थायिते मायिते सम्पजानकारी होति, उच्छारपस्सावकम्मे सम्प जानकारी होति, गते ठिते निसिञ्जे सुप्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति ।

११ “सो इमिना च अरियेन सीलक्खन्धेन समभागतो, इमायं च अरियाय सन्तुट्ठिया समभागतो”, इमिना च अरियेन इन्द्रियसवरेण समभागतो, इमिना च अरियेन सतिसम्पज्जन्धेन समभागतो विविचं सेनासन भजति अरञ्जं रुक्खमूल पम्बत कन्दर गिरिगृहं सुसानं वन-
पत्य अम्मोकासं पलालपुञ्ज । सो पञ्चामस पिण्डपातपटिकन्तो निसीदति पत्तङ्क आमुजित्वा उज्जु कायं पणिषाय परिमुस सति उपट्टपेत्वा । सो अमिज्झ लोके पहाय विगतामिज्झेन चेतसा विहरति, अमिज्झाय चित्त परिसोधेति । व्यापादपदोस पहाय अव्यापन्नचित्तो विहरति सम्मपाणभूतहितानुकम्पी, व्यापादपदोसा चित्त परिसोधेति । धीनमिद पहाय विगतधीनमिदो विहरति आलोकस्सञ्जी सतो सम्पजानो, धीनमिदा चित्त परिसोधेति । उद्वच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुदतो विहरति अज्झत्त वूपसन्तचित्तो, उद्वच्चकुक्कुच्चा चित्त परि सोधेति । विचिकिञ्च पहाय तिण्णविचिकिञ्चो विहरति अक्खण्णी कुसलेसु धम्मेषु, विचिकिञ्चाय चित्त परिसोधेति । सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्खिलेसे पञ्जाय दुब्बलीकरणे विविञ्चेव कामेहि पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

१२ “सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोधात्ते अनङ्गणे विगतूपक्खिलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासा नुत्सतिआणाय पे० सत्तान् चतुपपातआणाय पे० .. आसवान् क्षयआणाय चित्त अभिनिश्रामेति । सो ‘इदं दुक्खं ति यथाभूतं पजा नाति’ ‘अयं दुक्खसमुदयो ति यथाभूतं पजानाति’, ‘अयं दुक्खनिरोधो ति यथाभूतं पजानाति’ ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ति यथाभूतं पजानाति’ । ‘इमे आसवा ति यथाभूतं पजानाति’, ‘अयं आसवसमुदयो ति यथाभूतं पजानाति’ ‘अयं आसवनिरोधो ति यथाभूतं पजानाति’ ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा ति यथाभूतं पजानाति’ ।

१३. “तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति; विमुत्तस्मि विमुत्तमिति ज्ञाणं होति । ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति पजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तन्तपो होति नात्तपरितापनानुयोग- 5 मनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो । सो न अत्तन्तपो न परन्तपो दिट्ठेव धम्मो निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुखप्पटिसवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोक्स्मि” ति ।

६. तण्हासुत्तं

१. भगवा एतदवोच — “तण्ह वो, भिक्खवे, देसेस्सामि जालिनिं 10 सरित्^१ विसट्ठं विसत्तिकं, याय अयं लोको उद्धस्तो परियोनद्धो तन्ता-कुलकजातो गुणागुणिकजातो^२ मुञ्जपव्वजभूतो अपायं दुग्गतिं विनिपातं ससारं नातिवत्तति । त सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

२. “कतमा च सा, भिक्खवे, तण्हा जालिनी सरिता विसटा विसत्तिका, याय अयं लोको उद्धस्तो परियोनद्धो तन्ताकुलकजातो गुणा- 15 गुणिकजातो मुञ्जपव्वजभूतो, अपायं दुग्गतिं विनिपातं ससारं नातिवत्तति ? अट्ठारसं खो पत्तिमानि, भिक्खवे, तण्हाविचरितानि अज्झत्ति-कस्स उपादाय, अट्ठारसं तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय । 20

३. “कतमानि अट्ठारसं तण्हाविचरितानि अज्झत्तिकस्स उपा- 25 दाय ? अस्मी ति, भिक्खवे, सति इत्थस्मी ति होति, एवस्मी^३ ति होति, अञ्जथास्मी ति होति, असस्मी ति होति, सत्तस्मी ति होति, स ति होति, इत्थं स ति होति, एव स ति होति, अञ्जथा स ति होति, अपिह^४ स ति होति, अपिह^५ इत्थं स ति होति, अपिह एव स ति होति, अपिह अञ्जथा स ति होति, भविस्स ति होति, इत्थं भविस्स ति होति,

१ ससरित — स्या० । २ कुलागुणिकजातो — सी०, गुलागुणिकजातो — स्या०, गुलागुणिकजातो — रो० । ३ एवमस्मि — सी०, एवस्मी — स्या०, रो० । ४ अपि ह — सी०, रो०, अपि — स्या० । ५ अपि — सी०, स्या०, रो० ।

एव भविस्सं ति होति, अञ्जया भविस्स ति होति । इमानि अद्वारस
तण्हाविचरितानि अज्झत्तिक्कस्स उपादाय ।

४ “कतमानि अद्वारस तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय ।
इमिनास्मी ति, भिक्खवे, सति इमिना इत्थस्मी ति होति, इमिना
एवस्मी ति होति, इमिना अञ्जयास्मी ति होति, इमिना असस्मी ति
होति, इमिना सत्तस्मी ति होति, इमिना स ति होति, इमिना इत्थ स ति
होति, इमिना एव स ति होति, इमिना अञ्जया स ति होति, इमिना
अपिह स ति होति, इमिना अपिह इत्थ स ति होति, इमिना अपिह एव
स ति होति, इमिना अपिह अञ्जया स ति होति, इमिना भविस्सं ति
होति, इमिना इत्थ भविस्स ति होति, इमिना एव भविस्स ति होति,
इमिना अञ्जया भविस्स ति होति । इमानि अद्वारस तण्हाविचरितानि
बाहिरस्स उपादाय ।

५ “इति अद्वारस तण्हाविचरितानि अज्झत्तिक्कस्स उपादाय
अद्वारस तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय । इमानि दुक्खन्ति,
भिक्खवे छत्तिस्स तण्हाविचरितानि । इति एवरूपानि अतीतानि छत्तिस्स
तण्हाविचरितानि अनागतानि छत्तिस्स तण्हाविचरितानि, पञ्चुप्पन्नानि
छत्तिस्स तण्हाविचरितानि । एव अट्ठसत्तं तण्हाविचरितं होत्ति ।

६ “अय सो सा, भिक्खवे तण्हा जालिनी” सरिठा विसटा
विसत्तिका, याय अय सोको उद्वस्सो परियोनद्धो तत्ताकुलकजातो
गुणागुणिकजातो मुञ्जपव्वजभूतो अपाय दुग्गतिं विनिपातं संसार
नातिवत्तती ति ।

१० पेमसुत्त

१ “चत्तारिमानि भिक्खवे पेमानि जायन्ति । कतमानि
चत्तारि ? पेमा पेम जायति पेमा दोसो जायति, दोसा पेम जायति
दोसा दोसो जायति ।

२ “कय च भिक्खवे पेमा पेम जायति ? इध भिक्खव,
पुगलो पुगलस्स इदो होति पन्तो मनापो । त परे इदुन वन्तेन

१ एवस्मी - एवा रो । २-२ अद्वारस तण्हाविचरितानि बाहिरं होति - रो ।

३ जायति - रो । ४ सी एवा रो पापपोनु भवि ।

मनापेन समुदाचरन्ति । तस्स एवं होति — ‘यो खो म्याय पुगलो इट्ठो कन्तो मनापो, त परे इट्ठेन कन्तेन मनापेन समुदाचरन्ती’ ति । सो तेसु पेमं जनेति । एव खो, भिक्खवे, पेमा पेम जायति ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पेमा दोसो जायति ? इध, भिक्खवे, पुगलो पुगलस्स इट्ठो होति कन्तो मनापो । त परे अनिट्ठेन अकन्तेन 5 अमनापेन समुदाचरन्ति । तस्स एव होति — ‘यो खो म्याय पुगलो इट्ठो कन्तो मनापो, त परे अनिट्ठेन अकन्तेन अमनापेन समुदाचरन्ती’ ति । सो तेसु दोस जनेति । एव खो, भिक्खवे, पेमा दोसो जायति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, दोसा पेम जायति ? इध, भिक्खवे, पुगलो पुगलस्स अनिट्ठो होति अकन्तो अमनापो । त परे अनिट्ठेन 10 अकन्तेन अमनापेन समुदाचरन्ति । तस्स एव होति — ‘यो खो म्याय पुगलो अनिट्ठो अकन्तो अमनापो, त परे अनिट्ठेन अकन्तेन अमनापेन समुदाचरन्ती’ ति । सो तेसु पेमं जनेति । एवं खो, भिक्खवे, दोसा पेमं जायति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, दोसा दोसो जायति ? इध, भिक्खवे, 15 पुगलो पुगलस्स अनिट्ठो होति अकन्तो अमनापो । त परे इट्ठेन कन्तेन मनापेन समुदाचरन्ति । तस्स एव होति — ‘यो खो म्याय पुगलो अनिट्ठो अकन्तो अमनापो, त परे इट्ठेन कन्तेन मनापेन समुदाचरन्ती’ ति । सो तेसु दोस जनेति । एव खो, भिक्खवे, दोसा दोसो जायति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि पेमानि जायन्ति । 20

६ “यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु विविच्चवेव कामेहि पे० . पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, यं पिस्स पेमा पेमं जायति त पिस्स 25 तस्मिं समये न होति, यो पिस्स पेमा दोसो जायति सो पिस्स तस्मिं समये न होति, य पिस्स दोसा पेम जायति त पिस्स तस्मिं समये न होति, यो पिस्स दोसा दोसो जायति सो पिस्स तस्मिं समये न होति ।

७ “यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु वितक्कविचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान पे० ततियं ज्ञान . पे० चतुत्थ ज्ञान उप- 30 सम्पज्ज विहरति, य पिस्स पेमा पेम जायति तं पिस्स तस्मिं समये न होति, यो पिस्स पेमा दोसो जायति सो पिस्स तस्मिं समये न होति, य पिस्स दोसा पेम जायति तं पिस्स तस्मिं समये न होति, यो पिस्स दोसा दोसो जायति सो पिस्स तस्मिं समये न होति ।

८ “यस्मिं, भिक्षवे, समये भिक्षु आसवान सया अनासव
 चेतोयिमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव भम्मे सय अभिञ्जा सच्चिक्खता
 उपसम्पज्ज विहरति, य पिस्स पेमा पेम जायति त पिस्स पहीन होति
 उच्चिन्नमूल तात्तावत्पुकत्त अनभावकूत आयति अनुप्पादधम्म, यो
 ५ पिस्स पेमा दोसो जायति सो पिस्स पहीनो होति उच्चिन्नमूलो तात्तावत्पु-
 क्तो अनभावकूतो आयति अनुप्पादधम्मो, य पिस्स दोसा पेम जायति
 त पिस्स पहीन होति उच्चिन्नमूल तात्तावत्पुकत्त अनभावकूत आयति
 अनुप्पादधम्म, यो पिस्स दोसा दोसो जायति सो पिस्स पहीनो होति
 उच्चिन्नमूलो तात्तावत्पुकत्तो अनभावकूतो आयति अनुप्पादधम्मो ।
 १० अय वुच्चति, भिक्षवे, भिक्षु नेव उस्सेनेति न पटिसेनेति न धूपायति
 न पज्जलति न सम्पज्जायति ।

९ “कय च, भिक्षवे, भिक्षु उस्सेनेति ? इध, भिक्षवे,
 भिक्षु रूप अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा रूप,
 रूपस्मि वा अत्तानं, वेदन अत्ततो समनुपस्सति, वेदनावन्त वा अत्तान,
 ५ अत्तनि वा वेदन, वेदनाय वा अत्तान, सञ्ज अत्ततो समनुपस्सति,
 सञ्जावन्त वा अत्तान, अत्तनि वा सञ्ज, सञ्जाय वा अत्तान, सङ्कारे
 अत्ततो समनुपस्सति, सङ्कारवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा सङ्कारे, सङ्का-
 रेसु वा अत्तान, विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त वा
 अत्तान, अत्तनि वा विञ्जाण, विञ्जाणस्मि वा अत्तान । एवं हो,
 १० भिक्षवे, भिक्षु उस्सेनेति ।

१० “कय च, भिक्षवे, भिक्षु न उस्सेनेति ? इध, भिक्षवे,
 भिक्षु न रूपं अत्ततो समनुपस्सति न रूपवन्त वा अत्तानं, न अत्तनि
 वा रूपं न रूपस्मि वा अत्तान न वेदनं अत्ततो समनुपस्सति, न वेदना
 वन्त वा अत्तान न अत्तनि वा वेदनं, न वेदनाय वा अत्तान, न सञ्जं
 ५ अत्ततो समनुपस्सति न सञ्जावन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा सञ्ज,
 न सञ्जाय वा अत्तान न सङ्कारे अत्ततो समनुपस्सति, न सङ्कारवन्त
 वा अत्तान न अत्तनि वा सङ्कारे न सङ्कारेसु वा अत्तानं, न विञ्जाण
 अत्ततो समनुपस्सति न विञ्जाणवन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा विञ्जाण,
 न विञ्जाणस्मि वा अत्तानं । एवं हो भिक्षवे, भिक्षु न उस्सेनेति ।

११. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पटिसेनेति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसन्त पच्चक्कोसति, रोसन्तं पटिरोसति, भण्डन्तं पटि-
भण्डति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु पटिसेनेति ।

१२ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसेनेति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसन्त न पच्चक्कोसति, रोसन्त न पटिरोसति, भण्डन्त ५
न पटिभण्डति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसेनेति ।

१३ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धूपायति ? अस्मी ति, भिक्खवे, सति इत्थस्मी ति होति, एवंस्मी ति होति, अञ्जथास्मी ति होति, असस्मी ति होति, सतस्मी ति होति, स ति होति, इत्थं स ति होति, एव स ति होति, अञ्जथा स ति होति, अपिहं सं ति होति, १०
अपिहं इत्थं स ति होति, अपिह एव सं ति होति, अपिहं अञ्जथा सं ति होति, भविस्सं ति होति, इत्थं भविस्स ति होति, एव भविस्सं ति होति, अञ्जथा भविस्स ति होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु धूपायति ।

१४ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न धूपायति ? अस्मी ति, १५
भिक्खवे, असति इत्थस्मी ति न होति, एवंस्मी ति न होति, अञ्ज-
थास्मी ति न होति, असस्मी ति न होति, सतस्मी ति न होति, सं ति न
होति, इत्थं स ति न होति, एव स ति न होति, अञ्जथा सं ति न होति,
अपिहं सं ति न होति, अपिह इत्थं स ति न होति, अपिह एव सं ति न
होति, अपिहं अञ्जथा सं ति न होति, भविस्स ति न होति, इत्थं २०
भविस्सं ति न होति, एवं भविस्स ति न होति, अञ्जथा भविस्सं ति
न होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न धूपायति ।

१५ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पज्जलति ? इमिना अस्मी ति, भिक्खवे, सति इमिना इत्थस्मी ति होति, इमिना एवंस्मी ति होति, २५
इमिना अञ्जथास्मी ति होति, इमिना असस्मी ति होति, इमिना
सतस्मी ति होति, इमिना स ति होति, इमिना इत्थं स ति होति, इमिना
एवं स ति होति, इमिना अञ्जथा स ति होति, इमिना अपिहं सं ति
होति, इमिना अपिह इत्थं सं ति होति, इमिना अपिह एव स ति होति,
इमिना अपिह अञ्जथा सं ति होति, इमिना भविस्स ति होति, इमिना

इत्थ भविस्स ति होति, इमिना एव भविस्स ति होति, इमिना अञ्जया
भविस्स ति होति । एव सो, भिक्खवे, भिक्खु पज्जलति ।

१६ "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न पज्जलति ? इमिना अस्मी
ति, भिक्खवे, असति इमिना इत्थस्मी ति न होति, इमिना एवस्मी ति
५ न होति, इमिना अञ्जयास्मी ति न होति, इमिना असस्मी ति न होति,
इमिना सतस्मी ति न होति, इमिना स ति न होति, इमिना इत्थ स ति
न होति, इमिना एव स ति न होति, इमिना अञ्जया स ति न होति,
इमिना अपिह स ति न होति, इमिना अपिह इत्थ स ति न होति, इमिना
अपिह एव स ति न होति इमिना अपिह अञ्जया सं ति न होति,
१० इमिना भविस्स ति न होति, इमिना इत्थ भविस्स ति न होति, इमिना
एव भविस्स ति न होति, इमिना अञ्जया भविस्स ति न होति ।
एव सो, भिक्खवे, भिक्खु न पज्जलति ।

१७ "कथं च भिक्खवे, भिक्खु सम्पज्झायति ? इव,
भिक्खवे, भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो न होति उच्छिन्नमूलो ताला-
१५ वत्पुकतो अनभावकृतो आर्याति अनुप्पादधम्मो । एव सो भिक्खवे,
भिक्खु सम्पज्झायति* ।

"कथं च भिक्खवे भिक्खु न सम्पज्झायति ? इव, भिक्खवे,
भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्पुकतो अन-
भावकृतो आर्याति अनुप्पादधम्मो । एव सो, भिक्खवे, भिक्खु न
२० सम्पज्झायती' ति ।

महावणो वीरसिंहो ।

तत्सुदानं

सोतानुगतं ठान, महिय सामुगियं वप्प सान्हा* च ।

मल्लिक अतन्तापो, तण्हा पेमेन च दसा ते ति ॥

अतुल्यो महापण्यासको उपत्तो ।

*-० टी वीरसिंहो नति । १ सम्पज्झायति - सी पज्जावति - रमा टी ।
२ अनभावकृतो - टी । ३ वापुणी च - टी । ४ सन्तो - टी । ५ अतन्तापो - टी ।

२१. सप्पुरिसवग्गो

१. सिक्खापदसुत्तं

१. “असप्पुरिसं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरं च, सप्पुरिसं च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरं च । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

२ “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो 5 पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो ।

३ “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते 10 समादपेति, अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, अत्तना च सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति, परं च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाने समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो । 15

४ “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५ “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध, 20 भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा 25 वेरमणिया समादपेति, अत्तना च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति, परं च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो” ति ।

२ अस्सद्वसुत्त

१ “असप्पुरिस च वो, भिक्खवे, वेसेस्सामि, असप्पुरिसं
असप्पुरिसतरं च, सप्पुरिसं च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरं च । तं सुभाष,
साधुकं मनसिकरोथ, भासिस्सामी” ति । एव पे० .. एतदबोध-

२ “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिमो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो
अस्सद्वो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, अप्पस्सुतो होति,
कुसीतो होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्जो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे,
असप्पुरिसो ।

३ “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध,
भिक्खवे, एकञ्चो अत्तनां च अस्सद्वो होति, परं च अस्सद्विये समाद-
पेति, अत्तनां च अहिरिको होति, परं च अहिरिकतायं समादपेति,
अत्तनां च अनोत्तप्पी होति, परं च अनोत्तप्पे समादपेति, अत्तनां च
अप्पस्सुतो होति, परं च अप्पस्सुते समादपेति, अत्तनां च कुसीतो होति,
परं च कोसज्जे समादपेति अत्तनां च मुट्ठस्सति होति, परं च मुट्ठस्सत्ते
समादपेति अत्तनां च दुप्पञ्जो होति, परं च दुप्पञ्जातायं समाद-
पेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ।

४ “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो
सद्वो होति, हिरिमा होति, भोत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो
होति सतिमा होति, पञ्चवा होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५ “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध,
भिक्खवे, एकञ्चो अत्तनां च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदायं
समादपेति अत्तनां च हिरिमा होति परं च हिरिमतायं समादपेति,
अत्तनां च भोत्तप्पी होति परं च भोत्तप्पे समादपेति अत्तनां च बहुस्सुतो
होति परं च बाहुसज्जे समादपेति अत्तनां च आरद्धविरियो होति
परं च विरियाग्ग्गे समादपेति अत्तनां च उपट्ठितस्मति होति, परं च
सतिउपट्ठाने सम्मापेति अत्तनां च पञ्चासम्पन्नो होति परं च
पञ्चासम्पन्नायं समादपेति । अयं वुच्चति भिक्खवे, सप्पुरिसेन
सप्पुरिसतरो ति ।

३. सत्तकम्मसुत्तं

१. “असप्पुरिसं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतर च, सप्पुरिस च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतर च । त सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । एवं पे०. एतदवोच —

२. “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, 5 मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो ।

३. “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, पर च अदिन्नादाने समाद- 10 पेति, अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, पर च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, अत्तना च पिसुणवाचो होति, पर च पिसुणाय वाचाय समादपेति; अत्तना च फरुसवाचो होति, पर च फरुसाय वाचाय समादपेति, अत्तना च सम्फप्पलापी होति, पर च सम्फप्पलापे समादपेति । अय वुच्चति, 15 भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ।

४ “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसु- मिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो, होति, सम्फ- 20 प्पलापा पटिविरतो होति । अय वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५ “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, पर च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, पर च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अत्तना च कामेसु- 25 मिच्छाचारा पटिविरतो होति, पर च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, पर च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, पर च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, अत्तना च फरुसाय

वाचाय पटिविरतो होति, पर च फरुसाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, अतना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, पर च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति । अय वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो” ति ।

४ वसकम्मसुत्त

१ “असप्पुरिस च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतर च, सप्पुरिस च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतर च । त सुणाय, साधुकं मनसि करोष, भासिस्सामी” ति । एव पे० एतदवोच -

२ “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुभिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिट्ठिको होति । अय वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो ।

३ “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे एकञ्चो अतना च पाणातिपाती होति, पर च पाणातिपाते समादपेति पे० अतना च अभिज्झालु होति, पर च अभिज्झाय समादपेति, अतना च व्यापन्नचित्तो होति पर च व्यापादे समादपेति, अतना च मिच्छादिट्ठिको होति, पर च मिच्छादिट्ठिया समादपेति । अय वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ।

४ “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० अनभिज्झालु होति अभ्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति । अय वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५ “कतमो च भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध भिक्खवे एकञ्चो अतना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, पर च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति पे० अतना च अनभिज्झालु होति पर च अनभिज्झाय समादपेति अतना च अभ्यापन्नचित्तो होति, पर च अभ्यापादे समादपेति अतना च सम्मादिट्ठिको होति, पर च सम्मादिट्ठिया समादपेति । अय वुच्चति भिक्खवे सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो” ति ।

५. अट्टङ्गिकसुत्तं

१ “असप्पुरिस च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतर च, सप्पुरिस च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतर च । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । एव पे० एतदवोच -

२ “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, मिच्छावाचो होति, मिच्छा- 5 कम्मन्तो होति, मिच्छाआजीवो होति, मिच्छावायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो ।

३ “कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति, अत्तना च मिच्छासङ्कप्पो होति, परं च मिच्छासङ्कप्पे समा- 10 दपेति, अत्तना च मिच्छावाचो होति, परं च मिच्छावाचाय समादपेति, अत्तना च मिच्छाकम्मन्तो होति, परं च मिच्छाकम्मन्ते समादपेति, अत्तना च मिच्छाआजीवो होति, परं च मिच्छाआजीवे समादपेति, अत्तना च मिच्छावायामो होति, परं च मिच्छावायामे समादपेति, अत्तना च मिच्छासति होति, परं च मिच्छासतिया समादपेति, अत्तना च मिच्छा- 15 समाधि होति, परं च मिच्छासमाधिं हि समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ।

४. “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति, सम्मा- 20 कम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५ “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति, अत्तना च सम्मासङ्कप्पो होति, परं च सम्मासङ्कप्पे समा- 25 दपेति, अत्तना च सम्मावाचो होति, परं च सम्मावाचाय समादपेति, अत्तना च सम्माकम्मन्तो होति, परं च सम्माकम्मन्ते समादपेति, अत्तना च सम्माआजीवो होति, परं च सम्माआजीवे समादपेति, अत्तना च सम्मावायामो होति, परं च सम्मावायामे समादपेति, अत्तना च सम्मा- सति होति, परं च सम्मासतिया समादपेति, अत्तना च सम्मासमाधि

होति, पर च सम्मासमाधिम्हि समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो' ति ।

६ वसमग्गमुत्त

१ "असप्पुरिस च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतर च, सप्पुरिस च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतर च । तं सुणाय, साधुक मनसिकरोय, भासिस्सामी' ति । एव पे० एतदवोच -

२ "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मिच्छादिट्ठिको होति .. पे० मिच्छाज्जाणी होति, मिच्छाविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो ।

३ "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, पर च मिच्छादिट्ठिया समादपेति पे० अत्तना च मिच्छाज्जाणी होति, पर च मिच्छाज्जाणे समादपेति, अत्तना च मिच्छाविमुत्ति होति, पर च मिच्छाविमुत्तिमा समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ।

४ "कतमो च भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सम्मादिट्ठिको होति पे० सम्माज्जाणी होति, सम्माविमुत्ति होति । अयं वुच्चति भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५ "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे एकच्चो अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, पर च सम्मादिट्ठिया समादपेति पे० अत्तना च सम्माज्जाणी होति, पर च सम्माज्जाणे समादपेति अत्तना च सम्माविमुत्ति होति पर च सम्माविमुत्तिमा समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो' ति ।

७ पठमपापधम्मसुत्त

१ "पापं च वो भिक्खवे, देसेस्सामि, पापेन पापतरं च, वत्त्याण च वत्त्याणेन वत्त्याणतर च । तं सुणाय, साधुक मनसि करोय, भासिस्सामी' ति । एव पे० .. एतदवोच -

२ "पतमो च भिक्खवे पापो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति पे० मिच्छादिट्ठिको होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापो ।

३ “कतमो च, भिक्खवे, पापेन पापतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, पर च पाणातिपाते समादपेति . पे०. अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, पर च मिच्छादिट्ठिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापेन पापतरो ।

४ “कतमो च, भिक्खवे, कल्याणो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति . पे० सम्मादिट्ठिको होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणो ।

५. “कतमो च, भिक्खवे, कल्याणेन कल्याणतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति . पे० . अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, पर च सम्मादिट्ठिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणेन कल्याणतरो” ति ।

८. दुतियपापधम्मसुत्तं

१ “पापं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, पापेन पापतरं च; कल्याणं च, कल्याणेन कल्याणतरं च । तं सुणाथ, साधुकं मनसिकरोथ, भासिस्सामी” ति । एव पे० एतदवोच —

२ “कतमो च, भिक्खवे, पापो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मिच्छादिट्ठिको होति पे०. मिच्छाज्जाणी होति, मिच्छाविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापो ।

३ “कतमो च, भिक्खवे, पापेन पापतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, पर च मिच्छादिट्ठिया समादपेति पे० अत्तना च मिच्छाज्जाणी होति, पर च मिच्छाज्जाणे समादपेति, अत्तना च मिच्छाविमुत्ति होति, पर च मिच्छाविमुत्तिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापेन पापतरो ।

४ “कतमो च, भिक्खवे, कल्याणो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सम्मादिट्ठिको होति पे० सम्माज्जाणी होति, सम्माविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणो ।

५ “कतमो च, भिक्खवे, कल्याणेन कल्याणतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, पर च सम्मादिट्ठिया

समादपेति पे० अत्तना च सम्माआणी होति, पर च सम्माआणे
समादपेति अत्तना च सम्माविमुत्ति होति, पर च सम्माविमुत्तिया
समादपेति । अय वुच्चति भिक्खवे, कल्याणेन कल्याणतरो” ति ।

९ ततियपापघम्मसुत्त

१ “पापघम्म च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, पापघम्मेन पाप
घम्मतर च, कल्याणघम्म च, कल्याणघम्मेन कल्याणघम्मतर च । तं
सुणाय, साधुक मनसि करोष, भासिस्सामी” ति । एव .. पे०
एतदवोच —

२ “कतमो च, भिक्खवे, पापघम्मो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो
पाणातिपाती होति पे० मिच्छादिट्ठिको होति । अय वुच्चति,
भिक्खवे, पापघम्मो ।

३ “कतमो च, भिक्खवे, पापघम्मेन पापघम्मतरो ? इध
भिक्खवे, एकञ्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते
समादपेति पे० अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, पर च मिच्छादिट्ठिया
समादपेति । अय वुच्चति, भिक्खवे, पापघम्मेन पापघम्मतरो ।

४ “कतमो च, भिक्खवे, कल्याणघम्मो ? इध, भिक्खवे,
एकञ्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० .. सम्मादिट्ठिको होति ।
अय वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणघम्मो ।

५ “कतमो च, भिक्खवे, कल्याणघम्मेन कल्याणघम्मतरो ?
इध भिक्खवे एकञ्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति परं
च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति .. पे० अत्तना च सम्मादिट्ठिको
होति पर च सम्मादिट्ठिया समादपेति । अय वुच्चति, भिक्खवे
कल्याणघम्मेन कल्याणघम्मतरो” ति ।

१० चतुत्थपापघम्मसुत्त

१ “पापघम्मं च वो भिक्खवे, देसेस्सामि पापघम्मेन पाप
घम्मतर च कल्याणघम्म च कल्याणघम्मेन कल्याणघम्मतर च ।
तं सुणाय साधुक मनसि करोष भासिस्सामी” ति । एव .. पे०
एतदवोच —

२ “कतमो च, भिक्खवे, पापधम्मो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मिच्छादिट्ठिको होति .. पे०. मिच्छाज्जाणी होति, मिच्छाविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापधम्मो ।

३. “कतमो च, भिक्खवे, पापधम्मेन पापधम्मतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, पर च मिच्छा- 5 दिट्ठिया समादपेति ... पे०... अत्तना च मिच्छाज्जाणी होति, पर च मिच्छाज्जाणे समादपेति, अत्तना च मिच्छाविमुत्ति होति, पर च मिच्छाविमुत्तिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापधम्मेन पाप- धम्मतरो ।

४ “कतमो च, भिक्खवे, कल्याणधम्मो ? इध, भिक्खवे, 10 एकच्चो सम्मादिट्ठिको होति पे० सम्माज्जाणी होति, सम्माविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणधम्मो ।

५ “कतमो च, भिक्खवे, कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, पर च सम्मादिट्ठिया समादपेति . पे० अत्तना च सम्माज्जाणी होति, पर च सम्माज्जाणे 15 समादपेति, अत्तना च सम्माविमुत्ति होति, पर च सम्माविमुत्तिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणधम्मेन कल्याण- धम्मतरो” ति ।

सप्पुरिसवग्गो एकवीसतिमो ।

तस्सुद्धानं

सिक्खापदं च अस्सद्धं, सत्तकम्म^१ अथो च दसकम्म ।

अट्ठङ्गिकं च दसमग्ग^२, द्वे पापधम्मा अपरे द्वे ति ॥

20

२२. परिसावग्गो

१. परिसासुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, परिसद्वसना^१ । कतमे चत्तारो ? भिक्खु^२, भिक्खवे^३, दुस्सीलो पापधम्मो परिसद्वसनो, भिक्खुनी, भिक्खवे,

१ सत्तनासो - रो० । २ दसमग्ग - रो० । ३ परिसद्वसना - रो० । ४-४ इध भिक्खवे भिक्खु - रो० ।

दुस्सीला पापघम्मा परिसद्वसना उपासको, भिक्षवे, दुस्सीलो पापघम्मो परिसद्वसनो, उपासिका, भिक्षवे, दुस्सीला पापघम्मा परिसद्वसना । इमे स्त्रो, भिक्षवे, चत्तारो परिसद्वसना ।

२ “चत्तारोमे, भिक्षवे, परिससोभना । कतम चत्तारो ?
१ भिक्षु, भिक्षवे, सीलवा कल्याणघम्मो परिससोभनो, भिक्षुनी, भिक्षवे, सीलवती कल्याणघम्मा परिससोभना, उपासको, भिक्षव सीलवा कल्याणघम्मो परिससोभनो, उपासिका, भिक्षवे, सीलवता कल्याणघम्मा परिससोभना । इमे स्त्रो, भिक्षवे, चत्तारो परिससोभना” ति ।

२ विट्ठिसुत्त

१ “चतूहि, भिक्षवे धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि चतूहि ? कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन, मिच्छाविट्ठिया — इमेहि स्त्रो, भिक्षवे, चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये ।

२ “चतूहि भिक्षवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव समो । कतमेहि चतूहि ? कायसुचरितेन वचीसुचरितेन, मनोसुचरितेन सम्माविट्ठिया — इमेहि स्त्रो, भिक्षवे चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव समो” ति ।

३ अकतञ्जुतासुत्त

१ “चतूहि भिक्षवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि चतूहि ? कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन अकतञ्जुताअकतवेदिता — इमेहि स्त्रो भिक्षवे चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये ।

२ “चतूहि भिक्षवे धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव समो । कतमेहि चतूहि ? कायसुचरितेन वचीसुचरितेन मनोसुचरितेन अकतञ्जुताअकतवेदिता — इमेहि स्त्रो भिक्षवे चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव समो ति ।

४. पाणातिपातीसुत्तं

१ .. पे०.. पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसु-
मिच्छाचारी होति, मुसावादी होति . पे० पाणातिपाता पटिविरतो
होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो
होति, मुसावादा पटिविरतो होति .. ।

५. पठममगगसुत्तं

१ . पे०. मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, 5
मिच्छावाचो होति, मिच्छाकम्मन्तो होति . पे० सम्मादिट्ठिको होति,
सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति, सम्माकम्मन्तो होति .. ।

६. दुतियमगगसुत्तं

१ पे० मिच्छाआजीवो होति, मिच्छावायामो होति,
मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति .. पे० .. सम्माआजीवो होति,
सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति ... । 10

७. पठमवोहारपथसुत्तं

१. पे० .. अदिट्ठे दिट्ठवादी होति, असुते सुतवादी होति,
अमुते मुतवादी होति, अविज्जाते विज्जातवादी होति पे० अदिट्ठे
अदिट्ठवादी होति, असुते असुतवादी होति, अमुते अमुतवादी होति,
अविज्जाते अविज्जातवादी होति ।

८. दुतियवोहारपथसुत्तं

१. पे० दिट्ठे अदिट्ठवादी होति, सुते असुतवादी होति, 15
मुते अमुतवादी होति, विज्जाते अविज्जातवादी होति पे० दिट्ठे
दिट्ठवादी होति, सुते सुतवादी होति, मुते मुतवादी होति, विज्जाते
विज्जातवादी होति .. ।

९. अहिरिकसुत्तं

१ पे० अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, अहिरिको होति,
अनोत्तप्पी होति . पे० सद्धो होति, सीलवा होति, हिरिमा होति, 20
ओत्तप्पी होति .. ।

१० कुस्तीलसुत्त

१ “चतूहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो यथामत निम्बित्तो एव निरये । कतमेहि चतूहि ? अस्सद्धो होत्ति, कुस्तीलो होत्ति, कुसीतो होत्ति, दुप्पञ्चो होत्ति — इमेहि खो, भिक्षवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथामत निम्बित्तो एव निरये ।

२ “चतूहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो यथामत निम्बित्तो एव सग्गे । कतमेहि चतूहि ? सद्धो होत्ति, सीसवा होत्ति, आरद्ध विरियो होत्ति, पञ्चवा हात्ति — इमेहि खो, भिक्षवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथामत निम्बित्तो एवं सग्गे” ति ।

परिसावणो^१ याधीसविमो ।

तत्सुद्धानं

परिसा दिट्ठिमकलञ्जुता, पाणातिपाता पि द्वे मग्गा ।

द्वे वोहारपया घुत्ता, अहिरिकं^२ दुप्पञ्चेन वा ति ॥

२३ दुच्चरितवग्गो

१ दुच्चरितसुत्त

१ “वत्तारिमामि, भिक्षवे वचीदुच्चरितानि । वत्तमानि चत्तारि ? मुमावादो पिमुणा वाचा, फरसा याचा, मम्फणलापो — इमानि गो, भिक्षवे, वत्तारि वचीदुच्चरितानि । वत्तारिमामि भिक्षवे वनीमुच्चरितानि । वत्तमानि वत्तारि ? मग्गवाचा, अपिमुणा याचा, मग्ग^३ याचा, मत्तवाचा^४ — इमानि गो भिक्षवे वत्तारि वचीमुच्चरितानी ति ।

२ दिट्ठिसुत्त

१ “चतूहि भिक्षवे धम्मेहि समन्नागतो यथा धम्मता^१ धम्मगुणियो गणं उपस्य वत्तानं परिउरयि गावज्जो य हात्ति गानु वग्गो य विज्जुनं चतु य धपुज्जं पणयति । कतमेहि चतूहि ?

१ मोक्षकर्मणो — नी । २ मोक्षकर्मणो — वा । ३ द्वितीय — टी । ४-१ वग्गवाचा वग्गवाचा — नी । वा । टी । ४ वग्गवाचा — टी ।

कायदुच्चरितेन, वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन, मिच्छादिद्विधा - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो बालो अव्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विञ्जून, बहु च अपुञ्ज पसवति ।

२. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो 5
सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननु-
वज्जो विञ्जून, बहु च पुञ्जं पसवति । कतमेहि चतूहि ? काय-
सुचरितेन, वचीसुचरितेन, मनोसुचरितेन, सम्मादिद्विधा - इमेहि खो,
भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं
अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो विञ्जूनं, 10
बहु च पुञ्जं पसवती” ति ।

३. अकतञ्जुतासुत्तं

१ चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो अव्यत्तो
असप्पुरिसो खत उपहत अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो
विञ्जून, बहु च अपुञ्ज पसवति । कतमेहि चतूहि ? कायदुच्चरितेन,
वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन, अकतञ्जुताअकतवेदिता - इमेहि 15
... पे० कायसुचरितेन, वचीसुचरितेन, मनोसुचरितेन कतञ्जुता-
कतवेदिता ... पे० ।

४. पाणातिपातीसुत्तं

१. . पे पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसु-
मिच्छाचारी होति, मुसावादी होति .. पे०.. पाणातिपाता पटिविरतो
होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो 20
होति, मुसावादा पटिविरतो होति . पे०... ।

५. पठममगसुत्तं

१ . पे . मिच्छादिद्विको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, मिच्छा-
वाचो होति, मिच्छाकम्मन्तो होति . पे० . सम्मादिद्विको होति, सम्मा-
सङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति, सम्माकम्मन्तो होति . पे०.. ।

६ धृतियमगसुत्त

१ पे० मिच्छाभ्राजीवो होति, मिच्छावायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति पे०.. सम्माभ्राजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति पे० ।

७ पठमबोहारपयसुत्त

१ .. पे० अविद्वे दिद्वयादी होति, असुते सुतवादी होति, अमुते मुतवादी होति, अविञ्जाते विञ्जातवादी होति पे०.. अविद्वे अविद्ववादी होति, असुते असुतवादी होति, अमुते अमुतवादी होति, अविञ्जाते अविञ्जातवादी होति पे० ।

८ धृतियबोहारपयसुत्त

१ पे० विद्वे अविद्ववादी होति, सुते असुतवादी होति, मुते अमुतवादी होति, विञ्जाते अविञ्जातवादी होति .. पे० .. दिद्वे दिद्ववादी होति, सुते सुतवादी होति, मुते मुतवादी होति, विञ्जाते विञ्जातवादी होति पे० .. ।

९ अहिरिकसुत्त

१ पे० अस्सदो होति, दुस्सीसो होति अहिरिको होति, अनोत्तप्पी' होति पे० सदो होति, सीसवा होति हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति .. पे०.. ।

१० पुप्पञ्जसुत्त

१ पे० अस्सदो होति दुस्सीसो होति, वृसीतो होति, पुप्पञ्जो होति पे० सदो होति सीसवा होति, आरद्धविरियो होति, पञ्जवा होति—इमेहि सो भिक्खवे, चतुहि धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिस्सो अक्खत अनुपहृतं अत्तानं परिहरति अनवज्जो च होति अननुवज्जो विब्भूतं धत्तु च पुब्बं पसवती' ति ।

११. कविसुत्तं

१ “चत्तारोमे, भिक्खवे, कवी । कतमे चत्तारो ? चिन्ता-
कवि, सुतकवि, अत्यकवि, पटिभानकवि — इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो
कवी” ति ।

दुच्चरितवग्गो तेवीसत्तिमो ।

तस्सुद्धानं

दुच्चरित दिट्ठि अकतञ्जू च, पाणातिपाता पि द्वे मग्गा ।

द्वे वोहारपथा वुत्ता, अहिरिकं दुप्पञ्जकविना चा ति ॥ 5

२४. कम्मवग्गो

१. सङ्घित्तसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सयं अभिञ्जा^१
सच्छिक्तत्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्म
कण्ह कण्हविपाकं, अत्थि, भिक्खवे, कम्मं सुक्क सुक्कविपाक, अत्थि,
भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाक, अत्थि, भिक्खवे, कम्म
अकण्ह असुक्क अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति । इमानि 10
खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्तत्वा पवेदि-
तानी” ति ।

२. वित्थारसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सयं अभिञ्जा
सच्छिक्तत्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्म २
कण्हं कण्हविपाक, अत्थि, भिक्खवे, कम्म सुक्क सुक्कविपाक, अत्थि, 15
भिक्खवे, कम्म कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाक, अत्थि, भिक्खवे, कम्म
अकण्ह असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति ।

२. “कतमं च, भिक्खवे, कम्म कण्ह कण्हविपाकं ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो सर्व्यावज्झं^२ कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सर्व्या-

बज्जं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्बावज्जं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो सब्बावज्जं कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्बावज्जं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्बावज्जं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा सब्बावज्जं लोक उपपज्जति^१ । तमेन सब्बावज्जं लोक उपपन्नं समानं
 ५ सब्बावज्जं फत्सा फुसन्ति । सो सब्बावज्जेहि फत्सेहि फुट्ठो समानो सब्बावज्जं वेदनं वेदयति^२ एकन्तदुक्खं, सेय्यथापि सत्ता नेरमिका । इदं बुञ्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ।

३ “कतमं च, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो अब्बावज्जं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, अब्बावज्जं
 १० वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, अब्बावज्जं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो अब्बावज्जं कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, अब्बावज्जं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, अब्बावज्जं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा अब्बावज्जं लोक उपपज्जति । तमेन अब्बावज्जं लोक उपपन्नं समानं अब्बावज्जं
 फत्सा फुसन्ति । सो अब्बावज्जेहि फत्सेहि फुट्ठो समानो अब्बावज्जं
 १५ वेदनं वेदयति एकन्तसुक्खं, सेय्यथापि देवा सुमकिण्हा । इदं बुञ्चति, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ।

४ “कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि कायसङ्खारं अभि
 सङ्खरोति, सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति,
 २० सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि लोक उपपज्जति । तमेन सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि लोक उपपन्नं समानं
 २५ सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि फत्सा फुसन्ति । सो सब्बावज्जेहि पि फत्सेहि फुट्ठो समानो सब्बावज्जं पि अब्बावज्जं पि वेदनं वेदयति बोधिणमुत्तदुक्खं^३, सेय्यथापि मनुस्सा एमञ्चे च देवा एमञ्चे च विनिपातिका । इदं बुञ्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ।

१ उपपज्जति - रो । २ वेदयति - सी रया रो । ३ बोधिणमुत्तदुक्खं - रो ।

५ “कतमं च, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्क-
विपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति ? तत्र, भिक्खवे, यमिदं कम्म कण्ह
कण्हविपाकं तस्स पहानाय या चेतना, यमिदं^१ कम्म सुक्कं सुक्कविपाकं
तस्स पहानाय या चेतना, यमिदं कम्म कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं तस्स
पहानाय या चेतना — इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्म अकण्हं असुक्कं 5
अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति । इमानि खो, भिक्खवे,
चत्तारि कम्मानि मया सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा पवेदितानी” ति ।

३. सोणकायनसुत्तं

१ अथ खो सिखामोग्गल्लानो^१ ब्राह्मणो येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं
सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो 10
सिखामोग्गल्लानो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२ “पुरिमानि, भो गोतम, दिवसानि पुरिमतरानि सोणकायनो
माणवो येनाहं तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मं एतदवोच — ‘समणो
गोतमो सब्बकम्मानं अकिरियं पञ्ञापेति, सब्बकम्मानं खो पन अकिरियं
पञ्ञापेन्तो उच्छेदं आहं लोकस्स — कम्मसच्चाय, भो^३, लोको कम्म- 15
समारम्भट्ठायी” ति ।

३. “दस्सनं पि खो अहं, ब्राह्मण, सोणकायनस्स^४ माणवस्स
नाभिजानामि, कुतो पनेवरूपो कथासल्लापो ! चत्तारिमानि, ब्राह्मण,
कम्मानि मया सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । कतमानि
चत्तारि ? अत्थि, ब्राह्मण, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं, अत्थि, ब्राह्मण, 20
कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं, अत्थि, ब्राह्मण, कम्म कण्हसुक्कं^५ कण्हसुक्क-
विपाकं; अत्थि, ब्राह्मण, कम्म अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं
कम्मक्खयाय^६ संवत्तति ।

४. “कतमं च, ब्राह्मण, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ? इध, ब्राह्मण,
एकच्चो सव्यावज्झं^७ कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सव्यावज्झं वचीसङ्खारं 25
अभिसङ्खरोति, सव्यावज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो सव्यावज्झं

१ यमिदं — सी०, स्या०, रो० । २ मित्रो मोग्गल्लानो — रो० । ३ खो — रो० ।
४ सोणकायन — रो० । ५ कण्हं सुक्कं — स्या० । ६ कम्मं कम्मक्खयाय — रो० ।
७ सव्यावज्झं — सी०, स्या०, सव्यावज्झं — रो० ।

कायसङ्खार अभिसङ्खारित्वा, सव्यावज्ज वचीसङ्खार अभिसङ्खारित्वा, सव्यावज्ज मनोसङ्खार अभिसङ्खारित्वा सव्यावज्ज लोक उपपज्जति । तमेन सव्यावज्ज लोक उपपन्न समान सव्यावज्जा फत्सा फुत्सन्ति । सो सव्यावज्जेहि फत्सेहि फुट्ठो समानो सव्यावज्ज वेदन वेदयति एकन्तदुक्ख, सेम्यथापि सत्ता नेरयिका । इद वुच्चति, ब्राह्मण, कम्म कण्ह वण्हविपाक ।

५ “कतम च, ब्राह्मण, कम्म सुक्क सुक्कविपाक ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो अस्यावज्ज कायसङ्खार अभिसङ्खारोति, अस्यावज्ज वचीसङ्खार अभिसङ्खारोति, अस्यावज्ज मनोसङ्खार अभिसङ्खारोति । सो अस्यावज्ज कायसङ्खार अभिसङ्खारित्वा, अस्यावज्ज वचीसङ्खार अभिसङ्खारित्वा अस्यावज्ज मनोसङ्खार अभिसङ्खारित्वा अस्यावज्ज लोक उपपज्जति । तमेन अस्यावज्ज लोक उपपन्न समान अस्यावज्जा फत्सा फुत्सन्ति । सो अस्यावज्जेहि फत्सेहि फुट्ठो समानो अस्यावज्ज वेदन वेदयति एकन्तसुक्ख, सेम्यथापि देवा सुभकिण्हा । इद वुच्चति, ब्राह्मण, कम्म सुक्क सुक्कविपाक ।

६ “कतम च, ब्राह्मण, कम्म कण्हसुक्क वण्हसुक्कविपाक ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज पि कायसङ्खारं अभि सङ्खारोति सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज पि वचीसङ्खार अभिसङ्खारोति, सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज पि मनोसङ्खार अभिसङ्खारोति । सो सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज पि कायसङ्खार अभिसङ्खारित्वा, सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज पि वचीसङ्खार अभिसङ्खारित्वा, सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज मनोसङ्खार अभिसङ्खारित्वा सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज पि लोक उपपज्जति । तमेन सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज पि लोक उपपन्न समान सव्यावज्जा पि अस्यावज्जा पि फत्सा फुत्सन्ति । सो सव्यावज्जेहि पि फत्सेहि फुट्ठो समानो सव्यावज्ज पि अस्यावज्ज वेदन वेदयति वाविण्णगुणदुग्गां, सेम्यथापि अनुस्सा एक्खे च दवा तवत्ता च विविपासिपा । इद वुच्चति ब्राह्मण कम्म कण्हसुक्क वण्हसुक्कविपाक ।

७ “कतम च ब्राह्मण कम्म वारणं समुक्क वण्हसुक्कविपाक ? विपाकं कम्मत्तयाय मत्तमि ? तत्र ब्राह्मण यमिद कम्म वण्हं

कण्हविपाक तस्स पहानाय या चेतना, यमिद कम्मं सुक्कं सुक्कविपाक तस्स पहानाय या चेतना, यमिद कम्म कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाक तस्स पहानाय या चेतना — इद वुच्चति, ब्राह्मण, कम्म अकण्हं असुक्क अकण्ह-असुक्कविपाक कम्मक्खयाय सवत्तति । इमानि खो, ब्राह्मण, चत्तारि कम्मनि मया सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानी” ति ।

5

४ पठमसिक्खापदसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मनि मया सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्म कण्ह कण्हविपाक, अत्थि, भिक्खवे, कम्म सुक्क सुक्कविपाक; अत्थि, भिक्खवे, कम्म कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाकं, अत्थि, भिक्खवे, कम्म अकण्ह असुक्क अकण्हअसुक्कविपाक कम्मक्खयाय सवत्तति । 10 कतम च, भिक्खवे, कम्म कण्ह कण्हविपाक ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इद वुच्चति, भिक्खवे, कम्म कण्ह कण्हविपाकं ।

२ “कतम च, भिक्खवे, कम्मं सुक्क सुक्कविपाक ? इध, 15 भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इद वुच्चति, भिक्खवे, कम्म सुक्क सुक्कविपाक ।

३ “कतम च, भिक्खवे, कम्म कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाकं ? 20 इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि कायसङ्खार अभि-सङ्खरोति . पे० इद वुच्चति, भिक्खवे, कम्म कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाक ।

४ “कतम च, भिक्खवे, कम्म अकण्ह असुक्क अकण्हअसुक्क-विपाक कम्मक्खयाय सवत्तति ? तत्र, भिक्खवे, यमिद कम्म कण्ह कण्ह-विपाक पे० . इद वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं अकण्ह असुक्क अकण्ह-असुक्कविपाकं कम्मक्खयाय सवत्तति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मनि मया सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानी” ति । 25

५ वृत्तियसिक्खयापवसुत्त

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सय भमिञ्जा सन्धिक्खत्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्म कण्ह कण्हविपाक, अत्थि, भिक्खवे, कम्म सुक्क सुक्कविपाक, अत्थि, भिक्खवे, कम्म कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाक, अत्थि, भिक्खवे, कम्म अकण्ह असुक्क अकण्हअसुक्कविपाक कम्मवसुत्ताय सवत्तति ।

२ “कतमं च, भिक्खवे, कम्म कण्ह कण्हविपाक ? इध, भिक्खवे, एकच्चेन माता जीविता वीरोपिता होति, पिता जीविता वीरोपिता होति, अण्ह जीविता वीरोपितो होति, तथागतस्स पुट्टन चित्तेन लोहित उप्पावितं हाति, सङ्खो मित्तो होति । इदं वुच्चति भिक्खवे, कम्म कण्ह कण्हविपाक ।

३ “कतमं च भिक्खवे, कम्म सुक्क सुक्कविपाक ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिप्पादाना पटि विरतो होति, कामेसुमिञ्जाचार पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फस्साय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्झासु होति, अव्यापन्न चित्तो होति, सम्माविट्ठि होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्म सुक्क सुक्कविपाक ।

४ “कतमं च, भिक्खवे कम्म कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाक ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सव्यावज्जं पि अव्यावज्जं पि कायसङ्कारं अभि सङ्करोति पे० इदं वुच्चति, भिक्खवे कम्म कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाक ।

५ “कतमं च भिक्खवे, कम्म अकण्ह असुक्क अकण्हअसुक्कविपाक कम्मवसुत्ताय सवत्तति ? तत्र भिक्खवे, यमिदं कम्म कण्ह कण्हविपाक पे० इदं वुच्चति भिक्खवे, कम्म अकण्ह असुक्क अकण्ह असुक्कविपाक कम्मवसुत्ताय सवत्तति । इमानि खो भिक्खवे चत्तारि कम्मानि मया सय भमिञ्जा सन्धिक्खत्वा पवेदितानी’ ति ।

६. अरियमगगसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्ह कण्हविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं सुक्क सुक्कविपाकं, अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाक, अत्थि, भिक्खवे, कम्म अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाक कम्मक्खयाय सवत्तति ।

5

२. “कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्ह कण्हविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति . पे० इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्म कण्हं कण्हविपाक ।

३ “कतमं च, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति . पे० . इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्म सुक्कं सुक्कविपाकं ।

10

४. “कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति पे० इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ।

15

५ “कतमं च, भिक्खवे, कम्म अकण्ह असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति । सम्मादिट्ठि . पे० . सम्मासमाधि । इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं अकण्ह असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय सवत्तति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानी” ति ।

20

७. बोज्झङ्गसुत्तं

१ “चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि पे०. कण्हं कण्हविपाकं पे० इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति . पे०.. इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्म कण्ह कण्हविपाक ।

२ “कतमं च, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति . पे० इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं ————

25

३ “कतमं च, भिक्खवे, कम्म कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो सम्भायज्झं पि अभ्यायज्झं पि कामसङ्कारं भमिसङ्कारोति पे० इदं वुञ्चति, भिक्खवे, कम्म कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ।

४ “कतमं च, भिक्खवे, कम्म अकण्हं असुक्कं अकण्हं असुक्कविपाकं कम्मवसुत्ताय सवत्तति ? सतिसम्बोज्झङ्को, धम्मविचयसम्बोज्झङ्को, विरियसम्बोज्झङ्को, पीतिसम्बोज्झङ्को, पत्तङ्गिसम्बोज्झङ्को, समाधिसम्बोज्झङ्को, उपेक्षासम्बोज्झङ्को — इदं वुञ्चति, भिक्खवे, कम्म अकण्हं असुक्कं अकण्हं असुक्कविपाकं कम्मवसुत्ताय सवत्तति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानी मया समं भमिञ्जा सञ्चिक्खत्वा पवेदितानी” ति ।

८ सावज्जेसुत्त

१ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निब्विक्तो एव निरये । कतमेहि चतूहि ? सावज्जेन कायकम्मेन, सावज्जेन वचीकम्मेन, सावज्जेन मनोकम्मेन, सावज्जाय दिट्ठिया — इमेहि खो, भिक्खवे चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निब्विक्तो एव निरये ।

२ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निब्विक्तो एव समो । कतमेहि चतूहि ? अनवज्जेन कायकम्मेन, अनवज्जेन वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन, अनवज्जाय दिट्ठिया — इमेहि खो, भिक्खवे चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निब्विक्तो एव समो” ति ।

९ अभ्यायज्झसुत्त

१ “चतूहि, भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निब्विक्तो एव निरये । कतमेहि चतूहि ? सम्भायज्जेन कायकम्मेन, सम्भायज्जेन वचीकम्मेन, सम्भायज्जेन मनोकम्मेन, सम्भायज्जाय दिट्ठिया — इमेहि खो भिक्खवे चतूहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निब्विक्तो एव निरये ।

२ “चतूहि भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निब्विक्तो एव समो । कतमेहि चतूहि ? अभ्यायज्जेन कायकम्मेन अभ्यायज्जेन

वचीकम्मेन, अब्बाबज्जेन मनोकम्मेन, अब्बाबज्झाय दिट्ठिया - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

१० समणसुत्तं

१ "इधेव, भिक्खवे, पठमो^१ समणो, इध दुतियो समणो, इध ततियो समणो, इध चतुत्थो समणो, सुञ्जा परप्पवादा समणेहि 5 अञ्जेही" ति^२ - एवमेत, भिक्खवे, सम्मा सीहनाद नदथ ।

२ "कतमो च, भिक्खवे, पठमो समणो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तिण्ण सयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपात-धम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो" । अयं, भिक्खवे, पठमो समणो ।

३ "कतमो च, भिक्खवे, दुतियो समणो ? इध, भिक्खवे, 10 भिक्खु तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, भिक्खवे, दुतियो समणो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, ततियो समणो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चन्नं ओरम्भागियानं सयोजनानं परिक्खया ओपपातिको 15 होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं, भिक्खवे, ततियो समणो ।

५ "कतमो च, भिक्खवे, चतुत्थो समणो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सय अविञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं, भिक्खवे, 20 चतुत्थो समणो ।

६ "इधेव, भिक्खवे, पठमो समणो, इध दुतियो समणो, इध ततियो समणो, इध चतुत्थो समणो, सुञ्जा परप्पवादा समणेहि अञ्जेही" ति - एवमेतं, भिक्खवे, सम्मा सीहनाद नदथा^३ ति ।

१ स्वा०, रो० पोत्यकेषु न दिस्सति । २-२ अञ्जेति - सी०, रो०, यञ्जेहि - स्वा० । ३ ० परायणो - स्वा०, रो० । ४ नदी - रो० ।

११ सप्पुरिसानिसससुत्त

१ “सप्पुरिस, भिक्खवे, निस्साय चत्तारो आनिससा पाटि कल्ला । कतमे चत्तारो ? अरियेन सोसेन वड्ढति, अरियेन समाधिना वड्ढति, अरियाय पञ्जाय वड्ढति, अरियाय विमुत्तिया वड्ढति - सप्पुरिस, भिक्खवे, निस्साय इमे चत्तारो आनिससा पाटिकल्ला” ति ।

कम्मबभो वतुवीसतिमो ।

तत्सुद्धानं

सङ्घित्त वित्थार सोनकायन, सिक्खापद अरियममो बोज्झङ्गं ।
सावज्ज चेव अन्यावज्ज, समणो च सप्पुरिसानिससो ति ॥

— ० —

२५ आपत्तिभयवग्गो

१ सङ्गमेवकसुत्त

१ एक समय भगवा कोसम्भिय बिहरति घोसितारामे ।
अथ सो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा
भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न सो
आयस्मन्त आनन्द भगवा एतदवोच - “अपि नु त, आनन्द, अधिकरण
वूपसन्त” ति ?

“कुतो त भन्ते अधिकरण वूपसमिस्सति ! आयस्मतो, भन्ते,
अनुरुद्धस्स बाहियो नाम सद्धिविहारिको केवलकण्य सङ्गमेदाय ठितो ।
तत्रायस्मा अनुरुद्धो न एकवाचिक पि भणितव्वं मञ्जती” ति ।

२ “कदा पनानन्द, अनुरुद्धो सङ्गमज्जे अधिकरणेषु बोधु
ञ्जति ! ननु, आनन्द, यानि कानिचि अधिकरणानि उप्यञ्जन्ति,
सध्यानि सानि सुम्हे चेव वूपसमेष सारिपुत्तमोगत्साना च ।

३ “चत्तारोमे आनन्द अत्यवसे सम्पस्समानो पापभिक्खु
सङ्गमेवेन नन्दति । कतमे चत्तारो ? इषानन्द, पापभिक्खु दुस्सीलो
होति पापघम्मो असुचि सङ्गस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो
समणपटिच्छो अद्रह्माचारी ब्रह्माचारिपटिच्छो अन्तोपूति अवस्सुतो
वसम्मुजातो । सस्स एव होति - ‘सचे सो म भिक्खू जानिस्सन्ति -

दुस्सीलो पापधम्मो असुचि सङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्स-
मणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो अन्तोपूति
अवस्सुतो कसम्बुजातो ति, समग्गा मं सन्ता नासेस्सन्ति, वग्गा पन मं
न नासेस्सन्ती' ति । इदं, आनन्द, पठमं अत्थवस सम्पस्समानो पाप-
भिक्षु सङ्घभेदेन नन्दति ।

5

४ “पुन च पर, आनन्द, पापभिक्षु मिच्छादिट्ठिको होति,
अन्तग्गाहिकाय दिट्ठिया समन्नागतो । तस्स एव होति — ‘सचे खो
म भिक्षू जानिस्सन्ति — मिच्छादिट्ठिको अन्तग्गाहिकाय दिट्ठिया
समन्नागतो ति, समग्गा मं सन्ता नासेस्सन्ति, वग्गा पन म न नासेस्सन्ती’
ति । इदं, आनन्द, दुतिय अत्थवस सम्पस्समानो पापभिक्षु सङ्घभेदेन
नन्दति ।

10

५ “पुन च पर, आनन्द, पापभिक्षु मिच्छाआजीवो होति,
मिच्छाआजीवेन जीविक^१ कप्पेति । तस्स एव होति — ‘सचे खो म
भिक्षू जानिस्सन्ति — मिच्छाआजीवो मिच्छाआजीवेन जीविक कप्पेती
ति, समग्गा म सन्ता नासेस्सन्ति, वग्गा पन म न नासेस्सन्ती’ ति ।
इदं, आनन्द, ततिय अत्थवस सम्पस्समानो पापभिक्षु सङ्घभेदेन नन्दति ।

15

६ “पुन च पर, आनन्द, पापभिक्षु लाभकामो होति सक्कार-
कामो अनवञ्जत्तिकामो । तस्स एव होति — ‘सचे खो म भिक्षू
जानिस्सन्ति — लाभकामो सक्कारकामो अनवञ्जत्तिकामो ति, समग्गा
मं सन्ता^२ न सक्करिस्सन्ति न गरु^३ करिस्सन्ति न मानेस्सन्ति न पूजे-
स्सन्ति, वग्गा पन म सक्करिस्सन्ति गरु करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजे-
स्सन्ती’ ति । इदं, आनन्द, चतुत्थं अत्थवस सम्पस्समानो पापभिक्षु
सङ्घभेदेन नन्दति । इमे खो, आनन्द, चत्तारो अत्थवसे सम्पस्समानो
पापभिक्षु सङ्घभेदेन नन्दती’ ति ।

20

२. आपत्तिभयसुप्तं

१. “चत्तारिमानि, भिक्षवे, आपत्तिभयानि । कतमानि
चत्तारि ? सेय्यथापि, भिक्षवे, चोर आगुचारि गहेत्वा रञ्जो दस्सेय्यु —
‘अयं ते, देव, चोरो आगुचारी । इमस्स देवो दण्ड पणेतू’ ति । तमेन

25

राजा एव वदेम्य — 'गच्छथ, भो, इमं पुरिसं दन्हाय रज्जुमा पञ्चा
बाहं गान्धवन्धनं बन्धित्वा खुरमुण्डं करित्वा खरस्सरेण पणवेण रथिकायं
रथिकं' सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं परिनेत्वा दक्खिणेन द्वारेण निक्खामेत्वा
दक्खिणतो नगरस्स सीसं छिन्दथा' ति । तमेन रज्जुमा पुरिसा दन्हाय
रज्जुमा पञ्चाबाहं गान्धवन्धनं बन्धित्वा खुरमुण्डं करित्वा खरस्सरं
पणवेण रथिकायं रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं परिनेत्वा दक्खिणेन
द्वारेण निक्खामेत्वा दक्खिणतो नगरस्स सीसं छिन्देम्यु । तत्रञ्जतरस्स
थलद्वस्स पुरिसस्स एवमस्स — 'पापकं वत्त, भो, अयं पुरिसो कम्मं अकासिं
गारम्हं सीसञ्छेज्ज । यत्र हि नाम रज्जुमा पुरिसा दन्हाय रज्जुमा
पञ्चाबाहं गान्धवन्धनं बन्धित्वा खुरमुण्डं करित्वा खरस्सरेण पणवेण
रथिकायं रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं परिनेत्वा दक्खिणेन द्वारेण
निक्खामेत्वा दक्खिणतो नगरस्स सीसं छिन्दिस्सन्ति । सो वत्तस्साहं
एवरूपं पापकम्मं न करेम्यं' गारम्हं सीसञ्छेज्ज' ति । एवमेव सो,
भिक्षवे, यस्स कस्सचिं भिक्षुस्स वा भिक्षुनिया वा एव तिब्बा भयं
सञ्ज्या पञ्चुपट्ठिता होति पाराजिकेसु धम्मेषु । तस्सेत पटिकङ्क —
अनापन्नो वा पाराजिकं धम्मं न आपज्जिस्सति, आपन्नो वा पाराजिकं
धम्मं यथाधम्मं पटिकरिस्सति ।

२ "सेम्यथापि, भिक्षवे, पुरिसो काळवत्थं" परिधाय कसे
पकिरित्वा मुसलं खन्वे आरोपेत्वा महाजनकायं उपसङ्गमित्वा एव
वदेम्य — 'अहं भन्ते, पापकम्मं अकासिं गारम्हं मोसल्लं, येन मे आयस्मन्तो
अत्तमना होन्ति तं करोमी' ति । तत्रञ्जतरस्स थलद्वस्स पुरिसस्स
एवमस्स — 'पापकं वत्त, भो, अयं पुरिसो कम्मं अकासिं गारम्हं मोसल्लं ।
यत्र हि नाम काळवत्थं परिधाय कसे पकिरित्वा मुसलं खन्वे आरोपेत्वा
महाजनकायं उपसङ्गमित्वा एव वक्खति — 'अहं भन्ते, पापकम्मं
अकासिं गारम्हं मोसल्लं, येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी'
ति । सो वत्तस्साहं एवरूपं पापकम्मं न करेम्यं गारम्हं मोसल्लं' ति ।
एवमेव सो भिक्षवे, यस्स कस्सचिं भिक्षुस्स वा भिक्षुनिया वा एव
तिब्बा भयसञ्ज्या पञ्चुपट्ठिता होति सङ्घाविसेसेसु धम्मेषु, तस्सेत

१-१ रथिकायं रथिकं — रथे रथिका रथिकं — स्या । २ वत्तस्साहं — सी
स्या । ३ पापकम्मं — सी रथे । ४ करेम्यं — सी स्या । ५ काळवत्थं — सी
स्या रथे ।

पाटिकङ्ख - अनापन्नो वा सङ्घादिसेस धम्म न आपज्जिस्सति, आपन्नो वा सङ्घादिसेसं धम्मं यथाधम्मं पटिकरिस्सति ।

३ “सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो काळवत्थ परिधाय केसे पकिरित्वा भस्मपुटं^१ खन्धे आरोपेत्वा महाजनकाय उपसङ्कमित्वा एव वदेय्य - ‘अह, भन्ते, पापकम्मं अकासिं गारय्ह भस्मपुट । येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी’ ति । तत्रञ्जतरस्स थलट्ठस्स पुरिसस्स एवमस्स - ‘पापक वत, भो, अयं पुरिसो कम्म अकासिं गारय्ह भस्मपुट । यत्र हि नाम काळवत्थ परिधाय केसे पकिरित्वा भस्मपुट खन्धे आरोपेत्वा महाजनकाय उपसङ्कमित्वा एव वक्खति - अह, भन्ते, पापकम्म अकासिं गारय्ह भस्मपुट, येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी ति । सो वतस्साह^२ एवरूप पापकम्मं न करेय्य गारय्ह भस्मपुट’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा एव तिब्बा भयसञ्जा पच्चुपट्ठिता होति पाचित्तियेसु धम्मेषु, तस्सेत पाटिकङ्ख - अनापन्नो वा पाचित्तिय धम्मं न आपज्जिस्सति, आपन्नो वा पाचित्तिय धम्मं यथाधम्मं पटिकरिस्सति ।

४ “सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो काळवत्थ परिधाय केसे पकिरित्वा महाजनकाय उपसङ्कमित्वा एव वदेय्य - ‘अह, भन्ते, पापकम्म अकासिं गारय्ह उपवज्ज । येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी’ ति । तत्रञ्जतरस्स थलट्ठस्स पुरिसस्स एवमस्स - ‘पापक वत, भो, अयं पुरिसो कम्म अकासिं गारय्ह उपवज्ज । यत्र हि नाम काळवत्थ परिधाय केसे पकिरित्वा महाजनकाय उपसङ्कमित्वा एव वक्खति - अह, भन्ते, पापकम्म अकासिं गारय्ह उपवज्जं, येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी ति । सो वतस्साह एवरूप पापकम्मं न करेय्य गारय्ह उपवज्ज’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा एव तिब्बा भयसञ्जा पच्चुपट्ठिता होति पाटिदेसनीयेसु^३ धम्मेषु, तस्सेत पाटिकङ्ख - अनापन्नो वा पाटिदेसनीय धम्मं न आपज्जिस्सति, आपन्नो वा पाटिदेसनीयं धम्मं यथाधम्मं पटिकरिस्सति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि आपत्तिभयानी” ति ।

१ भस्मपुट - स्या०, रो० । २ वतस्साह - स्या० । ३ पाटिदेसनीयेसु - रो० ।

३ सिक्खानिसससुत्त

१ “सिक्खानिससमिद, भिक्खवे, ब्रह्मचरिय वुत्तसि पञ्चुत्तर विमुत्तिसार सताधिपतेय्य । कथं च, भिक्खवे, सिक्खानिसस होति ? इध, भिक्खवे, मया सावकान् अभिसमाचारिका सिक्खा पञ्जत्ता अप्पसन्नान् पसादाय पसन्नान् भिम्पोभावाय । यथा यथा, भिक्खव, मया सावकान् अभिसमाचारिका सिक्खा पञ्जत्ता अप्पसन्नान् पसादाम् पसन्नान् भिम्पोभावाय तथा तथा सो तस्सा सिक्खाय अलण्डकारी होति अञ्छिद्कारी असबलकारी अकम्मासकारी, समादाय सिक्खति सिक्खा पदेसु ।

२ “पुन च पर भिक्खवे, मया सावकान् आदिब्रह्मचरियिका सिक्खा पञ्जत्ता सन्वसो सम्मा दुक्खक्खयाय । यथा यथा, भिक्खवे मया सावकान् आदिब्रह्मचरियिका सिक्खा पञ्जत्ता सन्वसो सम्मा दुक्खक्खयाय तथा तथा सो तस्सा सिक्खाय अलण्डकारी होति अञ्छिद्कारी असबलकारी अकम्मकारी समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । एव खो, भिक्खवे, सिक्खानिसस होति ।

३ “कथं च, भिक्खवे पञ्चुत्तर होति ? इध भिक्खव मया सावकान् धम्मा देसिता सन्वसो सम्मा दुक्खक्खयाय । यथा यथा भिक्खवे, मया सावकान् धम्मा देसिता सन्वसो सम्मा दुक्खक्खयाय तथा तथास्स ते धम्मा पञ्जाय समवेक्खिता होन्ति । एव खो, भिक्खवे, पञ्चुत्तर होति ।

४ “कथं च भिक्खवे, विमुत्तिसार होति ? इध, भिक्खवे, मया सावकान् धम्मा देसिता सन्वसो सम्मा दुक्खक्खयाय । यथा यथा भिक्खवे मया सावकान् धम्मा देसिता सन्वसो सम्मा दुक्खक्खयाय तथा तथास्स ते धम्मा विमुत्तिया फुसिता होन्ति । एव खो, भिक्खवे विमुत्तिसार होति ।

५ “कथं च भिक्खवे सताधिपतय्य होति ? इति अपरिपूर वा अभिसमाचारिक सिक्ख परिपूरेस्सामि परिपूर वा अभिसमाचारिक सिक्ख सत्य सत्य पञ्जाय अनुगहेस्सामी” ति — अज्जत्तमेव सति सूपट्ठिता होति । इति अपरिपूर वा आदिब्रह्मचरियिक सिक्ख परिपूरे

स्सामि, परिपूरं वा आदिब्रह्मचरियिकं सिक्ख तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनु-
 गहेस्सामी' ति - अज्झत्तयेव सति सूपट्ठिता होति । 'इति असमवेक्खित
 वा धम्म पञ्ञाय समवेक्खिस्सामि, समवेक्खित वा धम्म तत्थ तत्थ
 पञ्ञाय अनुगगहेस्सामी' ति - अज्झत्तयेव सति सूपट्ठिता होति ।
 'इति अफुसित' वा धम्मं विमुत्तिया फुसिस्सामि, फुसित वा धम्म तत्थ 5
 तत्थ पञ्ञाय अनुगगहेस्सामी' ति - अज्झत्तयेव सति सूपट्ठिता होति ।
 एव खो, भिक्खवे, सताधिपतेय्य होति । 'सिक्खानिससमिद, भिक्खवे,
 ब्रह्मचरिय वुस्सति' पञ्ञुत्तर विमुत्तिसार सताधिपतेय्य' ति, इति य
 त वुत्त इदमेतं पटिच्च वुत्त" ति ।

४. सेय्यासुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, सेय्या । कतमा चतस्सो ? 10
 पेतसेय्या, कामभोगिसेय्या, सीहसेय्या, तथागतसेय्या । कतमा च,
 भिक्खवे, पेतसेय्या ? येभुय्येन, भिक्खवे, पेता उत्ताना सेन्ति, अय
 वुच्चति, भिक्खवे, पेतसेय्या ।

२ "कतमा च, भिक्खवे, कामभोगिसेय्या ? येभुय्येन,
 भिक्खवे, कामभोगी वामेन पस्सेन सेन्ति; अय वुच्चति, भिक्खवे, 15
 कामभोगिसेय्या ।

३. "कतमा च, भिक्खवे, सीहसेय्या ? सीहो, भिक्खवे,
 मिगराजा दक्खिणेन पस्सेन सेय्य कप्पेति, पादे^३ पाद अच्चाधाय, अन्तर-
 सत्थिम्हि^४ नङ्गुद्व अनुपक्खपित्वा । सो पटिबुज्झित्वा पुरिम काय
 अब्भुत्तामेत्वा पच्छिम काय अनुविलोकेति । सचे, भिक्खवे, सीहो 20
 मिगराजा किञ्चि पस्सति कायस्स विक्खित्त वा विसट वा, तेन, भिक्खवे,
 सीहो मिगराजा^५ अनत्तमनो होति । सचे पन, भिक्खवे, सीहो मिग-
 राजा न किञ्चि पस्सति कायस्स विक्खित्त वा विसट वा, तेन, भिक्खवे,
 सीहो मिगराजा अत्तमनो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सीहसेय्या ।

४ "कतमा च, भिक्खवे, तथागतसेय्या ? इध, भिक्खवे, 25
 तथागतो^६ विविच्चेव कामेहि पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

१ अफस्सित - रो० । २ वुच्चति - स्या० । ३ पादेन - स्या० । ४ अन्तरा-
 सट्ठिम्हि - स्या०, अन्तरासत्थिन - रो० । ५ महाराजा - रो० । ६ भिक्खु - स्या०,
 रो० ।

अथ युञ्चति, भिक्षवे, तथागतसेम्या । इमा खो, भिक्षवे, चतस्रो सेम्या' ति ।

५. धूपारहसुत्त

१ "चत्तारोमे, भिक्षवे, धूपारहा । कतमे चत्तारो ? तथागतो अरह सम्मासम्बुद्धो धूपारहो, पञ्चेकबुद्धो धूपारहो, तथागतसावको धूपारहो, राजा चक्रवर्ती धूपारहो - इमे खो, भिक्षवे, चत्तारो धूपारहा' ति ।

६. पञ्जाबुद्धिसुत्त

१ "चत्तारोमे, भिक्षवे, धम्मा पञ्जाबुद्धिया संवत्तन्ति । कतमे चत्तारो ? सप्पुरिससंसेवो, सद्धम्मसवन, योनिसो मनसिकारो, धम्मानुधम्मप्यटिपत्ति - इमे खो, भिक्षवे, चत्तारो धम्मा पञ्जाबुद्धिया संवत्तन्ती' ति ।

७. बहुकारसुत्त

१ "चत्तारोमे भिक्षवे धम्मा मनुस्सभूतस्स बहुकारा' होन्ति । कतमे चत्तारो ? सप्पुरिससंसेवो सद्धम्मसवन योनिसो मनसिकारो, धम्मानुधम्मप्यटिपत्ति - इमे खो, भिक्षवे, चत्तारो धम्मा मनुस्सभूतस्स बहुकारा' होन्ती' ति ।

८. पथमबोहारसुत्त

१ "चत्तारोमे भिक्षवे अनरियबोहार । कतमे चत्तारो ? अदिट्ठे विट्ठवादिता, असुते सुतवादिता, अमुते मुतवादिता अविज्जाते विज्जातवादिता - इमे खो, भिक्षवे चत्तारो अनरियबोहार ति ।

९. दुतियबोहारसुत्त

१ "चत्तारोमे भिक्षवे अरियबोहार । कतमे चत्तारो ? अदिट्ठे अविट्ठवादिता असुते अमुतवादिता, अमुते अमुतवादिता

अविज्ञाते अविज्ञातवादिता - इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अरिय-
वोहारा" ति ।

१०. ततियवोहारसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे चत्तारो ?
दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुतवादिता, विज्ञाते
अविज्ञातवादिता - इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अनरियवोहारा" ति । ५

११. चतुत्थवोहारसुत्तं

१ "चत्तारोमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे चत्तारो ?
दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुतवादिता, विज्ञाते विज्ञात-
वादिता - इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अरियवोहारा" ति ।

आपत्तिभयवग्गो पञ्चवीसतिमो ।

तत्सुद्धानं

भेदआपत्ति^१ सिक्खा च^१, सेय्या थूपा^२रहेन च ।

पञ्चावुद्धि बहुकारा, वोहारा^१ चतुरो ठिता^३ ति ॥

पञ्चमो पण्णासको समत्तो ।

२६. अभिज्ञावग्गो

१. अभिज्ञासुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे चत्तारो ? अत्थि,
भिक्खवे, धम्मा अभिज्ञा परिज्जेय्या, अत्थि, भिक्खवे, धम्मा
अभिज्ञा पहातब्बा, अत्थि, भिक्खवे, धम्मा अभिज्ञा भावेतब्बा,
अत्थि, भिक्खवे, धम्मा अभिज्ञा सच्छिकातब्बा ।

२ "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिज्ञा परिज्जेय्या ?
पञ्चुपादानक्खन्वा - इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिज्ञा
परिज्जेय्या ।

३ “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा पहातब्बा ?
अविञ्ञा च मयतण्हा च — इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा
पहातब्बा ।

४ “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा भावेतब्बा ? समणो
च विपस्सना च — इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा भावेतब्बा ।

५ “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा सन्धिक्कातब्बा ?
विञ्ञा च विमुत्ति च — इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा
सन्धिक्कातब्बा । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो धम्मा” ति ।

२ परियेसनासुत्त

१ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, अनरियपरियेसना । कतमा
चतस्सो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो अत्तना जराधम्मो समानो जरा
धम्मयेव परियेसति, अत्तना व्याधिधम्मो समानो व्याधिधम्मयेव
परियेसति, अत्तना मरणधम्मो समानो मरणधम्मयेव परियेसति,
अत्तना सङ्ख्लेसधम्मो समानो सङ्ख्लेसधम्मयेव परियेसति । इमा
खो, भिक्खवे चतस्सो अनरियपरियेसना ।

२ “चतस्सो इमा, भिक्खवे, अरियपरियेसना । कतमा
चतस्सो ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो अत्तना जराधम्मो समानो जरा
धम्मे आदीनव विदित्वा अजर अनुत्तर योगक्खेम निब्बान परियेसति,
अत्तना व्याधिधम्मो समानो व्याधिधम्मे आदीनव विदित्वा अव्याधि
अनुत्तर योगक्खेम निब्बान परियेसति, अत्तना मरणधम्मो समानो
मरणधम्मे आदीनव विदित्वा अमत्त अनुत्तर योगक्खेम निब्बान परिये
सति अत्तना सङ्ख्लेसधम्मो समानो सङ्ख्लेसधम्मे आदीनव विदित्वा
असङ्ख्लिद्ध अनुत्तर योगक्खेम निब्बान परियेसति । इमा खो, भिक्खवे,
चतस्सो अरियपरियेसना’ ति ।

३ सङ्गहवत्थुसुत्त

१ “चत्ताग्गिमाणि भिक्खवे सङ्गहवत्थूनि । कतमानि
चत्तारि ? दान पेयवज्ज, अत्थचरिया समानत्तता — इमाणि खो
भिक्खवे चत्ताग्गि सङ्गहवत्थूनी’ ति ।

४. मालुक्यपुत्तसुत्तं

१ अथ खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो^१ येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो भगवन्त एतदवोच —

२ “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्म देसेतु, यमह भगवतो
धम्म सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य” ति । 5

“एत्थ इदानीं, मालुक्यपुत्त, किं दहरे भिक्खू ववखाम,
यत्र^२ हि नाम त्व जिण्णो बुद्धो महल्लको तथागतस्स सङ्खित्तेन ओवाद
याचसी” ति ।

“देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं, देसेतु सुगतो सङ्खित्तेन
धम्म । अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स अत्थ आजानेय्य, अप्पेव 10
नामाह भगवतो भासितस्स दायादो अस्स” ति ।

“चत्तारोमे, मालुक्यपुत्त, तण्हुप्पादा यत्थ भिक्खुनो तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति । कतमे चत्तारो ? चीवरहेतु वा, मालुक्य-
पुत्त, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । पिण्डपातहेतु वा,
मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । सेनासनहेतु 15
वा, मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । इतिभवा-
भवहेतु वा, मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति ।
इमे खो, मालुक्यपुत्त, चत्तारो तण्हुप्पादा यत्थ भिक्खुनो तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति । यतो खो, मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा पहीना
होति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता^३ आर्यति अनुप्पादधम्मा, 20
अय वुच्चति, मालुक्यपुत्त, “भिक्खु अच्चेच्छि तण्ह, विवत्तयि सयोजन,
सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

३ अथ खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो भगवता इमिना ओवादेन
ओवदितो उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि ।
अथ खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो 25
विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं
पव्वजन्ति, तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मं सय अभिञ्जा
सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय,

१ मालुक्यपुत्तो — सी०, स्या० । २ दानि — स्या०, रो० । ३ यत्थ — रो० ।
४ अनभावकता — रो० ।

कृत करणीय, नापर इत्यस्ताया' ति अन्नमञ्जसाति । अञ्जतरो च पनायस्मा मालुष्यपुत्तो अरहत अहोसी ति ।

५ कुससुत्त

१ "यानि कानिचि, भिक्खवे, कुलानि भोगेसु महत्त' पत्तानि न चिरद्वितिकानि भवन्ति, सब्बानि' तानि चतूहि ठानेहि, एतेस वा अञ्जतरेन । कतमेहि चतूहि ? नट्ट न गवेसन्ति, जिण्ण न पटि सङ्खरोन्ति, अपरिमितपानभोजना होन्ति, दुस्सील इत्थि वा पुरिस वा आधिपच्चे ठपेन्ति । यानि कानिचि, भिक्खवे, कुलानि भोगेसु महत्त पत्तानि न चिरद्वितिकानि भवन्ति, सब्बानि तानि इमेहि चतूहि ठानेहि एतेस वा अञ्जतरेन ।

२ "यानि कानिचि भिक्खवे, कुलानि भोगेसु महत्त पत्तानि चिरद्वितिकानि भवन्ति, सब्बानि तानि चतूहि ठानेहि, एतेस वा अञ्जतरेन । कतमेहि चतूहि ? नट्ट गवेसन्ति, जिण्ण पटिसङ्खरोन्ति, परिमितपानभोजना' होन्ति, सीलवन्त इत्थि वा पुरिस वा आधिपच्चे ठपेन्ति । यानि कानिचि भिक्खवे, कुलानि भोगेसु महत्त पत्तानि चिरद्वितिकानि भवन्ति, सब्बानि तानि इमेहि चतूहि ठानेहि एतेस वा अञ्जतरेना ति ।

६ पठमआजानीयसुत्त

१ "चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रज्ज्जो मद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोगो रज्ज्जो अङ्ग तेव सङ्ग गच्छति । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, रज्ज्जो मद्रो अस्सा जानीयो वण्णसम्पन्नो च होति बलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च आरोह परिणाहसम्पन्नो च । इमेहि सो, भिक्खवे चतूहि अङ्गेहि समन्नागतो रज्ज्जो मद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोगो, रज्ज्जो अङ्ग तेव' सङ्ग गच्छति ।

२ "एवमेव सो भिक्खवे चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेम्यो होति पे० अनुत्तर पुच्छकस्स लोकस्स । कतमेहि

१ महत्त - रो । २ सब्बानि हि - रो । ३ परिमितपानभोजना च - रो ।

४ तेव - स्या ।

चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो च होति बलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

३ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो होति ।

5

४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु बलसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खत्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु बलसम्पन्नो होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु जवसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, 10 भिक्खु ‘इद दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति . पे० . ‘अयं दुक्खनिरोध-गामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु जवसम्पन्नो होति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु आरोहपरिणाहसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय- 15 भेसज्जपरिक्खारान । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु आरोहपरिणाह-सम्पन्नो होति ।

७ “इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति . पे०.. अनत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

७. दुतियआजानीयसुत्तं

१ “चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्सा- 20 जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अङ्ग तेव सङ्गं गच्छति । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो वण्ण-सम्पन्नो च होति, बलसम्पन्नो च, जवसम्पन्नो च, आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अङ्ग तेव सङ्गं गच्छति । 25

२ “एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे०. अनत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि

चतूहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु वण्णसम्पन्नो च होति, वलसम्पन्नो च, जवसम्पन्नो च, भारोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

३ “कथं च, भिक्षवे, भिक्षु वण्णसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु सीलवा होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खा पदेसु । एव सो, भिक्षवे, भिक्षु वण्णसम्पन्नो होति ।

४ “कथं च, भिक्षवे, भिक्षु बलसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु भारद्धयिरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहानाम, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, धामवा दग्धपरक्कमो अनिक्खित्तपुतो कुसलसु धम्मेसु । एव सो, भिक्षवे, भिक्षु बलसम्पन्नो होति ।

५ “कथं च, भिक्षवे, भिक्षु जवसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु आसवान खया पे० सन्धिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एव सो, भिक्षवे, भिक्षु जवसम्पन्नो होति ।

६ “कथं च, भिक्षवे, भिक्षु भारोहपरिणाहसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु लामी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिमानप्पक्कव मेसज्जपरिक्खारान । एव सो, भिक्षवे, भिक्षु भारोहपरिणाह सम्पन्नो होति ।

७ “इमेहि सो, भिक्षवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु आहुनेम्यो होति - पे० - अनुत्तर पुच्छाक्खेत लोकस्सा” ति ।

८ वलसुत्त

१ “चत्तारिमानि, भिक्षवे वलानि । कत्तमानि चत्तारि ? विगियवल सतियल समाधियल पट्ठ्यावल - इमानि सो भिक्षव चत्तारि वसानी” ति ।

९ अरञ्जसुत्त

१ “चतूहि भिक्षवे धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु नाम अरञ्जवनप्पत्यानि पत्तानि सेनासनानि पट्टिसेवितुं । कत्तमेहि चतूहि ? धामवित्तयेन ध्यापादवित्तपवेन, विहिसावित्तपवेन दुप्पज्जा होति

जळो एळमूगो - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु
नाल अरञ्जवनप्पत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितु ।

२ “चतूहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु अल अरञ्ज-
वनप्पत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितु । कतमेहि चतूहि ? नेक्खम्म-
वितक्केन, अब्बापादवितक्केन, अविहिंसावितक्केन, पञ्जवा होति 5
अजळो अनेळमूगो^१ - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्ममेहि समन्नागतो
भिक्खु अल अरञ्जवनप्पत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितु” ति ।

१०. कम्मसुत्तं

१. “चतूहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो बालो अब्बत्तो
असप्पुरिसो खत उपहत अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो
विञ्जूनं, बहु च अपुञ्ज पसवति । कतमेहि चतूहि ? सावज्जेन 10
कायकम्मेन, सावज्जेन वचीकम्मेन, सावज्जेन मनोकम्मेन, सावज्जाय
दिट्ठिया - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्ममेहि समन्नागतो बालो अब्बत्तो
असप्पुरिसो खत उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो
विञ्जून, बहु च अपुञ्ज पसवति ।

२. “चतूहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो 15
सप्पुरिसो अक्खत्त अनुपहत अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति
अननुवज्जो विञ्जून, बहु च पुञ्जं पसवति । कतमेहि चतूहि ?
अनवज्जेन कायकम्मेन, अनवज्जेन वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन,
अनवज्जाय दिट्ठिया - इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्ममेहि समन्नागतो
पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत्तं अनुपहत अत्तानं परिहरति, अनवज्जो 20
च होति अननुवज्जो विञ्जूनं, बहु च पुञ्ज पसवती” ति ।

अभिञ्जावग्गो छब्बीसतिमो ।

तस्सुद्धानं

अभिञ्जा परियेसना, सङ्गहं^१ मालुक्यपुत्तो ।
कुलं^३ द्वे च आजानीया^३, बलं अरञ्जकम्मुना ति ॥

२७ कम्मपथवग्गो

१ पाणातिपातीसुत्त

१ “चतूहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभूतं निव्विस्तो एव निरये । कतमेहि चतूहि ? भूतना च पाणातिपाती होति, पर च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुज्झो होति, पाणातिपातस्स च वण्ण भासति — इमेहि खो, भिक्षवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभूतं निव्विस्तो एव निरये ।

२ “चतूहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभूतं निव्विस्तो एव सग्गे । कतमेहि चतूहि ? भूतना च पाणातिपाता पटिविस्तो होति, पर च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेरमणिया च समनुज्झो होति पाणातिपाता वेरमणिया च वण्ण भासति — इमेहि खो, भिक्षवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभूतं निव्विस्तो एव सग्गे’ ति ।

२ अविष्ठादायीसुत्त

१ “चतूहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभूतं निव्विस्तो एवं निरये । कतमेहि चतूहि ? भूतना च अविष्ठादायी होति, परं च अविष्ठादाने समादपेति अविष्ठादाने च समनुज्झो होति, अविष्ठादानस्स च वण्ण भासति — इमेहि खो पे० एव निरये ।

२ “भूतना च अविष्ठादाना पटिविस्तो होति, पर च अविष्ठादाना वेरमणिया समादपेति अविष्ठादाना वेरमणिया च समनुज्झो होति अविष्ठादाना वेरमणिया च वण्ण भासति — इमेहि खो, भिक्षवे, .. पे० एव सग्गे’ ति ।

३ मिच्छाचारीसुत्त

१ “भूतना च कामेसुमिच्छाचारी होति, पर च कामेसुमिच्छाचारे समादपति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुज्झो होति कामेसुमिच्छाचारस्स च वण्ण भासति — इमेहि खो .. पे० एवं निरये ।

२ “भूतना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविस्तो होति, पर च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा वेर

मणिया च समनुञ्जो होति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च वण्णं भासति — इमेहि खो . पे०... एवं सग्गे” ति ।

४. मुसावादीसुत्तं

१. “अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुञ्जो होति, मुसावादस्स च वण्णं भासति — इमेहि खो पे० एव निरये ।

5

२ “अत्तना च मुसावादा पटिविरत्तो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा वेरमणिया च समनुञ्जो होति, मुसावादा वेरमणिया च वण्णं भासति — इमेहि खो पे० . एव सग्गे” ति ।

५. पिसुणवाचासुत्तं

१ “अत्तना च पिसुणवाचो होति, पर च पिसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्जो होति, पिसुणाय वाचाय च वण्णं भासति — इमेहि . पे० एव निरये ।

10

२. “अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटिविरत्तो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्जो होति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च वण्णं भासति — इमेहि खो पे० एवं सग्गे” ति ।

15

६. फरुसवाचासुत्तं

१ “अत्तना च फरुसवाचो होति, पर च फरुसाय वाचाय समादपेति, फरुसाय वाचाय च समनुञ्जो होति, फरुसाय वाचाय च वण्णं भासति — इमेहि खो . पे० एवं निरये ।

२ “अत्तना च फरुसाय वाचाय पटिविरत्तो होति, पर च फरुसाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्जो होति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया च वण्णं भासति — इमेहि खो . पे० एव सग्गे” ति ।

20

७ सम्फप्पलापसुत्त

१ "अतना च सम्फप्पलापी होति, पर च सम्फप्पलापे समादयेति, सम्फप्पलापे च समनुब्भो होति, सम्फप्पलापस्स च वण्ण भासति - इमेहि स्रो पे० एव निरये ।

२ "अतना च सम्फप्पलापा पटिविस्तो होति, पर च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च समनुब्भो होति सम्फप्पलापा वेरमणिया च वण्ण भासति - इमेहि स्रो निक्खवे, पे० एवं सग्गे" ति ।

८ अभिज्झासुत्त

१ "अतना च अभिज्झालु होति, पर च अभिज्झाय समादयेति, अभिज्झाय च समनुब्भो होति, अभिज्झाय च वण्ण भासति - इमेहि स्रो पे० एव निरये ।

२ "अतना च अनभिज्झालु होति, पर च अनभिज्झाय समादयेति, अनभिज्झाय च समनुब्भो होति, अनभिज्झाय च वण्ण भासति - इमेहि स्रो पे० एव सग्गे" ति ।

९ व्यापन्नचित्तसुत्त

१ "अतना च व्यापन्नचित्तो होति, पर च व्यापादे समादपति, व्यापादे च समनुब्भो होति, व्यापादस्स च वण्ण भासति - इमेहि स्रो पे० एव निरये ।

२ "अतना च अव्यापन्नचित्तो होति, पर च अव्यापादे समादपति, अव्यापादे च समनुब्भो होति अव्यापादस्स च वण्ण भासति - इमेहि स्रो पे० एव सग्गे" ति ।

१० मिच्छादिट्ठिसुत्त

१ "अतना च मिच्छादिट्ठिको होति, पर च मिच्छादिट्ठिया समादपति, मिच्छादिट्ठिया च समनुब्भो होति मिच्छादिट्ठिया च वण्ण भासति - इमेहि स्रो पे० एव निरये ।

२ “अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, पर च सम्मादिट्ठिया समादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुञ्जो होति, सम्मादिट्ठिया च वण्ण भासति — इमेहि^१ खो, भिक्खवे, चतूहि धम्महेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

कम्मपथवग्गो सत्तवीसत्तिमो ।

२८. रागपेय्यालं

१. सत्तिपट्ठानसुत्तं

१ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय चत्तारो धम्मा भावेतब्बा । 5
कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सत्तिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स, वेदनासु पे०. चित्ते पे०. धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति आतापी सम्प-
जानो सत्तिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स । रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे चत्तारो धम्मा भावेतब्बा” ति । 10

२. सम्मप्पधानसुत्तं

१ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय चत्तारो धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नान पापकान अकुसलान धम्मानं अनुप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नान पापकानं अकुसलान धम्मान पहानाय पे० अनुप्पन्नान कुसलान धम्मान उप्पादाय पे०. उप्पन्नान 15
कुसलान धम्मान ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति । रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे चत्तारो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३. इद्विपादसुत्तं

१ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय चत्तारो धम्मा भावेतब्बा । 2
कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्ना-

गत इद्विपाद भावेति, विरियसमाधि पे० चित्तसमाधि .. पे०—
 योमसासमाधिपधानसङ्कारसमभ्रागत इद्विपाद भावेति । रामस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे चत्तारो धम्मा भावेतब्बा' ति ।

४-१० परिञ्जाविसुत्तानि

१ रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय पे० परिवसयाय—
 ५ पहानाय .. खयाय वयाय विरागाय निरोधाय .. चागाय
 पटिनिस्सगाय चत्तारो' धम्मा भावेतब्बा पे० ।

३१-५१० दोसअभिञ्जाविसुत्तानि

१ "दोसस्स पे० मोहस्स कोषस्स ... उपनाहस्स ..
 मक्खस्स .. पमासस्स' इस्साय मञ्छरियस्स .. मायाय .. साठे-
 म्यस्स धम्मस्स सारम्मस्स भानस्स अतिमानस्स मदस्स
 १० .. पमादस्स अभिञ्जाय परिञ्जाय परिवसयाय .. पहानाय
 खयाय वयाय विरागाय .. निरोधाय चागाय .. पटि-
 निस्सगाय इमे चत्तारो धम्मा भावेतब्बा' ति ।

रामपेम्मानं निट्ठितं ।
 अतुक्कनिपातो' निट्ठितो' ।

— ० —

५. पञ्चकनिपातो

१. सेखबलवग्गो

१. सङ्घित्तसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि -
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा
एतदवोच -

B v
R v

२ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, सेखबलानि । कतमानि पञ्च ? 5
सद्धाबल, हिरीबल^१ औत्तप्पबलं, विरियबल^२, पञ्ञाबलं - इमानि
खो, भिक्खवे, पञ्च सेखबलानि ।

३ “तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब - ‘सद्धाबलेन
समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, हिरीबलेन समन्नागता भविस्साम
सेखबलेन, औत्तप्पबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, विरियबलेन 10
समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, पञ्ञाबलेन समन्नागता भविस्साम
सेखबलेना’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

४ इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित
अभिनन्दु ति ।

२. वित्थितसुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, सेखबलानि । कतमानि पञ्च ? 15
सद्धाबल, हिरीबल, औत्तप्पबल, विरियबल, पञ्ञाबल । कतमं च,
भिक्खवे, सद्धाबल ? इध, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्धति
तथागतस्स बोधि - ‘इति पि सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जा-
चरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देव-
मनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धाबल । 20

२ “कतमं च, भिक्खवे, हिरीबल ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-

१ हिरीबल - सी०, रो० । २ वीरियबल - म० ।

दुष्चरितेन, हिरीयति पापकान् अकुसलान् धम्मान् समापत्तिमा । इदं
बुद्ध्यति, भिक्षवे, हिरीबल ।

३ “कतमं च, भिक्षवे, ओत्तप्पबलं ? इध, भिक्षवे, अरि-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुष्चरितेन वनीदुष्चरितेन
मनोदुष्चरितेन, ओत्तप्पति पापकान् अकुसलान् धम्मान् समापत्तिमा ।
इदं बुद्ध्यति, भिक्षवे, ओत्तप्पबल ।

४ “कतमं च, भिक्षवे, विरियबलं ? इध, भिक्षवे, अरि-
सावको आरब्धविरियो विहरति अकुसलान् धम्मान् पहानाय, कुसलान्
धम्मान् उपसम्पदाय, धाम्मा दन्हपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु
धम्मेसु । इदं बुद्ध्यति, भिक्षवे, विरियबल ।

५ “कतमं च, भिक्षवे, पञ्ञाबलं ? इध, भिक्षवे, अरि-
सावको पञ्ञावा होति उदयत्यगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरि-
याय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं बुद्ध्यति, भिक्षवे,
पञ्ञाबल । इमानि स्रो, भिक्षवे, पञ्ञं सेखबलानि ।

६ “तस्मातिह, भिक्षवे, एव सिक्खित्तम्बं - ‘सद्दाबलेन
समन्नागता भविस्साम सेखबलेन हिरीबलेन - ओत्तप्पबलेन - विरिय-
बलेन पञ्ञाबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेना’ ति । एव
हि स्रो, भिक्षवे, सिक्खित्तम्बं ’ ति ।

१ दुक्खसुख

१ “पञ्चहि, भिक्षवे धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु विट्ठव
धम्मे दुक्खं विहरति सविधातं सत्तपायासं सपरिच्छाहं, कायस्स
च भेदा परं मरणा दुग्गतिं पाटिकद्धा । कतमहि पञ्चहि ?
इध भिक्षवे भिक्षु अस्सयो होति, अहिरिको होति अनात्तप्पी
होति कुसीतो होति दुप्पब्बो होति । इमहि सा भिक्षव
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु विट्ठव धम्मे दुक्खं विहरति
सविधातं सत्तपायासं सपरिच्छाहं कायस्स च भेदा परं मरणा दुग्गतिं
पाटिकद्धा ।

२ “पञ्चहि भिक्षवे धम्मेहि समन्नागता भिक्षव विट्ठव
धम्मे भुगं विहरति सविधातं अनुपायासं अपरिच्छाहं कायस्स च भेदा

पेर मरणा सुगति पाटिकङ्खा । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्जवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुख विहरति अविघात अनुपायास अपरिळाह, कायस्स च भेदा पर मरणा सुगति पाटिकङ्खा” ति ।

5

४. यथाभतमुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्जो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एवं निरये ।

10

२. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो^१ होति, पञ्जवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे” ति ।

15

५. सिक्खामुत्तं

१ “यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति, तस्स दिट्ठेव^२ धम्मे पञ्च सहधम्मिका वादानुपाता गारय्हा^३ ठाना^४ आगच्छन्ति । कतमे पञ्च ? सद्धा पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्प पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, विरिय^५ पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्जा पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु । यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति, तस्स दिट्ठेव धम्मे इमे पञ्च सहधम्मिका वादानुपाता गारय्हा ठाना आगच्छन्ति ।

20

१ आरद्धविरियो - म० । २ दिट्ठे वेव - सी० । ३-३ गारय्हा ठान - स्या०
४ वीरिय - म० ।

२ “यो हि कोचि, भिक्षवे, भिक्षु वा भिक्षुनी वा सहा पि दुक्खेन सहा पि दोमनस्सेन अत्सुमुखो रुदमानो परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्म चरिय चरति, तस्स दिट्ठेव धम्मे पञ्च सहघम्मिका पाससा' ठाना आगच्छन्ति । कतमे पञ्च ? सद्धा पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्य पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु, विरिय पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्जा पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु । यो हि कोचि, भिक्षवे, भिक्षु वा भिक्षुनी वा सहा पि दुक्खेन सहा पि दोमनस्सेन अत्सुमुखो रुदमानो परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरति, तस्स दिट्ठेव धम्मे इमे पञ्च सहघम्मिका पाससा ठाना आगच्छन्ती” ति ।

६ समापत्तिमुत्त

१ “न ताव, भिक्षवे, अकुसलस्स समापत्ति होति याव सद्धा पञ्चुपट्ठिता होति कुसलेसु धम्मेसु । यतो च खो, भिक्षवे, सद्धा अन्तरहिता होति असद्विय' परियुट्ठाय' तिष्ठति अथ अकुसलस्स समापत्ति होति ।

२ “न ताव भिक्षवे, अकुसलस्स समापत्ति होति याव हिरीपञ्चुपट्ठिता होति कुसलेसु धम्मेसु । यतो च खो, भिक्षवे, हिरी अन्तरहिता होति अहिरिक परियुट्ठाय तिष्ठति, अथ अकुसलस्स समापत्ति होति ।

३ “न ताव भिक्षवे अकुसलस्स समापत्ति होति याव ओत्तप्य पञ्चुपट्ठितं होति कुसलेसु धम्मेसु । यतो च खो, भिक्षवे, ओत्तप्य अन्तरहित होति, अनोत्तप्य परियुट्ठाय तिष्ठति अथ अकुसलस्स समापत्ति होति ।

४ “न ताव भिक्षवे, अनुसलस्स समापत्ति होति याव विरिय पञ्चुपट्ठित होति कुसलेसु धम्मेसु । यतो च खो, भिक्षवे, विरियं अन्तरहितं होति असज्ज परियुट्ठाय तिष्ठति अथ अनुसलस्स समापत्ति हाति ।

५ “न ताव, भिक्खवे, अकुसलस्स समापत्तिं होति याव पञ्ञा पञ्चुपट्ठिता होति कुसलेसु धम्मेषु । यतो च खो, भिक्खवे, पञ्ञा अन्तरहिता होति, दुप्पञ्ञा परियुद्दाय तिष्ठति, अथ अकुसलस्स समापत्तिं होती” ति ।

७. कामसुतं

१ “येभुय्येन, भिक्खवे, सत्ता कामेषु लळिता^१ । असित- 5
व्याभिङ्गि, भिक्खवे, कुलपुत्तो ओहाय अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो होति, ‘सद्धापव्वजितो’ कुलपुत्तो’ ति अलं वचनाय । त किस्स हेतु ? लब्भा^३, भिक्खवे, योव्वनेन कामा ते च खो यादिसा वा तादिसा वा । ये च, भिक्खवे, हीना कामा ये च मज्झिमा कामा ये च पणीता कामा, सब्बे कामा कामा त्वेव सङ्गं गच्छन्ति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दहरो 10
कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको धातिया पमादमन्वाय कट्ठ वा कठलं वा मुखे आहरेय्य । तमेन धाति सीघ^४ सीघ^५ मनसि करेय्य, सीघ सीघ मनसि करित्वा सीघ सीघ आहरेय्य । नो चे सक्कुणेय्य सीघ सीघ आहरितु, वामेन हत्येन सीस^६ परिगहेत्वा दक्खिणेन हत्येन वड्ढङ्गुलि^७ करित्वा सलोहितं पि आहरेय्य । त किस्स हेतु ? ‘अत्थेसा, भिक्खवे, कुमारस्स 1.
विहेसा, नेसा नत्थी’ ति वदामि । करणीयं च खो एत^८, भिक्खवे, धातिया अत्थकामाय हितेसिनिया अनुकम्पिकाय, अनुकम्प उपादाय । यतो च खो, भिक्खवे, सो कुमारो वुड्ढो^९ होति अलम्पञ्ञो, अनपेक्खा दानि^{१०}, भिक्खवे, धाति तस्मिं कुमारे^{११} होति — ‘अत्तगुत्तो दानि कुमारो नाल पमादाया’ ति । 2

२ “एवमेव खो, भिक्खवे, यावकीवञ्च भिक्खुनो सद्धाय अकत होति कुसलेसु धम्मेषु, हिरिया अकत होति कुसलेसु धम्मेषु, ओत्तप्पेन अकत होति कुसलेसु धम्मेषु, विरियेन अकत होति कुसलेसु धम्मेषु, पञ्ञाय अकत होति कुसलेसु धम्मेषु, अनुरक्खितव्वो ताव मे सो, भिक्खवे, भिक्खु होति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो^{१२} सद्धाय 2
कत होति कुसलेसु धम्मेषु, हिरिया कत होति कुसलेसु धम्मेषु, ओत्तप्पेन

१ पलाळिता — सी०, रो० । २ सद्धो पव्वजितो — स्या०, रो० । ३ लब्भा हि — स्या० । ४-४ सीघसीघ — सी० । ५ सीघ — स्या० । ६ वड्ढङ्गुलि — स्या०, रो० । ७ एव — स्या०, रो० । ८ वुड्ढो — स्या० । ९ पन — सी०, स्या० । १० कुमारस्मि — स्या० । ११ भिक्खु — स्या० ।

कतं होति कुसलेसु धम्मेसु, विरियेन कतं होति कुसलेसु धम्मेसु, पञ्चाय
कतं होति कुसलेसु धम्मेसु, अनपेक्षो दानाह^१, भिक्षवे, तस्मि भिक्षुस्मि^२
होमि — ‘अतगुतो दानि भिक्षु’ नास पमादाया^३” ति ।

८ जवनसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु चवति,
५ नप्पतिट्ठाति सदम्मे । कतमेहि पञ्चहि ? असदो, भिक्षवे, भिक्षु
चवति, नप्पतिट्ठाति सदम्मे । अहिरिको, भिक्षवे, भिक्षु चवति,
नप्पतिट्ठाति सदम्मे । अनोत्तप्पी^४ भिक्षवे, भिक्षु चवति, नप्पतिट्ठाति
सदम्मे । कुसीतो, भिक्षवे, भिक्षु चवति, नप्पतिट्ठाति सदम्मे ।
दुप्पञ्चो, भिक्षवे, भिक्षु चवति, नप्पतिट्ठाति सदम्मे । इमेहि स्त्रा,
० भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु चवति, नप्पतिट्ठाति
सदम्मे ।

२ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु न चवति,
पतिट्ठाति सदम्मे । कतमेहि पञ्चहि ? सदो, भिक्षवे, भिक्षु न
चवति, पतिट्ठाति सदम्मे । हिरीमा, भिक्षवे, भिक्षु न चवति,
पतिट्ठाति सदम्मे । ओत्तप्पी, भिक्षवे, भिक्षु न चवति, पतिट्ठाति
सदम्मे । आरद्धविरियो भिक्षवे भिक्षु न चवति, पतिट्ठाति सदम्मे ।
पञ्चवा, भिक्षवे भिक्षु न चवति, पतिट्ठाति सदम्मे । इमहि स्त्रो
भिक्षवे पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु न चवति, पतिट्ठाति
सदम्मे’ ति ।

९ पठमअगारवसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्षवे धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु अगारवो
अप्पतिस्सो चवति नप्पतिट्ठाति सदम्मे । कतमेहि पञ्चहि ? असदो,
भिक्षवे भिक्षु अगारवो अप्पतिस्सो चवति, नप्पतिट्ठाति सदम्मे ।
अहिरिको भिक्षवे भिक्षु अगारवो अप्पतिस्सो चवति नप्पतिट्ठाति
सदम्मे । अनोत्तप्पी भिक्षवे भिक्षु अगारवो अप्पतिस्सो चवति,
नप्पतिट्ठाति सदम्मे । कुसीतो भिक्षवे, भिक्षु अगारवो अप्पतिस्सो

१ पमाद — नी स्या । २ स्या पीत्यदेनात्थ । ३ भिक्षवे भिक्षु — स्या ।

४ अनोत्तप्पी — री ।

चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । दुप्पञ्जो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो
अप्पतिस्सो चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो चवति, नप्पतिट्ठाति
सद्धम्मे ।

२. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सगारवो 5
सप्पतिस्सो न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । कतमेहि पञ्चहि ? सद्धो,
भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे ।
हिरीमा, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न चवति, पतिट्ठाति
सद्धम्मे । ओत्तप्पी, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न चवति,
पतिट्ठाति सद्धम्मे । आरद्धविरियो, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्प- 10
तिस्सो न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । पञ्जवा, भिक्खवे, भिक्खु
सगारवो सप्पतिस्सो न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । इमेहि खो, भिक्खवे,
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न चवति,
पतिट्ठाति सद्धम्मे” ति ।

१०. द्वुतीयअगारवसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अगारवो 15
अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धि^१ विरुब्धि वेपुल्ल
आपज्जितु । कतमेहि पञ्चहि ? असद्धो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो
अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धि विरुब्धि वेपुल्ल
आपज्जितु । अहिरिको, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो
इमस्मिं धम्मविनये वुद्धि विरुब्धि वेपुल्ल आपज्जितु । अनोत्तप्पी, 20
भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये
वुद्धि विरुब्धि वेपुल्ल आपज्जितु । कुसीतो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो
अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धि विरुब्धि वेपुल्ल
आपज्जितु । दुप्पञ्जो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो
इमस्मिं धम्मविनये वुद्धि विरुब्धि वेपुल्ल आपज्जितु । इमेहि खो, 25
भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो
इमस्मिं धम्मविनये वुद्धि विरुब्धि वेपुल्ल आपज्जितु ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो भब्बो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरून्हि वेपुल्ल आपज्जितु । कतमेहि पञ्चहि ? सद्धो, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो भब्बो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरून्हि वेपुल्ल आपज्जितु । हिरीमा भिक्खवे, भिक्खु पे० ओत्तप्पी, भिक्खवे, भिक्खु पे० आरद्ध विरियो, भिक्खवे, भिक्खु पे० पञ्जावा, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो भब्बो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरून्हि वेपुल्ल आपज्जितु । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो भब्बो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरून्हि वेपुल्ल आपज्जितु’ ति ।

सेखवसवम्यो पठ्मो ।

तत्सुद्धानं

सद्धित्त वित्थत दुक्खा^१, भत सिक्खाय पञ्चम ।
समापत्ति च कामेसु, खवना द्वे अगारवा ति ॥

२ वल्लवग्गो

१ अननुस्सुतसुत्त

१ “पुब्बाह, भिक्खवे, अननुस्सुतेसु धम्मोसु अभिञ्जावोसान पारमिप्पत्तो पटिजानामि । पञ्चिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागत बलानि येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसन्न ठान पटिजानाति, परिणामु सीहनाद नदति ब्रह्मचक्क पवत्तेति । कतमानि पञ्च ? सदायस हिरीवस ओत्तप्पयस विरिययस पञ्जायस — इमानि यो भिक्खवे पञ्च तथागतस्स तथागतबलानि येहि बलहि समन्नागतो तथागता आसन्न ठान पटिजानाति परिणामु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तती’ ति ।

२ कूटमुत्तं

१ “पञ्चिमानि भिक्खवे मेखबसानि । कतमानि पञ्च ? गदायसं हिरीवस ओत्तप्पयसं, विरिययस पञ्जायस — इमानि

खो, भिक्खवे, पञ्च सेखबलानि । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्न सेख-
बलान एत अग्ग एत सङ्गाहिक एत सङ्घातनिय, यदिद पञ्जाबल ।

२ “सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स एतं अग्ग एत सङ्गा-
हिक एत सङ्घातनिय, यदिद कूट^१ । एवमेव खो, भिक्खवे, इमेस
पञ्चन्न सेखबलान एत अग्ग एत सङ्गाहिकं एत सङ्घातनिय, यदिद 5
पञ्जाबलं ।

३. “तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘सद्धाबलेन
समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, हिरीबलेन ओत्तप्पबलेन
विरियबलेन पञ्जाबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेना’ ति ।
एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

10

३. सङ्घित्तसुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि पञ्च ?
सद्धाबल, विरियबल, सतिबल, समाधिबल, पञ्जाबल — इमानि खो,
भिक्खवे, पञ्च बलानी” ति ।

४. वित्थतसुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि पञ्च ?
सद्धाबल, विरियबल, सतिबल, समाधिबल, पञ्जाबल ।

15

२ “कतम च, भिक्खवे, सद्धाबल ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं — ‘इति पि सो भगवा
अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो
पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । इद वुच्चति,
भिक्खवे, सद्धाबल ।

R

20

३ “कतम च, भिक्खवे, विरियबल ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहानाय, कुसलान
धम्मान उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो अनिविखत्तधुरो कुसलेसु
धम्मेसु । इद वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

१ कुट — स्या० ।

४ “कतम च, भिक्खवे, सत्तिबल ? इष, भिक्खवे, अरिय सावको सत्तिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समभागतो, चिरक्ख पि चिरभासित पि सरिता अनुस्सरिता । इद वुच्चति, भिक्खवे, सत्तिबल ।

५ “कतम च, भिक्खवे, समाधिबल ? इष, भिक्खवे, अरिय सावको विविच्चेव कामेहि विविच्च अकूसलेहि धम्मेहि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, धितक्क विचारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोविभाव अधितक्क अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुख च कामन पटिसवेदेति य स अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सत्तिमा सुखविहारी’ ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्यङ्गमा अदुक्खमसुख उपक्खा सति पारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । इद वुच्चति, भिक्खवे, समाधिबल ।

६ “कतम च भिक्खवे, पञ्ञावल ? इष, भिक्खवे, अरिय सावको पञ्ञवा होति उवयत्यगामिनिया पञ्ञाय समभागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इद वुच्चति, भिक्खवे पञ्ञावल । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च बलानी” ति ।

५ दट्ठमसुल

१ “पडिच्चमानि भिक्खवे, बलानि । कतमानि पञ्च ? सदावस विरियवल सत्तिबल, समाधिबलं, पञ्ञावल । कस्य च, भिक्खवे सदावस दट्ठम् ? चतूसु सोतापत्तियङ्गेषु । एत्थ सदावस दट्ठम् । कस्य च भिक्खवे विरियवल दट्ठम् ? चतूसु सम्मप्यधानसु । एत्थ विरियवल दट्ठम् । कस्य च भिक्खवे सत्तिबलं दट्ठम् ? चतूसु मतिपट्टानेषु । एत्थ सत्तिबलं दट्ठम् । कस्य च भिक्खवे, समाधिबलं दट्ठम् ? चतूसु ज्ञानेषु । एत्थ समाधिबलं दट्ठम् । कस्य च, भिक्खव पञ्ञावलं दट्ठम् ? चतूसु अरियसत्तयेसु । एत्थ पञ्ञावलं दट्ठम् । इमानि खो भिक्खवे पञ्च बलानी” ति ।

६. पुनकूटसुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि पञ्च ? सद्भावल, विरियबल, सतिबलं, समाधिबल, पञ्जाबल — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च बलानि । इमेस खो, भिक्खवे, पञ्चन्न बलान एत अग्ग एत सङ्गाहिक एत सङ्घातनिय, यदिद पञ्जाबल । सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स एत अग्गं एतं सङ्गाहिक एत सङ्घातनिय, यदिद कूट । एवमेव खो, भिक्खवे, इमेस पञ्चन्न बलान एतं अग्ग एत सङ्गाहिकं एत सङ्घातनिय, यदिद पञ्जाबल” ति ।

७. पठमहितसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अत्त-
हिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु अत्तना सीलसम्पन्नो होति, नो पर सीलसम्पदाय समादपेति,
अत्तना समाधिसम्पन्नो होति, नो पर समाधिसम्पदाय समादपेति,
अत्तना पञ्जासम्पन्नो होति, नो परं पञ्जासम्पदाय समादपेति, अत्तना
विमुत्तिसम्पन्नो होति, नो पर विमुत्तिसम्पदाय समादपेति, अत्तना
विमुत्तिञ्जाणदस्सनसम्पन्नो होति, नो परं विमुत्तिञ्जाणदस्सनसम्पदाय
समादपेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि^१ समन्नागतो
भिक्खु अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

८. द्वुत्तिपहितसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु परहिताय
पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु अत्तना न सीलसम्पन्नो होति, पर सीलसम्पदाय समादपेति,
अत्तना न समाधिसम्पन्नो होति, परं समाधिसम्पदाय समादपेति, अत्तना
न पञ्जासम्पन्नो होति, पर पञ्जासम्पदाय समादपेति, अत्तना न
विमुत्तिसम्पन्नो होति, परं विमुत्तिसम्पदाय समादपेति, अत्तना न
विमुत्तिञ्जाणदस्सनसम्पन्नो होति, पर विमुत्तिञ्जाणदस्सनसम्पदाय
समादपेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताया” ति ।

६ सतियहितसुप्त

१ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु नेव भत्त-
हिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्षवे,
भिक्षु भत्तना न सीलसम्पन्नो होति, नो पर सीलसम्पदाय समादपति,
भत्तना न समाधिसम्पन्नो होति, नो पर समाधिसम्पदाय समादपति,
भत्तना न पञ्जासम्पन्नो होति, नो पर पञ्जासम्पदाय समादपति,
भत्तना न विमुत्तिसम्पन्नो होति, नो पर विमुत्तिसम्पदाय समादपति,
भत्तना न विमुत्तिआणदस्सनसम्पन्नो होति, नो पर विमुत्तिआणदस्सन-
सम्पदाय समादपेति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्ना-
गतो भिक्षु नेव भत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

१० चतुत्पहितसुप्त

१ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भत्तहिताय
च पटिपन्नो होति परहिताय च । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्षवे,
भिक्षु भत्तना च सीलसम्पन्नो होति, पर च सीलसम्पदाय समादपति,
भत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, पर च समाधिसम्पदाय समादपेति,
भत्तना च पञ्जासम्पन्नो होति, पर च पञ्जासम्पदाय समादपेति
भत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, पर च विमुत्तिसम्पदाय समादपति
भत्तना च विमुत्तिआणदस्सनसम्पन्नो होति, पर च विमुत्तिआणदस्सन-
सम्पदाय समादपेति । इमेहि खो, भिक्षवे पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो
भिक्षु भत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।
बसवम्पो बुद्धियो ।

तत्सुदानं

अननुम्मुगकूटं च मद्दिस्त वित्थतेन च ।
मद्दुग्घं च पुन कूटं अत्तारो पि’ हितेन चा ति ॥

३ पञ्चङ्गिकवग्गो

१ पठमवगारपमुत्त

१ “गा गग भिपणय, भिक्षु अगारखो अयत्तिग्गो अमभाय
युगिरा गज्जवागीमु आभिगमापारिष’ पम्प पटिपूग्गता ति

नेत ठान विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं धम्म अपरिपूरेत्वा सेख धम्म परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सेखं धम्म अपरिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सीलानि अपरिपूरेत्वा सम्मादिट्ठि परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मादिट्ठि अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

5

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो सभागवुत्तिको ‘सब्रह्मचारीसु आभिसमाचारिक धम्मं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘आभिसमाचारिक धम्म परिपूरेत्वा सेख धम्म परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सेख धम्म परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सीलानि परिपूरेत्वा सम्मादिट्ठि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मादिट्ठि परिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

10

२. द्वुतीयअगारवसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो असभागवुत्तिको ‘सब्रह्मचारीसु आभिसमाचारिक धम्म परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘आभिसमाचारिक धम्म अपरिपूरेत्वा सेख धम्म परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठान विज्जति । ‘सेख धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलक्खन्ध परिपूरेस्सती’ ति नेत ठानं विज्जति । ‘सीलक्खन्ध अपरिपूरेत्वा समाधिक्खन्ध परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठान विज्जति । ‘समाधिक्खन्ध अपरिपूरेत्वा पञ्चाक्खन्ध परिपूरेस्सती’ ति नेत ठानं विज्जति ।

15

20

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो सभागवुत्तिको ‘सब्रह्मचारीसु आभिसमाचारिक धम्म परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं धम्म परिपूरेत्वा सेखं धम्मं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । सेखं धम्म परिपूरेत्वा सीलक्खन्ध परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सीलक्खन्ध परिपूरेत्वा समाधिक्खन्धं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘समाधिक्खन्ध परिपूरेत्वा पञ्चाक्खन्ध परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

25

३ उपक्किलेससुत्त

१ "पञ्चमे, भिक्खवे, जातरूपस्स उपक्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठ जातरूप न चेव मुदु होति न च कम्मनिय न च पमस्सर पमङ्गु च न च सम्मा उपेति कम्माय । कतमे पञ्च ? अयो, लोह, तिपु, सीस, सज्जा' - इमे स्रो, भिक्खवे, पञ्च जातरूपस्स उपक्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठ जातरूप न चेव मुदु होति न च कम्मनिय न च पमस्सर पमङ्गु च न च सम्मा उपेति कम्माय । यतो च स्रो, भिक्खवे, जातरूप इमेहि पञ्चहि उपक्किलेसेहि विमुत्त' होति, त होति जातरूप मुदु च कम्मनिय च पमस्सर च न च पमङ्गु सम्मा उपेति कम्माय । यस्सा' यस्सा च पिलघनविकटिया' आकङ्कति - यदि मुहिकाय यदि कुण्डलाय यदि गीवेय्यकाय' यदि सुवण्णमासाय - त चस्स अत्थ अनुमोति ।

२ "एवमेव स्रो, भिक्खवे, पञ्चमे चित्तस्स उपक्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठ चित्त न चेव मुदु होति न च कम्मनिय न च पमस्सर पमङ्गु च न च सम्मा समाधियति आसवान खयाय । कतमे पञ्च ? कामञ्छन्दो, व्यापादो, भीनमिद्ध', उदञ्चकुञ्चकुञ्च, विचिकिञ्छा - इमे स्रो, भिक्खवे पञ्च चित्तस्स उपक्किलेसा येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठ चित्त न चेव मुदु होति न च कम्मनिय न च पमस्सर पमङ्गु च न च सम्मा समाधियति आसवान खयाय । यतो च स्रो भिक्खवे, चित्त इमेहि पञ्चहि उपक्किलेसेहि विमुत्त होति त होति चित्त मुदु च कम्मनिय च पमस्सर च न च पमङ्गु सम्मा समाधियति आसवान खयाय । यस्स यस्स च अभिञ्जासञ्चिकरणीयस्स' धम्मस्स चित्त अभिनिष्ठा मेति अभिञ्जासञ्चिकरियाय तत्र तत्र च सक्खिभब्बत पापुणाति सति सति आयातने ।

३ "सो सत्थे आकङ्कति - 'अनेकविहितं इद्विधि पञ्चनुमवेय्य - एको पि हुत्वा बहुधा अस्स बहुधा पि हुत्वा एको अस्स आविभाव, तिरोभाव तिरोकुट्ट' तिरोपाकारं तिरोपब्बत असज्जमानो गच्छेय्यं, सेय्यथापि आकासे पथविद्या पि उम्मुज्जनिमुज्ज करेय्य, सेय्यथापि

१ सज्ज - सी । २ विष्णुत्त - सी । ३-५ यस्स कस्सपि पिलघनविकटिया - त्या रो । ४ गीवेय्यकेत - त्या रो । ५ विनिमिद्ध - म । ६ तिरोकुट्ट - म ।

उदके, उदके पि अभिज्जमानो^१ गच्छेय्यं, सेय्यथापि पथविय^२, आकासे
पि पल्लङ्गेन कमेय्य, सेय्यथापि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्दिमसुरिये^३
एवमहिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमसेय्य^४ परिमज्जेय्य याव
ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेय्य^५ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बत पापुणाति
सति सति आयतने ।

5

४ “सो सचे आकङ्खति — ‘दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय
अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणेय्य — दिब्बे च मानुसे च ये दूरे
सन्तिके चा’ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बत पापुणाति सति सति आयतने ।

५ “सो सचे आकङ्खति — ‘परसत्तान परपुग्गलान चेतसा
चेतो परिच्च पजानेय्य — सराग वा चित्त सराग चित्त ति पजानेय्य, 10
वीतराग वा चित्त वीतराग चित्त ति पजानेय्य, सदोस वा चित्त सदोस
चित्त ति पजानेय्य, वीतदोसं वा चित्त वीतदोस चित्त ति पजानेय्य, समोह
वा चित्त समोह चित्त ति पजानेय्य, वीतमोह वा चित्त वीतमोहं चित्त
ति पजानेय्य, सङ्खित्त वा चित्त सङ्खित्त चित्त ति पजानेय्य, विक्खित्त
वा चित्त विक्खित्त चित्त ति पजानेय्य, महग्गत वा चित्त महग्गत चित्त 15
ति पजानेय्य, अमहग्गत वा चित्त अमहग्गत चित्त ति पजानेय्य, सउत्तर
वा चित्त सउत्तर चित्त ति पजानेय्य, अनुत्तर वा चित्त अनुत्तर चित्त ति
पजानेय्य, समाहित वा चित्त समाहित चित्त ति पजानेय्य, असमाहित
वा चित्त असमाहित चित्त ति पजानेय्य, विमुत्त वा चित्त विमुत्त चित्त
ति पजानेय्य, अविमुत्त वा चित्त अविमुत्त चित्त ति पजानेय्य’ ति, तत्र 20
तत्रेव सक्खिभब्बत पापुणाति सति सति आयतने ।

६ “सो सचे आकङ्खति — ‘अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरेय्य,
सेय्यथीदे^१ — एक पि जाति द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो चतस्सो
पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीस पि जातियो तिस
पि जातियो चत्तारीस^२ पि जातियो पञ्जास पि जातियो जातिसत्त पि 25
जातिसहस्स पि जातिसत्तसहस्स पि अनेके पि सवट्ठकप्पे अनेके पि विवट्ठ-
कप्पे अनेके पि सवट्ठविवट्ठकप्पे — अमुत्रासि एवनामो एवगोत्तो
एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खप्पटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, सो

ततो चतुो अमुत्र उदपादि तत्रापासि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो
 एवमाहारो एवसुखदुक्खप्पटिसघेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चतुो
 इधूपपन्नो ति, इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरेय्य
 ति, तत्र तत्रेव सक्खिभम्भत्त पापुणाति सति सति आयतने ।

७ "सो सचे आकङ्क्षति - 'दिव्येन चक्खुना विसुद्धेन अति-
 न्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेम्य चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्ण
 दुब्बण्णे, मुगते दुग्गते ययाकम्मूपगे सत्ते पज्जानेम्य - इमे वत्त भोन्तो सत्ता
 कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन
 समन्नागता अरियान उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमा
 दाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपास निरय उपपन्ना,
 इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन
 समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियान अनुपवादका सम्मा
 दिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मममादाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा सुग्गति
 सगग लोक उपपन्ना ति, इति दिव्येन चक्खुना विसुद्धेन अतिनन्तमानुस
 केन सत्ते पस्सेम्य चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे
 मुगते दुग्गते ययाकम्मूपगे सत्ते पज्जानेम्य' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभम्भत्त
 पापुणाति सति सति आयतने ।

८ "सो सचे आकङ्क्षति - 'आसवान क्षया अनासव चेतोविमुत्ति
 पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सय अभिञ्जा सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज
 विहरेय्य ति, तत्र तत्रेव सक्खिभम्भत्त पापुणाति सति सति आयतने' ति ।

४ वुत्तोसमुत्तं

१ "दुत्तोसस्स भिक्खवे, सीसयिपन्नस्स हतूपनिसो' होति
 सम्मागमाधि मग्गाममाधिप्पि असति मग्गासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
 होति ययाभूतज्जाणदस्सन् ययाभूतज्जाणदस्सन् असति ययाभूत
 ज्जाणदस्सन्विपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाधिरागो, निब्बिदा
 विराग भगति निब्बिदाधिरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाण
 दस्सन् । मय्ययाधि भिक्खव रुक्खो मागापसासविपन्नो । तस्स पपत्ति
 ति न पाणिपूरि गच्छति तथो वि न पाणिपूरि गच्छति फणु वि न
 पाणिपूरि गच्छति गारो वि न पाणिपूरि गच्छति एवमेव ततो भिक्खवे,

दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिस होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

5

२. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सन; यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्तिज्जाणदस्सन । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका^१ पि पारिपूर्णि गच्छति, तचो पि पारिपूर्णि गच्छति, फेगु पि पारिपूर्णि गच्छति, सारो पि पारिपूर्णि गच्छति, एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्तिज्जाणदस्सन” ति ।

10

15

५. अनुगहितसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि अनुगहिता सम्मादिट्ठि चेतोविमुत्तिफला च होति चेतोविमुत्तिफलानिससा च, पञ्जाविमुत्तिफला च होति पञ्जाविमुत्तिफलानिससा च ।

20

२ “कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि सीलानुगहिता च होति, सुतानुगहिता च होति, साकच्छानुगहिता च होति, समयानुगहिता च होति, विपस्सनानुगहिता च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि अनुगहिता सम्मादिट्ठि चेतोविमुत्तिफला च होति चेतोविमुत्तिफलानिससा च, पञ्जाविमुत्तिफला च होति पञ्जाविमुत्तिफलानिससा चा” ति ।

25

६ विमुत्तायतनसुप्त

१ “पञ्चिमानि, भिक्षवे, विमुत्तायतनानि यत्थ भिक्षुनो
अप्पमत्तस्स आतापिनो पहित्तस्स विहरतो अविमुत्त वा चित्त विमुच्चति,
अपरिक्खीणा वा आसवा परिकस्य गच्छन्ति, अननुप्पत्त वा अनुत्तर
योगक्खेम अनुपापुणाति ।

२ “कत्तमानि पञ्च ? इध, भिक्षवे, भिक्षुनो सत्था धम्म
वेसेति अञ्जतरो वा गरुट्ठानियो सव्रह्मचारी । यथा यथा, भिक्षवे,
तस्स भिक्षुनो सत्था धम्म वेसेति, अञ्जतरो वा गरुट्ठानियो सव्रह्मचारी,
तथा तथा सो तस्मिं धम्मो अत्यपटिसवेदी च होति धम्मपटिसवेदी च ।
तस्स अत्यपटिसवेदिनो धम्मपटिसवेदिनो पामोज्ज^१ जायति । पमुदि
तस्स पीति जायति । पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्वकायो
मुख वेदेति^२ । सुत्तिनो चित्त समाधियति । इद, भिक्षवे, पठम
विमुत्तायतन यत्थ भिक्षुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहित्तस्स विहरतो
अविमुत्त वा चित्त विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिकस्य गच्छन्ति,
अननुप्पत्त वा अनुत्तर योगक्खेम अनुपापुणाति ।

३ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षुनो न हेव खो सत्था धम्म
वेसेति, अञ्जतरा वा गरुट्ठानियो सव्रह्मचारी, अपि च खो यथामुत्त
यथापरियत्त धम्म वित्तारेण परेस वेसेति । यथा यथा, भिक्षव,
भिक्षु यथामुत्त यथापरियत्त धम्म वित्तारेण परेस वेसेति तथा तथा
सो तस्मिं धम्मो अत्यपटिसवेदी च होति धम्मपटिसवेदी च । तस्म
अत्यपटिसवेदिनो धम्मपटिसवेदिनो पामोज्ज जायति । पमुदितस्स
पीति जायति । पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्वकायो मुख
वेदेति । सुत्तिनो चित्त समाधियति । इद भिक्षवे, दुत्तियं विमुत्ता
यतनं यत्थ भिक्षुना अप्पमत्तस्स आतापिनो पहित्तस्स विहरतो
अविमुत्त वा चित्त विमुच्चति अपरिक्खीणा वा आसवा परिकस्य
गच्छन्ति अननुप्पत्तं वा अनुत्तर योगक्खेम अनुपापुणाति ।

४ “पुन च पर भिक्षवे, भिक्षुनो न हेव गो सत्था धम्म
दगति अञ्जतरा वा गरुट्ठानियो सव्रह्मचारी, नापि यथामुत्त यथापरियत्त
धम्म वित्तारेण परेण देवति अपि च गो यथामुत्त यथापरियत्त धम्म

वित्थारेण सज्झाय करोति । यथा यथा, भिक्खवे, भिक्खु यथासुत
 यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण सज्झाय करोति तथा तथा सो तस्मिं धम्मं
 अत्थपटिसंवेदी च होति धम्मपटिसंवेदी च । तस्स अत्थपटिसंवेदिनो
 धम्मपटिसंवेदिनो पामोज्ज जायति । पमुदितस्स पीति जायति । पीति-
 मनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्धकायो सुख वेदेति । सुखिनो चित्तं 5
 समाधियति । इदं, भिक्खवे, ततिय विमुत्तायतनं यत्थं भिक्खुनो अप्प-
 मत्तस्स आतापिनो पे०. योगक्खेम अनुपापुणाति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो न हेव खो सत्था धम्मं
 देसेति, अञ्जतरो वा गरुट्टानियो सब्रह्मचारी, नापि^१ यथासुत यथा-
 परियत्तं धम्मं वित्थारेण परेस देसेति, नापि यथासुत यथापरियत्तं धम्मं 10
 वित्थारेण सज्झाय करोति, अपि च खो यथासुत यथापरियत्तं धम्मं
 चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति^२ मनसानुपेक्खति । यथा यथा,
 भिक्खवे, भिक्खु यथासुत यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति
 अनुविचारेति मनसानुपेक्खति तथा तथा सो तस्मिं धम्मं अत्थपटिसंवेदी
 च होति धम्मपटिसंवेदी च । तस्स अत्थपटिसंवेदिनो धम्मपटिसंवेदिनो 15
 पामोज्ज जायति । पमुदितस्स पीति जायति । पीतिमनस्स कायो
 पस्सम्भति । पस्सद्धकायो सुख वेदेति । सुखिनो चित्तं समाधियति ।
 इदं, भिक्खवे, चतुत्थं विमुत्तायतनं यत्थं भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो
 पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा
 आसवा परिक्खय गच्छन्ति, अननुपत्तं वा अनुत्तर योगक्खेम अनुपापुणाति । 20

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो न हेव खो सत्था धम्मं
 देसेति अञ्जतरो वा गरुट्टानियो सब्रह्मचारी, नापि यथासुत यथापरियत्तं
 धम्मं वित्थारेण परेस देसेति, नापि यथासुत यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण
 सज्झाय करोति, नापि यथासुत यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति
 अनुविचारेति मनसानुपेक्खति, अपि च ख्वस्स अञ्जतरं समाधिनिमित्तं 25
 सुगहितं होति सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय । यथा
 यथा, भिक्खवे, भिक्खुनो अञ्जतरं समाधिनिमित्तं सुगहितं होति
 सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय तथा तथा सो तस्मिं धम्मं
 अत्थपटिसंवेदी च होति धम्मपटिसंवेदी च । तस्स अत्थपटिसंवेदिनो
 धम्मपटिसंवेदिनो पामोज्जं जायति । पमुदितस्स पीति जायति । पीति- 30

मनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्वकायो सुख वेवेति । सुखिनो चित्तं
समाधियति । इदं, भिक्खवे, पञ्चम विमुत्तायत्तनं यत्थ भिक्खुनो
अप्पमत्तस्स आतापिनो पहित्तत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं
विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खय गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा
५ अनुत्तर योगन्धमं अनुपापुणाति ।

॥ “इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च विमुत्तायत्तनानि यत्थ भिक्खुनो
अप्पमत्तस्स आतापिनो पहित्तत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं
विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खय गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा
अनुत्तर योगक्खेमं अनुपापुणाती” ति ।

७. समाधिसुत्तं

१ “समाधिं भिक्खवे, भावेयं अप्पमाणं निपका पत्तिस्सता ।
समाधिं, भिक्खवे भावयत अप्पमाणं निपकानं पत्तिस्सतानं पञ्च
आणानि पञ्चत्तब्बेव उप्पज्जन्ति । कसमानि पञ्च ? ‘अयं समाधिं
पच्चुप्पन्नसुखो चेव आयति’ थ सुखविपाको’ ति पञ्चत्तब्बेव आणं
उप्पज्जति, ‘अयं समाधिं अरियो निरामिसो’ ति पञ्चत्तब्बेव आणं
१५ उप्पज्जति, ‘अयं समाधिं अकापुरिससेवितो’ ति पञ्चत्तब्बेव आणं
उप्पज्जति, ‘अयं समाधिं सन्तो पणीतो पटिप्पस्सद्वल्लो’ एकोदि
भावाधिगतो, न सङ्खारनिगम्य्वास्सितगतो’ ति पञ्चत्तब्बेव आणं
उप्पज्जति ‘सतो’ खो पमाह् इमं समापज्जामि सतो बुद्धहामी’
ति पञ्चत्तब्बेव आणं उप्पज्जति ।

२ “समाधिं भिक्खवे भावेयं अप्पमाणं निपका पत्तिस्सता ।
समाधिं भिक्खवे, भावयत अप्पमाणं निपकानं पत्तिस्सतानं इमानि
पञ्च आणानि पञ्चत्तब्बेव उप्पज्जन्ती” ति ।

८. पञ्चङ्गिकसुत्तं

१ “अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स भावनं
वेसेस्सामि । तं मुणाय सायुकं मनसि करोय भासिस्सामी” ति ।

१ पटिप्पस्सद्वल्लो — एवा रो । २ थ सर्वसारास्सिगम्य्वास्सितगतो — एवा ;
थ सर्वसारास्सिगम्य्वास्सितगतो — नी ; थ सर्वसारास्सिगम्य्वास्सितगतो — रो । १-२ ती को
पमाह् इमं नवापि सतीथ — ती एवा ।

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

२ “कतमा च, भिक्खवे, अरियस्स पञ्चवङ्गिकस्स सम्मा-
समाधिस्स भावना ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि .. पे० ..
पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो इममेव काय विवेकजेन पीति- 5
सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्परति; नास्स किञ्चि
सब्बावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुट होति । सेय्यथापि,
भिक्खवे, दक्खो न्हापको^१ वा न्हापकन्तेवासी वा कसथाले न्हानीय-
चुण्णानि^२ आकिरित्वा उदकेन परिप्फोसकं परिप्फोसक सन्नेय्य । साय^३
न्हानीयपिण्ड^४ स्नेहानुगता^५ स्नेहपरेता^६ सन्तरवाहिरा^७ फुटा स्नेहेन, न 10
च पग्घरिनी^८ । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु इममेव कायं विवेकजेन
पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्परति, नास्स
किञ्चि सब्बावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुट होति ।
अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चवङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अय पठमा भावना ।

३ “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु वितक्कविचारान वूपसमा 15
... पे० . दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो इममेव काय समाधि-
जेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्परति, नास्स
किञ्चि सब्बावतो कायस्स समाधिजेन पीतिसुखेन अप्फुट होति ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकरहदो गम्भीरो उब्भित्तोदको^९ । तस्स नेवस्स
पुरत्थिमाय दिसाय उदकस्स आयमुख, न पच्छिमाय दिसाय उदकस्स 20
आयमुख, न उत्तराय दिसाय उदकस्स आयमुख, न दक्खिणाय दिसाय
उदकस्स आयमुख, देवो च कालेन काल सम्मा धार नानुप्पवेच्छेय्य ।
अथ खो तम्हा व उदकरहदा सीता वारिधारा उब्भिज्जित्वा तमेव उदक-
रहद सीतेन वारिना अभिसन्देय्य परिसन्देय्य परिपूरेय्य परिप्परेय्य,
नास्स किञ्चि सब्बावतो उदकरहदस्स सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स । 25
एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु इममेव काय समाधिजेन पीतिसुखेन अभि-
सन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्परति, नास्स किञ्चि सब्बावतो

१ नहापको — सी०, रो० । २ न्हानियचुण्णानि — सी०, रो०, न्हानियचुण्णानि —
स्या० । ३-३ सास्स न्हानीयपिण्डी — सी०, सास्स न्हानियपिण्डी — रो० । ४-४ सिने-
हानुगता सिनेहपरेता — स्या० । ५ समन्तरवाहिरा — स्या० । ६ पग्घरति — स्या०, रो० ।
७ उब्भित्तोदको — स्या० ।

कायस्स समाधिजेन पीतिसुखेन अप्फुट होति । अरियस्स, भिक्खवे पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अयं तृतीया भावना ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु पीतिया च विरागा .. पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । सो इममेव कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिष्करति, नास्स किञ्चिदसम्भावतो कायस्स निप्पीतिकेन सुखेन अप्फुट होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, उप्पत्तिं नियं वा पदुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा अप्पेकञ्चानि उप्पत्तानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके सवद्धानि उदकानुत्पत्तानि अन्तो निमुग्गपोसीनि । तानि याव चग्गा याव च मूला सीतेन वारिना अभिसन्नानि परिसन्नानि परिपूरानि परिष्फुटानि, नास्स किञ्चिदसम्भावत्त उप्पत्तान वा पदुमान वा पुण्डरीकान वा सीतेन वारिना अप्फुट अस्स । एवमेव सो, भिक्खवे भिक्खु इममेव कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिष्करति नास्स किञ्चिदसम्भावतो कायस्स निप्पीतिकेन सुखेन अप्फुट होति । अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अयं तृतीया भावना ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे भिक्खु सुखस्स च पहाना .. पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । सो इममेव कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदात्तेन फरित्वा निसिन्नो होति नास्स किञ्चिदसम्भावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदात्तेन अप्फुट होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो भोदात्तेन वत्थेन ससीसं पारुपित्वा निसिन्नो अस्स नास्स किञ्चिदसम्भावतो कायस्स भोदात्तेन वत्थेन अप्फुट अस्स । एवमेव सो भिक्खवे भिक्खु इममेव कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदात्तेन फरित्वा निसिन्नो होति नास्स किञ्चिदसम्भावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदात्तेन अप्फुट होति । अरियस्स, भिक्खवे पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अयं चतुत्था भावना ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे भिक्खुनो पञ्चवेक्खणानिमित्तं सुग्गं हितं होति सुमनसिकत्तं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्ज्जाय । सेय्यथापि भिक्खवे अञ्जो वा अञ्जं पञ्चवेक्खेय्यं, ठितो वा निसिन्नं पञ्च वेक्खेय्यं निसिन्नो वा निपन्नं पञ्चवेक्खेय्यं । एवमेव सो, भिक्खवे,

भिक्षुनो पञ्चवेक्खणानिमित्तं सुग्गहितं^१ होति सुमनसिकत्तं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय । अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चङ्गिकस्स सम्मा-समाधिस्स अयं पञ्चमा^२ भावना । एव भाविते खो, भिक्खवे, भिक्खु^३ अरिये पञ्चङ्गिके सम्मासमाधिम्हि एव बहुलीकते यस्स यस्स अभिञ्जा-सच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेति अभिञ्जासच्छिकिरि- 5
याय, तत्र तत्रेव सक्खिभव्वत्तं पापुणाति सति सति आयतने ।

७ “सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकमणिको आधारे ठपितो पूरो उदकस्स समतित्तिको काकपेय्यो । तमेन बलवा पुरिसो यतो यतो आवज्जेय्य^४, आगच्छेय्य उदक” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं भाविते अरिये पञ्चङ्गिके सम्मासमाधिम्हि एव बहुलीकते यस्स यस्स अभिञ्जासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेति अभिञ्जासच्छिकिरियाय, तत्र तत्रेव सक्खिभव्वत्तं पापुणाति सति सति आयतने ।

८. “सेय्यथापि, भिक्खवे, समे भूमिभागे पोक्खरणी चतुरसा^५ आलिबद्धा पूरा उदकस्स समतित्तिका काकपेय्या । तमेन बलवा पुरिसो यतो यतो आलिं मुञ्चेय्य, आगच्छेय्य उदक” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव भाविते अरिये पञ्चङ्गिके सम्मासमाधिम्हि एवं बहुलीकते यस्स यस्स अभिञ्जासच्छिकरणीयस्स 20
धम्मस्स .. पे० . सति सति आयतने ।

९ “सेय्यथापि, भिक्खवे, सुभूमिय चातुम्महापथे^६ आजञ्जरथो युत्तो अस्स ठितो ओधस्तपतोदो^७ । तमेनं दक्खो योग्गाचरियो अस्स-दम्मसारथि अभिरुहत्वा वामेन हत्येन रस्मियो गहेत्वा दविखणेन हत्येन पतोद गहेत्वा येनिच्छक यदिच्छक सारेय्य पि पञ्चासारेय्य पि । 25
एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव भाविते अरिये पञ्चङ्गिके सम्मा-समाधिम्हि एव बहुलीकते यस्स यस्स अभिञ्जासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेति अभिञ्जासच्छिकिरियाय, तत्र तत्रेव सक्खि-भव्वत्तं पापुणाति सति सति आयतने ।

१ सुग्गत - स्या० । २ पञ्चमी - सी० । ३ सी० पोत्यके नत्थि । ४ आवहेय्य - स्या० । ५ चतुरस्ता - स्या०, रो० । ६ चतुमहापथे - म० । ७ ओसत्तपतोदो - स्या० ।

१० "सो सचे आकङ्क्षति - 'अनेकविहित इद्विष पञ्चनु भवेम्य - एको पि कृत्वा बहुधा अस्स पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वसेम्य' ति, तत्र तत्रेव सन्निभमव्यत पापुणाति सति सति आयतने ।

११ "सो सचे आकङ्क्षति - 'दिश्वाय सोत्तमातुया विसुदाम अतिवन्तमानुसिकाय उभो सहे सुणेम्य - दिव्वे च भानुसे च य बूर सन्तिके चा' ति, तत्र तत्रेव सन्निभमव्यत पापुणाति सति सति आयतने ।

१२ "सो सचे आकङ्क्षति - 'परसत्तान परपुगलान चेतसा चेतो परिच्छ पजानेम्य - सराग वा चित्त सराग चित्त ति पजानेम्य, वीतराग वा चित्त वीतराग चित्त ति पजानेम्य, सदोस वा चित्त वीतदोस वा चित्त .. समोह वा चित्त वीतमोह वा चित्त .. सङ्कित्त वा चित्त विविक्त वा चित्त .. महग्गत वा चित्त अमहमात वा चित्त सत्तर वा चित्त अनुत्तर वा चित्त समाहित वा चित्त असमाहित वा चित्त विमुत्त वा चित्त अविमुत्त वा चित्त अविमुत्त चित्त ति पजानेम्य' ति, तत्र तत्रेव सन्निभमव्यत पापुणाति सति सति आयतने ।

१३ "सो सचे आकङ्क्षति - 'अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरेम्य, सेम्ययीव - एक पि जाति, द्वे पि जातियो पे०.. इति साकार सत्तहेस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरेम्य' ति, तत्र तत्रेव सन्निभमव्यत पापुणाति सति सति आयतने ।

१४ "सो सचे आकङ्क्षति - 'दिश्वेन चक्खुना विसुद्वेन अतिवन्तमानुसकेन .. पे० .. यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेम्य' ति, तत्र तत्रेव सन्निभमव्यत पापुणाति सति सति आयतने ।

१५ "सो सचे आकङ्क्षति - 'आसवान कमा अनासव चेतो-विमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सय अमिच्छा सच्चिक्खवा उप सम्पज्ज विहरेम्य' ति तत्र तत्रेव सन्निभमव्यत पापुणाति सति सति आयतने" ति ।

१ चक्खुमसुत्तं

१ "पच्छिमे भिक्खवे चक्खुमे आमिससा । कथमे पञ्च ? अद्यानक्खमो होति पद्यानक्खमो होति अप्पावाधो होति असितं

पीतं खायितं सायितं सम्मा परिणामं गच्छति, चङ्कमाधिगतो समाधि
विरट्टितिको होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चङ्कमे आनिससा” ति ।

१०. नागितसुतं

१ एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिक
चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलान
ब्राह्मणगामो तदवसरि । तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छा- 5
नङ्गलवनसण्डे । अस्सोसु खो इच्छानङ्गलका^१ ब्राह्मणगहपतिका —
“समणो खलु भो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो इच्छानङ्गलं
अनुपपत्तो, इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । त खो पन
भवन्त गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दा अब्भुग्गतो — इति पि सो भगवा
अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो 10
पुरिसदम्मसारथि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा ति । सो इम लोक
सदेवकं समारक सव्रह्मकं सस्समणब्राह्मणि पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्जा
सच्छिक्त्वा पवेदेति । सो घम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं
परियोसानकल्याण सात्थं सब्यञ्जन, केवलपरिपुण्णं परिसुद्ध ब्रह्मचरियं
पकासेति । साधु खो पन तथारूपान अरहतं दस्सन होती” ति । अथ 15
खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पहूतं
खादनीय भोजनीय आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा बहिद्वारकोट्टके अट्ठंसु उच्चासद्महासद्दा^३ ।

२ तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको
होति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं नागित आमन्तेसि — “के पन खो,^२ 20
नागित, उच्चासद्महासद्दा, केवट्ठा मज्जे मच्छविलोपे^४” ति ?

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पहूत खादनीय
भोजनीय आदाय बहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तञ्जेव^५ उद्दिस्स भिक्खु-
सङ्घ चा” ति ।

“माह, नागित, यसेन समागम, मा च मया यसो । यो खो, 25

१ ० नागितिका — सी० । २ उच्चासद्दा महामद्दा — स्या०, रो० । ३ ते —
स्या०, रो० । ४ मच्छे विलोपेन्ती — स्या०, रो० । ५ भगवन्तञ्जेव — स्या० ।

तस्सुद्धानं

द्वे अगारवुपक्किलेसा, दुस्सीलानुगहितेन^१ च ।
विमुत्तिसमाधिपञ्चङ्गिका^२, चङ्कम^३ नागितेन चा ति ॥

— ० —

४. सुमनवग्गो

१. सुमनसुत्तं

१. एकं समयं ... पे० अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ
खो सुमना राजकुमारी पञ्चहि रथसतेहि पञ्चहि राजकुमारिसतेहि
परिवृता येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा 5
एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्ना खो सुमना राजकुमारी भगवन्त
एतदवोच —

२ “इधस्सु, भन्ते, भगवतो द्वे सावका समसद्धा समसीला
समपञ्जा — एको दायको, एको अदायको । ते कायस्स भेदा पर मरणा
सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्यु । देवभूतानं पन नेस^४, भन्ते, सिया 10
विसेसो, सिया नानाकरण” ति ?

“सिया, सुमने,” ति भगवा अवोच — “यो सो, सुमने, दायको
सो अमु अदायक देवभूतो समानो पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति —
दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन
आधिपतेय्येन । यो सो, सुमने, दायको सो अमु अदायक देवभूतो 15
समानो इमेहि पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति” ।

३. “सचे पन ते, भन्ते, ततो चुता इत्थत्तं आगच्छन्ति, मनुस्स-
भूतान पन नेस, भन्ते, सिया विसेसो, सिया नानाकरण” ति ?

“सिया, सुमने,” ति भगवा अवोच — “यो सो, सुमने, दायको
सो अमु अदायकं मनुस्सभूतो समानो पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति — 20
मानुसकेन आयुना, मानुसकेन वण्णेन, मानुसकेन सुखेन, मानुसकेन
यसेन, मानुसकेन आधिपतेय्येन । यो सो, सुमने, दायको सो अमु अदायक
मनुस्सभूतो समानो इमेहि पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति” ।

१ दुस्सीलानुगहेन — स्या०, रो० । २ विमुत्तिसमाधिङ्गिका — स्या०, रो० ।

३ चङ्कमो — स्या०, रो० । ४ तेस — सी० ।

४ “सचे पन ते, भन्ते, उभो अगारस्मा अनगारिय पब्बजित्ति पब्बजित्तान पन नेस, भन्ते, सिया विसेसो, सिया नानाकरण” ति ?

“सिया, सुमने,” ति भगवा अवोच — “यो सो, सुमने, दायको सो अमु अदायक पब्बजित्तो समानो पच्छहि ठानेहि अघिगम्हाति — याचितो व बहुल चीवर परिभुञ्जति अप्य अयाचितो, याचितो व बहुल पिण्डपात परिभुञ्जति अप्य अयाचितो, याचितो व बहुल सेनासव परिभुञ्जति अप्य अयाचितो, याचितो व बहुल गिलानप्यञ्चयमेसञ्ज परिक्खार परिभुञ्जति अप्य अयाचितो । येहि खो पन सद्दह्मचारीहि सिद्धि विहरति स्पस्स मनापेनेव बहुल कायकम्मेन समुदाचरन्ति अप्य अमनापेन, मनापेनेव बहुल वचीकम्मेन समुदाचरन्ति अप्य अमनापेन, मनापेनेव बहुल मनोकम्मेन समुदाचरन्ति अप्य अमनापेन, मनापेनेव बहुल उपहार उपहरन्ति अप्य अमनाप । यो सो, सुमने, दायको सो अमु अदायक पब्बजित्तो समानो इमेहि पच्छहि ठानेहि अघि गम्हासी’ ति ।

५ “सचे पन ते, भन्ते, उभो अरहत्त पापुणन्ति, अरहत्तप्पत्तान पन नेस, भन्ते, सिया विसेसो सिया नानाकरण” ति ?

“एत्थ खो पनेसाह सुमने, न किञ्चित् नानाकरण वदामि, यदिद विमुत्तिया विमुत्ति” ति ।

६ “अच्छरिय, भन्ते, अग्गुत्त, भन्ते ! यावच्चिद, भन्ते, अलमेव दानानि दातु अल पुञ्ञानि कातु यव हि नाम देवभूतस्सा’ पि उपकारानि पुञ्ञानि, मनुस्सभूतस्सा पि उपकारानि’ पुञ्ञानि, पब्बजितस्सा पि उपकारानि पुञ्ञानी” ति ।

“एवमेतं सुमने ! असं हि, सुमने, दानानि दातुं अल पुञ्ञानि कातु ! देवभूतस्सा पि उपकारानि पुञ्ञानि, मनुस्सभूतस्सा पि उपकारानि पुञ्ञानि पब्बजितस्सा पि उपकारानि पुञ्ञानी” ति ।

७ इदमवोच भगवा । इद वत्थान’ सुगतो अयापर एतदवोच सत्या —

“यथा पि चन्दो विमलो, गच्छ’ धावासधातुया ।

सम्ये सारागणे लोभे, धामाय अक्षिरोचति ॥

“तथेव सीलसम्पन्नो, सद्धो पुरिसपुग्गलो ।
 सब्बे मच्छरिनो लोके, चागेन अतिरोचति ॥
 “यथा पि मेघो थनय, विज्जुमाली सतक्ककु ।
 थल निन्नं च पूरेति, अभिवस्सं वसुन्धरं ॥
 “एवं दस्सनसम्पन्नो, सम्मासम्बुद्धसावको ।
 मच्छरिं अधिगण्हाति, पञ्चठानेहि^१ पण्डितो ॥
 “आयुना यससा चेव, वण्णेन च सुखेन च ।
 स वे भोगपरिव्यूहो^२, पेच्च सग्गे पमोदती” ति ॥

२. चुन्दीसुत्तं

१ एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दक-
 निवापे । अथ खो चुन्दी राजकुमारी पञ्चहि रथसतेहि पञ्चहि च
 कुमारिसतेहि परिवुता येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त
 अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्ना खो चुन्दी राजकुमारी
 भगवन्तं एतदवोच -

२ “अम्हाक, भन्ते, भाता चुन्दो नाम राजकुमारो, सो
 एवमाह - ‘यदेव सो होति इत्थी^३ वा पुरिसो वा बुद्ध सरणं गतो, धम्म
 सरण गतो, सङ्ख सरण गतो, पाणातिपाता पटिविरतो, अदिन्नादाना
 पटिविरतो, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो, मुसावादा पटिविरतो,
 सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो, सो कायस्स भेदा पर मरणा
 सुगतियेव उपपज्जति, नो दुग्गति’ ति । साह, भन्ते, भगवन्त पुच्छामि
 - ‘कथरूपे खो, भन्ते, सत्थरि पसन्नो कायस्स भेदा पर मरणा सुगति-
 येव उपपज्जति, नो दुग्गति ? कथरूपे धम्मे पसन्नो कायस्स भेदा
 पर मरणा सुगतियेव उपपज्जति, नो दुग्गति ? कथरूपे सङ्खे पसन्नो
 कायस्स भेदा पर मरणा सुगतियेव उपपज्जति, नो दुग्गति ? कथ-
 रूपेसु सीलेसु परिपूरकारी कायस्स भेदा पर मरणा सुगतियेव
 उपपज्जति, नो दुग्गति’” ति ?

३ “यावता, चुन्दि, सत्ता अपदा^४ वा द्विपदा वा चतुप्पदा वा
 बहुप्पदा वा^५ रूपिनो वा अरूपिनो वा सज्जिनो वा असज्जिनो वा

१ पञ्चठानेहि - स्या० । २ भोगपरिव्यूहो - सी०, रो०, भोगपरिव्यूहो -
 स्या० । ३ अत्थी - स्या० । ४-४ अपादा वा द्विपादा वा चतुष्पादा वा - सी० ।

नेवसञ्चिञ्चानासञ्चिञ्चानो वा, तथागतो तेसं अग्गमक्खायति अरहं सम्मा
सम्बुद्धो । ये स्ता, चुन्दि, बुद्धे पसन्ना, अग्गे ते पसन्ना । अग्गे स्तो पन
पसन्नान अग्गो विपाको होति ।

४ “यावता, चुन्दि, धम्मा सङ्गता वा असङ्गता वा, विरागो
तेसं अग्गमक्खायति, यदिद — भदनिम्मदतो पिपासविनयो आमस-
समुग्धातो वट्ठुपण्ण्येदो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निव्वान । ये
स्ता, चुन्दि, विरागे धम्मं पसन्ना, अग्गे ते पसन्ना । अग्गे स्तो पन
पसन्नान अग्गो विपाको होति ।

५ “यावता, चुन्दि, सङ्गता वा गणा वा, तथागतसावकसङ्घो
तेसं अग्गमक्खायति, यदिद — चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गसा,
एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जनि-
करणीयो अनुत्तर पुञ्ञक्खेत लोक्कस्स । ये स्ता, चुन्दि, सङ्घे पसन्ना,
अग्गे ते पसन्ना । अग्गे स्तो पन पसन्नान अग्गो विपाको होति ।

६ “यावता, चुन्दि, सीसानि, अरियकन्तानि सीसानि तेसं
अग्गमक्खायति, यदिद — अक्षण्हानि अञ्चिहानि असवलानि अक्कमा-
सानि मुजिस्सानि विष्णुप्पसत्थानि अपरामद्धानि समाधिसंवत्तनिकानि ।
ये स्ता, चुन्दि, अरियकन्तेसु सीसेसु परिपूरकारिनो अग्गे ते परिपूर-
कारिनो । अग्ग स्तो पन परिपूरकारीन अग्गो विपाको होती ति ।

“अग्गतो ये पसन्नान, अग्ग धम्म विजामत ।
अग्गे बुद्धे पसन्नान, दक्खिण्ये अनुत्तरे ॥

“अग्गे धम्मं पसन्नान विरागूपसमे सुखे ।
अग्गे सङ्घे पसन्नान, पुञ्ञक्खेतते अनुत्तरे ॥

“अग्गस्मि दास ददत, अग्ग पुञ्ञो पवव्वति ।
अग्ग आयु च वण्णो च यसो किति सुख वल ॥

“अग्गस्स दाता मेधावी अग्गधम्मसमाहितो ।
देवमूसो मनुस्सो वा अग्गप्पत्तो पमोदती ति ॥

३. उगहसुत्तं

१ एकं समय भगवा भद्विये विहरति जातिया वने । अथ खो उगहो मेण्डकनत्ता येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो उगहो मेण्डकनत्ता भगवन्त एतदवोच —

२. “अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा स्वातनाय अत्तचतुत्थो भत्त” ति । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन । अथ खो उगहो मेण्डकनत्ता भगवतो अधिवासन विदित्वा उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि ।

३. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन उगहस्स मेण्डकनत्तुनो निवेसन तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उगहो मेण्डकनत्ता भगवन्त पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो उगहो मेण्डकनत्ता भगवन्त भुत्तावि ओनीत-पत्तपारिण एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो उगहो मेण्डकनत्ता भगवन्त एतदवोच — “इमा मे, भन्ते, कुमारियो पतिकुलानि गमिस्सन्ति । ओवदतु तास, भन्ते, भगवा, अनुसासतु तास, भन्ते, भगवा, य तास अस्स दीघरत्त हिताय सुखाया” ति ।

४ अथ खो भगवा ता कुमारियो एतदवोच — “तस्मातिह, कुमारियो, एवं सिक्खितव्व — ‘यस्स’ वो’ मातापितरो भत्तुनो दस्सन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्प उपादाय, तस्स भविस्साम पुब्बुट्ठायिनियो पच्छानिपातिनियो किङ्कारपटिस्साविनियो मनापचारि-नियो पियवादिनियो’ ति । एवं हि वो, कुमारियो, सिक्खितव्व ।

५ “तस्मातिह, कुमारियो, एवं सिक्खितव्व — ‘ये ते भत्तु गरुनो भविस्सन्ति माता ति वा पिता ति वा समणब्राह्मणा ति वा, ते सक्करिस्साम गरु^२ करिस्साम मानेस्साम पूजेस्साम अवभागते च आसनोदकेन पटिपूजेस्सामा^३” ति । एवं हि वो, कुमारियो, सिक्खितव्व ।

६ “तस्मातिह, कुमारियो, एव सिक्खितव्वं — ‘ये ते भत्तु अवभन्तरा कम्मन्ता उण्णा ति वा कप्पासा ति वा, तत्थ दक्खा भविस्साम

१ ० खो — ती०, स्या०, यन्त — रो० । २ गरु — सी०, स्या० रो० । ३ पूजेस्सामा — सी० ।

अनलसा, तन्नुपायाय वीमसाय समभागता, अल कातु अल संविषात्
ति । एव हि वो, कुमारियो, सिक्खितव्व ।

७ “तस्मातिह, कुमारियो, एव सिक्खितव्व - ‘यो सो भु
अग्मन्तरो अन्तोजनो दासा सि वा पेस्सा सि वा कम्मकरा ति वा तेस
५ क्त च क्ततो जानिस्साम अक्त च अक्ततो जानिस्साम, गितानकन
च वलावल जानिस्साम, खादनीय भोजनीय चस्स’ पञ्चसन
सविमज्जिस्सामा” ति । एव हि वो, कुमारियो, सिक्खितव्व ।

८ “तस्मातिह, कुमारियो, एव सिक्खितव्व - ‘य भत्ता
आहरिस्सति धन वा धञ्ज वा रजत वा जातरूप वा, त आरक्खेन’
१० गुत्तिया सम्पादेस्साम तत्थ च भविस्साम अधुत्ती अयेनी असोष्ठी
अविनासिकायो” ति । एव हि वो, कुमारियो, सिक्खितव्व । इमेहि वो,
कुमारियो पञ्चहि धम्मेहि समभागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर
मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उपपज्जती ति ।

“यो न मरति सब्बदा, निच्च आतापि उस्सुको ।
सब्बकामहर पोस, भत्तार नातिमञ्जाति ॥

“न चापि सोत्थि भत्तार, इस्साचारेन’ रोसये ।
भत्तु च गरुनो सब्बे, पटिपूजेति पञ्चिता ॥

“उट्ठाहिका” अनलसा, सङ्गहिस्सपरिज्जना ।
भत्तु मनापे’ चरति सम्मत अनुरक्खति ॥

“या एव वत्तती नारी भत्तुधन्वदसानुगा ।
मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

४ सीहसेनापतिसुप्त

१ एक समयं भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार
सासाय । अथ सां सीहो सेनापति येन भगवा सेनुपसङ्गमि उप
सङ्गमित्वा भगवन्त अभिषादेत्वा एवमन्त निसीदि । एवमन्त निसिप्रो
२५ एो सीहो सेनापति भगवन्त एतदवोच - “सक्का नु खो, भन्त भगवा
सन्दिट्ठिक्क दानफल पञ्जापेत्तु’ ति ?

१ य - री । २ पञ्चयस्सिक्क - रया । ३ विमज्जिस्सामा
- ती रया री । ४ आरक्खेन - ती । ५ अविनासिका - रया । ६ इस्साचारेन -
ती । ७ उट्ठाहिका - रया । ८ य - य भगुममता - ती । ९ रया
री । १० योत्थेनु मति ।

२. “सक्का, सीहा,” ति भगवा अबोच — “दायको, सीह, दानपति बहुनो जनस्स पियो होति मनापो । य पि, सीह, दायको दानपति बहुनो जनस्स पियो होति मनापो, इद पि सन्दिट्ठिक दानफलं ।

३ “पुन च पर, सीह, दायक दानपति सन्तो सप्पुरिसा भजन्ति । यं पि, सीह, दायक दानपति सन्तो सप्पुरिसा भजन्ति, इद पि सन्दिट्ठिक दानफल । 5

४ “पुन च पर, सीह, दायकस्स दानपतिनो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति । य पि, सीह, दायकस्स दानपतिनो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति, इद पि सन्दिट्ठिक दानफलं ।

५ “पुन च पर, सीह, दायको दानपति य यदेव परिस 10
उपसङ्कमति — यदि खत्तिपपरिस यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिस
यदि समणपरिस — विसारदो^१ उपसङ्कमति अमडकुभूतो । य पि, सीह,
दायको दानपति य यदेव परिस उपसङ्कमति — यदि खत्तिपपरिस
यदि ब्राह्मणपरिस यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिस — विसारदो
उपसङ्कमति अमडकुभूतो, इद पि सन्दिट्ठिक दानफल । 15

६ “पुन च पर, सीह, दायको दानपति कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जति । य पि, सीह, दायको दानपति कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जति, इद पि सम्परायिक दानफल” ति ।

७. एव वुत्ते सीहो सेनापति भगवन्त एतदवोच — “यानिमानि”, 20
भन्ते, भगवता चत्तारि सन्दिट्ठिकानि दानफलानि अक्खातानि, नाह
एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि, अह पेतानि जानामि । अहं, भन्ते,
दायको दानपति बहुनो जनस्स पियो मनापो । अह, भन्ते, दायको
दानपति, मं सन्तो सप्पुरिसा भजन्ति । अह, भन्ते, दायको दानपति,
मय्हं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुगतो — ‘सीहो सेनापति दायको कारको 25
सङ्घुपट्ठाको’ ति । अह, भन्ते, दायको दानपति य यदेव परिस उप-
सङ्कमामि — यदि खत्तिपपरिस यदि ब्राह्मणपरिस यदि गहपतिपरिस
यदि समणपरिस — विसारदो उपसङ्कमामि अमडकुभूतो । यानिमानि,
भन्ते, भगवता चत्तारि सन्दिट्ठिकानि दानफलानि अक्खातानि, नाहं

एत्थ भगवतो सद्दयाय गच्छामि, अहं पेतानि जानामि । यं च स्तो म,
मन्ते, भगवा एवमाह — 'दायको, सीह, दानपति कामस्स भेदा पर मरणा
सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जती' ति, एताहं न जानामि, एत्थं च पनाह
भगवतो सद्दयाय गच्छामी' ति ।

५ "एवमेत, सीह एवमेत, सीह । दायको' दानपति कामस्स
भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जती ति ।

"दद पियो होति भजन्ति न धरू ,
कित्ति च पप्पोत्ति यसो' च धव्वति ।
अमञ्जकुभूतो परिस विगाहति ,
विसारदो होति नरो अमञ्छरी ॥

१० "तस्मा हि दानानि ददन्ति पण्डिता ,
विनेय्य मञ्छेरमल सुखेसिनो ।
ते दीघरत्त तिविवे पठिट्ठिता ,
दवान सहस्यगता' रमन्ति ते' ॥

१५ "क्तावकासा क्तकुससा इतो' चुता ,
सयपभा अनुविचरन्ति नन्दन' ।
ते तत्थ नन्दन्ति रमन्ति मोदरे ,
समप्पिता कामगुणेहि पञ्चहि ॥

२० "क्त्वान वाक्य असितस्स धादिनो ,
रमन्ति' सग्गे' सुगतस्स सावका' ति ॥

५ दानानिससमुत्त

१ "पञ्चिमे भिक्खवे दाने धानिससा । क्तमे पञ्च ?
यहुना जनम्म पिया होति मनापो सन्ता सप्पुरिसा भजन्ति कत्त्याजो
चित्तिमहो अम्भुगच्छसि गिहिधम्मा अनपगतो होति, कामस्स
भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जति । इमे सो, भिक्खवे, पञ्च
२५ दाने धानिससा ति ।

१ दायको सीह — एवा रो । २-२ यमराज — एवा । ३-३ महुत्तं वना
रमन्ति — गी । ४ तनी — गी । ५ नन्दने — एवा । ६-६ भजन्ति तत्थे — एवा ।
७ अनोजो — लो रो ।

“ददमानो पियो होति, सत धम्मं अनुक्कमं ।
 सन्तो^१ न सदा भजन्ति^१, सञ्जता ब्रह्मचारयो ॥
 “ते तस्स धम्मं देसेन्ति, सब्बदुक्खापनूदन ।
 य सो धम्मं इधञ्जाय, परिनिब्बाति अनासवो” ति ॥

६. कालदानसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, कालदानानि । कतमानि पञ्च ? 5

आगन्तुकस्स दानं देति, गमिकस्स दानं देति, गिलानस्स दानं देति,
 दुब्बिक्खे दानं देति, यानि तानि नवसस्सानि नवफलानि तानि पठमं
 सीलवन्तेसु पतिट्ठापेति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च कालदानानी ति ।

“काले ददन्ति सप्पञ्जा, वदञ्जू वीतमच्छरा ।
 कालेन दिन्नं अरियेसु, उजुभूतेसु तादिसु ॥ 10

“विप्पसन्नमना तस्स, विपुला होति दक्खिणा ।
 ये तत्थ अनुमोदन्ति, वेय्यावच्च करोन्ति वा ।
 न तेन^१ दक्खिणा ऊना, ते पि पुञ्जस्स भागिनो ॥

“तस्मा ददे अप्पटिवानचित्तो, यत्थ दिन्नं महप्फल ।
 पुञ्जानि परलोक्स्मि, पतिट्ठा होन्ति पाणिन” ति ॥ 15

७. भोजनसुत्तं

१ “भोजन, भिक्खवे, ददमानो दायको पटिग्गाहकानं पञ्च
 ठानानि देति । कतमानि पञ्च ? आयु देति, वण्ण देति, सुख देति,
 बल देति, पटिभान^१ देति । आयु खो पन दत्वा आयुस्स भागी होति
 दिब्बस्स वा मानुसस्स वा, वण्ण दत्वा वण्णस्स भागी होति दिब्बस्स
 वा मानुसस्स वा, सुख दत्वा सुखस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स 20
 वा, बल दत्वा बलस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा, पटिभान
 दत्वा पटिभानस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । भोजनं,
 भिक्खवे, ददमानो दायको पटिग्गाहकान इमानि पञ्च ठानानि देती ति ।

“आयुदो बलदो धीरो, वण्णदो पटिभानदो ।

सुखस्स दाता मेधावी, सुख सो अधिगच्छति ॥ 25

१-१ सन्तो भजन्ति सप्पुरिसा — मी० । २ वेय्यावच्च । ३ पाणिन

“आयु दत्त्वा यत्नं यण्णं, सुखं च पटिभासकं ।
दीपायु यसवा होति, यत्थं यत्थूपपज्जती” ति ॥

८ सद्धसुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, सद्धे कुलपुत्ते भानिससा । इत्थं
पञ्च ? ये ते, भिक्खवे, लोके सन्तो सप्पुरिसा ते सद्धञ्चेव पठमं
५ अनुकम्पन्ता अनुकम्पन्ति, नो तथा अस्सद्ध, सद्धञ्चेव पठमं उपसङ्ग
मन्ता उपसङ्गमन्ति, नो तथा अस्सद्ध, सद्धञ्चेव पठमं पटिगण्हन्ता
पटिगण्हन्ति, नो तथा अस्सद्ध, सद्धञ्चेव पठमं धम्मं देसेन्ता देसेन्ति,
नो तथा अस्सद्ध सद्धो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सम्मं लोके
उपपज्जति । इमे लो, भिक्खवे, पञ्च सद्धे कुलपुत्ते भानिससा ।

२ “सेय्यथापि, भिक्खवे, सुभूमियं चातुम्महापथे महानिप्रोषो
समन्ता पक्खीनं पटिसरणं होति एवमेव लो, भिक्खवे, सद्धो कुलपुत्तो
बहुनो जनस्स पटिसरणं होति भिक्खून् भिक्खुणीन् उपासकान् उपासि
कान् ति ।

“साखापत्तफम्पेत्तो, खधिमा व’ महादुमो ।
मूलवा फलसम्पन्नो, पतिट्ठा होति पक्खित्तं ॥

“मनोरमे आयत्तने, सेवन्ति नं विहङ्गमा ।
द्याय द्यायत्थिवा” यन्ति, फलत्वा फलभोजिनो ॥

“तथेयं मीनसम्पन्नं, सद्धं पुत्तिपुत्तलं ।
निवातभुत्तिं अत्थदं, सोरत्तं” सगित्तं मुदं ॥

“पीतगगा पीतदोमा, पीतमाहा अनारावा ।
पुत्तञ्जकयसानि सायम्मि सेयन्ति तादिगं नरं ॥

तं तस्मा धम्मं दगन्ति गच्छदुक्खमापन्नून् ।
यथा धम्मं दगञ्जाय, पग्गिनिव्याप्तिं अनारावो ति ॥

९ पुत्तसुत्त

१ ‘पञ्चिमाणि भिगायं छागानि गम्पयन्ता माठापिनरो

२ पुत्तं दग्गन्ति कृते जायमानं । वगमाणि पञ्च ? भन्ता वा नो

१ पञ्चिमाणि - १० । पञ्चिमाणि - १० । पञ्चिमाणि - १० । २-३ दग्गन्ति
पञ्चमेव - १० । ४ वा - १० । ५ वगमाणि - १० । ६ पुत्तं - १० ।

भरिस्सति, किच्चं वा नो करिस्सति, कुलवंसो चिरं ठस्सति, दायज्जं पटिपज्जिस्सति^१, अथ वा पन पेत्तान कालङ्कितान दक्खिणं अनुप्पदस्सती ति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च ठानानि सम्पस्सन्ता मातापितरो पुत्त इच्छन्ति कुले जायमान ति ।

“पञ्च ठानानि सम्पस्सं, पुत्तं इच्छन्ति पण्डिता ।

भतो वा नो भरिस्सति, किच्चं वा नो करिस्सति ॥

“कुलवसो चिर तिट्ठे, दायज्जं पटिपज्जति ।

अथ वा पन पेत्तान, दक्खिणं अनुप्पदस्सति ॥

“ठानानेतानि सम्पस्स, पुत्त इच्छन्ति पण्डिता ।

तस्मा सन्तो सप्पुरिसा, कतञ्जू कतवेदिनो ॥

“भरन्ति मातापितरो, पुब्बे कतमनुस्सर ।

करोन्ति नेस किच्चानि, यथा त पुब्बकारिन ॥

“ओवादकारी भतपोसी, कुलवसं अहापय ।

सद्धो सीलेन सम्पन्नो, पुत्तो होति पससियो’ ति ॥

१०. महासालपुत्तसुत्तं

१. “हिमवन्तं, भिक्खवे, पब्बतराज निस्साय महासाला पञ्चहि वड्डीहि वड्ढन्ति । कतमाहि पञ्चहि ? साखापत्तपलासेन वड्ढन्ति, तच्चेन वड्ढन्ति, पपटिकाय^२ वड्ढन्ति, फेग्गुना वड्ढन्ति, सारेण वड्ढन्ति । हिमवन्तं, भिक्खवे, पब्बतराज निस्साय महासाला इमाहि पञ्चहि वड्डीहि वड्ढन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, सद्ध कुलपुत्त^३ निस्साय अन्तो-जनो पञ्चहि वड्डीहि वड्ढति । कतमाहि पञ्चहि ? सद्धाय वड्ढति, सीलेन वड्ढति, सुतेन वड्ढति, चागेन वड्ढति, पञ्जाय वड्ढति । सद्ध, भिक्खवे, कुलपुत्त निस्साय अन्तोजनो इमाहि पञ्चहि वड्डीहि वड्ढती ति ।

“यथाहि पब्बतो सेलो, अरञ्जस्मिं ब्रहावने ।

तं रुक्खा उपनिस्साय, वड्ढन्ते ते वनप्पती ॥

“तथेव सीलसम्पन्नं, सद्ध कुलपुत्तं^४ इमं ।

उपनिस्साय वड्ढन्ति, पुत्तदारा च बन्धवा ॥

१ पटिपज्जति - स्या० । २ पपटिकाय - स्या० । ३ कुलपति - स्या० रो०

"अमञ्चा आतिसङ्घा च, ये चस्स अनुजीविनो ।
 त्यस्स सीलवतो सील, चाग सुचरित्तानि च ॥
 "पस्समानानुबुद्ध्यन्ति, ये भवन्ति विवक्खणा ।
 इय धम्म चरित्त्यान, मग्गे सुगतिगामिन ।
 नन्दिनो देवनोक्कस्मि, मोदन्ति कामकामिनो" ति ॥

सुमनसो वपुरो ।

तस्मुदात्तं

मुमना चुन्दी उग्गहो, सीहो दानानिससका' ।
 पावभोजनमद्धा च, पुत्तसासहि' ते दमा ति ॥

—०—

५ मुण्डराजवग्गो

१ धारिममुत्त

१ एव ममय भगवा गायत्थियम विहरति जेतवने अनाप
 पिण्डिहम्म धारामे । अय गो अनापपिण्डरौ गहपति येन भग्वा
 नेनुगद्धमि उगगद्धमित्वा भगवन्तं अभिषादेत्वा एवमन्तं निर्णीतं ।
 एवमन्तं निगित्तं गा धारामपिण्डिय गहपति भगवा एवमेव -
 "पञ्चिम गगति भागा आत्थिया । वगम पञ्च ? इय गहर्त्त,
 धर्म्यगावका उद्गानविग्याधिगारि भागहि धारामवपरिधिउहि गग
 वरिगाहि धर्म्यगहि धम्मवर्त्त धाराम गगति वीगति गग्गा गुग
 वरिगति धारामिगग गुगहि वीगति गग्गा गुग वरिगति गुगगा
 धारामवपरिधिगग गगति वीगति गग्गागुग वरिगति । एव एव
 भागा आत्थिया ।

२ एव ममय भगवा गायत्थियम विहरति जेतवने अनाप
 पिण्डिहम्म धारामे । अय गो अनापपिण्डरौ गहपति येन भग्वा
 नेनुगद्धमि उगगद्धमित्वा भगवन्तं अभिषादेत्वा एवमन्तं निर्णीतं ।
 एवमन्तं निगित्तं गा धारामपिण्डिय गहपति भगवा एवमेव -
 "पञ्चिम गगति भागा आत्थिया । वगम पञ्च ? इय गहर्त्त,
 धर्म्यगावका उद्गानविग्याधिगारि भागहि धारामवपरिधिउहि गग
 वरिगाहि धर्म्यगहि धम्मवर्त्त धाराम गगति वीगति गग्गा गुग
 वरिगति धारामिगग गुगहि वीगति गग्गा गुग वरिगति गुगगा
 धारामवपरिधिगग गगति वीगति गग्गागुग वरिगति । एव एव
 भागा आत्थिया ।

३ एव ममय भगवा गायत्थियम विहरति जेतवने अनाप
 पिण्डिहम्म धारामे । अय गो अनापपिण्डरौ गहपति येन भग्वा
 नेनुगद्धमि उगगद्धमित्वा भगवन्तं अभिषादेत्वा एवमन्तं निर्णीतं ।
 एवमन्तं निगित्तं गा धारामपिण्डिय गहपति भगवा एवमेव -
 "पञ्चिम गगति भागा आत्थिया । वगम पञ्च ? इय गहर्त्त,
 धर्म्यगावका उद्गानविग्याधिगारि भागहि धारामवपरिधिउहि गग
 वरिगाहि धर्म्यगहि धम्मवर्त्त धाराम गगति वीगति गग्गा गुग
 वरिगति धारामिगग गुगहि वीगति गग्गा गुग वरिगति गुगगा
 धारामवपरिधिगग गगति वीगति गग्गागुग वरिगति । एव एव
 भागा आत्थिया ।

या ता होन्ति आपदा — अग्निगतो वा उदकतो वा राजतो वा चोरतो वा
अप्यितो वा दायादतो — तथारूपानु आपदासु भोगेहि परियोधाय
वत्ति, सोत्थि अत्तानं करोति । अयं ततियो भोगान आदियो ।

४. “पुन च पर, गहपति, अरियसावको उट्टानविरियाधिगतेहि
भोगेहि बाहावलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि ५
पञ्चवर्लि^१ कत्ता^१ होति । जातिवर्लि, अतिथिवर्लि, पुब्बपेतवर्लि, राज-
वर्लि, देवतावर्लि^२ — अयं चतुत्थो भोगान आदियो ।

५. “पुन च पर, गहपति, अरियसावको उट्टानविरियाधिगतेहि
भोगेहि बाहावलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि 10
ये ते समणब्राह्मणा मदप्पमादा पटिविरता खन्तिसोरच्चे निविट्ठा
एकमत्तानं दमेन्ति एकमत्तानं समेन्ति एकमत्तानं परिनिब्बापेन्ति, तथा-
रूपेसु समणब्राह्मणेसु उद्धग्गिक दक्खिण पतिट्ठापेति सोवग्गिक सुखविपाक
सग्गसंवत्तनिक । अयं पञ्चमो भोगान आदियो । इमे खो, गहपति,
पञ्च भोगानं आदिया ।

६ “तस्स चे, गहपति, अरियसावकस्स इमे पञ्च भोगान 15
आदिये आदियतो भोगा परिकखय गच्छन्ति, तस्स एवं होति — ‘ये वत्त
भोगान आदिया ते चाहं आदियामि भोगा च मे परिकखय गच्छन्ती’ ति ।
इतिस्स होति अविप्पटिसारो । तस्स चे, गहपति, अरियसावकस्स
इमे पञ्च भोगानं आदिये आदियतो भोगा अभिवड्ढन्ति, तस्स एवं
होति — ‘ये वत्त भोगान आदिया ते चाहं आदियामि भोगा च मे अभि- 20
वड्ढन्ती’ ति । इतिस्स होति^३ उभयेनेव अविप्पटिसारो ति ।

“भुत्ता भोगा भता भच्चा, वितिण्णा आपदासु मे ।

उद्धग्गा दक्खिणा दिग्गा, अथो पञ्चवलीकता ।

उपट्ठिता सीलवन्तो, सञ्जता ब्रह्मचारयो^४ ॥

“यदत्थ भोगं इच्छेय्य, पण्डितो घरमावस ।

सो मे अत्थो अनुप्पत्तो, कत्त अननुतापियं ॥

“एत अनुस्सर मच्चो, अरियधम्मे ठितो नरो ।

इधेव न पससन्ति, पेच्च सग्गे^५ पमोदती” ति ॥

१-१ पञ्चवलीकता — स्या०, रो० । २ देववर्लि — रो० । ३ होति अविप्पटि-
सारो — सी०, स्या० । ४ ————— । ५ ————— ।

२ सप्पुरिससुत

१ “सप्पुरिसो, भिक्षवे, कुले जायमानो बहुनो जनस्स भत्थाय हिताय सुखाय हाति मातापितून’ भत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स भत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स भत्थाय हिताय सुखाय होति मित्तामञ्चान भत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणान भत्थाय हिताय सुखाय होति ।

२ “सेय्यथापि, भिक्षवे, महामेधो सन्वसस्सानि सम्पापेत्तो बहुनो जनस्स भत्थाय हिताय सुखाय होति, एवमेव सो, भिक्षवे, सप्पुरिसो कुले जायमानो बहुनो जनस्स भत्थाय हिताय सुखाय होति, मातापितून भत्थाय हिताय सुखाय होति पुत्तदारस्स भत्थाय हिताय सुखाय होति दासकम्मकरपोरिसस्स भत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामञ्चान भत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणान भत्थाय हिताय सुखाय होती ति ।

“हितो बहुल पटिपज्ज भोगे,
त देवता रक्खति धम्मगुत्त ।
बहुस्तुत सीसवतूपपन्न,
धम्म ठित न यिजहाति’ किति ॥

“धम्मदु सीलसम्पन्न सञ्चयावि हिरीमन ।
नेक्ख जम्बोमदस्सेव को त निव्वितुमरुहति ।
देवा पि न पससन्ति, ब्रह्मणा पि पससितो’ ति ॥

३ इदुसुत

१ अथ सा अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसद्धमि उपसद्धमित्वा भगवन्त अभिवादेत्था एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न सो अनाथपिण्डिक गहपति भगवा एतदवोच -

२ “पट्ठिममे गहपति धम्मा इदु कन्ता मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ १ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ २ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ ३ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ ४ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ ५ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ ६ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ ७ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ ८ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ ९ धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि । क्तमे पट्ठ १० धायु गहपति इदु कन्तो मनापा दुत्तमो सोकस्मि ।

सग्गा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि । इमे खो, गहपति, पञ्च
धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि ।

३. “इमेसं खो, गहपति, पञ्चन्न धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकस्मि न आयाचनहेतु वा पत्थनाहेतु^१ वा पटिलाभं वदामि ।
इमेसं खो^२, गहपति, पञ्चन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं^५
लोकस्मि आयाचनहेतु वा पत्थनाहेतु वा पटिलाभो अभविस्स, को
इध केन हायेथ ?

४ “न खो, गहपति, अरहति अरियसावको आयुकामो आयु
आयाचितुं वा अभिनन्दितु वा आयुस्स वा पि हेतु । आयुकामेन, गहपति,
अरियसावकेन आयुसंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । आयुसंवत्त-^{१०}
निका हिस्स पटिपदा पटिपन्ना आयुपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभो
होति आयुस्स दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

५. “न खो, गहपति, अरहति अरियसावको वण्णकामो वण्ण
आयाचितुं वा अभिनन्दितु वा वण्णस्स वा पि हेतु । वण्णकामेन, गहपति,
अरियसावकेन वण्णसंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । वण्णसंवत्त-^{१५}
निका हिस्स पटिपदा पटिपन्ना वण्णपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभो
होति वण्णस्स दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

६. “न खो, गहपति, अरहति अरियसावको सुखकामो सुख
आयाचितुं वा अभिनन्दितु वा सुखस्स वा पि हेतु । सुखकामेन, गहपति,
अरियसावकेन सुखसंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । सुखसंवत्तनिका^{२०}
हिस्स पटिपदा पटिपन्ना सुखपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभो होति
सुखस्स दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

७ “न खो, गहपति, अरहति अरियसावको यसकामो यस
आयाचितुं वा अभिनन्दितु वा यसस्स वा पि हेतु^३ । यसकामेन, गहपति,
अरियसावकेन यससंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । यससंवत्तनिका
हिस्स पटिपदा पटिपन्ना यसपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभो होति
यसस्स दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

८ “न खो, गहपति, अरहति अरियसावको सग्गकामो सग्ग
आयाचितुं वा अभिनन्दितु वा सग्गानं वा पि हेतु । सग्गकामेन, गहपति,

१ न पत्थनाहेतु - स्या०, न पत्थनाहेतु - रो० । २ चे - स्या०, रो० । ३ हेतु - रो० ।

अरिषसावकेन सग्सवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितत्वा । सम्मसवत्त
निका हिस्स पटिपदा पटिपन्ना सग्सपटिलाभाय सवत्तति । सो सरी
होति सगगान ति ।

“आयु धण्ण यस किंति, सग उब्बाकुलीनं ।
रतियो पत्थयानेन, उळारा अपरापरा ।
अप्पमाद पससन्ति, पुञ्जफिरियासु पण्डिता ॥
“अप्पमतो उभो अत्थे, अभिगण्हाति पण्डितो ।
दिट्ठे' वम्मो च' यो अत्थो, यो वत्थो सम्परायिको ।
अत्थाभिसमया धीरा, पण्डितो ति पवुच्चती' ति ॥

४ मनापदायीसुत्त

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूदमार
सालाय । अथ सो भगवा पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन उग्गस्स गहपत्तिनो वेसालिकस्स निवेसन तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग
मित्रा पञ्चत्ते भासने निसीदि । अथ सो उगो गहपत्ति वेसालिको
येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो उगो गहपत्ति वेसालिको भगवन्त
एसदबोच —

२ “सम्मुखा मेत्त, भन्ते, भगवतो सुत्त सम्मुखा पटिग्गहिस्स —
'मनापदायी समते मनाप' ति । मनाप मे भन्त, सासपुप्फक सादनीय,
त मे भगवा पटिग्गण्हासु अनुकम्प उपादाया' ति । पटिग्गहसि भगवा
अनुकम्प उपादाय ।

३ “सम्मुखा मेत्त भन्ते भगवतो सुत्त सम्मुखा पटिग्गहिस्स —
'मनापदायी समते मनाप' ति । मनाप म भन्ते सम्पसकोसक'
सूक्खमस' तं मे भगवा पटिग्गण्हासु अनुकम्प उपादाया' ति । पटिग्ग-
हेसि भगवा अनुकम्प उपादाय ।

४ “सम्मुखा मेत्त भन्ते, भगवतो सुत्त सम्मुखा पटिग्गहिस्स —
'मनापदायी समते मनाप' ति । मनाप मे, भन्ते निम्बरातेसक' नासिय
साक स मे भगवा पटिग्गण्हासु अनुकम्प उपादाया' ति । पटिग्गहसि
भगवा अनुकम्प उपादाय ।

५ “सम्मुखा मेतं, भन्ते, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं —
‘मनापदायी लभते मनाप’ ति । मनापो मे, भन्ते, सालीनं ओदनो विचित्त-
काळको^१ अनेकसूपो अनेकव्यञ्जनो, त मे भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्पं
उपादाया” ति । पटिग्गहेसि भगवा अनुकम्प उपादाय ।

६ “सम्मुखा मेत, भन्ते, भगवतो सुत सम्मुखा पटिग्गहितं — 5
‘मनापदायी लभते मनाप’ ति । मनापानि मे, भन्ते, कांसिकानि
वत्थानि, तानि मे भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्प उपादाया” ति ।
पटिग्गहेसि भगवा अनुकम्प उपादाय ।

७. “सम्मुखा मेत, भन्ते, भगवतो सुत सम्मुखा पटिग्गहितं — 10
‘मनापदायी लभते मनाप’ ति । मनापो मे, भन्ते, पल्लङ्को गोतकत्थतो
पटलिकत्थतो^२ कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो^३ सउत्तरच्छदो उमतोलोहित-
कूपधानो^४ । अपि च, भन्ते, मय^५ पेत^६ जानाम — ‘नेतं भगवतो कप्पती’
ति । इद मे, भन्ते, चन्दनफलक अग्घति अधिकसतसहस्स, तं मे
भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्प उपादाया” ति । पटिग्गहेसि भगवा
अनुकम्प उपादाय । अथ खो भगवा उग्गं गहपति वेसालिक इमिना 15
अनुमोदनीयेन अनुमोदि —

“मनापदायी लभते मनाप ,
यो उज्जुभूतेसु^७ ददाति छन्दसा ।
अच्छादन सयनमथन्नपान^८ ,
नानापकारानि च पच्चयानि ॥

“वत्तं च मुत्तं च अनुग्गहीत^९ ,
खेत्तूपमे अरहन्ते विदित्वा ।
सो दुच्चजं सप्पुरिसो चजित्वा ,
मनापदायी लभते मनाप” ति ॥

अथ खो भगवा उग्गं गहपति वेसालिक इमिना अनु- 25
मोदनीयेन अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामि ।

८. अथ खो उग्गो गहपति वेसालिको अपरेन समयेन काल-
मकासि । कालङ्कतो^{१०} च उग्गो गहपति वेसालिको अञ्जतर मनोमय

१. विगतकाळको — स्या०, रो० । २ पटिकत्थतो पटलिकत्थतो — रो० । ३ कादलि ०
— सी० । ४ ० कूपधानो — स्या० । ५-५ मयमेत — स्या० । ६ उज्जुभूतेसु — स्या०, रो० ।
७ सयनमन्नपान — म० । ८ अनग्गहीत — सी० । ९ कालकतो — सी०, स्या०, रो० ।

काय उपपज्जि । तेन खो पन समयेन भगवा सावस्थियं विहरति जेतवने
अनायपिण्डकस्स आरामे । अथ खो उग्गो देवपुत्तो अभिक्कन्ताय
रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो वेवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एममन्त अट्ठासि ।
एकमन्त ठित खो उग्ग देवपुत्त भगवा एतदवोच -

“कच्चि ते, उग्ग, यथाधिप्पायो” ति ?

“तग्घ मे, भगवा, यथाधिप्पायो” ति ।

६ अथ खो भगवा उग्ग देवपुत्त गाथाहि अज्जमासि -

“मनापदायी लभते मनाप ,

अग्गस्स दाता लभते पुनमा ।

वरस्स दाता वरलामि’ होति ,

सेट्ठ ददो सेट्ठमुपेति ठान ॥,

“यो” अग्गदायी वरदायी, सेट्ठदायी च यो नरो ।

दीपायु यसवा होति, यत्थ यत्थूपपज्जती” ति ॥

५ पुच्छाभिसन्दमुत्त

१ “पञ्चमे, भिक्खवे पुच्छाभिसन्दा कुसलामिसन्दा

सुखस्साहारो सोवगिक्को सुखविपाक्को सग्गसवत्तनिको इट्ठाय वन्ताय
मनापाय हिताय सुखाय सवत्तन्ति । कत्तमे पञ्च ? यस्स, भिक्खवे,
भिक्खु चीवर परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधि उपसम्पज्ज
विहरन्ति अप्पमाणो तस्स पुच्छाभिसन्दो कुसलामिसन्दो सुखस्साहारो
सोवगिक्को सुखविपाक्को सग्गसवत्तनिको इट्ठाय वन्ताय मनापाय हिताय
सुखाय सवत्तति ।

२ “यस्म भिक्खवे भिक्खु पिण्डपातं परिभुञ्जमानो ... पे०-

यस्म भिक्खवे भिक्खु विहारं परिभुञ्जमानो पे०.. यस्स भिक्खवे,
भिक्खु मञ्चपीठं परिभुञ्जमानो .. पे० यस्स, भिक्खवे, भिक्खु
गिमानप्पञ्चमभगज्जपरियगार परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधि
उपसम्पज्ज विहरति अप्पमाणो तस्स पुच्छाभिसन्दो कुसलामिसन्दो
सुखस्साहारो सोवगिक्को सुखविपाक्को सग्गसवत्तनिको इट्ठाय वन्ताय

१ वरलामि च - द्या । २ द्या रो चीवरेणु मति ।

मनापाय हिताय सुखाय सवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पुञ्जाभि-
सन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसवत्त-
निका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तन्ति ।

३. “इमेहि च पन, भिक्खवे, पञ्चहि पुञ्जाभिसन्देहि कुसला-
भिसन्देहि समन्नागतस्स अरियसावकस्स न सुकर पुञ्जस्स पमाण गहेतु- 5
‘एत्तको पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुख-
विपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तती’
ति । अथ खो असङ्खेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्जवखन्धो त्वेव सङ्ख
गच्छति ।

४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दे न सुकर उदकस्स पमाणं 10
गहेतु — ‘एत्तकानि उदकाब्हकानी ति वा एत्तकानि उदकाब्हकसतानी
ति वा एत्तकानि उदकाब्हकसहस्सानी ति वा एत्तकानि उदकाब्हक-
सतसहस्सानी ति वा, अथ खो असङ्खेय्यो अप्पमेय्यो महाउदकवखन्धो
त्वेव सङ्ख गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, इमेहि पञ्चहि पुञ्जाभि-
सन्देहि कुसलाभिसन्देहि समन्नागतस्स अरियसावकस्स न सुकर पुञ्जस्स 15
पमाण गहेतु — ‘एत्तको पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो
सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
सुखाय सवत्तती’ ति । अथ खो असङ्खेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्जवखन्धो
त्वेव सङ्खं गच्छती ति ।

“महोदधि अपरिमित महासर ,
बहुभेरव रत्नगणानमालय ।
नज्जो यथा नरगणसङ्घसेविता^१ ,
पुथू सवन्ती^२ उपयन्ति सागर ॥

“एव नर अन्नदपानवत्थद ,
सेय्यानिसज्जत्थरणस्स दायक ।
पुञ्जस्स घारा उपयन्ति पण्डित ,
नज्जो यथा वारिवहा व सागर” ति ॥

६ सम्पदासुत्त

१ “पञ्चिमा, भिक्षवे, सम्पदा । कतमा पञ्च ? सदा-
सम्पदा, सीलसम्पदा, सुतसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा - इमा
सो, भिक्षवे, पञ्च सम्पदा” ति ।

७ धनसुत्त

१ “पञ्चिमानि, भिक्षवे, धनानि । कतमानि पञ्च ?
सदाधन, सीलधन, सुतधन, चागधन, पञ्जाधन ।

२ “कतम च, भिक्षवे, सदाधन ? इध, भिक्षवे अरिय
सावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - इति पि सो भगवा
पे० सत्या वेवमनुस्सान बुद्धो भगवा” ति । इदं वुच्चति, भिक्षव,
सदाधन ।

३ “कतम च, भिक्षवे, सीलधन ? इध, भिक्षवे, अरिय
सावको पाणातिपात्ता पटिविरतो होति पे० सुरामेरयमज्जपमादह्मना
पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्षवे, सीलधन ।

४ “कतम च, भिक्षवे, सुतधन ? इध, भिक्षवे अरिय
सावको बह्वस्तुतो होति पे० विट्ठिया सुप्पटिविद्धो” । इदं वुच्चति,
भिक्षव सुतधन ।

५ “कतम च, भिक्षवे चागधन ? इध, भिक्षवे, अरिय
सावको त्रिगतमसमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयत्त-
पाणि दोस्सगरतो याचयोगो दानसविभागरतो । इदं वुच्चति, भिक्षवे,
चागधन ।

६ “कतम च, भिक्षवे, पञ्जाधन ? इध, भिक्षवे अरिय
सावको पञ्जाया होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरिमाय
निव्येधिनाय सम्भादुक्खल्लयगामिनिया । इदं वुच्चति भिक्षव,
पञ्जाधन । इमानि सो भिक्षवे पञ्च धनानी ति ।

“यस्स सदा तथागते अभसा मुप्पतिट्ठिता ।

सीलं च यम्म कल्याण, अरियवन्तं पससित ॥

“सङ्घे पसादो यस्सत्थि, उज्जुभूत च दस्सनं ।
 अदलिद्दो^१ ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवित ॥
 “तस्मा सद्ध च सीलं च, पसादं धम्मदस्सन ।
 अनुयुज्जेथ मेधावी, सर बुद्धान सासन” ति ॥

८. ठानसुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, अलब्भनीयानि ठानानि समणेन ५
 वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा लोकस्मि ।
 कतमानि पञ्च ? ‘जराधम्म मा जीरी’^२ ति अलब्भनीयं ठान समणेन
 वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा लोकस्मि ।
 ‘व्याधिधम्म’^३ मा व्याधीयी^४ ति . पे० ‘मरणधम्म मा मीयी’^५ ति .
 ‘खयधम्म मा खीयी’^६ ति ‘नस्सनधम्म मा नस्सी’^७ ति अलब्भनीय १०
 ठान समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा
 लोकस्मि ।

२. “अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुथुज्जनस्स जराधम्म जीरति ।
 सो जराधम्मे जिण्णे न इति पटिसञ्चिक्खति — ‘न खो मय्हेवेकस्स’^८
 जराधम्म जीरति, अथ खो यावता सत्तान आगति गति चुति उपपत्ति १५
 सव्वेसं सत्तान जराधम्म जीरति । अहं चेव खो पन जराधम्मे जिण्णे
 सोचेय्य किलमेय्य परिदेवेय्य, उरत्ताळि कन्देय्य, सम्मोहं आपज्जेय्य,
 भत्त पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुव्वणिण्य ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्प-
 वत्तेय्यु, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सु’ ति । सो
 जराधम्मे जिण्णे सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोह २०
 आपज्जति । अथ वुच्चति, भिक्खवे — ‘अस्सुतवा पुथुज्जनो विद्धो
 सविसेन सोकसल्लेन अत्तानयेव परितापेति’ ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स व्याधिधम्म
 व्याधीयति पे० मरणधम्म मीयति खयधम्म खीयति नस्सन-
 धम्म नस्सति । सो नस्सनधम्मे नट्ठे न इति पटिसञ्चिक्खति — ‘न खो २५
 मय्हेवेकस्स नस्सनधम्म नस्सति, अथ खो यावता सत्तान आगति गति चुति

१ अदलिद्दो — स्या० । २ जिरी — स्या० । ३-३ व्याधिधम्म मा व्याधीयी —
 सी०, रो०, ० व्याधियी — स्या० । ४ मिय्थी — स्या० । ५ खीयी — स्या० ।
 ६ मय्हेवेकस्स — सी० ।

उपपत्तिं सञ्चेस सत्तानं नस्सनधम्मं नस्सति । अहं चेव खो पन नस्सनधम्मं नट्ठे सोचेय्यं किलमेय्यं परिदेवेय्यं, उरत्ताळिं कन्देय्यं, सम्मोहं आपज्जेय्यं, भत्तं पि मे नञ्छादेय्यं, काये पि दुब्बणिण्यं ओक्कमेय्यं, कम्मन्तां पि नप्पवत्तेय्यु, अमिक्कां पि अत्तमना अस्सु, मिक्कां पि दुम्मना अस्सु' ति । सो नस्सनधम्मं नट्ठे सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं वुञ्चति, भिक्खवे — 'अस्सुतवा पुणुञ्जनो विद्धो सविसेनं सोकसल्लेनं अत्तानयेव परितापेति' ।

४ "सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स जराधम्मं जीरति । सो जराधम्मं जिण्णे इति पटिसञ्चिक्खति — 'न खो मद्देवे कस्स जराधम्मं जीरति, अयं खो यावता सत्तानं आगतिं गतिं षुतिं उपपत्तिं सञ्चेस सत्तानं जराधम्मं जीरति । अहं चेव खो पन जराधम्मं जिण्णे सोचेय्यं किलमेय्यं परिदेवेय्यं, उरत्ताळिं कन्देय्यं, सम्मोहं आपज्जेय्यं, भत्तं पि मे नञ्छादेय्यं, काये पि दुब्बणिण्यं ओक्कमेय्यं, कम्मन्तां पि नप्पवत्तेय्यु, अमिक्कां पि अत्तमना अस्सु, मिक्कां पि दुम्मना अस्सु' ति । सो जराधम्मं जिण्णे न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळिं कन्दति न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुञ्चति, भिक्खवे — 'सुतवा अरियसावको अन्नुहि सविसं सोकसल्लं', येन विद्धो अस्सुतवा पुणुञ्जनो अत्तानयेव परितापेति । असोको विसल्लो अरियसावको अत्तानयेव परिनिब्बापेति' ।

५ "युनं च परं, भिक्खवे सुतवतो अरियसावकस्स व्याधिधम्मं व्याधीयति पे० मरणधम्मं मीयति क्षयधम्मं क्षीयति .. नस्सनधम्मं नस्सति । सो नस्सनधम्मं नट्ठे इति पटिसञ्चिक्खति — 'न खो मद्देवेकस्स नस्सनधम्मं नस्सति, अयं खो यावता सत्तानं आगतिं गतिं षुतिं उपपत्तिं सञ्चेस सत्तानं नस्सनधम्मं नस्सति । अहं चेव खो पन नस्सनधम्मं नट्ठे सोचेय्यं किलमेय्यं परिदेवेय्यं, उरत्ताळिं कन्देय्यं, सम्मोहं आपज्जेय्यं भत्तं पि मे नञ्छादेय्यं काये पि दुब्बणिण्यं ओक्कमेय्यं कम्मन्तां पि नप्पवत्तेय्यु, अमिक्कां पि अत्तमना अस्सु, मिक्कां पि दुम्मना अस्सु' ति । सो नस्सनधम्मं नट्ठे न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळिं कन्दति न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुञ्चति, भिक्खवे

— 'सुतवा अरियसावको अब्बुहि सविसं सोकसल्ल, येन विद्धो अस्सुतवा पुथुज्जनो अत्तानयेव परितापेति । असोको विसल्लो अरियसावको अत्तानयेव परिनिब्बापेती' ति ।

६. "इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अलब्भनीयानि ठानानि समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा ब्रह्मना वा केनचि वा 5
लोकस्मि ति ।

"न सोचनाय परिदेवनाय^१,
अत्थोघ^२ लब्भा^३ अपि अप्पको पि ।
सोचन्तमेनं दुखितं विदित्वा,
पच्चत्थिका अत्तमना भवन्ति ॥

10

"यतो च खो पण्डितो आपदासु,
न वेधती अत्थविनिच्छयञ्चू ।
पच्चत्तिकास्स दुखिता भवन्ति,
दिस्वा मुख अविकार पुराणं ॥

"जप्पेन मन्तेन सुभासितेन,
अनुप्पदानेन पवेणिया वा ।
यथा यथा यत्थ लभेथ अत्थ,
तथा तथा तत्थ परक्कमेय्य ॥

15

"सचे पजानेय्य^४ अलब्भनेय्यो,
मया व^५ अञ्जेन वा एस अत्थो ।
असोचमानो अधिवासयेय्य,
कम्म दब्बुह किन्ति करोमि दानी" ति ॥

20

६. कोसलसुत्तं

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो^१ येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । 25

१ न परिदेवनाय — स्या०, रो० । २ अत्थो इध लब्भति — स्या०, अत्थो इध लब्भा
— रो० । ३ व जानेय्य — रो० । ४ कोसल — रो० ।

२ तेन' स्त्री पन समयेन मल्लिका देवी कालङ्कृता होति' ।
अथ स्त्री अञ्जतरो पुरिसो येन राजा पसेनदि कोसलो तेनुपसङ्गमि, उप
सङ्गमित्वा रञ्ज्यो पसेनदिस्स कोसलस्स उपनण्णके आरोपति -
"मल्लिका देवी", देव", कालङ्कृता" ति । एव वुत्ते राजा पसनदि
५ कोसलो दुक्खी दुम्मनो पत्तयस्स धो अघोमुखो पज्झायन्तो अप्पटिमानो
निसीदि ।

३ अथ स्त्री भगवा राजान पसेनदि कोसल दुक्खि दुम्मन पत्त
यस्स ध अघोमुख पज्झायन्त अप्पटिमान विदित्वा राजान पसेनदि कोसल
एतदवोच - "पञ्चिमानि, महाराज, अलम्बनीयानि ठानानि समयेन
१० वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा भारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा लोकस्मि ।
कतमानि पञ्च ? 'जरघम्म मा जीरी' ति अलम्बनीय ठानं ... ५०
न सोचनय परिवेचनाय पे० कम्म दब्ध किन्ति करोमि वानी" ति ।

१० नारवसुत

१ एक समय आयस्मा नारदो पाटलिपुत्ते' विहरति कुक्कुटा
रामे । तेन स्त्री पन समयेन मुण्डस्स रञ्ज्यो महा देवी कालङ्कृता
१५ होति पिया मनापा । सो महाय देविया कालङ्कृताय' पियाय मनापाय'
नेव न्हायति' न विभिम्पति न भत्त भुञ्जति न कम्मन्त पयोजेति -
रत्तिन्विव महाय देविया सरीरे अज्झोमुञ्छितो । अथ स्त्री मुण्डो राजा
पियक कोसारक्ख' आमन्तेसि - "तेन हि, सम्म पियक महाय देविया
सरीर आयसाय तेलवोणिया पक्खपित्वा अञ्जस्सा आयसाय वोणिया
२० पटिकुज्जय यथा मय महाय देविया सरीर चिरत्तर पस्सेय्यामा' ति ।
'एव देवा' ति स्त्री पियको कोसारक्खो मुण्डस्स रञ्ज्यो पटिस्सुत्वा
महाय देविया सरीर आयसाय तेलवोणिया पक्खपित्वा अञ्जस्सा
आयसाय वोणिया पटिकुज्जि ।

२ अथ स्त्री पियक्खस्स कोसारक्खस्स एतदहोसि - "इमस्स स्त्री
२५ मुण्डस्स रञ्ज्यो महा देवी कालङ्कृता पिया मनापा । सो महाय देविमा
कालङ्कृताय पियाय मनापाय नेव न्हायति न विभिम्पति न भत्त भुञ्जति

१-१ स्त्री पोट्यके मल्लिका । २-२ देव देवी - स्या स्त्री । ३ पाटलिपुत्ते - स्या ।
४-४ पिनापावेन - स्त्री । ५ महायति - स्त्री । ६ कोसारक्ख - स्या । ७ अमहाय -
स्या ।

न कम्मन्त पयोजेति - रत्तिन्दिवं भदाय देविया सरीरे अज्झोमुच्छित्तो ।
क^१ नु खो मुण्डो राजा समण वा ब्राह्मण वा पयिरुपासेय्य, यस्स धम्म
सुत्वा सोकसल्लं पजहेय्या” ति ।

३ अथ खो पियकस्स कोसारक्खस्स एतदहोसि - “अय खो
आयस्मा नारदो पाटलिपुत्ते विहरति कुक्कुटारामे । तं खो पनायस्मन्त 5
नारद एव कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो - ‘पण्डितो वियत्तो^२ मेधावी
बहुस्सुतो चित्तकथी कल्याणपटिभानो बुद्धो चेव अरहा च’ । यन्नून
मुण्डो राजा आयस्मन्त नारद पयिरुपासेय्य, अप्पेव नाम मुण्डो
राजा आयस्मतो नारदस्स धम्मं सुत्वा सोकसल्लं पजहेय्या” ति ।

४ अथ खो पियको कोसारक्खो येन मुण्डो राजा तेनुपसङ्कमि, 10
उपसङ्कमित्वा मुण्ड राजानं एतदवोच - “अयं खो, देव, आयस्मा नारदो
पाटलिपुत्ते विहरति कुक्कुटारामे । तं खो पनायस्मन्त नारद एव
कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो - ‘पण्डितो वियत्तो मेधावी बहुस्सुतो
चित्तकथी कल्याणपटिभानो बुद्धो चेव अरहा च’ । यदि पन देवो
आयस्मन्त नारद पयिरुपासेय्य, अप्पेव नाम देवो आयस्मतो नारदस्स 15
धम्म सुत्वा सोकसल्ल पजहेय्या” ति ।

“तेन हि, सम्म पियक, आयस्मन्त नारदं पटिवेदेहि । कथ
हि नाम मादिसो समण वा ब्राह्मण वा विजिते वसन्त पुब्बे अप्पटि-
सविदितो^३ उपसङ्कमितब्ब मञ्जेय्या” ति । “एव, देवा” ति खो
पियको कोसारक्खो मुण्डस्स रज्जो पटिस्सुत्वा येनायस्मा नारदो 20
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त नारद अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो पियको कोसारक्खो आयस्मन्त नारद
एतदवोच -

५. “इमस्स, भन्ते, मुण्डस्स रज्जो भदा देवी कालङ्कता
पिया मनापा । सो भदाय देविया कालङ्कताय पियाय मनापाय नेव 25
न्हायति न विलिम्पति न भत्त भुज्जति न कम्मन्त पयोजेति - रत्तिन्दिव
भदाय देविया सरीरे अज्झोमुच्छित्तो^४ । साधु, भन्ते, आयस्मा नारदो
मुण्डस्स रज्जो तथा धम्म देसेतु यथा मुण्डो राजा आयस्मतो नारदस्स
धम्म सुत्वा सोकसल्ल पजहेय्या” ति ।

१ कि - रो० । २ व्यत्तो - स्त्री०, रो०, व्यत्तो - स्या० । ३ अप्पटिमविदित -
स्या० । ४ अज्झोमुच्चित्तो - स्या०

“यस्सदानि, पियक, मुण्हो राजा कास मञ्जती” ति ।

६ अथ सो पियको कोसारक्खो उट्ठायासना आयस्मन्त नारद
अभिवादेत्वा पदनिक्षण कत्वा येन मुण्हो राजा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग
मित्वा मुण्ह राजान एतदवोच — “कत्तावकासो खो, देव, आयस्मता
नारदेन । यस्सदानि देवो कास मञ्जती” ति ।

“तेन हि, सम्म पियक, भद्रानि भद्रानि यानानि योजापही
ति ।

“एव, देवा” ति सो पियको कोसारक्खो मुण्हस्स रञ्जो पटि
स्सुत्वा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा मुण्ह राजानं एतदवोच —
“युत्तानि खो ते, देव भद्रानि भद्रानि यानानि । यस्सदानि देवो कासं
मञ्जती” ति ।

७ अथ सो मुण्हो राजा भद्रं यानं अभिरुहित्वा भद्रहि
मद्रेहि यानेहि येन कुक्कुटारामो तेन पायासि महज्जा राजानुमावेन
आयस्मन्त नारद दस्सनाय । यावसिका यानस्स भूमि यानेन गत्वा,
याना पञ्चोरोहित्वा पत्तिको व आराम पाविसि । अथ सो मुण्हो
राजा येन आयस्मा नारदो तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं
नारद अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिद्ध सो मुण्ह
राजान आयस्मा नारदो एतदवोच —

८ “पञ्चिमानि महाराज, असम्भनीयानि ठानानि समणेन
वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मणा वा केनचि वा लोकस्मि ।
कत्तमानि पञ्च ? ‘जराधम्म मा जीरी’ ति असम्भनीयं ठान समणेन
वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मणा वा केनचि वा लोकस्मि ।
‘व्याधिधम्म मा व्याधीयी’ ति ‘मरणधम्म मा मीयी’ ति .. ‘स्यधम्म
मा सीयी’ ति ‘नस्सनधम्म मा मस्ती’ ति असम्भनीयं ठान समणेन
वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मणा वा केनचि वा लोकस्मि ।

९ “अस्सुतवतो महाराज पुण्यज्जनस्स जराधम्मे जीरति ।
सो जराधम्मे जिण्णे न इति पटिसञ्चिक्खति — ‘न खो मग्गेवपस्स
जराधम्म जीरति अथ खो यावत्ता सत्तान आगति गति भुति उपपत्ति

सब्बेस सत्तानं जराधम्मं जीरति । अहं चेव खो पन जराधम्मं जिण्णे सोचेय्य किलमेय्य परिदेवेय्य, उरत्ताळि कन्देय्य, सम्मोह आपज्जेय्य, भत्त पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुब्बणिण्य ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्यु, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सू' ति । सो जराधम्मं जिण्णे सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोह आपज्जति । अयं वुच्चति, महाराज — 'अस्सुतवा पुथुज्जनो विद्धो सविसेन सोकसल्लेन अत्तानयेव परितापेति' ।

१० "पुन च परं, महाराज, अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स व्याधि-धम्म व्याधीयति पे० मरणधम्म मीयति खयधम्म खीयति नस्सनधम्म नस्सति । सो नस्सनधम्मं नट्ठे न इति पटिसञ्चिक्खति — 'न खो मय्हेवेकस्स नस्सनधम्म नस्सति, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति च्छुति उपपत्ति सब्बेस सत्तान नस्सनधम्म नस्सति । अहं चेव खो पन नस्सनधम्मं नट्ठे सोचेय्य किलमेय्य परिदेवेय्य, उरत्ताळि कन्देय्य, सम्मोह आपज्जेय्य, भत्त पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुब्बणिण्य ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्यु, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सू' ति । सो नस्सनधम्मं नट्ठे सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोह आपज्जति । अयं वुच्चति, महाराज — 'अस्सुतवा पुथुज्जनो विद्धो सविसेन सोकसल्लेन अत्तानयेव परितापेति' ।

११ "सुतवतो च खो, महाराज, अरियसावकस्स जराधम्मं जीरति । सो जराधम्मं जिण्णे इति पटिसञ्चिक्खति — 'न खो मय्हेवेकस्स जराधम्म जीरति, अथ खो यावता सत्तान आगति गति च्छुति उपपत्ति सब्बेस सत्तानं जराधम्म जीरति । अहं चेव खो पन जराधम्मं जिण्णे सोचेय्य किलमेय्य परिदेवेय्य, उरत्ताळि कन्देय्य, सम्मोहं आपज्जेय्य, भत्त पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुब्बणिण्य ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्यु, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सू' ति । सो जराधम्मं जिण्णे न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, महाराज — 'सुतवा अरियसावको अब्बुहि सविस सोकसल्लं, येन विद्धो अस्सुतवा पुथुज्जनो अत्तानयेव परितापेति । असोको विसल्लो अरियसावको अत्तानयेव परिनिव्वापेति' ।

१२ “पुन च पर, महागज, सुतवतो अरियसावकस्म व्यापि
धम्म व्यापीयसि पे० मरणधम्म मीयति स्वयधम्म मीयति --
नम्मनधम्म नम्मति । सो नम्मनधम्मो नट्ठे इति पटिसञ्चिनगति -
'न ग्या मग्हेवेकस्म नस्सनधम्म नम्मति, अय खो यावता सत्तान प्राणति
गति धुति उपपत्ति सध्वेस सत्तान नस्सनधम्म नस्सति । अह च व ग्या
पन नम्मनधम्मो नट्ठे मोचेय्य विसमेय्य परिदेवेय्यं, उरत्ताळि कण्ठ्य
मम्मोह आपज्जेय्य, भत्त पि मे मच्छादेय्य, काये पि दुब्बणिगय आनयमय्य,
वम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्यु अमिता पि भत्तमना अस्सु, मिता पि दुम्मना
अस्सू' ति । सो नम्मनधम्मो नट्ठे न साचति न कियमति न परिदवति
न उरत्ताळि पन्दति, न मम्मोह आपज्जति । अय वुच्चति, महाराज -
'गुनवा अरियसावको अयुहि सयिम सोममल्ल, येन विद्वो अस्सुनवा
पुयुज्जनो अत्तानयेव परितापेति । असोको यिसत्तो अरियसावको
अत्तानयेव परिनिब्बापति' ।

१३ “इमानि गा, महाराज, पञ्च असम्भवीगानि ठानानि
गमनेन वा ब्राह्मणेन वा दवेन वा मारेन वा ब्रह्मना वा वेनचि वा
सोऽग्निं वि ।

“न सोतनाय पग्निेयनाय,
 अस्याय सग्भा^१श्चपि अष्यगो^२पि ।
 गापन्तमेनं दुग्गित विदित्वा,
 पचाग्न्या^३ अशमना भयन्ति ॥

“यस्यो यः सो गच्छति। आश्रयान्मु,
 १ यगती यत्पयिनिष्पद्यन्मु।
 गच्छतिनाम्न मुनिता भवति,
 निम्ना मुग यविवार गुगान् ॥

“जान मनो गुभागिना
 चनुताता तामिना वा ।
 दया दया दया गर्भेय दय
 दया दया दया दयादयेय ॥

“सचे पजानेय्य^१ अलब्भनेय्यो ,
 मया व^२ अञ्जेन वा एस अत्थो ।
 असोचमानो अधिवासयेय्य ,
 कम्मं दब्धं किन्ति करोमि दानी” ति ॥

१४ एवं वुत्ते मुण्डो राजा आयस्मन्त नारद एतदवोच — “को^५
 नामो^३ अयं, भन्ते, धम्मपरियायो” ति ?

“सोकसल्लहरणो नाम अय, महाराज, धम्मपरियायो” ति ।

“तग्घ, भन्ते, सोकसल्लहरणो । इम हि मे, भन्ते, धम्मपरियाय
 सुत्वा सोकसल्ल पहीन” ति ।

१५ अथ खो मुण्डो राजा पियकं कोसारक्खं आमन्तेसि — 10
 “तेन हि, सम्म पियक, भद्दाय देविया सरीर ज्ञापेथ, थूप चस्सा
 करोथ । अज्जतग्गे दानि मय न्हायिस्साम चेव विलिम्पिस्साम भत्तं^४
 च^५ भुज्जिस्साम कम्मन्ते च पयोजेस्सामा” ति ।

मुण्डराजवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धानं

आदियो सप्पुरिसो इट्ठा^१, मनापदायीभिसन्दं ।

सम्पदा च धन ठान, कोसलो नारदेन चा ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

15

६. नीवरणवग्गो

१. आवरणसुत्तं

१ एव मे सुतं । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने
 अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
 “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा
 एतदवोच —

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आवरणा नीवरणा चेतसो अज्झारुहा 20
 पञ्जाय दुब्बलीकरणा । कतमे पञ्च ? कामच्छन्दो, भिक्खवे, आव-

१ व जानेय्य — रो० । २ वा — स्या०, रो० । ३ नु खो — सी०, रो० । ४-४ भत्त —
 स्या०, रो० । ५ च इट्ठा — स्या०, रो०

रणो नीवरणो चेतसो अज्झारुहो पञ्चाय दुब्बलीकरणो । व्यापादो,
 भिक्खवे, आवरणो नीवरणो चेतसो अज्झारुहो पञ्चाय दुब्बलीकरणो ।
 यीनमिदं, भिक्खवे, आवरण नीवरण चेतसो अज्झारुह पञ्चम दुब्बली-
 ५ करण । उद्वच्चकुक्कुच्च, भिक्खवे, आवरण नीवरण चेतसो अज्झारुह
 पञ्चाय दुब्बलीकरण । विचिकिञ्छा, भिक्खवे, आवरणा नीवरणा
 चेतसो अज्झारुहा पञ्चाय दुब्बलीकरणा । इमे लो, भिक्खव, पञ्च
 आवरणा नीवरणा चेतसो अज्झारुहा पञ्चाय दुब्बलीकरणा ।

३ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु इमं पञ्च आवरणे नीवरण
 चेतसो अज्झारुहे पञ्चाय दुब्बलीकरणे अप्पहाय, अबलाय पञ्चाय
 १० दुब्बलाय अत्तत्थ वा अस्सति परत्थ वा अस्सति उभयत्थ वा अस्सति
 उत्तरि वा मनुस्सघम्मा असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिकरिस्सती
 ति नेत्तं ठान विज्जति । सेम्यथापि भिक्खवे, नदी पम्बतेय्या दूरङ्गमा
 सीघसोता हारहारिणी । तस्सा पुरिसो उभतो नङ्गलमुत्थानि विवरेय्य ।
 एव हि सो भिक्खवे, मज्झे नदिया सोतो विविसितो विसटो म्मादिज्जो
 १५ नेव दूरङ्गमो अस्स न सीघसोतो न हारहारी । एवमेव लो, भिक्खवे,
 सो वत भिक्खु इमे पञ्च आवरणे नीवरणे चेतसो अज्झारुहे पञ्चाय
 दुब्बलीकरणे अप्पहाय, अबलाय पञ्चाय दुब्बलाय अत्तत्थ वा अस्सति
 परत्थ वा अस्सति उभयत्थ वा अस्सति उत्तरि वा मनुस्सघम्मा अस
 मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिकरिस्सती ति नेत्तं ठान विज्जति ।

४ “सो वत भिक्खवे, भिक्खु इमे पञ्च आवरणे नीवरणे चेतसो
 अज्झारुहे पञ्चाय दुब्बलीकरणे पहाय, बलवत्तिया पञ्चाय अत्तत्थ
 वा अस्सति परत्थ वा अस्सति उभयत्थ वा अस्सति उत्तरि वा मनुस्स
 २० घम्मा असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिकरिस्सती ति ठानमेतं
 विज्जति । सेम्यथापि भिक्खवे नदी पम्बतेय्या दूरङ्गमा सीघसोता
 हारहारिणी । तस्सा पुरिसो उभतो नङ्गलमुत्थानि विवहेय्य । एव
 हि सो भिक्खवे, मज्झे नदिया सोतो अविविसितो अविसटो म्मादिज्जो
 दूरङ्गमो येव अस्स सीघसोतो न हारहारी न । एवमेव लो भिक्खव,
 सो वत भिक्खु इमे पञ्च आवरणे नीवरणे चेतसो अज्झारुहे पञ्चाय
 दुब्बलीकरणे पहाय बलवत्तिया पञ्चाय अत्तत्थ वा अस्सति परत्थ

वा ञस्सति उभयत्थं वा ञस्सति उत्तरि वा मनुस्सधम्मा अलमरिय-
जाणदस्सनविसेसं सच्छिकरिस्सती ति ठानमेत विज्जती” ति ।

२. अकुसलरासिसुत्तं

१ “अकुसलरासी ति, भिक्खवे, वदमानो पञ्च^१ नीवरणे
सम्मा वदमानो वदेय्य । ‘केवलो हाय’, भिक्खवे, अकुसलरासि यदिदं
पञ्च नीवरणा । कतमे पञ्च ? कामच्छन्दनीवरणं, व्यापादनीवरण, ४
यीनमिद्धनीवरण, उद्धच्चकुक्कुच्चनीवरण, विचिकिच्छानीवरण ।
अकुसलरासी ति, भिक्खवे, वदमानो इमे पञ्च नीवरणे सम्मा
वदमानो वदेय्य । केवलो हाय, भिक्खवे, अकुसलरासि यदिदं पञ्च^२
नीवरणा” ति ।

३. पधानियङ्गसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, पधानियङ्गानि । कतमानि पञ्च ? ॥
इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि
सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति ।
अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को, समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो
नात्तिसीताय नान्चुन्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय, असठो होति ॥
अमायावी, यथाभूत अत्तान आविकत्ता सत्थरि वा विञ्चूसु वा
सन्नह्मचारीसु, आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहानाय
कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खत्तधुरो
कुसलेसु धम्मेसु, पञ्जवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्ना-
गतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इमानि खो,
भिक्खवे, पञ्च पधानियङ्गानी” ति ।

४. समयसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, असमया पधानाय । कतमे पञ्च ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु जिण्णो होति जरायाभिभूतो । अयं, भिक्खवे,
पठमो असमयो पधानाय ।

१ इमे पञ्च — सी० । २ हय — सी०, रो०, चय — स्या० । ३ इमे पञ्च — स्या० ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु व्याधितो होति व्याधितमि भूतो^१ । अय, भिक्खवे, दुतियो असमयो पधानाय ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, दुग्मिक्ख होति दुत्सस्स दुत्समपिण्ड, न सुकर उच्छेन पग्गहेन यापेतु । अय, भिक्खवे, ततियो असमयो पधानाय ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, भय होति अटविसक्कोपो^२, चक्क-
समारुन्हा जानपदा परियायन्ति । अय, भिक्खवे, चतुत्था असमयो पधानाय ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, सङ्खो भिन्नो होति । सङ्खे खो पन, भिक्खवे, भिन्ने अञ्जमञ्जं अक्कोसा च होन्ति, अञ्जमञ्जं परिभासा च होन्ति, अञ्जमञ्जं परिवस्सेपा च होन्ति, अञ्जमञ्जं परिच्वजा^३ च होन्ति । तत्थ अप्पसत्ता चेव नप्पसीदन्ति, पसन्नानं च एकच्चानं अञ्जापत्त होति । अय, भिक्खवे, पञ्चमो असमयो पधानाय । इमे खो भिक्खवे पञ्च असमया पधानाया ति ।

६ “पञ्चमे, भिक्खवे, समया^४ पधानाय । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु दहरो होति युवा सुसु काळक्केसो भवेन योच्चनन समभागतो पठमेन वयसा । अय भिक्खवे, पठमो समयो पधानाय ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु अप्पावाधो होति अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समभागतो नात्तिसीताय नाच्चुत्ताय मज्झिमाय पधानक्खमाय । अय, भिक्खवे, दुतियो समयो पधानाय ।

८ “पुन च पर, भिक्खवे, सुभिक्ख होति सुत्सस्स सुत्समपिण्ड, सुकर उच्छेन पग्गहेन यापेतु । अय, भिक्खवे, ततियो समयो पधानाय ।

९ “पुन च पर, भिक्खवे, मनुस्सा समग्गा सम्मोदमाना अवियदमाना क्षीरोदकीभूता अञ्जमञ्जं पियक्कदूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति । अय, भिक्खवे, चतुत्थो समयो पधानाय ।

१० “पुन च पर भिक्खवे सङ्खो समग्गो सम्मोदमानो अवियदमानो एहुद्देसो फासु विहरति । सङ्खे खो पन भिक्खवे, समग्ग न वेव अञ्जमञ्जं अक्कोसा होन्ति, न च अञ्जमञ्जं परिभामा होन्ति

१ व्याधितमिभूतो - रो । २ अटवीनकोपो - रया अटवीनतेरो - रो ।
३ परिच्वजना - रो । ४ समयो - रो । ५ युव - रया ।

न च अञ्जमञ्जं परिक्रवेपा होन्ति, न च अञ्जमञ्ज परिचचजा होन्ति । तत्थ अप्पसन्ना चेव पसीदन्ति, पसन्नानं च भिय्योभावो^१ होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो समयो पधानाय । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च समया पधानाया” ति ।

५. मातापुत्तसुत्तं

१ एकं समय भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ- 15
पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सावत्थिय उभो मातापुत्ता
वस्सावास उपगमिसु — भिक्खु च भिक्खुनी च । ते अञ्जमञ्जस्स
अभिण्ह दस्सनकामा अहेसु । माता पि पुत्तस्स अभिण्ह दस्सनकामा
अहोसि, पुत्तो पि मातर अभिण्ह दस्सनकामो अहोसि । तेस अभिण्हं
दस्सना ससग्गो अहोसि । ससग्गे सति विस्सासो अहोसि । विस्सासे 10
सति ओतारो अहोसि । ते ओतिण्णचित्ता सिक्ख अपच्चक्खाय दुब्बल्य
अनाविकत्वा मेथुन धम्म पटिसेविसु ।

२ अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त
निसिन्नो खो ते भिक्खू भगवन्त एतदवोचु — “इध, भन्ते, सावत्थिय उभो 15
मातापुत्ता वस्सावास उपगमिसु — भिक्खु च भिक्खुनी च मेथुन
धम्म पटिसेविसू” ति ।

३ “किं नु सो, भिक्खवे, मोघपुरिसो मञ्जति — ‘न माता
पुत्ते सारज्जति, पुत्तो वा पन मातरी’ ति ? नाह, भिक्खवे, अञ्ज
एकरूप पि समनुपस्सामि एव^२ रजनीय एव कमनीय एव 20
बन्धनीय एव मुच्छनीय एव अन्तरायकर अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधि-
गमाय यथयिद, भिक्खवे, इत्थिरूप^३ । इत्थिरूपे^३, भिक्खवे, सत्ता रत्ता
गिद्धा गथिता^४ मुच्छिता अज्झोपत्ता । ते दीघरत्त सोचन्ति इत्थिरूप-
वसानुगा ।

४ “नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकसद्द पि एकगन्धं पि ... 25
एकरस पि एकफोटुब्ब पि समनुपस्सामि एवं रजनीय एवं कमनीय

१ मीयो भावो — रो० । २ य एव — सी० । ३ इत्थिरूप इत्थीरूपे — स्या० ।

४ गथिता — स्या०, रो० ।

एव मदनीय एव बधनीय एव मुञ्छनीय एव अन्तरायकर अनुत्तरस्स
योगक्षेमस्स अधिगमाय यथयिद, भिक्खवे, इत्थिफोटुब्बे^१ । इत्थि
फोटुब्बे, भिक्खवे, सत्ता रत्ता गिद्धा गथिता मुञ्छिता अज्झोपप्पा ।
ते दीघरत्त सोचन्ति इत्थिफोटुब्बवसानुगा ।

५ “इत्थी, भिक्खवे, गच्छन्ती पि पुरिसस्स चित्त परियादाम
तिट्ठति ठिता पि पे० जिसिष्ठा पि सयाना पि .. हसन्ती पि
भणन्ती पि गायन्ती पि रोदन्ती पि उग्घातिता^२ पि .. मत्ता
पि पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठति । य हि त, भिक्खवे, सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘समन्तपासो मारस्सा’ ति मातुगामयेव सम्मा वदमानो
० वदेय्य — ‘समन्तपासो मारस्सा’ ति ।

“सत्त्वपे असिहत्थेन, पिसाचेना^३ पि सत्त्वपे ।
आसीविस^४ पि आसीवे, येन वट्ठो न जीवति ॥
“न त्वेव एको एकाय, मातुगामेन सत्त्वपे ।
मुट्ठस्सति ता वधन्ति, पेम्भस्सेन सितेन^५ च ॥
“अथो पि दुम्भिवत्थेन, मञ्जुना भणितेन च ।
नेसो जनो स्वासीसवो^६, अपि उग्घातितो मतो ॥
“पञ्च कामगुणा एते, इत्थिस्सप्पि^७ विस्सरे ।
स्सप्पा सद्दा रसा गन्धा, फोटुब्बा च मनोरमा ॥
“तेस कामोषवून्हान कामे अपरिजानत ।
काल गति भवा भव, ससारप्पि पुरक्खता ॥
“ये च कामे परिञ्जाय, चरन्ति अकुतोभया ।
ते वे पारक्खता लोके ये पत्ता आसवक्खय” ति ॥

६ उपज्झायसुत्त

१ अथ सो अज्झासरो भिक्खु येन सको उपज्झायो तेनुपसद्दमि
उपसद्दमिरवा सय उपज्झाय एतदवोच — “एतरहि मे भन्तो, मपुरक्क-
२३ पातो चेय जायो दिसा च मे म पक्खायन्ति, धम्मा च मं नप्पटिमन्ति,

१ इत्थीफोटुब्बी — स्या इत्थिफोटुब्बी — रो । २ उग्घातिता — ली । ३ पिसाचेन
— स्या रो । ४ आसीवे — स्या । ५ मित्तेन — स्या० रो । ६ स्वासीसवो — स्या ।
७ इत्थीस्सप्पि — स्या । ८ गति — ली स्या रो । ९ पारक्खता — स्या० रो ।

थीनमिद्ध च मे चित्त परियादाय तिष्ठति, अनभिरतो च ब्रह्मचरिय चरामि, अत्थि च मे धम्मेषु विचिकिच्छा” ति ।

२. अथ खो सो भिक्खु तं सद्धिविहारिक भिक्खु आदाय येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “अयं, 5 भन्ते, भिक्खु एवमाह — ‘एतरहि मे, भन्ते, मधुरकजातो चेव कायो, दिसा च मे’ न पक्खायन्ति, धम्मा च म^१ नप्पटिभन्ति, थीनमिद्ध च मे चित्त परियादाय तिष्ठति, अनभिरतो च ब्रह्मचरिय चरामि, अत्थि च मे धम्मेषु विचिकिच्छा” ति ।

३. “एव हेतं, भिक्खु, होति इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारस्स, भोजने 10 अमत्तञ्जुनो, जागरिय अननुयुत्तस्स, अविपस्सकस्स कुसलान धम्मान, पुब्बरत्तापररत्त बोधिपक्खियानं धम्मान भावनानुयोग अननुयुत्तस्स विहरतो, य मधुरकजातो चेव कायो होति, दिसा चस्स न पक्खायन्ति, धम्मा च त नप्पटिभन्ति, थीनमिद्धं चस्स चित्त परियादाय तिष्ठति, अनभिरतो च ब्रह्मचरियं चरति, होति चस्स धम्मेषु विचिकिच्छा । 15 तस्मातिह ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्ब — ‘इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो भविस्सामि, भोजने मत्तञ्जू, जागरिय अनुयुत्तो, विपस्सको कुसलान धम्मान, पुब्बरत्तापररत्त बोधिपक्खियान धम्मान भावनानुयोग अनुयुत्तो विहरिस्सामी’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्ब” ति ।

४ अथ खो सो भिक्खु भगवता^३ इमिना ओवादेन ओवदितो 20 उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति, तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मेषु अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, 21 कत करणीय, नापरं इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अञ्जतरो पन^४ सो भिक्खु अरहत्त अहोसि ।

५. अथ खो सो भिक्खु अरहत्त^५ पत्तो^६ येन सको उपज्झायो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सक उपज्झाय एतदवोच — “एतरहि मे,

१ म — म० । २ मे — म० । ३ भगवतो — रो० । ४ च पन — म्या०, रो० । ५-५. अरहत्तपत्तो — स्या०, रो० ।

भन्ते, न चेव' मधुरकजातो कायो, दिसा च मे पक्खायन्ति, घम्मा च म पटिभन्ति, धीनमिदं च मे चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अभिरतो च ब्रह्मचरियं चरामि, नत्थि च मे धम्मेषु विचिकिञ्छा" ति । अयं सो सो भिक्खु तं सद्धिविहारिकं भिक्खुं आदाय येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो सो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — "अयं, भन्ते, भिक्खु एकमाह — 'एतरहि मे, भन्ते, न चेव मधुरकजातो कायो, दिसा च मे पक्खायन्ति, घम्मा च म पटिभन्ति, धीनमिदं च मे चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अभिरतो च ब्रह्मचरियं चरामि, नत्थि च मे धम्मेषु विचिकिञ्छा" ति ।

६ "एव हेतु, भिक्खु, होति इन्द्रियेषु गुप्तद्वारस्स, भोजने मत्तञ्जुनो, जागरियं अनुयुत्तस्स, विपस्सकस्स कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं वोधिपक्खियानं धम्मानं भावनानुयोगं अनुयुत्तस्स विहरतो यं न चेव मधुरकजातो कायो होति, दिसा चस्स पक्खायन्ति, घम्मा च तं पटिभन्ति, धीनमिदं चस्स चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अभिरतो च ब्रह्मचरियं चरति, न चस्स होति धम्मेषु विचिकिञ्छा । तस्मात्तिह वो भिक्खवे, एव सिक्खितव्वं — 'इन्द्रियेषु गुप्तद्वारा भविस्साम, भोजने मत्तञ्जुनो, जागरियं अनुयुत्ता, विपस्सका कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं वोधिपक्खियानं धम्मानं भावनानुयोगं अनुयुत्ता विहरिस्सामा ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्वं" ति ।

७ ठानसुत्त

१ "पञ्चिमानि, भिक्खवे, ठानानि अभिण्हं पञ्चवेप्पित्तव्यानि इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पट्यजितेन वा । कसमानि पञ्च ? 'जराधम्मोमिहं जरं भनतीतो' ति अभिण्हं पञ्चवेप्पित्तव्यं इत्थिया वा पुग्गिमेन वा गहट्ठेन वा पट्यजितेन वा । 'ध्याधिधम्मोमिहं ध्याधिं भनतीतो' ति अभिण्हं पञ्चवेप्पित्तव्यं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पट्यजितेन वा । 'मरणधम्मोमिहं मरणं भनतीतो' ति अभिण्हं पञ्चवेप्पित्तव्यं इत्थिया वा पुग्गिमेन वा गहट्ठेन वा पट्यजितेन वा । गम्बहिं मं पियहिं मनापहिं मानाभायो विनाभायो ति अभिण्हं पञ्च

वेक्खितब्ब इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ।
 'कम्मस्सकोम्हि, कम्मदायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मपटिसरणो ।
 य कम्म करिस्सामि — कल्याण वा पापक वा — तस्स दायादो भविस्सामी'
 ति अभिण्ह पच्चवेक्खितब्ब इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्ब-
 जितेन वा ।

5

२ "किञ्च, भिक्खवे, अत्थवस पटिच्च 'जराधम्मोम्हि, जर
 अनतीतो' ति अभिण्ह पच्चवेक्खितब्ब इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन
 वा पब्बजितेन वा ? अत्थि, भिक्खवे, सत्तान योब्बने योब्बनमदो, येन
 मदेन मत्ता^१ कायेन दुच्चरित चरन्ति, वाचाय दुच्चरित चरन्ति, मनसा
 दुच्चरितं चरन्ति । तस्स त ठान अभिण्ह पच्चवेक्खतो यो योब्बने 10
 योब्बनमदो सो सब्बसो वा पहीयति तनु वा पन होति । इद खो,
 भिक्खवे, अत्थवस पटिच्च 'जराधम्मोम्हि, जर अनतीतो' ति अभिण्ह
 पच्चवेक्खितब्ब इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ।

३ "किञ्च, भिक्खवे, अत्थवस पटिच्च 'व्याधिधम्मोम्हि, व्याधि
 अनतीतो' ति अभिण्ह पच्चवेक्खितब्ब इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा 15
 पब्बजितेन वा ? अत्थि, भिक्खवे, सत्तान आरोग्ये आरोग्यमदो, येन
 मदेन मत्ता कायेन दुच्चरित चरन्ति, वाचाय दुच्चरित चरन्ति, मनसा
 दुच्चरित चरन्ति । तस्स त ठान अभिण्ह पच्चवेक्खतो यो आरोग्ये
 आरोग्यमदो सो सब्बसो वा पहीयति तनु वा पन होति । इद खो,
 भिक्खवे, अत्थवस पटिच्च 'व्याधिधम्मोम्हि, व्याधि अनतीतो' ति 20
 अभिण्ह पच्चवेक्खितब्ब इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ।

४ "किञ्च, भिक्खवे, अत्थवस पटिच्च 'मरणधम्मोम्हि, मरण
 अनतीतो' ति अभिण्ह पच्चवेक्खितब्ब इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा
 पब्बजितेन वा ? अत्थि, भिक्खवे, सत्तान जीविते जीवितमदो, येन 25
 मदेन मत्ता कायेन दुच्चरित चरन्ति, वाचाय दुच्चरित चरन्ति, मनसा
 दुच्चरित चरन्ति । तस्स त ठान अभिण्ह पच्चवेक्खतो यो जीविते
 जीवितमदो सो सब्बसो वा पहीयति तनु वा पन होति । इद खो, भिक्खवे,
 अत्थवस पटिच्च 'मरणधम्मोम्हि, मरण अनतीतो' ति अभिण्ह पच्च-
 वेक्खितब्ब इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ।

५ “किञ्च, भिक्षवे, अत्यवस पटिञ्च ‘सम्बेहि मे पियहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो’ ति अभिण्ह पञ्चवेक्सितव्व इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्टेन वा पब्बजितेन वा ? अत्थि, भिक्षवे, सत्तान पियेसु मनापेसु’ यो’ छन्दरागो येन रागेन रत्ता’ कायेन दुच्चरित चरन्ति, वाचाय दुच्चरित चरन्ति, मनसा दुच्चरित चरन्ति । तस्स त ठान अभिण्ह पञ्चवेक्सितो यो पियेसु मनापेसु छन्दरागो सो सम्बसो वा पहीयति तनु वा पन होति । इदं खो, भिक्षवे, अत्यवस पटिञ्च ‘सम्बेहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो’ ति अभिण्ह पञ्चवेक्सितव्व इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्टेन वा पब्बजितेन वा ।

६ “किञ्च, भिक्षवे, अत्यवस पटिञ्च ‘कम्मस्सकोम्हि, कम्म दायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मपटिसरणो, य कम्म करिस्सामि - कल्याण वा पापक वा - तस्स दायादो भविस्सामी’ ति अभिण्ह पञ्च वेक्सितव्व इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्टेन वा पब्बजितेन वा ? अत्थि भिक्षवे, सत्तान कायदुच्चरित वचीदुच्चरित मनोदुच्चरित । तस्स त ठान अभिण्ह पञ्चवेक्सितो सम्बसो वा दुच्चरित पहीयति तनु वा पन होति । इदं खो, भिक्षवे, अत्यवस पटिञ्च ‘कम्मस्सकोम्हि, कम्म दायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मपटिसरणो, य कम्म करिस्सामि - कल्याण वा पापक वा - तस्स दायादो भविस्सामी’ ति अभिण्ह पञ्च वेक्सितव्व इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्टेन वा पब्बजितेन वा ।

७ “स’ खो’ सो भिक्षवे, अरियसावको इत्ति पटिसञ्चि-
क्खति - ‘न खो अहञ्जेवेको’ जरायम्मो जर अनतीतो, अथ खो यावता सत्तान प्रागति गति च्छुति उपपत्ति सम्बे सत्ता जरायम्मा जर अनतीता ति । तस्स त ठान अभिण्ह पञ्चवेक्सितो ममो सञ्जायति । सो त मग्ग भासेवति भावेति बहुमीकरोति । तस्स तं मग्ग भासेवतो भावयतो बहुमीकरोतो सघोजनानि सम्बसो पहीयन्ति अनुसया व्यन्ती-
होन्ति ।

८ न खो अहञ्जेवेको व्याधिधम्मो व्याधिं अनतीतो, प्रथ खो यावता सत्तान प्रागति गति च्छुति उपपत्ति सम्बे सत्ता व्याधि

१-१ स्या री पीत्यकेषु नरिषु । २ सत्ता - स्या । ३-३ सवे - रो ।

४ अहञ्जव एको - रो ।

धम्मा व्याधिं अनतीता ति । तस्स त ठान अभिण्ह पच्चवेक्खतो मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्ग आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स त मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो सयोजनानि सब्बसो^१ पहीयन्ति, अनुसया व्यन्तीहोन्ति ।

६. . . न खो अहञ्जेवेको मरणधम्मो मरणं अनतीतो, 5
अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बे सत्ता मरणधम्मा मरण अनतीता ति । तस्स त ठान अभिण्ह पच्चवेक्खतो मग्गो सञ्जायति । सो त मग्ग आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स त मग्ग आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो सयोजनानि सब्बसो पहीयन्ति, अनुसया व्यन्तीहोन्ति । 10

१०. . न खो मयहेवेकस्स सब्बेहि पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो, अथ खो यावता सत्तान आगति गति चुति उपपत्ति सब्बेस सत्तान पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो ति । तस्स त ठान अभिण्ह पच्चवेक्खतो मग्गो सञ्जायति । सो त मग्ग आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स त मग्ग आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो सयोजनानि सब्बसो पहीयन्ति, अनुसया व्यन्तीहोन्ति । 15

११. न खो अहञ्जेवेको कम्मस्सको कम्मदायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मप्पटिसरणो, य कम्म करिस्सामि — कल्याण वा पापकं वा — तस्स दायादो भविस्सामि, अथ खो यावता सत्तान आगति गति चुति उपपत्ति सब्बे सत्ता कम्मस्सका कम्मदायादा कम्मयोनि 20
कम्मबन्धु कम्मप्पटिसरणा, य कम्म करिस्सन्ति — कल्याण वा पापक वा — तस्स दायादा भविस्सन्ती ति । तस्स त ठान अभिण्ह पच्चवेक्खतो मग्गो सञ्जायति । सो त मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स त मग्ग आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो सयोजनानि सब्बसो पहीयन्ति, अनुसया व्यन्तीहोन्ती ति । 25

“व्याधिधम्मा जराधम्मा, अथो मरणधम्मिनो ।

यथा धम्मा तथा सत्ता^२, जिगुच्छन्ति पथुज्जना ॥

“अह चे त जिगुच्छेय्य, एव धम्मेषु पाणिसु ।

न^३ मेत^४ पतिरूपस्स^५, मम एव विहारिनो ॥

१ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ सन्ता — स्या० । ३-३ तमेत — रा० ।
४ पटिरूपस्स — स्या०, रो० ।

“सोह एव विहरन्तो ज्ञात्वा धम्म निरुपधि ।
 भारोग्ये योव्वनस्मि च, जीवितस्मि च ये^१ मदा^२ ॥
 “सव्वे मदे अभिभास्मि, नेवखम्म दट्ठु जेमतो ।
 तस्स मे अहु उस्साहो, निव्वान अभिपस्सतो ॥
 “नाह भव्वो एतरहि, कामानि पटिसेवितु ।
 अनिवत्ति भविस्सामि, ब्रह्मचरियपरायणो^३” ति ॥

८ लिच्छविकुमारकमुत्त

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार
 सासाय । अथ सो भगवा पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
 वेसालि पिण्डाय पाविसि । वेसालिय पिण्डाय चरित्वा पञ्चामस
 पिण्डपातपटिककन्तो महावन अज्झोगाहेत्वा अज्झतरस्मि रुक्खमूले
 दिवाविहार निसीदि ।

२ तेन सो पन समयेन मम्बहुला लिच्छविकुमारका सज्जानि
 धनूनि^४ आदाय कुक्कुरसङ्घपरिवृता महावन अनुचङ्क्रममाना अनुविचर
 माना अद्दसु भगवन्त अज्झतरस्मि रुक्खमूले नितिप्प दिस्वान^५
 सज्जानि धनूनि निविस्सपित्वा कुक्कुरसङ्घ^६ एमन्त उय्योजेत्वा येन
 भगवा तनुपसङ्गमिसु उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा तुण्हीभूता
 तुण्हीभूता पञ्जलिवा भगवन्त पयिरुपासन्ति ।

३ तेन सो पन समयेन महानामो लिच्छवि^७ महावन जङ्घा
 विहार^८ अनुचङ्क्रममानो^९ अद्दस ते लिच्छविकुमारय तुण्हीभूते तुण्हीभूते
 पञ्जलिवे^{१०} भगवन्त पयिरुपामन्ते दिस्वा येन भगवा तनुपसङ्गमि
 उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एमन्त निसोदि । एमन्त नितिप्रो
 गो महानामो लिच्छवि उदानं उदानसि — ‘भविस्सन्ति वग्गी, भवि
 स्मन्ति वग्गी’ ति ।

४ “कि पन त्य महानाम तय यग्गि — ‘भविरगन्ति वग्गी,
 भविग्गन्ति वग्गी’ ति ?

१-१ यो वरो - एवा रो । २ ददावेत्तागारी - एवा दद्वर्त्तागारी -
 रो । ३ वद्वर्त्तानि - रो । ४ दिग्वा - एवा रो । ५ निष्पारी - एवा ।
 ६ अद्दवहार - एवा रो । ७ अनुविचरमायी - एवा रो० ।

“इमे, भन्ते, लिच्छविकुमारका चण्डा फरुसा अपानुभा^१ ।
 यानि पि तानि कुलेसु पहेणकानि^२ पहीयन्ति, उच्छू ति वा वदरा ति वा
 पूवा ति वा मोदका ति वा सडकुलिका^३ ति वा, तानि विलुम्पित्वा विलु-
 म्पित्वा खादन्ति, कुलित्थीन पि कुलकुमारीन पि पच्छालिय खिपन्ति ।
 ते दानिमे तुण्हीभूता तुण्हीभूता पञ्जलिका भगवन्त पयिरुपासन्ती” ति । 5

५. “यस्स कस्सचि, महानाम, कुलपुत्तस्स पञ्च घम्मा सवि-
 ज्जन्ति — यदि वा रञ्जो खत्तियस्स मुद्धाभिसित्तस्स^४, यदि वा रट्ठि-
 कस्स पेत्तनिकस्स, यदि वा सेनाय सेनापतिकस्स, यदि वा गामगामणि-
 कस्स^५, यदि वा पूगगामणिकस्स, ये वा पन कुलेसु पच्चैकाधिपच्च कारेन्ति,
 वुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि । 10

६ “कतमे पञ्च ? इध, महानाम, कुलपुत्तो उट्टानविरियाधि-
 गतेहि^६ भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावविखत्तेहि धम्मिकेहि धम्म-
 लद्धेहि मातापितरो सक्करोति गरु^७ करोति मानेति पूजेति । तमेन
 मातापितरो सक्कता गरुकता मानिता पूजिता कल्याणेन मनसा अनु-
 कम्पन्ति — ‘चिर जीव, दीघमायु पालेही’ ति । मातापितानुकम्पितस्स, 15
 महानाम, कुलपुत्तस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

७ “पुन च पर, महानाम, कुलपुत्तो उट्टानविरियाधिगतेहि
 भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावविखत्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि
 पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसे सक्करोति गरु करोति मानेति पूजेति ।
 तमेन पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसा सक्कता गरुकता मानिता पूजिता 20
 कल्याणेन मनसा अनुकम्पन्ति — ‘चिर जीव, दीघमायु पालेही’ ति ।
 पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसानुकम्पितस्स, महानाम, कुलपुत्तस्स वुद्धि-
 येव पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

८. “पुन च पर, महानाम, कुलपुत्तो उट्टानविरियाधिगतेहि
 भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावविखत्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि 25
 खेत्तकम्मन्तसामन्तसव्योहारे^८ सक्करोति गरु करोति मानेति पूजेति ।
 तमेन खेत्तकम्मन्तसामन्तसव्योहारा सक्कता गरुकता मानिता पूजिता

१ अपजहा ति — सी०, अपाटुभा — स्या०, अपजहा — रो० । २ पहीनकानि —
 सी०, पहीणकानि — स्या०, पहिणकानि — रो० । ३ सक्खलिका — सी०; सक्खलका —
 रो० । ४ मुद्धावसित्तस्स — सी० । ५ गामगामिकस्स — स्या० । ६ उट्टानवीरियाधिगतेहि —
 म० । ७ गरु — स्या०, रो० । ८ सव्योहारे — सी०, जे० ।

कल्याणेन मनसा अनुकम्पन्ति - 'चिर जीव, दीधमायु पालेही' ति । खेसकम्मन्तसामन्तसव्योहारानुकम्पितस्स, महानाम, कुलपुत्तस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

६ "पुन च पर, महानाम कुलपुत्तो उट्टानविरियाधिगतहि भोगेहि बाहावलपरिचितेहि सेदावविसत्तेहि धम्मिषेहि धम्मसद्धि यावता' वसिपटिग्गाहिका देवता सक्करोति' गरु करोति मानेति पूजेति । तमेन वसिपटिग्गाहिका देवता सक्कता गरुक्ता मानिता पूजिता कल्याण मनसा अनुकम्पन्ति - 'चिर जीव, दीधमायु पालेही' ति । देवतानु कम्पितस्स महानाम, कुलपुत्तस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

१० "पुन च पर, महानाम, कुलपुत्तो उट्टानविरियाधिगतहि भोगेहि बाहावलपरिचितेहि सेदावविसत्तेहि धम्मिषेहि धम्मसद्धि समणब्राह्मणे सक्करोति गरु करोति मानेति पूजेति । तमेन समण ब्राह्मणा सक्कता गरुक्ता मानिता पूजिता कल्याणेन मनसा अनुकम्पन्ति - 'चिर जीव, दीधमायु पालेही' ति । समणब्राह्मणानुकम्पितस्स, महानाम, कुलपुत्तस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

११ "यस्स कस्सचि, महानाम, कुलपुत्तस्स इम पञ्च धम्मा सविज्जन्ति - यदि वा रज्ज्मो क्षसियस्स मुद्धाभिसित्तस्स यदि वा रट्टिकस्स पेत्तनिकस्स, यदि वा सेनाय सेनापतिकस्स, यदि वा गाम गामणिकस्स, यदि वा पूगगामणिकस्स, ये वा पन कुलेसु पञ्चेपाधिपञ्च कारेन्ति बुद्धियेव पाटिकङ्का, नो परिहानी ति ।

"मातापितुकिञ्चकरो पुत्तदारहितो सदा ।
अन्तोजनस्स अत्थाय ये चस्स अनुजीविनो ॥
"उभिन्न चेव अत्थाय वदञ्ज्मू होति सीसवा ।
आतीन पुब्बपेतान, धिट्ठे धम्मे च जीवत ॥
समणान ब्राह्मणान देवतान च पण्डितो ।
वित्तिसञ्जननो होति धम्मेन घरमावसं ॥
"सो करिस्वान कल्याण पुज्जो होति पससियो ।
इधेव न पससन्ति पेच्च सम्मे पमोदती" ति ॥

६. पठमवुड्ढपव्वजितसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो दुल्लभो वुड्ढपव्व-
जितो । कतमेहि पञ्चहि ? दुल्लभो, भिक्खवे, वुड्ढपव्वजितो निपुणो,
दुल्लभो आकप्पसम्पन्नो, दुल्लभो बहुस्सुतो, दुल्लभो धम्मकथिको,
दुल्लभो विनयधरो । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्महि समन्नागतो
दुल्लभो वुड्ढपव्वजितो” ति ।

5

१०. दुतियवुड्ढपव्वजितसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो दुल्लभो वुड्ढपव्व-
जितो । कतमेहि पञ्चहि ? दुल्लभो, भिक्खवे, वुड्ढपव्वजितो सुवचो,
दुल्लभो सुग्गहितग्गाही, दुल्लभो पदविखणग्गाही, दुल्लभो धम्म-
कथिको, दुल्लभो विनयधरो । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्महि
समन्नागतो दुल्लभो वुड्ढपव्वजितो” ति ।

10

नीवरणवग्गो छट्ठो ।

तस्सुद्धानं

आवरण रासि अङ्गानि, समय^१ मातुपुत्तिका ।

उपज्झा^२ ठाना लिच्छवि^३, कुमारा^४ अपरा^५ दुवे ति ॥

७. सञ्ज्ञावग्गो

१. पठमसञ्ज्ञासुत्तं

१ “पञ्चिमा, भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला
होन्ति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा पञ्च ?
असुभसञ्ज्ञा^१, मरणसञ्ज्ञा, आदीनवसञ्ज्ञा^२, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा^३,
सव्वलोके अनभिरतिसञ्ज्ञा^४” — इमा खो, भिक्खवे, पञ्च सञ्ज्ञा
भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिससा अमतोगधा अमत-
परियोसाना” ति ।

१ समय च — रो० । २-२ उपज्झाद्धानकुमारा — स्या०, उपज्झाद्धाना
कुमारा — रो० । ३-३ लिच्छवी अपरे — स्या०, रो० । ४ अनिच्चमञ्ज्ञा अनत्तसञ्ज्ञा —
स्या० । ५ स्या० पोत्यके नत्थि । ६ पटिकूलसञ्ज्ञा — स्या०, रो० । ७ अनभिरतसञ्ज्ञा
— सी०, स्या०, रो० ।

२ वृत्तियसञ्ज्ञासुत्त

१ “पञ्चिमा, भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फसा
होन्ति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा पञ्च ?
अनिच्चसञ्ज्ञा, अनत्तसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा,
सब्बलोके अनभिरतिसञ्ज्ञा — इमा लो, भिक्खवे, पञ्च सञ्ज्ञा
भाविता बहुलीकता महप्फसा होन्ति महानिससा अमतोगघा अमत-
परियोसाना’ ति ।

३ पठमवङ्गिसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, वङ्गीहि वङ्गमानो अरियसावको अरि-
याय वङ्गिया वङ्गति, सारावायी च होति वरादायी च कायस्स । कत-
माहि पञ्चहि ? सद्दाय वङ्गति, सीलेन वङ्गति, सुतेन वङ्गति, चागेन वङ्गति,
पञ्जाय वङ्गति — इमाहि लो भिक्खवे, पञ्चहि वङ्गीहि वङ्गमानो
अरियसावको अरियाय वङ्गिया वङ्गति सारावायी च होति वरादायी
च कायस्सा ति ।

“सद्दाय सीलेन च यो’ पवङ्गति’,
पञ्जाय चागेन सुतेन चूमय ।
सो ताविसो सप्पुरिसो विचक्खणो,
आदीयसी सारमिषेव अत्तनो’ ति ।

४ वृत्तियवङ्गिसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, वङ्गीहि वङ्गमाना अरियसाविका
अरियाय वङ्गिया वङ्गति, सारावायिनी च होति वरादायिनी च कायस्स ।
कतमाहि पञ्चहि ? सद्दाय वङ्गति सीलेन वङ्गति, सुतेन वङ्गति चागेन
वङ्गति पञ्जाय वङ्गति — इमाहि लो भिक्खवे, पञ्चहि वङ्गीहि वङ्गमाना
अरियसाविका अरियाय वङ्गिया वङ्गति सारावायिनी च होति वरादायिनी
च कायस्सा ति ।

“सद्दाय सीलेन च या’ पवङ्गति’,
पञ्जाय चागेन सुतेन चूमय ।
सा ताविसी सीलयसी उपासिका,
आदीयसी सारमिषेव अत्तनो’ ति ॥

५. साकच्छसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल-
साकच्छो सन्नह्मचारीनं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाय कथाय च आगत पञ्हं
व्याकत्ता होति, अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाय
कथाय च आगत पञ्हं व्याकत्ता होति, अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, 5
पञ्ञासम्पदाय कथाय च आगत पञ्हं व्याकत्ता होति, अत्तना च
विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पदाय कथाय च आगत पञ्हं व्याकत्ता
होति, अत्तना च विमुत्तिज्ञाणदस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिज्ञाणदस्सन-
सम्पदाय कथाय च आगत पञ्हं व्याकत्ता होति । इमेहि खो, भिक्खवे,
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलंसाकच्छो सन्नह्मचारीनं” ति । 10

६. साजीवसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलसाजीवो
सन्नह्मचारीनं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना
च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाय कथाय च कत पञ्हं व्याकत्ता होति,
अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाय कथाय च कत पञ्हं
व्याकत्ता होति, अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पदाय कथाय 15
च कत पञ्हं व्याकत्ता होति, अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्ति-
सम्पदाय कथाय च कतं पञ्हं व्याकत्ता होति, अत्तना च विमुत्तिज्ञाण-
दस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिज्ञाणदस्सनसम्पदाय कथाय च कतं पञ्हं
व्याकत्ता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो
भिक्खु अलसाजीवो सन्नह्मचारीनं” ति । 20

७. पठमइद्विपादसुत्तं

१ “यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा पञ्च धम्मे
भावेति, पञ्च धम्मे बहुलीकरोति, तस्स द्वित्रं फलान अञ्जतर फल
पाटिकह्व - दिट्ठेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता ।

२ “कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु छन्दसमाधिपधान-
सङ्घारसमन्नागतं इद्विपाद भावेति, विरियसमाधि . चित्तसमाधि ... 25

वीमसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागत इद्विपाद भावेति, उस्सोन्धिष्ण्वेव^१ पञ्चमि^२ । यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु या भिक्खुनी वा इमं पञ्च धम्मे भावेति, इमे पञ्च धम्मे बहुलीकरोति, तस्स द्विष फलान् प्रञ्जतर फल पाटिकङ्क - दिट्ठेव धम्मे अञ्ज्जा, सति वा उपादिसेस अनागामिता^३ ति ।

८ तृतीयइद्विपादसुत

१ 'पुम्मेवाह^४, भिक्खवे, सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो वोधिसत्तो ष समानो पञ्च धम्मे भावेसि, पञ्च धम्मे बहुलमकासि^५ । कतमे पञ्च ? छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागत इद्विपाद भावेसि, विरिय समाधि चित्तसमाधि वीमसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागत इद्विपाद भावेसि उस्सोन्धिष्ण्वेव पञ्चमि^६ । सो खो अह, भिक्खवे, इमेस उस्सोन्धिपञ्चमान धम्मान भावितत्ता बहुलीकत्ता यस्स यस्स अभिञ्ज्जासञ्चिक्खरणीयस्स धम्मस्स चित्त अभिनिष्णामेसि अभिञ्ज्जा सञ्चिक्खिरियाय तत्र तत्रेव सक्खिभवत्त पापुणि सति सति आयत्तने ।

२ "सो सचे आर्कङ्क - 'अनेकविहित इद्विविध पञ्चनु भवेम्य पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेम्य' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभवत्त पापुणि सति सति आयत्तने ।

३ "सो सचे आर्कङ्क पे० - 'आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ज्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ज्जा सञ्चिक्खत्ता उपसम्पज्ज विहरेम्य' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभवत्त पापुणि सति सति आयत्तने^७ ति ।

९ निब्बिदासुत

१ "पञ्चिम, भिक्खवे धम्मा भाविता बहुलीकत्ता एवन्त निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ज्जाय सम्बोधाय निव्वानाय सवत्तन्ति ।

२ "कतमे पञ्च ? इध, भिक्खव भिक्खु असुमानुपत्ती वाये विहरति, आहारे पटिक्खसञ्ज्जो^८, सञ्चलोये अनभिरत्तिरञ्ज्जो^९,

१-१ उस्सोन्धिपञ्च पञ्चमी - नी । २ पुम्मेवाह - रो । ३ बहुलीकत्ता - नी । ४ पटिक्खसञ्ज्जो - स्या रो । ५ अनेकविहितपञ्ज्जो - सी स्या रो ।

सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरणसञ्जा खो पनस्स अज्झत्त सूपट्ठिता होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा भाविता बहुलीकता एकन्त-निव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तन्ती” ति ।

१०. आसवक्खयमुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता आसवान ५ खयाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्जी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरणसञ्जा खो पनस्स अज्झत्त सूपट्ठिता होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा भाविता बहुलीकता आसवान खयाय सवत्तन्ती” ति ।

10

सञ्जावग्गो सत्तमो ।

तत्सुद्धानं

द्वे च सञ्जा द्वे वड्डी च, साकच्छेन च साजीव ।
इद्धिपादा च द्वे वुत्ता, निव्विदा चासवक्खया ति ॥

८. योधाजीववग्गो

१. पठमचेतोविमुत्तिफलमुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता चेतो-विमुत्तिफला च होन्ति चेतोविमुत्तिफलानिससा च, पञ्जाविमुत्तिफला च होन्ति पञ्जाविमुत्तिफलानिससा च ।

B 7
R 8

15

“कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी, काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्जी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरणसञ्जा खो पनस्स अज्झत्त सूपट्ठिता होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा भाविता बहुलीकता चेतोविमुत्तिफला च होन्ति चेतोविमुत्तिफलानिससा च, पञ्जाविमुत्ति- 20 फला च होन्ति पञ्जाविमुत्तिफलानिससा च । यतो खो, भिक्खवे,

मिक्खु चेतोविमुत्तो च होति पञ्चाविमुत्तो च होति' - अथ वुच्चति, मिक्खवे, 'मिक्खु उक्खित्तपलिघो इति पि, सङ्खिण्णपरिखो' इति पि, अम्बुन्हेसिको इति पि, निरग्गळो इति पि, अरियो पन्नदजो पन्नमारो विसयुत्तो इति पि' ।

२ "कथं च, मिक्खवे, मिक्खु उक्खित्तपलिघो होति ? इध, मिक्खवे, मिक्खुनो अविज्जा पहीना होति उक्खिन्नमूला तालावत्पुक्का अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । एव सो, मिक्खवे, मिक्खु उक्खित्तपलिघो होति ।

३ "कथं च, मिक्खवे, मिक्खु सङ्खिण्णपरिखो होति ? इध, मिक्खवे, मिक्खुनो पोदोअधिको' जातिससारो पहीनो होति उक्खिन्नमूलो तालावत्पुक्को अनभावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मा । एव सो, मिक्खवे, मिक्खु सङ्खिण्णपरिखो होति ।

४ "कथं च, मिक्खवे, मिक्खु अम्बुन्हेसिको होति ? इध, मिक्खवे, मिक्खुनो तण्हा पहीना होति उक्खिन्नमूला तालावत्पुक्का अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । एव सो, मिक्खवे, मिक्खु अम्बुन्हेसिको होति ।

५ "कथं च, मिक्खवे, मिक्खु निरग्गळो होति ? इध, मिक्खवे, मिक्खुनो पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि पहीनानि होन्ति उक्खिन्नमूलानि तालावत्पुक्कानि अनभावङ्कतानि आयति अनुप्पादधम्मानि । एव सो, मिक्खवे, मिक्खु निरग्गळो होति ।

६ "कथं च, मिक्खवे, मिक्खु अरियो पन्नदजो पन्नमारो विसयुत्तो होति ? इध, मिक्खवे, मिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो होति उक्खिन्नमूलो तालावत्पुक्को अनभावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मा । एवं सो, मिक्खवे मिक्खु अरियो पन्नदजो पन्नमारो विसयुत्तो होती' ति ।

२ वृत्तियचेतोविमुत्तिफलसुत्त

१ "पञ्चमे मिक्खवे, धम्मा भाविता बहुसीकता चेतोविमुत्तिफला च होन्ति चेतोविमुत्तिफलानिससा च, पञ्चाविमुत्तिफला च होन्ति

१ स्या री पीत्यकेनु गतिव । २ सङ्खिण्णपरिखो - स्या । ३ पोदोअधिकी -

पञ्चाविमुत्तिफलानिसंसा च । कतमे पञ्च ? अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा भाविता बहुलीकता चेतोविमुत्तिफला च होन्ति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्चाविमुत्तिफला च होन्ति पञ्चाविमुत्तिफलानिसंसा च । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु चेतोविमुत्तो च होति पञ्चाविमुत्तो च — अयं वुच्चति, भिक्खवे, ‘भिक्खु उक्खित्तपलिघो इति पि, सङ्घिण्णपरिखो इति पि, अब्बुहेसिको इति पि, निरग्गळो इति पि, अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसयुत्तो इति पि’ ।

२ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु उक्खित्तपलिघो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अविज्जा पहीना होति उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु उक्खित्तपलिघो होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सङ्घिण्णपरिखो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पोणोब्भविको जातिससारो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो आर्याति अनुप्पादधम्मो । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु सङ्घिण्णपरिखो होति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अब्बुहेसिको होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा पहीना होति उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु अब्बुहेसिको होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु निरग्गळो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति उच्छिन्नमूलानि तालावत्युक्तानि अनभावङ्कतानि आर्याति अनुप्पादधम्मानि । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु निरग्गळो होति ।

६ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसयुत्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो आर्याति अनुप्पादधम्मो । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसयुत्तो होती” ति ।

३ पथमधम्मविहारोसुत्त

१ अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमिस्त्वा भगवन्त भग्निवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिञ्चो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “धम्मविहारी धम्मविहारी ति, मन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, मन्ते, भिक्खु धम्मविहारी होत्थी” ति ?

२ “इध, भिक्खु, भिक्खु धम्म परियापुणाति — सुत्त, गेय्यं, वेय्याकरण, गाय उदान, इतिवुत्तक, जासक, अञ्जुत्तधम्म, वेदस्स । सो ताय धम्मपरियत्तिया दिवस अतिनामेति, रिञ्चति पटिसल्लान, नानु युञ्जति अञ्जत्त चेतोसमय । अय वुच्चति, भिक्खु — ‘भिक्खु परियत्ति बहुलो, नो धम्मविहारी’ ।

३ “पुन च पर, भिक्खु, भिक्खु यथासुत्त यथापरियत्त धम्म वित्थारेण परेस वेसेति । सो ताय धम्मपञ्जत्तिया दिवस अतिनामेति, रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अञ्जत्त चेतोसमय । अय वुच्चति, भिक्खु — ‘भिक्खु पञ्जत्तिबहुलो, नो धम्मविहारी’ ।

४ “पुन च पर, भिक्खु, भिक्खु यथासुत्त यथापरियत्त धम्म वित्थारेण सज्जाय करोति । सो तेन सज्जायेण दिवस अतिनामेति, रिञ्चति पटिसल्लान, नानुयुञ्जति अञ्जत्त चेतोसमय । अय वुच्चति, भिक्खु — ‘भिक्खु सज्जायबहुलो, नो धम्मविहारी’ ।

५ “पुन च पर, भिक्खु, भिक्खु यथासुत्त यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवित्तकेति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । सो सहि धम्म वित्तकेहि दिवस अतिनामेति, रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अञ्जत्त चेतोसमय । अय वुच्चति, भिक्खु — ‘भिक्खु वित्तक्कबहुलो, नो धम्मविहारी’ ।

६ “इध, भिक्खु भिक्खु धम्म परियापुणाति — सुत्तं, गेय्यं वेय्याकरण गाय, उदान इतिवुत्तकं, जासक, अञ्जुत्तधम्मं, वेदस्स । सो ताय धम्मपरियत्तिया न दिवस अतिनामेति, नापि रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अञ्जत्त चेतोसमय । एव खो, भिक्खु, भिक्खु धम्मविहारी होति ।

७. “इति खो, भिक्खु^१, देसितो मया परियत्तिबहुलो, देसितो पञ्जत्तिबहुलो, देसितो सज्झायबहुलो, देसितो वित्तक्कबहुलो, देसितो धम्मविहारी । य^२ खो, भिक्खु^३, सत्थारा करणीयं सावकान् हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्प उपादाय, क्त वो त मया । एतानि, भिक्खु, रुक्खमूलानि, एतानि सुञ्जागारानि । ज्ञायथ, भिक्खु, मा पमादत्थ, 5 मा पच्छा विप्पटिसारिणो अहुवत्थ । अय वो अम्हाक अनुसासनी” ति ।

४. दुतियधम्मविहारीसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “धम्मविहारी धम्म- 10 विहारी’ ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, भिक्खु^३ धम्म- विहारी होती’ ति ?

२ “इध, भिक्खु, भिक्खु धम्म परियापुणाति — सुत्तं, गेय्य, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तक, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्ल, उत्तरि’ चस्स पञ्जाय अत्थं नप्पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खु — ‘भिक्खु 15 परियत्तिबहुलो, नो धम्मविहारी’ ।

३. “पुन च पर, भिक्खु, भिक्खु यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेण परेस देसेति, उत्तरि चस्स पञ्जाय अत्थ नप्पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खु — ‘भिक्खु पञ्जत्तिबहुलो, नो धम्मविहारी’ ।

४ “पुन च पर, भिक्खु, भिक्खु यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेण सज्झाय करोति, उत्तरि चस्स पञ्जाय अत्थ नप्पजानाति । 20 अय वुच्चति, भिक्खु — ‘भिक्खु सज्झायबहुलो, नो धम्मविहारी’ ।

५. “पुन च पर, भिक्खु, भिक्खु यथासुत यथापरियत्त धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति, उत्तरि चस्स पञ्जाय अत्थ नप्पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खु — ‘भिक्खु वित्तक्क- 25 बहुलो, नो धम्मविहारी’ ।

६. “इध, भिक्खु, भिक्खु धम्म परियापुणाति — सुत्त, गेय्य, वेय्याकरण, गाथ, उदानं, इतिवुत्तक, जातक, अब्भुतधम्म, वेदल्ल, उत्तरि

१ भिक्खु भिक्खु — रो० । २-२ य भिक्खु — स्या०, रो० । ३ न्या० पोट्यक्के नत्ति । ४. उत्तरि — सी०, स्या०, रो० ।

चस्स पञ्चाय अत्थ पजानाति । एव सो, भिक्खु, भिक्खु घम्मविहारी
होति ।

७ “इति सो, भिक्खु, देसितो मया परियत्तिबहुसो, दस्सितो
पञ्चात्तिबहुसो, देसितो सज्जायबहुसो, देसितो वित्तककबहुसो, देसितो
५ घम्मविहारी । य सो, भिक्खु, सत्पारा करणीय सावकान हिंसेसिना
अनुकम्पकेन अनुकम्प उपादाम, कस वो स मया । एतानि, भिक्खु,
स्वस्समूलानि, एतानि सुञ्जागारानि । शायथ भिक्खु, मा पमादत्थ,
मा पञ्छा विप्पटिसारिनो अहुवत्थ । अय वो अम्हाक अनुसासनी” ति ।

५ पठमयोधाजीयसुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, योधाजीवो सन्तो सविज्जमाना
१० लोकस्मि । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो योधाजीवो
रजगगळेव दिस्वा ससीदति विसीदति न सन्त्यम्भति न सक्कोति सङ्गाम
ओतरितु । एवरूपो’ पि, भिक्खवे, इधेकञ्चो’ योधाजीवो होति । अय,
भिक्खवे, पठमो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकञ्चो योधाजीवो सहति रजग,
१५ अपि च सो षजगगळेव दिस्वा ससीदति विसीदति, न सन्त्यम्भति,
न सक्कोति सङ्गाम ओतरितु । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकञ्चो
योधाजीवो होति । अय, भिक्खवे, दुतियो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो
लोकस्मि ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकञ्चो योधाजीवो सहति रजग
२० सहति षजग अपि च सो उत्सारणगळेव’ सुत्वा ससीदति विसीदति
न सन्त्यम्भति, न सक्कोति सङ्गाम ओतरितु । एवरूपो पि, भिक्खवे,
इधेकञ्चो योधाजीवो होति । अय, भिक्खवे, सतियो योधाजीवो सन्तो
सविज्जमानो लोकस्मि ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकञ्चो योधाजीवो सहति रजग,
२५ सहति षजग सहति उत्सारण” अपि च सो सम्पहारे हञ्जति
ध्यापज्जति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकञ्चो योधाजीवो होति ।
अय भिक्खवे चतुत्थो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

१-१ एवरूपो - ती । २ एकञ्चो - ती । ३ उत्सारणं वेद - ती । ४
५ उत्सारणं - ती । ६ ध्यापज्जति - ती ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजगं,
 सहति धजगं, सहति उस्सारण, सहति सम्पहारं । सो त सङ्गाम
 अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीस अज्झावसति ।
 एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं, भिक्खवे,
 पञ्चमो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकास्मि । इमे खो, भिक्खवे, 5
 पञ्च योधाजीवा सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि ।

६. “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चमे योधाजीवूपमा पुग्गला
 सन्तो सविज्जमाना भिक्खूसु । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
 रजगगञ्जेव दिस्वा ससीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति
 ब्रह्मचरिय सन्धारेतु’ । सिक्खादुब्बल्य आविक्त्वा सिक्ख पच्चवखाय 10
 हीनायावत्तति । किमस्स रजगगस्मि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सुणाति —
 ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा कुमारी वा अभिरूपा
 दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता’ ति । सो
 त सुत्वा ससीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति ब्रह्मचरिय
 सन्धारेतु । सिक्खादुब्बल्य आविक्त्वा सिक्खं पच्चवखाय हीनाया- 15
 वत्तति । इदमस्स रजगगस्मि ।

“सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो रजगगञ्जेव दिस्वा
 ससीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति सङ्गामं ओतरितु,
 तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधे-
 कच्चो पुग्गलो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो योधाजीवूपमो पुग्गलो 20
 सन्तो सविज्जमानो भिक्खूसु ।

७. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु सहति रजग, अपि च खो
 धजगगञ्जेव दिस्वा ससीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति
 ब्रह्मचरिय सन्धारेतु । सिक्खादुब्बल्य आविक्त्वा सिक्ख पच्चवखाय
 हीनायावत्तति । किमस्स धजगगस्मि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव 25
 खो सुणाति — ‘अमुकस्मि नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा कुमारी
 वा अभिरूपा दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता’
 ति, अपि च खो सामं पस्सति इत्थि वा कुमारि वा अभिरूपं दस्सनीयं
 पासादिकं परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतं । सो तं दिस्वा संसीदति

विसीदति, न सन्धम्मति, न सक्कोति ब्रह्मचरिय सन्धारेतु । सिक्खा-
दुब्बल्य भावित्वा सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । इदमस्स
घजग्गस्मि ।

“सेम्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो सहति रजग्ग, अपि
च खो घजग्गञ्चेव दिस्वा ससीदति विसीदति, न सन्धम्मति, न सक्कोति
सङ्गाम ओतरितु तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो
पि, भिक्खवे, इधेक्खो पुग्गलो होति । अय, भिक्खवे, दुत्तियो योधा
जीवूपमो पुग्गलो सन्तो सविज्जमानो भिक्खूसु ।

८ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु सहति रजग्ग, सहति घजग्ग,
अपि च खो उस्सारणञ्चेर' सुत्वा ससीदति विसीदति, न सन्धम्मति,
न सक्कोति ब्रह्मचरिय सन्धारेतु । सिक्खादुब्बल्य भावित्वा सिक्ख
पच्चक्खाय हीनायावत्तति । किमस्स उस्सारणाय ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु अरञ्जगत वा रुक्खमूलगत वा मुञ्जागारगत वा मातुगामो
उपसङ्गमित्वा उहसति' उल्लपति उज्जग्घति' उप्पण्ढेति' । सो मातु
गामेन उहसियमानो उल्लपियमानो उज्जग्घियमानो उप्पण्ढियमानो
ससीदति विसीदति, न सन्धम्मति, न सक्कोति ब्रह्मचरिय सन्धारेतु ।
सिक्खादुब्बल्य भावित्वा सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । इदमस्स
उस्सारणाय' ।

“सेम्यथापि सो भिक्खवे, योधाजीवो सहति रजग्ग, सहति
घजग्ग अपि च खो उस्सारणञ्चेर' सुत्वा ससीदति विसीदति, न
सन्धम्मति न सक्कोति सङ्गाम ओतरितु तथूपमाह भिक्खवे, इम
पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे इधेक्खो पुग्गलो होति ।
अय भिक्खवे सत्तियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो सविज्जमानो
भिक्खूसु ।

९ “पुन च पर भिक्खवे भिक्खु सहति रजग्ग, सहति घजग्ग
सहति उस्सारण अपि च खो उस्सारणञ्चेर' सुत्वा ससीदति विसीदति, न
सन्धम्मति न सक्कोति सङ्गाम ओतरितु तथूपमाह भिक्खवे, इम
पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे इधेक्खो पुग्गलो होति ।
अय भिक्खवे सत्तियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो सविज्जमानो
भिक्खूसु ।

१ उगारणञ्चेर - बी. रो. २ उज्जग्घति - बी. रो. ओल्लपति - एव ।

३ उप्पण्ढेति - रो. ४ उज्जग्घति - एव । ५ उस्सारणाय - रो. ।

अभिनिपज्जति अज्झोत्थरति । सो मातुगामेन अभिनिसीदियमानो
अभिनिपज्जियमानो अज्झोत्थरियमानो सिक्खं अपच्चक्खाय^१ दुब्बल्यं
अनाविकत्वा मेथुनं धम्म पटिसेवति । इदमस्स सम्पहारस्मि ।

“सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो सहति रजग्ग, सहति
धजग्गं, सहति उस्सारण, अपि च खो सम्पहारे हज्जति व्यापज्जति; 5
तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधे-
कच्चो पुग्गलो होति । अय, भिक्खवे, चतुत्थो योधाजीवूपमो पुग्गलो
सन्तो सविज्जमानो भिक्खूसु ।

१०. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु सहति रजग्ग, सहति धजग्ग,
सहति उस्सारण, सहति सम्पहार, सो त सङ्गाम अभिविजिनित्वा विजित- 10
सङ्गामो तमेव सङ्गामसीस अज्झावसति । किमस्स सङ्गामविजयस्मि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु अरज्जगतं वा रुक्खमूलगत वा सुज्जागारगत
वा मातुगामो उपसङ्कमित्वा अभिनिसीदति अभिनिपज्जति अज्झोत्थ-
रति । सो मातुगामेन अभिनिसीदियमानो अभिनिपज्जियमानो अज्झो-
त्थरियमानो विनिवेठेत्वा विनिमोचेत्वा येन काम पक्कमति । सो 15
विवित्त सेनासन भजति अरज्ज रुक्खमूल पब्बत कन्दर गिरिगुह सुसान
वनपत्थं अब्भोकास पलालपुज्ज ।

“सो अरज्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुज्जागारगतो
वा निसीदति पल्लङ्क आभुजित्वा उजु काय पणिधाय परिमुख सति 20
उपट्टपेत्वा । सो अभिज्ज लोके पहाय विगताभिज्जेन चेतसा विहरति,
अभिज्जाय चित्त परिसोधेति, व्यापादपदोस पहाय अब्यापन्नचित्तो
विहरति, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी व्यापादपदोसा चित्त परिसोधेति,
थीनमिद्ध पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसज्जी सतो सम्प-
जानो, थीनमिद्धा चित्त परिसोधेति, उद्धच्चकुक्कुच्च पहाय अनुद्धतो
विहरति अज्जत्त वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति, 25
विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथङ्कथी कुसलेसु
धम्मेषु, विचिकिच्छाय चित्त परिसोधेति । सो इमे पञ्च नीवरणे
पहाय चेतसो उपक्किलेसे पज्जाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि
. पे० . चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

“सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गण
विगतूपक्विलेसे मृदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवान
स्यआणाय चित्तं अभिनिष्णामेति । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजा
नाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’
ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं
पजानाति, ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसवसमुदयो’
ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति,
‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । तस्स
एव जानतो एव पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि
चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति, विमुत्तस्मिं विमुत्त
मिति आण होति । ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, क्तं करणीयं,
नापरं इत्थत्ताया’ ति पजानाति । इदमस्स सङ्गमविजयस्मि ।

“सेम्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो सहति रज्ज्मा, सहति
धज्जगं सहति उस्सारणं, सहति सम्पहारं, सो तं सङ्गमं अभिविज्जित्वा
विजित्तसङ्गमो तमेव सङ्गमसीसं अज्जावसति तथूपमाह, भिक्खवे,
इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेक्कञ्चो पुग्गलो होति ।
अयं, भिक्खवे, पठ्ठमो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो सविज्जमानो
भिक्खूसु । इमे सो, भिक्खवे पठ्ठं योधाजीवूपमा पुग्गला सन्तो
सविज्जमाना भिक्खूसु” ति ।

६ बुत्तिययोधानीवसुत्त

१ “पठ्ठिक्खमे भिक्खवे योधाजीवा सन्तो सविज्जमाना
लोकस्मि । क्तमे पठ्ठं ? इधं, भिक्खवे, एकञ्चो योधाजीवो असि
चम्म गहेत्वा धनुक्कमाप सन्नम्हित्वा वियून्हं सङ्गमं ओत्तरति । सो
तस्मिं सङ्गमे उस्सहति वायमति । तमेन उस्सहन्तं वायमन्तं परं
हन्ति परिपापादेन्ति । एवरूपो पि भिक्खवे इधेक्कञ्चो योधाजीवो
होति । अयं भिक्खवे, पठ्ठमो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

२ “पुनं च परं, भिक्खवे, इधेक्कञ्चो योधाजीवो असिचम्म
गहेत्वा धनुक्कमाप सन्नम्हित्वा वियून्हं सङ्गमं ओत्तरति । सो तस्मिं
सङ्गमे उस्सहति वायमति । तमेन उस्सहन्तं वायमन्तं परं

उपलिक्वन्ति, तमेन अपनेन्ति, अपनेत्वा जातकान नेन्ति । सो जातकेहि नीयमानो अप्पत्वा व जातके अन्तरामग्गे काल करोति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति । अय, भिक्खवे, दुतियो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो असिचम्मं 5
गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूब्ध सङ्गाम ओतरति । सो तस्मि सङ्गामे उस्सहति वायमति । तमेन उस्सहन्त वायमन्त परे उपलिक्वन्ति, तमेन अपनेन्ति, अपनेत्वा जातकान नेन्ति । तमेन जातका उपट्ठहन्ति परिचरन्ति । सो जातकेहि उपट्ठहियमानो परिचरियमानो तेनेव आबाधेन काल करोति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो 10
होति । अय, भिक्खवे, ततियो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो असिचम्मं
गहेत्वा धनुकलाप सन्नय्हित्वा वियूब्ध सङ्गाम ओतरति । सो तस्मि सङ्गामे उस्सहति वायमति । तमेन उस्सहन्त वायमन्त परे उपलिक्वन्ति, 15
तमेन अपनेन्ति, अपनेत्वा जातकान नेन्ति । तमेन जातका उपट्ठहन्ति परिचरन्ति । सो जातकेहि उपट्ठहियमानो परिचरियमानो वुट्ठाति तम्हा आबाधा । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति । अय, भिक्खवे, चतुत्थो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

५. “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो असिचम्मं 20
गहेत्वा धनुकलाप सन्नय्हित्वा वियूब्ध सङ्गाम ओतरति । सो त सङ्गाम अभिविज्जित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीस अज्झा-
वसति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति । अय, भिक्खवे, पञ्चमो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि । इमे खो, 25
भिक्खवे, पञ्च योधाजीवा सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।

६ “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चमे योधाजीवूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना भिक्खूसु । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतर गाम वा निगम वा उपनिस्साय विहरति । सो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन 30

चित्तेन अनुपट्टिताय सत्तिया असवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगाम दुब्भिवत्थ वा दुप्पास्त वा । तस्स त' मातुगाम दिस्वा दुब्भिवत्थ वा दुप्पास्त वा रागो चित्तं अनुदसेति । सो रागानुदसितेन' चित्तं सिक्खं अपच्चक्खाय दुब्बल्यं अनाविकत्वा मेधुन धम्म पटिसेवति ।

५ "सेम्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो असिधम्म गहत्वा धनुकलाप सन्नम्हित्वा वियून्ह सङ्गाम ओतरति, सो तस्मि सङ्गामे उस्सहति वायमसि, तमेन उस्सहन्त वायमन्त परे हनन्ति परियापादन्ति, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधे कच्चो पुग्गमो होति । अय, भिक्खवे, पठमो योधाजीवूपमा पुग्गमो सन्तो सविज्जमानो भिक्खूसु ।

७ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु अज्जतर गाम वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति । सो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तवीवर मादाय तमेव गाम वा निगमं वा पिण्डाय पविससि अरक्खितेमेव कायेन अरक्खिताय धात्राय अरक्खितेन चित्तेन अनुपट्टिताय सत्तिया असवुतेहि
१५ इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगाम दुब्भिवत्थ वा दुप्पास्त वा । तस्स त' मातुगाम दिस्वा दुब्भिवत्थ वा दुप्पास्त वा रागो चित्तं अनुदसेति । सो रागानुदसितेन चित्तेन परिबम्भतेव कायेन परिबम्भति वेतसा । तस्स एव होति — 'मभूनाह आराम गत्वा भिक्खून आरोजेम्य — राग परियुट्ठितोमिह', आवुसो, रागपरेतो, न सक्कोमि ब्रह्मचरिय सन्नारेतु'
२० सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो आराम गच्छन्तो अप्पत्वा व आराम अन्तराममो सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

"सेम्यथापि सो भिक्खवे, योधाजीवो असिधम्म गहत्वा धनुकलाप सन्नम्हित्वा वियून्ह सङ्गाम ओतरति, सो तस्मि सङ्गामे
२५ उस्सहति वायमसि, तमेन उस्सहन्त वायमन्त परे उपसिक्खन्ति तमेन अपनेन्ति अपनेत्वा आसकान नेन्ति । सो आसनेहि नीयमानो अप्पत्वा व आसके अन्तरामगो कासं करोति तथूपमाह, भिक्खवे इम पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे इधेकच्चो पुग्गमो होति ।

१ स्या सो पारवनेषु नाथि । २ रागानुदसितं — स्वा ये । ३ राग विवोमिह — ती स्या । ४ सन्नायेतु — स्वा ये ।

अयं, भिक्खवे, दुतियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो सविज्जमानो भिक्खूसु ।

८ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतर गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति । सो पुब्बहसमय निवासेत्वा पत्तचीवर-मादाय तमेव गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेनेव कायेन 5 अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन अनुपट्ठिताय सतिया असवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगाम दुन्निवत्थ वा दुप्पारुत वा । तस्स त मातुगाम दिस्वा दुन्निवत्थ वा दुप्पारुत वा रागो चित्त अनुद्ध-सेति । सो रागानुद्धसितेन चित्तेन परिड्य्हतेव कायेन परिड्य्हति चेतसा । तस्स एव होति — ‘यन्नूनाह आराम गन्त्वा भिक्खून आरो- 10 चेय्य — रागपरियुट्ठितोमिह, आवुसो, रागपरेतो, न सक्कोमि ब्रह्मचरिय सन्धारेतु, सिक्खादुव्वल्यं आविक्त्वा सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी’ ति । सो आराम गन्त्वा भिक्खून आरोचेति — ‘रागपरियुट्ठितोमिह, आवुसो, रागपरेतो, न सक्कोमि ब्रह्मचरियं सन्धारेतु, सिक्खा-दुव्वल्य आविक्त्वा सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी’ ति । 15

“तमेन सब्रह्मचारी ओवदन्ति अनुसासन्ति — ‘अप्प-स्सादा, आवुसो, कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा’, आदीनवो एत्थ भिय्यो । अट्ठिकङ्कलूपमा^१ कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहु-पायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । मसपेसूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । तिणुक्कूपमा कामा 20 वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । अङ्गार-कासूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । सुपिनकूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । याचितकूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । रुक्खफलूपमा कामा वुत्ता भगवता 25 बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । असिसूनूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । सत्ति-सूलूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । सप्पसिरूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा,

आदीनवो एत्य भिष्यो । अभिरमतायस्मा ग्रहाचरिणे, मायस्मा सिक्ता
दुब्बल्य आविक्त्वा सिक्ख पच्चनस्त्राय हीनायावत्ती' ति ।

“सो सग्रहचारीहि एव ओवदियमानो एव अनुसामि
मानो एवमाह — ‘किञ्चापि, आवुसो, अप्पस्सादा कामा बुत्ता भगवता
बहुदुम्मा बहुपायासा, आग्नीनवो एत्य भिष्यो अथ सो नेवाह सक्कोमि
ग्रहचरिय स धारेतु मिय्वादुब्बल्य आविक्त्वा सिक्ख पच्चनस्त्राय
हीनायावत्तिस्सामी’ ति । सो सिक्खादुब्बल्य आविक्त्वा सिक्ख पच्च
प्ताय हीनायावत्तति ।

“सैम्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो असिचम्म गहत्वा
धनुषाणप मग्रहिहत्वा वियून्ह सङ्गाम ओतरति, सो सस्मि सङ्गाम
उम्महति वायमति, तमेन उस्सहन्त वायमन्त परे उपसिक्कति, तमेन
अपनेन्ति अपनेत्वा आतवान नेन्ति, तमेन आतवा उपट्ठहन्ति
परिचरन्ति । सा आतवेहि उपट्ठहियमानो परिचरियमानो तेनेव आवा-
धन गान वरति, तयूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गस वदामि । एवम्पि
पि भिक्खवे, इपेगग्गो पुग्गना हाति । अथ, भिक्खवे, वत्तियो योधा
जीवूत्तमो पुग्गना गन्तो गयिज्जमानो भिक्खुगु

६ “पुन च पर भिक्खवे, भिक्खु अज्जतर गाम वा निग्गम
वा उपनिग्गाम गिरति । गा पुस्सप्पगमय निवागेत्वा पत्तपीवर
माणय तमेव गाम वा निग्गम वा पिण्डाय पयिगति अग्गिगाननय वादन
अग्गिगाम गामय अग्गिगानन पित्तन अनुपट्ठिगाम मत्तिपा अग्गगति
नत्तिपति । गो तथ पग्गमि मागुगाम तुत्तिवग्गं वा तुत्तागं वा ।
गग्ग ग मागुगाम त्तिपा तुत्तिवग्गं वा तुत्तागं वा गग्गो पित्त अट्ठु-
गति । गा गगानुत्तिगाम विणा गग्गिगानन वायम गग्गिगान-
अग्गमा । गग्ग गग्ग हाति — ‘यत्तूता’ चागमं गग्ग भिक्खुन चारे-
अग्ग — गग्गगग्गिगामि चागुगा गग्गगग्गं गग्गगग्गि गग्गगग्गि
गग्गगग्गु गग्गगग्गिगामि चागिगग्ग गग्ग गग्गगग्गि गग्गगग्गि
गग्गमा ति । गा चागम गग्ग भिक्खुन चारेअग्गि — ‘गग्गगग्गि-
गग्गि’ चागमं गग्गगग्गं गग्गगग्गि गग्गगग्गि गग्गगग्गि गग्गगग्गि
गग्ग गग्ग चागिगग्ग गग्ग गग्गगग्गि गग्गगग्गि गग्गगग्गि ति ।

“तमेनं सन्नहाचारी ओवदन्ति अनुसासन्ति — ‘अप्पस्सादा, आवुसो, कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । अट्ठिकङ्कलूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । मंसपेसूपमा कामा वुत्ता भगवता . पे० तिणुकूपमा कामा वुत्ता भगवता अङ्गारकासूपमा कामा वुत्ता भगवता सुपिनकूपमा कामा वुत्ता भगवता . याचितकूपमा कामा वुत्ता भगवता रुक्खफलूपमा कामा वुत्ता भगवता असिसूनूपमा कामा वुत्ता भगवता सत्तिसूलूपमा कामा वुत्ता भगवता . सम्पसिरूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । अभिरमतायस्मा ब्रह्मचरिये, मायस्मा सिक्खादुब्बल्य आविक्त्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्ती’ ति ।

“सो सन्नहाचारीहि एव ओवदियमानो एव अनुसासियमानो एवमाह — ‘उस्सहिस्सामि, आवुसो, वायमिस्सामि’, आवुसो, अभिरमिस्सामि, आवुसो । न दानाह, आवुसो, सिक्खादुब्बल्य आविक्त्वा सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी’ ति ।

“सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलाप सन्नय्हित्वा वियूब्ध सङ्गाम ओतरति, सो तस्मि सङ्गामे उस्सहति वायमति, तमेन उस्सहन्त वायमन्त परे उपलिक्खन्ति, तमेन अपनेन्ति, अपनेत्वा जातकान नेन्ति, तमेन जातका उपट्ठहन्ति परिचरन्ति । सो जातकेहि उपट्ठहियमानो परिचरियमानो बुट्ठाति तम्हा आवाधा, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति । अय, भिक्खवे, चतुत्थो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो सविज्जमानो भिक्खूसु ।

१० “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं गाम वा निगम वा उपनिस्साय विहरति । सो पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गाम वा निगमं वा पिण्डाय पविसति रक्खितेनेव कायेन रक्खिताय वाचाय रक्खितेन चित्तेन उपट्ठिताय सतिया सवुत्तेहि इन्द्रियेहि । सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तगाही होति नानुव्यञ्जनगाही । यत्वाविकरणमेन चक्खुन्द्रिय असवुत विहरन्तं अभिज्ज्ञा-

दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स सवराय पटि
पज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रिय चक्खुन्द्रिये सवर आपज्जति । सेतेन
सद् सुत्वा धानेन गन्ध घायित्वा जिह्वाय रस सायित्वा .. वायन
फोढुन्व फुसित्वा मनसा धम्म विञ्जाय न निमित्तगाही होति
नानुव्यञ्जनगाही । यत्वाधिकरणमेन मनिन्द्रिय असवुत्त विहरत्त
अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्म सवराय
पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रिय मनिन्द्रिये सवर आपज्जति । सो
पञ्चाभत्त पिण्डपातपटिक्खन्तो विधित्त सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्का
मूलं पम्बत वन्दरु गिरिगुह सुसान वनपत्थ अम्भोवास पलालपुञ्ज ।
सो अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति
पल्लङ्क आभुजित्वा उज्जु भाय पणिघाय परिमुत्त सति उपट्टपेत्वा । सो
अभिज्झ लावे पहाय पे०.. सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चतसो
उपविस्सेसे पञ्जाय दुव्वसीकरणे विविच्चेव कामेहि .. पे० चतुत्थ
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

“सो एव ममाहिने चित्त परिमुद्धे पगियादाते धनङ्गण
यिगतूपविस्सेसे मुदुभूते वम्मनिये छित्ते आनञ्जप्पत्ते आसयान गय
जाणाय नित्त अभिनिप्पामेति । सा ‘इदं दुक्का ति यपाभूतं पजानाति
पे० ‘नापर इत्यत्ताया’ ति पजानाति ।

“मेय्यथापि मो, भिक्काय, माघाजीया धरिचम्म गहेत्ता
पनुवनाप गमग्गित्था वियुन्ह गङ्गाम आतरति सो त सङ्गाम धमि
विजित्तरा विजित्तगङ्गामो तमेव गङ्गाममोत्त अज्जावगति, तप्पमाहं
मित्रगये इम पुग्गत्त यदागि । एयरूपो पि, भिक्काय इपोज्जो पुग्गत्तो
होति । अय भिक्काये पञ्चमो योपात्रीपूपमो पुग्गमो गत्तो गविग्ग
माता भिक्कूगु । इम गो मिक्काये पञ्च माघाजीपूपमा पुग्गत्ता गत्तो
गविग्गत्तमाना भिक्कूगु ति ।

७ पटमधत्तागमभयगुत्ता

१ गज्जियमानि भिक्काये धत्तागमभयानि गग्गागमपन्न
धत्ताग धागज्जाना भिक्काया धापमणा धागानिता ततिगग्गा
विर्त्तिगु धत्तागम गतिपा धाधिगग्गा धागग्गाध धागिधक्काया

सच्छिकिरियाय । कत्तमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, आरञ्जको भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अहं खो एतरहि एक्को अरञ्जे विहरामि । एककं खो पनं म’ अरञ्जे विहरन्तं अहिं वा मं डसेय्य, विच्छिको^१ वा मं डसेय्य, सत्तपदी वा मं डसेय्य, तेन मे अस्स कालङ्किरिया’, सो ममस्स अन्तरायो, हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया’ ति । इदं, भिक्खवे, पठमं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्जकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

२. “पुनं च परं, भिक्खवे, आरञ्जको भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अहं खो एतरहि एक्को अरञ्जे विहरामि । एकको खो पनाहं अरञ्जे विहरन्तो उपक्खलित्वा’ वा पपतेय्य, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापजेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्य, तेन मे अस्स कालङ्किरिया, सो ममस्स अन्तरायो, हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया’ ति । इदं, भिक्खवे, दुतियं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्जकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

३. “पुनं च परं, भिक्खवे, आरञ्जको भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अहं खो एतरहि एक्को अरञ्जे विहरामि । एकको खो पनाहं अरञ्जे विहरन्तो वाळेहिं समागच्छेय्य, सीहेन वा व्यग्घेन वा दीपिना वा अच्छेन वा तरच्छेन वा, ते मं जीविता वोरोपेय्य, तेन मे अस्स कालङ्किरिया, सो ममस्स अन्तरायो, हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया’ ति । इदं, भिक्खवे, ततियं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्जकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

१ स्या० पोत्यके नत्थि । २ विच्छिका — स्या० । ३ कालकिरिया — स्या०, रो० ।

४ "पुन च पर, भिक्षवे, आरब्धको भिक्षु इति पटिसञ्चि-
कसति - 'अहं खो एतरहि एक्को अरब्धे विहरामि । एक्को वो
पनाह अरब्धे विहरन्ता माणवहि समागच्छेम्य कत्तकम्मेहि वा अरब्ध-
कम्मेहि वा, ते म जीविता वोरोपेय्यु, तेन मे अस्स कालङ्कुरिया, सो
ममस्स अन्तरायो, हन्दाह विरिय' आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधि-
गतस्स अधिगमाय असञ्चिक्कतस्स सञ्चिक्किरियाया' ति । इदं, भिक्षव,
चतुत्थ अनागतमय सम्पत्तमानेन अलमेव आरब्धकेन भिक्षुना अप्प-
मत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितु अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स
अधिगमाय असञ्चिक्कतस्स सञ्चिक्किरियाय ।

५ "पुन च पर भिक्षवे, आरब्धको भिक्षु इति पटिसञ्चि-
कसति - 'अहं खो एतरहि एक्को अरब्धे विहरामि । सन्ति खो
पनारब्धे वाळा अमनुस्सा, ते म जीविता वोरोपेय्यु, तेन मे अस्स
कालङ्कुरिया, सो ममस्स अन्तरायो, हन्दाह विरिय आरभामि
अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिक्कतस्स सञ्चि-
क्किरियाया' ति । इदं, भिक्षवे, पञ्चम अनागतमय सम्पत्तमानेन
अलमेव आरब्धकेन भिक्षुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितु
अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिक्कतस्स सञ्चि-
क्किरियाय ।

६ "इमानि खो, भिक्षवे पञ्च अनागतमयानि सम्पत्तमानेन
अलमेव आरब्धकेन भिक्षुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितु
अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिक्कतस्स सञ्चि-
क्किरियाया' ति ।

८ धुतियअनागतमयसुत्त

१ "पञ्चमानि भिक्षवे, अनागतमयानि सम्पत्तमानेन
अलमेव भिक्षुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितु अप्पत्तस्स
पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिक्कतस्स सञ्चिक्किरियाय ।
यत्तमानि पञ्च ? इयं भिक्षवे, भिक्षु इति पटिमञ्चिक्कसति -
'अहं गो एतरहि दहरो युवा शुमु' काळवेत्तो भद्रेम बोध्यनेन समानागतो

पठमेन वयसा । होति खो पन सो समयो यं इमं काय जरा फुसति । जिण्णेन खो पन जराय अभिभूतेन न सुकर बुद्धान सासन मनसि कातु, न सुकरानि अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितु । पुरा मं सो धम्मो आगच्छति अनिट्ठो अकन्तो अमनापो, हन्दाह पटि-
कच्चेव^१ विरिय आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय 5
असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय, येनाह धम्मेन समन्नागतो जिण्णको पि फासु^२ विहरिस्सामी^३ ति । इदं, भिक्खवे, पठमं अनागतभय सम्पस्स-
मानेन अलमेव भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितु अप्प-
त्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अह 10
खो एतरहि अप्पाबाधो अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय । होति खो पन सो समयो यं इमं कायं व्याधि फुसति । व्याधितेन खो पन व्याधिना^३
अभिभूतेन^४ न सुकरं बुद्धान सासनं मनसि कातुं, न सुकरानि अरञ्ज-
वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितु । पुरा म सो धम्मो आगच्छति 15
अनिट्ठो अकन्तो अमनापो, हन्दाहं पटिकच्चेव विरिय आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छि-
किरियाय, येनाहं धम्मेन समन्नागतो व्याधितो पि फासु विहरिस्सामी^३ ति । इदं, भिक्खवे, दुतियं अनागतभय सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना
अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितु अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स 20
अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति —
‘एतरहि खो सुभक्ख^५ सुसस्स सुलभपिण्डं, सुकरं उज्ज्हेन पग्गहेन यापेत्तु । होति खो पन सो समयो यं दुब्भिक्ख होति दुस्सस्स दुल्लभपिण्डं, न
सुकरं उज्ज्हेन पग्गहेन यापेत्तु । दुब्भिक्खे खो पन मनुस्सा येन सुभक्ख 25
तेन सङ्गमन्ति । तत्थ सङ्गणिकविहारो होति आकिण्णविहारो । सङ्ग-
णिकविहारे खो पन सति आकिण्णविहारे न सुकरं बुद्धान सासन मनसि
कातु, न सुकरानि अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितु । पुरा म सो धम्मो आगच्छति अनिट्ठो अकन्तो अमनापो, हन्दाह पटि-

१ पटिकच्चेव — सी० । २ फासु — रो० । ३-३ व्याधिमभिभूतेन — मी०, रो० ।

कञ्चेव विरियं आरभामि अप्यस्तस्स पत्तिमा अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिकतस्स सञ्चिकिरियाय, येनाहं धम्ममेन समभागतो बुद्धिक्खे
पि फासु विहरिस्सामी' ति । इव, भिक्खवे, तत्तियं अनागतमयं सम्पस्स-
मानेन अलमेव भिक्खुना अप्यमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं
अप्यस्तस्स पत्तिमा अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिकतस्स सञ्चि-
किरियाय ।

४ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिकवत्ति -
'एतरहिं खो मनुस्सा सममा सम्मोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता
अरञ्जमञ्जं पियवक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति । होति खो पन सो
समयो य मयं होति अटविसङ्कोपो', वक्खसमास्सुहा आनपदा परि-
यायन्ति । मये खो पन सति मनुस्सा येन खेम तेन सङ्कुमन्ति । तस्स
सङ्कुणिकविहारो होति आकिण्णविहारो । सङ्कुणिकविहारे खो पन
सति आकिण्णविहारे न सुकरं बुद्धान सासनं मनसि कातुं, न सुकरानि
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं । पुरा म सो
धम्मो आगच्छति अनिट्ठो अकन्तो धमनापो, हन्दाहं पटिकञ्चेव विरियं
आरभामि अप्यस्तस्स पत्तिमा अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिकतस्स
सञ्चिकिरियाय, येनाहं धम्ममेन समभागतो मये पि फासु विहरिस्सामी'
ति । इव, भिक्खवे, वतुत्थं अनागतमयं सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना
अप्यमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्यस्तस्स पत्तिमा अनधि-
गतस्स अधिगमाय असञ्चिकतस्स सञ्चिकिरियाय ।

५ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिकवत्ति -
'एतरहिं खो सङ्को समगो सम्मोदमानो अविवदमानो एकुद्देसो फासु'
विहरति । होति खो पन सो समयो य सङ्को भिज्जति । सङ्गे खो
पन भिक्खे न सुकरं बुद्धान सासनं मनसि कातुं, न सुकरानि अरञ्जवन-
पत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं । पुरा म सो धम्मो आगच्छति
अनिट्ठो अकन्तो धमनापो हन्दाहं पटिकञ्चेव विरियं आरभामि
अप्यस्तस्स पत्तिमा अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिकतस्स सञ्चि-
किरियाय येनाहं धम्ममेन समभागतो भिक्खे पि सङ्गे फासु विहरिस्सामी'
ति । इव, भिक्खवे, पञ्चमं अनागतमयं सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना

अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितु अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

६ “इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अनागतभयानि सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितु अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया’ ति । 5

६. तत्तियअनागतभयसुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, अनागतभयानि एतरहि असमुप्पन्नानि आर्याति समुप्पज्जिस्सन्ति । तानि वो पटिवुज्झितब्बानि, पटिवुज्झित्वा च तेसं पहानाय वायमितब्बं । कतमानि पञ्च ? भविस्सन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अनागतमद्धान् अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा अञ्ञे उपसम्पादेस्सन्ति । ते’ पि’ न सक्खिस्सन्ति विनेतु अधिसीले अधिचित्ते अधिपञ्ञाय । ते पि भविस्सन्ति अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला 10 अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा अञ्ञे उपसम्पादेस्सन्ति । ते पि न सक्खिस्सन्ति विनेतु अधिसीले अधिचित्ते अधिपञ्ञाय । ते पि भविस्सन्ति अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो, विनयसन्दोसा धम्मसन्दोसो । इदं, भिक्खवे, पठम अनागतभय एतरहि असमुप्पन्न आर्याति 20 समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिवुज्झितब्बं, पटिवुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धान् अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा 25 अञ्ञेस निस्सय दस्सन्ति । ते पि न सक्खिस्सन्ति विनेतु अधिसीले अधिचित्ते अधिपञ्ञाय । ते पि भविस्सन्ति अभावितकाया अभावित-

सीला अभावितचित्ता अभावितपञ्जा । ते अभावितकाया समाना
अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्जा अञ्जेस निस्सय वस्सन्ति ।
ते पि न सक्खिस्सन्ति विनेतु अधिसीले अधिचित्ते अधिपञ्जाय ।
ते पि भविस्सन्ति अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता
अभावितपञ्जा । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो,
विनयसन्दोसा धम्मसन्दोसो । इदं, भिक्खवे, पुत्तिय अनागतमय
एतरहि असमुप्पन्न आयति समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्जितव्वं,
पटिबुज्जित्वा च तस्स पहानाय वायमितव्वं ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमदान
अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्जा । ते
अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्जा
अभिधम्मकथ वेदल्लकथ कथेन्ता कण्हधम्म^१ ओक्कममाना न वुज्जि
स्सन्ति । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो, विनयसन्दोसा
धम्मसन्दोसो । इदं, भिक्खवे, तत्तिय अनागतमय एतरहि असमुप्पन्न
आयति समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्जितव्वं, पटिबुज्जित्वा च
तस्स पहानाय वायमितव्वं ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमदान
अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्जा । ते
अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्जा
ये ते सुत्तन्ता तथागतमासिता गम्भीरा गम्भीरत्वा लोकुत्तरा सुञ्जता
प्पटिसमुत्ता तेषु भञ्जमानेसु न सुत्सूसिस्सन्ति^२, न सोत्त ओदहि
स्सन्ति न भञ्जा चित्त उपट्ठपेस्सन्ति^३, न च ते धम्मे उग्गहेत्तव्वं परिया
पुणितव्वं भञ्जिस्सन्ति । ये पन ते सुत्तन्ता कविता^४ कावेस्सा चित्त
क्खरा चित्तव्यञ्जना बाहिरका सावकमासिता, तेषु भञ्जमानेसु
सुत्सूसिस्सन्ति सोत्त ओदहिस्सन्ति भञ्जा चित्त उपट्ठपेस्सन्ति, ते
च धम्मे उग्गहेत्तव्वं परियापुणितव्वं भञ्जिस्सन्ति । इति खो, भिक्खवे,
धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो विनयसन्दोसा धम्मसन्दोसो । इदं
भिक्खवे चतुत्थ अनागतमय एतरहि असमुप्पन्न आयति समुप्पज्जि

१ कण्हधम्म - स्वा रो । २ सुत्सूसिस्सन्ति - स्वा । ३ उपट्ठपेस्सन्ति - स्वा ।

४ कविता - सी स्वा रो ।

सति । तं वो पटिबुज्झितव्व, पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितव्व ।

५ “पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं
अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते
अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा 5
थेरा भिक्खू बाहुलिका^१ भविस्सन्ति साथलिका ओक्कमने पुव्वङ्गमा
पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरियं आरभिस्सन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिक्किरियाय । तेस पच्छिमा
जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जिस्सति । सापि भविस्सति बाहुलिका साथ-
लिका ओक्कमने पुव्वङ्गमा पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरिय आरभि- 10
स्सति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छि-
क्किरियाय । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो, विनय-
सन्दोसा धम्मसन्दोसो । इद, भिक्खवे, पञ्चम अनागतभय एतरहि
असमुप्पन्न आर्यातिं समुप्पज्जिस्सति । त वो पटिबुज्झितव्व, पटि-
बुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितव्वं । 15

६ “इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अनागतभयानि एतरहि
असमुप्पन्नानि^२ आर्यातिं समुप्पज्जिस्सन्ति । तानि वो पटिबुज्झितव्वानि,
पटिबुज्झित्वा च तेस पहानाय वायमितव्व” ति ।

१०. चतुर्थअनागतभयसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, अनागतभयानि एतरहि अस-
मुप्पन्नानि आर्यातिं समुप्पज्जिस्सन्ति । तानि वो पटिबुज्झितव्वानि, 20
पटिबुज्झित्वा च तेसं पहानाय वायमितव्व । कतमानि पञ्च ? भवि-
स्सन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अनागतमद्धानं चीवरे कल्याणकामा । ते
चीवरे कल्याणकामा समाना रिञ्चिस्सन्ति पसुकूलिकत्त, रिञ्चिस्सन्ति
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि, गामनिगमराजधानीसु ओस-
रित्वा वास कप्पेस्सन्ति^३, चीवरहेतु च अनेकविहित अनेसन अप्पतिरूप 25
आपज्जिस्सन्ति । इद, भिक्खवे, पठम अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्न
आर्यातिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितव्व, पटिबुज्झित्वा च
तस्स पहानाय वायमितव्वं ।

२ "पुन च पर, भिक्षवे, भविस्सन्ति भिक्षू अनागतमदान
पिण्डपाते कल्याणकामा । ते पिण्डपाते कल्याणकामा समाना रिञ्चि
स्सन्ति पिण्डपातिकत्त, रिञ्चिस्सन्ति अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि
सेनासनानि, गामनिगमराजधानीसु' ओसरित्वा वास कप्पेस्सन्ति जिह्
ग्गेन रसग्गानि परियेसमाना, पिण्डपातहेतु च अनेकविहित अनसन
अप्पतिरूप आपज्जिस्सन्ति । इद, भिक्षवे, दुत्थिय अनागतमय एतरहि
असमुप्पन्न आयति समुप्पज्जिस्सति । त वो पटिवुज्जितब्ब, पटि
वुज्जित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्ब ।

३ "पुन च पर, भिक्षवे, भविस्सन्ति भिक्षू अनागतमदान
सेनासने कल्याणकामा । ते सेनासने कल्याणकामा समाना रिञ्चि
स्सन्ति एकवमूलिकत्त' रिञ्चिस्सन्ति अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि
सेनासनानि गामनिगमराजधानीसु ओसरित्वा वास कप्पेस्सन्ति, सना
सनहेतु च अनेकविहित अनेसन अप्पतिरूप आपज्जिस्सन्ति । इद,
भिक्षवे, दुत्थिय अनागतमय एतरहि असमुप्पन्न आयति समुप्पज्जिस्सति ।
त वो पटिवुज्जितब्ब, पटिवुज्जित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्ब ।

४ "पुन च पर, भिक्षवे, भविस्सन्ति भिक्षू अनागतमदान
भिक्षुनीभिक्षुमानाममणुद्देसेहि ससट्ठा विहरिस्सन्ति । भिक्षुनीसिन्ना
मानासमणुद्देसेहि ससग्गे गो वन भिक्षवे, सति एत पाटिपट्ठं - 'अनमि
ग्गता वा ब्रह्मचरिय चरिस्सन्ति, अरञ्जतर वा सद्धिसिद्ध आपति
आपज्जिस्सन्ति सिक्का वा पञ्चकमाय हीनायायतिस्सन्ति । इद
भिक्षवे चतुत्थ अनागतमय एतरहि असमुप्पन्न आयति समुप्पज्जि
स्सति । त वो पटिवुज्जितब्ब पटिवुज्जित्वा च तस्स पहानाय
वायमितब्ब ।

५ "पुन च पर भिक्षवे, भविस्सन्ति भिक्षू अनागतमदान
आगमिक्कमगुद्देहि ससट्ठा विहरिस्सन्ति । आगमिक्कमगुद्देहि
गगग्गे गो वन भिक्षवे गति एत पाटिपट्ठं - 'अनमिक्कता भिक्षु
आगमिक्कमग' चतुत्थ विहरिस्सन्ति ओट्ठाग्गि वि मिमिक्क विहरिस्सन्ति
पयविमि वि हरिस्सन्ति वि । इद भिक्षवे पञ्चम आगममय एतरहि

असमुप्पन्नं आरयति समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिवुज्झितव्व, पटि-
वुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितव्व ।

६. “इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अनागतभयानि एतरहि
असमुप्पन्नानि आरयति समुप्पज्जिस्सन्ति । तानि वो पटिवुज्झितव्वानि;
पटिवुज्झित्वा च तेसं पहानाय वायमितव्व” ति ।

5

योधाजीववगो अट्ठमो ।

तस्सुद्धानं

द्वे चेतोविमुत्तिफला^१, द्वे च धम्मविहारिणो ।

योधाजीवा च द्वे वुत्ता, चत्तारो च अनागता ति ॥

—०—

६. थेरवग्गो

१. रजनीयसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह-
चारीन अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि
पञ्चहि ? रजनीये रज्जति, दुस्सनीये^२ दुस्सति, मोहनीये मुहति, 10
कुप्पनीये^३ कुप्पति, मदनीये मज्जति — इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि
धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नहचारीन अप्पियो च होति अमनापो
च अगरु च अभावनीयो च ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु
सन्नहचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि 15
पञ्चहि ? रजनीये न रज्जति, दुस्सनीये न दुस्सति, मोहनीये न
मुहति, कुप्पनीये न कुप्पति, मदनीये न मज्जति — इमेहि खो, भिक्खवे,
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नहचारीन पियो च होति
मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

२. वीतरागसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह- 20
चारीन अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

१ चेतोविमुत्ती च — स्या० । २ दुस्सनीये — सी०, स्या०, रो० । ३ कुप्पनीये — सी०,
स्या०, कोप्पनीये — रो० ।

कृतमेहि पञ्चहि ? अवीतरागो होति, अवीतदोषो होति, अवीतमोहो होति, मक्खी च, पळासी च - इमेहि स्रो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समभागतो घेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति भमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

२ "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समभागतो घेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कृतमेहि पञ्चहि ? वीतरागो होति, वीतदोषो होति, वीतमोहो होति, अमक्खी च, अपळासी च - इमेहि स्रो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समभागतो घेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा' ति ।

३ कुहकसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्खवे धम्मेहि समभागतो घेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति भमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कृतमेहि पञ्चहि ? कुहको च होति, लपको च, नेमित्तिको' च, निप्पेसिको च लाभेन च लाभ निजिगीसिता' - इमेहि स्रो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समभागतो घेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति भमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

२ "पञ्चहि, भिक्खवे धम्मेहि समभागतो घेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कृतमेहि पञ्चहि ? न च कुहको होति न च लपको, न च नेमित्तिको, न च निप्पेसिको न च लाभेन लाभ निजिगीसिता - इमेहि स्रो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समभागतो घेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा' ति ।

४ अस्तद्वसुत्त

१ "पञ्चहि भिक्खवे धम्मेहि समभागतो घेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति भमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कृतमेहि पञ्चहि ? अस्तद्वो होति अहिरिको होति अनोत्तपी होति

१ निमित्तिको - स्या० नेमित्तिको - रो । २ निजिगीसिता - स्त्री स्या रो ।

३ अनोत्तपी - रो ।

कुसीतो होति, दुप्पञ्चो होति — इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अगारु च अभावनीयो च ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह्य-
चारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? 5
सद्धो होति, हिरीमा' होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्जवा
होति — इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु
सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

५. अक्खमसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह्य-
चारीन अप्पियो च होति अमनापो च अगारु च अभावनीयो च । कतमेहि 10
पञ्चहि ? अक्खमो होति रूपान, अक्खमो सद्धान, अक्खमो गन्धान,
अक्खमो रसान, अक्खमो फोढुब्बान — इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि
धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो
च अगारु च अभावनीयो च ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह्य-
चारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? 15
खमो होति रूपान, खमो सद्धान, खमो गन्धान, खमो रसान, खमो फोढु-
ब्बान — इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु
सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

६. पटिसम्भिदाप्पत्तसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह्य-
चारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? 20
अत्थपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, धम्मपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, निरुत्तिपटि-
सम्भिदाप्पत्तो होति, पटिभानपटिसम्भिदाप्पत्तो' होति, यानि तानि
सन्नह्यचारीन उच्चावचानि किङ्करणीयानि तत्थ दक्खो होति अनलसो
तनुपायाय वीमसाय समन्नागतो अलं कातु अलं सविघातु — इमेहि 25

सो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो घेरो भिक्षु सव्रह्मचारीन
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा' ति ।

७. सीलवन्तसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो घेरो भिक्षु सव्रह्म
चारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ?
सीलवा होति पातिमोक्खसवरसवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो
अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदसु, बहु
स्सुतो होति सुतघरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झ
कल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ' सव्यञ्जन' केवलपरिपुण्ण परि
सुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति घाता'
वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, कल्याणवाचो
होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेल-
गळाय अत्यस्स विञ्जापनिया चतुन्न ज्ञानान् अभिचेतसिकान् दिट्ठ
धम्मसुखविहारान् निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरसामी,
आसवान् जया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं
अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि सो, भिक्षवे,
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो घेरो भिक्षु सव्रह्मचारीन पियो च होति
मनापो च गरु च भावनीयो चा' ति ।

८. घेरसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो घेरो भिक्षु बहुजन-
अहिताय पटिपन्नो होति बहुजनअसुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय
दुक्खाय देवमनुस्सान् । कतमेहि पञ्चहि ? घेरो होति रसञ्ज
चिरपव्वजितो आसो होति यसस्सी सगहट्ठपव्वजितान्' बहुजन
परिवारो लामी होति चीवरपिण्डपात्तसेनासनगितानप्यञ्जयभेसज्ज
परिभक्षारान् बहुस्सुतो होति सुतघरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा
आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ' सव्यञ्जन'

१-१ सात्था सव्यञ्जना - सी । २ घटा - सी त्या रो । ३ बहुपव्व
जितान् - सी । ४ गितानप्यञ्जय - त्या रो ।

केवलपरिपुण्ण परिसुद्धं ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया अप्पटिविद्धा^१, मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो, सो बहुजन सद्धम्मा वुट्ठापेत्वा असद्धम्मे पतिट्ठापेति । थेरो भिक्खु रत्तञ्जू चिरपब्बजितो इति पिस्स दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, जातो थेरो भिक्खु यसस्सी 5 सगहट्ठपब्बजितान बहुजनपरिवारो इति पिस्स दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, लाभो थेरो भिक्खु चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान इति पिस्स दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, बहुस्सुतो थेरो भिक्खु सुतधरो सुतसन्निचयो इति पिस्स दिट्ठानुगति आपज्जन्ति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु बहुजनअहिताय पटिपन्नो होति 10 बहुजनअसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु बहुजनहिताय पटिपन्नो होति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान । कतमेहि पञ्चहि ? थेरो होति रत्तञ्जू चिरपब्बजितो, जातो होति यसस्सी सगहट्ठपब्बजितानं बहुजनपरिवारो, 15 लाभो होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं, बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सब्यञ्जन केवलपरिपुण्णं परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, सम्मादिट्ठिको होति 20 अविपरीतदस्सनो, सो बहुजन असद्धम्मा वुट्ठापेत्वा सद्धम्मे पतिट्ठापेति । थेरो भिक्खु रत्तञ्जू चिरपब्बजितो इति पिस्स दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, जातो थेरो भिक्खु यसस्सी सगहट्ठपब्बजितान बहुजनपरिवारो इति पिस्स दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, लाभो थेरो भिक्खु चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान इति पिस्स दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, बहुस्सुतो थेरो भिक्खु सुतधरो सुतसन्निचयो इति पिस्स 2 दिट्ठानुगति आपज्जन्ति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु बहुजनहिताय पटिपन्नो होति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान” ति ।

६ पठमसेखसुत्त

१ “पञ्चमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? कम्मारायमता, भस्सारायमता, निहारायमता, सङ्गणिकारायमता, यथाविमुत्त चित्तं न पञ्चवेकस्सति — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सेखस्स भिक्खुना परिहानाय सवत्तन्ति ।

२ “पञ्चमे भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? न कम्मारायमता, न भस्सारायमता, न निहारायमता, न सङ्गणिकारायमता, यथाविमुत्त चित्तं पञ्चवेकस्सति — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।

१० दुतियसेखसुत्त

१ “पञ्चमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इष भिक्खवे, सेखो भिक्खु बहुकिञ्चो होति बहुकरणीसो वियत्तो किङ्कुरणीयेसु, रिञ्चति पटिसत्सान, नानु युञ्जति अज्झत्त चेतोसमय । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तति ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, सेखो भिक्खु अप्पमत्तकेन बम्मेन दिवसं अतिनामेति, रिञ्चति पटिसत्सान नानुयुञ्जति अज्झत्त चेतोसमय । अयं भिक्खवे दुतियो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तति ।

३ “पुन च पर भिक्खवे सेखो भिक्खु ससद्दो विहरति गहट्ठं पम्बजितेहि’ अननुलोमिकेन गिहिससम्मेन रिञ्चति पटिसत्सान, नानु युञ्जति अज्झत्त चेतोसमय । अयं, भिक्खवे सतियो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तति ।

४ “पुन च पर भिक्खवे सेखो भिक्खु अवासेन’ गामं पविसति, अतिविवा पटिषकमति रिञ्चति पटिसत्सानं नानुयुञ्जति अज्झत्त चेतोसमय । अयं भिक्खवे चतुर्थो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तति ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, सेखो भिक्खु याय कथा अभिसल्ले-
 खिका चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीद — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा
 पविवेककथा अससग्गकथा विरियारम्भकथा^१ सीलकथा समाधिकथा
 पञ्जाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिज्ञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय
 न निकामलाभी होति न अकिच्छलाभी^२ न अकसिरलाभी^३, रिञ्चति 5
 पटिसल्लान, नानुयुञ्जति अज्झत्त चेतोसमथं । अय, भिक्खवे, पञ्चमो
 धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च
 धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति ।

६ “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
 सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, सेखो भिक्खु न बहुकिच्चो 10
 होति न बहुकरणीयो वियत्तो^३ किङ्करणीयेसु, न रिञ्चति पटिसल्लान,
 अनुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथ । अय, भिक्खवे, पठमो धम्मो सेखस्स
 भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तति ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, सेखो भिक्खु न अप्पमत्तकेन कम्मेन
 दिवस अतिनामेति, न रिञ्चति पटिसल्लान, अनुयुञ्जति अज्झत्त 15
 चेतोसमथ । अय, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो अपरि-
 हानाय सवत्तति ।

८ “पुन च पर, भिक्खवे, सेखो भिक्खु अससट्ठो विहरति
 गहट्ठपब्बजितेहि अननुलोमिकेन गिहिससग्गेन, न रिञ्चति पटिसल्लान,
 अनुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथ । अय, भिक्खवे, ततियो धम्मो 20
 सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तति ।

९ “पुन च पर, भिक्खवे, सेखो भिक्खु न अतिकालेन गाम
 पविसति, नातिदिवा पटिक्कमति, न रिञ्चति पटिसल्लान, अनुयुञ्जति
 अज्झत्तं चेतोसमथ । अय, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो
 अपरिहानाय सवत्तति ।

१०. “पुन च पर, भिक्खवे, सेखो भिक्खु याय कथा अभिसल्ले-
 खिका चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीद^४ — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा
 पविवेककथा ससग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा

१ वीरियारम्भकथा — म० । २-२ किञ्चलाभी कमिरलाभी — सी०, स्या०, रो० ।

३ व्यत्तो — स्या०; व्यत्तो — रो० । ४ सेय्यथीद — म० ।

पञ्चाकथा विमुक्तिकथा विमुक्तिआणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय
निकामलामी होति अकिच्छलामी अकसिरलामी, न रिञ्चति पटि
सल्लान, अनुयुञ्जति अज्जत्त चेतोसमय । अय, भिवसवे, पञ्चमो
धम्मो सेसस्स भिवसुनो अपरिहानाय सवत्तति । इम स्रो, भिवसवे,
पञ्च धम्मा सेसस्स भिवसुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती' ति ।
चेरवमो मवमो ।

अस्तुदान

रजनीयो' धीतरागो, कुहकास्सद्वअक्खमा' ।
पटिसम्मिदा च सीलेन, थेरो सेसा परे दुवे ति ॥

१० ककुधवग्गो

१ पठमसम्पवासुत्त

१ "पञ्चिमा, भिवसवे सम्पदा । कतमा पञ्च ? सदा-
सम्पदा, सीलसम्पदा सुतसम्पदा चागसम्पदा, पञ्चासम्पदा - इमा
स्रो भिवसवे, पञ्च सम्पदा ति ।

२ दुतियसम्पवासुत्त

१ "पञ्चिमा भिवसवे, सम्पदा । कतमा पञ्च ? सील-
सम्पदा समाधिसम्पदा, पञ्चासम्पदा विमुत्तिसम्पदा विमुत्तिआण-
दस्सनसम्पदा - इमा स्रो भिवसवे पञ्च सम्पदा' ति ।

३ व्याकरणसुत्त

१ "पञ्चिमानि, भिवसवे, अञ्जाव्याकरणानि । कतमानि
पञ्च ? मन्दत्ता मोमूहत्ता अञ्जं व्याकरोति पापिञ्छो इच्छापकरो
अञ्जं व्याकरोति सम्मादा चित्तवसेपा अञ्जं व्याकरोति अधि
मानेन अञ्जं व्याकरोति सम्मवेव अञ्जं व्याकरोति । इमानि
स्रो, भिवसवे पञ्च अञ्जाव्याकरणानी' ति ।

४. फासुविहारसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, फासुविहारा । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चवे कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितवकं सविचार विवेकजं पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, वितवक- विचारान वूपसमा .. पे० दुतियं ज्ञान . ततिय ज्ञान . चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जा- 5 विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च फासुविहारा” ति ।

५. अकुप्पसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव अकुप्प पटिविज्झति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्यपटिसम्भिदाप्पत्तो^१ होति, धम्मपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, निरुत्ति- 10 पटिसम्भिदाप्पत्तो होति, पटिभानपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, यथाविमुत्त चित्त पञ्चवेक्खति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव अकुप्प पटिविज्झती” ति ।

६. सुतधरसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आनापान- स्सर्ति^२ आसेवन्तो नचिरस्सेव अकुप्प पटिविज्झति । कतमेहि पञ्चहि ? 15 इध, भिक्खवे, भिक्खु अप्पट्ठो होति अप्पकिच्चो सुभरो सुसन्तोसो जीवितपरिक्खारेसु, अप्पाहारो होति अनोदरिक्त अनुयुत्तो, अप्पमिद्धो होति जागरियं अनुयुत्तो, बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सव्य- 20 ज्जन केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, यथाविमुत्त चित्त पञ्चवेक्खति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आनापानस्सर्ति आसेवन्तो नचिर- स्सेव अकुप्प पटिविज्झती” ति ।

१ अत्यपटिसम्भिदाप्पत्तो - रो० । २ आनापानस्सर्ति - रो० ।

७. कथासुप्तं

१ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भानापान-
स्सति भावेन्तो नचिरस्सेव अकुप्प पटिविज्जति । कतमेहि पञ्चहि ?
इध, भिक्षवे, भिक्षु अप्पट्ठो होति अप्पकिच्चो सुमरो सुसन्तोसो
जीवितपरिक्खारेसु, अप्पाहारो होति अनोदरिक्त अनुयुत्तो, अप्प
मिद्धो होति जागरिय अनुयुत्तो, याय कथा अभिसत्त्वेस्सिका धेतो-
विवरणसप्पाया, सेय्यथीद - अप्पिच्छकथा - पे० विमुत्तिआणदत्तन-
कथा, एवरूपिया कथाय निकामलामी होति अकिच्छलामी अक्खिर
लामी, यथाविमुत्त चित्त पञ्चवेक्खति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भानापानस्सति भावेन्तो नचिरस्सेव अकुप्प
पटिविज्जती” ति ।

८. आरञ्जकसुप्तं

१ “पञ्चहि, भिक्षवे धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भानापान
स्सति बहुलीकरोन्तो नचिरस्सेव अकुप्प पटिविज्जति । कतमेहि
पञ्चहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु अप्पट्ठो होति अप्पकिच्चो सुमरो
सुसन्तोसो जीवितपरिक्खारेसु अप्पाहारो होति अनोदरिक्त अनुयुत्तो,
अप्पमिद्धो होति जागरिय अनुयुत्तो, आरञ्जको होति पत्तसेनासतो,
यथाविमुत्त चित्त पञ्चवेक्खति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि
समन्नागतो भिक्षु भानापानस्सति बहुलीकरोन्तो नचिरस्सेव अकुप्प
पटिविज्जती” ति ।

९. सीहसुप्तं

१ “सीहो भिक्षवे, भिगराजा सायन्हसमय आसया निक्ख
मति आसया निक्खमित्वा विजम्भति विजम्भित्वा समन्ता पवुद्दिस्सो
अविलोकेति समन्ता पवुद्दिस्स अनुविलोकेत्थं तिमरासु सीहनाप
मत्ति तिमरासु सीहनाद नदित्वा गोचराय पदवमति । सो हस्सिपस
अ पि पटार दति मयत्तञ्जेय पटार दति नो असववत्थं, महिस्स
अ पि पटार दति सववत्तञ्जेय पटार दति नो अगववत्थं, गयत्त

चे पि पहारं देति, सक्कच्चञ्जेव पहार देति, नो असक्कच्च, दीपिस्स चे
पि पहार देति, सक्कच्चञ्जेव पहार देति, नो असक्कच्च, खुट्ठकानं
चे पि पाणानं पहार देति अन्तमसो ससविळारान पि, सक्कच्चञ्जेव
पहारं देति, नो असक्कच्च । त किस्स हेतु ? 'मा मे योग्गपथो
नस्सा' ति ।

5

२ "सीहो ति खो, भिक्खवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरहत्तो
सम्मासम्बुद्धस्स । य खो, भिक्खवे, तथागतो परिसाय धम्म देसेति,
इदमस्स होति सीहनादस्मि । भिक्खून् चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्म
देसेति, सक्कच्चञ्जेव तथागतो धम्म देसेति, नो असक्कच्च, भिक्खुनीन्
चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्मं देसेति, सक्कच्चञ्जेव तथागतो धम्म 10
देसेति, नो असक्कच्च; उपासकान चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्म
देसेति, सक्कच्चञ्जेव तथागतो धम्म देसेति, नो असक्कच्च, उपासि-
कान चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्म देसेति, सक्कच्चञ्जेव तथागतो
धम्मं देसेति, नो असक्कच्च, पुथुज्जनान चे पि, भिक्खवे, तथागतो
धम्म देसेति अन्तमसो अन्नभारनेसादान पि, सक्कच्चञ्जेव तथागतो 15
धम्म देसेति, नो असक्कच्च । त किस्स हेतु ? धम्मगरु, भिक्खवे,
तथागतो धम्मगारवो" ति ।

१०. ककुधयेरसुत्तं

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा कोसम्बियं विहरति
घोसितारामे । तेन खो पन समयेन ककुधो नाम कोळियपुत्तो^१ आयस्मतो
महामोगल्लानस्स उपट्ठाको अधुनाकालङ्कतो अञ्जतर मनोमयं काय 20
उपपन्नो । तस्स एवरूपो अत्तभावपटिलाभो होति — सेय्यथापि नाम
द्वे वा तीणि वा मागधकानि^२ गामक्खेत्तानि । सो तेन अत्तभावपटिलाभेन
नेव^३ अत्तान नो पर^३ ब्याबाधेति ।

२. अथ खो ककुधो देवपुत्तो येनायस्मा महामोगल्लानो तेनुप-
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त महामोगल्लान अभिवादेत्वा 25
एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठितो खो ककुधो देवपुत्तो आयस्मन्तं
महामोगल्लान एतदवोच — "देवदत्तस्स, भन्ते, एवरूपं इच्छागत

उप्यज्जि - 'महं भिक्खुसङ्घं परिहरिस्सामी' ति । सहचित्तुप्पादा च, भन्ते, देवदत्तो तस्सा इद्विया परिहीनो' ति । इदमवोच ककुषो दण पुत्ता । इह वत्वा आयस्मन्त महाभोगल्लान अभिवादेत्वा पदभिस्स च कत्वा तन्व्येवन्तरथायि ।

३ अथ सो आयस्मा महाभोगल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमिवा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो आयस्मा महाभोगल्लानो भगवन्त एतदवोच -

४ "ककुषो नाम, भन्ते, कोळिमपुत्तो मम" उपट्ठाको अणुता कालङ्कतो अञ्जतर मनामय काय उपपन्नो होति' । तस्स एवस्सो अत्तभावपटिलामो - सेय्यथापि नाम द्वं वा तीणि वा भागवकानि नाम क्खत्तानि । सो तेन अत्तभावपटिलामेन नेव अत्तान नो पर व्यावासेदि । अथ सो, भन्ते, ककुषो देवपुत्तो येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं छित्तो सो, भन्ते, ककुषो देवपुत्तो म एतदवोच - 'देवदत्तस्स, भन्ते, एवस्सं इच्छापत्त उप्यज्जि - महं भिक्खुसङ्घं परिहरिस्सामी ति । सहचित्तुप्पादा च, भन्ते, देवदत्तो तस्सा इद्विया परिहीनो' ति । इदमवोच, भन्ते, ककुषो देवपुत्तो । इह वत्वा म अभिवादेत्वा पदभिस्स च कत्वा तन्व्येवन्तरथायि' ति ।

५ "किं पन ते, भोगल्लान, ककुषो देवपुत्तो चेत्तसा चेत्तो परिण्व विवितो - 'यं किञ्चि ककुषो देवपुत्तो भासति सम्मं त तवेव होति, नो अञ्जया'" ति ?

"चेत्तसा चेत्तो परिण्व विवितो मे, भन्ते ककुषो देवपुत्तो - 'यं किञ्चि ककुषो देवपुत्तो भासति सम्मं त तवेव होति, नो अञ्जया'" ति ।

"एक्खस्सेत्त भोगल्लान वाच । एक्खस्सेत्त", भोगल्लान, वाच ! इदामि सो भोगपुरिसो अत्तना च अत्तान पायुकरिस्सति ।

६ "पञ्चमे भोगल्लान, सत्थारो सन्तो सबिज्जमाना मोकस्मि । कत्तमे पञ्च ? इध भोगल्लान, एकच्चो सत्था अपरि मुखसीसो समानो 'परिमुखसीसोन्ही' ति पटिजानाति 'परिसुद्ध मे

१ म-रो । २ स्या रो पोत्थेनु नाति । ३-३ जो स्या रो पोत्थेनु नाति ।

सील परियोदातं असङ्किलिट्टु' ति । तमेनं सावका एव जानन्ति —
 'अयं खो भवं सत्था अपरिसुद्धसीलो समानो परिसुद्धसीलोम्ही,' ति
 पटिजानाति 'परिसुद्ध मे सील परियोदातं असङ्किलिट्टु' ति । मयं
 चेव खो पन गिहीन आरोचेय्याम', नास्सस्स मनाप । यं खो पनस्स
 अमनाप, कथं नं' मय तेन समुदाचरेय्याम — 'सम्मन्नति खो पन चीवर- 5
 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, य तुमो करिस्सति
 तुमो व तेन पञ्जायिस्सती' ति । एवरूप खो, मोग्गल्लान, सत्थारं
 सावका सीलतो रक्खन्ति, एवरूपो च पन सत्था सावकेहि सीलतो
 रक्खं पच्चासीसति' ।

७. "पुन च पर, मोग्गल्लान, इधेकच्चो सत्था अपरिसुद्धाजीवो 10
 समानो 'परिसुद्धाजीवोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धो मे आजीवो
 परियोदातो असङ्किलिट्टो' ति । तमेन सावका एवं जानन्ति — 'अयं
 खो भवं सत्था अपरिसुद्धाजीवो समानो परिसुद्धाजीवोम्ही,' ति
 पटिजानाति 'परिसुद्धो मे आजीवो परियोदातो असङ्किलिट्टो' ति ।
 मयं चेव खो पन गिहीनं आरोचेय्याम, नास्सस्स मनाप । य खो पनस्स 15
 अमनाप, कथं नं मय तेन समुदाचरेय्याम — 'सम्मन्नति खो पन चीवर-
 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन; य तुमो करिस्सति
 तुमो व तेन पञ्जायिस्सती' ति । एवरूप खो, मोग्गल्लान, सत्थारं
 सावका आजीवतो रक्खन्ति; एवरूपो च पन सत्था सावकेहि आजीवतो
 रक्ख पच्चासीसति ।

20

८. "पुन च परं, मोग्गल्लान, इधेकच्चो सत्था अपरिसुद्ध-
 धम्मदेसतो समानो 'परिसुद्धधम्मदेसतोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धा
 मे धम्मदेसना परियोदाता असङ्किलिट्टा' ति । तमेनं सावका एवं
 जानन्ति — 'अयं खो भव सत्था अपरिसुद्धधम्मदेसतो समानो परिसुद्ध-
 धम्मदेसतोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धा मे धम्मदेसना परियोदाता 25
 असङ्किलिट्टा' ति । मयं चेव खो पन गिहीनं आरोचेय्याम, नास्सस्स
 मनाप । य खो पनस्स अमनापं, कथं न मयं तेन समुदाचरेय्याम —
 'सम्मन्नति खो पन चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-
 परिक्खारेन, य तुमो करिस्सति तुमो व तेन पञ्जायिस्सती' ति ।

१ आरोचेय्याम — स्या० । २ नु त — सी०, नु — स्या०, रो० । ३ पच्चा-
 सिस्सति — सी०, स्या०, रो० ।

उप्यज्जि - 'अहं भिक्षुसङ्घं परिहरिस्सामी' ति । सहचित्तुप्पावा च, मन्ते, देवदत्तो तस्सा इद्विया परिहीनो' ति । इदमवोच ककुधो देवपुत्तो । इदं वत्वा आरयस्मन्तं महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

३ अथ सो आरयस्मा महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो सो आरयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्तं एतदवोच -

४ "ककुधो नाम, मन्ते, कोट्ठियपुत्तो मम" उपट्ठाको मधुना कालद्धतो अञ्जतर मनोमयं कायं उपपन्नो होति । एत्थ एवस्सो भत्तभावपटिलामो - संख्ययापि नाम द्वे वा तीणि वा भागवकानि गाम-क्खेत्तानि । सो तेन भत्तभावपटिलामेन नेव अत्तानं तो परं व्यावाहेति । अथ सो, मन्ते, ककुधो देवपुत्तो येनाहं तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो सो, मन्ते, ककुधो देवपुत्तो मं एतदवोच - 'देवदत्तस्स, मन्ते, एवस्स इच्छागतं उप्यज्जि - अहं भिक्षुसङ्घं परिहरिस्सामी' ति । सहचित्तुप्पावा च, मन्ते, देवदत्तो तस्सा इद्विया परिहीनो' ति । इदमवोच, मन्ते, ककुधो देवपुत्तो । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी' ति ।

५ "किं पन ते, मोग्गल्लान, ककुधो देवपुत्तो चेत्ता चेत्तो परिच्छं विदितो - 'मं पिच्छं ककुधो देवपुत्तो भासति सम्मं तं तथेव होति नो अञ्जया'" ति ?

"चेत्ता चेत्तो परिच्छं विदितो मे, मन्ते, ककुधो देवपुत्तो - 'मं पिच्छं ककुधो देवपुत्तो भासति सम्मं तं तथेव होति, नो अञ्जया' ति ।

"रक्खस्सेत मोग्गल्लान, धारं ! रक्खस्सेत", मोग्गल्लान, गच्छ ! इत्थानि सो मोग्गपुरिखो अत्तना यं अत्तानं पावुकरिस्सति ।

६ "पिच्छमे, मोग्गल्लान, सत्पारो सन्तो सविज्जमाता मोपस्मि । यत्तमे पच्च ? इध, मोग्गल्लान, एकस्सो सत्था अपरिमुदसीसा समाना 'परिमुदसीसाम्ही, ति पटिआगति 'परिमुद मे

सील परियोदातं असङ्घिलिट्ठं' ति । तमेन सावका एवं जानन्ति -
 'अयं खो भवं सत्था अपरिसुद्धसीलो समानो परिसुद्धसीलोम्ही,' ति
 पटिजानाति 'परिसुद्धं मे सील परियोदात असङ्घिलिट्ठं' ति । मय
 चेव खो पन गिहीन आरोचेय्याम^१, नास्सस्स मनाप । यं खो पनस्स
 अमनाप, कथं न^२ मयं तेन समुदाचरेय्याम - 'सम्मन्नति खो पन चीवर- 5
 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, य तुमो करिस्सति
 तुमो व तेन पञ्ञायिस्सती' ति । एवरूप खो, मोग्गल्लान, सत्थारं
 सावका सीलतो रक्खन्ति, एवरूपो च पन सत्था सावकेहि सीलतो
 रक्ख पच्चासीसति^३ ।

७ "पुन च पर, मोग्गल्लान, इधेकच्चो सत्था अपरिसुद्धाजीवो 10
 समानो 'परिसुद्धाजीवोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धो मे आजीवो
 परियोदातो असङ्घिलिट्ठो' ति । तमेन सावका एव जानन्ति - 'अयं
 खो भवं सत्था अपरिसुद्धाजीवो समानो परिसुद्धाजीवोम्ही,' ति
 पटिजानाति 'परिसुद्धो मे आजीवो परियोदातो असङ्घिलिट्ठो' ति ।
 मयं चेव खो पन गिहीन आरोचेय्याम, नास्सस्स मनाप । य खो पनस्स 15
 अमनाप, कथं नं मयं तेन समुदाचरेय्याम - 'सम्मन्नति खो पन चीवर-
 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, य तुमो करिस्सति
 तुमो व तेन पञ्ञायिस्सती' ति । एवरूप खो, मोग्गल्लान, सत्थारं
 सावका आजीवतो रक्खन्ति, एवरूपो च पन सत्था सावकेहि आजीवतो
 रक्ख पच्चासीसति ।

८. "पुन च परं, मोग्गल्लान, इधेकच्चो सत्था अपरिसुद्ध-
 धम्मदेसनो समानो 'परिसुद्धधम्मदेसनोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धा
 मे धम्मदेसना परियोदाता असङ्घिलिट्ठा' ति । तमेन सावका एवं
 जानन्ति - 'अयं खो भवं सत्था अपरिसुद्धधम्मदेसनो समानो परिसुद्ध-
 धम्मदेसनोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धा मे धम्मदेसना परियोदाता 25
 असङ्घिलिट्ठा' ति । मयं चेव खो पन गिहीनं आरोचेय्याम, नास्सस्स
 मनाप । यं खो पनस्स अमनाप, कथं नं मयं तेन समुदाचरेय्याम -
 'सम्मन्नति खो पन चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-
 परिक्खारेन, यं तुमो करिस्सति तुमो व तेन पञ्ञायिस्सती' ति ।

१ आरोचेस्साम - स्या० । २ नु व - सी०, नु - स्या०, रो० । ३ पच्चा-
 सिस्सति - सी०, स्या०, रो० ।

एवरूप स्रो, भोगल्लान, सत्थार सावका धम्मदेसनतो रक्खन्ति,
एवरूपो च पन सत्था सावकेहि धम्मदेसनतो रक्ख पञ्चासीसति ।

६ "पुन च पर, भोगल्लान, इधेकञ्चो सत्था अपरिसुद्धवेम्मा-
करणो समानो 'परिसुद्धवेम्माकरणोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्ध मे
वेम्माकरण परियादात्त असङ्खिलिट्ठ' ति । तमेन सावका एव जानन्ति -
'अय स्रो भव सत्था अपरिसुद्धवेम्माकरणो समानो परिसुद्धवेम्माकरणो-
म्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्ध मे वेम्माकरण परियादात्त असङ्खिलिट्ठ'
ति । मय चेव स्रो पन गिहीन आरोचेम्माम, नास्सस्स मनाप । य स्रो
पनस्स अमनाप, कय न मय तेन समुदाचरम्माम - 'सम्मपति स्रो पन
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पञ्चयमेसज्जपरिक्खारेन य तुमो
करिस्सति तुमो व तेन पञ्चामिस्सती' ति । एवरूप स्रो, भोगल्लान,
सत्थार सावका वेम्माकरणतो रक्खन्ति एवरूपो च पन सत्था सावकेहि
वेम्माकरणतो रक्ख पञ्चासीसति ।

१० "पुन च पर, भोगल्लान इधेकञ्चो सत्था अपरिसुद्ध
आणदस्सनो समानो 'परिसुद्धआणदस्सनाम्ही,' ति पटिजानाति 'परि-
सुद्ध मे आणदस्सनं परियादात्त असङ्खिलिट्ठ' ति । तमेन सावका
एव जानन्ति - 'अय स्रो भव सत्था अपरिसुद्धआणदस्सनो समानो
परिसुद्धआणदस्सनोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्ध मे आणदस्सन
परियादात्त असङ्खिलिट्ठ' ति । मय चेव स्रो पन गिहीन आरोचेम्माम,
नास्सस्स मनाप । य स्रो पनस्स अमनाप, कय न मय तेन समुदाचरम्माम
- 'सम्मपति स्रो पन चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पञ्चयमेसज्ज
परिक्खारेन य तुमो करिस्सति तुमो व तेन पञ्चामिस्सती' ति । एवरूप
स्रो भोगल्लान सत्थार सावका आणदस्सनतो रक्खन्ति एवरूपो
च पन सत्था सावकेहि आणदस्सनतो रक्ख पञ्चासीसति । इमे स्रो,
भोगल्लान पञ्च सत्थारो सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।

११ "अह स्रो पन, भोगल्लान परिसुद्धसीसो समानो 'परि-
सुद्धसीसोम्ही' ति पटिजानामि 'परिसुद्ध मे सीस परियादात्त असङ्खिलिट्ठ'
ति । म च म सावका सीसतो रक्खन्ति न चाह सावकेहि सीसतो
रक्ख पञ्चासीसामि । परिसुद्धाजीवो समानो 'परिसुद्धाजीवोम्ही,' ति
पटिजानामि 'परिसुद्धो मे आजीवो परियादात्तो असङ्खिलिट्ठो' ति ।

न च मं सावका आजीवतो रक्खन्ति, न चाहं सावकेहि आजीवतो
 रक्ख पच्चासीसामि । परिसुद्धधम्मदेसनो समानो 'परिसुद्धधम्मदेसनो-
 म्ही,' ति पटिजानामि 'परिसुद्धा मे धम्मदेसना परियोदाता असङ्घि-
 लिट्ठा' ति । न च म सावका धम्मदेसनतो रक्खन्ति, न चाह सावकेहि
 धम्मदेसनतो रक्ख पच्चासीसामि । परिसुद्धवेय्याकरणो समानो 'परि- 5
 सुद्धवेय्याकरणोम्ही,' ति पटिजानामि 'परिसुद्धं मे वेय्याकरणं परियो-
 दात असङ्घिलिट्ठ' ति । न च म सावका वेय्याकरणतो रक्खन्ति, न
 चाह सावकेहि वेय्याकरणतो रक्ख पच्चासीसामि । परिसुद्धजाण-
 दस्सनो समानो 'परिसुद्धजाणदस्सनोम्ही,' ति पटिजानामि 'परिसुद्धं
 मे जाणदस्सन परियोदात असङ्घिलिट्ठ' ति । न च म सावका 10
 जाणदस्सनतो रक्खन्ति, न चाह सावकेहि जाणदस्सनतो रक्ख
 पच्चासीसामी" ति ।

ककुधवग्गो दसमो ।

तत्सुद्धानं

द्वे सम्पदा व्याकरणं, फासु^१ अकुप्पपञ्चमं^२ ।

सुत कथा^३ आरज्जको^३, सीहो^३ च ककुधो दसा ति^३ ॥

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

११. फासुविहारवग्गो

१. सारज्जसुत्तं

१. "पञ्चमे, भिक्खवे, सेखवेसारज्जकरणा धम्मा । कतमे 15
 पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो
 होति, आरद्धविरियो होति, पञ्चवा होति ।

२ "य^४, भिक्खवे, अस्सद्वस्स सारज्ज होति, सद्धस्स त सारज्जं
 न होति । तस्माय धम्मो सेखवेसारज्जकरणो ।

३ "य, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सारज्ज होति, सीलवतो त 20
 सारज्ज न होति । तस्माय धम्मो सेखवेसारज्जकरणो ।

१-१ फासुकुप्पेन पञ्चम - स्या०, रो० । २-२ कयञ्च अरज्ज - स्या०, रो० ।

३-३ सीहककुधेन ते दमाति - स्या०, रो० । ४ य खो - स्या० ।

४ "य, भिक्षवे, अप्सुत्तस्स सारज्ज होति, बहुत्तुत्तस्स त् सारज्ज न होति । तस्माय धम्मो सेखवेसारज्जकरणो ।

५ "य, भिक्षवे, कुसीत्तस्स सारज्ज होति, आरब्धविरिम्भस्स त् सारज्ज न होति । तस्माय धम्मो सेखवेसारज्जकरणो ।

६ "ये, भिक्षवे, दुप्पञ्जस्स सारज्ज होति, पञ्जपतो त् सारज्ज न होति । तस्माय धम्मा सेखवेसारज्जकरणो । इमे खो, भिक्षवे, पञ्च सेखवेसारज्जकरणा धम्मा" ति ।

२ उत्सङ्कितसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु उत्सङ्कित-परिसङ्कितो होति पापभिक्षु ति अपि अकुप्पधम्मो' पि' । कतमेहि पञ्चहि ? इय, भिक्षवे, भिक्षु बेसियागोचरो वा होति, विषयागोचरो वा होति, पुल्लकुमारिकागोचरो वा होति, पण्डकागोचरो वा होति, भिक्षुमीगोचरो वा होति ।

"इमेहि खो भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु उत्सङ्कितपरिसङ्कितो होति पापभिक्षु ति अपि अकुप्पधम्मो पी' ति ।

३ महाचोरसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्षवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो सर्वं पि छिन्दति, निस्सोप पि हरति, एकागारिक पि करोति, परिपन्ने पि तिष्ठति । कतमेहि पञ्चहि ? इय, भिक्षवे, महाचोरो विसमनिस्सितो च होति, गहननिस्सितो च, बलनिस्सितो च, भोगघागी च, एकचारी च ।

२ "कथं य, भिक्षव महाचोरो विसमनिस्सितो होति ? इय, भिक्षवे महाचोरो नवीविदुम्मा वा निस्सितो होति पञ्चध्विसम वा । एव खो भिक्षवे, महाचोरो विसमनिस्सितो होति ।

३ "कथं य भिक्षवे, महाचोरो गहननिस्सितो होति ? इय, भिक्षवे महाचोरो तिणगहन वा निस्सितो होति समगहनं वा

रोध^१ वा महावनसण्ड वा । एव खो, भिक्खवे, महाचोरो गहननिरिसितो होति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, महाचोरो बलवनिस्सितो होति ? इध, भिक्खवे, महाचोरो राजान वा राजमहामत्तान वा निरिसितो होति । तस्स एव होति — ‘सच्चे मं कोचि किञ्चि वक्खति, इमे मे^२ राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थ भणिस्सन्ती’ ति । सच्चे न कोचि किञ्चि आह, त्यास्स राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थ भणन्ति । एव खो, भिक्खवे, महाचोरो बलवनिस्सितो होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, महाचोरो भोगचागी होति ? इध, भिक्खवे, महाचोरो अड्ढो होति महद्धनो महाभोगो । तस्स एव होति — ‘सच्चे मं कोचि किञ्चि वक्खति, इतो भोगेन पटिसन्थरिस्सामी’ ति । सच्चे न कोचि किञ्चि आह, ततो भोगेन पटिसन्थरति । एव खो, भिक्खवे, महाचोरो भोगचागी होति ।

६ “कथं च, भिक्खवे, महाचोरो एकचारी होति ? इध, भिक्खवे, महाचोरो एकको व गहणानि^३ कत्ता होति । तं किस्स हेतु ? ‘मा मे गुय्हमन्ता बहिद्धा सम्भेद अगमसू’ ति । एव खो, भिक्खवे, महाचोरो एकचारी होति ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो सन्धिं पि छिन्दति निल्लोपं पि हरति एकागारिकं पि करोति परिपन्थे पि तिष्ठति ।

७ “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो पाप-भिक्खु खत उपहत अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विज्जून, बहु च अपुज्ज पसवति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, पापभिक्खु विसमनिस्सितो च होति, गहननिरिसितो च, बलवनिस्सितो च, भोगचागी च, एकचारी च ।

८ “कथं च, भिक्खवे, पापभिक्खु विसमनिस्सितो होति ? इध, भिक्खवे, पापभिक्खु विसमेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, विसमेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, विसमेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । एव खो, भिक्खवे, पापभिक्खु विसमनिस्सितो होति ।

१ नेध — सी० । २ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३ निग्गहणानि — सी०, स्या०, रो० ।

९ “कथं च, भिक्षवे, पापभिक्षु गहननिस्सितो होति ? इध, भिक्षवे, पापभिक्षु मिच्छादिट्टिको होति अन्तर्गाहिकाम दिट्ठिमा समन्नागतो । एव सो, भिक्षवे, पापभिक्षु गहननिस्सितो होति ।

१० “कथं च, भिक्षवे, पापभिक्षु बसवनिस्सितो होति ? इध, भिक्षवे, पापभिक्षु राजान वा राजमहामत्तान वा निस्सितो होति । तस्स एव होति — ‘सचे म कोचि किञ्चि ववसति, इमे मे रावानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थ भणिस्सन्ती’ ति । सचे न कोचि किञ्चि आह, त्यास्स’ राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थं भणन्ति । एव सो, भिक्षवे, पापभिक्षु वसवनिस्सितो होति ।

११ “कथं च, भिक्षवे, पापभिक्षु भोगचारी होति ? इध, भिक्षवे, पापभिक्षु लाम्भी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पञ्चम भेसज्जपरिक्खारान । तस्स एव होति — ‘सचे म कोचि किञ्चि ववसति, इतो लाम्भेन पटिसन्धरिस्सामी’ ति । सचे न कोचि किञ्चि आह, ततो लाम्भेन पटिसन्धरति । एव सो भिक्षवे, पापभिक्षु भोगचारी होति ।

१२ “कथं च, भिक्षवे, पापभिक्षु एकचारी होति ? इध भिक्षवे, पापभिक्षु एको व पञ्चन्तिमेसु जनपदेषु निवास कप्पेति । सो तत्थ कुलानि उपसङ्गमन्तो लाभं लभति । एव सो, भिक्षवे, पाप भिक्षु एकचारी होति ।

“इमेहि सो भिक्षवे पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो पापभिक्षु सत्त उपहतं अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विज्झन्, बहु च अपुज्झं पसवती” ति ।

४ समणसुत्तुमालसुत्त

१ “पञ्चहि भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु समणेषु समणसुत्तुमाला होति । कथमेहि पञ्चहि ? इध भिक्षवे, भिक्षु याचिता व यत्तुल चीवर परिभुज्जति अप्य अयाचितो याचितो व यत्तुल पिण्डपात परिभुज्जति अप्य अयाचितो याचितो व यत्तुल सेनासन परिभुज्जति अप्य अयाचिता याचितो व यत्तुल गिलानप्पञ्चमभसज्ज परिभुज्जति अप्य अयाचितो । येहि सो पन सब्बचारीहि

सिद्धिं विहरति, त्यास्स मनापेनेव बहुल कायकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्प
 अमनापेन, मनापेनेव बहुल वचीकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्प अमनापेन,
 मनापेनेव बहुल मनोकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्प अमनापेन; मनापयेव
 उपहार उपहरन्ति, अप्प अमनापं । यानि खो पन तानि वेदयित्तानि
 पित्तसमुद्धानानि वा सेम्हसमुद्धानानि वा वातसमुद्धानानि वा सन्निपात्ति- 5
 कानि वा उत्तुपरिणामजानि वा विसमपरिहारजानि वा ओपक्कमिकानि
 वा कम्मविपाकजानि वा, तानिस्स न बहुदेव उप्पज्जन्ति । अप्पाबाधो
 होति, चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकाम-
 लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान खया अनासव
 चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा 10
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्ना-
 गतो भिक्खु समणेसु समणसुखुमालो होति ।

२ “यं हि त, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘समणेसु
 समणसुखुमालो’ ति, ममेव त, भिक्खवे, सम्मावदमानो वदेय्य — ‘समणेसु
 समणसुखुमालो’ ति । अह हि’, भिक्खवे, याचितो व बहुल चीवर 15
 परिभुञ्जामि, अप्प अयाचितो, याचितो व बहुल पिण्डपातं परि-
 भुञ्जामि, अप्प अयाचितो, याचितो व बहुल सेनासन परिभुञ्जामि,
 अप्प अयाचितो, याचितो व बहुलं गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खार
 परिभुञ्जामि, अप्प अयाचितो । येहि खो पन भिक्खूहि सिद्धिं विहरामि,
 ते म मनापेनेव बहुल कायकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्प अमनापेन, मना- 20
 पेनेव बहुल वचीकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्प अमनापेन, मनापेनेव बहुल
 मनोकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्प अमनापेन, मनापयेव उपहार उप-
 हरन्ति, अप्प अमनाप । यानि खो पन तानि वेदयित्तानि — पित्तसमु-
 द्धानानि वा सेम्हसमुद्धानानि वा वातसमुद्धानानि वा सन्निपात्तिकानि
 वा उत्तुपरिणामजानि वा विसमपरिहारजानि वा ओपक्कमिकानि 25
 वा कम्मविपाकजानि वा — तानि मे न बहुदेव उप्पज्जन्ति ।
 अप्पाबाधोहमस्मि, चतुन्न खो^१ पनस्मि^२ ज्ञानान आभिचेतसिकान^३
 दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी^४ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
 आसवान खया पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामि ।

“य हि त, भिक्षवे, सम्मा वदमानो वदेम्य - ‘समणसु समणसुसुमालो’ ति, ममेव त, भिक्षवे, सम्मा वदमानो वदेम्य - ‘समणसु समणसुसुमालो’” ति ।

५ फासुविहारसुत्त

१ “पञ्चमे, भिक्षवे, फासुविहारा । कतमे पञ्च ? इध,
 ५ भिक्षवे, भिक्षुनो मेत्त कायकम्म पञ्चुपट्ठित होति सन्नह्यचारीसु भावि
 चेव रहो च, मेत्त वचीकम्म मेत्त मनोकम्म पञ्चुपट्ठित होति सन्नह्य
 चारीसु भावि चेव रहो च । यानि तानि सीलानि असम्भानि अचिद्धानि
 असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विज्झुप्पसत्थानि अपरामट्ठानि
 समाधिसवत्तनिकानि, तथारूपेहि सीसेहि सीनसामञ्जगतो विहरति
 १० सन्नह्यचारीहि भावि चेव रहो च । याय दिट्ठि अरिया निम्मानिका
 निम्पाति उक्करस्स सम्मा दुक्खसक्खयाय तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठि
 सामञ्जगतो विहरति सन्नह्यचारीहि भावि चेव रहो च । इमं सो,
 भिक्षवे पञ्च फासुविहार” ति ।

६ आनन्दसुत्त

१ एक समय भगवा कोसम्भिय विहरति घोसिताउम ।
 ५ अथ सो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्था
 भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो आयस्मा
 आनन्दो भगवन्त एतदवोच -

२ “भित्तावता नु सो भन्ते, भिक्षु सङ्घे विहरन्तो फासु
 विहरेम्या” ति ?

३ “यतो सो आनन्द भिक्षु अस्तना” सीलसम्पन्नो होति, नो
 २० परं अधिसीले सम्पवत्ता” एत्तावता पि सो आनन्द भिक्षु सङ्घे
 विहरन्तो फासु विहरेम्या” ति ।

४ “सिया पन भन्ते अञ्जो पि परियायो यथा भिक्षु सङ्घे
 विहरन्तो फासु विहरेम्या ति ?

१-१ भिक्षुसङ्घो - स्या रो । २ फासु - रो । ३ अस्तना च - रो ।
 ४ एतावता होति - रो ।

“सिया, आनन्द^१ । यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना सील-सम्पन्नो होति, नो पर अधिसीले सम्पवत्ता, अत्तानुपेक्खी च होति, नो परानुपेक्खी, एत्तावता पि खो, आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासु विहरेय्या” ति ।

४. “सिया पन, भन्ते, अञ्जो पि परियायो यथा भिक्खु सङ्घे 5 विहरन्तो फासु विहरेय्या” ति ?

“सिया, आनन्द । यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना सील-सम्पन्नो होति, नो पर अधिसीले सम्पवत्ता, अत्तानुपेक्खी च होति, नो परानुपेक्खी, अपञ्जातो च होति, तेन च अपञ्जातकेन नो परितस्सति, एत्तावता पि खो, आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासु विहरेय्या” ति । 10

५. “सिया पन, भन्ते, अञ्जो पि परियायो यथा भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासु विहरेय्या” ति ?

“सिया, आनन्द । यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना सील-सम्पन्नो होति, नो पर अधिसीले सम्पवत्ता, अत्तानुपेक्खी च होति, नो परानुपेक्खी, अपञ्जातो च होति, तेन च अपञ्जातकेन नो परि- 15 तस्सति, चतुन्न^२ च^३ ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, एत्तावता^३ पि खो^३, आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासु विहरेय्या” ति ।

६. “सिया पन, भन्ते, अञ्जो पि परियायो यथा भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासु विहरेय्या” ति ? 20

“सिया, आनन्द । यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना सील-सम्पन्नो होति, नो परं अधिसीले सम्पवत्ता, अत्तानुपेक्खी च होति, नो परानुपेक्खी, अपञ्जातो च होति, तेन च अपञ्जातकेन^५ नो परितस्सति, चतुन्न च ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान^५ च^५ 25 खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता पि खो, आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासु विहरेय्य ।

१ आनन्दा ति भगवा अबोच - स्या०, रो० । २-२ चतुन्न - रो० । ३-३ एत्तावता खो - स्या०, रो० । ४ अपञ्जातिकेन - स्या०, रो० । ५-५ आसवान - सी०, रो० ।

“इमंहा चाह, आनन्द, फामुविहारा अण्णो फामुविहारे उत्तरित्तरो वा पणीतसरो वा नत्थी ति वदामी” ति ।

७ सीलसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्स । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति, समाधिसम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिआणदस्सनसम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्सा’ ति ।

८. असेखसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो पे० अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्स । कतमेहि, पञ्चहि ? इध, भिक्खवे भिक्खु असेखेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन समाधिक्खन्धेन समन्नागतो होति, असरान पञ्ञाक्खन्धेन समन्नागतो होति असेखेन विमुत्तिक्खन्धेन समन्नागतो होति असेखेन विमुत्तिआणदस्सनक्खन्धेन समन्नागतो होति । इमहि खो भिक्खवे पञ्चहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्सा’ ति ।

९ चातुहिससुत्त

१ “पञ्चहि भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु चातुहिसो होति । कतमेहि पञ्चहि ? इध भिक्खवे भिक्खु सीलवा हाति पाप्मोस्समयग्गमपुत्ता विहरति आचारगावरसम्पन्नो अनुमत्तेसु वज्जसु मयम्ममावी समादाय सिदधति भिक्खाणदेसु चहुस्सुतो होति गुत्तपरो गुत्तमन्निससो ये स धम्मा आणिकल्याणा मग्गेयस्याणा परियोसा कल्याणा गाय सध्वञ्जन पेयमपरिपुष्ण मग्गिमुद ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति,

तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता^१ वचसा परिचिता मनसानु-
पेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्ड-
पातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन^२, चतुन्न ज्ञानान आभि-
चेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति 5
दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि,
खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चातुद्दिसो होती” ति ।

१०. अरञ्ञसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अरञ्ञ-
वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितु । कतमेहि पञ्चहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति पे०. समादाय सिक्खति सिक्खा- 10
पदेसु, बहुस्सुतो होति .पे० दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, आरद्धविरियो
विहरति थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खत्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु, चतुन्न
ज्ञानानं आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति
अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति
पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज 15
विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
अलं अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितु” ति ।

फासुविहारवग्गो एकादसमो ।

तस्सुद्दानं

सारज्ज सङ्घितो चोरो, सुखुमाल^३ फासु पञ्चमं ।
आनन्द सीलासेखा^४ च^५, चातुद्दिसो अरञ्ञेन चा ति ॥

०

१२. अन्धकविन्दवग्गो

१. कुलूपकसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो कुलूपको” भिक्खु 20
कुलेसु अप्पियो च होति अमनापो च अगारु च अभावनीयो च । कतमेहि

१ घता - स्या०, रो० । २ इतरीतरेन० - स्या० । ३ सुखुमाल - स्या०, रो० ।
४-५ सीलसेखिया - स्या०, रो० । ५ कुलूपको - स्या०, रो० ।

पञ्चहि ? असयवविस्सासी^१ च होति, अनिस्सरविकप्पी च, विस्स-
ट्ठुपसेवी^२ च, उपकण्णकजप्पी च, अतियाचनको च । इमहि सो,
मिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो कुलूपको भिक्खु कुलेसु अप्पियो
च होति मनापो च अगर च अभावनीयो च ।

५ २ “पञ्चहि, मिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो कुलूपको भिक्खु
कुलेसु पियो च होति मनापो च गर च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ?
न असयवविस्सासी च होति, न अनिस्सरविकप्पी च, न विस्सट्ठुपसेवी
च, न उपकण्णकजप्पी च, न अतियाचनको च । इमेहि सो, मिक्खवे
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो कुलूपको भिक्खु कुलेसु पियो च होति मनापो
१० च गर च भावनीयो चा’ ति ।

२ पञ्चासमणसुत्त

१ “पञ्चहि, मिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पञ्चासमणो न
आदातब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? अतिदूरे वा गच्छति अच्चासप्पे
वा न पत्तपरियापन्न गण्हति^३, आपत्तिसामन्ता भणमान न निवारेति,
भणमानस्स अन्तरन्तरा कथ ओपातेति, दुप्पब्बो होति जळो एळमूगो ।
१५ इमेहि सो, मिक्खवे पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो पञ्चासमणो न
आदातब्बो ।

२ “पञ्चहि मिक्खवे धम्मेहि समन्नागतो पञ्चासमणो आदा-
तब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? नातिदूरे गच्छति न अच्चासप्पे, पत्तपरिमा-
पन्न गण्हति, आपत्तिसामन्ता भणमान निवारेति, भणमानस्स न अन्त-
२० रन्तरा कथ ओपातेति, पब्बावा होति अजळो अनेळमूगो । इमहि
सो मिक्खवे पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो पञ्चासमणो आदातब्बो’ ति ।

३ सम्मासमाधिमुत्त

१ “पञ्चहि मिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो
सम्मासमाधि उपसम्पज्ज विहरितु । कतमेहि पञ्चहि ? इध मिक्खवे,
भिक्खु भनत्तमो होति रूपान भनत्तमो सहान, भनत्तमो गघान, भनत्तमो

१ असयवविस्सासी - सी । २ वियत्पुपसेवी - सी व्यत्पुपसेवी - स्या
व्यत्पुपसेवी - सी । ३ गण्हति - स्या पी ।

रसान, अक्खमो फोढुब्बान । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो सम्मासमाधि उपसम्पज्ज विहरितु ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो सम्मासमाधि उपसम्पज्ज विहरितु । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपान, खमो सद्धान, खमो गन्धान, खमो 5 रसानं, खमो फोढुब्बानं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो सम्मासमाधि उपसम्पज्ज विहरितु” ति ।

४. अन्धकविन्दसुत्तं

१ एक समय भगवा मगधेसु विहरति अन्धकविन्दे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त आनन्द 10 भगवा एतदवोच —

२ “ये ते, आनन्द, भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इम धम्मविनयं, ते वो, आनन्द, भिक्खू पञ्चसु धम्मेसु समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा । कतमेसु पञ्चसु ? ‘एथ तुम्हे, आवुसो, 15 सीलवा होथ, पातिमोक्खसवरसवुता विहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणु-मत्तेसु वज्जेसु भयदस्साविनो, समादाय सिक्खथ सिक्खापदेसू’ ति — इति पातिमोक्खसंवरे समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा ।

३ “एथ तुम्हे, आवुसो, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारा विहरथ आरक्ख-सतिनो निपक्कसतिनो^१, सारक्खितमानसा सतारक्खेन चेतसा समन्ना-गता’ ति — इति इन्द्रियसवरे समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा । 20

४. “एथ तुम्हे, आवुसो, अप्पभस्सा होथ, भस्से परियन्तकारिनो’ ति — इति भस्सपरियन्ते समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा ।

५ “एथ तुम्हे, आवुसो, आरञ्जका होथ, अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवथा’ ति — इति कायवूपकासे^२ समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा । 25

६ “एथ तुम्हे, आवुसो, सम्मादिट्ठिका होथ सम्मादस्सनेन समन्नागता’ ति — इति सम्मादस्सने समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठा-

पेतव्या । ये ते, भानन्द, भिक्षू नवा अधिरपब्बजिता अधुनामता इम
धम्मविनय, ते वो, भानन्द, भिक्षू इमेसु पञ्चसु धम्मेसु समादपेतव्या
निवेसेतव्या पटिह्वापेतव्या” ति ।

५ मच्छरिणीसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्षुनी यथामत
निक्लिप्ता एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? आवासमच्छरिणी होति,
कुलमच्छरिणी होति, लाममच्छरिणी होति, वण्णमच्छरिणी होति,
धम्ममच्छरिणी होति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्ना
गता भिक्षुनी यथामत निक्लिप्ता एव निरये ।

२ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्षुनी यथामत
निक्लिप्ता एव सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न आवासमच्छरिणी होति,
न कुलमच्छरिणी होति, न लाममच्छरिणी होति, न वण्णमच्छरिणी
होति, न धम्ममच्छरिणी होति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि
समन्नागता भिक्षुनी यथामत निक्लिप्ता एव सग्गे” ति ।

६ वण्णमासुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्षवे धम्मेहि समन्नागता भिक्षुनी यथामत
निक्लिप्ता एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियो-
गाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्ण भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णा
रहस्स अवण्ण भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने
पसाद उपदसेति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने अप्पसाद
उपदसति, सदावेय्य विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि
धम्मेहि समन्नागता भिक्षुनी यथामत निक्लिप्ता एव निरये ।

२ “पञ्चहि भिक्षवे धम्मेहि समन्नागता भिक्षुनी यथामत
निक्लिप्ता एव सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा
अवण्णारहस्स अवण्ण भासति अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स
वण्ण भासति अनुविच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने अप्पसाद
उपदसति अनुविच्च

सद्वादेयं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभत निक्खित्ता एव सग्गे" ति ।

७. इस्सुकिनीसुत्तं

१ "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभत निक्खित्ता एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा 5
वण्णारहस्स अवण्ण भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा 5
वण्णारहस्स अवण्ण भासति, इस्सुकिनी च होति, मच्छरिनी च, सद्वादेयं" विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे^२, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभत निक्खित्ता एव निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एव सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा 10
अवण्णारहस्स अवण्ण भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स
वण्णं भासति, अनिस्सुकिनी च होति, अमच्छरिनी च, सद्वादेय्य न
विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागता भिक्खुनी
यथाभत निक्खित्ता एव सग्गे" ति ।

८. मिच्छादिद्विकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं 15
निक्खित्ता एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियो-
गाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्ण भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णा-
रहस्स अवण्ण भासति, मिच्छादिद्विका च होति, मिच्छासङ्कप्पा च,
सद्वादेय्य विनिपातेति^१ । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागता
भिक्खुनी यथाभत निक्खित्ता एव निरये । 20

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता भिक्खुनी यथा-
भतं निक्खित्ता एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियो-
गाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्ण भासति, अविनुच्च परियोगाहेत्वा वण्णा-
रहस्स वण्ण भासति, सम्मादिद्विका च होति, सम्मासङ्कप्पा च, सद्वादेय्य
न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागता 25
भिक्खुनी यथाभत निक्खित्ता एव सग्गे" ति ।

१ मिच्छावाचामसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समभ्रागता भिक्खुनी यथामत निक्खित्ता एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियो-
गाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्ण भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा
वण्णारहस्स अवण्ण भासति, मिच्छावाचा च होति, मिच्छाकम्मन्ता च,
सद्भावेय्य विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्महि समभ्रा-
गता भिक्खुनी यथामत निक्खित्ता एव निरये ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समभ्रागता भिक्खुनी यथामत
निक्खित्ता एव समो । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा
अवण्णारहस्स अवण्ण भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स
वण्णं भासति, सम्मावाचा च होति, सम्माकम्मन्ता च, सद्भावेय्य न
विनिपातेति । इमेहि खो भिक्खवे, पञ्चहि धम्मोहि समभ्रागता भिक्खुनी
यथामत निक्खित्ता एव समो” ति ।

१० मिच्छावाचामसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समभ्रागता भिक्खुनी यथामत
निक्खित्ता एव निरय । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियो-
गाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्ण भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा
वण्णारहस्स अवण्ण भासति, मिच्छावाचामा च होति, मिच्छासतिनी
च, सद्भावेय्य विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्महि
समभ्रागता भिक्खुनी यथामत निक्खित्ता एव निरये ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मोहि समभ्रागता भिक्खुनी यथामत
निक्खित्ता एव सम । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा
अवण्णारहस्स अवण्ण भासति अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स
वण्णं भासति सम्मावाचामा च होति, सम्मासतिनी च सद्भावेय्य न
विनिपातेति । इमहि खो भिक्खवे पञ्चहि धम्मोहि समभ्रागता
भिक्खुनी यथामत निक्खित्ता एव समो” ति ।

अन्यकविग्गवस्यो इति समो ।

तस्सुद्धानं

कुलूपको पच्छासमणो, समाधिअन्धकविन्द ।
मच्छरी वण्णना इस्सा, दिट्ठिवाचाय वायमा^१ ति ॥

—०—

१३. गिलानवग्गो

१. गिलानसुत्तं

१ एकं समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन गिलान-
साला तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो भगवा अञ्जतरं भिक्खु दुब्बल गिला- 5
नक, दिस्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खू
आमन्तेसि —

२. “य कञ्चि^२, भिक्खवे, भिक्खु^३ दुब्बल गिलानकं पञ्च
धम्मा न विजहन्ति, तस्सेतं पाटिकङ्खं — ‘नचिरस्सेव आसवानं खया
अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छि- 10
कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती’” ति^४ । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्जी, सब्बलोके
अनभिरतसञ्जी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरणसञ्जा खो
पनस्स अज्झत्त सूपट्ठिता होति । य कञ्चि, भिक्खवे, भिक्खु दुब्बल
गिलानकं इमे पञ्च धम्मा न विजहन्ति, तस्सेत पाटिकङ्खं — ‘नचिरस्सेव 15
आसवान खया पे० सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती’” ति ।

२. सतिसूपट्टितसुत्तं

१ “यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा पञ्च
धम्मे भावेति पञ्च धम्मे बहुलीकरोति, तस्स द्विन्न फलान अञ्जतर
फल पाटिकङ्खं — दिट्ठेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता ।
कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अज्झत्तञ्जेव सति सूपट्ठिता 20
होति धम्मान उदयत्थगामिनिया पञ्जाय, असुभानुपस्सी काये विहरति,

१ वायमी — स्या० । २ किञ्चि — म०, सी०, रो० । ३ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु
नत्थि । ४-४ विहरिस्सति — स्या०, रो० ।

आहारे पटिकूलसञ्जी', सब्वलोके अनभिरत्तसञ्जी, सब्वसत्तारेसु
अनिञ्चानुपत्सी । यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा
इमे पञ्च धम्मे भावेति इमे पञ्च धम्मे बहुलीकरोति, तस्स द्विध फलान्
अञ्जतर फल पाटिकञ्ज - दिट्ठेव धम्मे अञ्जना, मत्ति वा उपादिसत्ते
अनागामिता' ति ।

३ पठमउपट्ठाकसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समभागतो गिलानो रूपट्ठाको
होति । कतमेहि पञ्चहि ? असप्पायकारी होति, सप्पाये मत्त न
जानाति, भेसज्ज नप्पटिसेविता होति, अत्थकामस्स गिलानुपट्ठाकस्स
न यथाभूत आवाध आविक्कता होति अभिक्कमन्त वा अभिक्कमती ति
पटिक्कमन्त वा पटिक्कमती ति ठित वा ठितो ति, उप्पन्नान सारीरिकान्
वेदनान् दुक्खान् तिब्बान् सखान् कटुकान् असातान् अमनापान् पाण-
हरान् अनधिवासकजातिको होति । इमेहि सो भिक्खवे, पञ्चहि
धम्मेहि समभागता गिलानो रूपट्ठाको होति ।

२ "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समभागतो गिलानो सूपट्ठाको
होति । कतमेहि पञ्चहि ? सप्पायकारी होति, सप्पाये मत्त जानाति,
भेसज्ज पटिसेविता होति, अत्थकामस्स गिलानुपट्ठाकस्स यथाभूत आवाध
आविक्कता होति अभिक्कमन्त वा अभिक्कमती ति पटिक्कमन्त वा
पटिक्कमती ति ठित वा ठितो ति, उप्पन्नान सारीरिकान् वेदनान् दुक्खान्
तिब्बान् सखान् कटुकान् असातान् अमनापान् पाणहरान् अधिवासक-
जातिको होति । इमेहि सो भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समभागतो
गिलानो सूपट्ठाको होती' ति ।

४ दुतियउपट्ठाकसुत्त

१ "पञ्चहि भिक्खवे धम्मेहि समभागतो गिलानुपट्ठाको
नाम गिलान उपट्ठाको । कतमेहि पञ्चहि ? नप्पटिबन्तो होति भेसज्जं
सविधातुं सप्पायासप्पायं न जानाति असप्पाय उपनामेति, सप्पायं
अपनामेति आमिसन्तरो गिलान उपट्ठाति, नो भेसचित्तो जगुञ्जी

होति उच्चार वा पस्साव वा वन्त वा खेळ वा नीहरितु; नप्पटिवलो
होति गिलानं कालेन कालं धम्मिया कथाय सन्दस्सेतु समादपेत्तु
समुत्तेजेत्तुं सम्पहंसेत्तुं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो
गिलानुपट्ठाको नाल गिलान उपट्ठात्तु ।

२. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो गिलानुपट्ठाको 5
अल गिलानं उपट्ठात्तु । कतमेहि पञ्चहि ? पटिवलो होति भेसज्ज
सविधात्तु, सप्पायासप्पाय जानाति, असप्पाय अपनामेति, सप्पायं उपना-
मेति, मेत्तचित्तो गिलान उपट्ठाति, नो आमिसन्तरो, अजेगुच्छी होति
उच्चार वा पस्साव वा वन्त वा खेळ वा नीहरितु, पटिवलो होति गिलान
कालेन कालं धम्मिया कथाय सन्दस्सेतु समादपेत्तु समुत्तेजेत्तु सम्पहंसेत्तु । 10
इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो गिलानुपट्ठाको अल
गिलान उपट्ठात्तु” ति ।

५. पठमअनायुस्सासुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा अनायुस्सा । कतमे पञ्च ?
असप्पायकारी होति, सप्पाये मत्त न जानाति, अपरिणतभोजी च होति,
अकालचारी च होति, अब्रह्मचारी च । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा 15
अनायुस्सा ।

२. “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा आयुस्सा । कतमे पञ्च ?
सप्पायकारी होति, सप्पाये मत्त जानाति, परिणतभोजी च होति, काल-
चारी च होति, ब्रह्मचारी च । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा
आयुस्सा” ति । 20

६. दुतियअनायुस्सासुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा अनायुस्सा । कतमे पञ्च ?
असप्पायकारी होति, सप्पाये मत्त न जानाति, अपरिणतभोजी च होति,
दुस्सीलो च, पापमित्तो च । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा अनायुस्सा ।

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा आयुस्सा । कतमे पञ्च ?

सप्पायकारी होति, सप्पाये मत्त जानाति, परिणतमोजी च होति, सीसरा च, कल्याणमित्तो च । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च घम्मा प्राप्नुत्सा" ति ।

७. वपकाससुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्खवे, घम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नास सङ्गम्हा वपकासितु । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन चीवरेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन पिण्डपातेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन गिलानप्पञ्चयभेसज्जपरिक्खारेन, कामसङ्कप्पबहुलो च विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि घम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नास सङ्गम्हा वपकासितु ।

२ "पञ्चहि, भिक्खवे, घम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अन सङ्गम्हा वपकासितु । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन चीवरेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन पिण्डपातेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन गिलानप्पञ्चयभेसज्जपरिक्खारेन, नेक्खम्मसङ्कप्पबहुलो च विहरति । इमहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि घम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अस सङ्गम्हा वपकासितु" ति ।

८. समणसुलसुत्त

१ "पञ्चिमानि भिक्खवे, समणदुक्खानि । कतमानि पञ्च ? इध भिक्खवे भिक्खु असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन चीवरेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन पिण्डपातेन असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन गिलानप्पञ्चयभेसज्जपरिक्खारेन, अनभिरतो च ग्रहचरियं शरति । इमानि गो, भिक्खवे, पञ्च समणदुक्खानि ।

२ "पञ्चिमानि भिक्खवे समणगुणानि । कतमानि पञ्च ? इध भिक्खवे भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन चीवरेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन पिण्डपातेन सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन गिलानप्पञ्चयभेसज्जपरिक्खारेन, अभिरतो च ग्रहचरियं शरति । इमानि गो भिक्खवे, पञ्च समणगुणानि" ति ।

६. परिकुप्पसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आपायिका नेरयिका परिकुप्पा अते-
किच्छा । कतमे पञ्च ? माता जीविता वोरोपिता होति, पिता जीविता
वोरोपितो होति, अरह^१ जीविता वोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन
चित्तेन लोहित उप्पादितं होति, सङ्घो भिन्नो होति । इमे खो, भिक्खवे,
पञ्च आपायिका नेरयिका परिकुप्पा अतेकिच्छा” ति ।

5

१०. व्यसनसुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, व्यसनानि । कतमानि पञ्च ?
जातिव्यसनं, भोगव्यसन, रोगव्यसन, सीलव्यसन, दिट्ठिव्यसन । न,
भिक्खवे, सत्ता जातिव्यसनहेतु वा भोगव्यसनहेतु वा रोगव्यसनहेतु
वा कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जन्ति ।
सीलव्यसनहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता दिट्ठिव्यसनहेतु वा कायस्स भेदा 10
पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरयं उपपज्जन्ति । इमानि खो,
भिक्खवे, पञ्च व्यसनानि ।

२ “पञ्चिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा पञ्च ? जाति-
सम्पदा, भोगसम्पदा, आरोग्यसम्पदा, सीलसम्पदा, दिट्ठिसम्पदा । न,
भिक्खवे, सत्ता जातिसम्पदाहेतु वा भोगसम्पदाहेतु वा आरोग्यसम्पदा- 15
हेतु वा कायस्स भेदा पर मरणा सुगति सगं लोक उपपज्जन्ति । सील-
सम्पदाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता दिट्ठिसम्पदाहेतु वा कायस्स भेदा पर
मरणा सुगतिं सगं लोक उपपज्जन्ति । इमा खो, भिक्खवे, पञ्च
सम्पदा” ति ।

गिलानवग्गो तेरसमो ।

तत्सुद्धानं

गिलानो सतिसूपट्ठि^१, द्वे उपट्ठाका दुवायुसा ।
वपकाससमणसुखा^२, परिकुप्प^३ व्यसनेन चा^४ ति ॥

20

१ अरहा - स्या० । २ सतिसूपट्ठान - रो० । ३ अवपकासदुक्खानि - स्या०,
रो० । ४ परिकुप्प - स्या० ।

१४ राजवग्गो

१ पठमचयफानुवसनसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्षवे, अङ्गेहि समन्नागतो राजा चक्कवत्ती धम्मेनेव चक्क पवत्तेति त होति चक्क अण्णटिवत्तिय” केनचि मनुस्स भूतेन पञ्चत्थिकेन पाणिना । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्षवे, राजा चक्कवत्ती अत्थञ्चू च होति, धम्मञ्चू च, मत्तञ्चू च, कालञ्चू च, परिसञ्चू च । इमेहि सो, भिक्षवे पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो राजा चक्कवत्ती धम्मेनेव चक्क पवत्तेति, त होति चक्क अण्णटिवत्तिय केनचि मनुस्सभूतेन पञ्चत्थिकेन पाणिना ।

२ “एवमेव सो, भिक्षव, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो तयागतो अरह सम्मासम्बुद्धो धम्मेनेव अनुत्तर धम्मचक्क पवत्तेति, त होति चक्क अण्णटिवत्तिय समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मणा वा केनचि या लोकस्मि । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्षव, तयागतो अरह सम्मासम्बुद्धो अत्थञ्चू धम्मञ्चू मत्तञ्चू कालञ्चू, परिसञ्चू । इमेहि सो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो तयागतो अरह सम्मासम्बुद्धो धम्मेनेव अनुत्तर धम्मचक्क पवत्तति त होति धम्मचक्क अण्णटिवत्तिय समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मणा वा केनचि वा लोकस्मि” ति ।

२ दुत्तियचयफानुवसनसुत्त

१ “पञ्चहि भिक्षवे अङ्गेहि समन्नागतो रब्भो चक्कवत्तिस्स जेट्ठो पुत्तो पितरा पयत्तित चक्क धम्मेनेव अनुप्यवत्तेति त होति चक्क अण्णटिवत्तिय केनचि मनुस्सभूतेन पञ्चत्थिकेन पाणिना । कतमेहि पञ्चहि ? इध भिक्षवे रब्भो चक्कवत्तिस्स जेट्ठो पुत्तो अत्थञ्चू च होति धम्मञ्चू च मत्तञ्चू च, कालञ्चू च परिसञ्चू च । इमेहि सो भिक्षवे पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रब्भो चक्कवत्तिस्स जेट्ठो पुत्तो पितरा पयत्तित चक्क धम्मेनेव अनुप्यवत्तति, त होति चक्क अण्णटिवत्तिय केनचि मनुस्सभूतेन पञ्चत्थिकेन पाणिना ।

१ पवत्तति - स्वा रो । २ अण्णटिवत्तिय - ती । ३ चक्क - स्वा

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्ममेहि समन्नागतो सारिपुत्तो तथागतेन अनुत्तर धम्मचक्क पवत्तितं सम्मदेव अनुप्पवत्तेति; त होति चक्क अप्पटिवत्तिय समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा लोकस्मि । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो अत्थञ्जू, धम्मञ्जू, मत्तञ्जू, कालञ्जू, परिसञ्जू । 5
इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्ममेहि समन्नागतो सारिपुत्तो तथागतेन अनुत्तर धम्मचक्क पवत्तितं सम्मदेव अनुप्पवत्तेति, त होति चक्क अप्पटिवत्तिय समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा लोकस्मि” ति ।

३. धम्मराजासुत्तं

१. “यो पि सो, भिक्खवे, राजा चक्कवत्ती धम्मिको धम्म- 10
राजा, सो पि न अराजक चक्क वत्तेती” ति । एव वुत्ते अञ्जातरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को पन, भन्ते, रञ्जो चक्कवत्तिस्स धम्मिकस्स धम्मरञ्जो राजा” ति ? “धम्मो, भिक्खू” ति भगवा अवोच ।

२ “इध, भिक्खु, राजा चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा धम्म- 15
ञ्जेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खावरणगुत्ति सविदहति अन्तोजनस्मि ।

३ “पुन च पर, भिक्खु, राजा चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा 2
धम्मञ्जेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म अपचाय-
मानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खावरण-
गुत्ति सविदहति खत्तियेसु अनुयन्तेसु^१ बलकायस्मि ब्राह्मणगहपतिकेसु
नेगमजानपदेसु समणब्राह्मणेसु मिगपक्खीसु । स खो सो, भिक्खु, राजा
चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा धम्मञ्जेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो
धम्म गरु करोन्तो धम्मं अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्मा-
धिपतेय्यो धम्मिकं रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा अन्तोजनस्मि धम्मिकं
रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा खत्तियेसु अनुयन्तेसु बलकायस्मि ब्राह्मण-

गृहपतिकेसु नगमजानपदेषु समणब्राह्मणेषु मिगपक्खीसु धम्मेनेव धक्क पवत्तेति स होति धक्क अप्पट्ठित्तिय केनचि मनुस्सभूतेन पञ्चत्तिकेन पाणिना ।

४ “एवमेव सो, भिक्षु, तथागतो भरह सम्मासम्बुद्धो धम्मिको

५ धम्मराजा धम्मज्जेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खा-
वरणगुत्ति सविदहति भिक्षूसु — ‘एवरूप कायकम्म सेवितब्ब, एवरूप कायकम्म न सेवितब्ब एवरूप वचीकम्म सेवितब्ब, एवरूप वचीकम्म न सेवितब्ब
१० एवरूप मनोकम्म सेवितब्ब, एवरूप मनोकम्म न सेवितब्ब, एवरूपो भ्राजीवो सेवितब्बो, एवरूपो भ्राजीवो न सेवितब्बो एवरूपो गामनिगमो सेवितब्बो, एवरूपो गामनिगमो न सेवितब्बो’ ति ।

५ “पुन च पर, भिक्षु, तथागतो भरह सम्मासम्बुद्धो धम्मिको धम्मराजा धम्मज्जेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खा-
१५ वरणगुत्ति सविदहति भिक्षुनीसु’ पे० उपासकेसु पे० उपासिकासु — ‘एवरूप कायकम्म सेवितब्ब, एवरूप कायकम्म न सेवितब्ब, एवरूप वचीकम्म सेवितब्ब एवरूप वचीकम्म न सेवितब्ब, एवरूप मनोकम्म सेवितब्ब, एवरूप मनोकम्म न सेवितब्ब एवरूपो भ्राजीवो सेवितब्बो एवरूपो भ्राजीवो न सेवितब्बो एवरूपो गामनिगमो
२० सेवितब्बो एवरूपो गामनिगमो न सेवितब्बो’ ति । स सो सो, भिक्षु, तथागतो भरह सम्मासम्बुद्धो धम्मिको धम्मराजा धम्मज्जेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा भिक्षूसु, धम्मिक रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा भिक्षुनीसु, धम्मिकं
२५ रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा उपासकेसु, धम्मिकं रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा उपासिकासु धम्मेनेव अनुतर धम्मज्जक्क पवत्तेति स होति धक्क अप्पट्ठित्तिय समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा लोकस्मि’ ति ।

४. यस्संदिसंसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो राजा खत्तियो मुद्धावसित्तो यस्स यस्स दिसाय विहरति, सकस्मियेव विजिते विहरति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, राजा खत्तियो मुद्धावसित्तो उभतो सुजातो होति मातितो च पितितो च, ससुद्धगहणिको, याव सत्तमा पिता-महयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन, अङ्घो होति महद्धनो महा-भोगो परिपुण्णकोसकोट्टागारो, बलवा खो पन होति चतुरङ्गिनिया सेनाय समन्नागतो अस्सवाय ओवादपटिकराय, परिणायको खो पनस्स होति पण्डितो वियत्तो^१ मेधावी पटिबलो अतीतानागतपच्चुप्पन्ने अत्थे चिन्तेतु, तस्सिमे चत्तारो धम्मा यसं परिपाचेन्ति । सो इमिना यसपञ्चमेन^२ धम्मेन समन्नागतो यस्स यस्स दिसाय विहरति, सकस्मियेव विजिते विहरति । त किस्स हेतु ? एव हेत, भिक्खवे, होति विजितावीन ।

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यस्स यस्स दिसायं विहरति, विमुत्तचित्तो व^३ विहरति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसवरसवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु – राजा व खत्तियो मुद्धावसित्तो^४ जातिसम्पन्नो, बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सब्यञ्जन केवलपरिपुण्ण परि-पुट्ठ ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा – राजा व खत्तियो मुद्धावसित्तो अङ्घो महद्धनो महाभोगो परिपुण्णकोसकोट्टागारो, आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहानाय कुसलान धम्मानं उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु – राजा व खत्तियो मुद्धावसित्तो वलसम्पन्नो, पञ्जवा होति उदयत्थ-गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निव्वेविकाय सम्मा दुक्खक्खय-गामिनिया – राजा व खत्तियो मुद्धावसित्तो परिणायकसम्पन्नो, तस्सिमे चत्तारो धम्मा विमुत्ति परिपाचेन्ति । सो इमिना विमुत्तिपञ्चमेन धम्मेन

१ व्यत्तो – स्या०; व्यत्तो – रो० । २ पञ्चमेन – सी० । ३ सी०, रो० पोत्यकेसु नति । ४ अक्खित्तो – ज्ञा० ।

समभ्रागतो यस्स यस्से दिसाय विहरति विमुत्तचित्तो व विहरति । त
किस्स हेतु ? एव हेत, भिक्खवे, होति विमुत्तचित्तान' ति ।

५ पठमपत्त्यनामुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समभ्रागतो रब्धो खत्तिपस्स
मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो रज्ज पत्थेति । कतमेहि पञ्चहि ? इध
भिक्खवे, रब्धो खत्तिपस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो उभतो सुजातो
होति मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा
अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवावेन, अभिरूपो होति दस्सनीयो पासा
दिको परमाय वण्णपोक्खरत्ताय समभ्रागतो मातापितून पियो होति
मनापो नेगमजानपदस्स पियो होति मनापो यानि तानि रब्धं
खत्तियान मुद्धावसित्तान सिप्पट्टानानि' हत्थिस्मि वा अस्सस्मि वा रथस्मि
वा धनुस्मि वा थरस्मि' वा' तत्थ सिक्खित्तो होति अनवयो ।

"तस्स एव होति - 'अहं खोमिह उभतो सुजातो मातितो
च पितितो च संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो
अनुपक्कुट्ठो जातिवावेन । कस्माह रज्ज न पत्थेम्य ! अहं खोमिह
अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरत्ताय समभ्रागतो ।
कस्माह रज्ज न पत्थेम्य ! अहं खोमिह मातापितून पियो मनापो ।
कस्माह रज्ज न पत्थेम्य ! अहं खोमिह नेगमजानपदस्स पियो मनापो ।
कस्माह रज्ज न पत्थेम्य ! अहं खोमिह यानि तानि रब्धं खत्तियान
मुद्धावसित्तान सिप्पट्टानानि हत्थिस्मि वा अस्सस्मि वा रथस्मि वा धनुस्मि
वा थरस्मि वा, तत्थ' सिक्खित्तो अनवयो । कस्माह रज्ज न पत्थेम्य
ति ! इमेहि खो भिक्खवे पञ्चहि अङ्गेहि समभ्रागतो रब्धो खत्ति
यस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो रज्जं पत्थेति ।

२ "एवमेव खो भिक्खवे पञ्चहि यम्मोहि समभ्रागतो भिक्खु
आमवानं स्वयं पत्थेति । कतमेहि पञ्चहि ? इध भिक्खवे, भिक्खु
सद्धो होति सद्धति सयागतस्स बोधि - 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मा
सम्बुद्धो पिज्जाजरणसम्पत्तो सुगतो सोवविद् अनुत्तरो पुरिसवम्मसाग्धि
सत्ता देवमनुस्सान बुद्धो भगवा ति । अण्णावाधो होति अण्णासद्धो

समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नात्तिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झि-
माय पधानक्खमाय, असठो होति अमायावी, यथाभूत अत्तान आविकत्ता
सत्थरि वा विञ्जूसु वा सब्रह्मचारीसु, आरद्धविरियो विहरति
अकुसलान धम्मान पहानाय, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, थामवा
दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु, पञ्चवा होति 5
उदयत्थगामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा
दुक्खक्खयगामिनिया ।

“तस्स एव होति — ‘अहं खोमिहं सद्धो, सद्धामि तथा-
गतस्स बोधिं — ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो पे० सत्था
देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्य । 10
अहं खोमिहं अप्पावाधो अप्पातद्धो समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो
नात्तिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय । कस्माहं आसवानं
खयं न पत्थेय्य । अहं खोमिहं असठो अमायावी यथाभूत अत्तान आवि-
कत्ता सत्थरि वा विञ्जूसु वा सब्रह्मचारीसु । कस्माहं आसवानं
खयं न पत्थेय्य । अहं खोमिहं आरद्धविरियो विहरामि अकुसलान 15
धम्मान पहानाय, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्य ।
अहं खोमिहं पञ्चवा उदयत्थगामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय
निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । कस्माहं आसवानं खयं
न पत्थेय्य’ ति । इमेहिं खो, भिक्खवे, पञ्चहिं धम्मेहिं समन्नागतो 20
भिक्खु आसवानं खयं पत्थेती” ति ।

६. दुतियपत्थनासुत्तं

१ “पञ्चहिं, भिक्खवे, अङ्गेहिं समन्नागतो रञ्जो खत्तियस्स
मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो ओपरज्ज’ पत्थेति । कतमेहिं पञ्चहिं ?
इध, भिक्खवे, रञ्जो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो उभतो
सुजातो होति मात्तितो च पित्तितो च, ससुद्धगहणिको, याव सत्तमा पिता-
महयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन, अभिरूपो होति दस्सनीयो
पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, मात्तापितून पियो

होति मनापो, बलकायस्स पियो होति मनापो, पण्डितो होति वियत्तो मेघावी पटिवलो अतीतानागतपञ्चुप्पन्ने अत्थे चिन्तेतु ।

“तस्स एव होति - ‘अहं सोमि उमतो सुजातो मावितो च पितितो च, ससुखगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अभिस्तो अनुपक्कुट्टो जातिवादेन । कस्माह ओपरज्ज न पत्थेय्य । अहं सोमि अभिरूपो दम्सनीयो पासाधिको परमाय वण्णपोक्खरताय समप्पागतो । कस्माह ओपरज्ज न पत्थेय्य ! अहं सोमि मातापितून पियो मनापो । कस्माह ओपरज्ज न पत्थेय्य ! अहं सोमि बलकायस्स पियो मनापो । कस्माह ओपरज्ज न पत्थेय्य ! अहं सोमि पण्डितो वियत्तो मेघावी पटिवलो अतीतानागतपञ्चुप्पन्ने अत्थे चिन्तेतु । कस्माह ओपरज्ज न पत्थेय्य ति ! इमेहि सो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समप्पागतो रज्जो क्षतियस्स मुद्धावसित्तस्स जेढो पुत्तो ओपरज्ज पत्थेति ।

२ “एवमेव सो, भिक्खवे पञ्चहि धम्मेहि समप्पागतो भिक्खु आसवान क्षय पत्थेति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति पे० समादाय सिक्खसि सिक्खापदेसु, बहूस्सुतो हाति पे० दिट्ठिया सुप्पटिबिद्धा चतूसु सत्तिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठित चित्तो होति आरब्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहाणाय, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, धाममा दन्हपरक्कमो अनिक्खित्तभुरो कुसलेसु धम्मेसु पञ्चवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समप्पागता अरियाय निव्वेधियाय सम्मा दुवलक्खयगामिनिया ।

“तस्स एव होति - ‘अहं सोमि सीलवा पातिमोससबर संभुतो विहरामि आजाग्गोचरसम्पन्नो अनुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सामी, समादाय भिक्खामि सिक्खापदेसु । कस्माह आसवान गय न पत्थेय्य ! अहं सोमि बहूस्सुतो सुतधरो सुतसत्तिचयो ये ते धम्मा आन्विप्पस्याणा मग्गेमत्स्याणा परिप्पागानकत्त्याणा सात्थे गय्यञ्जन’ वेयलपरिपुण्ण परिगुद वत्तापरिग्गि अभिवदति, सप्पाया मे धम्मा बहुरमुता हान्ति पाणा वचसा परिचिता मनगानुपनिगता दिट्ठिया सुप्पटिबिद्धा । कस्मा आगवा गय न पत्थेय्य ! अहं सोमि चतूसु सत्तिपट्टानसु सुप्पतिट्ठित

चित्तो । कस्माहं आसवान् खयं न पत्येय्य ! अहं खोम्हि आरद्ध-
विरियो विहरामि अकुसलानं धम्मानं पहाणाय, कुसलानं धम्मानं उप-
सम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिविखत्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु ।
कस्माहं आसवानं खयं न पत्येय्य ! अहं खोम्हि पञ्चावा उदयत्थ-
गामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निव्वेधिकाय सम्मा दुक्ख- 5
क्खयगामिनिया । कस्माहं आसवान् खयं न पत्येय्य' ति । इमेहि खो,
भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु आसवान् खयं पत्येती' ति ।

७. अप्पसुपत्तिसुत्तं

१. "पञ्चमे, भिक्खवे, अप्प रत्तिया सुपन्ति, बहु जग्गन्ति ।
इमे पञ्च ? इत्थी, भिक्खवे, पुरिसाधिप्पाया अप्प रत्तिया सुपत्ति,
हु जग्गति । पुरिसो, भिक्खवे, इत्थाधिप्पायो अप्प रत्तिया सुपत्ति, 10
हु जग्गति । चोरो, भिक्खवे, आदानाधिप्पायो अप्प रत्तिया सुपत्ति,
हु जग्गति । राजा', भिक्खवे, राजकरणीयेसु युत्तो अप्प रत्तिया
सुपत्ति, बहु जग्गति । भिक्खु, भिक्खवे, विसयोगाधिप्पायो अप्प रत्तिया
सुपत्ति, बहुं जग्गति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च अप्प रत्तिया सुपन्ति,
इहं जग्गन्ती' ति ।

15

८. भत्तादकमुत्तं

१ "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो नागो
भत्तादको च होति ओकासफरणो च लण्डसारणो^२ च सलाकग्गाही^३
रज्जो नागो त्वेव सङ्गं गच्छति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे,
रज्जो नागो अक्खमो होति रूपान्, अक्खमो सद्धान्, अक्खमो गन्धान्,
अक्खमो रसान्, अक्खमो फोढुब्बान् । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि 20
अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो नागो भत्तादको च^४ ओकासफरणो च
लण्डसारणो च सलाकग्गाही च, रज्जो नागो त्वेव सङ्गं गच्छति ।

२ "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु
भत्तादको च होति, ओकासफरणो च मञ्चपीठमदनो^५ च सलाकग्गाही

१ राजयुत्तो - रो० । २ लेण्डसाधनो - सी०, लण्डसाधनो - स्या०, लण्डसाधनो -
रो० । ३ सलाकग्गाही - रो० । ४ च होति - स्या०, रो० । पीठमदनो - सी०, स्या०,
रो० ।

च, भिक्षु त्वेव सङ्गं गच्छति । कतमेहि पञ्चहि ? इष, भिक्षवे,
भिक्षु अक्खमो होति रूपान, अक्खमो सद्धान, अक्खमो गघान, अक्खमो
रसान, अक्खमो फोट्टब्बान । इमेहि सो, भिक्षव, पञ्चहि धम्मेहि
समन्नागतो भिक्षु भत्तादको च होति ओकासफरणो च मञ्चपीठमह्णो
५ च मलाकग्गाही च, भिक्षु त्वेव सङ्गं गच्छती" ति ।

६ अक्खमसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्षवे, अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो नागो
न राजारजो होति न राजभोमो, न रज्जो अङ्गं त्वेव सङ्गं गच्छति ।
कतमेहि पञ्चहि ? इष भिक्षवे, रज्जो नागो अक्खमो होति रूपान,
अक्खमो सद्धान, अक्खमो गघान, अक्खमो रसान, अक्खमो फोट्टब्बान ।

१० २ "कथं च, भिक्षवे रज्जो नागो अक्खमो होति रूपान ?
इष, भिक्षवे, रज्जो नागो सङ्गामगतो हत्थिकाय वा दिस्वा अस्सकाय
वा दिस्वा रथकाय वा दिस्वा पत्तिकाय वा दिस्वा ससीदति विसीदति,
न सन्धम्मति न सक्कोति सङ्गाम ओत्तरितुं । एव सो, भिक्षवे, रज्जो
नागो अक्खमो होति रूपान ।

१५ ३ "कथं च, भिक्षवे रज्जो नागो अक्खमो होति सद्धान ?
इष भिक्षवे, रज्जो नागो सङ्गामगतो हत्थिसद् वा सुत्वा अस्ससद्
वा सुत्वा रथसद् वा सुत्वा पत्तिसद् वा सुत्वा मेरिपणवसङ्कतिणवनिम्माव
सद् वा सुत्वा ससीदति विसीदति न सन्धम्मति न सक्कोति सङ्गाम
ओत्तरितुं । एव सो भिक्षवे रज्जो नागो अक्खमो होति सद्धान ।

२० ४ "कथं च भिक्षवे रज्जो नागो अक्खमो होति गघान ?
इष, भिक्षवे रज्जो नागो सङ्गामगतो ये ते रज्जो नागा अभिजाता
सङ्गामावचरा तेसं मुत्तकरीसस्स गघ धायित्वा ससीदति विसीदति
न सन्धम्मति न सक्कोति सङ्गाम ओत्तरितुं । एव सो, भिक्षवे रज्जो
नागो अक्खमो होति गघान ।

२५ ५ "कथं च भिक्षवे रज्जो नागो अक्खमो होति रसान ?
इष भिक्षवे रज्जो नागो सङ्गामगतो एक्किस्सा वा तिणोदकदत्तिया
विमानितो द्वीहि वा तीहि वा चतुहि वा पञ्चहि वा तिणोदकदत्तीहि

विमानितो संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं
ओतरितुं । एव खो, भिक्खवे, रञ्जो नागो अक्खमो होति रसान् ।

६ “कथं च, भिक्खवे, रञ्जो नागो अक्खमो होति फोटुब्बान् ?
इध, भिक्खवे, रञ्जो नागो सङ्गामगतो एकेन वा सरवेगेन विद्धो,
द्वीहि वा तीहि वा चतूहि वा पञ्चहि वा सरवेगेहि विद्धो ससीदति ५
विसीदति, न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितु । एव खो,
भिक्खवे, रञ्जो नागो अक्खमो होति फोटुब्बानं ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो
नागो न राजारहो होति न राजभोग्गो न रञ्जो अङ्गं त्वेव सङ्गं
गच्छति । 10

७ “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि^१ समन्नागतो भिक्खु
न आहुनेय्यो होति न पाहुनेय्यो न दक्खिणेय्यो न अञ्जलिकरणीयो न
अनुत्तर पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे,
भक्खु अक्खमो होति रूपान्, अक्खमो सद्धान्, अक्खमो गन्धान्, अक्खमो
सान्, अक्खमो फोटुब्बान् । 15

८. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रूपान् ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा रजनीये रूपे सारज्जति, न सक्कोति
चित्तं समादहितु । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रूपान् ।

९ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति सद्धानं ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सोतेन सद् सुत्वा रजनीये सद्दे सारज्जति, न 20
सक्कोति चित्तं समादहितु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति
सद्धानं ।

१० “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति गन्धानं ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु धानेन गन्धं घायित्वा रजनीये गन्धे सारज्जति,
न सक्कोति चित्तं समादहितु । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो 25
होति गन्धान् ।

११ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रसान् ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु जिह्वाय रसं सायित्वा रजनीये रसे सारज्जति, न

सक्कोति चित्त समादहितु । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु भक्खमो होति रसान ।

१२ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु भक्खमो होति फोट्ठब्बान् ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा रजनीये फोट्ठब्बे सारज्जति,
न सक्कोति चित्त समादहितु । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु भक्खमो
होति फोट्ठब्बान् ।

“इमेहि खो, भिक्खवे पञ्चहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
न आहुनेय्यो होति न पाहुनेय्यो न दक्खिण्यो न भज्जितकरणीयो
न अनुत्तर पुरुषवस्सेत्त लोक्कस्स ।

१३ “पञ्चहि, भिक्खवे, भज्जेहि समन्नागतो रज्जो नामो
राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो भज्जं त्वेव सङ्गं गन्धति । कतमहि
पञ्चहि ? इध भिक्खवे, रज्जो नागो खमो होति रूपान्, खमो
सद्धान्, खमो गन्धान्, खमो रसान्, खमो फोट्ठब्बान् ।

१४ “कथं च भिक्खवे रज्जो नागो खमो होति रूपान् ?
इध, भिक्खवे रज्जो नागो सङ्गामगतो हत्थिकाय वा विस्वा भस्सकाय
वा विस्वा रथकाय वा विस्वा पत्तिकाय वा विस्वा न ससीदति न विसी
दति, सन्धम्मति सक्कोति सङ्गाम भोतरितु । एव खो, भिक्खवे, रज्जो
नागो खमो होति रूपान् ।

१५ “कथं च, भिक्खवे रज्जो नागो खमो होति सद्धान् ?
इध, भिक्खवे रज्जो नागो सङ्गामगतो हत्थिसद् वा सुत्वा भस्ससद्
वा सुत्वा रथसद् वा सुत्वा पत्तिसद् वा सुत्वा भेरिपणवसङ्गतिपव
निष्ठादसद् वा सुत्वा न ससीदति न विसीदति सन्धम्मति सक्कोति सङ्गाम
भोतरितु । एव खो भिक्खवे, रज्जो नागो खमो होति सद्धान् ।

१६ “कथं च भिक्खवे रज्जो नागो खमो होति गन्धान् ?
इध भिक्खवे रज्जो नागो सङ्गामगतो ये ते रज्जो नागा भगिजासा
सङ्गामावचरा तस मुत्तवरीसस्स गच्छ घायित्वा न ससीदति न विसीदति,
सन्धम्मति सक्कोति सङ्गाम भोतरितु । एव खो भिक्खवे रज्जो
नागो खमो होति गन्धान् ।

१७ “कथं च भिक्खवे रज्जो नागो खमो होति रसान् ?
इध, भिक्खवे रज्जो नागो सङ्गामगतो एविस्सा वा तिणोदणदसिया

विमानितो द्वीहि वा तीहि वा चतूहि वा पञ्चहि वा तिणोदकदत्तीहि विमानितो न ससीदति न विसीदति, सन्थम्भति सक्कोति सङ्गामं ओतरितु । एव खो, भिक्खवे, रञ्जो नागो खमो होति रसान ।

१८ “कथं च, भिक्खवे, रञ्जो नागो खमो होति फोटुब्बान ? इध, भिक्खवे, रञ्जो नागो सङ्गामगतो एकेन वा सरवेगेन विद्धो, ५ द्वीहि वा तीहि वा चतूहि वा पञ्चहि वा सरवेगेहि विद्धो न ससीदति न विसीदति, सन्थम्भति सक्कोति सङ्गाम ओतरितु । एव खो, भिक्खवे, रञ्जो नागो खमो होति फोटुब्बानं ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो नागो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्ग त्वेव सङ्ग १० गच्छति ।

१९. “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकणीयो अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपान, खमो सद्धान, खमो गन्धानं, खमो रसान, खमो १ फोटुब्बान ।

२० “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपान ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा रजनीये रूपे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितु । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ।

२१ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति सद्धान ? इध, २ भिक्खवे, भिक्खु सोतेन सद्दं सुत्वा रजनीये सद्दे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति सद्धान ।

२२ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति गन्धान । इध, भिक्खवे, भिक्खु घानेन गन्धं घायित्वा रजनीये गन्धे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितु । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति ३ गन्धान ।

२३ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रसान ? इध, भिक्खवे, भिक्खु जिह्वाय रसं सायित्वा रजनीये रसे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितु । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति ४

२४ “कथं च, भिक्षवे, भिक्षु समो होति फोट्ठवान् ?
इध, भिक्षवे, भिक्षु कायेन फोट्ठव्वं फुसित्वा रजनीये फोट्ठव्वे न सार
ज्जति, सम्फोति चित्तं समादहितुं । एव सो, भिक्षवे, भिक्षु समो
होति फोट्ठवान् ।

“इमेहि सो, भिक्षवे, पञ्चहि भम्मेहि समन्नागतो भिक्षु
आहुनेम्यो होति पाहुनेम्यो वसिस्सणेम्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर
पुञ्जस्सेत्तं लोक्कस्सा’ ति ।

१० सोत्तसुत्त

१ “पञ्चहि भिक्षवे, अञ्जेहि समन्नागतो रज्जो नागो
राजारहो होति राजभोगो, रज्जो अञ्जं त्वेव सञ्जं गच्छति । क्वमहि
पञ्चहि ? इध, भिक्षवे रज्जो नागो सोत्ता च होति, हन्ता च रम्भिता
च खन्ता च, गन्ता च ।

२ “कथं च, भिक्षवे, रज्जो नागो सोत्ता होति ? इध,
भिक्षवे, रज्जो नागो यमेन हत्थिवम्मसारथि’ कारणं कारेति -
यदि वा क्तपुव्वं यदि वा अक्तपुव्वं - तं अट्ठि’ कत्वा’ मनसि कत्वा
सव्वं चेतसा समन्नाहरित्वा ओहितसोत्तो सुणाति । एव सो, भिक्षव,
रज्जो नागो सोत्ता होति ।

३ “कथं च, भिक्षवे, रज्जो नागो हन्ता होति ? इध,
भिक्षवे, रज्जो नागो सङ्गामगतो हत्थि पि हनति’, हत्थाव्ह’ पि
हनति अस्स पि हनति अस्सारह पि हनति, रथ पि हनति रथि’ पि
हनति, पत्तिक पि हनति । एव सो, भिक्षवे, रज्जो नागो हन्ता
होति ।

४ “कथं च भिक्षवे, रज्जो नागो रम्भिता होति ? इध,
भिक्षवे रज्जो नागो सङ्गामगतो रम्भति पुरिभं वायं रक्काणि
पच्छिमं वायं रम्भति पुरिमे पादे रम्भति पच्छिमे पादे रम्भति सीगं,
रम्भति मण्णे रम्भति दन्ते रम्भति शाण्णं रम्भति वामणि, रम्भति
एवमार’ । एव सो भिक्षवे रज्जो नागो रम्भिता होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, रञ्जो नागो खन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्जो नागो सङ्गामगतो खमो होति सत्तिप्पहारान असिप्पहारानं उसुप्पहारान फरसुप्पहारानं भेरिपणवसङ्खतिणवनिन्नादसद्धान । एवं खो, भिक्खवे, रञ्जो नागो खन्ता होति ।

६ “कथं च, भिक्खवे, रञ्जो नागो गन्ता होति ? इध, 5 भिक्खवे, रञ्जो नागो यमेन हत्थिदम्मसारथि दिस पेसेति — यदि वा गतपुब्ब यदि वा अगतपुब्ब — त खिप्पमेव गन्ता होति । एवं खो, भिक्खवे, रञ्जो नागो गन्ता होति ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो नागो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्ग त्वेव सङ्ग गच्छति । 10

७ “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च होति, हन्ता च, रक्खिता च, खन्ता च, गन्ता च ।

८ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सोता होति ? इध, भिक्खवे, 15 भिक्खु तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने अट्ठि कत्वा मनसि कत्वा सब्ब चेतसा समन्नाहरित्वा ओहितसोतो धम्म सुणाति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु सोता होति ।

९. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु हन्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्न कामवितक्कं नाधिवासेति, पजहति विनोदेति हनति 20 व्यन्तीकरोति अनभाव गमेति, उप्पन्न व्यापादवितक्क पे० उप्पन्न विहिंसावितक्क पे० उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति, पजहति विनोदेति हनति व्यन्तीकरोति अनभाव गमेति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु हन्ता होति ।

१० “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु रक्खिता होति ? इध, भिक्खवे, 25 भिक्खु चक्खुना रूप दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुव्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेन चक्खुन्द्रिय असवुत विहरन्त अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रिय, चक्खुन्द्रिये सवर आपज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा धानेन

गन्ध धायित्वा जिह्वाय रस सायित्वा .. कायेन फोटुष्व फुसित्वा
मनसा घम्भ विञ्जाय न निमित्तगाही होति नानुव्यञ्जनगाही ।
यत्वाधिकरणमेन मनिन्द्रिय असवुत विहरन्त भमिज्ज्ञादोमनस्ता पापका
अकुसला घम्मा अन्वास्सवेष्णुं, तस्स सवराय पटिपज्जति, रमसति
मनिन्द्रिय मनिन्द्रिये सवर आपज्जति । एव सो, भिक्खवे, भिक्खु
रक्खिता होति ।

११ “कथं च भिक्खवे, भिक्खु खन्ता होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु खमो होति सीतस्स उष्णस्स जिघञ्छाय पिपासाम ठसमकस
वातातपसिर्रिसपसम्पत्तान्’, दुस्सत्तान् दुरागतान वचनपथान उप्प
घान सारीरिकान वेदनान दुक्खान तिब्बान खरान कटुकान असातान
अमनापान पाणहरान अधिवासकजातिका हाति । एव सो, भिक्खवे,
भिक्खु खन्ता होति ।

१२ “कथं च भिक्खवे, भिक्खु गन्ता होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु मा मा विसा भगतपुञ्चा इमिना दीयेन अयुता, यदिद सम्भसद्धार
समथो स नूपधिपटिनिस्सगो ठण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बान,
त खिप्पञ्जेव गन्ता होति । एव सो भिक्खवे, भिक्खु गन्ता होति ।

“इमेहि सो, भिक्खवे, पञ्चहि घम्भहि समघागतो भिक्खु
आहुनय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्जस्सेत्त लोकस्सा’ ति ।

एवमो भुत्तुसमो ।

तत्सुहग

चक्खानुवत्तना राजा यस्सदिस द्वे चैव^१ पत्न्या ।

अप्पसुपति भत्तादो^२ अकयमो च सोत्तेन^३ चा ति ॥

१५ तिकण्डकीवग्गो

१ अयजानातिसुत्त

१ “पञ्चिम मित्ताय पुग्गना सन्ना सविज्जमाना सोमस्म ।
यत्तम पञ्च^४ दग्वा अयजानाति सवामेन अयजानाति आधय्यमुरो^५
हाति सामो हामि मन्दा^६ मोयुहो हाति ।

१ गरीमा - म । २ च - द्या री । ३ भगान - द्या
री । ४ मोपद - द्या मोपद - री । ५ आरिथ्यमुरो - नी आरिथ्यमुरो -
द्या आरिथ्यमुरो - री । ६-६ होति मोयुहो - नी ।

२. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो दत्त्वा अवजानाति ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलस्स देति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-भेसज्जपरिक्खार । तस्स एव होति — ‘अहं देमि, अयं पटिग्गण्हाती’ ति । तमेन दत्त्वा अवजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो दत्त्वा अवजानाति ।

5

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सवासेन अवजानाति ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं सवसति द्वे वा तीणि वा वस्सानि । तमेन सवासेन अवजानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो सवासेन अवजानाति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आधेय्यमुखो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो परस्स वण्णे वा अवण्णे वा भासियमाने तं खिप्पञ्चवे अधिमुच्चिता^१ होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो आधेय्य-मुखो होति ।

10

५ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो लोलो^२ होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो इत्तरसद्धो होति इत्तरभत्ती इत्तरपेमो इत्तरप्पसादो^३ । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो लोलो होति ।

15

६ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो मन्दो मोमूहो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कुसलाकुसले धम्मं न जानाति, सावज्जानवज्जे धम्मं न जानाति, हीनप्पणीते धम्मं न जानाति, कण्हसुक्कसप्पटिभागे धम्मं न जानाति । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो मन्दो मोमूहो होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

20

२. आरभतिसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो आरभति च विप्पटिसारी च होति, तं च चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति ।

2

२ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो आरभति, न विप्पटिसारी होति, तं च चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति ।

१ अधिमुच्चितो — स्या० । २ लोलो — स्या० । ३ इत्तरप्पसादो — स्या० ।

३ “इष पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो न आरभति, विप्पटि सारी होति त च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूत नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति ।

४ “इष पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो न आरभति न विप्पटि सारी होति त च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूत नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति ।

५ “इष पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो न आरभति न विप्पटि सारी होति, तं च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूत पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति ।

६ “तत्र, भिक्खवे, ज्याय पुगलो आरभति च विप्पटिसारी च होति, त च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूत नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो — ‘आयस्मतो सो आरम्मजा’ आसवा सविज्जन्ति, विप्पटि सारजा आसवा पयङ्गन्ति, साधु वत्तायस्मा आरम्मजे आसवे पहाय विप्पटिसारजे आसवे पटिविनोदेत्वा चित्त पञ्ञं च भावेतु’, एवमायस्मा अमुना पञ्ञमेन पुगलेन समममो भविस्सती ति ।

७ “तत्र, भिक्खवे, ज्याय पुगलो आरभति न विप्पटिसारी होति, त च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूत नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो — ‘आयस्मतो सा आरम्मजा आसवा सविज्जन्ति, विप्पटि सारजा आसवा न पयङ्गन्ति, साधु वत्तायस्मा आरम्मजे आसवे पहाय चित्त पञ्ञं च भावेतु एवमायस्मा अमुना पञ्ञमेन पुगलेन समममो भविस्सती ति ।

८ “तत्र भिक्खवे ज्याय पुगलो न आरभति विप्पटिसारी होति तं च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूत नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति सो एवमस्स वचनीयो — ‘आयस्मतो सो आरम्मजा आसवा न सविज्जन्ति विप्पटिसारजा आसवा पयङ्गन्ति साधु वत्तायस्मा विप्पटिसारजे आसवे

पटिविनोदेत्वा चित्तं पञ्च च भावेतु; एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती' ति ।

६ “तत्र, भिक्खवे, य्वाय पुग्गलो न आरभति न विप्पटिसारी होति, त च चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो — ‘आयस्मतो खो आरम्भजा आसवा न सविज्जन्ति, विप्पटि- सारजा आसवा न पवड्डन्ति, साधु वतायस्मा चित्तं पञ्च च भावेतु, एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती’ ति ।

“इति खो, भिक्खवे, इमे चत्तारो पुग्गला अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन एव ओवदियमाना एव अनुसासियमाना अनुपुब्बेन आसवान खय पापुणन्ती” ति ।

३. सारन्ददसुत्तं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-सालाय । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालिं पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन पञ्चमत्तानं लिच्छवि-सतानं सारन्ददे चेति ये सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उद-पादि — “पञ्चन्न रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि । कतमेस पञ्चन्न ? हत्थिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि, अस्सरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि, मणिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि, इत्थिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि, गहपतिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि । इमेस पञ्चन्न रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि” ति ।

२ अथ खो ते लिच्छवी मग्गे पुरिसं ठपेसु^१ — “यदा^२ त्व, अम्भो पुरिस, पस्सेय्यासि भगवन्त^३, अथ अम्हाकं आरोचेय्यासी” ति । अहसा खो सो पुरिसो भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान^४ येन ते लिच्छवी तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ते लिच्छवी एतदवोच — “अयं सो, भन्ते”, भगवा गच्छति^५ अरहं सम्मासम्बुद्धो, यस्स दानि कालं मञ्जया” ति ।

१ पेसेसु — स्या० । २ यथा — सी०, रो० । ३ भगवन्तं आगच्छन्तं — सी०, स्या०, रो० । ४ दिस्वा — सी०, रो० । ५-५ भोन्तो भगवा आगच्छति — सी०, भगवा आगच्छति — स्या० ।

३ अथ सो ते लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमिस्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं ब्रुवतु । एकमन्तं विता सो ते लिच्छवी भगवन्त एतदवोचु - “साधु, मन्ते”, येन सारन्दद चेति यं तनुपसङ्गमतु अनुकम्प उपादाया” ति । अधिवासेसि भगवा तुष्टीभावन । अथ सो भगवा येन सारन्दद चेति यं तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पञ्चज्जे आसने निसीदि । निसज्ज सो भगवा ते लिच्छवी एतदवोच - “कायं नुत्य लिच्छवी, एतरेहि कथायं सन्निविष्टा, का च पन वो अन्तरा कथा विप्पकता” ति ?

“इध, मन्ते अम्हाक सन्निविष्टान सन्निपतितान अयमन्तराकया उदपादि - ‘पञ्चन्न रत्तनान पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि । कत्तमेस पञ्चन्न ? इत्थिरत्तनस्स पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि, अत्तरत्तनस्स पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि मणिरत्तनस्स पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि, इत्थिरत्तनस्स पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि, गहपत्तिरत्तनस्स पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि । इमेस पञ्चन्न रत्तनान पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि’ ति ।

४ “कामाधिमुत्तानं वत भो”, लिच्छवीनं कामयेव आरम्भ अन्तराकया उदपादि । पञ्चन्न लिच्छवी, रत्तनानं पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि । कत्तमेस पञ्चन्न ? तथागतस्स अरहत्तो सम्मासम्मुदस्स पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसिता पुगलो दुल्लभो लोक्स्मि, तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसितस्स विज्झाता पुगलो दुल्लभो लोक्स्मि तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसितस्स विज्झाता धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो पुगलो दुल्लभो लोक्स्मि पत्तञ्जु पत्तवदी पुगलो दुल्लभो लोक्स्मि । इमेस गो, लिच्छवी, पञ्चन्न रत्तनान पातुभावो दुल्लभो लोक्स्मि” ति ।

४ तिगण्डकीमुत्त

१ एव गमय भगवा मापत्ते विहरति तिगण्डकीयेन । तत्र गो भगवा भिक्षुं आमन्तंति - ‘भिक्षवो ति । “मन्ता ति त भिक्षु भगवतो पणपग्गाणु । भगवा एतन्वोच -

१ भिक्षु भगवा - जी । एव । १०-२ जी - जी । तिगण्डकी - ति ।
२ भिक्षवो - ति । ४ विज्झाता - जी । गो

२ “साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल अप्पटिकूले^१ पटि-
कूलसञ्जी^१ विहरेय्य । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल पटिकूले
अप्पटिकूलसञ्जी विहरेय्य । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं
अप्पटिकूले च पटिकूले च पटिकूलसञ्जी विहरेय्य । साधु, भिक्खवे,
भिक्खु कालेन काल पटिकूले च अप्पटिकूले च अप्पटिकूलसञ्जी विह- 5
रेय्य । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल पटिकूल च अप्पटिकूल
च तदुभय अभिनिवज्जेत्वा उपेक्खको विहरेय्य सतो सम्पजानो ।

३ “किञ्च^२, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च अप्पटिकूले
पटिकूलसञ्जी विहरेय्य ? ‘मा मे रजनीयेसु धम्मेसु रागो उदपादी’
ति — इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च अप्पटिकूले पटिकूल- 10
सञ्जी विहरेय्य ।

४ “किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च पटिकूले अप्पटि-
कूलसञ्जी विहरेय्य ? ‘मा मे दोसनीयेसु धम्मेसु दोसो उदपादी’ ति —
इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च पटिकूले अप्पटिकूलसञ्जी
विहरेय्य ।

५ “किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च अप्पटिकूले
च पटिकूले च पटिकूलसञ्जी विहरेय्य ? ‘मा मे रजनीयेसु धम्मेसु
रागो उदपादि, मा मे दोसनीयेसु धम्मेसु दोसो उदपादी’ ति — इदं खो,
भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च अप्पटिकूले च पटिकूले च पटिकूल-
सञ्जी विहरेय्य ।

६ “किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च पटिकूले च
अप्पटिकूले च अप्पटिकूलसञ्जी विहरेय्य ? ‘मा मे दोसनीयेसु धम्मेसु
दोसो उदपादि, मा मे रजनीयेसु धम्मेसु रागो उदपादी’ ति — इदं खो,
भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च पटिकूले च अप्पटिकूले च अप्पटि-
कूलसञ्जी विहरेय्य ।

७ “किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवस पटिच्च पटिकूल च
अप्पटिकूल च तदुभय अभिनिवज्जेत्वा उपेक्खको विहरेय्य ? ‘सतो
सम्पजानो मा मे क्वचिन्^३ कत्थचि किञ्चन^४ रजनीयेसु धम्मेसु रागो

१-१ अप्पटिकूले पटिकूलसञ्जी — सी०, स्या०, रो० । २ कथं च — सी०,
रो० । ३ क्वचिन् — सी०, स्या०, रो० । ४ किञ्चन — सी०, रो०, किञ्चिन् — स्या० ।

उदपादि, मा मे क्वचनि कत्थञ्चि किञ्चन दोसनीयेसु धम्मेषु दोसो
उदपादि, मा मे क्वचनि कत्थञ्चि किञ्चन मोहनीयेसु धम्मेषु मोहो
उदपादी' ति - इदं स्त्री, भिक्षवे, भिक्षु अथवस पटिञ्च पटिकूल च
अप्यटिकूल च सदुभय अभिनिवज्जेत्वा उपेक्षको विहरेय्य सतो
सम्पजानो' ति ।

५ निरयसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्षवे धम्महि समन्नागतो यथाभत निस्सितो
एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिघादायी
होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्ज
पमादट्टायी होति । इमेहि स्त्री, भिक्षवे, पञ्चहि धम्महि समन्नागतो
यथाभतं निस्सितो एव निरये ।

२ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्महि समन्नागतो यथाभतं निस्सितो
एव सगगे । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिघा
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावा
पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो होति । इमेहि
स्त्री, भिक्षवे, पञ्चहि धम्महि समन्नागतो यथाभतं निस्सितो एवं
सगगे' ति ।

६ मित्सुत्त

१ "पञ्चहि भिक्षवे धम्महि समन्नागतो भिक्षु मितो न
सेवितव्यो । कतमहि पञ्चहि ? धम्मन्त वारसि, अधिक्कण आदि
यति पामोक्कसु भिक्षुसु पटिविरट्ठो होति दीपचारिण अनवत्थचारिण'
अनुपुत्ता विहरसि नप्यटिक्कसो होति कालेन पास धम्मिया यमाय
सन्दस्सेतुं समादपेतुं समुत्तजेतुं सम्पहसेतु । इमेहि स्त्री, भिक्षवे, पञ्चहि
धम्महि समन्नागता भिक्षु मितो न सेवितव्यो ।

२ "पञ्चहि भिक्षवे धम्महि समन्नागतो भिक्षु मितो
सेवितव्यो । कतमहि पञ्चहि ? न धम्मन्त वारसि न अधिक्कण
आदियनि न पामोक्कसु भिक्षुसु पटिविरट्ठो हाति, न दीपचारिण

अनवत्थचारिक अनुयुत्तो विहरति, पटिवलो होति कालेन काल धम्मिया
कथाय सन्दस्सेतु समादपेतु समुत्तजेतु सम्पहसेतु । इमेहि खो, भिक्खवे,
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितव्वो” ति ।

७. असप्पुरिसदानमुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, असप्पुरिसदानानि । कतमानि
पञ्च ? असक्कच्च देति, अचित्तीकत्वा^१ देति, असहत्था देति, अप- 5
विद्ध^२ देति, अनागमनदिट्ठिको देति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च
असप्पुरिसदानानि ।

२ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कतमानि
पञ्च ? सक्कच्च देति, चित्तीकत्वा देति, सहत्था देति, अनपविद्ध 10
देति, आगमनदिट्ठिको देति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सप्पुरिस-
दानानी” ति ।

८. सप्पुरिसदानमुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कतमानि
पञ्च ? सद्धाय दान देति, सक्कच्च दान देति, कालेन दान देति,
अनुगहितचित्तो दान देति, अत्तान च पर च अनुपहच्च दानं देति ।

२ “सद्धाय खो पन, भिक्खवे, दान दत्त्वा यत्थ यत्थ तस्स 15
दानस्स विपाको निव्वत्तति, अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो, अभिरूपो
च होति दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो ।

३ “सक्कच्च खो पन, भिक्खवे, दान दत्त्वा यत्थ यत्थ तस्स
दानस्स विपाको निव्वत्तति, अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो । ये 20
पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा
कम्मकरा ति वा, ते पि सुस्ससन्ति^३ सोत ओदहन्ति अञ्जा चित्तं
उपट्टपेन्ति ।

४ “कालेन खो पन, भिक्खवे, दान दत्त्वा यत्थ यत्थ तस्स
दानस्स विपाको निव्वत्तति, अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो, काला-
गता चस्स अत्था पचुरा^४ होन्ति ।

१ अचित्ति कत्वा - स्या०, अचित्तिक्त्वा - रो० । २ अपविद्ध - स्या० ।
३ सुस्ससन्ति - स्या० । ४ परिपूरा - स्या० ।

५ “अनुगगहितचित्तो स्रो पन, भिक्खवे, दान दत्त्वा यत्थ यत्थ तस्स दानस्स विपाको निव्वत्तति, भद्दो च होति महद्दनो महामोगो उळ्ळारेसु च पञ्चमु कामगुणेषु भोगाय चित्तं नमति ।

६ “अस्तान च पर च अनुपहृच्च स्रो पन, भिक्खवे, दान दत्त्वा यत्थ यत्थ तस्स दानस्स विपाको निव्वत्तति, भद्दो च होति महद्दनो महामोगो, न चस्स कुतोचि मोगान उपधात्ता आगच्छति अमितो वा उदकतो वा राजतो वा चोरतो वा अप्पियतो वा दायादतो वा’ । इमानि स्रो, भिक्खवे, पञ्च सप्पुरिसदानानी’ ति ।

६ पठमसमयविमुत्तसुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? कम्मारागमता भत्सारागता, निदारागता, सङ्गणिकारागता, यथाविमुत्त चित्तं न पञ्चवेत्थति । इमे स्रो भिक्खवे पञ्च धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति ।

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? न कम्मारागता, न भत्सारागता, न निदारागता न सङ्गणिकारागता यथाविमुत्त चित्तं पञ्चवेत्थति । इमे यो भिक्खवे, पञ्च धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति ।

१० कुतियसमयविमुत्तसुत्त

१ “पञ्चिमे भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? कम्मारागता भत्सारागता निदारागता इन्द्रियेषु धगुत्तद्वारागता भोजने धमसञ्जुता । इमे सो भिक्खवे पञ्च धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति ।

२ “पञ्चिमे भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? न कम्मारागता न भत्सारागता न निदारागता इन्द्रियेषु गुरुद्वारागता भोजने धमसञ्जुता । इमे

खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती" ति ।

तिकण्डकीवग्गो पञ्चदसमो ।

तत्सुद्धानं

दत्त्वा अवजानाति आरभति च, सारन्दद तिकण्ड^१ निरयेन च ।

मित्तो असप्पुरिससप्पुरिसेन, समयविमुत्तं अपरे द्वे ति ॥

तत्तियो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

१६. सद्धम्मवग्गो

१. पठमसम्मत्तनियामसुत्तं

१ "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्म 5

अभव्वो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त । कतमेहि पञ्चहि ?

कथ परिभोति, कथिक परिभोति, अत्तानं परिभोति, विविखत्तचित्तो

धम्म सुणाति, अनेकगगचित्तो अयोनिसो च^३ मनसि करोति । इमेहि^३

खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्म अभव्वो

नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त । 10

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्म

भव्वो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त । कतमेहि पञ्चहि ?

न कथ परिभोति, न कथिक परिभोति, न अत्तान परिभोति, अविविखत्त-

चित्तो धम्मं सुणाति, एकगगचित्तो योनिसो च मनसि करोति । इमेहि

खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्म भव्वो नियाम 15

ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त" ति ।

२. दुत्तियसम्मत्तनियामसुत्तं

१ "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्म

अभव्वो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त । कतमेहि पञ्चहि ?

कथ परिभोति, कथिक परिभोति, अत्तान परिभोति, दुप्पव्वो होति

१ तिकण्डकि - सी०, स्या०, रो० । २ स्या० पोत्वके नत्थि । ३ इमे - म० ।

जळो एळमूगो अनञ्जाते अञ्जातमानी होति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समप्रागतो सुणन्तो पि सदम्म अभवो नियाम भोक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत ।

२ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समप्रागतो सुणन्तो सदम्म भवो नियाम भोक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत । कतमेहि पञ्चहि ? न कय परिभोति, न कथिक परिभोति, न अत्तान परिभोति, पञ्चावा होति अजळो अनेळमूगो न अनञ्जाते अञ्जातमानी होति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समप्रागतो सुणन्तो सदम्म भवो नियाम भोक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत” ति ।

३ तत्तियसम्मत्तनियामसुत्त

१ “पञ्चहि भिक्षवे, धम्मेहि समप्रागतो सुणन्तो पि सदम्म अभवो नियाम भोक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत । कतमेहि पञ्चहि ? मक्खी धम्म सुणाति मक्खपरियुद्धितो, उपारम्भचित्तो धम्म सुणाति रघगवेसी धम्मदेसये आहवचित्तो होति गिलजातो”, दुप्पञ्जो हाति जळो एळमूगो अनञ्जाते अञ्जातमानी होति । इमेहि खो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समप्रागता सुणन्तो पि सदम्म अभवो नियाम प्रापयमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत ।

२ “पञ्चहि भिक्षवे, धम्मेहि समप्रागता सुणन्तो सदम्म भवो नियाम प्रापयमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत । कतमेहि पञ्चहि ? अमकरी धम्म सुणाति न मक्खपरियुद्धितो अनुपारम्भचित्तो धम्म सुणाति न रघगवेसी धम्मदेसये अनाहवचित्तो होति अगित्तजातो पञ्चावा हाति अजळो अनेळमूगो न अनञ्जाते अञ्जातमानी हाति । इमेहि खो भिक्षवे पञ्चहि धम्मेहि समप्रागता सुणन्तो सदम्म भवो नियाम प्रापयमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत ति ।

४ पटमसम्मत्तनियामसुत्त

१ तत्तियम भिक्षवे धम्मा सदम्मस्य सम्मोगाय पापय पापीय गवगति । कयम पञ्च ? इय भिक्षवे भिक्षव न पञ्चप

धम्म सुणन्ति, न सक्कच्चं धम्मं परियापुणन्ति, न सक्कच्च धम्म धारेन्ति, न सक्कच्च धातान^१ धम्मानं अत्थ उपपरिक्खन्ति, न सक्कच्च अत्थ-मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्म पटिपज्जन्ति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तन्ति ।

२. “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय 5 अनन्तरधानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खू सक्कच्च धम्म सुणन्ति, सक्कच्च धम्म परियापुणन्ति, सक्कच्च धम्म धारेन्ति, सक्कच्च धातान धम्मान अत्थ उपपरिक्खन्ति, सक्कच्च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्म पटिपज्जन्ति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय 10 सवत्तन्ती” ति ।

५. द्वुतियसद्धम्मसम्मोससुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तर-धानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खू धम्म न परियापुणन्ति — सुत्त, गेय्य, वेय्याकरण, गाथ, उदान, इतिवुत्तक, जातक, 15 अब्भुतधम्मं, वेदल्ल । अय, भिक्खवे, पठमो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू यथासुत यथापरियत्त धम्म न वित्थारेण परेस देसेन्ति । अय, भिक्खवे, द्वुतियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति ।

३. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू यथासुत यथापरियत्त धम्म 20 न वित्थारेण पर^२ वाचेन्ति । अय, भिक्खवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू यथासुत यथापरियत्त धम्मं न वित्थारेण सज्झाय करोन्ति । अय, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्ध- 25 म्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू यथासुत यथापरियत्त धम्म न चेतसा अनुवितक्केन्ति अनुविचारेन्ति मनसानुपेक्खन्ति । अय,

१ धतान — सी०, स्या०, रो० । २ परेस — सी०, स्या०, रो० ।

भिक्षवे, पञ्चमो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति । इमे स्त्रो, भिक्षवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तन्ति ।

६ “पञ्चमे, भिक्षवे, धम्मा सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तन्ति । क्तमे पञ्च ? इध, भिक्षवे, भिक्षू धम्म परियापुणन्ति — सुत्त, गेय्य, वेय्याकरण, गाथ, उदान, इतिवृत्तक, जातक, अद्भुतधम्मो, वेदल्ल । अय, भिक्षवे, पठमो धम्मो सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति ।

७ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस देसेन्ति । अय, भिक्षवे, दुत्तियो धम्मो सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति ।

८ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन पर वाचेन्ति । अय, भिक्षवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति ।

९ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन सज्जाय वरोन्ति । अय, भिक्षवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति ।

१० “पुन च पर, भिक्षवे भिक्षू यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवित्तकेन्ति अनुविचारेन्ति मनसानुपेक्खन्ति । अये, भिक्षवे, पञ्चमो धम्मो सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति । इमे स्त्रो भिक्षवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तन्ती” ति ।

६ ततियसद्धम्मसम्मोसमुत्त

१ “पञ्चमे भिक्षवे धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तन्ति । क्तमे पञ्च ? इध भिक्षवे भिक्षू दुग्गहितं मुत्तान्तरा गियापुणन्ति दुत्तिगित्तहि गम्भ्यज्जनेहि । दुत्तिविगताग्ग भिक्षवे गम्भ्यज्जाग्ग पत्थो पि दुत्तयो हाप्ति । अय भिक्षवे पठमा धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति ।

२ “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू दुब्बचा होन्ति, दोवचस्स-
करणेहि धम्मेहि समन्नागता, अक्खमा अप्पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासनि ।
अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति ।

३ “पुन च परं, भिक्खवे, ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा
धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा, ते न सक्कच्च सुत्तन्त परं वाचेन्ति, 5
तेस अच्चयेन छिन्नमूलको सुत्तन्तो होति अप्पटिसरणो । अयं, भिक्खवे,
ततियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति ।

४. “पुन च पर, भिक्खवे, थेरा भिक्खू बाहुलिका^१ होन्ति
साथलिका ओक्कमने पुब्बङ्गमा पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरिय
आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स 10
सच्छिकिरियाय । तेस पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति । सा
पि होति बाहुलिका साथलिका ओक्कमने पुब्बङ्गमा पविवेके निक्खित्त-
धुरा, न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय
असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । अयं, भिक्खवे, चतुथो धम्मो
सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति । 15

५ “पुन च पर, भिक्खवे, सङ्घो भिन्नो होति । सङ्घे खो
पन, भिक्खवे, भिन्ने अञ्जमञ्जं अक्कोसा च होन्ति, अञ्जमञ्ज
परिभासा च होन्ति, अञ्जमञ्ज परिक्वेपा च होन्ति, अञ्जमञ्ज
परिच्चजना^२ च होन्ति । तत्थ अप्पसन्ना चेव नप्पसीदन्ति, पसन्नान
च एकच्चान अञ्जयत्त होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो 20
सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति । इमे खो, भिक्खवे,
पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तन्ति ।

६. “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय
अन्तरधानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खू
सुगहित सुत्तन्त परियापुणन्ति सुनिक्खित्तेहि पदव्यञ्जनेहि । सुनि- 25
क्खित्तस्स, भिक्खवे, पदव्यञ्जनस्स अत्थो पि सुनयो होति । अयं,
भिक्खवे, षष्ठो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अन्तरधानाय
सवत्तति ।

दुक्कथा, दुस्सीलस्स सीलकथा दुक्कथा, अप्पस्सुतस्स बाहुसच्चकथा
दुक्कथा, मच्छरिस्स^१ चागकथा दुक्कथा, दुप्पञ्जस्स पञ्जाकथा
दुक्कथा ।

२ “कस्मा च, भिक्खवे, अस्सद्धस्स सद्धाकथा दुक्कथा ?
अस्सद्धो, भिक्खवे, सद्धाकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति
व्यापज्जति पतित्थीयति कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति । त
किस्स हेतु ? त हि सो, भिक्खवे, सद्धासम्पद अत्तनि न समनुपस्सति^२,
न च लभति ततोनिदान पीतिपामोज्ज^३ । तस्मा अस्सद्धस्स सद्धाकथा
दुक्कथा ।

३. “कस्मा च, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सीलकथा दुक्कथा ?
दुस्सीलो, भिक्खवे, सीलकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति
व्यापज्जति पतित्थीयति कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति ।
त किस्स हेतु ? त हि सो, भिक्खवे, सीलसम्पद अत्तनि न समनु-
पस्सति न च लभति ततोनिदान पीतिपामोज्ज । तस्मा दुस्सीलस्स
सीलकथा दुक्कथा ।

४ “कस्मा च, भिक्खवे, अप्पस्सुतस्स बाहुसच्चकथा दुक्कथा ?
अप्पस्सुतो, भिक्खवे, बाहुसच्चकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति
व्यापज्जति पतित्थीयति कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति ।
त किस्स हेतु ? त हि सो, भिक्खवे, सुतसम्पद अत्तनि न समनुपस्सति,
न च लभति ततोनिदान पीतिपामोज्ज । तस्मा अप्पस्सुतस्स
बाहुसच्चकथा दुक्कथा ।

५. “कस्मा च, भिक्खवे, मच्छरिस्स चागकथा दुक्कथा ?
मच्छरी, भिक्खवे, चागकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति
व्यापज्जति पतित्थीयति कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति ।
त किस्स हेतु ? त हि सो, भिक्खवे, चागसम्पद अत्तनि न समनुपस्सति
न च लभति ततोनिदान पीतिपामोज्ज । तस्मा मच्छरिस्स चागकथा
दुक्कथा ।

६ “कस्मा च, भिक्खवे, दुप्पञ्जस्स पञ्जाकथा दुक्कथा ?
दुप्पञ्जो, भिक्खवे, पञ्जाकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति

१ मच्छरिस्स - सी०, रो० । २ सम्पस्सति - सी० । ३ पीतिपामुज्ज - सी०,
त्ता०, रो० ।

व्यापज्जति पतित्वीयति कोप च दोस च अप्पञ्चय च पातुकरोति ।
त किस्स हेतु ? त हि सो, भिक्खवे, पञ्जासम्पद अत्तनि न समनुपस्सति,
न च लभति ततोनिदान पीतिपामोज्ज । तस्मा दुप्पञ्जस्स पञ्जा
कथा दुक्कथा । इमेस खो, भिक्खवे, पञ्चस पुग्गलान कथा दुक्कथा
५ पुग्गले पुग्गल उपनिघाय ।

७ “पञ्चस, भिक्खवे, पुग्गलान कथा सुकथा पुग्गले पुग्गल
उपनिघाय । कस्समेस पञ्चस ? सद्धस्स, भिक्खवे, सद्धाकथा सुकथा,
सीलवतो सीलकथा सुकथा बहुस्सुतस्स बाहुसञ्चकथा सुकथा, चाग-
वतो चागकथा सुकथा पञ्चवतो पञ्चाकथा सुकथा ।

८ “कस्मा च, भिक्खवे, सद्धस्स सद्धाकथा सुकथा ? सद्धो,
भिक्खवे, सद्धाकथाय कञ्चमानाय नाभिसज्जति न कुप्पति न व्यापज्जति
न पतित्वीयति न कोप च दोस च अप्पञ्चय च पातुकरोति । त किस्स
हेतु ? त हि सो, भिक्खवे सद्धासम्पद अत्तनि समनुपस्सति लभति च
ततोनिदान पीतिपामोज्ज । तस्मा सद्धस्स सद्धाकथा सुकथा ।

९ “कस्मा च, भिक्खवे, सीलवतो सीलकथा सुकथा ?
सीलवा, भिक्खवे, सीलकथाय कञ्चमानाय नाभिसज्जति न कुप्पति
न व्यापज्जति न पतित्वीयति न कोप च दोस च अप्पञ्चय च
पातुकरोति । त किस्स हेतु ? त हि सो, भिक्खवे सीलसम्पद अत्तनि
समनुपस्सति, लभति च ततोनिदान पीतिपामोज्ज । तस्मा सीलवतो
५ सीलकथा सुकथा ।

१० “कस्मा च भिक्खवे बहुस्सुतस्स बाहुसञ्चकथा सुकथा ?
बहुस्सुतो भिक्खवे बाहुसञ्चकथाय कञ्चमानाय नाभिसज्जति न
कुप्पति न व्यापज्जति न पतित्वीयति न कोप च दोस च अप्पञ्चय च
पातुकरोति । त किस्स हेतु ? त हि सो भिक्खवे सुतसम्पद अत्तनि
समनुपस्सति लभति च ततोनिदान पीतिपामोज्ज । तस्मा बहुस्सुतस्स
बाहुसञ्चकथा सुकथा ।

११ “कस्मा च भिक्खवे चागवतो चागकथा सुकथा ?
चागवा भिक्खवे चागकथाय कञ्चमानाय नाभिसज्जति न कुप्पति न
व्यापज्जति न पतित्वीयति न कोप च दोस च अप्पञ्चय च पातुकरोति ।

तं किस्स हेतु ? तं हि सो, भिक्खवे, चागसम्पद अत्तनि समनुपस्सति, लभति च ततोनिदानं पीतिपामोज्जं । तस्मा चागवतो चागकथा सुकथा ।

१२. “कस्मा च, भिक्खवे, पञ्जवतो पञ्जाकथा सुकथा ?

पञ्जवा, भिक्खवे, पञ्जाकथाय कच्छमानाय नाभिसज्जति न कुप्पति न ब्यापज्जति न पतित्थीयति न कोपं च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति । 5

तं किस्स हेतु ? तं हि सो, भिक्खवे, पञ्जासम्पदं अत्तनि समनुपस्सति लभति च ततोनिदानं पीतिपामोज्जं । तस्मा पञ्जवतो पञ्जाकथा सुकथा । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं पुग्गलान कथा सुकथा पुग्गले पुग्गलं उपनिधाया” ति ।

८. सारज्जमुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सारज्जं 10
ओक्कन्तो होति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो होति, दुपञ्चो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सारज्जं प्रोक्कन्तो होति ।

२. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विसारदो 15
होति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, पञ्जवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विसारदो होती” ति ।

९. उदायीसुत्तं

१ एव मे सुत । एकं समय भगवा कोसम्बिय विहरति घोसितारामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा उदायी महत्तिया गिहि- 20
परिसाय परिवुतो धम्म देसेन्तो निसिन्नो होति । अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त उदायि महत्तिया गिहिपरिसाय परिवुतं धम्म देसेन्त निसिन्नं । दिस्वा^१ येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “आयस्मा, भन्ते, उदायी महत्तिया गिहिपरिसाय 25
परिवुतो धम्मं देसेती^२” ति ।

१ दिस्वान — सी०, त्या० । २ देसेन्तो निसिन्नो — त्या० ।

२ “न स्त्री, आनन्द, सुकर परेस धम्म देसेतु । परेस, आनन्द, धम्म देसेन्तेन पञ्च धम्मे अज्झत्त उपट्ठापेत्वा परेस धम्मो देसेतब्बो । कतमे पञ्च ? ‘अनुपुल्लिं कय’ कथेस्सामी’ ति परेस धम्मो देसेतब्बो, ‘परियायदस्सावी कय कथेस्सामी’ ति परेस धम्मो देसेतब्बो, ‘अनुइयत् पटिच्च कय कथेस्सामी’ ति परेस धम्मो देसेतब्बो, ‘न आमिसन्तरो कय कथेस्सामी’ ति परेस धम्मो देसेतब्बो, ‘अस्तान च पर च अनुपहञ्च कय कथेस्सामी’ ति परेस धम्मो देसेतब्बो । न स्त्री, आनन्द, सुकर परेस धम्म देसेतु । परेस, आनन्द, धम्म देसेन्तेन इमे पञ्च धम्मे अज्झत्त उपट्ठापेत्वा परेस धम्मो देसेतब्बो’ ति ।

१० दुष्पटिविनोदयसुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्षवे, उप्पत्ता दुष्पटिविनोदया । कस्मै पञ्च ? उप्पन्नो रागो दुष्पटिविनोदयो, उप्पन्नो दोसो दुष्पटिविनोदयो, उप्पन्नो मोहो दुष्पटिविनोदयो उप्पन्न पटिमान् दुष्पटिविनोदय, उप्पन्नं गमिकचित्तं दुष्पटिविनोदय । इमे स्त्री, भिक्षवे, पञ्च उप्पत्ता दुष्पटिविनोदया’ ति ।

सद्धम्मवम्भो सोब्भसो ।

तत्सुद्धानं

तयो सम्मतनियामा, तयो सद्धम्मसम्मोसा ।
दुक्कया वेव सारज्ज, उदामिदुम्भिनोदया ति ॥

१७ आघातवग्गो

१ पठमआघातपटिविनयसुत्त

१ “पञ्चिमे भिक्षवे आघातपटिविनया यत्थ भिक्षुनो उप्पन्नो आघातो मय्यगो पटिविनसब्बो । कस्मै पञ्च ? यस्मि, भिक्षवे पुग्गल आघाता जायथ मत्ता तस्मि पुग्गले भावेत्तब्बा एव

१-१ आनुपुल्लिकं - श्री अनुपुल्लिकं - स्वा दी । २ अनुइयत् - स्वा ।
३ दुष्पटिविनोदयो - श्री स्वा दी । ४ मज्झिमनिकायो - श्री स्वा दी ।
५-६ सारज्ज वेव - श्री दी ।

तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, करुणा तस्मिं पुग्गले भावेतब्बा, एव तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, उपेक्खा तस्मिं पुग्गले भावेतब्बा, एव तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, असत्तिअमनसिकारो तस्मिं पुग्गले आपज्जितब्बो; एव तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, कम्मस्सकता तस्मिं पुग्गले अधिद्धातब्बा — ‘कम्मस्सको अयमायस्मा कम्मदायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मप्पटिसरणो, यं कम्मं करिस्सति कल्याण वा पापक वा तस्स दायादो भविस्सती’ ति, एव तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आघातपटिविनया, यत्थ भिक्खुनो उप्पन्नो आघातो सब्बसो पटिविनेतब्बो” ति ।

२. दुतियआघातपटिविनयसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

२. “पञ्चमे, आवुसो, आघातपटिविनया यत्थ भिक्खुनो उप्पन्नो आघातो सब्बसो पटिविनेतब्बो । कतमे पञ्च ? इधावुसो, एकच्चो पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो होति परिसुद्धवचीसमाचारो, एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो अपरिसुद्धवचीसमाचारो होति परिसुद्धकायसमाचारो, एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । इध, पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो होति अपरिसुद्धवचीसमाचारो, लभति च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसाद, एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो होति अपरिसुद्धवचीसमाचारो, न च लभति कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसाद, एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो परिसुद्धकाय-

समाचारो परिसुद्धवचीसमाचारो, समति च कालेन काम चेतसो विवर
चेतसो पसाद, एवस्ये पि, आबुसो, पुग्गले आधातो पटिविनेतब्बो ।

३ "तत्राबुसो, व्याय पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो परिसुद्ध
वचीसमाचारो, कथं तस्मिं पुग्गले आधातो पटिविनेतब्बो ? सेय्यथापि,
१ आबुसो, भिक्खु पसकूलिको रथियाय नत्तक दिस्वा वामेन पादेन निम्न-
प्हित्वा' दक्षिणणेन पादेन पत्थरित्वा', यो तत्थ सारो त परिपावेत्ता
आवाय पक्कमेय्य, एवमेव स्वाबुसो, व्याय' पुग्गलो अपरिसुद्धकाय
समाचारो परिसुद्धवचीसमाचारो, यास्स अपरिसुद्धकायसमाचारत्ता
न सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा, या च स्वास्स' परिसुद्धवची-
२ समाचारत्ता सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा । एष तस्मिं पुग्गले
आधातो पटिविनेतब्बो ।

४ "तत्राबुसो, व्यायं पुग्गलो अपरिसुद्धवचीसमाचारो परिसुद्ध
कायसमाचारो, कथं तस्मिं पुग्गले आधातो पटिविनेतब्बो ?
सेय्यथापि, आबुसो, पोक्खरणी सेवालपणकपरियोनद्धा । अयं पुरितो
३ आगच्छेय्य घम्माभित्ततो घम्मपरेतो किलन्तो त्तित्तो पिपासितो ।
सो त पोक्खरणि भोगाहेत्वा उभोहि हृत्यहि इति' चित्ति च' सेवासपक्क
अपविधूहित्वा अञ्जलिना पिबित्वा पक्कमेय्य । एवमेव सो, आबुसो,
व्यायं पुग्गलो अपरिसुद्धवचीसमाचारो परिसुद्धकायसमाचारो, यास्स
अपरिसुद्धवचीसमाचारत्ता न सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा, या
४ च स्वास्स परिसुद्धकायसमाचारत्ता सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा ।
एष तस्मिं पुग्गले आधातो पटिविनेतब्बो ।

५ "तत्राबुसो, व्यायं पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो अपरि-
सुद्धवचीसमाचारो समति च कालेन काम चेतसो विवर चेतसो पसाद,
कथं तस्मिं पुग्गले आधातो पटिविनेतब्बो ? सेय्यथापि आबुसो, परित्त
गोपद' उदक । अयं पुरितो आगच्छेय्य घम्माभित्ततो घम्मपरेतो
निम्नतो त्तित्तो पिपासितो । तस्मिं एवमस्स — 'इदं गो परित्तं गोपदे
उत्तम' । तस्मात्त घञ्जलिना या पिविरग्गमि भाजनन या त्तोमरत्तामि
पि न मोट्ठरग्गमि पि तं आययं पि तं करिग्गमि । यमूपाहं

१ निम्नतो-नी र्था रो । २ निम्नतो-नी रो । ३ पसाद-पी ।

४ काल - र्था । ५-३ र्था नीचदे र्थि । ६ नीचदे - नी र्था ।

७ मोट्ठरग्गमि - र्था ।

चतुक्कुण्डिको^१ निपतित्वा गोपीतकं पिवित्वा पक्कमेय्यं^२ ति । सो चतुक्कुण्डिको निपतित्वा गोपीतकं पिवित्वा पक्कमेय्य । एवमेव खो, आवुसो, य्वाय पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो अपरिसुद्धवचीसमाचारो लभति च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, यास्स अपरिसुद्धकायसमाचारता न सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा, या पिस्स अपरिसुद्ध-
वचीसमाचारता न सा पिस्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा । यं च खो सो लभति कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, तमेवस्स^३ तस्मिं समये मनसि कातब्बं । एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ।

६. “तत्रावुसो, य्वायं पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो अपरिसुद्धवचीसमाचारो न^३ च लभति^३ कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, कथं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ? सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो आबाधिको दुक्खितो बाह्गिलानो अद्धानमग्गप्पटिपन्नो । तस्स पुरतो पिस्स दूरे गामो पच्छतो पिस्स दूरे गामो । सो न लभेय्य सप्पायानि भोजनानि, न लभेय्य सप्पायानि भेसज्जानि, न लभेय्य पतिरूपं उपट्ठाकं, न लभेय्य गामन्तनायकं । तमेनं अञ्जतरो पुरिसो पस्सेय्य
अद्धानमग्गप्पटिपन्नो । सो तस्मिं पुरिसे कारुञ्जयेव उपट्ठापेय्य, अनुदयं-
येव^४ उपट्ठापेय्य, अनुकम्पयेव उपट्ठापेय्य — ‘अहो वतायं पुरिसो लभेय्य सप्पायानि भोजनानि, लभेय्य सप्पायानि भेसज्जानि, लभेय्य पतिरूपं उपट्ठाकं, लभेय्य गामन्तनायक ! त किस्स हेतु ? मायं पुरिसो इधेव अनयव्यसन आपज्जी” ति !! एवमेव खो, आवुसो, य्वायं पुग्गलो
अपरिसुद्धकायसमाचारो अपरिसुद्धवचीसमाचारो न च लभति कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, एवरूपे^५ पि^५, आवुसो, पुग्गले कारुञ्ज-
येव उपट्ठापेतब्ब अनुदयायेव उपट्ठापेतब्बा अनुकम्पायेव उपट्ठापेतब्बा — ‘अहो वत अयमायस्मा कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेय्य, वचीदुच्चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेय्य, मनोदुच्चरितं पहाय मनो-
सुचरितं भावेय्य ! तं किस्स हेतु ? मायं आयस्मा कायस्स भेदा परं मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जी” ति । एव तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ।

१ चतुक्कुण्डिको — सी०, चतुक्कुण्डिको — स्या०, चतुक्कुण्डिको — रो० । २ तदेवस्स — सी०, स्या०, रो० । ३-३ न लभति — स्या० । ४ अनुदययेव — स्या०, रो० । ५ उपपज्जती — सी०, रो० ।

७ "तत्रावुसो, व्याय पुग्गलो परिसुद्धकायसमाचारो परि
सुद्धवचीसमाचारो लभसि च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसाद,
कथं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतव्वो ? सेम्ययापि, आवुसो,
पोक्खरणी अच्छोदका' सातोदका सीसोदका' सेतका' सुपतित्वा' रमणीया
५ नानास्वसेहि सञ्चक्ष्णा । अथ पुरिसो आगच्छेय्य धम्मामित्तो धम्म-
परेतो किलन्तो तसितो पिपासितो । सो तं पोक्खरणिं ओमाहेत्वा
न्हात्वा च पिवित्वा च पञ्चुत्तरित्वा तत्थेव स्सञ्चक्ष्णायाय निसीवेय्य वा
निपज्जेय्य वा । एवमेव खो, आवुसो, व्याय पुग्गलो परिसुद्धकायसमाचारो
परिसुद्धवचीसमाचारो लभसि च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो
१० पसाद, या' पित्सं परिसुद्धकायसमाचारत्ता सा पित्सं तस्मिं समये मनसि
कातव्वा, या पित्सं परिसुद्धवचीसमाचारत्ता सा पित्सं तस्मिं समये
मनसि कातव्वा यं पि लभसि' कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसाद,
तं पित्सं तस्मिं समये मनसि कातव्वं । एव तस्मिं पुग्गले आघातो
पटिविनेतव्वो । समन्तपाप्मादिक, आवुसो, पुग्गलं आगम्मं वित्तं
१५ पसीदति ।

"इमे खो, आवुसो, पञ्च आघातपटिविनेतव्वो, यत्थं भिक्खुनो
उप्पन्नो आघातो सम्मसो पटिविनेतव्वो" ति ।

३ साकज्जसुत्तं

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - "आवुसो
भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स
५ पञ्चस्सोसु । आयस्मा सारिपुत्तो एतव्वोच -

२ "पञ्चहावुसो, धम्मेषु समन्नागतो भिक्खू अत्तं साकज्जो
सन्नहाचारीन । कथमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खू अतना च
सीनसम्पन्नो होति सीनसम्पदावधाय च आगतं पञ्चं व्यावत्ता होति,
अतना च समाधिसम्पन्नो होति समाधिसम्पदावधाय च आगतं पञ्चं
५ व्यावत्ता होति अतना च पञ्चासम्पन्नो होति, पञ्चासम्पदावधाय
च आगतं पञ्चं व्यावत्ता होति अतना च विमुत्तिसम्पन्नो होति विमुत्ति

सम्पदाकथाय च आगतं पञ्च व्याकृता होति, अतन्ना च विमुत्तिञ्जाण-
दस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिञ्जाणदस्सनसम्पदाकथाय च आगतं पञ्च
व्याकृता होति । इमेहि खो, आवुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो
भिक्षु अलं साकच्छो सन्नह्यचारीन' ति ।

४. साजीवसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्षू आमन्तेसि . पे०. . ५
एतदवोच - "पञ्चहि, आवुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु अलंसाजीवो
सन्नह्यचारीनं । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्षु अतन्ना च
सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाकथाय च आगतं पञ्च व्याकृता होति;
अतन्ना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाकथाय च आगतं पञ्च
व्याकृता होति, अतन्ना च पञ्जासम्पन्नो होति, पञ्जासम्पदाकथाय
च आगतं पञ्च व्याकृता होति, अतन्ना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्ति-
सम्पदाकथाय च आगतं पञ्च व्याकृता होति, अतन्ना च विमुत्तिञ्जाण-
दस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिञ्जाणदस्सनसम्पदाकथाय च आगतं पञ्च
व्याकृता होति । इमेहि खो, आवुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो
भिक्षु अलंसाजीवो सन्नह्यचारीन' ति ।

५. पञ्चपुच्छासुत्तं

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्षू आमन्तेसि ... पे० ..
एतदवोच - "यो हि कोचि, आवुसो, परं पञ्चं पुच्छति, सब्बो सो
पञ्चहि ठानेहि, एतेसं वा अञ्जतरेण । कतमेहि पञ्चहि ? मन्दत्ता
मोमूहत्ता^१ परं पञ्चं पुच्छति, पापिच्छो इच्छापकतो परं पञ्चं पुच्छति,
परिभवं परं पञ्चं पुच्छति, अञ्जातुकामो^२ परं पञ्चं पुच्छति, अथ
वा पनेवंचित्तो^३ परं पञ्चं पुच्छति - 'सच्चे मे पञ्चं पुट्ठो सम्मदेव व्याकरि-
स्सति इच्चेतं कुसलं, नो चे' मे पञ्चं पुट्ठो सम्मदेव व्याकरिस्सति अह-
मस्स सम्मदेव व्याकरिस्सामी' ति । यो हि कोचि, आवुसो, परं पञ्चं
पुच्छति, सब्बो सो इमेहि पञ्चहि ठानेहि, एतेसं वा अञ्जतरेण । अहं

सो पनावुसो, एवचित्तो पर पञ्च पुच्छामि— 'सचे मे पञ्च पुट्टो सम्मदेव व्याकरिस्सति इच्छेत कुसलं, नो चे मे पञ्च पुट्टो सम्मदेव व्याकरिस्सति, अहमस्स सम्मदेव व्याकरिस्सामी' ति ।

६ निरोधसुत्त

१ तत्र सो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्षु आमन्तेसि ... ५०—

एतदवोच — "इषावुसो, भिक्षु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो पञ्जासम्पन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेम्या' पि बुद्धेम्या' पि — अत्थेत ठान । नो चे दिट्ठेव घम्मे अञ्जं आराधेय्य, अतिक्कम्ममेव कवलीकाराहारभक्षानं देवान सहस्यतं अञ्जतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेम्या पि बुद्धेम्या पि — अत्थेत ठान" ति ।

२ एव धुत्ते आयस्मा उवायी आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच — "अट्ठान सो एत, आवुसो सारिपुत्त, अनवकासो य सो भिक्षु अतिक्कम्ममेव कवलीकाराहारभक्षानं देवान सहस्यतं अञ्जतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेम्या पि बुद्धेम्या पि — अत्थेत ठान" ति ।

तुत्तिय पि सो पे० .. तत्तियं पि सो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्षु आमन्तेसि — "इषावुसो, भिक्षु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो पञ्जासम्पन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेम्या पि बुद्धेम्या पि — अत्थेत ठान । नो चे दिट्ठेव घम्मे अञ्जं आराधेय्य, अतिक्कम्ममेव कवलीकाराहारभक्षानं देवान सहस्यतं अञ्जतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेम्या पि बुद्धेम्या पि — अत्थेत ठान" ति ।

तत्तिय पि गो आयस्मा उवायी आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच — "अट्ठान सो एत आवुसो सारिपुत्त अनवकासो य सो भिक्षु अतिक्कम्ममेव कवलीकाराहारभक्षानं देवान सहस्यतं अञ्जतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेम्या पि बुद्धेम्या पि — अत्थेत ठान" ति ।

३ अथ गो आयस्मतो सारिपुत्तरम एतद्वोच — "याव तत्तियं पि गो मे आयस्मा उवायी पटिक्कोगति म च मे कोवि भिक्षु

१-१ कवलीकाराहारभक्षानं - की एवा पी । २ कवलीकाराहारभक्षानं - की एवा पी । ३ अहमस्स - पी । ४ आयस्मि - की एवा पी० ।

अनुमोदति । यन्नूनाहं येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्य” ति । अथ खो
 आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त
 अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सारि-
 पुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “इधावुसो, भिक्खु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो
 पञ्जासम्पन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेय्या पि वुट्ठेय्या पि — 5
 अत्येतं ठान । नो चे दिट्ठेव धम्मे अञ्ज आराधेय्य, अतिक्कम्मेव
 कवलीकाराहारभक्खान देवान सहव्यत अञ्जतर मनोमय काय उपपन्नो
 सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेय्या पि वुट्ठेय्या पि — अत्येत ठान” ति ।

४ एव वुत्ते आयस्मा उदायी आमस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच —
 “अट्ठान खो एत, आवुसो सारिपुत्त, अनवकासो य सो भिक्खु अति- 10
 क्कम्मेव कवलीकाराहारभक्खान देवान सहव्यत अञ्जतर मनोमय
 काय उपपन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेय्या पि वुट्ठेय्या पि —
 नत्येत ठान” ति ।

दुतिय पि खो पे० ततिय पि खो आयस्मा सारिपुत्तो
 भिक्खू आमन्तेसि — “इधावुसो, भिक्खु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो 15
 पञ्जासम्पन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेय्या पि वुट्ठेय्या पि —
 अत्येत ठान । नो चे दिट्ठेव धम्मे अञ्ज आराधेय्य, अतिक्कम्मेव
 कवलीकाराहारभक्खान देवान सहव्यत अञ्जतर मनोमय काय उपपन्नो
 सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेय्या पि वुट्ठेय्या पि — अत्येत ठान” ति ।

ततिय पि खो आयस्मा उदायी आयस्मन्त सारिपुत्तं एतद- 20
 वोच — “अट्ठान खो एत, आवुसो सारिपुत्त, अनवकासो य सो भिक्खु
 अतिक्कम्मेव कवलीकाराहारभक्खान देवान सहव्यत अञ्जतर मनोमय
 काय उपपन्नो सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जेय्या पि वुट्ठेय्या पि —
 नत्येत ठान” ति ।

५ अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “भगवतो 25
 पि खो मे सम्मुखा आयस्मा उदायी यावततियक पटिक्कोसति, न च मे
 कोचि भिक्खु अनुमोदति । यन्नूनाह तुण्ही अस्स” ति । अथ खो
 आयस्मा सारिपुत्तो तुण्ही अहोसि ।

६ अथ खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि — “क
 पन त्वं, उदायि, मनोमय काय पच्चेसी” ति ? 30

“ये ते, भन्ते, देवा अरूपिनो सञ्जामया” ति ।

“किं नु खो तुम्ह, उदायि, बालस्स अव्यसस्स भणित्तन । त्व
पि नाम भणित्तव्व मञ्जसी” ति । अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द
आमन्तेसि - “अस्थि नाम, आनन्द, येर भिक्खु विहेसियमान भन्नु
५ पेक्खिस्सथ । न हि नाम, आनन्द, कारुञ्जं पि भविस्सति परमिह
भिक्खुमिह विहेसियमानम्ही” ति ।

७. अथ खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि - “इध, भिक्खव,
भिक्खु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो पञ्चासम्पन्नो सञ्जावदयित्त
निरोध समापज्जेम्या पि बुद्धहम्या पि - अत्थेत्त ठान । नो चे दिट्ठव धम्म
० अञ्जं आराधेम्य, अतिक्कम्मेव कवलीकाराहारभक्खान देवान सहव्वत्त
अञ्जतर मनोमय काय उपपन्नो सञ्जावेदयित्तनिरोध समापज्जेम्या
पि बुद्धहम्या पि - अत्थेत्त ठान” ति । इदमवोच भगवा । इद वत्थान
सुगती उट्ठापासना विहार पाविसि ।

८ अथ खो आयस्मा आनन्दो अचिरपवकन्तस्स भगवतो
येनायस्मा उपवानो तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त उपवान
एतदवोच - “इधावुसो उपवान, अञ्ज येरे” भिक्खू विहेसन्ति ।
मय तेन न मुच्चाम” । अनन्धरिय खो, पनेत्त आवुसो उपवान, यं मयथा
सायन्हसमय पटिसत्ताना बुद्धितो एतदेव आरब्भ उदाहरेम्य यथा
आयस्मन्तमेवत्थ उपवान पटिमासेम्य । इदानव अम्हाकं सारत्त
प्रोवकन्त” ति ।

९ अथ खो भगवा सायन्हसमय पटिसत्ताना बुद्धितो
यत्त उपट्ठानगाना तनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा पञ्चासे आमने नितीरि ।
निगज्ज गो भगवा आयस्मन्त उपवान एतत्थाय -

“कतीरि नु गो उपवान धम्महि समभ्राततो येरा भित्तु
गवत्तपारीनं पियो य हागि मनापो य गण य भायणीया या मि ?

“पञ्चपि भन्ते धम्महि समभ्राततो येरो भिक्खु गवत्तपारीन
गिया य हागि मनापो य गण य भायणीया य । पणमहि पञ्चपि ?
इध भन्त यथा भिक्खु गीतया होमि - १००० गगान्ध गिरगति

सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति पे० दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा^१, कल्याण-
वाचो होति कल्याणवावकरणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय
अनेलगलाय^२ अत्थस्स विञ्जापनिया, चतुन्न ज्ञानान् आभिचेतसिकानं
दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
आसवान् खया पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि 5
खो, भन्ते, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह्मचारीन्
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा^३ ति ।

१० “साधु साधु, उपवान् । इमेहि खो, उपवान्, पञ्चहि
धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सन्नह्मचारीन् पियो च होति मनापो च
गरु च भावनीयो च । इमे चे, उपवान्, पञ्च धम्मा थेरस्स भिक्खुनो 10
न सविज्जेय्यु, त सन्नह्मचारी न सक्करेय्यु न गरु करेय्युं न मानेय्यु न
पूजेय्यु खण्डिच्चेन पालिच्चेन वलित्तचताय^४ । यस्मा च खो, उपवान्,
इमे पञ्च धम्मा थेरस्स भिक्खुनो सविज्जन्ति, तस्मा त सन्नह्मचारी
सक्करोन्ति गरु^५ करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ती^६ ति ।

७. चोदनासुत्तं

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “चोदकेन, 15
आवुसो, भिक्खुना पर चोदेतुकामेन पञ्च धम्मे अज्झत्त उपट्ठापेत्वा^१
परो चोदेतव्वो । कतमे पञ्च ? कालेन वक्खामि, नो अकालेन,
भूतेन वक्खामि, नो अभूतेन, सण्हेन वक्खामि, नो फरुसेन, अत्थसहितेन
वक्खामि, नो अनत्थसहितेन, मेत्तचित्तो^२ वक्खामि, नो दोसन्तरो^३ ।
चोदकेन, आवुसो, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन इमे पञ्च धम्मे अज्झत्त 20
उपट्ठापेत्वा परो चोदेतव्वो ।

२. “इधाह, आवुसो, एकच्च पुग्गल पस्सामि अकालेन चोदिय-
मान नो कालेन कुपित, अभूतेन चोदियमान नो भूतेन कुपित, फरुसेन
चोदियमान नो सण्हेन कुपित, अनत्थसहितेन चोदियमान नो अत्थ-
सहितेन कुपित, दोसन्तरेन चोदियमान नो मेत्तचित्तेन कुपित । 25

१ नुप्पटिविद्धो — मी०, रो० । २ अनेलगलाय — स्या० । ३ वलित्तचताय —
स्या० । ४ गरु — मी०, म्या०, रो० । ५ उपट्ठापेत्वा — रो० । ६ मेत्तचित्तेन — मी०, रो० ।

३ “अधम्मचुदितस्स, आवुसो, भिक्खुनो पञ्चहाकारेहि अविप्पटिसारो उपदहातब्बो” — ‘अकालेनायस्मा चुदितो नो कालेन, अल ते अविप्पटिसाराय, अमूतेनायस्मा चुदितो नो भूतेन, अल ते अविप्पटिसाराय, फरुसेनायस्मा चुदितो नो सण्हेन, अल ते अविप्पटिसाराय, अनत्थसहितेनायस्मा चुदितो नो अत्थसहितेन, अल ते अविप्पटिसाराय, दोसन्तरेनायस्मा चुदितो नो मेत्तचित्तन, अल ते अविप्पटिसाराया’ ति । अधम्मचुदितस्स, आवुसो, भिक्खुनो इमेहि पञ्चहाकारेहि अविप्पटिसारो उपदहातब्बो ।

४ “अधम्मचोदकस्स आवुसो, भिक्खुनो पञ्चहाकारेहि विप्पटिसारो उपदहातब्बो — ‘अकालेन ते, आवुसो, चोदितो नो कालेन अल ते विप्पटिसाराय, अमूतेन ते आवुसो चोदितो नो भूतेन, अल ते विप्पटिसाराय, फरुसेन ते आवुसो चोदितो नो सण्हेन, अल ते विप्पटिसाराय, अनत्थसहितेन ते आवुसो चोदितो नो अत्थसहितेन, अल ते विप्पटिसाराय, दोसन्तरेन ते आवुसो चोदितो नो मेत्तचित्तेन, अल ते विप्पटिसाराया’ ति । अधम्मचोदकस्स, आवुसो, भिक्खुनो इमेहि पञ्चहाकारेहि विप्पटिसारो उपदहातब्बो । स किस्स हेतु ? यथा न अञ्जो पि भिक्खु अमूतेन चोवेतब्ब मञ्जेम्या ति ।

५ “इष पनाहु, आवुसो, एकच्च पुगल पस्सामि कासत चोदियमान नो अकालेन कुपित, भूतेन चोदियमान नो अमूतेन कुपित, सण्हेन चोदियमान नो फरुसेन कुपित, अत्थसहितेन चोदियमान नो अनत्थसहितेन कुपित, मेत्तचित्तेन चोदियमान नो दोसन्तरेन कुपित ।

६ “अधम्मचुदितस्स आवुसो भिक्खुनो पञ्चहाकारेहि विप्पटिसारो उपदहातब्बो — ‘अकालेनायस्मा चुदितो नो अकालेन, अल ते विप्पटिसाराय, भूतेनायस्मा चुदितो नो अमूतेन अल ते विप्पटिसाराय, सण्हेनायस्मा चुदितो नो फरुसेन अल ते विप्पटिसाराय, अत्थसहितेनायस्मा चुदितो नो अनत्थसहितेन अल ते विप्पटिसाराय, मेत्तचित्तनायस्मा चुदितो नो दोसन्तरेन अल ते विप्पटिसाराया’ ति । अधम्मचुदितस्स आवुसो भिक्खुनो इमेहि पञ्चहाकारेहि विप्पटिसारो उपदहातब्बो ।

७ “धम्मचोदकस्स, आवुसो, भिक्खुनो पञ्चहाकारेहि अवि-
 प्पटिसारो उपदहातव्वो - ‘कालेन ते, आवुसो, चोदितो नो अकालेन,
 अलं ते अविप्पटिसाराय, भूतेन ते, आवुसो, चोदितो नो अभूतेन,
 अलं ते अविप्पटिसाराय, सण्हेन ते, आवुसो, चोदितो नो फरुसेन, अलं ते
 अविप्पटिसाराय, अत्थसहितेन ते, आवुसो, चोदितो नो अनत्थसहितेन, 5
 अलं ते अविप्पटिसाराय, मेत्तचित्तेन ते, आवुसो, चोदितो नो दोसन्तरेन,
 अलं ते अविप्पटिसाराया’ ति । धम्मचोदकस्स, आवुसो, भिक्खुनो
 इमेहि पञ्चहाकारेहि अविप्पटिसारो उपदहातव्वो । त किस्स हेतु ?
 यथा अञ्जो पि भिक्खु भूतेन चोदितव्व मञ्जेय्या ति ।

८ “चुदितेन, आवुसो, पुग्गलेन द्वीसु धम्मेसु पतिट्ठातव्व - 10
 सच्चे च, अकुप्पे च । म^१ चे पि^२, आवुसो, परे चोदेय्यु कालेन वा अकालेन
 वा भूतेन वा अभूतेन वा सण्हेन वा फरुसेन वा अत्थसहितेन वा अनत्थ-
 सहितेन वा मेत्तचित्ता वा दोसन्तरा वा, अहं पि द्वीसुयेव धम्मेसु पतिट्ठ-
 हेय्य - सच्चे च, अकुप्पे च । सच्चे जानेय्य - ‘अत्थेसो मयि धम्मो’ ति,
 ‘अत्थी,’ ति न वदेय्य - ‘सविज्जतेसो मयि धम्मो’ ति । सच्चे जानेय्य - 15
 ‘नत्थेसो मयि धम्मो’ ति, ‘नत्थी’ ति न वदेय्य - ‘नेसो धम्मो मयि सवि-
 ज्जती’ ति ।

“एव पि खो ते, सारिपुत्त, वुच्चमाना अथ च पनिधेकच्चे
 मोघपुरिसा न पदक्खिणं गणहन्ती” ति ।

९ “ये ते, भन्ते, पुग्गला अस्सद्धा जीविकत्था न सद्धा अगारस्मा 20
 अनगारियं पव्वजिता सठा मायाविनो केतबिनो^३ उद्धता उन्नळा^३ चपला
 मुखरा विकिण्णवाचा इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारा भोजने अमत्तञ्जुनो जागरिय
 अननुयुत्ता सामञ्जे अनपेक्खवन्तो सिक्खाय न तिब्बगारवा बाहुलिका
 सायलिका ओक्कमने पुब्बङ्गमा पविवेके निक्खित्तधुरा कुसीता हीन-
 विरिया मुट्ठस्सतिनो असम्पजाना असमाहिता विभन्तचित्ता दुप्पञ्जा 25
 एल्लमूगा, ते मया एव वुच्चमाना न पदक्खिणं गणहन्ति ।

१० “ये पन ते, भन्ते, कुलपुत्ता सद्धा अगारस्मा अनगारियं
 पव्वजिता असठा अमायाविनो अकेतबिनो अनुद्धता अनुन्नळा अचपला
 अमुखरा अविकिण्णवाचा इन्द्रियेसु गुत्तद्वारा भोजने मत्तञ्जुनो जाग-

रिय अनुयुक्ता सामञ्छे अपेक्षवन्तो सिक्क्षाय सिव्वगारवा न बाहुसिक्का
न सायलिका भोक्कमने निक्खित्तघुरा पविवेके पुव्वङ्गमा भारद्विरिया
पहितत्ता उपट्ठितस्सत्तिनो सम्पजाना समाहिता एकग्गचित्ता पञ्जवन्तो
अनेळमूगा ते मया एव वुञ्चमाना पधक्खिण गण्हन्ती ति ।

११ “ये ते, सारिपुत्त, पुगला अस्सद्धा जीवित्था न सद्धा
अगारस्मा अनगारिय पव्वजिता सठा मायाविनो केसविनो उद्धता उल्ला
चपला मुखरा विक्किणवाचा इन्द्रियेसु भगुत्तद्वारा भोजने मत्तञ्जुनो
जागरिय अनुयुक्ता सामञ्छे अपेक्षवन्तो सिक्क्षाय न सिव्वगारवा
बाहुलिका सायलिका भोक्कमने पुव्वङ्गमा पविवेके निक्खित्तघुरा कुसीता
हीनविरिया मुट्ठस्सत्तिनो असम्पजाना असमाहिता विग्मन्तचित्ता कुप्पञ्जा
एळमूगा, तिट्ठन्तु ते । ये पन, ते सारिपुत्त, कुलपुत्ता सद्धा अगारस्मा
अनगारिय पव्वजिता असठा अमायाविनो अकेतविनो अनुद्धता अनुल्ला
अचपला अमुखरा अविकिणवाचा इन्द्रियेसु गुत्तद्वारा भोजने मत्तञ्जुनो
जागरिय अनुयुक्ता सामञ्छे अपेक्षवन्तो सिक्क्षाय सिव्वगारवा न बाहु
लिका न सायलिका भोक्कमने निक्खित्तघुरा पविवेके पुव्वङ्गमा भारद्व
विरिया पहितत्ता उपट्ठितस्सत्तिनो सम्पजाना समाहिता एकग्गचित्ता
पञ्जवन्तो अनेळमूगा, त त्व, सारिपुत्त, धदेय्यासि । ओवद, सारिपुत्त,
सग्रहचारी अनुसास, सारिपुत्त, सग्रहचारी — ‘असद्धस्मा वुट्ठापत्ता
मद्धम्मे पतिट्ठापेस्सामि सग्रहचारी’ ति । एवं हि ते सारिपुत्त, सिक्कि
सव्व” ति ।

८ सीसमुत्त

१ तत्र गौ आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खु भामन्तेसि — “दुस्सीमग्ग
आयुगो सीनविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मागमाधि सम्मागमाधिद्दि
अगति गम्मासमाधिपिपन्नस्य हतूपनिग होति यथाभूतज्ञाणदरसनं
यथाभूतज्ञाणस्सग्न असति यथाभूतज्ञाणस्सग्नविपन्नस्य हतूपनिसो हाति
निम्बिदाविगगा निम्बिदाविगगे असति निम्बिदाविगगविपन्नस्य
हतूपनिग हाति विमुत्तिज्ञाणस्सग्नं । गय्ययापि आयुगो ग्यगो
मागगगागविपन्ना । गय्य वपट्ठिषा पि न पाग्गिगुरि गय्यति तथा पि...
पेग्गु पि माग पि न पाग्गिगुरि गय्यति । त्वमय गौ आयुगो
दुस्सीमग्ग गीवविपन्नस्य हतूपनिगो होति गम्मागमाधि, गम्मा

समाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिस होति यथाभूतज्जाण-
दस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स
हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सन ।

२ “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति 5
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदा-
विरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्तिज्जाण-
दस्सन । सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो, साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका 10
पि पारिपूर्णि गच्छति, तत्रो पि फेणु पि सारो पि पारिपूर्णि गच्छति ।
एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदा- 15
विरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्ति-
ज्जाणदस्सन” ति ।

६. खिप्पनिसन्तिमुत्तं

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय 20
कथ सारणीय^१ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच —

२ “कित्तावता नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु खिप्पनिसन्ति
च होति, कुसलेषु धम्मेषु सुगगहितग्गाही^२ च, बहु च गण्हाति, गहित चस्स
नप्पमुस्सती” ति ?

“आयस्मा खो आनन्दो बहुस्सुतो । पटिभातु आयस्मन्तयेव 25
आनन्द” ति ।

“तेनहावुसो सारिपुत्त, मुणाहि, सावुक मनसि करोहि,

^१ नागणीय — मी०, व्या०, रो० । ^२ सुगगहितग्गाही — मी०, रो० ।

भासिस्तामी' ति । "एवमावुसो" ति स्रो आयस्मा सारिपुसो आयस्मत्तो
भानन्दस्स पञ्चस्सोसि । आयस्मा भानन्दो एतदवोध—

३ "इषावुसो सारिपुत्त, भिक्खु अत्थकुसलो च होति, धम्म
कुसलो च, व्यञ्जनकुसलो च, निरुत्तिकुसलो च, पुब्बापरकुसलो च ।
एतावता स्रो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसमेषु
धम्मेषु, सुगहिसंगाही च, बहु च गण्हाति, गहित चस्स नप्प-
मुस्सती' ति ।

४ "अच्छरिय, आवुसो ! अभुत्त, आवुसो ! ! याव सुभासित
चिद आयस्मता भानन्देन । इमेहि च मय पञ्चहि धम्मेहि समन्नायत
आयस्मन्त भानन्द धारेम - 'आयस्मा भानन्दो अत्थकुसलो धम्मकुसलो
व्यञ्जनकुसलो निरुत्तिकुसलो पुब्बापरकुसलो' ति ।

१० भद्दिजसुत्त

१ एकं समय आयस्मा भानन्दो कोसम्बिय विहरति पोस्सि-
तारामे । अय स्रो आयस्मा भद्दिज येनायस्मा भानन्दो सेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा आयस्मता भानन्देन सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं च
सारणीयं वीतिसारेत्वा एवमन्त निसीदि । एकमन्त निसिधं
स्रो आयस्मन्त भद्दिज आयस्मा भानन्दो एतदवोध -

२ "यि नु स्रो, आयुसो भद्दिज इस्सजानं भग्ग, यि सवजान
भग्ग किं सुत्थान भग्ग, किं सञ्जानं भग्ग, किं भवान भग्ग' ति ?

"अत्थायुसो, ब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्जदत्तपुदसो
वगवती, यो त ब्रह्मान वस्सति इदं दम्सजानं भग्ग । अत्थायुसो, भाम
स्सग माम देवा मुणेन अभिमन्ना परिमन्ना । त वदाचि मरहचि उज्जानं
उज्जानेन्ति - 'महो गुण महो सुत्थ ति ! यो तं सद् गुणाति इदं गयजान
भग्ग । अत्थायुगो गुमणिण्हा नाम दया । त सन्तयव गुगिठा गुग
पटियदन्ति इदं गुजानं भग्ग । अत्थायुगा भाविञ्जज्जायतापग
दया इदं गञ्जानं भग्ग । अत्थायुगा मयगञ्जानामञ्जायतनु
पगा दया इदं भवार्त्तं भग्ग ति ।

३ "गमति ना इदं आयग्गता भद्दिजग्ग मन्दि बहुना
जजना' ति ?

“आयस्मा खो, आनन्दो, बहुस्सुतो । पटिभातु आयस्मन्तयेव आनन्दं” ति ।

“तेनहावुसो भद्दिजि, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि, भासि-
स्सामी” ति । “एवमावुसो” ति खो आयस्मा भद्दिजि आयस्मतो
आनन्दस्स पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच —

४ “यथा पस्सतो खो, आवुसो, अनन्तरा आसवानं खयो होति,
इदं दस्सनानं अगं । यथा सुणतो अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं
सवनानं अगं । यथा सुखितस्स अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं
सुखानं अगं । यथा सज्जिस्स अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं
सज्जानं अगं । यथा भूतस्स अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं भवानं 10
अगं” ति ।

आघातवग्गो सत्तरसमो ।

तस्सुदानं

द्वे आघातविनया, साकच्छा साजीवतो पञ्च ।
पुच्छा निरोधो चोदना, सील निसन्ति भद्दिजी ति ॥

— ० —

१८. उपासकवग्गो

१. सारज्जसुत्तं

१. एव मे सुत । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — 15
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा
एतदवोच —

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो उपासको सारज्ज
ओक्कन्तो होति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी
होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमाद- 20
हायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्महि समन्नागतो उपासको
सारज्जं ओक्कन्तो होति ।

३ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो उपासको
विसारदो होति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति,

अदिक्षादाना पटिविरतो होति, कामेसुभिन्धाचारा पटिविरतो होति
मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादद्याना पटिविरतो
होति । इमेहि स्तो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको
विसारवो होती" ति ।

२ विसारवसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको अवि-
सारवो अगार अज्जावसति । कस्मेहि पञ्चहि ? पाणातिपातो होति
पे० सुरामेरयमज्जपमादद्यायी होति । इमेहि स्तो, भिक्षवे, पञ्चहि
धम्मेहि समन्नागतो उपासको अविसारवो अगार अज्जावसति ।

२ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारो
अगार अज्जावसति । कस्मेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो
होति पे० सुरामेरयमज्जपमादद्याना पटिविरतो होति । इमेहि स्तो,
भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारवो अगार
अज्जावसती" ति ।

३ निरयसुत्तं

१ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको
ययामत्त निक्खित्तो एव निरये । कस्मेहि पञ्चहि ? पाणातिपातो
होति पे०.. सुरामेरयमज्जपमादद्यायी होति । इमेहि स्तो, भिक्षवे
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको ययामत्तं निक्खित्तो एव निरये ।

२ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको ययामत्त
निक्खित्तो एव सग्गे । कस्मेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो
होति पे०.. सुरामेरयमज्जपमादद्याना पटिविरतो होति । इमेहि स्तो
भिक्षवे पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको ययामत्तं निक्खित्तो एव
सग्गे" ति ।

४ वेरसुत्तं

१ अथ स्तो अनापपिण्डयो गहपति येन भगवा तेनुपसद्धमि
उपसद्धमित्था भगवन्तं अभिजादेत्था एवमन्त निसीदि । एवमन्त
निसिर्त्तं स्तो अनापपिण्डक गहपति भगवा एतदवोच-

२. “पञ्च, गहपति, भयानि वेरानि अप्पहाय ‘दुस्सीलो’ इति वुच्चति, निरय च उपपज्जति । कतमानि पञ्च ? पाणातिपात, अदिन्नादान, कामेसुमिच्छाचार, मुसावादं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठान — इमानि खो, गहपति, पञ्च भयानि वेरानि अप्पहाय ‘दुस्सीलो’ इति वुच्चति, निरय च उपपज्जति ।

३. “पञ्च, गहपति, भयानि वेरानि पहाय ‘सीलवा’ इति वुच्चति, सुगतिं च उपपज्जति । कतमानि पञ्च ? पाणातिपात, अदिन्नादान, कामेसुमिच्छाचारं, मुसावाद, सुरामेरयमज्जपमादट्ठान — इमानि खो, गहपति, पञ्च भयानि वेरानि पहाय ‘सीलवा’ इति वुच्चति, सुगतिं च उपपज्जति ।

४ “यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भय वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भय वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्स पटिसवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं भय वेरं पसवति, न सम्परायिकं भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्स पटिसवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एव त भयं वेरं वूपसन्तं होति ।

५ “य, गहपति, अदिन्नादायी पे० य, गहपति, कामेसुमिच्छाचारी पे० य, गहपति, मुसावादी . पे० .. य, गहपति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाया सुरामेरयमज्जपमादट्ठानपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भय वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भय वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्स पटिसवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं भय वेरं पसवति, न सम्परायिकं भय वेरं पसवति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्स पटिसवेदेति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एवं त भय वेरं वूपसन्तं होती ति ।

“यो पाणमतिपातेति, मुसावादं च भासति ।

लोके अदिन्न आदियति, परदारं च गच्छति ॥

“सुरामेरयपानं च, यो नरो अनुयुज्जति ।

अप्पहाय पञ्च वेरानि, दुस्सीलो इति वुच्चति ॥

“कायस्स भेदा दुप्पज्जो, निरय सोपपज्जति ।

यो पाणं नातिपातेति, मुसावादं न भासति ॥

“लोकं अदिश नादियति, परदार म गच्छति ।
 सुरमेग्यपान च, यो नरो नानुयुञ्जति ॥
 “पहाय पञ्च घेरानि, सीलवा इति वुञ्चति ।
 कायस्स मेवा सप्पञ्जो, सुगतिं सोपपज्जती” ति ॥

५ चण्डालसुत्त

१ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको उपासक-
 चण्डालो च होति उपासकमल च उपासकपतिकुट्टो” च । कस्मेहि
 पञ्चहि ? अस्सदो होति, दुस्सीलो होति, कोतूहलमङ्गलिको होति,
 मङ्गल पञ्चेति नो कम्म इतो च बहिद्वा दम्बिण्येय्य गवेसति, तच्च
 च पुब्बकार करोति । इमेहि सो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो
 १० उपासको उपासकचण्डालो च होति उपासकमल च उपासक-
 पतिकुट्टो च ।

२ “पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको उपासक-
 रत्तन च होति उपासकपदुम च उपासकपुण्डरीक” च । कस्मेहि पञ्चहि ?
 सद्धो होति, सीलवा होति, अकोतूहलमङ्गलिको होति, कम्मं पञ्चेति
 ५ नो मङ्गल, न इतो बहिद्वा दम्बिण्येय्य गवेसति, इच्च च पुब्बकारं
 करोति । इमेहि सो, भिक्षवे पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको
 उपासकरत्तन च होति उपासकपदुम च उपासकपुण्डरीक चा” ति ।

६ पोतिसुत्त

१ अथ सो अनाथपिण्डिको गहपति पञ्चमस्तेहि उपासकस्तहि
 परिवुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
 ५ एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निशिस सो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा
 एतववोच -

२ “तुम्हे” सो गहपति भिक्षुसङ्घं पञ्चुपट्ठिता भीवरपिण्ड
 पातसेनासनगिलानप्यञ्जयमेसज्जपरिकसारेन । म सो गहपति,
 तावतकेनेव तुट्ठि करणीया - ‘मयं भिक्षुसङ्घं पञ्चुपट्ठिता भीवरपिण्ड

१ उपासकपतिकुट्टो - सो त्या रो । २ कोतूहलमङ्गलिको - सो त्या
 रो । ३ उपासकपुण्डरीको - रो । ४ तुम्हे पि - सो ।

पातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारेना' ति । तस्मात्तिह, गहपति,
एव सिक्खितब्बं — 'किन्ति मय कालेन काल पविवेकं पीति उपसम्पज्ज
विहरेय्यामा' ति । एवं हि वो, गहपति, सिक्खितब्बं' ति ।

३. एव वृत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

“अच्छरिय, भन्ते, अब्भुत, भन्ते ! याव सुभासितं चिद, भन्ते, भगवता - 5

‘तुम्हे खो, गहपति, भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलान-
प्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । न खो, गहपति, तावतकेनेव तुट्ठि करणीया
— मय भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-

भेसज्जपरिक्खारेणा ति । तस्मातिह, गहपति, एव सिक्खित्तब्ब - किन्ति

मयं कालेन कालं पविवेक पीरिति उपसम्पज्ज विहरेय्यामा त्ति ! एव 10

हि वो, गृहपति, सिक्खितब्ब' ति । यस्मिं, भन्ते, समये अरियसावको

पविवेकं पीति उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चस्स ठानानि तस्मिं समये न

होन्ति । यं पिस्स कामूपसहित^१ दुक्ख दोमनस्स, त पिस्स तस्मिं समये

न होति । य पिस्स कामूपसहित सुख सोमनस्स, तं पिस्स तस्मिं समये

न होति । य पिस्स अकुसलूपसहित^३ दुक्ख दोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये 15

न होति । य पिस्स अकुसलूपसहितं सुखं सोमनस्स, त पिस्स तस्मि

समये न होति । य पिस्स कुसलूपसहित दुक्खं दोमनस्स, त पिस्स तस्मि

समय न होति । यस्मिन्, भन्ते, समये अरियसावको पवित्रेण पीति

उपसम्पज्जं विहरात, इमानिस्स^१ पञ्च^२ ठानानि तास्मि समयं न
तेज्जी^३ हि ।

इन्ता वि ।

४ "साधु साधु, सारिपुत्त ! यस्मि, सारिपुत्त, समये

ग्रारियसावका पाववक पात उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चस्स ठानानि
वस्मि समये न वेदिः । न हिमम नानामि नान वेदिः । न हिमम नानामि नान वेदिः ।

तस्मिन् समये न हान्ति । यः पिप्पस् कामूपसहितः दुःखं दामिनस्स, तः पिप्पस्
तस्मिन् समये न वेति । यः पिप्पस् कामूपसहितः सुखं सोमनस्स, तः पिप्पस्

तस्मिन् समये न होति । य पस्मि अकसलपसद्भित् दक्ख होमवस्सं

पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स अकसलपसहितं सखं सोमनस्सं

तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स कुसलूपसहितं दुक्खं दोमनस्सं

तः पिस्स तस्मिन् समये न होति । यस्मिन्, सारिपुत्त, समये अरियसावको

१. कामुपसहित - स्या० । २ अकुसलुपसहित - स्या० । ३-३ इमानि

पञ्चस्त - स्या० । ४ होति - सी० ।

पथिवेक पीति उपसम्पज्ज विहरति, इमानिस्स' पञ्च ठानानि एस्मि
समये न होन्ती' ति ।

७ वणिज्जासुत्त

१ "पञ्चिमा, भिक्षवे, वणिज्जा उपासकेन अकरणीया ।

कत्तमा पञ्च ? सत्तवणिज्जा, सत्तवणिज्जा, मसवणिज्जा, मज्ज-

वणिज्जा, विसवणिज्जा - इमा खो, भिक्षवे, पञ्च वणिज्जा उपासकेन
अकरणीया' ति ।

८ राजासुत्त

१ "तं वि मज्झाय, भिक्षवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुत्तं

वा - 'अयं पुरिसो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो ति' ।

तमेन राजानो गहेत्वा पाणातिपाता वेरमणिहेतुं हनन्ति वा वधन्ति वा

पञ्चाजेन्ति वा यथापञ्चय वा करोन्ती' ति ?

"नो हेतं, मन्ते" ।

"साधु, भिक्षवे, मया पि खो एतं, भिक्षवे, नंव दिट्ठं न

सुत्तं - 'अयं पुरिसो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो ति' ।

तमेन राजानो गहेत्वा पाणातिपाता वेरमणिहेतुं हनन्ति वा वधन्ति वा

पञ्चाजेन्ति वा यथापञ्चय वा करोन्ती' ति । अपि च स्वास्स सम्वं

पापकम्मं पवेदेन्ति - 'अयं पुरिसो इत्थि या पुरिसं वा जीविता

योरोपेसी' ति । तमेन राजानो गहेत्वा पाणातिपातहेतुं हनन्ति वा

वधन्ति वा पञ्चाजेन्ति वा यथापञ्चय वा करोन्ति । अपि नु तुम्हेहि

एयरूपं दिट्ठं वा सुत्तं वा ति ?

दिट्ठं न गो, मन्ते, सुत्तं न मुम्यिस्सति' वा ति ।

२ "तं वि मज्झाय भिक्खव, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुत्तं

वा - 'अयं पुरिसो अदिप्पादानं पहाय अदिप्पादाना पटिविरतो ति' ।

तमेन राजानो गहेत्वा अदिप्पादाना वेरमणिहेतुं हनन्ति वा वधन्ति

वा पञ्चाजेन्ति वा यथापञ्चय वा करोन्ती' ति ?

१ इमानि - जी । २ होन्ती ति - जी । ३ एस्मि - एस्मि । ४-५
मज्जवणिज्जा - जी । मज्जवणिज्जा - एस्मि । ६ मज्जवणिज्जा - जी । ७ योरोपेसी - एस्मि । ८ योरोपेसी - जी । ९ योरोपेसी - जी । १० योरोपेसी - जी ।

“नो हेत भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं —
‘अयं पुरिसो अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो ति । तमेनं
राजानो गहेत्वा अदिन्नादाना वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बा-
जेन्ति वा यथापच्चय वा करोन्ती’ ति । अपि च ख्वास्स तमेव पापकम्मं 5
पवेदेन्ति — ‘अयं पुरिसो गामा वा अरञ्जा वा अदिन्नं थेय्यसङ्घात
आदियी’ ति । तमेन राजानो गहेत्वा अदिन्नादानहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति
वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चय वा करोन्ति । अपि नु तुम्हेहि एवरूपं
दिट्ठं वा सुतं वा” ति ?

“दिट्ठं च नो, भन्ते, सुतं च सुय्यिस्सति चा” ति ।

10

३. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
वा — ‘अयं पुरिसो कामेसुमिच्छाचार पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटि-
विरतो ति । तमेनं राजानो गहेत्वा कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिहेतु
हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चय वा करोन्ती’ ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

15

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न
सुतं — ‘अयं पुरिसो कामेसुमिच्छाचार पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो
ति । तमेन राजानो गहेत्वा कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिहेतु हनन्ति
वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चय वा करोन्ती’ ति । अपि च
ख्वास्स तमेव पापकम्मं पवेदेन्ति — ‘अयं पुरिसो परित्थीसु परकुमारीसु 20
चारित्तं आपज्जी’ ति । तमेन राजानो गहेत्वा कामेसुमिच्छाचारहेतु
हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चय वा करोन्ति । अपि
नु तुम्हेहि एवरूपं दिट्ठं वा सुतं वा” ति ?

“दिट्ठं च नो, भन्ते, सुतं च सुय्यिस्सति चा” ति ।

४. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा 25
— ‘अयं पुरिसो मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरतो ति । तमेनं राजानो
गहेत्वा मुसावादा वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा
यथापच्चयं वा करोन्ती’ ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्षवे ! मया पि स्रो एत, भिक्षवे, मेव दिट्ठं न सुत-
 ‘अयं पुरिसो मुसावादा पहाय मुसावादा पटिविस्तो ति । तमेन राजानो
 गहेत्वा मुसावादा वेरमणिहेतुं हनन्ति वा बधन्ति वा पम्बाजेन्ति वा
 यथापञ्चमं वा करोन्ती’ ति । अपि च स्वास्त तमेव पापकम्म पवदन्ति
 ५ - ‘अयं पुरिसो गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा मुसावादेन अत्थ पमञ्जी’
 ति । तमेन राजानो गहेत्वा मुसावादहेतुं हनन्ति वा बधन्ति वा पम्बा-
 जेन्ति वा यथापञ्चमं वा करोन्ति । अपि नु तुम्हहि एवहं दिट्ठं वा
 सुतं वा” ति ?

“दिट्ठं च ना, भन्त, सुतं च सुम्यिस्सति वा” ति ।

५ “तं किं मञ्ज्याय, भिक्षवे, अपि नु तुम्हहि दिट्ठं वा सुतं
 वा - ‘अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठान पहाय सुरामेरयमज्जपमा-
 ट्ठाना पटिविस्तो ति । तमेन राजानो गहेत्वा सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना
 वेरमणिहेतुं हनन्ति वा बधन्ति वा पम्बाजेन्ति वा यथापञ्चमं वा
 करोन्ती’ ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु, भिक्षवे ! मया पि स्रो एत, भिक्षवे, मेव दिट्ठं न सुत-
 ‘अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठान पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना
 पटिविस्तो ति । तमेन राजानो गहेत्वा सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना
 वेरमणिहेतुं हनन्ति वा बधन्ति वा पम्बाजेन्ति वा यथापञ्चमं वा करोन्ती’
 ति । अपि च स्वास्त तमेव पापकम्म पवदन्ति - ‘अयं पुरिसो सुरा-
 मेरयमज्जपमादट्ठान अनुमुतो इत्थि वा पुरिसा वा जीविता कारोपति ।
 अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठान अनुमुत्ता गामा वा शम्भ्या वा
 अदित पेम्पाराणां सादिदि’ अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठान
 अनुमुत्ता पारिबीगु पग्गुमारीगु पारिगि आपग्गि अयं पुरिसो सुरामाद
 पग्गममादट्ठान अनुमुत्ता गहपतिरग वा गहपतिपुत्तरग वा मुसावा-
 द अत्थ पमञ्जी ति । तमेन राजानो गहेत्वा सुरामेरयमज्जपमादट्ठान
 हेतुं हनन्ति वा बधन्ति वा पम्बाजेन्ति वा यथापञ्चमं वा करोन्ति ।
 अपि नु तुम्हहि एवहं दिट्ठं वा सुतं वा ति ?

“दिट्ठं च ना, भन्त, सुतं च सुम्यिस्सति वा” ति ।

६. गिहिसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डको गहपति पञ्चमत्तेहि उपासकसत्तेहि परिवुतो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । अथ खो भगवा आर्यस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि - “यं कञ्चि”, सारिपुत्त, जानेय्याथ गिहिं ओदातवसन पञ्चसु सिक्खा-
पदेसु सवुत्तकम्मन्तं चतुन्नं^१ आभिचेत्तसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं^२ 5
निकामलाभिं अकिच्छलाभिं अकसिरलाभिं, सो आकल्लमानो अत्तना व
अत्तान व्याकरेय्य - ‘खीणनिरयोमिह खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्ति-
विसयो’^३ खीणापायदुग्गतिविनिपातो, सोत्तापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो
नियतो सम्बोधिपरायणो’ ति ।

२. “कतमेसु पञ्चसु सिक्खापादेसु सवुत्तकम्मन्तो होति ? 10
इध, सारिपुत्त, अरियसावको पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा
पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेसु
पञ्चसु सिक्खापदेसु सवुत्तकम्मन्तो होति ।

३. “कतमेसं चतुन्नं आभिचेत्तसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं 15
निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ? इध, सारिपुत्त,
अरियसावको बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति - ‘इति पि सो
भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो
पुरिसदम्मसारथि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । अयमस्स पठमो
आभिचेत्तसिको दिट्ठधम्मसुखविहारो अधिगतो होति अविमुद्धस्स चित्तस्स 20
विसुद्धिया अपरियोदातस्स चित्तस्स परियोदपनाय ।

४. “पुन च परं, सारिपुत्त, अरियसावको धम्मे अव्वेच्चप्पसादेन
समन्नागतो होति - ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको
एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्त वेदितब्बो विञ्जूही’ ति । अयमस्स
दुतियो आभिचेत्तसिको दिट्ठधम्मसुखविहारो अधिगतो होति अविमुद्धस्स 25
चित्तस्स विसुद्धिया अपरियोदातस्स चित्तस्स परियोदपनाय ।

५. “पुन च परं, सारिपुत्त, अरियसावको सङ्घे अव्वेच्चप्पसादेन
समन्नागतो होति - ‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो उजुप्पटिपन्नो

१ किञ्चि - सी० । २ चतुन्नं च - सी०, रो० । ३ खीणपित्तविसयो - रो० ।

भगवतो सावकसङ्घो आद्यप्यटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो सामीपियन्ति
 पन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिदं चत्तारि पुरिमपुणानि षट् पुरि-
 पुगला एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो अस्मिन्ने
 अञ्जलिवरणीयो अनुत्तर पुञ्जमवेत्त सोवस्मा' ति । अयमस्मं छिन्ने
 ५ आभिचेतमिषो दिट्ठपम्ममुग्गविहारो अपिगतो होति अविमुग्गं
 चित्तस्म विमुद्धिया अपरियोदासस्म चित्तस्म परियोदपनाय ।

६ "पुन च पर, साग्गिपुत्त, परियसायको परियवन्तोहि मीनहि
 समन्नागतो होति अराण्हेहि अण्णिहेहि असवसेहि अपम्यासेहि भुविस्सहि
 विज्झुप्पसत्थेहि अपरामहेहि' समाधिसवत्तनिरेहि । अयमस्मं वगुप्पो
 १० आभिचेतमिषो दिट्ठपम्ममुग्गविहारो अपिगतो हाति अविमुग्गं चित्तस्म
 विमुद्धिया अपरियोदासस्म चित्तस्म परियोदपनाय । इमं वगुप्पो
 आभिचेतमिषान् दिट्ठपम्ममुग्गविहारान् निवामसामी होति अरि-
 सामी अवगिरसामी ।

७ "य वज्झि, साग्गिपुत्त, जानय्याय मिहि ओणतग्गं -
 १५ दमेणु पञ्चपणु गिवणापण्णु गवुत्तवम्मन्तं, इमं वगुप्पो आभिपारिहारे
 दिट्ठपम्ममुग्गविहारान् निवामसामी अविच्छेत्तामि अवतिरत्तमि, ते
 धारदमानो धत्तना य धत्तान् व्यावरेय्य - 'गात्थिनिपादि मी-
 निच्छत्तापानि गोत्थिनिपायो गोत्थिनिपादमत्तिनिपादो, गोत्थि-

- “सन्तो हवे पवक्खामि, सारिपुत्त सुणोहि मे ।
 इति कण्हासु सेतासु, रोहिणीसु हरीसु वा ॥
- “कम्मासासु सरूपासु, गोसु पारेवतासु^१ वा ।
 यासु कासुचि एतासु, दन्तो जायति पुङ्गवो ॥
- “धोरय्हो वलसम्पन्नो, कल्याणजवनिक्कमो ।
 तमेव भारे युञ्जन्ति, नास्स वण्ण परिवक्खरे ॥
- “एवमेव मनुस्सेसु, यस्मिं किस्मिञ्चि^२ जातिये ।
 खत्तिये ब्राह्मणे वेस्से, सुद्धे चण्डालपुक्कुसे ॥
- “यासु कासुचि एतासु, दन्तो जायति सुब्बतो ।
 धम्मट्ठो सीलसम्पन्नो, सच्चवादी हिरीमनो ॥
- “पहीनजातिमरणो, ब्रह्मचरियस्स केवली ।
 पन्नभारो विसयुत्तो, कतकिच्चो अनासवो ॥
- “पारगू सब्बधम्मान, अनुपादाय निब्बुतो ।
 तस्मिं च विरजे खेत्ते, विपुला होति दक्खिणा ॥
- “बाला च अविजानन्ता, दुम्मेधा अस्सुताविनो ।
 बहिद्धा ददन्ति^३ दानानि, न हि सन्ते उपासरे ॥
- “ये च सन्ते उपासन्ति, सप्पञ्जे धीरसम्मते ।
 सद्धा च नेस सुगते, मूलजाता पतिट्ठिता ॥
- “देवलोक च ते यन्ति, कुले वा इध जायरे ।
 अनुपुब्बेन निब्बान, अधिगच्छन्ति पण्डिता” ति ॥

5

10

15

20

१०. गवेसीसुत्तं

१ एक समय भगवा कोसलेसु चारिक चरति महता भिक्खु-
 सङ्घेन सद्धि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमगपटिपन्नो अञ्जतरस्मिं
 पदेसे महन्त सालवन, दिस्वान^४ मग्गा ओक्कम्म येन तं सालवन तेनुप-
 सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा त सालवन अञ्ज्ञोगाहेत्वा अञ्जतरस्मिं पदेसे
 सित पात्वाकासि ।

25

१ पारापतासु—रो० । २ कस्मिचि—सी०, कस्मिञ्चि—स्या०, कस्मिञ्च—रो० ।
 ३ दन्ति—सी०, स्या०, रो० । ४ दिस्वा—सी०, रो० ।

२ अथ खो आयस्मन्तो भानन्वस्स एतदहोसि - “को नु खो हेतु को पञ्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? न अकारणेन स्यागता मित पातुकरोन्ती” ति । अथ खो आयस्मा भानन्वो भगवन्त एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पञ्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? न अकारणेन स्यागता सितं पातुकरोन्ती” ति ।

३ “भूतपुब्ब, भानन्द, इमस्मि पवेसे नगव भहोसि इव पेव फीत व बहुजन आकिण्णमनुस्स । त खो पतानन्द, नगर कस्सपो भववा भरह सम्मासम्बुद्धो उपनिस्साय विहासि’ । कस्सपस्स खो पतानन्द, भगवतो भरहतो सम्मासम्बुद्धस्स गवेसी’ नाम उपासको भहोसि सीलेसु अपरिपूरकारि । गवेसिना खो भानन्द, उपासकेन पञ्चमत्तानि उपासकसत्तानि पटिदेसितानि समादपित्तानि भहेसु सीलेसु अपरिपूरकारिणो । अथ खो, भानन्द गवेसिस्स उपासकस्स एतदहोसि - ‘अह खो इमेस पञ्चअ उपासकसत्तान बहूपकारो’ पुब्बङ्गमो समादपेता, अह वम्हि सीलेसु अपरिपूरकारी, इमानि च’ पञ्च उपासकसत्तानि सीलेसु अपरिपूरकारिणो । इच्चेतं समसम, नत्थि किञ्चि अतिरेक, हन्दाह अतिरेकाया’ ति ।

४ “अथ खो, भानन्द गवेसी उपासको येन तानि पञ्च उपासकसत्तानि तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा तानि पञ्च उपासकसत्तानि एतदवोच - ‘अज्जतग म आयस्मन्तो सीलेसु परिपूरकारि धारेया’ ति । अथ खो, भानन्द तेस पञ्चअ उपासकसत्तान एतदहोसि - ‘अय्यो खो गवेसी अम्हाकं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता । अय्यो हि नाम गवेसी सीलेसु परिपूरकारी भविस्सति । किमङ्ग’ पन मय ति । अथ खो, भानन्द तानि पञ्च उपासकसत्तानि येन गवेसी उपासको तेनुपसङ्गमिनु उपसङ्गमित्वा गवेसि उपासके एतदवोच - ‘अज्जतग अय्यो गवेसी इमानि पि’ पञ्च उपासकसत्तानि सीलेसु परिपूरकारिणो धारेतु ति । अथ खो भानन्द, गवेसिस्स उपासकस्स एतदहोसि - ‘अह खो इमेस पञ्चअ उपासकसत्तान बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता अह वम्हि सीलेसु परिपूरकारी इमानि पि पञ्च उपासकसत्तानि सीलेसु परिपूरकारिणो । इच्चेतं समसम, नत्थि किञ्चि अतिरेक, हन्दाह अतिरेकाया ति ।

५ “अथ खो, आनन्द, गवेसी उपासको येन तानि पञ्च उपासकसतानि तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तानि पञ्च उपासकसतानि एतदवोच — ‘अज्जतग्गे म आयस्मन्तो ब्रह्मचारि धारेथ आराचारि विरत मेथुना गामधम्मा’ ति । अथ खो, आनन्द, तेसं पञ्चन्नं उपासकसतान एतदहोसि — ‘अय्यो खो गवेसी अम्हाकं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता । अय्यो हि नाम गवेसी ब्रह्मचारी भविस्सति आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । किमङ्गं पन मय’ ति ! अथ खो, आनन्द, तानि पञ्च उपासकसतानि येन गवेसी उपासको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा गवेसि उपासक एतदवोचु — ‘अज्जतग्गे अय्यो गवेसी इमानि पि पञ्च उपासकसतानि ब्रह्मचारिनो धारेतु आराचारिनो विरते^२ मेथुना गामधम्मा’ ति । अथ खो, आनन्द, गवेसिस्स उपासकस्स एतदहोसि — ‘अह खो इमेसं पञ्चन्नं उपासकसतानं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता । अहं चम्हि सीलेसु परिपूरकारी । इमानि पि पञ्च उपासकसतानि सीलेसु परिपूरकारिनो । अहं चम्हि ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । इमानि पि पञ्च उपासकसतानि ब्रह्मचारिनो आराचारिनो विरता मेथुना गामधम्मा । इच्चेत समसम, नत्थि किञ्चि अतिरेक, हन्दाहं अतिरेकाया’ ति ।

६. “अथ खो, आनन्द, गवेसी उपासको येन तानि पञ्च उपासकसतानि तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तानि पञ्च उपासकसतानि एतदवोच — ‘अज्जतग्गे म आयस्मन्तो एकभक्तिक धारेथ रत्तूपरतं^३ विरतं विकालभोजना’ ति । अथ खो, आनन्द, तेसं पञ्चन्नं उपासकसतान एतदहोसि — ‘अय्यो खो गवेसी^४ बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता । अय्यो हि नाम गवेसी एकभक्तिको भविस्सति रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना । किमङ्गं पन मय’ ति ! अथ खो, आनन्द, तानि पञ्च उपासकसतानि येन गवेसी उपासको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा गवेसि उपासकं एतदवोचु — ‘अज्जतग्गे अय्यो गवेसी इमानि पि पञ्च उपासकसतानि एकभक्तिके धारेतु रत्तूपरते विरते विकालभोजना’ ति । अथ खो, आनन्द, गवेसिस्स उपासकस्स एतदहोसि — ‘अह खो इमेसं पञ्चन्नं उपासकसतानं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता । अहं चम्हि सीलेसु परिपूरकारी ।

इमानि पि पञ्च उपासकसतानि सीसेसु परिपूरकारिनो । अहं चमिह
 ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेधुना गामघम्मा । इमानि पि पञ्च
 उपासकसतानि ब्रह्मचारिनो आराचारिनो विरता मेधुना गामघम्मा ।
 अहं चमिह एकभक्तिको रत्तूपरतो विरतो विकान्तभोजना । इमानि पि
 ३ पञ्च उपासकसतानि एकभक्तिका रत्तूपरता विरता विकान्तभोजना ।
 इच्छेत समसम, नत्थि किञ्चि अतिरेकं, इन्दाह अतिरेकाया' ति ।

७ "अथ खो, आनन्द, गवेसी उपासको येन कस्सपो भगवा
 अरहं सम्भासम्बुद्धो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्था कस्सप भगवन्तं अरहन्तं
 सम्भासम्बुद्ध एतदवोच — 'समेय्याह भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बज्ज
 ० समेय्य उपसम्पद' ति । अलत्थ खो, आनन्द, गवेसी उपासको कस्सपस्स
 भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स सन्तिके पब्बज्ज, अलत्थ उपसम्पद ।
 अचिरूपसम्पन्नो खो पनानन्द, गवेसी भिक्षु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो
 आतापी पहितत्तो विहरन्तो नच्चिस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदव
 अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति, तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसान
 दिट्ठेव घम्मे सय अमिञ्जा सन्धिकरत्वा उपसम्पज्ज विहासि । 'सीणा
 जाति, वुसित ब्रह्मचरिय कत्त करणीय, नापर इत्थत्ताया' ति
 अन्नमञ्जासि । अञ्जातरो च पनानन्द गवेसी भिक्षु अरहत्तं अहोसि ।

८ "अथ खो, आनन्द तेस पञ्चन्न उपासकसतान एतदहोसि —
 'अय्यो खो गवेसी अम्हाकं बहूपकारो पुब्बज्जमो समादपेत्ता । अय्यो हि
 नाम गवेसी कैसमस्सु भोहारेत्वा वामायाणि वत्थानि अच्चादत्ता
 अगारस्मा अनगारिय पब्बजिस्सति । विमङ्ग पन मय' ति । अथ खो,
 आनन्द तानि पञ्च उपासकसतानि येन कस्सपो भगवा अरहं सम्भा
 सम्बुद्धो तेनुपसङ्गमिगु उपसङ्गमित्था कस्सप भगवन्तं अरहन्तं सम्भा
 सम्बुद्ध एतदवोचुं — 'समेय्याम मय भन्ते भगवतो सन्तिपे पब्बज्ज
 समेय्याम उपसम्पद' ति । अगमिसु मा आनन्द, तानि पञ्च उपासक-
 सतानि पम्पपस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स गन्तिपे परयज्ज,
 अपमभिगु उपगम्पदं ।

९ "अथ मा आनन्द गवगिरम भियग्गुता एतदहोसि — 'अहं
 गो इमग्ग अनुत्तरग्ग विगुत्तिगुग्ग निषाममाभी होमि' धनिग्गसाभी

अकसिरलाभी । अहो वतिमानि पि पञ्च भिक्खुसतानि इमस्स अनुत्तरस्स विमुत्तिसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो ति । अथ खो, आनन्द, तानि पञ्च भिक्खुसतानि वूपकट्टा^१ अप्पमत्ता आतापिनो पहितत्ता विहरन्ता नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति, तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसानं^२ दिट्ठेव धम्मे सय अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरिसु । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीयं, नापर इत्थत्ताया’ ति अभिज्जिसु ।

१० “इति खो, आनन्द, तानि पञ्च भिक्खुसतानि गवेसी-पमुत्तानि उत्तरुत्तरि^३ पणीतपणीतं वायममाना अनुत्तर विमुत्ति सच्छाकसु । तस्मातिह, आनन्द, एव सिक्खितब्ब — ‘उत्तरुत्तरि पणीत-पणीत वायममाना अनुत्तर विमुत्ति^३ सच्छिक्करिस्सामा’ ति । एव हि वो, आनन्द, सिक्खितब्ब” ति ।

उपासकवग्गो अट्टारसमो ।

तस्सुद्धानं

सारज्ज विसारदो निरय, वेर चण्डालपञ्चम ।

पीति वणिज्जा राजानो, गिही चेव गवेसिना^४ ति ॥

— — ० — —

१६. अरञ्जवग्गो

१. आरञ्जिकसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आरञ्जिका” । कतमे पञ्च ? मन्दत्ता मोमूहत्ता आरञ्जिको होति, पापिच्छो इच्छापकतो आरञ्जिको होति, उम्मादा चित्तक्खेपा आरञ्जिको होति, वणिगत बुद्धेहि बुद्धसावकेही ति आरञ्जिको होति, अप्पिच्छतयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखयेव निस्साय पविवेकयेव निस्साय इदमत्थितयेव निस्साय आरञ्जिको होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आरञ्जिका । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्न आरञ्जिकान एवाय आरञ्जिको अपिच्छत्तं-

१ एकेका वूपकट्टा — स्या० । २ उत्तरुत्तरि — सी०, स्या०, रो० । ३. विमुत्ति-गुत्ता — सी० । ४. गवेसिना — म्या० । ५. आरञ्जिका — सी०, स्या०, रो० ।

येव निस्साय सन्तुष्टियेव निस्साय सत्सेखयेव निस्साय पविवेकयेव
निस्साय इदमत्थितयेव निस्साय आरञ्जिको होति, अय इमेस पञ्चस्र
आरञ्जिकान अगो च सेट्टो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च ।

२ "सेय्यथापि, भिक्खवे, गया खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा
नवनीतं, नवनीसम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्णो' सत्थ अगमक्खायति,
एवमेव खो, भिक्खवे, इमेस पञ्चस्र आरञ्जिकान म्वाय आरञ्जिको
अप्पिच्छतयेव निस्साय सन्तुष्टियेव निस्साय सत्सेखयेव निस्साय
पविवेकयेव निस्साय इदमत्थितयेव निस्साय आरञ्जिको होति, अय
इमेस पञ्चस्र आरञ्जिकान अगो च सेट्टो च मोक्खो च उत्तमो च
पवरो चा' ति ।

२ धौवरसुत्त

१ "पञ्चमे भिक्खवे, पसुकूलिका । क्तमे पञ्च ? मन्दत्ता
मोमूहत्ता पसुकूलिको होति पे० इदमत्थितयव निस्साय पसुकूलिको
होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पसुकूलिका ति ।

३ रुक्खमूलिकसुत्त

१ "पञ्चमे, भिक्खवे रुक्खमूलिका । क्तमे पञ्च ?
मन्दत्ता मोमूहत्ता रुक्खमूलिको होति पे० इदमत्थितयव निस्साय
रुक्खमूलिको होति । इमे खो, भिक्खवे पञ्च रुक्खमूलिका' ति ।

४ सोत्तानिकसुत्त

१ "पञ्चमे भिक्खवे सोत्तानिका । क्तमे पञ्च ? मन्दत्ता
मामूहत्ता सोत्तानिको होति पे० इदमत्थितयव निस्साय सोत्ता
निको होति । इमे गा, भिक्खवे पञ्च सोत्तानिका' ति ।

५ अग्गोवासिणसुत्त

१ 'पञ्चम भिक्खवे अग्गोवासिणा .. पे० .. इम एतो,
भिक्खव पञ्च अग्गोवासिणा ति ।

६. नेसज्जिकसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, नेसज्जिका . पे० नेसज्जिका” ति ।

७. यथासन्थतिकसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, यथासन्थतिका प० यथासन्थ-
तिका” ति ।

८. एकासनिकसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, एकासनिका पे० एकासनिका”
ति ।

5

९. खलुपच्छाभक्तिकसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, खलुपच्छाभक्तिका . पे० . खलुपच्छा-
भक्तिका” ति ।

१०. पत्तपिण्डकसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, पत्तपिण्डका । कतमे पञ्च ?
मन्दत्ता मोमूहत्ता पत्तपिण्डको होति, पापिच्छो इच्छापकतो पत्तपिण्डको
होति, उम्मादा चित्तक्खेपा पत्तपिण्डको होति, ‘वणिणत बुद्धेहि बुद्ध- 10
सावकेही’ ति पत्तपिण्डको होति, अप्पिच्छतयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव
निस्साय सल्लेखयेव निस्साय पविवेकयेव निस्साय इदमत्थितयेव
निस्साय पत्तपिण्डको होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पत्तपिण्डका ।
इमेस खो, भिक्खवे, पञ्चन्न पत्तपिण्डकानं खाय पत्तपिण्डको अप्पिच्छत-
येव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखयेव निस्साय पविवेकयेव 15 B
निस्साय इदमत्थितयेव निस्साय पत्तपिण्डको होति, अयं इमेस पञ्चन्न
पत्तपिण्डकानं अगो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च ।

२ “सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा
नवनीत, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्थ अगमक्खायति,
एवमेव खो, भिक्खवे, इमेस पञ्चन्न पत्तपिण्डकानं खाय पत्तपिण्डको 20
अप्पिच्छतयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखयेव निस्साय

R

पवित्रेकयेव निस्साय इदमस्थितयेव निस्साय पत्तपिण्डको होति, य
इमेस पञ्चश्र पत्तपिण्डकान् अग्नौ च सेद्धो च मोक्षो च उत्तमो च
पवरो चा' ति ।

अरञ्जवर्गो एकूनसीवसियो ।

तत्सुदानं

अरञ्जं चीवरं स्वस्त, सुसान अमाकासिकं ।
नेसञ्ज सन्यत एकासनिकं, ससुपञ्चापिण्डकेन वा ति ॥

२० ब्राह्मणवर्गो

१ सोणसुतं

१ "पञ्चमे भिक्षवे पोराणा ब्राह्मणधम्मा एतरहि सुनसेसु
सन्दिस्सन्ति, नो ब्राह्मणेषु । कसमे पञ्च ? पुब्बे सुद, भिक्षवे, ब्राह्मणा
ब्राह्मणियेव गच्छन्ति नो अब्राह्मणि । एतरहि भिक्षवे, ब्राह्मणा
ब्राह्मणि पि गच्छन्ति, अब्राह्मणि पि गच्छन्ति । एतरहि भिक्षवे
सुनसा सुनसियेव गच्छन्ति, नो असुनसि । अय, भिक्षवे, पम्मा
पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनसेसु सन्दिस्सन्ति नो ब्राह्मणेषु ।

२ "पुब्बे सुद, भिक्षवे, ब्राह्मणा ब्राह्मणि उत्तुनियेव गच्छन्ति
नो अनुत्तुनि । एतरहि भिक्षवे ब्राह्मणा ब्राह्मणि उत्तुनि पि गच्छन्ति
अनुत्तुनि पि गच्छन्ति । एतरहि, भिक्षवे सुनसा सुनसि उत्तुनिव
गच्छन्ति, नो अनुत्तुनि । अय भिक्षवे, दुत्तियो पोराणो ब्राह्मणधम्मो
एतरहि सुनसेसु सन्दिस्सन्ति, नो ब्राह्मणेषु ।

३ "पुब्बे सुद भिक्षव ब्राह्मणा ब्राह्मणि नेव विज्जन्ति नो
विज्जिणन्ति सम्पियेनेय संयास सवन्धाय सम्पवत्तन्ति । एतरहि
भिक्षवे ब्राह्मणा ब्राह्मणि विज्जन्ति पि विज्जिणन्ति पि, सम्पियेनं पि
संयासं संवन्धाय सम्पवत्तन्ति । एतरहि भिक्षवे, सुारा सुनसि नव
विज्जन्ति नो विज्जिणन्ति सम्पियेनं संयास सवन्धाय सम्पवत्तन्ति ।

१ अनुत्तुनि - ती अनु - दो । २ पञ्चमीराजक - एवा दो । ३ एव -
एवा एरागतिरा - ती दो । ४ चीवर - एवा । ५ सवन्धाय - ती दो
६-१ गमिनेने - एवा ।

अय, भिक्खवे, ततियो पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सति, नो ब्राह्मणेसु ।

४. “पुब्बे सुद, भिक्खवे, ब्राह्मणा न सन्निधिं करोन्ति धनस्स पि धञ्जस्स पि रजतस्स पि जातरूपस्स पि । एतरहि, भिक्खवे, ब्राह्मणा, सन्निधिं करोन्ति धनस्स पि धञ्जस्स पि रजतस्स पि जातरूपस्स पि । 5 एतरहि, भिक्खवे, सुनखा न सन्निधिं करोन्ति धनस्स पि धञ्जस्स पि रजतस्स पि जातरूपस्स पि । अय, भिक्खवे, चतुत्थो पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सति, नो ब्राह्मणेसु ।

५. “पुब्बे सुद, भिक्खवे, ब्राह्मणा साय सायमासाय पातो पातरासाय भिक्ख परियेसन्ति । एतरहि, भिक्खवे, ब्राह्मणा यावदत्थ 10 उदरावदेहक भुञ्जित्वा अवसेस आदाय पक्कमन्ति । एतरहि, भिक्खवे, सुनखा साय सायमासाय पातो पातरासाय भिक्ख परियेसन्ति । अय, भिक्खवे, पञ्चमो पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सति, नो ब्राह्मणेसु । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पोराणा ब्राह्मणधम्मा एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सन्ति, नो ब्राह्मणेसू” ति । 15

२. दोणब्राह्मणसुत्तं

१ अथ खो दोणो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमिन्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो दोणो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

२ “सुत मेतं, भो गोतम — ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे 20 वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेती’ ति । तयिद, भो गोतम, तथेव । न हि भव गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिद, भो गोतम, न सम्पन्नमेवा” ति । 25

“त्व पि नो, दोण, ब्राह्मणो पटिजानासी” ति ?

“य हि तं, भो गोतम, सम्मा वदमानो वदेथ्य — ‘ब्राह्मणो उभतो सुजातो — मातितो च पितितो च, ससुद्धगहणिको, याव सत्तमा पिता-

इस्सत्येन न राजपोरिसेन न सिप्पञ्जतरेन, केवलं भिवखाचरियाय कपालं अनतिमञ्जमानो । सो आचरियस्स आचरियधन निय्यादेत्वा^१ केममस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अन-
गारिय पब्बजति । सो एवं पब्बजितो समानो मेत्तासहगतेन चेतसा एक दिस फरित्वा विहरति, तथा दुतिय तथा ततिय तथा चतुत्थ^२, इति 5
उद्धमधो तिरिय सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्त लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्जेन फरित्वा विहरति । करुणा पे० मुदिता उपेक्खासहगतेन चेतसा एक दिस फरित्वा विहरति, तथा दुतिय तथा ततियं तथा चतुत्थ, इति उद्धमधो तिरिय सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्त लोक उपेक्खासहगतेन चेतसा 10
विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्जेन फरित्वा विहरति । सो इमे चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं ब्रह्मलोक उपपज्जति । एवं खो, दोण, ब्राह्मणो ब्रह्मसमो होति ।

४. “कथं च, दोण, ब्राह्मणो देवसमो होति ? इध, दोण, ब्राह्मणो उभतो सुजातो होति — मातितो च पितितो च, संसुद्धगह्णिको, 15
याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन । सो अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमार ब्रह्मचरिय चरति मन्ते अधीयमानो । अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमार ब्रह्मचरिय चरित्वा मन्ते अधीयित्वा आचरियस्स आचरियधन परियेसति धम्मेनेव, नो अधम्मेन । तत्थ च, दोण, को धम्मो ? नेव कसिया न वणिज्जाय न गोरक्खेन न इस्स- 20
त्येन न राजपोरिसेन न सिप्पञ्जतरेन, केवलं भिवखाचरियाय कपालं अनतिमञ्जमानो । सो आचरियस्स आचरियधन निय्यादेत्वा दार परियेसति धम्मेनेव, नो अधम्मेन ।

“तत्थ च, दोण, को धम्मो ? नेव कयेन न^३ विक्कयेन, ब्राह्मणि-
येव उदकूपस्सट्ठ^४ । सो ब्राह्मणियेव गच्छति, न खत्तिरियि न वेस्सि न 25
सुद्धिं न चण्डालिं न नेसादिं न वेणिं^५ न रथकारिं न पुवकुसिं गच्छति, न गव्भिन्निं गच्छति, न पायमानं गच्छति, न अनुत्तुनिं गच्छति । कस्मा च, दोण, ब्राह्मणो न गव्भिन्निं गच्छति ? सच्चे, दोण, ब्राह्मणो गव्भिन्निं गच्छति, अतिमीब्भूजो नाम सो होति माणवको वा माणविका वा ।

१ नीयादेत्वा — रो० । २ चतुत्थि — मी० । ३ नो — मी० । ४ उदकुपस्सट्ठ —
स्या० । ५ वेणि — मी०. त्या०. रो० ।

तस्मा, दोण, ब्राह्मणो न गन्धिनि गच्छति । कस्मा च, दोण, ब्राह्मणो न पायमान गच्छति ? सचे, दोण, ब्राह्मणो पायमान गच्छति, भ्रसुधि-
 पटिपीळितो नाम सो होति माणवको वा माणविका वा । तस्मा
 दोण, ब्राह्मणो न पायमान गच्छति । कस्मा च दोण, ब्राह्मणो न भ्र-
 ५ तुनि गच्छति ? सचे, दोण, ब्राह्मणो भ्रमुत्तुनि गच्छति तस्स सा होति
 ब्राह्मणी नव कामत्था न दवत्था न रसत्था, पजत्था च ब्राह्मणस्स ब्राह्मणी
 होति । सो मेषुन उप्पादेत्वा केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि
 अञ्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय पब्बजति । सो एव पब्बजितो समानो
 विविच्चेव कामेहि पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो
 १० इमे चत्तारो ज्ञाने भावेत्वा कायस्स मंदा पर मरणा सुगतिं समा सके
 उपपज्जति । एव सा दोण, ब्राह्मणो देवसमो होति ।

५ “कथं च, दोण, ब्राह्मणो भरियादो होति ? इयं, दोण,
 ब्राह्मणो उभतो सुजातो होति — मातितो च पितितो च, समुद्गहणिको,
 याव सत्तमा पित्तमहयुगा अविसत्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादन । सो
 ५ भट्ठवत्तासीसवस्सानि कोमार ब्रह्मचरिय चरति मन्ते अधीयमानो ।
 भट्ठवत्तासीसवस्सानि कोमार ब्रह्मचरिय चरित्वा मन्ते अधीयित्वा
 आचरियस्स आचरियधन परियेसति धम्मेनव, नो अधम्मेन । तत्थ
 च, दोण, को धम्मो ? नेव कसिया न वणिज्जाय न गोरक्खेन न इत्थत्थन
 न राजपौरिसेन न सिप्पज्जातरेन, केवल भिक्षाचरियाय कपात्त भतति-
 १० मज्जमानो । सो आचरियस्स आचरियधन निम्मावेत्वा दारं पण्य
 सति धम्मेनेव नो अधम्मेन ।

“तत्थ च दोण को धम्मो ? नेव कस्सेन न विक्कयन, ब्राह्मणि-
 येव उदकूपस्सट्ठ । सो ब्राह्मणियेव गच्छति, न सत्तिधि न वेत्ति च
 सुद्धिं न खण्डालि न नेसादि न वणि न रथफारि न पुक्कुसि गच्छति न
 गन्धिनि गच्छति न पायमान गच्छति न भ्रमुत्तुनि गच्छति । कस्मा च,
 दोण, ब्राह्मणो न गन्धिनि गच्छति ? सचे दोण, ब्राह्मणो गन्धिनि
 गच्छति प्रतिभीन्तुजो नाम सो होति माणवको वा माणविका वा ।
 तस्मा दोण, ब्राह्मणो न गन्धिनि गच्छति । कस्मा च, दोण, ब्राह्मणो
 न पायमान गच्छति ? सचे दोण, ब्राह्मणो पायमान गच्छति, भ्रसुधि
 पटिपीळितो नाम सो होति माणवको वा माणविका वा । तस्मा, दोण,

ब्राह्मणो न पायमान गच्छति । कस्मा च, दोण, ब्राह्मणो न अनुतुनि गच्छति ? सचे, दोण, ब्राह्मणो अनुतुनि गच्छति तस्स सा होति ब्राह्मणी नेव कामत्था न दवत्था न रतत्था, पजत्था व ब्राह्मणस्स ब्राह्मणी होति । सो मेथुन उप्पादेत्वा तमेव पुत्तस्साद निकामयमानो कुटुम्ब^१ अज्झावसति, न अगारस्मा अनगारियं पव्वजति । याव पोराणान ब्राह्मणान मरियादो^२ 5 तत्थ तिट्ठति, तं न वीतिक्कमति । 'याव पोराणान ब्राह्मणान मरियादो तत्थ ब्राह्मणो ठितो त न वीतिक्कमती' ति, खो, दोण, तस्मा ब्राह्मणो मरियादो ति वुच्चति । एव खो, दोण, ब्राह्मणो मरियादो होति ।

६ "कथं च, दोण, ब्राह्मणो सम्भिन्नमरियादो होति ? इध, दोण, ब्राह्मणो उभतो सुजातो होति — मातितो च पितितो च, संसुद्ध- 10 गहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अविखत्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन । सो^३ अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमार ब्रह्मचरियं चरति मन्ते अधीयमानो । अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमार ब्रह्मचरियं चरित्वा मन्ते अधीयित्वा आचरियस्स आचरियधन परियेसति धम्मेनेव, नो अधम्मेन ।

"तत्थ च, दोण, को धम्मो ? नेव कसिया न वणिज्जाय न 15 गोरक्खेन न इस्सत्थेन न राजपोरिसेन न सिप्पज्जातरेन, केवल भिक्खा-चरियाय कपाल अनतिमज्जमानो । सो आचरियस्स आचरियधन निय्यादेत्वा दार परियेसति धम्मेन पि अधम्मेन पि कयेन पि विवकयेन पि ब्राह्मणिं पि उदकूपस्सट्ठ । सो ब्राह्मणिं पि गच्छति खत्तियिं पि गच्छति वेस्सि पि गच्छति सुद्धिं पि गच्छति चण्डालि पि गच्छति नेसादि पि 20 गच्छति वेणिं पि गच्छति रथकारिं पि गच्छति पुक्कुसिं पि गच्छति गन्धिनिं पि गच्छति पायमान पि गच्छति उतुनि पि गच्छति अनुतुनि पि गच्छति । तस्स सा होति ब्राह्मणी कामत्था पि दवत्था पि रतत्था पि पजत्था पि ब्राह्मणस्स ब्राह्मणी होति । याव पोराणान ब्राह्मणान मरियादो तत्थ न तिट्ठति, त वीतिक्कमति । 'याव पोराणान ब्राह्मणान 25 मरियादो तत्थ ब्राह्मणो न ठितो त वीतिक्कमती' ति खो, दोण, तस्मा ब्राह्मणो सम्भिन्नमरियादो ति वुच्चति । एव खो, दोण, ब्राह्मणो सम्भिन्न-मरियादो होति ।

७ "कथं च, दोण, ब्राह्मणो ब्राह्मणचण्डालो होति ? इध, दोण, ब्राह्मणो उभतो सुजातो होति — मातितो च पितितो च, संसुद्ध- 30

गृह्णिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अविश्वतो अनुपक्वद्वो जातिवादन ।
 सो अट्टचत्तालीसवस्सानि कोमार ब्रह्मचरिण्य चरति मन्ते अधीयमानो ।
 अट्टचत्तालीसवस्सानि कोमार ब्रह्मचरिय चरित्वा मन्ते अधीष्टित्वा
 आचरियस्त आचरियघन परियेसति धम्मेन पि अधम्मेन पि कसिया
 ५ पि वणिज्जाय पि गोरक्खेन पि इस्सत्थेन पि राजपोरिसेन पि सिप्पञ्ज-
 तरेन पि, केवल पि भिक्खाचरियाय, कपाल अनतिमञ्जमानो ।

“सो आचरियस्त आचरियघन निम्मादेत्वा दार परियसति
 धम्मेन पि अधम्मेन पि कयेन पि विक्कयेन पि ब्राह्मणि पि उदकूपस्तट्ट ।
 सो ब्राह्मणि पि गच्छति सत्तिरि पि गच्छति वेस्सि पि गच्छति सुहि पि
 ० गच्छति चण्डालि पि गच्छति नेसादि पि गच्छति वेनि पि गच्छति
 रथकारि पि गच्छति पुक्कुसि पि गच्छति गम्भिनि पि गच्छति पाव
 मान पि गच्छति उतुनि पि गच्छति अनुतुनि पि गच्छति । तस्स सा
 होति ब्राह्मणी कामत्था पि दवत्था पि रत्तत्था पि पजत्था पि ब्राह्मणस्स
 ब्राह्मणी होति । सो सब्बकम्मेहि जीवित कप्पेति । तमन ब्राह्मणा
 एवमाहसु — ‘कस्मा भव ब्राह्मणो पटिजानमानो सब्बकम्मेहि जीवित
 कप्पेती’ ति ? सो एवमाह — ‘सेम्यथापि, भो अग्नि सुचि पि इहति’
 असुचि पि इहति न च तेन अग्नि उपसिप्पति एवमेव खो, भो सब्ब
 कम्मेहि चे पि ब्राह्मणो जीवित कप्पति न च तेन ब्राह्मणो उपसिप्पति ।
 ‘सब्वकम्मेहि जीवित कप्पेती’ ति खो दोण तस्मा ब्राह्मणो ब्राह्मण
 चण्डालो ति वुच्चति । एव खो दोण, ब्राह्मणो ब्राह्मणचण्डालो होति ।

८ “ये खो ते, दोण, ब्राह्मणान पुब्बका इसयो मन्तानं कत्तारो
 मन्तान पवत्तारो येसमिद एत्तरहि ब्राह्मणा पोराण मन्तपद गीतं पवुत्त
 समीहितं तदनुगायन्ति तदनुभासन्ति भासितमनुभासन्ति सज्जाभित
 मनुमज्जायन्ति वाचिमनुवाचेन्ति सेय्यधीद — अट्टको वामदो वामदवो
 वस्सामिन्नो यमदग्नि अङ्गीरसो भारद्वाजो वासेट्ठो वस्सपो, भयु
 त्यास्सु मे पञ्च ब्राह्मणे पञ्चापग्नि — ब्रह्मसमं वेदसम मरियाद,
 सग्भिन्नमरियाद ब्राह्मणचण्डालयव पञ्चम । तेस त्व दोण
 पन्तमो ति ?

९ “एय मन्ते मय” भो गातम ब्राह्मणचण्डालं वि न पूरम ।

अभिवक्तुं, भो गोतम पे० . उपासकं म भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

३. सङ्गारवसुत्तं

१. अथ खो सङ्गारवो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सङ्गारवो 5 ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो, येन' कदाचि' दीघरत्त सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता ? को पन, भो गोतम, हेतु को पच्चयो, येन कदाचि दीघरत्त असज्झायकता पि मन्ता पटिभन्ति, पगेव सज्झायकता' ति ?

२ “यस्मिं, ब्राह्मण, समये कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति 10 कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूत नप्पजानाति न पस्सति, परत्थ पि तस्मिं समये यथाभूत नप्पजानाति न पस्सति, उभयत्थ पि तस्मिं समये यथाभूत नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्त सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता । सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो संसट्ठो लाखाय 15 वा हलिद्दिया वा नीलिया वा मज्जिद्दया वा । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सक मुखनिमित्त पच्चवेक्खमानो यथाभूत नप्पजानेय्य न पस्सेय्य । एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति, अत्तत्थ पि तस्मिं समये यथाभूत नप्पजानाति न पस्सति, 20 परत्थ पि पे० उभयत्थ पि तस्मिं समये यथाभूत नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्त सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता ।

३. “पुन च पर, ब्राह्मण, यस्मिं समये व्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति, अत्तत्थ पि तस्मिं समये यथाभूत नप्पजानाति न 25 पस्सति, परत्थ पि . पे० उभयत्थ पि तस्मिं समये यथाभूत नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्त सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव

असज्जायकता । सेम्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अग्निना सन्ततो उन्मु-
 धितो^१ उसुमकजातो^२ । तस्य चक्षुमा पुरिसो सक मुखनिमित्त पञ्च-
 वेक्षमानो यथाभूत नप्यजानेम्य न पस्सेम्य । एवमेव सो, ब्राह्मण,
 यस्मि समये व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा विहरति व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स
 ० च व्यापादस्स निस्सरण यथाभूत नप्यजानाति, अतत्थ पि तस्मि समय
 यथाभूत नप्यजानाति न पस्सति, परत्थ पि पे० .. उभयत्थ पि तस्मि
 समये यथाभूत नप्यजानाति न पस्सति, दीघरत्त सज्जायकता पि मन्ता
 नप्यट्ठिभन्ति, पगेव असज्जायकता ।

४ “पुन च पर ब्राह्मण, यस्मि समये धीनमिद्वपरियुद्धितन^३
 ० चेतसा विहरति धीनमिद्वपरेतेन, उप्पन्नस्स च धीनमिद्वस्स निस्सरण
 यथाभूत नप्यजानाति, अतत्थ पि तस्मि समये यथाभूत नप्यजानाति न
 पस्सति परत्थ पि पे० उभयत्थ पि तस्मि समये यथाभूत नप्य
 जानाति न पस्सति, दीघरत्त सज्जायकता पि मन्ता नप्यट्ठिभन्ति पगव
 असज्जायकता । सेम्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो सेवासपणकपरियोढा ।
 ३ तस्य चक्षुमा पुरिसो सक मुखनिमित्त पञ्चवेक्षमानो यथाभूत नप्य-
 जानेम्य न पस्सेम्य । एवमेव सो, ब्राह्मण, यस्मि समये धीनमिद्वपरि-
 युद्धितेन चेतसा विहरति धीनमिद्वपरेतेन उप्पन्नस्स च धीनमिद्वस्स
 निस्सरण यथाभूत नप्यजानाति, अतत्थ पि तस्मि समय यथाभूत
 नप्यजानाति न पस्सति, परत्थ पि पे० उभयत्थ पि तस्मि समय
 यथाभूत नप्यजानाति न पस्सति । दीघरत्त सज्जायकता पि मन्ता नप्यट्ठि
 भन्ति पगव असज्जायकता ।

५ “पुन च पर ब्राह्मण यस्मि समये उद्वक्खमुक्खुक्खपरि-
 युद्धितन चेतसा विहरति उद्वक्खमुक्खुक्खपरितेन उप्पन्नस्स च उद्वक्ख-
 मुक्खुक्खस्स निस्सरण यथाभूत नप्यजानाति अतत्थ पि तस्मि समय
 यथाभूत नप्यजानाति न पस्सति परत्थ पि .. पे० .. उभयत्थ पि तस्मि
 समय यथाभूत नप्यजानाति न पस्सति दीघरत्त सज्जायकता पि मन्ता
 नप्यट्ठिभन्ति पगव असज्जायकता । सेम्यथापि ब्राह्मण उदपत्तो याजे
 गितो पत्तिगो मन्तो ऊगिताता । तस्य चागुमा पुग्गिमा सपं मूर्तानिमाता

१ उन्मुधितो - नी उन्मुधितो - ता उन्मुधितो - नी । २ उसुमकजातो -
 नी ता सो । ३ विद्वान्मिद्वत्तं नी १५ - थ ।

पञ्चवेक्खमानो यथाभूतं नप्पजानेय्य न पस्सेय्य । एवमेव खो, ब्राह्मण,
 यस्मिं समये उद्वच्चकुक्कुच्चपरियुद्धितेन चेतसा विहरति उद्वच्चकुक्कुच्च-
 परेतेन, उप्पन्नस्स च उद्वच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति,
 अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि
 पे० .. उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, 5
 दीघरत्तं सज्झायकतां पि मन्तां नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता ।

६ “पुन च पर, ब्राह्मण, यस्मिं समये विचिकिच्छापारियुद्धितेन
 चेतसा विहरति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं
 यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति
 न पस्सति, परत्थं पि . पे० उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्प- 10
 जानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकतां पि मन्तां नप्पटिभन्ति, पगेव
 असज्झायकता । सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो आविलो लुळितो कलली-
 भूतो अन्धकारे निक्खितो । तत्थं चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं
 पञ्चवेक्खमानो यथाभूतं नप्पजानेय्य न पस्सेय्य । एवमेव खो, ब्राह्मण,
 यस्मिं समये विचिकिच्छापारियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छा- 15
 परेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति,
 अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि
 पे० उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति,
 दीघरत्तं सज्झायकतां पि मन्तां नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता ।

७ “यस्मिं च खो, ब्राह्मण, समये न कामरागपरियुद्धितेन 20
 चेतसा विहरति न कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं
 यथाभूतं पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति,
 परत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, उभयत्थं पि तस्मिं
 समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, दीघरत्तं असज्झायकतां पि मन्तां
 पटिभन्ति, पगेव सज्झायकता । सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो असंसदु 25
 लाखाय वा हल्लिद्धिया वा नीलिया वा मज्जिद्धाय वा । तत्थं चक्खुमा
 पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पञ्चवेक्खमानो यथाभूतं पजानेय्य पस्सेय्य ।
 एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये न कामरागपरियुद्धितेन चेतसा विहरति
 पे० ।

८ “पुन च पर, ब्राह्मण, यस्मिं समये न व्यापादपरियुद्धितेन
चेतसा विहरति पे० सेम्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अग्निना भसन्ततो
अनुक्कुषितो अनुसुमकजातो । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सक् मुखनिमित्त
पञ्चवेक्खमानो यथाभूत पजानेम्य पस्सेम्य । एवमेव सो, ब्राह्मण,
३ यस्मिं समये न व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा विहरति .. पे०.. ।

९ “पुन च पर, ब्राह्मण, यस्मिं समये न धीनमिद्वपरियुद्धितेन
चेतसा विहरति पे० सेम्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो न सेवालपक्क
परियोनद्धो । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सक् मुखनिमित्त पञ्चवेक्खमानो
यथाभूत पजानेम्य पस्सेम्य । एवमेव सो, ब्राह्मण, यस्मिं समय न
१० धीनमिद्वपरियुद्धितेन चेतसा विहरति .. पे० ।

१० “पुन च पर, ब्राह्मण, यस्मिं समये न उदञ्चकुम्भकुञ्चपरि
युद्धितेन चेतसा विहरति पे० सेम्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो न वातरितो
न चलितो न मन्तो न ऊमिजातो । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सक् मुखनिमित्त
पञ्चवेक्खमानो यथाभूत पजानेम्य पस्सेम्य । एवमेव सो, ब्राह्मण,
१५ यस्मिं समये न उदञ्चकुम्भकुञ्चपरियुद्धितेन चेतसा विहरति .. पे०.. ।

११ “पुन च पर, ब्राह्मण यस्मिं समये न विचिक्खिच्छापरि
युद्धितेन चेतसा विहरति न विचिक्खिच्छापरितेन, उप्पत्ताय च विचिक्खिच्छाय
निस्मरण यथाभूत पजानाति भसन्तस्य पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति
पस्सति परत्थ पि तस्मिं समये यथाभूत पजानाति पस्सति, उभयत्थ पि
२० तस्मिं समये यथाभूत पजानाति पस्सति, दीपरत्त भसज्जायवत्ता पि
मन्ता पटिभन्ति पणेय सज्जायवत्ता । सेम्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो
अच्छो विण्णमन्ना अनाधिला आलोपे निगिगत्तो । तत्थ चक्खुमा पुरिसो
गग भुगनिमित्तं पञ्चायपगमानो यथाभूत पजानेम्य पस्सेम्य । एवमेव
गो ब्राह्मण यस्मिं समय न विचिक्खिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति
३ न विचिक्खिच्छापरमन उप्पत्ताय च विचिक्खिच्छाय निस्मरण यथाभूतं
पजानाति भसन्तस्य पि तस्मिं समय यथाभूत पजानाति पस्सति परत्थ
पि पे० उभयत्थं पि तस्मिं समय यथाभूत पजानाति पस्सति दीपरत्त
धग दागवत्ता पि मग्गा पटिभन्ति पणेय सज्जायवत्ता ।

१२ “अयं गो ब्राह्मण तेनु अयं पच्छया, येन वन्नाणि दीपरत्तं

सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता । अय पन-
ब्राह्मण, हेतु अयं पच्चयो, येन कदाचि दीघरत्त असज्झायकता पि मन्ता
पटिभन्ति, पगेव सज्झायकता” ति ।

१३. “अभिव्वन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो
धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

5

४ कारणपालीसुत्तं

१. एकं समय भंगवा वेसालिय^१ विहरति महावने कूटागार-
सालाय । तेन खो पन समयेन कारणपाली ब्राह्मणो लिच्छवीनं कम्मन्त
कारेति । अद्दसा खो कारणपाली ब्राह्मणो पिङ्गियानि ब्राह्मण दूरतो व
आगच्छन्त, दिस्वा पिङ्गियानि ब्राह्मण एतदवोच —

२ “हन्द, कुतो नु भव पिङ्गियानी आगच्छति दिवा दिवस्सा” 10
ति ?

“इतोह^२, भो, आगच्छामि समणस्स गोतमस्स सन्तिका” ति ।

“त किं मज्जति भव, पिङ्गियानी, समणस्स गोतमस्स पञ्चा-
वेय्यत्तिय ? पण्डितो मज्जे” ति ?

“को चाह, भो, को च समणस्स गोतमस्स पञ्चावेय्यत्तियं 15
जानिस्सामि । सो पि नूनस्स तादिसो व, यो समणस्स गोतमस्स पञ्चा-
वेय्यत्तिय जानेय्या” ति ।

“उळाराय खलु भवं, पिङ्गियानी, समण गोतम पससाय
पसंसती” ति ।

“को चाहं, भो, को च समणं गोतम पससिस्सामि ! 20
पसत्थप्पसत्थो^३ व^३ सो भव गोतमो सेट्ठो देवमनुस्सान” ति ।

“किं पन भव, पिङ्गियानी, अत्थवसं सम्पस्समानो समणे
गोतमे एवं अभिप्पसत्तो” ति ?

“सेय्यथापि, भो, पुरिसो अग्गरसपरितित्तो न अज्जेसं हीनान
रसान पिहेति, एवमेव खो, भो, यतो यतो तस्स भौतो गोतमस्स धम्मं 25
सुणाति — यदि सुत्तसो, यदि गेय्यसो, यदि वेय्याकरणसो, यदि अब्भुत-
धम्मसो — ततो ततो न अज्जेस पृथुसमणब्राह्मणप्पवादान^४ पिहेति ।

१ वेसालिय — सी० । २ इवास — स्या० । ३-३ पसत्थप्पसत्थो च — स्या०,
पसत्थप्पसत्थो व — रो० । ४ पृथुसमणप्पवादान — स्या० ।

“सैम्यथापि, भो, पुरिसो जिघ्र्क्षादुज्ज्वल्यपरेता मधुपिष्टिकं ग्रधि
गच्छेय्य । सो यतो यतो सायेथ, लभतेव सापुरस्स असेवनक एवमेव सो,
भो, यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्म सुणाति — यदि सुत्तसो, यदि
गेम्यसो यदि वेम्याकरणसो, यदि अम्भुत्तधम्मसो — ततो ततो लभतेव
१ अत्तमनत्त, लभति चेत्तसो पसाद ।

“सैम्यथापि, भो, पुरिसो चन्दनघटिकं ग्रधिगच्छेय्य —
हरिचन्दनस्स वा लोहितचन्दनस्स वा । सो यतो यतो वायय —
यदि मूलतो, यदि मज्झतो, यदि अगगतो — ग्रधिगच्छतोव सुरभियत्त
असेवनक एवमेव सो, भो, यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्म
१० सुणाति — यदि सुत्तसो, यदि गेम्यसो यदि वेम्याकरणसो, यदि अम्भु-
धम्मसो — ततो ततो ग्रधिगच्छति पामोज्ज^१ ग्रधिगच्छति स्ते-
मनस्स ।

“सैम्यथापि, भो, पुरिसो आवाधिको दुस्सितो बान्हगितानो ।
तस्स कुसलो मिसक्का ठानसो आवाध नीहरेय्य एवमेव सो, भो,
१ यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्म सुणाति — यदि सुत्तसो, यदि गेम्यसो,
यदि वेम्याकरणसो, यदि अम्भुत्तधम्मसो — ततो ततो सोकपग्निद्वदुत्त
दोमनस्सुपायासा अम्भत्थ गच्छन्ति ।

“सैम्यथापि, भो पोक्खरणी अच्छोदका^१ सातोवका सीतो^२का
सेत्तका सुपत्तिथा रमणीया । अथ पुरिसो आगच्छेय्य धम्मामित्तो
१ धम्ममरेतो किमन्तो तमित्तो पिपासितो । सो स पोक्खरणि भोगाहत्वा
हात्वा च पिबित्वा^३ च सग्गवरणफिलमयपरिष्ठाह पटिप्पसम्मय्य ।
एवमेव सो भो यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्म सुणाति — यदि
सुत्तसो यदि गेम्यसो, यदि वेम्याकरणसो यदि अम्भुत्तधम्मसो — ततो
ततो सग्गदग्गफिलमयपरिष्ठाहा पटिप्पसम्मय्यती^४ ति ।

२ एवं पुनं कारणपात्तो आह्वयो उद्वायासना एव स उत्तगात्तं
परित्वा रणिणं आणुमण्डलं^१ पथयिय निरन्त्या येम गगया तेनञ्जति
पणामेत्या तिपगसु उदाम उदानेमि —

१ एका नीचके मीच । २ वाक्कड — एका रो । ३ घण्टोत्ता — ती ।

४-४ गोगाया गुत्तगुत्ता — एका रो । ५ नीच — ती । ६-६ दत्ताय — ती

“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा ति ॥

४. “अभिवक्कन्त, भो पिङ्गियानि, अभिवक्कन्तं, भो पिङ्गियानि ।

सैय्यथापि, भो पिङ्गियानि, निक्कुज्जित वा उक्कुज्जेय्य पटिच्छन्न वा 5

विवरेय्य, मूब्हस्स वा मग्ग आचिक्खेय्य अन्वकारे वा तेलपज्जोत^१

धारेय्य — चक्खुमतो रूपानि दक्खन्ती ति, एवमेव भोता पिङ्गियानिना^२

अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाह, भो पिङ्गियानि, त भवन्त

गोतम सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासक म भव

पिङ्गियानी धारेतु, अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति । 10

५ पिङ्गियानीसुत्त

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-

सालाय । तेन खो पन समयेन पञ्चमत्तानि लिच्छविसत्तानि भगवन्त

परिप्रासन्ति । अप्पेक्कच्चे लिच्छवी नीला होन्ति नीलवण्णा नीलवत्था

नीलालङ्कारा, अप्पेक्कच्चे लिच्छवी पीता होन्ति पीतवण्णा पीतवत्था

पीतालङ्कारा, अप्पेक्कच्चे लिच्छवी लोहितका होन्ति लोहितकवण्णा 15

लोहितकवत्था लोहितकालङ्कारा, अप्पेक्कच्चे लिच्छवी ओदाता होन्ति

ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा । त्यास्सुद^३ भगवा अति-

रोचति वण्णेन चैव यससा च ।

२ अथ खो पिङ्गियानी ब्राह्मणो उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्ग

करित्वा येन भगवा तेनञ्जलि पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच — “पटिभाति 20

म, भगवा, पटिभाति म, सुगता” ति ।

“पटिभातु त पिङ्गियानी” ति भगवा अवोच । अथ खो

पिङ्गियानी ब्राह्मणो भगवतो सम्मुखा सारुप्पाय गाथाय अभित्थवि —

“पदुम^४ यथा कोकनद” सुगन्ध ,

पातो सिया फुल्लमवीतगन्धं ।

अङ्गीरस पस्स विरोचमान ,

तपन्तमादिच्चमिवन्तलिकखे” ति ॥ 25

१ तेलपज्जोत — स्या०, रो० । २ पिङ्गियानिना — रो० । ३ त्यास्सुद — स्या०,

रो० ४ पद्य — स्या० । ५ कोकनद — स्या० ।

३ अथ खो ते लिच्छवी पञ्चहि उत्तरासङ्गसतेहि पिङ्गियानि
ब्राह्मण अच्छादेसु । अथ खो पिङ्गियानी ब्राह्मणो तहि पञ्चहि उत्तर
सङ्गसतेहि भगवन्त अच्छादेसि ।

४ अथ खो भगवा ते लिच्छवी एतदवोच — “पञ्चन्न, सिञ्छवी,
रतनान पातुभावो दुल्लभो लोकास्मि । कतमेस पञ्चन्न ? तथागतस्स
अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावो दुल्लभो लोकास्मि । तथागतप्प
वेदितस्स धम्मविनयस्स देसेत्ता’ पुग्गलो दुल्लभो लोकास्मि । तथागतप्प
वेदितस्स धम्मविनयस्स देसितस्स विञ्जाता पुग्गलो दुल्लभो लोकास्मि ।
तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसितस्स विञ्जाता धम्मानुधम्म-
प्पटिपन्नो पुग्गलो दुल्लभो लोकास्मि । कतञ्चू कतवेदी पुग्गलो दुल्लभो
लोकास्मि । इमेस खो, लिच्छवी, पञ्चन्न रतनान पातुभावो दुल्लभो
लोकास्मि’ ति ।

६ महासुपिनसुत्त

१ “तथागतस्स भिक्षवे अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स पुण्यव
सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो पञ्च महासुपिना पातुर
हेसु । कतमे पञ्च ? तथागतस्स, भिक्षवे, अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स
पुण्येव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अय महापथी’
महासयन अहोसि हिमवा पव्यतराजा यिम्बोहन’ अहोसि, पुरस्सिम
समुद्दे धामो हत्थो ओहितो अहोसि, पच्छिमे समुद्दे दक्खिणो हत्थो
ओहितो अहोसि, दक्खिणे समुद्दे उमो पादा ओहिता अहेसु । तथा
गतस्स भिक्षवे अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स पुण्येव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स
बोधिगतस्सव सतो अय पठमो महासुपिनो पातुरहोमि ।

२ “पुन ए पर भिक्खवे तथागतस्स अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स
पुण्यव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिगतस्सेव सतो तिरिया माम
निजजाति ताभिया जग्गन्त्या मम आहञ्च टिगा अहामि । तथागतस्स
भिक्खवे अरुहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स पुण्येव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स
बोधिगतस्सव सतो अय दुतिया महासुपिनो पातुरहोमि ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो सेता किमी कण्ह-सीसा पादेहि उस्सक्कित्वा अगगनखतो^१ याव जाणुमण्डला पटिच्छादेसु । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अयं ततियो महासुपिनो पातुरहोसि । 5

४ “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो चत्तारो सकुणा नानावण्णा चतूहि दिसाहि आगन्त्वा पादमूले निपतित्वा सब्बसेता सम्पर्ज्जिसु । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अय चतुत्थो महासुपिनो 10 पातुरहोसि ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो अरह सम्मासम्बुद्धो पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो महतो मीब्बहपब्बतस्स उपरुपरि चङ्कमति अलिप्पमानो^२ मीब्बहेन । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव 15 सतो अय पञ्चमो महासुपिनो पातुरहोसि ।

६ “यम्पि, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अय महापथवी महासयन अहोसि, हिमवा पब्बतराजा बिब्बोहन अहोसि, पुरत्थिमे समुद्दे वामो हत्थो ओहितो अहोसि, पच्छिमे समुद्दे दक्खिणो हत्थो ओहितो 20 अहोसि, दक्खिणे समुद्दे उभो पादा ओहिता अहेसु, तथागतेन, भिक्खवे, अरहता सम्मासम्बुद्धेन अनुत्तरा सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धा । तस्सा^३ अभिसम्बोधाय अय पठमो महासुपिनो पातुरहोसि ।

७ “यम्पि, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो तिरिया नाम 25 तिणजाति नाभिया उगगन्त्वा नभ आहच्च ठिता अहोसि, तथागतेन, भिक्खवे, अरहता सम्मासम्बुद्धेन अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो अभिसम्बुज्झित्वा याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितो । तस्स अभिसम्बोधाय अय दुतियो महासुपिनो पातुरहोसि ।

१ सी०, स्था०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ अलिप्पमानो — सी० । ३ तस्स — स्था०, रो० ।

८ “यम्पि, भिक्षवे, तथागतस्स अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो सता किमी कम्ह सीसा पादेहि उस्सक्कित्वा याव जाणुमण्डसा पटिञ्छादेसु, वरू, भिक्षवे, गिही ओदातवसना तथागत पाणुपेता^१ सरण गता । तस्स अभि-
५ सम्बोधाय अय सत्तियो महासुपिनो पातुरहोसि ।

९ “यम्पि, भिक्षवे, तथागतस्स अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सता चत्तारो सुकुषा नानावण्णा चतूहि दिसाहि आगन्त्वा पादमूले निपटित्वा सम्मसत्ता सम्पज्जिसु चत्तारोमे, भिक्षवे, वण्णा सत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुदा वे-
१० तथागतप्पवेदिते घम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पम्भजित्वा अनुत्तर विमुत्ति सञ्चिकरोन्ति । तस्स अभिसम्बोधाय अय चतुत्थो महासुपिनो पातुरहोसि ।

१० “यम्पि, भिक्षवे, तथागतो अरुह सम्मासम्बुद्धो पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो महतो मीन्हेपम्भत्तस्स उपरुपरि चक्कमति अलिप्पमानो मीन्हेन तामी, भिक्षवे, तथागतो श्रीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पञ्चमेसज्जपरिकस्सारायन ठ^२ तथागतो अगयितो^३ अमुञ्छितो अनज्जोपन्नो आदीनयदत्तावी नित्सरणपञ्चा परिमुञ्जति । तस्स अभिसम्बोधाय अय पञ्चमो महासुपिनो पातुरहोसि ।

११ “तथागतस्स भिक्षवे, अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो इमे पञ्च महासुपिना पातुरहेसु ति ।

७ वत्ससुत्त

१ “पञ्चमे भिक्षवे वत्सस्स अठराया, य नमिस्ता न जानन्ति यस्य नमित्तान चक्खु^४ न कमति । कतमे पञ्च ? उपरि भिक्षवे आकासे तेजोधातु पटुप्पति । तेन उप्पन्ना मेघा पटिविगच्छन्ति । अयं भिक्षवे, पठमो वत्सस्स अन्तरायो यं नेमिस्ता न जानन्ति यस्य नेमित्तानं चक्खु न^५ कमति^६ ।

१ पाणुपेता - ती त्या रो । २ उत्तम - ती त्या रो । ३ अगयितो - त्या रो । ४ चक्खु - त्या । ५ न कमति - ती रो चक्खति - त्या ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, उपरि आकासे वायोधातु पकुप्पति । तेन उप्पन्ना मेघा पटिविगच्छन्ति । अय, भिक्खवे, दुतियो वस्सस्स अन्तरायो, यं नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तान चक्खु न कमति ।

३. “पुन च पर, भिक्खवे, राहु असुरिन्दो पाणिना उदक सम्पटि-
च्छित्वा^१ महासमुद्दे छड्हेति । अय, भिक्खवे, ततियो वस्सस्स अन्त- 5
रायो, य नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तान चक्खु न कमति ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, वस्सवलाहका देवा^२ पमत्ता होन्ति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो वस्सस्स अन्तरायो, य नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तान चक्खु न कमति ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, मनुस्सा अधम्मिका होन्ति । अयं, 10
भिक्खवे, पञ्चमो वस्सस्स अन्तरायो, य नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तानं चक्खु न कमति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च वस्सस्स अन्तराया, य नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तान चक्खु न कमती” ति ।

८. वाचासुतं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा च^३ विञ्जून । कतमेहि 15
पञ्चहि ? कालेन च भासिता होति, सच्चा च भासिता होति, सण्हा च भासिता होति, अत्थसहिता च भासिता होति, मेत्तचित्तेन च भासिता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा च विञ्जून” ति ।

९. कुलसुतं

१. “य^४, भिक्खवे, सीलवन्तो पब्बजिता कुल उपसङ्कमन्ति, 20
तत्थ मनुस्सा पञ्चहि ठानेहि बहु पुज्ज पसवन्ति । कतमेहि पञ्चहि ? यस्मिं, भिक्खवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुल उपसङ्कमन्ते मनुस्सा^५ दिस्वा चित्तानि पसादेन्ति^६, सगगसवत्तनिकं, भिक्खवे, त कुल तस्मिं समये पटिपद^७ पटिपन्न होति ।

१ पटिच्छित्वा - सी०, स्या०, रो० । २ देवपुता - स्या० । ३ स्या० पोत्यके नत्थि । ४ यस्मिं - सी०, रो० । ५ मनुस्सान - स्या० । ६ पसीदन्ति - स्या० । ७ स्या० पोत्यके नत्थि ।

२ "यस्मिन्, भिक्षवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुल उपसङ्गमन्ते मनुस्सा पञ्चुट्ठेन्ति अभिवादन्ति आसन देन्ति, उच्चाकुसीन सवत्तनिक, भिक्षवे, त कुल तस्मिन् समये पटिपद पटिपन्न होति ।

३ "यस्मिन्, भिक्षवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुल उपसङ्गमन्ते मनुस्सा मञ्छेरमल पटिविनेन्ति, महेशमस्रसवत्तनिक, भिक्षवे, त कुल तस्मिन् समये पटिपद पटिपन्न होति ।

४ "यस्मिन्, भिक्षवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुल उपसङ्गमन्ते मनुस्सा यथासत्ति यथावल सविमज्जन्ति, महाभोगसवत्तनिक, भिक्षवे, त कुल तस्मिन् समये पटिपद पटिपन्न होति ।

५ "यस्मिन्, भिक्षवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुल उपसङ्गमन्ते मनुस्सा परिपुञ्छन्ति परिपञ्चन्ति धम्म सुणन्ति, महापञ्जसवत्तनिक, भिक्षवे, त कुल तस्मिन् समये पटिपद पटिपन्न होति । य, भिक्षवे, सीलवन्तो पब्बजिता कुलं उपसङ्गमन्ति, तस्य मनुस्सा इमेहि पञ्चहि ठानेहि बहु पुञ्जा पसवन्ती" ति ।

१० निस्सारणीयसुत्त

१ "पञ्चिमा, भिक्षवे, निस्सारणीया" चातुपो । कत्तमा पञ्च ? इव, भिक्षवे, भिक्षुनो कामं मनसिकरोतो कामेसु चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुञ्चति । नेक्खम्म सो पनस्स मनसिकरोतो नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुञ्चति । तस्स त चित्तं सुगतं सुमावितं सुवुट्ठितं सुविमुत्तं सुवि संयुत्तं कामेहि ये च कामपञ्चया उप्पज्जन्ति आसवा विधातपरिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो त येवन वेदियति । इवमक्खास कामानं निस्सरण ।

२ "पुन च पर भिक्षवे भिक्षुनो व्यापाद मनसिकरोतो व्यापादे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुञ्चति । अग्यापाद सो पनस्स मनसिकरोतो अग्यापादे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुञ्चति । तस्स च चित्तं सुगतं सुमावितं सुवुट्ठितं सुविमुत्तं

१ पटिविनेन्ति - सी टी । २ यथासत्ति - टी । ३ महापञ्जा - टी स्या टी । ४-४ यस्मिन् भिक्षवे समये - टी स्वा टी । ५ निस्सारणीया - टी । ६ कत्तमाणि - टी । ७ कामे - टी स्वा । ८ नप्पसीदति - स्वा । ९ सुवुत्त - टी ।

सुविसंयुक्त व्यापादेन; ये च व्यापादपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघात-
परिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो त वेदनं वेदियति । इदमक्खातं व्या-
पादस्स निस्सरण ।

३ “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो विहेसं मनसिकरोतो
विहेसाय चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति । 5
अविहेस खो पनस्स मनसिकरोतो अविहेसाय चित्तं पक्खन्दति पसीदति
सन्तिट्ठति विमुच्चति । तस्स तं चित्तं सुगतं सुभावितं सुवुट्ठितं सुवि-
मुत्तं सुविसंयुक्तं विहेसाय, ये च विहेसापच्चया उप्पज्जन्ति आसवा
विघातपरिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो त वेदनं वेदियति । इदमक्खातं
विहेसाय निस्सरणं ।

10

४. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुनो रूपं^१ मनसिकरोतो
रूपे^२ चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति । अरूप
खो पनस्स मनसि करोतो अरूपे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति
विमुच्चति । तस्स तं चित्तं सुगतं सुभावितं सुवुट्ठितं सुविमुत्तं सुविसंयुक्तं
रूपेहि, ये च रूपपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, मुत्तो 15
सो तेहि, न सो तं वेदनं वेदियति । इदमक्खातं रूपानं निस्सरणं ।

५. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुनो सक्कायं मनसिकरोतो
सक्काये चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति ।
सक्कायनिरोधं खो पनस्स मनसिकरोतो सक्कायनिरोधे चित्तं पक्खन्दति
पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । तस्स तं चित्तं सुगतं सुभावितं सुवुट्ठितं 20
सुविमुत्तं सुविसंयुक्तं सक्कायेन, ये च सक्कायपच्चया उप्पज्जन्ति
आसवा विघातपरिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो तं वेदनं वेदियति ।
इदमक्खातं सक्कायस्स निस्सरण ।

६. “तस्स कामनन्दी^१ पि नानुसेति, व्यापादनन्दी पि नानु-
सेति, विहेसानन्दी पि नानुसेति, रूपनन्दी पि नानुसेति, सक्कायनन्दी पि 25
नानुसेति कामनन्दिया पि अननुसया, व्यापादनन्दिया पि अननुसया,
विहेसानन्दिया पि अननुसया, रूपनन्दिया पि अननुसया, सक्कायनन्दिया
पि अननुसया । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु निरनुसयो^५, अच्चेच्चि^४

१ रूपे - स्या० । २ रूपेसु - स्या० । ३ कामनन्दि - सी०, स्या०, रो० ।
४-४ निरालयो अच्चेज्जि - स्या० । ० अच्चेज्जि - रो० ।

घण्ट, विवस्त्रयि' सयोजन, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि
दुक्स्तस्स । इमा स्तो, भिक्खवे, पञ्च निस्सारणीया धातुयो' ति ।

ब्राह्मणवन्तो वीसतिमो ।

तत्सुहानं

सोणो दोणो सङ्गारवो, कारणपाली च पिङ्गियानी ।

सुपिना च वस्सा वाष्वा, कुल निस्सारणीयेन' चा ति ॥

चतुस्यो पञ्चासको समसो

२१ किमिलवग्गो'

१ किमित्तसुत्त

१ एकं समय भगवा विमिसाय' विहरति वेद्धाने' । अथ
स्तो आयस्मा किमित्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्या भग
वन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो स्तो आयस्मा
विमित्तो भगवन्त एतदवोच -

२ 'को नु स्तो, मन्ते हेतु को पञ्चयो, येन तयागते परिनिब्बुते
मदम्मो न चिरद्वित्तिको होती' ति ?

"इय, किमिन्, तयागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो
उपासका उपागियायो मत्थरि भगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा धम्मे
भगारवा विहरन्ति अप्पतिस्मा सङ्गे भगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा,
सिक्काय भगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा अञ्जमञ्जं भगारवा
विहरन्ति अप्पतिस्मा । अथ एवो मिमिन्, हेतु अयं पञ्चयो यन
तयागते परिनिब्बुते मदम्मो न चिरद्वित्तिको होती' ति ।

३ 'को पन मन्ते हेतु को पञ्चयो येन तयागते परिनिब्बुते
मदम्मो चिरद्वित्तिको होती' ति ?

"इय विमिन् तयागते परिनिब्बुत भिक्खू भिक्खुनियो उपा
सका उपागियायो मत्थरि भगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा धम्मे भगारवा

विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अज्जमज्ज सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा । अय खो, किमिल, हेतु अय पच्चयो, येन तथागते परिनिव्वुत्ते सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती” ति ।

२. धम्मस्सवनसुत्तं

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, आनिससा धम्मस्सवने । कतमे 5 पञ्च ? अस्सुत सुणाति, सुत परियोदापेति^१, कङ्ख वित्तरति^२, दिट्ठि उज्जु करोति, चित्तमस्स पसीदति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा धम्मस्सवने” ति ।

३. अस्साजानीयसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो^३ अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अङ्ग त्वेव सङ्ख 10 गच्छति । कतमेहि पञ्चहि ? अज्जवेन^४, जवेन, मद्दवेन, खन्तिया, सोरच्चेन — इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अङ्ग त्वेव सङ्ख गच्छति ।

२ “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु 15 आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अज्जलिकरणीयो अनुत्तर पुज्ज-क्खेत्त लोकस्स । कतमेहि पञ्चहि ? अज्जवेन, जवेन, मद्दवेन, खन्तिया, सोरच्चेन — इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अज्जलिकरणीयो अनुत्तर पुज्ज-क्खेत्त लोकस्सा” ति ।

४. बलसुत्तं

१ “पञ्चिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि पञ्च ? सद्धाबल, हिरिवल^१, ओत्तप्पबल, विरियबल^२, पज्जाबल — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च बलानी” ति ।

^१ परियोदपेति — सी०, स्या०, रो० । ^२ विहरन्ति — स्या०, रो० । ^३ भद्रो — जे० ।
^४ अज्जवेन — स्या० । ^५ द्विसीवल — ज्ञा० । ^६ जे० ।

५ चेतोऽसिलसुप्त

१ “पञ्चमे, भिक्षवे, चेतोऽसिला । कतमे पञ्च ? इष, भिक्षवे, भिक्षु सत्परि कञ्चति विचिकिञ्चति नाधिमुञ्चति न सम्पसीदति । यो सो, भिक्षवे, भिक्षु सत्परि कञ्चति विचिकिञ्चति नाधिमुञ्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतोऽसिलो ।

२ “पुनश्च परं भिक्षवे, भिक्षु धम्मे कञ्चति .. पे०... सत्ते कञ्चति पे० सिक्खाय कञ्चति पे०... सप्रहचारीसु क्रुपितो होति अनत्तमनो आहवचितो सिलजातो । यो सो, भिक्षवे, भिक्षु सप्रहचारीसु क्रुपितो होति अनत्तमनो आहवचितो सिलजातो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पञ्चमो चेतोऽसिलो । इमे सो, भिक्षवे, पञ्च चेतोऽसिला” ति ।

६ विनिबन्धसुप्त

१ “पञ्चमे, भिक्षवे, चेतसो विनिबन्धा । कतमे पञ्च ? इष भिक्षव, भिक्षु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपमो अविगतविपासो अविगतपरिच्छाहो अविगततण्हा । यो सो, भिक्षव, भिक्षु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपमो अविगतविपासो अविगतपरिच्छाहो अविगततण्हा, तस्म चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतसो विनिबन्धो ।

२ “पुनश्च परं, भिक्षवे भिक्षु कामे अवीतरागो होति ... पे०... अवीतरागो होति पे०... मायस्स उन्नायदेह भुञ्जित्वा तस्य गा तस्यगुणं गिराय तस्यगुणं दत्तपण्यं परीति — ‘दमिनाह गोमाया वा कतेन वा तानं वा दत्तपण्येन वा दणं वा अविग्गाहि दयञ्जतरा वा ति । यो गा भिक्षव भिक्षु दयञ्जतर दणित्वाय दत्तपण्यं

वरति - 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा' ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पञ्चमो चेतसो विनिवन्धो । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसो विनिवन्धा" ति ।

5

७. यागुसुत्तं

१ "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा यागुया । कतमे पञ्च ? खुद^१ पटिहनति, पिपास पटिविनेति, वात अनुलोमेति, वत्थि सोधेति, आमावसेसं पाचेति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा यागुया" ति ।

८. दन्तकट्टसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दन्तकट्टस्स अखादने । कतमे पञ्च ? अचक्खुस्सं, मुखं दुग्गन्धं होति, रसहरणियो न विसुज्झन्ति, चित्तं सेम्हं भत्तं परियोनन्धति^२, भत्तमस्स नच्छादेति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दन्तकट्टस्स अखादने ।

10

२ "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा दन्तकट्टस्स खादने । कतमे पञ्च ? चक्खुस्स, मुखं न दुग्गन्धं होति, रसहरणियो विसुज्झन्ति, पित्तं सेम्हं भत्तं न परियोनन्धति, भत्तमस्स छादेति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा दन्तकट्टस्स खादने" ति ।

15

९. गीतस्सरसुत्तं

१ "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा आयतकेन गीतस्सरेन धम्मं भणन्तस्स । कतमे पञ्च ? अत्तना^३ पि^३ तस्मिं सरे सारज्जति, परे पि तस्मिं सरे सारज्जन्ति, गहपतिका पि उज्झायन्ति - 'यथेव मय गायाम, एवमेव^४ खो^४ समणा सक्कपुत्तिया गायन्ती' ति, सरकुत्तिं पि निकामयमानस्स समाधिस्स भङ्गो होति, पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा आयतकेन गीतस्सरेन धम्मं भणन्तस्सा" ति ।

20

१ खुद - मी०, रो० । २ परियोनन्धति - सी०, रो०, परियोनद्धति - स्या० ।
३-४ अत्तापि - स्या० । ४-४ एवमेविमे - सी०, स्या०, रो० ।

१० मुद्रुस्सत्तिमुत्त

१ “पञ्चमे, भिक्षवे, आदीनवा मुद्रुस्सत्तिस्स असम्पज्जानस्स निह ओक्कमयतो’ । कसमे पञ्च ? दुक्ख सुपत्ति, दुक्ख पटिबुज्जति, पापक सुपिनं पस्सति, देवता न रक्खन्ति, असुचि मुप्पत्ति । इमे सो, भिक्षवे, पञ्च आदीनवा मुद्रुस्सत्तिस्स असम्पज्जानस्स निह ओक्कमयतो ।

२ “पञ्चमे, भिक्षवे, आनिससा उपट्ठितस्सत्तिस्स सम्पज्जानस्स निह ओक्कमयतो । कसमे पञ्च ? सुक्ख सुपत्ति, सुक्ख पटिबुज्जति, न पापक सुपिनं पस्सति, देवता रक्खन्ति, असुचि न मुप्पत्ति । इमे सो, भिक्षवे, पञ्च आनिससा उपट्ठितस्सत्तिस्स सम्पज्जानस्स निह ओक्कमयतो’ ति ।

किमिज्जवम्मो एकवीसत्तिमो ।

तत्सुदानं

किमिज्जो धम्मस्सधन, भाषानीयो’ वलं सितं ।

विनिवध यागु कट्ठ, गीतं मुद्रुस्सत्तिना’ वा ति ॥

२२ अक्कोसकवग्गो

१ अक्कोसकसुत्तं

१ “यो सो, भिक्षवे, भिक्षु अक्कोसकपरिभासको अरियुपवादी’ सङ्गहाचारीनं’ तस्स पञ्च आदीनवा पाटिकत्था । कसमे पञ्च ? पाराजिको वा होति छिन्नपरिवधो’, अज्झत्तर वा सङ्कमिद्ध आपत्ति आपज्जति, बान्हं वा रोगात्तच्छु फुसति सम्पूज्जो कास करोति, कामस्स मेदा पर मरणा अपायं पुग्गति विमिपात्तं निरयं उपपज्जति । यो सो, भिक्षवे भिक्षु अक्कोसकपरिभासको अरियुपवादी सङ्गहाचारीनं’ तस्स इमे पञ्च आदीनवा पाटिकत्था’ ति ।

१ औक्कमयतो - सी स्या । २ भाषानी य - सी स्या रो । ३ मुद्रु

स्सत्ति - स्या । ४ अरियुपवादी - स्या । ५ सङ्गहाचारीनं - रो । ६ छिन्नपरिवधो - सी स्या रो ।

२. भण्डनकारकसुत्तं

१ “यो सो, भिक्खवे, भिक्खु भण्डनकारको कलहकारको विवादकारको भस्सकारको सङ्घे अधिकरणकारको, तस्स पञ्च आदीनवा पाटिकह्वा । कतमे पञ्च ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता^१ परिहायति, पापको कित्तिसद्दो अब्भुगगच्छति, सम्मूहो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु भण्डनकारको कलहकारको विवादकारको भस्सकारको सङ्घे अधिकरणकारको, तस्स इमे पञ्च आदीनवा पाटिकह्वा” ति ।

३. सीलसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, दुस्सीलो सीलविपन्नो पमादाधिकरणं महति भोगजानिं निगच्छति । अयं, भिक्खवे, पठमो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सीलविपत्तस्स पापको कित्तिसद्दो अब्भुगगच्छति । अयं, भिक्खवे, दुतियो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

३ “पुन च परं, भिक्खवे, दुस्सीलो सीलविपन्नो यज्जदेव परिसं उपसङ्कमति — यदि खत्तियपरिसं, यदि ब्राह्मणपरिसं, यदि गहपतिपरिसं, यदि समणपरिसं — अविसारदो उपसङ्कमति मङ्कुभूतो । अयं, भिक्खवे, ततियो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, दुस्सीलो सीलविपन्नो सम्मूहो कालं करोति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

५ “पुन च परं, भिक्खवे, दुस्सीलो सीलविपन्नो कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

६ “पञ्चमे, भिक्षवे, आनिससा सीलवतो सीलसम्पदाय ।
 क्तमे पञ्च ? इष, भिक्षवे, सीलवा सीलसम्पन्नो अप्यमावाधिकरण
 महन्त भोगक्षय अधिगच्छति । अय, भिक्षवे, पठमो आनिससो
 सीलवतो सीलसम्पदाय ।

७ “पुन च पर, भिक्षवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स कल्याणो
 कित्तिसदो भग्गुगच्छति । अय, भिक्षवे, दुत्तियो आनिससो सीलवतो
 सीलसम्पदाय ।

८ “पुन च पर, भिक्षवे, सीलवा सीलसम्पन्नो यज्जदेव
 परिस उपसङ्गमति — यदि सत्तियपरिस, यदि ब्राह्मणपरिस, यदि
 गहपतिपरिस, यदि समणपरिस — विसारदो उपसङ्गमति भग्गुगच्छति ।
 अयं भिक्षवे, दुत्तियो आनिससो सीलवतो सीलसम्पदाय ।

९ “पुन च पर, भिक्षवे, सीलवा सीलसम्पन्नो असम्मूहो
 कालं करोति । अय, भिक्षवे, चतुत्थो आनिससो सीलवतो सील
 सम्पदाय ।

१० “पुन च पर, भिक्षवे, सीलवा सीलसम्पन्नो कायस्स भवा
 पर मरणा सुगतिं सगग लोक उपपज्जति । अय, भिक्षवे, पञ्चमो
 आनिससो सीलवतो सीलसम्पदाय । इमे लो, भिक्षवे, पञ्च आनि-
 ससा सीलवतो सीलसम्पदाया’ ति ।

४ बहुभाणिस्सुत्त

१ “पञ्चमे, भिक्षवे आदीनवा बहुभाणिस्मि पुग्गसे ।
 क्तमे पञ्च ? मुसा भणति, पिसुण भणति, फस्स भणति, सम्पप्पसाप
 भणति कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विमिपात्त निरस्य उप
 पज्जति । इमे लो, भिक्षवे, पञ्च आदीनवा बहुभाणिस्मि पुग्गसे ।

२ “पञ्चमे भिक्षवे आनिससा मत्तभाणिस्मि पुग्गसे ।
 क्तमे पञ्च ? न मुसा भणति न पिसुणं भणति न फस्सं भणति न
 सम्पप्पसापं भणति कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगग लोक उप
 पज्जति । इमे लो भिक्षवे पञ्च आनिससा मत्तभाणिस्मि पुग्गसे’
 ति ।

५. पठमअक्खन्तिसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अक्खन्तिया । कतमे पञ्च ? बहुनो जनस्स अप्पियो होति अमनापो, वेरबहुलो च होति, वज्जबहुलो च, सम्मूब्धो कालं करोति, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अक्खन्तिया ।

5

२. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा खन्तिया । कतमे पञ्च ? बहुनो जनस्स पियो होति मनापो, न वेरबहुलो होति, न वज्जबहुलो, असम्मूब्धो काल करोति, कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा खन्तिया” ति ।

६. दुत्तियअक्खन्तिसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अक्खन्तिया । कतमे पञ्च ? बहुनो जनस्स अप्पियो होति अमनापो, लुद्धो^१ च होति, विप्पटिसारी च, सम्मूब्धो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपात निरयं उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अक्खन्तिया ।

10

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा खन्तिया । कतमे पञ्च ? बहुनो जनस्स पियो होति मनापो, अलुद्धो च होति, अविप्पटिसारी च, असम्मूब्धो काल करोति, कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा खन्तिया” ति ।

15

७. पठमअपासादिकसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अपासादिके । कतमे पञ्च ? अत्तां पि अत्तान उपवदति, अनुविच्च विञ्जू गरहन्ति, पापको कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति, सम्मूब्धो काल करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अपासादिके ।

20

२ “पञ्चिमे, भिक्षवे, आनिससा पासादिके । कतमे पञ्च ? अत्ता पि अत्तान न उपवदति, अनुविच्च विञ्छू पससन्ति, कत्थापा कित्तिसहो अम्भुगच्छति, असम्मूहो काल करोति, कायस्स भेदा पर मरणा सुगति सगग लोक उपपज्जति । इमे खो, भिक्षवे, पञ्च आनिससा पासादिके” ति ।

८ कुलियथपासादिकमुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्षवे, आदीनवा अपासादिके । कतमे पञ्च ? अप्पसन्ना तप्पसीदन्ति, पसन्नान च’ एकञ्चान अञ्जयत्त होति, सत्थु सासनं अकत्’ होति, पञ्चिमा जनता विट्ठानुगति आपज्जति, चित्तमस्स तप्पसीदति । इमे खो, भिक्षवे, पञ्च आदीनवा अपासादिके ।

२ “पञ्चिमे, भिक्षवे, आनिससा पासादिके । कतमे पञ्च ? अप्पसन्ना पसीदन्ति पसन्नान च भिम्मोभावो होति, सत्थुसासन वत् होति, पञ्चिमा जनता विट्ठानुगति आपज्जति, चित्तमस्स पसीदति । इमे खो, भिक्षवे, पञ्च आनिससा पासादिके” ति ।

९ अग्गिसुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्षवे, आदीनवा अग्गिस्मि । कतमे पञ्च ? अचन्नुस्सो, दुम्भण्णकरणो दुब्बलकरणो, सङ्गणिकापवड्ढनो, तिरक्खानपचापवतनिषो होति । इमे खो, भिक्षवे, पञ्च आदीनवा अग्गिस्मि” ति ।

१० मधुरामुत्तं

१ “पञ्चिमे भिक्खव आग्गीनया मधुराय । कतमे पञ्च ? यिगमा मट्ठराज षण्डगुनरा, पाळयवणा दुत्तमपिण्ढा — इमे खो, भिक्खव पञ्च आदीनया मधुराय ति ।

आरोग्यवणो आदीनयो ।

१ एवा दीपदे मवि । २ मवत्त — एवा । ३ सङ्गणिकापवड्ढनो — डी० ।

४ यथा मवता — ए । ५ आरोग्यवणो — एवा ।

तस्सुद्धानं

अक्कोसभण्डनसील, बहुभाणी^१ द्वे अखन्तियो ।
अपासादिका द्वे वुत्ता, अग्गिस्मि मधुरेन चा ति ॥

— ० —

२३. दीघचारिकवग्गो

१. पठमदीघचारिकसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दीघचारिक अनवत्थ-
चारिक अनुयुत्तस्स विहरतो । कतमे पञ्च ? अस्सुत न सुणाति, सुत
न परियोदापेति, सुतेनेकच्चेन अविसारदो होति, गाब्हं^२ रोगातङ्कं फुसति, 5
न च मित्त्वा होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दीघचारिकं
अनवत्थचारिकं अनुयुत्तस्स विहरता ।

२. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा समवत्थचारे । कतमे
पञ्च ? अस्सुत सुणाति, सुत परियोदापेति, सुतेनेकच्चेन विसारदो
होति, न गाब्हं रोगातङ्कं फुसति, मित्त्वा च होति । इमे खो, भिक्खवे, 10
पञ्च आनिसंसा समवत्थचारे” ति ।

२. द्वितीयदीघचारिकसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दीघचारिक अनवत्थ-
चारिकं अनुयुत्तस्स विहरतो । कतमे पञ्च ? अनधिगत नाधिगच्छति,
अधिगता परिहायति, अधिगतेनेकच्चेन अविसारदो होति, गाब्हं रोगा-
तङ्कं फुसति, न च मित्त्वा होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा 15
दीघचारिकं अनवत्थचारिकं अनुयुत्तस्स विहरतो ।

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा समवत्थचारे । कतमे
पञ्च ? अनधिगत अधिगच्छति, अधिगता न परिहायति, अधिगतेने-
कच्चेन विसारदो होति, न गाब्हं रोगातङ्कं फुसति, मित्त्वा च होति ।
इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा समवत्थचारे” ति । 20

३ अतिनिवाससुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अतिनिवासे’ । क्तमे पञ्च ? बहुमण्डो होति बहुमण्डसन्निचयो, बहुमेसज्जो होति बहुमेसज्जसन्निचयो, बहुकिञ्चो होति बहुकरणीयो व्यत्तो’ किङ्करणीयेसु, ससट्ठो विहरति गहट्टपम्बजितेहि अननुलोमिकेन गिहिससग्गेन, तम्हा च आवासा पक्कमन्तो सापेक्खो पक्कमति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अतिनिवासे ।

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा समवत्थवासे । क्तमे पञ्च ? न बहुमण्डो होति न बहुमण्डसन्निचयो, न बहुमेसज्जो होति न बहुमेसज्जसन्निचयो, न बहुकिञ्चो होति न बहुकरणीयो न’ व्यत्तो किङ्करणीयेसु, अससट्ठो विहरति गहट्टपम्बजितेहि अननुलोमिकेन गिहिससग्गेन, तम्हा च आवासा पक्कमन्तो अनपेक्खो पक्कमति । इम खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा समवत्थवासे’ ति ।

४ मच्छरीसुत्त

१ “पञ्चिमे भिक्खवे आदीनवा अतिनिवास । क्तमे पञ्च ? आवासमच्छरी होति, कुलमच्छरी होति साममच्छरी होति, वण्णमच्छरी होति धम्ममच्छरी होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अतिनिवासे ।

२ “पञ्चिमे भिक्खवे आनिससा समवत्थवासे । क्तमे पञ्च ? न आवासमच्छरी होति न कुलमच्छरी होति, न साममच्छरी होति न वण्णमच्छरी होति, न धम्ममच्छरी होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा समवत्थवासे’ ति ।

५ पठमकुसूपकसुत्त

१ ‘पञ्चिमे भिक्खवे आदीनवा कुसूपके’ । क्तमे पञ्च ? अनामस्तचारे आपज्जति रहो निसज्जाय आपज्जति पटिच्छन्न आसने आपज्जति मातुगामस्स उत्तरि’ छप्पञ्चवाप्पाहि धम्म वेसेन्तो

१ अतिनिवासे-स्या । २ व्यत्तो-गी व्यत्तो-स्या । धम्मत्तो-रो । ३ स्या रो पञ्चवेत्तु मतिव । ४ समवत्थमिवापि-स्या । ५ कुसूपके-गी कुसूपके-स्या रो । ६ उत्तरि-रो ।

आपज्जति, कामसङ्कप्पवहुलो विहरति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा कुलूपके” ति ।

६. दुतियकुलूपकसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कुलूपकस्स भिक्खुनो अतिवेलं कुलेसु संसट्ठस्स विहरतो । कतमे पञ्च ? मातुगामस्स अभिण्हदस्सनं, दस्सने सति संसग्गो, संसग्गे सति विस्सासो, विस्सासे सति ओतारो, ओतिण्णचित्तस्सेतं पाटिकङ्खं — ‘अनभिरतो वा ब्रह्मचरिय चरिस्सति अञ्जतरं वा सङ्किलिट्ठ आपत्ति आपज्जिस्सति सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सति’ । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा कुलूपकस्स भिक्खुनो अतिवेलं कुलेसु संसट्ठस्स विहरतो” ति ।

७. भोगसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा भोगेसु । कतमे पञ्च ? अग्गिसाधारणा भोगा, उदकसाधारणा भोगा, राजसाधारणा भोगा, चोरसाधारणा भोगा, अप्पियेहि दायादेहि साधारणा भोगा । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा भोगेसु ।

२. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा भोगेसु । कतमे पञ्च ? भोगे निस्साय अत्तानं सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति, मातापित्तरो सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति, पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसे सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति, मित्तामच्चे सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति, समणब्राह्मणेसु उद्धग्गिकं दक्खिण पतिट्ठापेति सोवग्गिक सुखविपाक सग्गसंवत्तनिक । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा भोगेसू” ति ।

८. उत्सूरभक्तसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा उत्सूरभक्ते कुले । कतमे पञ्च ? ये ते अतिथी पाहुना, ते न कालेन पटिपूजेन्ति, या ता बलि-पटिग्गाहिका देवता, ता न कालेन पटिपूजेन्ति, ये ते समणब्राह्मणा एकभक्तिका रत्तूपरता^१ विरता विकालभोजना, ते न कालेन पटिपूजेन्ति,

दासकम्मकरपोरिसा विमुक्खा कम्म करोन्ति, तावत्तकयेव अत्तमयेन भुत्त अनोजयन्त होति । इमे लो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा उत्तूरमत्त कुले ।

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा समयमत्ते कुले । क्तमे पञ्च ? ये ते अतिथी पाहुना, ते कालेन पटिपूजेन्ति, या ता बसिपटि ग्राहिका देवता, ता कालेन पटिपूजेन्ति, ये ते समणब्राह्मणा एकमसिक्ख रत्तूपरत्ता विरत्ता विकालभोजना, ते कालेन पटिपूजेन्ति, दासकम्मकर पोरिसा अविमुक्खा कम्म करोन्ति, तावत्तकयेव समयेन भुत्त अोजयन्त होति । इमे लो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा समयमत्ते कुले” ति ।

६ पठमकण्हसप्पसुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कण्हसप्पे । क्तमे पञ्च ? असुचि, दुग्गन्धो, समीर, सप्पटिमयो, मित्तदुग्धी — इमे लो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा कण्हसप्पे । एवमेव लो, भिक्खवे, पञ्चिमे आदीनवा मातुगामे । क्तमे पञ्च ? असुचि, दुग्गन्धो, समीर, सप्पटिमयो, मित्तदुग्धी — इमे लो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा मातुगामे” ति ।

१० दुतियकण्हसप्पसुत्त

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कण्हसप्पे । क्तमे पञ्च ? कोपनो, उपनाही, घोरेविसो दुजिद्धो मित्तदुग्धी — इमे लो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा कण्हसप्पे ।

२ “एवमेव लो भिक्खवे पञ्चिमे आदीनवा मातुगाम । क्तमे पञ्च ? कोपनो उपनाही घोरेविसो दुजिद्धो मित्तदुग्धी । तत्रिद भिक्खवे मातुगामस्स योगविगता — येभुम्येन भिक्खवे, मातु गामो निग्गगामो । तत्रिद, भिक्खवे, मातुगामस्स दुत्तिट्ठगता — यमुम्येन भिक्खवे मातुगामो निग्गगामो । तत्रिद भिक्खवे, मातुगामस्स मित्त दुग्धिगा — येभुम्येन भिक्खवे मातुगामो धत्तिपाग्गी । इमे लो भिक्खवे पञ्च आदीनवा मातुगामे ति ।

वीथवाटिक्कणो तेवीगाग्गी ।

तत्सुद्धानं

द्वे दीघचारिका वृत्ता, अतिनिवासमच्छरी^१ ।
 द्वे^२ च कुलूपका भोगा^३, भत्त सप्पापरे दुवे ति ॥

—०—

२४. आवासिकवग्गो

१. आवासिकसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
 अभावनीयो होति । कतमेहि पञ्चहि ? न आकप्पसम्पन्नो होति न
 वत्तसम्पन्नो, न बहुस्सुतो होति न सुतधरो, न पटिसल्लेखिता होति 5
 न पटिसल्लानारामो^४, न कल्याणवाचो होति न कल्याणवाक्करणो,
 दुप्पञ्चो होति जळो एळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि
 समन्नागतो आवासिको भिक्खु अभावनीयो होति ।

२. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
 भावनीयो होति । कतमेहि पञ्चहि ? आकप्पसम्पन्नो होति वत्त- 10
 सम्पन्नो, बहुस्सुतो होति सुतधरो, पटिसल्लेखिता होति पटिसल्लाना-
 रामो; कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पञ्जवा होति अजळो
 अनेळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको
 भिक्खु भावनीयो होती” ति ।

२. पियसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको 15
 भिक्खु सब्रह्मचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च ।
 कतमेहि पञ्चहि ? सीलवा होति, पातिमोक्खसवरसवुतो विहरति
 आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति
 सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदि- 20
 कल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सव्यञ्जन केवल-
 परिपुण्ण परिसुद्ध^५ ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता

१ अतिनिवासमच्छरे — सी०, रो०, अतिनिवासमच्छर — स्या० । २ दुवे — स्या० ।

३ भोगो — सी० स्या०, रो० । ४ ० न कल्याणारामो — स्या० । ५ परिसुद्ध — स्या० ।

भी अक्रसिरलाभी । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्ममेहि समन्नागतो
आवासिको भिक्खु आवासस्स बहूपकारो होती” ति ।

५. अनुकम्पसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो आवासिको
भिक्खु गिहीन^१ अनुकम्पति । कतमेहि पञ्चहि ? अधिसीले^३ समा-
दपेति, धम्मदस्सने निवेसेति, गिलानके उपसङ्कमित्रा सति उप्पा- 5
देति - ‘अरहगत आयस्मन्तो सति उपट्ठापेथा’ ति, महा खो पन
भिक्खुसङ्घो अभिक्कन्तो नानावेरज्जका भिक्खू गिहीन उपसङ्कमित्रा
आरोचेति - ‘महा खो, आवुसो, भिक्खुसङ्घो अभिक्कन्तो नानावेर-
ज्जका भिक्खू, करोथ पुञ्ञानि, समयो पुञ्ञानि कातु’ ति, यं खो
पनस्स भोजन देन्ति लूख वा पणीत वा त अत्तना परिभुञ्जति, सद्धा- 10
देय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो भिक्खवे, पञ्चहि धम्ममेहि समन्नागतो
आवासिको भिक्खु गिहीनं अनुकम्पती” ति ।

६. पठमश्रवणारहसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
यथाभत निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च
अपरियोगाहेत्वा श्रवणारहस्स वण्ण भासति, अननुविच्च अपरियो- 15
गाहेत्वा वण्णारहस्स श्रवणं भासति; अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा
अप्पसादनीये ठाने पसादं उपदसेति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा
पसादनीये ठाने अप्पसाद उपदसेति, सद्धादेय्य विनिपातेति । इमेहि खो,
भिक्खवे, पञ्चहि धम्ममेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत
निक्खित्तो एवं निरये । 20

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियो-
गाहेत्वा श्रवणारहस्स श्रवणं भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा
वण्णारहस्स वण्ण भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने
अप्पसाद उपदसेति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसाद 2

उपदसेति, सदादेय्य न विनिपातेति । इमेहि स्तो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समभ्रागतो आवासिको भिक्षु यथाभत निवृत्तो एव सग्रे' ति ।

७ पुनर्यथवर्णारहसुत

१ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समभ्रागतो आवासिको भिक्षु यथाभत निवृत्तो एव निरये । कस्मेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवर्णारहस्स वण्ण भासति, अननुविच्च अपरियो- गाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्ण भासति, आवासमच्छरी होति आवास- पत्तिगेधी, कुलमच्छरी होति कुलपत्तिगेधी, सदादेय्य विनिपातेति । इमेहि स्तो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समभ्रागतो आवासिको भिक्षु यथाभत निवृत्तो एव निरये ।

२ "पञ्चहि, भिक्षवे, धम्मेहि समभ्रागतो आवासिको भिक्षु यथाभत निवृत्तो एव सग्रे । कस्मेहि पञ्चहि ? अननुविच्च परियो- गाहेत्वा अवर्णारहस्स अवण्ण भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णा- रहस्स वण्ण भासति, न आवासमच्छरी होति न आवासपत्तिगेधी, न कुलमच्छरी होति न कुलपत्तिगेधी, सदादेय्य न विनिपातेति । इमेहि स्तो, भिक्षवे, पञ्चहि धम्मेहि समभ्रागता आवासिको भिक्षु यथाभत निवृत्तो एव सग्रे' ति ।

८ ततियथवर्णारहसुत

१ "पञ्चहि, भिक्षवे धम्मेहि समभ्रागता आवासिको भिक्षु यथाभत निवृत्तो एव निरये । कस्मेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवर्णारहस्स वण्ण भासति, अननुविच्च अपरियो- गाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्ण भासति, आवासमच्छरी होति आवास- पत्तिगेधी, कुलमच्छरी होति । इमेहि स्तो भिक्षवे पञ्चहि धम्मेहि समभ्रागता आवासिको भिक्षु यथाभत निवृत्तो एव निरये ।

२ "पञ्चहि भिक्षवे धम्मेहि समभ्रागता आवासिको भिक्षु यथाभत निवृत्तो एव सग्रे । कस्मेहि पञ्चहि ? अननुविच्च परियो- गाहेत्वा अवर्णारहस्स अवण्ण भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा

वण्णारहस्स वण्णं भासति; न आवासमच्छरी होति, न कुलमच्छरी होति, न लाभमच्छरी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे” ति ।

६. पठममच्छरियसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? आवासमच्छरी होति, कुलमच्छरी होति, लाभमच्छरी होति; वण्णमच्छरी होति; सद्वादेय्यं विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव निरये ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न आवासमच्छरी होति, न कुलमच्छरी होति, न लाभमच्छरी होति, न वण्णमच्छरी होति, सद्वादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे” ति ।

१०. दुतियमच्छरियसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? आवासमच्छरी होति, कुलमच्छरी होति, लाभमच्छरी होति, वण्णमच्छरी होति, धम्ममच्छरी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव निरये ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न आवासमच्छरी होति, न कुलमच्छरी होति, न लाभमच्छरी होति, न वण्णमच्छरी होति, न धम्ममच्छरी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभत निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

तत्सुदानं

आवासिका पियो^१ च सोमनो^२, बहूपकारो अनुकम्पको च ।
तयो^३ अवण्णारहा चैव^४, मच्छरिया^५ दुबे पि चा^६ ति ॥

—०—

२५ दुश्चरितवग्गो

१ पठमबुच्चरितसुत्त

१ “पच्छिमे, भिक्षवे, आधीनवा बुच्चरिते । कस्मै पञ्च ?
अत्ता पि अत्तान उपवदति, अनुविच्च विष्णू गरहन्ति, पापको
कित्तिसद्दो अम्मुग्गञ्जति, सम्मूहो कास करोति, कायस्स मदा पर
मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जति । इमे सो, भिक्षवे,
पञ्च आधीनवा बुच्चरिते ।

२ “पच्छिमे भिक्षवे, आनिससा सुचरिते । कस्मै पञ्च ?
अत्ता पि अत्तान न उपवदति, अनुविच्च विष्णू पससन्ति, कत्थाको
पित्तिसद्दो अम्मुग्गञ्जति, असम्मूहो काल करोति, कायस्स मदा
पर मरणा सुगतिं सग्ग सोअ उपपज्जति । इमे सो, भिक्षवे, पञ्च
आनिससा सुचरिते’ ति ।

—

२ पठमकामबुच्चरितसुत्तं

१ पच्छिमे भिक्षवे आधीनगा वामदुग्गतिं पे० ।
पच्छिमे भिक्षवे आनिससा वामदुग्गतिं पे० ।

—

३ पठमवधोबुच्चरितसुत्तं

१ पच्छिम भिक्षवे आधीनगा मणी-दुग्गतिं पे० ॥
पच्छिम भिक्षवे आनिससा मणी-दुग्गतिं पे० ।

१-१ ॥ पच्छिमे भिक्षवे ॥ १-१ ॥ १-१ ॥ १-१ ॥ १-१ ॥

१-१ ॥ पच्छिमे भिक्षवे ॥ १-१ ॥ १-१ ॥ १-१ ॥ १-१ ॥

१-१ ॥ पच्छिमे भिक्षवे ॥ १-१ ॥ १-१ ॥ १-१ ॥ १-१ ॥

४. पठममनोदुच्चरितसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा मनोदुच्चरिते .. पे० ... ।

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा मनोसुचरिते । कतमे पञ्च ? अत्ता पि अत्तान न उपवदति, अनुविच्च विञ्जू पससन्ति; कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुगगच्छति, असम्मूब्धो काल करोति, कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च 5 आनिससा मनोसुचरिते” ति ।

५. द्वितीयदुच्चरितसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दुच्चरिते । कतमे पञ्च ?

अत्ता पि अत्तान उपवदति, अनुविच्च विञ्जू गरहन्ति, पापको कित्तिसद्दो अब्भुगगच्छति, सद्धम्मा वुट्ठाति, असद्धम्मे पतिट्ठाति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दुच्चरिते । 10

२. “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा सुचरिते । कतमे पञ्च ?

अत्ता पि अत्तान न उपवदति, अनुविच्च विञ्जू पससन्ति, कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुगगच्छति, असद्धम्मा वुट्ठाति, सद्धम्मे पतिट्ठाति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिससा सुचरिते” ति ।

६. द्वितीयकायदुच्चरितसुत्तं

१ पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कायदुच्चरिते पे० । 15

पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा कायसुचरिते पे० ।

७. द्वितीयवचीदुच्चरितसुत्तं

१ पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा वचीदुच्चरिते पे० ।

पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा वचीसुचरिते पे० ।

८. द्वितीयमनोदुच्चरितसुत्तं

१ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा मनोदुच्चरिते पे० ।

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिससा मनोसुचरिते । कतमे 20 पञ्च ? अत्ता पि अत्तानं न उपवदति, अनुविच्च विञ्जू पससन्ति,

कल्याणो कित्सिद्धो अभ्युत्तरश्च किति असद्विद्वांसो वदन्ति, सद्धमे पतिवदन्ति । इमे स्तो, भिक्षवे, पञ्च आनिससा मनोसुचरिते" ति ।

६ सिद्धयधिकसुत्त

१ "पञ्चमे, भिक्षवे, आदीनवा सिद्धयिकाय" । कतमे पञ्च ? असुचि, दुग्गन्धा, सप्पटिभया, वाळान" अभ्युत्तरान् आवासी, बहुतो जनस्स आरोवना - इमे स्तो, भिक्षवे, पञ्च आदीनवा सिद्धयिकाय ।

२ "एवमेव स्तो, भिक्षवे, पञ्चमे आदीनवा सिद्धयिकूपम पुग्गले । कतमे पञ्च ? इध, भिक्षवे, एकञ्चो पुग्गलो असुचिना कायकम्मेन समन्नागतो होति, असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतो होति, असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतो होति । इदमस्स असुचिताय वदामि । सेम्यथापि सा, भिक्षवे, सिद्धयिका असुचि तथूपमाह भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३ "तस्स असुचिना कायकम्मेन समन्नागतस्स, असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतस्स, असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतस्स पापको कित्सिद्धो अभ्युत्तरश्च किति । इदमस्स दुग्गन्धताय वदामि । सेम्यथापि सा, भिक्षवे, सिद्धयिका दुग्गन्धा तथूपमाह भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४ "तमेन असुचिना कायकम्मेन समन्नागतं, असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतं, असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतं पेससा सन्नद्धचारी आरवा परिवज्जन्ति" । इदमस्स सप्पटिभयस्मिं वदामि । सेम्यथापि सा, भिक्षवे, सिद्धयिका सप्पटिभया तथूपमाह भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५ "तो असुचिना कायकम्मेन समन्नागतो, असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतो असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतो समान्हि पुग्गलं हि सद्धिं सवगमि । इदमस्स वाळायगस्मिं वदामि । सेम्यथापि सा भिगय सिद्धयिका वाळान अभ्युत्तरान् आवासी तथूपमाह भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

६ “तमेनं असुचिना कायकम्मेन समन्नागत, असुचिना वची-
कम्मेन समन्नागतं, असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतं पेसला सब्रह्मचारी
दिस्वा खीयधम्म’ आपज्जन्ति – ‘अहो वत नो दुक्ख ये मय एवरूपेहि
पुगलेहि सद्धि संवसामा’ ति ! इदमस्स आरोदनाय वदामि । सेय्यथापि
सा, भिक्खवे, सिवथिका बहुनो जनस्स आरोदना, तथूपमाहं, भिक्खवे,
इम पुगल वदामि । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा सिवथिकूपमे
पुगले” ति ।

१०. पुगलप्पसादसुत्तं

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, आदीनवा पुगलप्पसादे । कतमे
पञ्च ? यस्मि, भिक्खवे, पुगले पुगलो अभिप्पसन्नो होति, सो तथारूपं
आपत्ति आपन्नो होति यथारूपाय आपत्तिया सङ्घो उक्खपति ।
तस्स एवं होति – ‘यो खो म्याय पुगलो पियो मनापो सो सङ्घेन उक्खित्तो’
ति । भिक्खूसु अप्पसादबहुलो होति । भिक्खूसु अप्पसादबहुलो समानो
अञ्जे भिक्खू न भजति । अञ्जे भिक्खू अभजन्तो सद्धम्म न सुणाति ।
सद्धम्म असुणन्तो सद्धम्मा परिहायति । अय, भिक्खवे, पठमो आदीनवो
पुगलप्पसादे ।

२. “पुन च पर, भिक्खवे, यस्मि पुगले पुगलो अभिप्पसन्नो
होति, सो तथारूप आपत्ति आपन्नो होति यथारूपाय आपत्तिया सङ्घो
अन्ते निसीदापेति । तस्स एव होति – ‘यो खो म्याय पुगलो पियो मनापो
सो सङ्घेन अन्ते निसीदापितो’ ति । भिक्खूसु अप्पसादबहुलो होति ।
भिक्खूसु अप्पसादबहुलो समानो अञ्जे भिक्खू न भजति । अञ्जे
भिक्खू अभजन्तो सद्धम्म न सुणाति । सद्धम्म असुणन्तो सद्धम्मा परि-
हायति । अयं, भिक्खवे, दुतियो आदीनवो पुगलप्पसादे ।

३. “पुन च पर, भिक्खवे, यस्मि पुगले पुगलो अभिप्पसन्नो
होति, सो दिसापक्कन्तो होति पे०. सो विव्वन्तो होति पे०
सो कालङ्कतो^१ होति । तस्स एवं होति – ‘यो खो म्याय पुगलो पियो
मनापो सो कालङ्कतो’ ति । अञ्जे भिक्खू न भजति । अञ्जे भिक्खू
अभजन्तो सद्धम्मं न सुणाति । सद्धम्मं असुणन्तो सद्धम्मा परिहायति ।

अय, भिक्षवे, पञ्चमो आदीनवो पुग्गलप्पसादे । इमे सो, भिक्षवे,
पञ्च आदीनवा पुग्गलप्पसादे' ति ।

दुच्चरितवम्भो पञ्चवीसविमो ।

तस्सुहानं

दुच्चरित कायदुच्चरित, वचीदुच्चरित मनोदुच्चरित ।

चतूहि परे द्वे सिवधिका, पुग्गलप्पसादेन वा ति ॥

पञ्चमो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

२६ उपसम्पदावग्गो

१ उपसम्पादेत्तब्बसुत्त

१ "पञ्चहि भिक्षवे, वम्भेहि समन्नागतेन भिक्षुना उप
सम्पादेत्तब्ब । कत्तमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु असेत्तेन सीत
क्खधेन समन्नागतो होति असेत्तेन समाधिक्खन्धेन समन्नागतो होति,
असेत्तेन पञ्जाक्खधेन समन्नागतो होति, असेत्तेन विमुत्तिक्खन्धेन
समन्नागतो होति असेत्तेन विमुत्तिआणदस्सनक्खन्धेन समन्नागतो
होति । इमेहि सो, भिक्षवे, पञ्चहि वम्भेहि समन्नागतेन भिक्षुना
उपसम्पादेत्तब्ब" ति ।

२ निस्सयसुत्त

१ "पञ्चहि भिक्षवे वम्भेहि समन्नागतेन भिक्षुना निस्सयो
दात्तव्वो । कत्तमेहि पञ्चहि ? इध भिक्षवे भिक्षु असेत्तेन सीत
क्खधेन समन्नागतो होति पे० असेत्तेन विमुत्तिआणदस्सनक्खधेन
समन्नागतो होति । इमेहि पे० निस्सयो दात्तव्वो" ति ।

३ सामणेरसुत्त

१ "पञ्चहि, भिक्षवे वम्भेहि समन्नागतेन भिक्षुना साम
णेतो उपट्ठापेत्तव्वो । कत्तमेहि पञ्चहि ? इध भिक्षवे, भिक्षु असेत्तेन
सीमनक्खन्धेन समन्नागतो होति असेत्तेन समाधिक्खधेन असेत्तेन

पञ्चाक्खन्धेन असेखेन विमुत्तिक्खन्धेन असेखेन विमुत्तिञ्जाण-
दस्सनक्खन्धेन समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्महे
समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपट्ठापेतब्बो” ति ।

४. पञ्चमच्छरियसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, मच्छरियानि । कतमानि पञ्च ?

आवासमच्छरिय, कुलमच्छरिय, लाभमच्छरिय^१, वण्णमच्छरिय, धम्म- 5
मच्छरिय — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च मच्छरियानि । इमेसं खो,
भिक्खवे, पञ्चन्न मच्छरियान एत पटिकुट्ट^२, यदिद धम्ममच्छरिय” ति ।

५. मच्छरियप्पहानसुत्तं

१ “पञ्चन्नं, भिक्खवे, मच्छरियान पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरिय वुस्सति । कतमेस पञ्चन्नं ? आवासमच्छरियस्स पहानाय
समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति, कुलमच्छरियस्स . लाभमच्छ- 10
रियस्स वण्णमच्छरियस्स धम्ममच्छरियस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरिय वुस्सति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्न मच्छरियान पहानाय
समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ।

६. पठमज्ञानसुत्तं

१. “पञ्चिमे^३, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञान उप-
सम्पज्ज विहरितु । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरिय, कुलमच्छरियं, 15
लाभमच्छरिय, वण्णमच्छरिय, धम्ममच्छरिय — इमे खो, भिक्खवे,
पञ्च धम्मो अप्पहाय अभब्बो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितु ।

२ “पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मो पहाय^४ भब्बो पठम ज्ञान उप-
सम्पज्ज विहरितु । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरिय, कुलमच्छरिय,
लाभमच्छरिय, वण्णमच्छरिय, धम्ममच्छरिय — इमे खो, भिक्खवे, 20
पञ्च धम्मो पहाय भब्बो पठम ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितु” ति ।

१ स्या० पोत्यके नत्थि । २ पटिकुट्ट — स्या०, पटिकुट्ट — सी०, रो० ।

३ पञ्च — स्या० । ४ पहानाय — सी० ।

७-१३ द्वाविंशत्यज्ञानसुप्ताविसत्तक

१ "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो दुतिय ज्ञान पे० अभव्वो ततिय ज्ञान अभव्वो चतुत्थ ज्ञान .. अभव्वो सोता पत्तिफलं अभव्वो सकदागामिफलं अभव्वो अनागामिफलं .. अभव्वो अरहत्तं सञ्चिकात् । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरिय, कुसमच्छरिय, लाभमच्छरिय, वण्णमच्छरिय, धम्ममच्छरिय - इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सञ्चिकात् ।

२ "पञ्चिमे भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो दुतिय ज्ञान .. पे० भव्वो ततिय ज्ञान भव्वो चतुत्थ ज्ञान भव्वो सोतापत्तिफलं .. भव्वो सकदागामिफलं भव्वो अनागामिफलं भव्वो अरहत्तं सञ्चिकात् । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरिय, कुसमच्छरिय, लाभमच्छरिय, वण्णमच्छरिय, धम्ममच्छरिय - इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे पहाय भव्वो अरहत्तं सञ्चिकात्" ति ।

१४ अपरपठमज्ञानसुत्त

१ "पञ्चिमे, भिक्खवे धम्मे अप्पहाय अभव्वो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरिय, कुसमच्छरिय, लाभमच्छरिय, वण्णमच्छरिय, अकलञ्जुत अवसरेदित - इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे अप्पहाय अभव्वो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितुं ।

२ "पञ्चिमे भिक्खवे धम्मे पहाय भव्वो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरिय, कुसमच्छरिय, लाभमच्छरिय, वण्णमच्छरिय, अपकलञ्जुत अवसरेदित - इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे पहाय भव्वो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितुं" ति ।

१५-२१ अपरद्वाविंशत्यज्ञानसुप्ताविसत्तक

१ "पञ्चिमे भिक्खवे धम्मे अप्पहाय अभव्वो दुतिय ज्ञान ततिय ज्ञान .. चतुत्थ ज्ञान .. सोतापत्तिफलं .. सकदागामिफलं .. अनागामिफलं .. अरहत्तं सञ्चिकात् । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरिय, कुसमच्छरिय, लाभमच्छरिय, वण्णमच्छरिय, धम्ममच्छरिय - इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सञ्चिकात्" ति ।

अनागामिफल . अरहत्त सच्छिकातु । कतमे पञ्च ? आवास-
मच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, अकतज्जुत
अकतवेदित — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्त
सच्छिकातु ।

२. “पञ्चमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो दुतिय ज्ञान . 5
ततिय ज्ञान चतुत्थ ज्ञान सोतापत्तिफल सकदागामिफल
अनागामिफल अरहत्त सच्छिकातु । कतमे पञ्च ? आवास-
मच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, अकतज्जुतं
अकतवेदित — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे पहाय भब्बो अरहत्त
सच्छिकातु” ति ।

उपसम्पदावगो छब्बीसतिमो ।

—०—

२७. सम्मुत्तिपेय्यालं

१. भत्तुद्देसकसुत्तं

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको न
सम्मन्नितव्वो । कतमेहि पञ्चहि ? छन्दागतिं गच्छति, दोसागतिं गच्छति,
मोहागतिं गच्छति, भयागतिं गच्छति, उद्दिट्ठानुद्दिट्ठं न जानाति —
इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको न
सम्मन्नितव्वो ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको सम्मन्नि-
तव्वो । कतमेहि पञ्चहि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं
गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति, उद्दिट्ठानुद्दिट्ठं
जानाति — इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको
सम्मन्नितव्वो ति ।

३. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको सम्मतो’
न पेसेतव्वो पे० सम्मतो पेसेतव्वो वालो वेदितव्वो पण्डितो
वेदितव्वो . खत उपहतं अत्तानं परिहरति अक्खतं अनुपहतं अत्तानं
परिहरति यथाभत निक्खित्तो एव निरये यथाभत निक्खित्तो एवं

सगो । क्वमेहि पञ्चहि ? न छन्दार्गति गच्छति, न दोसार्गति गच्छति,
न मोहार्गति गच्छति, न भयार्गति गच्छति, उद्दिष्टानुद्दिष्ट जानाति -
इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भसुद्देसको यथाभत
निव्वित्तो एव सगो ति ।

२-१४ सेनासनपञ्चापकसुत्तादि

१ "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सेनासनपञ्चापको
न सम्मन्नितब्बो पे० पञ्चत्तापञ्चात्त न जानाति पे० .. सत्ता
सनपञ्चापको सम्मन्नितब्बो पे० पञ्चत्तापञ्चात्त जानाति
पे० ।

२ सेनासनगाहापको* न सम्मन्नितब्बो पे० .. गहितागहित'
न जानाति पे० .. सेनासनगाहापको सम्मन्नितब्बो .. पे० गहिता-
गहित जानाति पे० ।

३ भण्डागारिको न सम्मन्नितब्बो .. पे० .. गुत्तागुत्त न जानाति
भण्डागारिको सम्मन्नितब्बो पे० .. गुत्तागुत्त जानाति .. पे० ।

४ चीवरपटिगाहको न सम्मन्नितब्बो पे० .. गहितागहित
न जानाति .. चीवरपटिगाहको सम्मन्नितब्बो पे० .. गहिता
गहित जानाति पे० ।

५ चीवरभाजको न सम्मन्नितब्बो .. पे० भाजिताभाजित
न जानाति चीवरभाजको सम्मन्नितब्बो पे० भाजिताभाजित
जानाति पे० ।

६ यागुभाजको न सम्मन्नितब्बो पे० यागुभाजको सम्मन्नि
तब्बो पे० .. ।

७ फटभाजको न सम्मन्नितब्बो .. पे० .. पसभाजको सम्मन्नि
तब्बो पे० ।

८ गज्जपभाजको न सम्मन्नितब्बो .. पे० भाजिताभाजित
न जानाति गज्जपभाजको सम्मन्नितब्बो .. पे० .. भाजिताभाजित
जानाति पे० ।

६. अप्पमत्तकविस्सज्जको न सम्मन्नितब्बो .. पे०.. विस्स-
ज्जिताविस्सज्जितं न जानाति अप्पमत्तकविस्सज्जको सम्मन्नितब्बो
... पे०.. विस्सज्जिताविस्सज्जितं जानाति ।

१०. साट्ठियग्गाहापको^१ न सम्मन्नितब्बो .. पे०.. गहिता-
गहितं न जानाति . साट्ठियग्गाहापको सम्मन्नितब्बो . पे० . गहिता- 5
गहितं जानाति . ।

११. पत्तग्गाहापको न सम्मन्नितब्बो ... पे० . गहितागहितं न
जानाति .. पत्तग्गाहापको सम्मन्नितब्बो .. पे०.. गहितागहितं जानाति ।

१२. आरामिकपेसको न सम्मन्नितब्बो .. पे०... आरामिक-
पेसको सम्मन्नितब्बो ... पे०.. । 10

१३. सामणेरपेसको न सम्मन्नितब्बो .. पे० . सामणेरपेसको
सम्मन्नितब्बो .. पे० .. ।

सम्मतो न पेसेतब्बो .. पे० . सम्मतो पेसेतब्बो . पे० .. ।

सामणेरपेसको बालो वेदितब्बो ... पे०... पण्डितो वेदितब्बो ...
खत उपहत अत्तान परिहरति अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति .. 15
यथाभत निक्खित्तो एव निरये . यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे ।
कतमेहि पञ्चहि ? न छन्दार्गतिं गच्छति, न दोसार्गतिं गच्छति, न
मोहार्गतिं गच्छति, न भयार्गतिं गच्छति, पेसितापेसितं जानाति । इमेहि
खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सामणेरपेसको यथाभत
निक्खित्तो एवं सग्गे” ति । 20

सम्मुतिपेय्यालं निद्धितं ।

२८. सिक्खापदपेय्यालं

१. भिक्षुसुत्तं

१. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभत
निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति,
अदिन्नादायी होति, अब्रह्मचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरय-

मज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि स्रो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभत निव्वित्तो एव निरये ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभत निव्वित्तो एव सम्मे । कत्तमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, अवहाचरिया पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि स्रो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभत निव्वित्तो एव सम्मे” ति ।

२-७ भिक्खुनीसुत्ताहि

१ “पञ्चहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी .. पे०-
सिक्खमाना सामणेरो’ सामणेरी उपासको’ उपासिका यथाभत निव्वित्ता एव निरये । कत्तमेहि पञ्चहि ? पाणातिपातिनी होति, अदिन्नादायिनी होति, कामेसुमिच्छाचारिनी होति, मुसावादिनी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायिनी होति । इमेहि स्रो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभत निव्वित्ता एव निरये ।

२ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभत निव्वित्ता एव सम्मे । कत्तमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति, अदिन्नादाना पटिविरता होति कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता होति, मुसावादा पटिविरता होति सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता होति । इमेहि स्रो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभत निव्वित्ता एव सम्मे” ति ।

८ धाजीवकसुत्त

१ “पञ्चहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो धाजीवको यथाभत निव्वित्तो एव निरये । कत्तमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति अवहाचारी होति मुसावादी होति सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि स्रो भिक्खवे पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो धाजीवको यथाभत निव्वित्तो एव निरये ति ।

६-१७. निगण्ठसुत्तादि

१ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो निगण्ठो .. मुण्ड-
सावको .. जटिलको परिव्वाजको . मागण्डिको .. तेदण्डिको ..
आरुद्धको^१ गोतमको . देवधम्मिको यथाभत निक्खित्तो एव
निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति
.. पे०.. सुरामेरयमज्जपमादद्यायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि 5
धम्ममेहि समन्नागतो देवधम्मिको यथाभत निक्खित्तो एव निरये” ति ।]

सिक्खापदपेय्यालं निद्रित ।

२६. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे पञ्च ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आदीनवसञ्जा, आहारे
पटिकूलसञ्जा^२, सब्बलोके अनभिरतसञ्जा – रागस्स, भिक्खवे, अभि-
ञ्जाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा” ति ।

10

२. “रागस्स भिक्खवे, अभिञ्जाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे पञ्च ? अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे
पटिकूलसञ्जा, सब्बलोके अनभिरतसञ्जा – रागस्स, भिक्खवे, अभि-
ञ्जाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे पञ्च ? अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्त-
सञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय
इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा” ति ।

15

४. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे पञ्च ? सद्धिन्द्रिय, विरियिन्द्रिय, सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय, पञ्जि-
न्द्रिय – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा” ति ।

20

५. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे पञ्च ? सद्धाबल, विरियबलं, सतिबल, समाधिबल, पञ्जा-
बलं – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा” ति ।

६-८५० "रागस्स, भिक्खवे, परिच्छायाय .. परिक्खमाय ..
 पहानाय सयाय वयाय विरागाय निरोधाय ... चागाय ...
 पटिनिस्सग्गाय पञ्च^१ धम्मा भावेत्तब्बा । दोसस्स ... मोहस्स ...
 कोषस्स उपनाहस्स भवस्स .. पलासस्स^२ .. इत्ताय ...
 ५ मच्चरियस्स भायाय साठेय्यस्स^३ थम्मस्स .. सारम्मस्स ...
 मानस्स अतिमानस्स भवस्स पमादस्स अमिच्छाय .. परि
 च्छाय परिक्खमाय पहानाय सयाय वयाय ... विरागाय ...
 निरोधाय .. चागाय पटिनिस्सग्गाय पञ्च धम्मा भावेत्तब्बा । फलं
 पञ्च ? सद्धावत्त, विरियवत्त, सत्तिवत्त, समाधिबल, पञ्चाबलं -
 १० पमादस्स, भिक्खवे, पटिनिस्सग्गाय इमे पञ्च धम्मा भावेत्तब्बा" ति ।
 रागवेय्यासं निह्तिरं ।

तत्सुद्धानं

अमिच्छाय परिच्छाय परिक्खमाय, पहानाय सयाय वयेन च ।
 विरागनिरोधा चागं च, पटिनिस्सग्गो इमे दसा ति ॥
 पञ्चकमिपत्तो निह्तिरो ।

तथैव अणुद्धानं

सेखवत्त वत्तं चैव पञ्चवक्कि च सुमनं ।
 मुण्डनीवरणं च सञ्ज्जं च, योषाजीव च अट्टम ॥
 ५ धेर ककुषफासु च, अघकविन्द-द्वादसं ।
 गिलानराजसिकण्ड, सद्धम्माचातुपासक ॥
 धरच्छन्नाहाण चैव, तिमिसक्कोसकं तथा ।
 दीपाचारावासिकं च, पुण्वरित्तूपसम्पदं ति ॥

— ० —

१ इमे पञ्च - ती रो । २ पलासस्स - रया रो । ३ सावेय्यस्स -
 रया रो । ४-४ मुण्डनीवरणपञ्च - ती मुण्डनीवरणपञ्च - रो । ५ आरत्त
 - ती । ६ किम्बल - रो ।

वितेसपदान

अनुवकमणिका

अ		अट्टको	४६८, ४७२
अकण्ह असुक्क अकण्हअसुक्कविपाक कम्म	२४५, २४७-२५१	अट्टङ्गिको मग्गो, अरियो	३७
अकनिट्टगामिनो	१४१	अट्ट, पुरिमपुग्गला	३७, ६०, ३०२
अक्खणवेधी, भिक्खु	१८२	अट्टसत, तण्हाविचरित	२२६
अक्खन्तिआ, पञ्च आदीनवा	४६३	अट्टारस, तण्हाविचरितानि	२२५, २२६
अक्खमा, पटिपदा	१६१, १६२	अट्टिकसञ्ज	१६
अगतिगमनानि, चत्तारि	२०, २१	अतिथिर्वलि	७२
अग्गपञ्जात्तियो, चतस्सो	१६	अतिनिवासे, पञ्च आदीनवा	४६६
अग्गप्पसादा, चत्तारो	३७	अतिमीळ्हजा, माणविका	४६६, ४७०
अग्गानि, चत्तारि	८३	अतिमीळ्हजो, माणवको	४६६, ४७०
अग्गाभा	१४७	अतीतानि, छत्तिस तण्हाविचरितानि	२२६
अग्गालोको	१४७	अत्तना, अदिआदायी	२६८
अग्गिपज्जोतो	१४७	— अभिज्जालु	२७०
अग्गिप्पभा	१४७	— कामेसुमिच्छाचारी	२६८
अग्गिभय	१२७	— पाणातिपाती	२६८
अग्गिवेस्सो	१६२	— पिसुणवाचो	२६६
अग्गिस्मि, पञ्च आदीनवा	४६४	— फसवाचो	२६६
अग्गोभासो	१४७	— व्यापन्नचित्तो	२७०
अङ्गीरसो	४६८, ४७२	— मिच्छादिट्ठिको	२७०
अचिन्तेय्यानि, चत्तारि	८४, ८५	— मुसावादी	२६६
अचिन्तेय्या, लोकचिन्ता	८४	— सम्फप्पलापी	२७०
अचिन्तेय्यो, कम्मविपाको	८४	अत्तभावपटिलाभा, चत्तारो	१६८
— आरिस्स ज्ञानविसयो	८४	अत्तभावीन, राहुग्गं	१६
— बुद्धान बुद्धविसयो	८४	अत्तसम्मापणिधि	३५
अच्छरिया अचमुता घम्मा, चत्तारो	१३६, १३६, १४०	अत्तानुवादभयं	१२७
अच्छरियो अग्गुतो घम्मो, चतुत्थो	१३८	अत्यकवि	२४५
— ततियो	१३७, १३८	अत्यचरिया	३५
— दुतियो	१३७, १३८	अत्यञ्जु	४०२, ४०३
— पठमो	१३७, १३८	अत्यहिताय, पुग्गलो	१०१
अजातसत्तु, राजा भागवो	१६४	अत्यिसुखं	७३
अञ्जदत्तयुदसो, तथागतो	२७, ४४८	अत्यूपपरिक्खी	१०२
अञ्जाव्याकरणानि, पञ्च	३७६	अननुवज्जो	५, ६
		अनभिज्ज्ञा, घम्मपद अग्गञ्ज	३२
		अनभिभूतो, तथागतो	२७, ४४८

असङ्खारपरिनिव्वायी, पुगलो	१६४
असद्वम्मा, चत्तारो	४६
असद्वम्मो, कोषगस्ता न सद्वम्मगस्ता	४६
— मक्खगस्ता न सद्वम्मगस्ता	४६
— लाभगस्ता न सद्वम्मगस्ता	४६
— सक्कारगस्ता न सद्वम्मगस्ता	४६
असप्पुरिसदानानि, पञ्च	४२३
असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो	२३१-२३६
असप्पुरिसो	८१, ८२, २३१-२३६
असमया पधानाय, पञ्च	३२६
असमयो पधानाय, चतुत्थो	३३०
— तत्थियो	३३०
— दुत्थियो	३३०
— पञ्चमो	३३०
— षष्ठो	३२६
असुचिपटिपीळिता, माणविका	४७०
असुचिपटिपीळितो, माणवको	४७०
असुभसञ्जा	३४१, ३४२
असुरिन्दो, राहु	१६
असुरो असुरपरिवारो, पुगलो	६६
— देवपरिवारो, पुगलो	६६
अस्सदम्मसारथि, कैसि	११७
अस्समेव	४५
अहिराजकुलानि, चत्तारि	७६, ७७
अहिराजकुल, एरापय	७६
— कण्हागोतमक	७६
— छव्यापुत्त	७६
— विरूपक	७६
अहिविच्छिका	७७

आ

आकारपरिवितक्केन	२०४, २०५
आकिञ्चञ्जायतनूपगा, देवा	४४८
आगतविसो च घोरविसो च, पुगलो	११७
— न घोरविसो, पुगलो	११६
आघातपटिविनया, पञ्च	४३४
आजीवको, पञ्चहि धम्महि समभागतो	५१४
आदीनवसञ्जा	३४१, ३४२
आदीनवा पात्तिकट्टा	

आविपतेय्यान एतदग्ग, मारो	१६
आनण्यसुख	७३
आनन्दचेतिये, भोगनगरे	१७८
आनन्दो, आयस्मा	८७, १५३, १६६, १७२, १७८, २०८, ३६३, ४३३, ४४२, ४४७, ४४८, ४६०
आनापानस्सति	३७८
आनिससा, चत्तारो	१६७, २५४
— धम्मस्सवने, पञ्च	४८७
— पञ्च	३०८
— यागुया, पञ्च	४८६
आनिससो, चतुत्थो	१६६
— तत्थियो	१६६
— दुत्थियो	१६६
— षष्ठो	१६६
आपत्तिभयानि, चत्तारि	२५५, २५७
आपायिका नेरयिका, पञ्च	४०१
आभस्सरा, देवा	१३२, १३५, ४४८
आभा, चतस्सो	१४७
आभिचेतसिका दिट्ठधम्मसुखविहारा, चत्तारो	४५७, ४५८
आभिचेतसिको दिट्ठधम्मसुखविहारो, चतुत्थो	४५८
— तत्थियो	४५८
— दुत्थियो	४५७
— षष्ठो	४५७
आमो आमवण्णी, पुगलो	११२
— पक्कवण्णी, पुगलो	११२
आयतकेन गीतस्सरेन धम्मं भणन्तस्स पञ्च आदीनवा	४८६
आयस्मा, आनन्दो	८७, १५३, १६६, १७२, १७८, २०८, ३६३, ४३३, ४४२, ४४७, ४४८, ४६०
— उदायी	४३३, ४४०, ४४१
— उपवाणो	१७३
— किमिलो	४८६
— नागिलो	२६७
— नारदो	३२२, ३२३
— महाकीट्टिको	१७१, १७२
— महामोगल्लानी	१६३, १६४, २१०, ३७६, ३८०

धायस्मा धामुपपुतो	२६३	उज्ज्वे कुस पञ्चवातो पुमसो	१
- राहुतो	१७५	उज्ज्वो बाह्वो	१४
- विद्यातो पञ्चासपुतो	५३ ५४	उद्गामकभूपवीवी पुमसो	१४२
- सात्पुतो ८६ १५२, १६३ १६४ १६८		उज्ज्वपुमसो पुमसो	११
१७ १७१ ४२५, ४३८		उज्ज्वीगती पुमसो	११
४४१ ४४६ ४४७ ४४९		उज्ज्वतामी	७७
धामुप्यमार्ध अत्तारो कप्पा	१३३	उत्तानो उत्तानीभासो पुमसो	१११
- द्वे कप्पा	१३२	- गम्भीरोभासो पुमसो	११
- पञ्च कप्पसत्तामि	१३३ १३५	उज्जकमयं	१२७
धामुत्ता धम्मा पञ्च	३२६	उज्जकरुहा अत्तारो	११
धार्त्थिका पञ्च	४६३	उज्जकरुहपुमा पुमसा अत्तारो	११ १११
धार्त्थिबिरियो पहिततो	१७	उज्जानं	८
धाराधिकपेसको	५१३	उज्जायी धामस्मा	४३३ ४४ ४४१
धार्त्थिको	५१५	उज्ज्वकुसुमानीवरनं	१२६
धामयाराभा	१३८	उज्ज्वकुसुमं	७१
धातोका अत्तारो	१४७	उद्गमातकसुज्जं	१६
धावट्टि मयं	२ ४ २ ७	उज्जवीउत्त	१४१
धावट्टमयं	१२६ १३१	उज्जको मण्डिकापुतो	१२६, १५४
धावरत्ता पञ्च	३२७ ३२८	उज्जपतिपटितानियामि संवीजमानि	१४१ १४२
धावासमञ्जरियं	३ ६	उज्जवत्तन मन्मानं सासवने	८३
धासवनिरोधवामिनी पटिपवा	२२४	उज्जवायो धायस्मा	१७३ ४४२, ४४३
धासवनिरोधो	२२४	उपासकचञ्चालो	४५२
धासवसमुत्थो	२२४	उपासकपरिषा धरित्ता	१३६
धासवा	२२४	उपासकी धरेती	४५ ४५१
धासीविसुपमा पुमसा अत्तारो	११९	- विषतो विनीतो	१
धाहारे पटिकूससज्जना	३४१ ३४२	उपासिका भुज्जुत्तरा	१७६
		- पञ्चहि जम्मेहि समप्रापता	३१४
		- विषता विनीता	१
		- जेज्जुत्तराजी मन्मात्तरा	१७६
इच्छानङ्गलं कीटानं बाह्ववमानो	२६७	उपासिकापरिषा धरित्ता	१४
इतिकिराय	२ ४ २ ५	उपेक्खाउहकतेन चेतसा पुमसो	१३३
इतिवुत्तकं	८	उपपत्ता पुपटिविनीयया पञ्च	४३४
इत्थिरोद्धुम्भं	३३२	उपपत्तवन्था भिक्खुनी	१७४
इत्थियानि अत्तारि	१४६	उपतोवीहिउत्तपुपानी	११५
- पञ्च	१५६, १६ १६३	उज्ज्वेतायं	२३ २४
इत्थि रोहित्तो	५ ५२	उत्तारनाय किमस्य	३२२
		उत्तमूरनत कुले पञ्च धासीनवा	४६७ ४६८
उज्ज्वो मेघकनसा	३ ३		
उज्जो महपति	११२ ३१४ ३१५		
- देवपुतो	३१६	ऊ	
		ऊजिधयं	१२६, १३

ए

एकागारिको	२२०
एकालोपिको	२२०
एकासनिका, पञ्च	४६५
एणेय्यक	१२८
एतदग्ग, अत्तभावीन	१६
— आधिपतेय्यान	१६
— कामभोगीनं	१६
एरकवत्तिक	१२८
एहिपस्सिका	२११, २१२
एळ्यो, राजा	१६२

ओ

ओणतुण्णतो, पुग्गलो	६१
ओणतोणतो, पुग्गलो	६१
ओत्तप्पबल	१५६, १६०, १६५, १७३, २७४, २८०—२८३
ओदनो, विचितकाळको	३१५
ओपनेय्यिका	२११, २१२
ओपपातिको	६३
ओभासा, चत्तारो	१४७
ओरम्भागियानि सयोजनानि, पञ्च ६३, १४१, १६६	

क

ककुधो, कोळियपुत्तो	३७६, ३८०
— देवपुत्तो	३७६, ३८०
कण्हसप्पे, पञ्च आदीनवा	४६८
कण्हसुक्क कण्हसुक्कविपाक, कम्म	२४५—२५१
कण्हं कण्हविपाक, कम्म	२४५, २४७—२५१
कतञ्जू, पुग्गलो	४८०
कतवेदी, पुग्गलो	४८०
कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो	३१५
कपिलवत्थुस्मि, निग्रीधाराभे	२१०
कप्पस्स असह्वेय्यानि, चत्तारि	१५०, १५१
कम्बोज	८७
कम्मानि, चत्तारि	२४५, २४७—२५१
कम्म, अकण्ह असुक्कं	२४५, २४७—२५१
— कण्हसुक्क	२४५, २४६, २४८—२५१
— कण्हं कण्हविपाक	२४५, २४७—२५१
— सुक्कं सुक्कविपाक	२४५, २४७—२५१

करुणासहगतेन चेतसा	१३५
कलन्दकनियापे, वेळुवने	३८, १८३, १६१, ३०१
कल्याणधम्मो कल्याणधम्मतरो, कतमो	२३८, २३९
कल्याणधम्मो, कतमो	२३८, २३९
कल्याणेन कल्याणतरो, कतमो	२३६, २३७
कल्याणो, कतमो	२३६, २३७
कस्सपो, भगवा	४६२, ४६८, ४७२
कहापणकं	१२८
कामच्छन्दनीवरणं	३२६
कामभोगिसेय्या	२५६
कामयोगविसंयोगो	१३
कामयोगो	१२
कामवितक्को	१४
कामा, अङ्गारकासूपमा	३५७, ३५६
— अट्टिकङ्कलूपमा	३५७, ३५६
— अप्पसादा	३५७—३५६
— असिसूनूपमा	३५७, ३५६
— तिणुक्कूपमा	३५७, ३५६
— मसपेसूपमा	३५७, ३५६
— याचितकूपमा	३५७, ३५६
— रुक्खफलूपमा	३५७, ३५६
— सत्तिसूलूपमा	३५७, ३५६
— सप्पसिरूपमा	३५७, ३५६
— सुपिनकूपमा	३५७, ३५६
कामान निस्सरण	४८४
कामासवा	३५४
कामेसता	४३
कायदुच्चरिते, पञ्च आदीनवा	५०४
कायसमारम्भपच्चया	२११
कायिको, रोगो	१५१
कायो, आहारसम्भूतो	१५३
— तण्हासम्भूतो	१५४
— मानसम्भूतो	१५४
— मेयुनसम्भूतो	१५४
कारणपाली, ब्राह्मणो	४७७
कालञ्जू	४०२, ४०३
कालदानानि, पञ्च	३०७
काला, चत्तारो	१४८
कालेन, धम्मसाकच्छा	१४८
— धम्मसाकच्छा	

कासेन विपस्सना	१४८	समा पटिपदा	१११ ११२
— सम्मसना	१४८	समुपपञ्चायतिका पञ्च	४१२
कासिकानि बत्थानि	११३	साद्यपतच्छिके	१२८
काळकारामे	२७	सुञ्जुत्तरा उपासिका	१७४
किमिसायं विहरति भगवा	४८६	सोमा भिक्षुनी	१७४
किमिसा आयम्मा	४८६		
किं वस्सनानं धम्मं	४४८	ग	
— मत्तानं धम्मं	४४८	गच्छिता व वसिता व पुम्भसो	१ ७ १ ६
— सुत्तानानं धम्मं	४४८	— नो वसिता पुम्भसो	१०७ १०४
— सुत्तानं धम्मं	४४८	गम्भीरी	१८२
कुम्भकुटारामे	१२२-१२४	गम्भीरा उद्यानीमासो पुम्भसो	१११
कुम्भा चत्तारो	१ ६	— गम्भीरीमासो पुम्भसो	१११
कुम्भीसमयं	१२६-१३१	जसेली उपासको	४६ ४६१
कुम्भूपमा पुग्गला चत्तारो	१ ६	पहपति अनारविषिको	१७-१८, ७१ ११
कुलमच्छरियं	३०६		११२, ४३ ४३२, ४२७
कुम्भूपके पञ्च आदीनवा	४६६, ४६७	— उम्भो	११४ ११५
कुम्भूपको भिक्षु	३६१ ३६२	— चित्ती	१७३
कुटिनाययं विहरति भगवा	४६	— ह्मकी अल्लमको	१७०
कुटामारसामायं महाभने २ ३ २१३ ३ ४ ३१४		गहपतिपरिषा यविषा	६
३१८ ३६७ ४१६, ४७७ ४७८		गहपतिमहासासकुसे पञ्चमासी पुग्गली	१८१
कैसि अत्तवस्मसायि	११७	विम्भकू पञ्चम	३२ ७७ १८७
कौत्तम्बियं विहरति आयस्मा आगन्वो	१३३ १३६	गिमानपञ्चममेत्तवपरिम्भारं	२४
— भगवा	८७ २३४ ३७६, ३८८ ४३३	गिमानसासा	३६७
कौत्तमानं ब्राह्मणानो इच्छानकुलं	२६७	गिमानो ह्मपुत्तकी	३६८
कौत्तसेमु चारिकं वरति भगवा	२६७ ४३६	— पञ्चहि भम्भहि समन्नामती	३६८
कौत्तारखणी विमको	३२३ ३२४	— सुपट्टकी	३६८
कोटिमबीठा सुप्पवादा	६६	गाठमकी	३६८
कोटिमपुत्तो ककुदी	३७६, ३८	वीतमा समन्तो	२ ४
कोटियानं गिगनो पञ्चमिकं	६६	वीतकल्पती	३६८
— सामुयं	२ ४	घ	
कोटियेमु विहरति आयस्मा आगन्वो	२ ४	वीरवितो म आगतविबी पुग्गली	११७
— भगवा	६६	वीरिषाये कौत्तम्बियं	८७ २३४ ३७६, ३८८ ४३३
ख		ख	
तम्भममात्रकी	३१२	वज्जानि चत्तारि	३२
ततिवत्तिता घटिता	१३६	वट्टम आयिगता पञ्च	२६८
ततिमहागातकुसे पञ्चमासी पुग्गली	६	वज्जानकुल पञ्चमासी पुग्गली	४६
तन्तिना पञ्च आयिगता	६६३		

तत्सो, अगपञ्जितियो	१६	चत्तारि, पुरिसयुगानि	३७, ६०
- अरियपरियेसना	२६२	- पेमानि	२२६, २२७
- आभा	१४७	- बलानि	१४६, २६६
- दक्खिणा, विसुद्धियो	८५	- ब्राह्मणसञ्चानि	१८८
- पटिपदा	१५७-१६२	- भयानि	१२७, १२६
- पभा	१४७	- वचीदुच्चरितानि	१४८, २४२
- मूसिका	११३	- वचीमुचरितानि	१४६
- समाधिभावना	४६	- सङ्गहवत्थूनि	३५, २६२
चतुत्थ, ज्ञानं	४४, १६६, २०६, २८२	- सम्मपधानानि	१७
चतुस्र, ज्ञानान	२५, ६२	- सुखानि अधिगमनीयानि	७३, ७४
- धम्मान	३	- सुविदूरविदूरानि	५३
चतुरङ्गिणी, सेना	४०५	- सोखुम्मानि	२०
चतुसु, अरियसञ्चेसु	२८२	- सवेजनीयानि, ठानानि	१२६, १२७
- मिच्छापटिपज्जमानो	५	चत्तारो, अगपसादा	३७
- सम्मापटिपज्जमानो	६	- अञ्छरिया भव्भुता, धम्मा	१३६, १३६, १४०
- सोतापत्तियङ्गेषु	२८२	- अत्तभावपटिलाभा	१६८
चतुहि ठानेहि अप्पमादो, करणीयो	१२४	- अनरियवोहारा	२६०, २६१
- धम्मेहि असमन्नागतो	४	- अम्भूपमा पुगला	११२
- समन्नागतो	४, ७५, ८७, ८६, ११७, ११६, २४०	- अरियवोहारा	२६०, २६१
- पटिसम्भेदाहि समन्नागतो, भिक्खु	१४६	- अरियवसा अगञ्जा	३०
चत्तारि, अगतिगमनानि	२०, २१	- असद्धम्मा	४६
- अगगानि	८३	- आनिससा	१६७, २५४
- अचिन्तेय्यानि	८४, ८५	- आलोका	१४७
- अप्पानि च सुलभानि च	२६	- उदकरहृदा	११०
- अम्बानि	१११	- उदकरहृत्पमा, पुगला	११०, १११
- अहिराजकुलानि	७६, ७७	- ओमासा	१४७
- इन्द्रियाणि	१४६	- काला	१४८
- कप्पस्स अमञ्जेय्यानि	१५०, १५१	- कुम्भा	१०६
- कम्मानि	२४५, २४७, २४६, २५१	- कुम्भूपमा पुगला	१०७
- चक्कानि	३५	- चन्दिमसुरियान उपविकलेसा	५५
- ठानानि	६६-६८, १२४, २००, २०३	- चित्तविपल्लासा	५४
- तथागतस्स वेसारज्जानि	१०, ११	- तण्हुप्पादा	११, २६३
- धम्मपदानि	३२, ३३	- थेरकरणा, धम्मा	२५
- नागतिगमनानि	२१	- दिट्ठिविपल्लासा	५४
- पञ्चव्याकरणाणि	४८	- धम्मकधिका	१४५
- पत्तकम्मानि	७१	- धम्मा	६६, ७०, १५५, १५७, २६१, ४०५
- पधानानि	१८, ७८	- पञ्जावुद्धिया	२६०
- पारिसुद्धिपवानियङ्गानि	२०८, २१०	- भावेतब्बा	२७१ २७२
		- नचित्तविपल्लासा	५४

गोतिमालिक	१२८	तीणि, सयोजनानि	६३, २५३
		तीरे, नज्जा नेरञ्जराय	२३, २४
ज्ञानान, चतुस्र	२५, ६२	तुच्छो पिहितो, पुगलो	१०६
ज्ञान, चतुर्थं	४४, १६६, २०६	— विवटो, पुगलो	१०६, ११०
— ततिय	१६६	तुसिता, देवा	४४८
— दुतियं	१६६	तेदण्डको	५१५
— पठमं	१६६	सोदेय्यो, ब्राह्मणो	१६१, १६२
		थ	
जातिर्वलि	७२	थामो वेदितव्वो, आपदासु	२००-२०२
		थीनमिद्धनीवरण	३२६
		थीनमिद्धं	७१
		थेरकरणा धम्मा, चत्तारो	२५
		थेरो भिक्खु, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागतो	३६६-३७३
		द	
ठानकुसलो, भिक्खु	१८२	दक्खिणा विसुद्धियो, चतस्सो	८५
ठानानि, चत्तारि	६६-६८, १२४, २००, २०३	दण्डभय	१२७, १२८
— पञ्च	३०७, ३०८, ३३४	दन्तकट्टस अखादने, पञ्च आदीनवा	४८६
ठित्तो, पुगलो	७	— खादने पञ्च आनिससा	४८६
ठितिभागिया, सञ्जा	१७८	दमा, पटिपदा	१६१, १६२
		दानफल, सन्दिट्टिक	३०५
		— सम्परायिक	३०५
त		दाने आनिससा, पञ्च	३०६
तण्हा, इतिभवाभवहेतु	११	दान	३५
— चीवरहेतु	११	दायको, पटिग्गाहकान	३०७
— पिण्डपातहेतु	११	दिट्ठधम्मसुखविहारान	६२
— सेनासनहेतु	११	दिट्ठिनिज्ज्ञानकखन्तिथा	२०४, २०५
तण्हाविचरितानि, अट्टारस	२२५	दिट्ठिपारिसुद्धिपवानियङ्ग	२०८, २०९
— छत्तिस	२२६	दिट्ठियोगविसययोगो	१३
तण्हाविचरितं, अट्टसत्तं	२२६	दिट्ठियोगो	१२
तण्डुप्पादा चत्तारो	११, २६३	दिट्ठिविपल्लासा, चत्तारो	५४
तत्तियं, ज्ञानं	१६६, २८२	दीघचारिक अनुयुत्तस्स, पञ्च आदीनवा	४६५
तथागतमेय्या	२५६	दुक्खनिरोवगामिनी, पटिपदा	१०८, २२४
तथागतस्म तथागतवलानि, पञ्च	२८०	दुक्खनिरोवो	१०८, २२४
तथागतस्स वेसारज्जानि, चत्तारि	१०, ११	दुक्खममुदयो	१०८, २२४
तथागतो	२६, २७	दुक्खा पटिपदा, म्विप्पाभिञ्जा	१५७-१६४
तपोजिगुच्छाअल्लीना, समणब्राह्मणा	२१४	— दन्वाभिञ्जा	१५७-१६४
तपोजिगुच्छावादा, समणब्राह्मणा	२१४	दुक्ख	१०८, २२४
तपोजिगुच्छासारा, समणब्राह्मणा	२१४	दुग्गतिभय	१२७-१२८
तमो जोतिपगयणो, पुगलो	८६, ६०		
— तमपरायणो, पुगलो	८६, ६०		
निण्णो पारङ्गतो, पुगलो	७		
तिरिया, बोधिमतस्सेव मतो	४८०		

पुष्करिते पञ्च प्राचीनवा	५ ४ ५ ५	धम्मपदं अमाञ्जनं अतमिज्जा	१२
पुतिर्यं ज्ञानं	१३२ १६६ २८२	— धम्मपापणी	१२
कुस्तीलस्य सीमन्तिन्या प्राचीनवा पञ्च	४६१	— सम्भासति	१२
— प्राचीनवो अतुत्थो	४६१	— सम्भासमाणि	१२
— तथियो	४६१	धम्मगच्छरियं	१ ६
— पुतिर्यो	४६१	धम्मा अकुससा	१ ४ २०५
— पञ्चमी	४६१	— धम्मज्जा	२ ७
— पठमी	४६१	— धम्मिज्जा परिज्जम्मा	२६१
पुपट्टाको विमानो	३६८	— पट्टम्मा	२६२
पूरेपात्ती मिक्खु	१८२	— भावेतम्मा	२६२
पैमताबन्ति	७२	— सन्धिक्काटम्मा	२६२
पेववत्तं	७७	— कावेम सन्धिक्करणीया	१६४ १६५
पेववम्मिकी	३१५	— कुससा	२ ७
पेवपुत्ती जम्भो	५१६	— चम्भुता सन्धिक्करणीया	१६४ १६५
— रौहिणस्सो	४६ ५१	— जत्तारी	६६, ७ १५५, १५७ २६ २६१ २७१ २७२
पेवसमी बाह्मणी	४६६	— पञ्च	३१२ ३४५, ३६७ ४२४
पेवा धम्मिज्जपञ्चपत्तनुपगा	४४८	— पञ्चमाय सन्धिक्करणीया	१६४ १६५
— धम्मस्सरा	१३२, १३५, ४४८	— विज्जुगुरहिता	२ ४ २ ३
— सुसिता	४४८	— विज्जुप्पसत्ता	२०७
— बह्मकायिका	१३२, १३४	— सतिमा सन्धिक्करणीया	१६४ १६५
— सुद्धावासा	१३४ १३६	— समता समाधिमा	२ ४ २ ५, २०७
— सुवकिन्हा	१३६ १३५, ४४८	— सावज्जा	२ ४ २०५
पेवी भट्टा	३२२	— सोत्तानुवता	१६७ १६८
— पत्तिक्का	२१६, २१७ ३२२	धम्मनुबम्मप्पटिपद्यो	१ २
पेवो धनुत्तरिबारो पुग्वो	६६	धम्मो धम्मिसमाचारिकी	२५५
— वैवपरिबारो पुग्वो	६६	— अतुत्थो	१६
पेसेता पुम्मनी	४५	— चागसम्पसा	७
पेवी बाह्मणी	४ ४६७	— तथियो	१६
पेत्तिवेपुम्मसत्तं	१५२	— पुतिर्यो	१६
पामारिको	२२	— पञ्चमासम्पसा	७
पान्नीपिकी	२२	— पठमो	१६
पे रोमा	१५१	— पुद्धासम्पसा	७
		— मीलनम्पसा	७
		— सेवी	२५६
पञ्चगात्तिम	३५१	वारकजातिकी	१ २
पनानि पञ्च	३१५		
धम्मकविता जत्तारी	१४५		
धम्मम्भु	४ २ ४ ३		
धम्मपत्तानि जत्तारी	३२ ३३	गणुवनावा गणुवताणी	६५

चित्तविपल्लासा, चत्तारो	५४, ५५	पञ्च, अलब्धनीयानि ठानानि	३१६, ३२०, ३२६
गज्जा नेरञ्जराय, तीरे	२३, २४	— असप्पुरिसदानानि	४२३
निदिट्टिविपल्लासा, चत्तारो	५४, ५५	— असमया पवानाय	३२६
नयहेतु	२०४, २०५	— आघातपटिविनया	४३४
नसञ्ज्नाविपल्लासा, चत्तारो	५४, ५५	— आदीनवा, अक्खन्तिया	४६३
नागतिगमनानि, चत्तारि	२१	— अग्निस्मि	४६४
नागितो, आयस्मा	२६७	— अतिनिवासे	४६६
नारदो, आयस्मा	३२२, ३२३	— अपासादिके	४६३, ४६४
नालियसाक	३१४	— आयतकेन गीतस्सरेन	४६६
नाविन्दकी	१६२	— उस्सूरभत्ते कुले	४६७, ४६८
निकट्टकायो, अनिकट्टचित्तो, पुगलो	१४४, १४५	— कण्हसप्पे	४६८
— निकट्टचित्तो पुगलो	१४४, १४५	— कायदुच्चरिते	५०४
निगण्ठसावको, वप्पो सक्को	२१०, २११, २१३	— कुलूपके	४६६, ४६७
निगोव्वारामे, कपिलवत्थुस्मि	२१०	— दन्तकट्टस्स खादने	४६६
निव्वत्ततेलक	३१४	— दीघचारिक अनुयुत्तस्स	४६५
निव्वेधमागिया, सञ्ज्जा	१७८	— दुच्चरिते	५०४, ५०५
निरग्गळ	४५	— दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया	४६१
निरारम्भ, यञ्ज	४५	— पुग्गलप्पसादे	५०७
निस्सारणीया धातुयो, पञ्च	४८४	— बह्वभाणिस्मि पुगले	४६२
नीवरणा, पञ्च	३२६	— भोगेसु	४६७
नेव गज्जिता नो वस्सिता, पुगलो	१०७, १०८	— मधुराय	४६४
नेवत्तहिताय, पुगलो	१०१	— मनोदुच्चरिते	५०५
नेव सगवचण्डो नो परगवचण्डो, पुगलो	११५	— मातुगामे	४६८
नेवसञ्ज्जानासञ्ज्जायतनूपगा, देवा	१६६, ४४८	— मुटुस्सतिस्स, असम्पजानस्स	४६०
नेवसञ्ज्जानासञ्ज्जायतन	१६६	— ववीदुच्चरिते	५०४
नेवागतविसो न धोरविसी, पुगलो	११७	— सिवयिकाय	५०६
नेसादकु ने पञ्चाजातो, पुगलो	८६	— सिवथिकूपमे पुगले	५०७
प		— आनिसमा, उपट्टितस्सतिस्स, सम्पजानस्स	४६०
पक्को, आमवण्णी, पुगलो	११२	— खन्तिया	४६३
— पक्कवण्णी, पुगलो	११२, ११३	— दन्तकट्टस्स खादने	४६६
पच्चुप्पन्नानि, तण्हाविचरितानि, अत्तिम	२२६	— धम्मस्सवने	४६७
पज्जनिक, कोळियान निगमो	६६	— पासादिके	४६४
पज्जोता, चत्तारो	१४७, १४८	— भोगेसु	४६७
पञ्च, अञ्ज्जाव्याकरणानि	३७६	— मनोमुचरिते	५०५
— अनागतभयानि	३६०, ३६२, ३६३,	— मन्तभाणिस्मि, पुगले	४६२
	३६७, ३६६	— यागुया	४८६
— ज्ञाप रत्तिया गुणन्ति	४०६	— गट्ठे, कुलपुत्ते	३०८
— अग्गो गमिका	४६४	— गमयभत्ते, कुले	४६८

च धानिसंसा, समबरबपारे	४६५
— समबरबपारे	४६५
— मीयवती सीससम्पदाम	४६२
— सुचरिते	५ ४ ५ ५
— प्रापायिका मेरयिका	४ १
— धारकिका	४६५ ४६५
— धावरणा	४२७ ४२८
— इन्द्रियानि	१५८-१६ १६५
— उपादानकल्या	४७
— उपादा कुपटिबिनीय	४६५
— धोरभागियानि संयोजनानि	६३
— कालदानानि	३ ७
— समुपपन्नाभक्तिका	४६५
— चक्रमे धानिसंसा	२६५
— वेतसो विमिद्व्या	४८८
— वेतसिक्ता	४८८
— जातक्यस्त उपमिक्षेसा	२८५
— ठानानि	३ ७ ३ ८ ३३५
— उवागतस्त बलानि	२८
— दाने धानिसंसा	३ ५
— दानानि	३१८
— दाना	३१२, ३४५, ४२५
— दानावुस्ता	३६६
— दानावुस्ता	३६६
— दानावुस्ता	५१५, ५१५
— दानावुस्ता सम्मोसाव	४२५
— सेलस्त निमकुली परिहानाय	३७५-३७५
— निस्तारणीया बावुको	४८५
— नीवरना	३२७-३२६
— नेसजिका	४६५
— पतपिधिका	४६५
— पवानिधज्जानि	३२६
— पुगला	४१५, ४१७
— पुगलाविधम्मा	३१५
— पीराणा काङ्गमधम्मा	४६५
— फामुविहारा	३७७ ३७८
— बसानि	४८७
— व्यसनानि	४ १
— भवानि वेरानि	४५१

पञ्च भोगानं धारिया	११०
— मञ्जरियानि	५०६
— महासुपिना	४८२
— यवासम्भारिका	४६५
— योधावीया	३५
— योधावीयपमा पुगला	३५१ ३५२, ३५०
— यल्लभुमिका	४६५
— यल्लभुमिका	४५५
— यल्लभुमिका	४८२, ४८५
— यल्लभुमिका	२६ २६२
— यल्लभुमिका	३५१ ३५२
— यल्लभुमिका	४२३ ४२५
— यल्लभुमिका	४
— यल्लभुमिका	४०
— यल्लभुमिका	३३३
— यल्लभुमिका	३१८ ३७५, ४ १
— यल्लभुमिका	२७३
— यल्लभुमिका	१५६, १५ १५५
— यल्लभुमिका	२७३ २८ -२८५
— यल्लभुमिका	३८३ ३८५
— यल्लभुमिका	४६५
— यल्लभुमिका	४५
पञ्चसं पुगलानं कथा बुकपा	४५२
— बुकपा	४५
पञ्चसं	४५५
पञ्चसंकारेहि धिपिपटिसारी	४५५
— धिपिपटिसारी	३५२
पञ्चसं वरुहीहि वरुमाना धिपिपटिसारी	३५२
— वरुमाना धिपिपटिसारी	३५२
पञ्चसं पुगलो धावस्मा विराजो	३५ ३५
पञ्चसं	८३
पञ्चसं	१५७
पञ्चसं	१५७
पञ्चसं	१५६ १५ १५५, २५५
पञ्चसं	२७३ २७५ २८०-२८२
पञ्चसं	१५७
पञ्चसं	१५७
पञ्चसं धिपिपटिसारी	२ २ २
पञ्चसं	७
पञ्चसं	१५६

पञ्चान्दिय	१५८-१६०, १६५	परिसाय मण्डो	२२
पञ्चुत्तर, ब्रह्मचरिय	२५८, २५९	परिसुद्धकायसमाचारो, पुग्गलो	४३८
पञ्चोभासो	१४७	परिसुद्धजाणदस्सनो	३८२, ३८३
पञ्चव्याकरणानि, चत्तारि	४८	परिसुद्धधम्मदेसनो	३८१, ३८२
पञ्चो, एकसव्याकरणीयो	४८	परिसुद्धवेय्याकरणो	३८२, ३८३
- ठपनीयो	४८	परिसुद्धसीलो	३८०, ३८२
- परिपुच्छाव्याकरणीयो	४८	परिसुद्धाजीवो	३८१
- विभज्जव्याकरणीयो	४८	पलालपीठक	१२८
पटलिकत्थतो	३१५	पलिघपरिवत्तिक	१२८
पटिपदा, अक्खमा	१६१, १६२	पल्लङ्को	३१५
- खमा	१६१, १६२	पसेनदि कौसलो, राजा	३२१, ३२२
- चतस्सो	१५७-१६२	पहानप्पधान	१८, १९, ७८
- दमा	१६१, १६२	पाटलिपुत्ते विहरति, आयस्मा नारदो	३२२
- सभा	१६१, १६२	पापवम्मेन पापधम्मतरौ	२३८, २३९
पटिभानकवि	२४५	पापवम्मो	२३८, २३९
पटिसङ्खानवल	१५०	पापमिक्खु, एकचारी	३८५, ३८६
पटिसोत्तगामी, पुग्गलो	७	- गहननिस्सितो	३८५, ३८६
पठम ज्ञान	१६६, २८२	- बलवनिस्सितो	३८५, ३८६
पण्डितो, महापञ्चो	१६०	- भोगचागी	३८५, ३८६
पतिरूपदेसवासो	३५	- विसमनिस्सितो	३८५
पत्तकम्मनि, चत्तारि	७१	पापिमा, मारो	१६
पत्तग्गाहापको	५१३	पापेन पापतरौ	२३६, २३७
पत्तपिण्डिका, पञ्च	४६५	पापो	२३६, २३७
पधानानि, चत्तारि	१८, ७८	पारिमुद्धिपवानियङ्गानि, चत्तारि	२०८, २१०
पधानियङ्गानि, पञ्च	३२६	पासादिके, पञ्च आनिसमा	४६४
पट्टज्जा, अन्नोकासो	२२२	पिङ्गियानी, ब्राह्मणो	४७७
पट्टतराज, हिमवन्त	३०६	पिण्डियालोपो	२६
पट्टते, गिज्जकूटे	३२, ७७, १८७, १६३	पियवो, कौसारक्खो	३२३, ३२४
पना, पतस्सो	१४७	पिमुणा वाचा	१४८
परगवचण्डो, पुग्गनो	११४	पिहिना, मुच्छो	१०६
परिहिताय, पुग्गनो	१०१	- पूरो	१०६
परानुपादभयं	१०७, १२८	पुग्गुग्गुने पन्नजानो, पुग्गनो	८२
परिव्वाजनासमे, तिणित्तियार्त्तमे	३२	पुगानप्पनारे भादीनमा, पञ्च	५०५
परिन्नाकतो	५१५	पुग्गत्तप्पमादे भादीनवो, चतुर्वो	५०५
- सोत्तरियो	१०४	- तत्तियो	५०५
- सट्ठुत्तयो	१८५	- दुत्तियो	५०५
परिपूज्या, पत्तापो	२३६	- पत्तापो	५०८
परिपूज्या, पत्तापो	२४०	- पत्तापो	५०५
परिपूज्या, पत्तापो	२४	- पत्तापो	५१५

गसा मावीबिसूपमा चत्तारी	११६	पुगमसो मम्मीरो मम्मीरोमावी	१११
- चत्तारी	७ २ ४८ ४२ ७५	- गहपतिमहासासकुते पञ्चाभाठी	२०
७६ ८२ २१ २४-२६		- धौरबिसो न धामतबिसो	११७
२८ १ ५ १३६ १४२-१४४		- धीसप्यमावी धीसप्यसप्री	७१
१७७ २१२ ४१२		- चम्हासकुल पञ्चाभाठी	८६
- पञ्च	४१६ ४१७	- जीति जीतिपरामनो	८६ २०
पुगमसो धत्तमवी	२१२-२२१	- समपरामनो	८६ २०
- धत्तमहिताय	१ १	- ठिततो	७
- धत्तमबज्जो	१४३	- समी जीतिपरामनो	८६
- धत्तमकुट्टाया धत्तमकुट्टावितो	१४४ १४५	- समपरामनो	८६ २
- निक्कट्टवितो	१४४ १४५	- तिप्पा पारङ्गुठी	१०६
- धत्तवीतगामी	७	- तुप्पो विहिठी	११
- धत्तमबज्जो	१४३	- विचटी	४१७
- धत्तमसुठो हीति सुत्तम धत्तमपप्री	८	- बत्ता धत्तमजाति	२६
- उपपप्री	८	- देवी धत्तमपरिचारी	२६
- धत्तमपारिचिन्म्यावी	१६४	- देवपरिचारी	४८०
- धत्तमुरी धत्तमपरिचारी	२६	- देवता	७१
- देवपरिचारी	२६	- धत्तमप्यमावी धत्तमप्यसप्री	१०६
- धामतबिसो न धौरबिसो न	११७	- न पञ्जायद	१४४
- न धौरबिसो	११६	- पञ्जायदियेव्यी	१४४
- धामप्यमुगो	४१७	- समापाधिपयेव्यी	१४४
- धामो धामप्यवी	११२	- समापिगद	१४४
- पञ्चवज्जो	११२	- सीसगद	१४४
- उगपितमज्ज	१८२	- सीतापिण्डाव्यी	१४४
- उगप पुग पञ्चाभाठी	८	- निवट्टवारी धत्तमकुट्टवितो	१४४ १४५
- उगपनट्टवारी	१८२	- निवट्टवितो	१४४ १४५
- उतावी उतावीमावी	१११	- नीप पुग पञ्चाभाठी	८६
- उतावीमावी	११	- नीवी	१४४
- उतापगपपपपपपप	११२	- नव गतिपञ्चा मी परिगता	१ १ १
- उतापप	४८	- नवगपपपपपपपपपप	२१२ २२३ २१२
- उतापप	४	- नेवपपपपप	१ १
- उतापपपपपपप	१८२	- नव गपपपपपपपपपपपप	११६
- उतापपपपपपपपप	११२	- नवगपपपपपपपपपपप	११७
- उतापपपपपपपपपप	४८	- नवगपपपपपपपपपपप	८६
- उतापपपपपपपपपपप	८	- नवगपपपपपपपपपपप	११६
- उतापपपपपपपपपपप	१ १ १	- नवगपपपपपपपपपपप	११७ ११६
- उतापपपपपपपपपपप	१ १ १	- नवगपपपपपपपपपपप	११६
- उतापपपपपपपपपपप	१११	- नवगपपपपपपपपपपप	११६

गलो, परन्तपो	२१६, २२०	पुगलो, सरागो	७६
- परहिताय	१०१	- ससङ्खारपरिनिब्बायी	१६४
- पुक्कुसकुले पच्चाजातो	८६	- सारो फेगुपरिवारो	११६
- पूरो पिहितो	११०	- सारपरिवारो	११५, ११६
- विवटो	१०६	- सावज्जो	१४३
- फेगु फेगुपरिवारो	११५	- सीलेसु न परिपूरकारी	१४३
- सारपरिवारो	११५, ११६	- परिपूरकारी	१४४
- बहुस्सुतो सुतेन अनुपपन्नो	६	- सवामेन अवजानाति	४१७
- उपपन्नो	६	पुञ्जाभिसन्दा, चत्तारो	५७-५६
- ब्राह्मणमहासालकुले पच्चाजातो	६०	- पञ्च	३१६
- मक्खगह, न सद्धम्मगह	४८	पुञ्जाभिसन्दो, चतुत्थो	६०
- मन्दो	४१७	- ततियो	६०
- मुत्तप्पटिमानो	१४२	- दुतियो	५६
- भेत्तासहगतेन चेतसा	१३४	- पठमो	५६
- रथकारकुले पच्चाजातो	८६	पुव्वपेतर्बलि	७२
- रूपप्पमाणो रूपप्पसन्नो	७५	पुव्वारामे, मिगारमातुपासादे	१६५
- लाभगह, न सद्धम्मगह	४८	पुव्वे च कतपुञ्जाता	३५
- लाभो अज्झत्त चेतोसमथस्स	६७	पुरिसपुगला, अट्ठ	६०, ३०२
- लूखप्पमाणो लूखप्पसन्नो	७५	पुरिसमेघ	४५
- लोलो	४१७	पुरिसयुगानि, चत्तारि	३७, ६०
- वज्जवहुलो	१४३	पुळ्ळवकसज्ज	१६
- वस्सिता नो गज्जिता	१०७, १०८	पूतिमुत्त भेसज्जान	३०
- विञ्जाता	४८०	पूरो पिहितो, पुगलो	१०६, ११०
- विपञ्चितज्जू	१४२	- विवटो, पुगलो	१०६
- वेनकुले पच्चाजातो	८६	पेतसेय्या	२५६
- सक्कारगह, न सद्धम्मगह	४८	पेमानि, चत्तारि	२२६, २२७
- सगवचण्ढो	११४, ११५	पेय्यवज्ज	३५
- सदोसो	७६	पोतलियो, परिव्वाजको	१०५
- सद्धम्मगह, न कोघगह	४८	पोराणा ब्राह्मणधम्मा, पञ्च	४६६
- न मक्खगह	४८	पोराणो ब्राह्मणधम्मो, चतुत्थो	४६७
- न लाभगह	४८	- ततियो	४६७
- न सक्कारगह	४८	- दुतियो	४६६
- समणपदुमो	६१-६५	- पञ्चमो	४६७
- समणपुण्डरीको	६१-६५	- पठमो	४६६
- समणमचलो	६१-६५	पसुकूलिका, पञ्च	८६४
- समणेषु समणसुखुमालो	६१-६५	पसुकूल	२६
- समाधिस्मि न परिपूरकारी	१४३		
- समानो	७६		
- समोहो	७६		
		फ	
		फरुसा वाचा	१४८
		फलभाजको	५१२

फम्सामठनानं छत्रं	१७१	ब्राह्मणो सम्मिषमरियादो	४७१
फामुविहार पञ्च	३७७ ३७८	— सिवाजीपन्नालो	२४७
फेम्पु फेम्पुपरिबारो पुगलो	११३	अ	
— सारपरिबारो पुगलो	११३, ११५	मगदती सावकसल्ली समुपटिपडो	१
ख		— ज्ञामपटिपडो	१०
बभानि बत्तारि	१४६ १३ २६६	— सामीविपटिपडो	१०
— पञ्च	४८७	— गुपटिपडो	४१२
बभिसमंसिर्क	१२८	मगदा कस्तपी	४६८ ४७१
बसीबहा बत्तारो	११४	मनु	१३
बसीबहुपना पुगला बत्तारो	११४ ११३	मनेसु विहरति मगदा	१
बहुनाभिस्मि पुगले बाबीनबा पञ्च	४६२	मण्डपामे	३१२
बहुस्तुलो सुतेन अनुपपन्नो पुगलो	६	मण्डागारिको	२१ ३११
— उपपन्नो पुगलो	६	मत्तुदेसली	१२२
बाहियो छिदिबिहारिको	२५४	महा देवी	३०३
बोविसत्तो	१३६, १३७	महिरे विहरति मगदा	२०३ २७
ब्याभिभयं	१२७	महियो मिच्छाधि	१२ १२१
ब्यापावलीवरणं	३२६	महा मस्तबाजानीया बत्तारो	१२१ १२२
ब्यापावविषकको	१४	— पुरिसाजानीया बत्तारो	१२
ब्यापावस्त मिस्वरणं	४८५	मज्झो मस्तबाजानीयो बनुत्तो	१२०
ब्रह्मकायिका देवा	१३२, १३४	— उदियो	१२
ब्रह्मचरिपेसना	४३	— पुटियो	१२
ब्रह्मचर्यो ब्राह्मो	४६८ ४६६	— पठ्मो	१२ १२२
ब्राह्मणबन्धलो ब्राह्मणी	४७१ ४७२	— पुरिसाजानीयो बनुत्तो	१२ १२२
ब्राह्मणपरिसा मरिसा	१४	— उदियो	१२ १२२
ब्राह्मणमहासासकुले पन्नाजालो	६	— पुटियो	१२ १२२
ब्राह्मणसम्मानि बत्तारि	१८८ १८६	— पठ्मो	१२ १२२
ब्राह्मणो जज्जयो	४४	मयानि बत्तारि	१२७ १२६ ११२
— कारवपानी	४७७	— पञ्च	४५१
— बाबुस्सीभि	१८४ १८३	मयमं	८३
— तीरेय्यो	१६१ १६२	मयपटिस्तामियाभि संवीजनानि	१४१ १४२
— बोली	४ ४६७ ४७२	मयवीविसंवीयो	१२
— देवसमी	४६६	मयवीयो	३५४
— विज्झियानी	४७७	मयायना	४३
— ब्रह्मचर्यो	४६५ ४६६	मयैसना	४६८ ४७१
— ब्राह्मणबन्धलो	४७१ ४७२	मायानो	१८ १६ ७८
— मरियादो	४७ ४७१	मायनाप्यथानं	१३
— बरसपारो ३८ १८३ १८४ १६१ १६३	४७३	मायनामयं	१८९
— सत्तापारो	४७३	मियनु, मयमयदेवी	

भिक्षु, अक्खमो	४११, ४१२	भिक्षु, बलसम्पन्नो	२६५, २६६
- अण्णस्सुतो	४३३	- अह्मप्पत्तो	१६६
- अब्बुल्लहेसिको	३४६, ३४७	- भोजने मत्तञ्जू	४२
- अरियप्पत्तो	१६६	- महत्तो कायस्स पदालेता	१८२
- अरियो, पन्नद्धजो	३४६, ३४७	- मित्तो न सेवितब्बो	४२२
- अस्सद्धो	२७५, २७८, २७९, ४३३	- सेवितब्बो	४२२
- अहिरिको	२७९	- रक्खिता	४१५
- आनेञ्जप्पत्तो	१६६	- वण्णसम्पन्नो	२६५, २६६
- आरञ्जको	३६१, ३६२	- वितक्कवहुलो	३४८, ३४९
- आरद्धविरियो	२७९	- सङ्घिण्णपरिखो	३४६, ३४७
- आरोहपरिणाहसम्पन्नो	२६५, २६६	- सज्जायवहुलो	३४८, ३४९
- इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो	४२	- सद्धो	२७५, २७९, २८०
- उक्खित्तपलिघो	३४६	- समवयसट्ठेसनो	४३, ४४
- उदयव्वयानुपस्सी	४७	- सारज्ज ओक्कन्तो	४३३
- ओत्तप्पी	२७९, २८०	- सीलवा	४२, ८१
- कुलूपको	३६१, ३६२	- सीता	१२३, ४१५
- कुसीतो	२७८, २७९, ४३३	- हन्ता	१२३, ४१५
- खन्ता	१२४, ४१६	- हिरीमा	२७९, २८०
- खमो	४१३, ४१४	भिक्षुनिपरिसा	१३६, १४०
- गन्ता	१२४, ४१६	भिक्षुनी, उप्पलवण्णा	१७४
- जवसम्पन्नो	२६५, २६६	- खेमा	१७४
- ठानकुसलो	१८२	- वियत्ता, विनीता	१०
- दुप्पञ्जो	२७९, ४३३	भिक्षुपरिसा, अतित्ता	१३६, १४०
- दुस्सीलो	४३३	भेसज्जिका, पञ्च	४६५
- दूरेपाती	१८२	भोगनगरे विहरति, भगवा	१७८
- देवप्पत्तो	१६६	भोगसुख	७३
- धम्मविहारी	३४८, ३५०	भोगान आदिया, पञ्च	३१०
- निरगळो	३४६, ३४७	- आदियो, चतुत्थो	३११
- पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो	४८३	- तत्थियो	३११
- धम्मोहि समन्नागतो ८०, ८१, २७४,	३४३, ३७७, ३८४	- दुत्थियो	३१०
	३८६, ३९०, ४६६	- पञ्चमो	३११
	५००-५०३	- षष्ठो	३१०
- पञ्जत्तिवहुलो	३४८, ३४९	भोगेसु आदीनवा, पञ्च	४६७
- पञ्जवा	२७९, २८०	- आनिनसा, पञ्च	४६७
- पत्तिलीनो	४४	भोगपुत्तो	५०
- पनुण्णपञ्चेकसन्ध्यो	४३		
- परिणत्तिवहुलो	३४८, ३४९		
- पस्मदभायसद्धारो	४३, ४४		

म

नापमहामत्तो मत्तकारो, आत्थपो ३८, १८३, १८४,
१६६, १६३

मयमेतु बिहुरति भगवा	१६३	महामुपिनी पञ्चमी	४८१, ४८२
मण्डरियाति पञ्च	५६	— पठमी	४८ ४८१
मण्डिकापुत्री उपको	१६३ १६४	मामण्डिको	४११
मत्तन्धू	४०२ ४०३	माणवी सोमनाथनी	२४०
मपुराय पञ्च घादीनवा	४६४	मानुषामे पञ्च घादीनवा	४६८
मनीमुचरिते पञ्च घादीनवा	५५	मातुगामी घनकोपनी	२१७ २१८
मनीसमारम्भपञ्चमा	२१२	— इस्तुकी	८७
मनीमुचरिते पञ्च घादीनवा	५५	— कोवनी	८७ २१७
मन्तमार्गिस्ति पुष्पत पञ्च घानिर्गसा	४६२	— कुप्यन्नी	८७
मन्तमासा	१४६	— कुप्यन्नी	२१८
मन्वाता राजा	१६	— मण्डरी	८७
मरणमय	१२७	मामाचमा	११८
मरणसञ्ज्ञा	३४१ ३४२	मार्थ भाववृत्ति	२०४ २०७
मरियावी ब्राह्मणी	४७ ४७१	मारी पापिमा	१६
मस्तार्न सातवन उपवत्तने	८३	मामुकपुत्तो भायस्मा	२११
मस्तिका देवी	२१६ २१७ ३२२	मिगबाम्ये सुसुमारगिरे भेदकञ्जवन	१५
मह्यो कायस पञ्चवेता त्रिकु	१८२	मिगारमातुपासादे पुष्पायमे	१६३
महाकोटिको भामस्मा	१८२	मिष्वापटिपञ्चमानी वत्तु	५
महावीरी एनवाटी	३८३	मुद्रसविस्स पञ्च घादीनवा	४६
— महानिस्सिटी	३८४	मुष्टसावको	३१६
— पञ्चहि जम्मेहि समझायणी	३८४	मुष्टो राजा	३२२ ३२३ ३२७
— बसबनिस्सिटी	३८५	मुष्टिसाहपतेन वेतसा	११३
— सोमवाणी	३८६	मुष्टिसाहपतेन वेतसा	१४५
— बिसमनिस्सिटी	३८४	मुष्टावावी	७७ ११३
महामानी मिष्वावि	३३८	मुष्टिका	११३
महापदेसा वत्तारी	१७८ १८१	मुष्टिकूपमा पुष्पसा वत्तारी	११
महापदेवी वत्तुली	१८१	मुष्टिकुमता कम्माही	११४
— तथिमी	१८	मुष्टिसाहपतेन वेतसा	१६२
— कुठिमी	१८	मुष्टिमास्वी	१५२
— पठमी	१७६	मुष्टिपुस्तार्न	
महामौगालानी भामस्मा	१६३ १६४ २१		५
	३७६, ३८		
महाबने कुटामारसानाथ	२ ३ २१३ ३ ४	महासन्धिका पञ्च	४६३
	३१४ ३३५ ३६७	महावी	१६२
	४१६, ४७७ ४७६	महावमि	४६८ ४७२
	४८२	महावावको	४१२
महामुपिना पञ्च	४८१ ४८२	महावावको	१२, १३
महामुपिनी वत्तुली	४८१ ४८२	महावावको	१५
— तथिमी	४८ ४८१	महावावको पञ्च	१६१
— कुठिमी	४८ ४८१	महावावको पञ्च	

योवाजीवूपमो पुगलो, चतुर्थो	३५३, ३५६	रुक्ममूनिता, पञ्च	४६४
- ततियो	३५२, ३५८	रुक्ममून, मेनानन	३०
- दुतियो	३५२, ३५७	रुक्मा, चत्तारो	११५
- पञ्चमो	३५४, ३६०	रुक्मपमा पुगला, चत्तारो	११५, ११६
- षष्ठो	३५१, ३५६	रूपगं	८३
योवाजीवो	१८१	रूपमोखुम्म	२०
- चतुर्थो	३५०, ३५५	रूपम्ना अत्यङ्गमो	४७, ६५
- ततियो	३५०, ३५५	- समुदयो	४७, ६५
- दुतियो	३५०, ३५५	रूपान निस्सरणं	४८५
- पञ्चमो	३५१, ३५५	रूप	४७, ६५
- षष्ठो	३५०, ३५४	रोगा, द्वे	१५१
		रोहितस्ती, इमि	५०
		- देवपुत्तो	४६, ५१, ५२
रजगर्म्मि	३५१		
रज्जो अस्ताजानीयो, पञ्चहि अङ्गेहि		ल	
समन्तागती	४८७	लाभमच्छरिय	५०६
- नागो, अक्खमो	४१०	लाभी, अज्झत्त चेतोसमयस्स	६७
- खन्ता	१२३, ४१५	लिच्छवि, अभयो	२१३
- खमो	४१२, ४१३	- भद्रियो	२०३, २०७
- गन्ता	१२३, ४१५	- महानामो	३३८
- राजारहो	४१५	- साळ्हो	२१३, २१४
- सोता	१२२, ४१४		
- हन्ता	१२३, ४१४	व	
रथकारकुले पञ्चाजातो, पुगलो	८६	वचीदुच्चरितानि, चत्तारि	१४८, २४२
रागवेपुल्लत्त	१५२	वचीदुच्चरिते, आदीनवा पञ्च	५०४
राजकुमारी, चुन्दी	३०१	वचीसमारम्भपच्चया	२११
राजकुमारी, चुन्दो	३०१	वचीसुचरितानि, चत्तारि	१४६, २४२
राजगहे विहरति, भगवा	३२, ३८, १८३, १८७, १६०, १६३, ३०१	वज्जवहुलो, पुगलो	१४२
राजर्वालि	७२	वज्जीसु विहरति, भगवा	३
राजभय	१२७	वणिज्जा, पञ्च	४५४
राजा, एल्लेय्यो	१६२	वण्णमच्छरियं	५०६
- पसेनदि, कोसलो	३२१, ३२२	वने, जातिया	३०३
- मन्वाता	१६	वप्पो, सक्को निगण्ठसावको	२१०, २११, २१३
- अजातसत्तु, मागधो	१६४	वलाहका, चत्तारो	१०७, १०८
- मण्डो	३२३, ३२७	वलाहकूपमा, पुगला	१०७
रामपुत्ते, समणे	१६२	वसवत्ती, देवा	२७
राहु, असुरिन्दो	१६	वस्सकारो ब्राह्मणो, मगधमहामत्तो	३८, १८३, १८४, १६१, १६३
राहुलो, आयस्मा	१७५	वस्सस्स अन्तराया, पञ्च	४८२, ४८३

बस्तरस भन्तरायो वसुखी	४८३	वेवनाय समुखी	४०
— छठियो	४८३	वेवनाखीसुम्न	२०
— पुठियो	४८३	वेवेहिपुतो अमातसपु	११४
— पञ्चमो	४८३	वेनकुसे पञ्चाभाटी पुम्नो	८६
— पठ्यो	४८३	वेय्याकरण	८
बस्तिरा भी यम्बिता पुमासो	१ ७ १ ८	वेसासिर्ष विहरति भयवा	२०१ २१६ १०४
बाबपेय्य	४३		११४ १३८ १६५
बावी बघारी	१४५		४१६ ४७७ ४७६
बामकी	४६८ ४७२	वेस्सामितो	४६८ ४७२
बामदेवी	४६८ ४७२	वेह्मन्ना देवा	१११ ११६
बासेट्टो	४६८ ४७२	बहुकण्डकिया नम्बमाता	१०१
बिषिकिष्वाणीवरण	१२६	बेदुवने	४६६
बिष्वाकसञ्जो	१६	— कलम्बकनिवाये	३८ १८३ १६१ ११
बिज्जामस्त भत्तञ्जमी	४७ ६५		
— समुखी	४७ ६५		
बिज्जाम	४७ ६५		
बिज्जामा पुमसो	४८	सउत्तरपञ्चरी	११६
बिनीतकसञ्जो	१६	सउत्तरागमिर्ष	११०
बिप्पटिसारो पञ्चहाकारेहि	४४४	सउत्तरागमी	६३
बिमुत्तय	८६	सकुमुबायी परिम्माजको	१८७
बिमुत्तापनामि पञ्च	२६ २६०	सक्कायमिरीबमामिनी पटिपवा	१६
बिमुत्तिपारिमुडिपवामिपञ्च	२ ८-२१	सक्कायमिरीवी	१६
बिमुत्तिसारो	१४६	सक्कायसमुखी	१६
बिमुत्तिसाट, बहुपत्ति	२५८ २५६	सक्कायस्स निस्तरण	४८६
बिनीकता अट्ट	६१ ६४	सक्कायी	१६
बिरियवर्ण	१३६, १६ १६५, २६६ २७३	सामेमु विहरति भयवा	२१
	२७४ २८ -२७३	सयवचण्डी पुमाणी	११४ ११६
बिरीयिग्गि	१४६ १३८-१६ १६५	सय्वाखीसुम्न	१०
बिमञ्जुवातिक	१२८	सय्वा	४७ ६५
बिबो गुप्ता	१ ६	सय्वाएन भत्तञ्जमी	४७
— पूरो	१ ६	— समुखी	४७
बिगासो पञ्चालपुनी भायवमा	५३ ३	सय्वाएण	१३
बिगेउमागिया मञ्जा	१७	सय्वादुवपुनि वत्तावि	१३, २६६
बिगावीणा वत्तारो	११ १	सय्वाणी वाङ्गमी	४७१
बिहागिउवकी	१८	सय्वा नीवेनि वत्तारो	६
बिहेमाय विगण	४ ३	सय्वावाचा	१४६
बन्ना	४७ ६५	सय्वाएणीवा वत्ता वत्तारो	११४ ११६
बन्नाग	८३	सय्वा	४७ ६५
बन्नाव टावञ्जमी	४७	सय्वाएण	८१

सञ्ज्ञा, ठितिभागिया	१७८	सप्पुरिमेन सप्पुरिमतरो	२३१-२३६
- निव्वेधभागिया	१७८	सप्पुरिमो	२३१-२३६
- पञ्च	३४१, ३४२	- अय भवं	८२
- विसेसभागिया	१७८	- चतूहि धम्मोहि ममजागतो	८२
- हानभागिया	१७८	सव्वलोके अनगिरतिसञ्ज्ञा	३४१, ३४२
सञ्ज्ञाय, अत्यङ्गमो	४७	समणदुक्क्यानि, पञ्च	४००
- समुदयो	४७	समणपदुमो, पुगलो	६१-६५
सञ्ज्ञाविपल्लासा, चत्तारो	५४	समणपुण्हरीको, पुगलो	६१-६५
सञ्ज्ञासोखुम्म	२०	समणब्राह्मणान उपविकलेसा, चत्तारो	५६
सण्हा, वाचा	१४६	- उपविकलेसो, चतुत्यो	५६
सततविहारो, छ	२१२	- ततियो	५६
सतपदी	७७	- दुतियो	५६
सताधिपतेय्य, ब्रह्मचरिय	२५८, २५९	- पठमो	५६
सतिन्द्रिय	१४६, १५८-१६०, १६५	समणमचलो, पुगलो	६१-६५
सतिवल	१४६, १५०, २६६	समणसुखानि, पञ्च	४००
सतुप्पादो, दन्वो	१६७, १६८	समणेसु समणसुखुमालो, पुगलो	६१-६५
सत्तागारिको	२२०	समणो, गोतमो	२०४
सत्तालोपिको	२२०	- दुतियो	२५३
सदेवकस्स लोकस्स अगो, बुद्धो	२०	- पठमो	२५३
सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय, चतुत्यो धम्मो	१५७	समयमत्ते कुले, पञ्च आनिससा	४६८
- ततियो धम्मो	१५७	समया पधानाय, पञ्च	३३१
- दुतियो धम्मो	१५७	समयो पधानाय, चतुत्यो	३३०
- पठमो धम्मो	१५६	- ततियो	३३०
- सम्मोसाय, चतुत्यो धम्मो	१५६, ४२७	- दुतियो	३३०
- ततियो धम्मो	१५६, ४२७	- पञ्चमो	३३१
- दुतियो धम्मो	१५६, ४२७	- पठमो	३३०
- पञ्च धम्मा	४२६	समवत्यचारे, पञ्च आनिससा	४६५
- पञ्चमो धम्मो	४२८	समवत्यवासे, पञ्च आनिससा	४६६
- पठमो धम्मो	१५५, ४२७	समाविग्ग	८३
सद्धम्मा, चत्तारो	४६	समाधिन्द्रिय	१४६, १५८-१६०, १६५
सद्धम्मो, सद्धम्मगरुता न कोवगरुता	४६	समाधिवल	१४६, १५०, २६६, २८२
- न मक्खगरुता	४६	समाधिभावना, चतस्सो	४६
- न लाभगरुता	४६	समाधिसारो	१४६
- न सक्कारगरुता	४६	समानत्तता	३५
सद्धावल	१५६, १६०, १६५, २७३, २८०-२८३	समा, पटिपदा	१६१, १६२
सद्धासम्पदा	७०	सम्पदा, पञ्च	३१८, ३७६, ४०१
सद्धिन्द्रियं	१४६, १५८-१६०, १६५	सम्पन्नकोलक	३१४
सन्ध्यागार	२२१	सम्पन्नसीला	१६
सपुव्वदेवतानि	७४	सम्पहारस्मि	३५२
सप्पुरिसावस्सयो	३५	सम्फप्पलापो	१४८

सम्बाधो पराबाधो	२२२	साहुनेम्यकानि	७४
सम्बोधिपरामयो	२५३	साम्बो मिश्रमि	२११ २१४
सम्भिन्नपरिभाषो ब्राह्मणो	४७१	सिक्तामिसंघं ब्रह्मपरिणं	२५८, २५९
सम्भयो न पेसेठम्बो	५११	सिक्तामीप्यस्मान्नी ब्राह्मणो	२४७
सम्भष्यमानमि अत्तारि	१७	सिप्पिनिकासीरे परिष्कारकारामे	३२
सम्भाषाजीवो	१४	सिरिसपानि	७७
सम्भाक्कम्भलो	१४	सिक्किकाम पञ्च धामीनवा	१ ६
सम्भादिट्टिको	१४	सिक्किकूपमे पुण्यले पञ्च धामीनवा	१ ७
सम्भापटिपञ्चमानी अत्तुसु	६	सीमम्भं	८१
सम्भापासं	४५	सीमपारितुद्धिपचानिमज्जं	२०८ २ १
सम्भाबाधो	१४	सीसवती सीससम्पदाय धानिसंघो अनुत्तरो	४६२
सम्भाबाधामी	१४	— उत्तरो	४६२
सम्भाभिमुत्ति	१४	— दुत्तरो	४६२
सम्भासङ्कप्पो	१४	— पञ्चमो	४६२
सम्भासति	१२ १४	— पठमो	४६२
सम्भासमाधि	१२, १४	सीलविमुत्ति	२१४
सरबू	७७	सीलसम्पदा	७
ससङ्कारपरिनिष्कामी पुण्यलो	१६४	सीलसम्पत्ती भिक्खु	१६
सहसम्मिका पञ्च	२७५	सीलसारी	१४६
सहस्यति ब्रह्मा	२३	सीलं वेदितव्यं संवासेन	२
सावेसे विहरति भगवा	२७ ४२	सीहसेय्या	२३६
साटियम्माहापको	५१३	सीहो सेनापति	१ ४
सानुवग्गो	४ ६	सुक्कं सुक्कविपाकं कम्मं	२४२-२४६
सामभेरपमका	५१३	सुक्कानि अविबमनीयानि अत्तारि	७१ ७४
सामुपं कौट्टियानं निगमो	२ ८	सुत्ता पटिपदा विप्पामिक्कमा	१५७-१६१
सारण्वदे वेत्तिवे	४१६	— सम्भाविक्कमा १५७-१६१	१६२-१६४
सारम्मं पञ्चजं	४३		१६२-१६४
साटा अत्तारो	१४६	सुवतविमयो	१६३
सारिपुत्तमोग्गम्माना	२२४	सुवती	१६३
सारिपुत्तो धायसमा ८६ १५२ १६३ १६४ १६५		सुवत्ति पञ्च धामिसंघा	१ ४ १ ३
१७० १७१ १७२, ४१८-४४१		सुवत्ति	२४३
४४६ ४४७ ४४८		सुवत्ति	१६०
भारो फणुगरिधारी पुण्यनी	११३ ११६	सुवत्ति निवेदिक्कपञ्चो	११४ ११६
— तारगरिधारी पुण्यनी	११३, ११६	सुवत्तात्ता देवा	१६
सागपनं	४२६	सुवत्तात्ता कौट्टियनीता	१११ ११३, ४४८
सावग्गं	४ ६ १६२	सुवत्तिदेवा	१४७
सावत्तिनिराजं	५७	सुत्तिपग्गनी	१४७
सावत्तिनं विहरति भगवा १२ ४६ ५१ ७६		सुत्तिपण्णा	१४७
१ ७ १६३ ५१६ २०१		सुत्तिवासा	१४७
२६६, ११ ३१६ ३१६		सुत्तिवासीवो	१४७
३१७ ३१८ ४४६		सुत्तिवासीवो	१४७

सुविदूरविदूरानि, पञ्च	५३	सोखुम्मनि, चत्तारि	२०
सुविदूरविदूरे, चतुत्थ	५३	सोवेय्य वेदितब्ब, सवोहारेन	२००, २०१
— ततियं	५३	सोणकायनो, माणवो	२४७
— दुतिय	५३	सोतानुगता, धम्मा	१६७, १६८
— पञ्चम	५३	सोतापत्तिफल	५१०
— पठम	५३	सोतापत्तिङ्गेषु, चतुसु	२८२
सुसुकाभय	१२६, १३१	सोतापन्नो	८४, २५३
सुसुमारगिरे, भेसकळावने भिगदाये	६५	सोसानिका, पञ्च	४६४
सूकरमस	३१४	सयोजनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि	१४१, १४२
सुपट्टाको, गिलानो	३६८	— ओरम्भागियानि	१४१, १४२
सेखवलानि, पञ्च	१५६, १६०, १६५, २७३, २८०—२८३	— तीणि	६३, २५३
सेखवेसारज्जकरणा धम्मा, पञ्च	३८३, ३८४	— भवपटिलाभियानि	१४१, १४२
सेखस्स परिहानाय धम्मा, पञ्च	३७४—३७६	सवरप्पघान	१८, ७८
— धम्मो, चतुत्थो	३७४, ३७५	सवासा, चत्तारो	६१—६३
— ततियो	३७४, ३७५	सवुत्तकम्मन्तो	४५७
— दुतियो	३७४, ३७५	सवेजनीयानि ठानानि, चत्तारि	१२६, १२७
— पञ्चमो	३७४, ३७५		
— पठमो	३७४, ३७५		
सेखो, भिक्खु	६१	ह	
सेनापति, सीहो	३०४	हत्थको, आळवको	१७५
सेनासनगाहापको	५१२	हत्थप्पज्जोतिक	१२८
सेनासनपञ्जापको	५१२	हानभागिया, सञ्जा	१७८
सेय्या, चतस्सो	२५६, २६०	हिमवा, पब्बतराजा	३०६
		हिरिवल	१५६, १६०, १६५, २७३, २८०—२८३

गाथायो

अग्गतो वे पसन्नान	३८, ३०२	अनत्थ परिवज्जेति	४८
अग्गस्मि दान ददत्त	३८, ३०२	अनभिज्झालु विहरेय्य	३२
अग्गस्स दाता मेघावी	३८, ३०२	अनवज्जेन तुट्ठस्स	३०
अग्गे धम्मे पसन्नान	३८, ३०२	अनिच्चे निच्चसञ्जिजनो	५५
अजेळका च गावो च	४५	अनुस्सरेय्य सम्बुद्ध	४५८
अज्जत्त च न जानाति	७५	अन्धकारेण ओनद्धा	५७
अज्जत्त च पजानाति	७५	अपादकेहि मे भेत्त	७७
अत्यास पचुरा होन्ति	६२, ६४—६६	अप्पमत्तो अय कलि	५
अयो पि दुन्निवत्वेन	३३२	अप्पमत्तो उभो अत्थे	३१४
अनत्तनि अनत्ता ति	५५	अप्पमादरत्तो भिक्खु	४३

दद पियो होति भजन्ति न बहू	३०६	भुत्ता भोगा भता भच्चा	७२, ३११
दन्तो दमयत सेट्टो	२७	मगगामगस्म कुसलो	४०
दान च पेय्यवज्ज च	३५	मनापदायी लभते मनाप	३१५, ३१६
दिट्ठियोग समूहच्च	१४	मनोरमे आयतने	३०८
दुरासदो दुप्पसहो	४८	महोदधि अपरिमित महासर	५६, ३१७
देवलोक च ते यन्ति	४५६	मातरि पितरि चा पि	६
धम्मदु सीलसम्पन्न	३१२	मातापितुकिच्चकरो	३४०
धीरय्हो वलसम्पन्नो	४५६	मा म आपादको हिमि	७७
न चापि सौत्थि भत्तार	३०४	यञ्जे वा यदि वा सद्धे	४६
न त्वेव एको एकाय	३३२	यतो च खो पण्डितो आपदासु	३२१, ३२६
नम च दूरे पयवी च दूरे	५३	यत चरे यत तिट्ठे	१७
न सोचनाय परिदेवनाय	३२१, ३२६	यथा पि चन्दो विमलो	३००
न हिंसे पाणभूतानि	४५८	यथा पि मेघो थनय	३०१
नाभासमान जानन्ति	५४	यथा हि पट्ठतो सेलो	३०६
नारति सहति धीर	३१	यदत्थ भोग इच्छेय्य	७३, ३११
नाह भव्वो एतरहि	३३८	यदा च बुद्धा लोकिस्मि	५५
निक्कुहा निल्लपा धीरा	२६	यदा बुद्धो अभिञ्जाय	३७
निरयेसु भय दिस्वा	४५८	यस्मा च सङ्गहे एते	३६
पञ्च कामगुणा एते	३३२	यस्स सद्धा तथागते	६०
पञ्च ठानानि सम्पस्स	३०६	या एव वत्तती नारी	३०४
पतिरूपे वस देसे	३५	यामु कासुचि एतासु	४५६
पदुम यथा कोकनद सुगन्ध	४७६	ये केचि कामेसु असञ्जता जना	७, २२
परिसाय मण्डो च पनेस वुच्चति	२२	ये केचिमे वादपथा पुथुस्सिता	११
परोपरा यस्स समेच्च धम्मा	८	ये च श्रतीता सम्बुद्धा	२४
पस्समानानुकुब्बन्ति	३१०	ये च कामे परिञ्जाय	३३२
पहाय पञ्च वेरानि	४५२	ये च त पटिपज्जन्ति	२६
पहीनजातिमरणो	४५६	ये च यञ्जा निरारम्भा	४५
पाणातिपात्तो अदिन्नादान	७५	ये च रूपे पमाणिसु	७५
पारगू सब्बधम्मान	२६, ४५६	ये च सद्धम्मगरुणो	४६
पुण्डरीक यथा वग्गु	४१	ये च सन्ते उपासन्ति	४५६
फल वे कर्दलि हन्ति	७८	ये चस्स धम्मा अक्खाता	३०
बहुस्सुतो पि चे होति	६	येन देवूपपत्यस्स	४१
बहुस्सुत धम्मघर	६	ये पि दीघायुका देवा	३७
वाला च अविजानन्ता	४५६	यो अगदायी धरदायी	३१६
व्याधिवम्मा जराधम्मा	३३७	यो उद्धतेन चित्तेन	२६
ब्रह्मा ति मातापितरो	७४	यो च चर वा तिट्ठ वा	१६
भरन्ति मातापितरो	३०६	यो च तेस तत्थ तत्थ	४८
भासये जोतये धम्म	५४	यो च सीलेन सम्पन्नो	२६
भिक्षु च सीलसम्पन्नो	१०	यो धम्मचक्क अभिभुय्य केवली	११

यो निन्दय पसयति	५	सम्मे मदे समिधोतिम	३१८
यो न मरति सम्भवा	५४	सम्मे सता सम्मे पाणा	४७
यो पावमतिपाठेति	४११	सम्मे सङ्गमयस्त्रो	२४
यो वे किञ्चेसति पहाय पञ्च	८	सम्मे शीर्षं समिधोतिम	२७
यो वेदि सम्भसत्तानं	४	उपपत्तानं बाह्यपत्तानं	१४
यो सङ्गपत्तानं परवत्तमीचिनं	१७ १८	सम्पणपत्ताना मारवेम्याभिभूता	१८
यो ह्रीति वियतो च विद्यारदी च	१	सत्सये प्रतिहृत्वेन	१११
यं किञ्चित् विदुः न सुतं मुतं वा	१८	स वे सन्ती सतो भिषकु	४४
रागजं शीतजं वा पि	७६	स वे सम्भाभिन्नी वीरी	१७
रागदोषपरिचिह्नता	१७	स वे सम्भद्वी भिषकु	१
राहुगं भक्तमादीनं	१८	साक्षापत्तफनपेठो	३८
रूपसौकुम्भवं अन्ता	२७	सामिको वीरता ह्रीति	१८ १४
शौके प्रविशं नावियति	४१२	सामिको ह्रीति वुस्त भी	१८ १४
विष्णुसप्तमता तस्त	१७७	सारता रचनीवेसु	७६
विष्णुसत्वेहि मे मेतं	७७	शीले पतिद्विती भिषकु	४१
विष्णुसत्ता मे शौके	४६	शीले समाधि पञ्चमा च	१
वीरताया वीरवीरा	१ ८	सुरामेरमपानं च	४११
सकल्यं च गिरीयं च	१७	सुरं पिबति मेरयं	१७
सङ्गाय शौकस्मि परीपयति	४८	सुसङ्गयं वीर्यं वा बवाति	१७
सङ्गे पसादो मस्तरिच	१ १११	सुसङ्गयं सुविदुः सुपत्तं	४६
सचे पञ्चमेय भक्तमनेम्यो	१२१ १२७	वेहि वारोहि सन्तुष्टो	४१८
सर्वं सहस्त्रानं निरञ्जुबानं	१	वो धामुवासी बन्धवादी	१७ १८
सत्ता पञ्चमि संधारं	१४	वो करित्तान कस्यानं	१४
सदाय वीर्येन च वा पञ्चति	१४२	वोहं एवं विहरती	११८
सदाय वीर्येन च वा पञ्चति	१४२	संवरत्नं पहातत्तं	१८
सन्ती ह वे पञ्चकामि	४१६	संबरी च पहातं च	१८ ७८
सम्भवाभिविहामीनं	११	हिती बहुवं पतिपञ्च सीये	११२
सम्भवाभिविरसस्त	४४		

उपमायो

सम्भवापि धामुली परितं वीर्ये सचकं ...	४१६
सम्भवापि धामुली पुरिछो बुभिसवी बाह्यमिषाणी ...	४१७
सम्भवापि धामुली वीर्यरणी भन्नीरका सत्तीरका सीतीरका ...	४१८
सम्भवापि धामुली वीर्यरणी वीर्यपणकपरिबीरका ...	४१९
सम्भवापि धामुली भिषकु पञ्चकामि रविपय भक्तिरिवा	४१९
सम्भवापि धामुली सचकी साक्षापत्तफनपेठो ...	१८८ ४१९
सम्भवापि धामुली सन्ती साक्षापत्तफनपेठो ...	१८८ ४१७
सम्भवापि देवा मुभक्तिहा ...	२४८

मेय्ययापि नदो पञ्चतेय्या दूरङ्गमा सीधगोता .	३२८
मेय्ययापि नाम दल्लह्यम्मा धनुग्गहो गिक्खितो	५०, ५२
सेय्ययापि नाम द्वे वा तीणि वा मागविकानि गामक्खेतानि	३७६, ३८०
सेय्ययापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति, सपत्तभारो व डेति	२२३
मेय्ययापि नाम पुरत्थिमा समुद्दा पच्छिमो समुद्दो .	५०
सेय्ययापि नाम वलवा पुरिमो सम्मिञ्जित वा बाह पसारेय्य	२३
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अग्गिना असन्तत्तो	४७६
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अग्गिना सन्ततो उक्कुधितो	४७४
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो	४७६
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अससद्दो लाखाय वा हलदिह्या वा	४७५
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो आविलो लुळितो कललीभूतो	४७५
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो न वातेरितो न भन्तो न चलितो .	४७६
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो न सेवालपणकपरियोनद्धो	४७६
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो वातेरितो भन्तो चलितो	४७४
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो सेवालपणकपरियोनद्धो	४७४
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उदपत्तो ससद्दो लाखाय वा हलदिह्या वा	४७३
सेय्ययापि, ब्राह्मण, उप्पल वा पदुम वा पुण्डरीक वा	४१
सेय्ययापि, भन्ते, उम्मुज्जयेव महता पासेन वन्धेय्य	१६४
सेय्ययापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्न	२६८
सेय्ययापि, भन्ते, पुरिसो उदयत्थिको अस्सपणिय पोंसेय्य	२१३
सेय्ययापि, भिक्खवे, अञ्जो व अञ्ज पच्चवेक्खेय्य	२६४
सेय्ययापि, भिक्खवे, अस्सतरी अत्तववाय गम्भ गण्हाति	७८
सेय्ययापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा	६८
सेय्ययापि, भिक्खवे, उदकमणिको आघारे ठपितो	२६५
सेय्ययापि, भिक्खवे, उदकरहदो गम्भीरो उन्मिदोदको	२६३
सेय्ययापि, भिक्खवे, उपरिपञ्चते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते	१४८
सेय्ययापि, भिक्खवे, उप्पलिनिय वा पदुमिनिय वा	२६४
सेय्ययापि, भिक्खवे, कदली अत्तववाय फ न देति	७७
सेय्ययापि, भिक्खवे, कूटागारस्स एत अग्ग एत सङ्गाहिक	२८१, २८३
सेय्ययापि, भिक्खवे, गवा खीर, खीरम्हा दधि	१०८, ४६४, ४६५
सेय्ययापि, भिक्खवे, चक्खुमा पुरिसो उदकरहदस्स तीरे ठितो पस्सेय्य	२०२, २०३
सेय्ययापि, भिक्खवे, खीर आगुचारि गहेत्वा रञ्जो दस्सेय्यु	२५५
सेय्ययापि, भिक्खवे, छवालात उभतो पदित्तं	१००
सेय्ययापि, भिक्खवे, जम्बाली अनेकवस्सगणिका	१७७
सेय्ययापि, भिक्खवे, न्हापको वा न्हापकन्तेवासी वा	२६३
सेय्ययापि, भिक्खवे, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको	२७७
सेय्ययापि, भिक्खवे, द्वे सहायका पंसुकीळका	१६६
सेय्ययापि, भिक्खवे, नळो अत्तववाय फलं देति	७८
सेय्ययापि, भिक्खवे, पुरिसो औदातेन वत्थेन ससीस पारुपित्वा	२६४

सेम्यवापि	मिक्खवे पुरिखो काळवत्थं परिपाप केत्ते पकित्तिवा ...	२२९, २३०
सेम्यवापि	मिक्खवे पुरिखो कुसलो मेरिखइस्स ...	११७
	— सङ्खइस्स ...	१६५
सेम्यवापि	मिक्खवे पुरिखो लेपयत्तम हरत्तन सत्तं गभ्भेय्य	१७६
सेम्यवापि	मिक्खवे पुरिखो गुड्ढन हत्थेन सत्तं गभ्भेय्य ...	१७६
सेम्यवापि	मिक्खवे महामेघो सम्भसस्सानि सम्पावेभ्तो ...	११२
सेम्यवापि	मिक्खवे महासमुद्दे म सुकरो उवक्कस्स पमायं गहेत्तं ...	१८, ११७
सेम्यवापि	मिक्खवे एब्बो कलियस्स मुद्धावचित्तस्स एब्बो पुत्तो धामिसेको ...	११
सेम्यवापि	मिक्खवे बन्हा पञ्चवेव एत्ति वा विव वा ...	८२
सेम्यवापि	मिक्खवे केत्तु अत्तकभाय फलं वेत्ति ...	७७
सेम्यवापि	मिक्खवे सत्ते भूमिभाग पोक्खरणी बतुरेवा ...	२६३
सेम्यवापि	मिक्खवे सुभूमिणं चातुम्महापमे प्राग्ज्ज्जरणी पुत्तो ...	२६३
सेम्यवापि	मिक्खवे सुभूमिणं चातुम्महापमे महानिधोभो ...	१०८
सेम्यवापि	भो धम्मि सुवि पि बहति धसुवि पि बहति ...	४७२
सेम्यवापि	भो धोत्तम मिक्खुज्जितं वा उक्खुज्जेय्य ...	१ ६ ४७२
सेम्यवापि	भो पुरिखो धम्मरत्नपरितित्तो न अज्जेसं हीनानं रत्तानं विहेत्ति ...	४७३
सेम्यवापि	भो पुरिखो आवाधिको बुधित्तो बाज्जभिमानी ...	४७८
सेम्यवापि	भो पुरिखो अम्भनवटिकं अविगच्छय्य ...	४७८
सेम्यवापि	भो पुरिखो विपच्छानुम्भस्यपरेत्तो ...	४७८
सेम्यवापि	भो वीक्खरणी अज्जोदना साज्जोदना धीज्जोदना ...	४७८
सेम्यवापि	मनुस्सा एकज्जे अ देवा एकज्जे अ विनिपातिका	२४६ २४८
सेम्यवापि	अणं धूमं पटिज्ज्य छाया पञ्चमायति ...	२४२
सेम्यवापि	सत्ता नेट्टिका ...	२४६
सेम्यवापि	सा मिक्खवे भूमिका गार्थं कत्ता अ बहिता अ ...	११४
	— गार्थं कत्ता भो बहिता ...	११३
	— नेव गार्थं कत्ता भो बहिता ...	११४
	— बहिता हीति भो गार्थं कत्ता ...	११३
सेम्यवापि	सा मिक्खवे विवटिका धसुवि ...	१ ६
	— दुग्गाया ...	१ ६
	— बाज्जानं अज्जुत्तगार्थं आवासी ...	१ ६
	— सणटिधया ...	१०६
सेम्यवापि	साज्ज पुरिखो मदि तत्तिपुत्तमा विव्हं पुत्तारि आशाय वत्तं परिणय्य ...	११४ २१६
सेम्यवापि	साज्ज वीज्जोदीरी अक्खवदेवी	२१६
	— पूरेत्तादी	२१६
	— अज्जि वारि अज्जिअववति ...	२१६
	— अज्जि वाक्कमं अज्जि अज्जि ...	२१६
सेम्यवापि	भो विक्खवे धार्मिकिणी धार्मिकिणी अ धार्मिकिणी अ	११७
	— धार्मिकिणी न धार्मिकिणी ...	११६

सेय्यथापि सो, भिक्षवे, उदकरहृदो उत्तानो उत्तानोभामो	१११
नेय्यथापि सो, भिक्षवे, उदकरहृदो उत्तानो गम्भीरोभासो	१११
मेय्यथापि सो, भिक्षवे, उदकरहृदो गम्भीरो उत्तानोभासो	१११
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, उदकरहृदो गम्भीरो गम्भीरोभामो	१११
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, कुम्भो तुच्छो विवटो	११०
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, कुम्भो पूरो पिहितो	११०
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, कुम्भो पूरो विवटो	११०
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, वलीवहो परगवचण्डो	११५
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, वलीवहो सगवचण्डो	११४, ११५
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, भद्रो अस्ताजानीयो अट्टिवेधविद्धो	१२२
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, भद्रो अस्ताजानीयो चम्मवेधविद्धो	१२१
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, भद्रो अस्ताजानीयो पतोदच्छाय दिस्वा	१२१
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, भद्रो अस्ताजानीयो लोमवेधविद्धो	१२१
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, योधाजीवो असिचम्म गहेत्वा	३५६, ३५८-३६०
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, योधाजीवो सहति रजग्ग	३५२-३५४
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, रुक्खो फेगु फेगुपरिवारो	११५
— फेगु सारपरिवारो	११६
— सारो फेगुपरिवारो	११६
— सारो सारपरिवारो	११६
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, वलाहको गज्जिता च वस्सिता च	१०८
— गज्जिता नो वस्सिता	१०८
— नेव गज्जिता नो वस्सिता	१०८
— वस्सिता, नो गज्जिता	१०८

सुद्धिपणं

पिट्ठे	पन्तिथ	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	पिट्ठे	पन्तिथ	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
८	१६	अप्पसुतो	अप्पस्सुतो	६०	२३	वरञ्ज	वेरञ्ज
८	(अघो)	वेदग	वेदग्	६१	१७	० मिच्छारी	० मिच्छाचारी
१०	२	० धम्मपटिपत्ता	० धम्मपटिपत्ता	६४	२६	सम्मसीलच्चता	नमसील०
१६	२३	० कुकुच्च	० कुक्कुच्च	६८	२२	अरियाभावको	अरियभावको
१६	४	० निम्मत	० निम्मित	७६	२६	सग	सम
२२	(सिरो)	तस्सुद्दान	तस्सुद्दान	८०	१५	मनुमेस्सु	मनुमोस्सु
२२	(अघो)	सुसुम्म	सुसुम्म	८०	१८	पञ्चम	पञ्चम
३५	१०	वग	वगे	८०	१७	पहूत०	पहूत०
३६	४	नङ्गम्प	नङ्गम्प	१२०	६	मविज्जमानो	सविज्जमानो
४८	१८	भगवन्त	भगवन्त	१२२	८	सारीग्गहि	सारीग्गहि
५०	८	जायति	जीयति	१३७	२८	० तिग्गि	० तिग्गि

पिठ	पक्षित	अमुद्रपाठो	मुद्रपाठो	पिठ	पक्षित	अमुद्रपाठो	मुद्रपाठो
११६	६, ११	मानम्वा	मान्नी	१२८	८	इम	इमे
१७९	२३	असेसविद्यानिरीषा	• विरागनिरीषा	१२९	११	माधुन्याय	माधुन्याय
१८०	२१	तावाधे	भावासे	१३०	१६		
१८१	२१	यम्मरो	यम्मबरो	१३१	१०	आगरिय	आगरिय
२०१	१७	धरकह्यु	ठकह्येयु	१३७	२०	कम्मयोनि	कम्मनीनी
२०१	१०	अमाही	अफोही	१३७	२१	कम्मबन्धु	कम्मबन्धु
२०८	७	दापरसं	वीकरसं	१३९	२	सङ्क्राम	सङ्क्राम
२११	११	आवित •	वीवित •	१४१	११	अविचित	अविचित
२१७	७	बाधना	कोपना	१८६	१५	अपञ्जावतेन	अपञ्जावतेन
२२१	१	इतिव	इतिव	४१०	५	सङ्ग	सङ्ग
२४८	२२	मनाधत्तारं	मनोवत्तारं	४१०	१६	पाथविपाठा	पाथविपाठा
२५४	२	सासेन	सीसेन	४२४	१२	निकलव नव	निकलव नव
१०१	१४	दवानं	दिवानं	४५८	२१	प्रविषयम्यं	प्रविषयम्यं
१ म (गिरी)	२०८	१ म	१ म	४७१	२४	• परतेन	• परतेन
१२	उपाति	उपाति	उपाति	४७६	७	अकमुनी	अकमुनी
११	५	एत	एत	४८८	६	विती	विती
२२४ (गिरी)	२२४	१२४	१२४	४८१	१	वतम	वतमे
				४८१	७	विहग्ना	विहग्ना

— ० —

अपानाह विष्णु अगरीय वापय भग्नी, वाति अगरीय अगरीय,
विह्वार मागवा (वत्तवा)

मृदः : श्री हृदयवाहवेरी विद्याविहारवेत (वाहवेत) निर्मिते
श्री १५/१४ मागवा विह्वारवाहवेरी ।

